Շաբաթ - Երկուշաբթի
ԱՊՐԻԼ - ՄԱՅԻՍ
30 - 2
SAMEDI — LUNDI
30 AVRIL 2 MAI
1983

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

LE NUMERO : 3,00 F

58րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.426 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 58e ANNÉE — No 15.426

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆԴԴԷՄ ՇԱՀԱԳՈՐԾՈՒՄԻ ԵՒ ՃՆՇՈՒՄԻ

×

Անցեալէն ցայսօր կեղեքուող զանգուածներուն պոռթկումները՝ ճնշող, շահագործող եւ յափշտակող վերնախաւերուն եւ իրաւակարգերուն դէմ, իրերյաջորդ օղակներ կազմեցին :

Այն օրէն սկսեալ, երբ աստուածատական կարգերու տարուկը, ինքնագիտակցութեան որոշ մակարդակին հասնելով կուրծք ցցեց եւ սուր ճօճեց իշխողներուն դէմ, աշխատաւորական շարժումը ատոխճանական յառաջընթաց մը արձանագրեց :

Այս ճամբով է, որ ժամանակներու հոլովոյթին հետ, ընչազուրկ հաւաքականութիւնները, - գիւղացիներ եւ բանուորներ, - իրենց արդար իրաւունքները պահանջեցին : Եւ շատ յաճախ զանոնք ապահովեցին :

Աշխատաւորութեան դատը, եթէ փաստօրէն պաշտօնականացաւ 1889 Յուլիսին, Փարիզ, Բ. Միջազգայնականին կողմէ, ապա, իրողութեան մէջ, այդ դատը՝ պահանջներու եւ պայքարներու դնով, մարդկային պատմութեան չափ հին եղաւ :

Այսօր, արդէն, սահմանափակուած են շահագործող, ճնշող դասակարգերուն անզուսպ մոլուցքները : Աշխատող բազուկները ապահոված են բազմաթիւ իրաւունքներ :

Աշխատանքին տօնը, - Մայիս 1, - կոչուած է մէկ կողմէն այդ յիշեցումը կատարել եւ, միւս կողմէն, ցոյց տալ, թէ դեռ անհաւասարութիւններ գոյութիւն ունին դասակարգերու միջեւ : Մանաւանդ հաստատել, թէ ընկերութեան մը հիմնաքարը աշխատող ձեռքը կը ներկայացնէ : Եւ, հետեւաբար, պէտք է գոհացում տալ անոր հիմնաւորուած ակնկալութիւններուն :

Այլապէս, ընկերութիւնը կը գալարուի, կը հիւծի : Առնուազն՝ շարժուն աւազներուն մէջ կը խրի :

Ուրեմն՝ Մայիս 1-ը չէ՛ կորսնցուցած իր իմաստը : Չէ՛ դարձած ժամանակավրէպ թուական :

Մանաւանդ, երբ նկատի կ'ունենանք, թէ 1983-ին իսկ, միլիոնաւոր մարդիկ, աշխարհի գրեթէ բոլոր անկիւնները, յատկապէս Երրորդ Աշխարհին մէջ, ումպ մը ջուրի եւ չերտ մը հացի կարօտ կը մնան, թշուառութեան մէջ տուայտելով : Սովերու եւ համաճարակներու զոհ դառնալով :

Աշխատանքի տօնը, խորքին մէջ նաեւ մարդկային իրաւունքներուն պահպանումին կը ծառայէ : Ցիշեցումի եւ պայքարի զոյգ ճամբաներով : Որովհետեւ, չմոռնանք, թէ դեռ շատ են այն ազգերն ու զանգուածները, որոնք օտար եւ յաճախ բռնակալ կրունկներու, կռուփներու տակ կը տագնապին : Ենթակայ կը մնան բազմապիսի ճնշումներու : Ժողովուրդներու եւ մարդոց արժանաւորութիւնը խոցող դատապարտելի արարքներու :

Աշխատաւորութեան դատը կը յաղթանակէ միայն այն ատեն, երբ քրտնող-տքնող եւ արտադրող դասակարգերը տէր կը դառնան իրենց բոլոր իրաւունքներուն : Երբ շահագործողները կը չքանան հրապարակէն :

Մասնաւորապէս, երբ ազգերն ու մարդիկ՝ խաղաղ գոյակցութեան մթնոլորտին մէջ, իրենց պատմական առաքելութիւնները կը շարունակեն իրականացնել, առանց որեւէ ճնշումի, կեղեքումի :

Ուրեմն, մինչեւ այդ բախտորոշ օրը, Մայիս 1-ը կը մնայ խորհրդանիշը արդարութեան ի խնդիր մղուած պայքարին :

Ժ. Մ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԱՍՆԵՒՀԻՆԳ ահաբեկչական արարքներ կատարուեցան Հինգշաբթիէն Ուրբաթ լուսնալիք գիշերը Փարիզ, Մարսէյլ եւ Էքս - ան - Փրովանս : Հինգ ռումբեր պայթեցան փարիզեան կայարանները՝ Սէն - Լազառ, Օսթերլից, Կառ տը լ'էսթ, Կառ տիւ Նոռ, Էնվալիտ : Թիրախներն էին, ընդհանրապէս դրամատուներ, բայց արարքներու հեղինակները ապարէզ ալ կարդացած են Հանրային Ապահովութեան նեթանախարարին՝ Ժ. Ֆրանչեսքիի, ռումբ մը դնելով Ալֆորվիլի քաղաքապետարանը, բայց կարելի եղած է ատենին խածատել : Ուրբաթ առտու Քորսիքայի ազատագրական ճակատի անունով, մէկը տէր եղած էր արարքներուն, հեռաձայնելով մամուլի ֆրանսական գործակալութեան :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ այլեւս մահապատիժը չի կրնար վերահաստատուիլ : Արդարեւ, կառավարութիւնը առաջքն առնելու նպատակով նման կարելիութեան մը, եթէ, օր մը, երեսփոխանական մեծամասնութիւնը փոխուի, մարդկային իրաւանց եւրոպական Պայմանագրութեան մէկ յաւելեալ յօդուածը ստորագրեց, որով յանձնառու կ'ըլլայ վերջնապէս ջնջել մահապատիժը : 12 երկիրներ (Աւստրիա, Պելժիա, Դանիա, Սպանիա, Ֆրանսա, Գերմանիա, Լիւքսանպուրկ, Հոլանտա, Նորվեկիա, Փորթուկալ, Շուէտ, Զուիցերիա) ստորագրեցին Սթրազպուրկի մէջ, այդ համաձայնագիրը, որ ի զօրու դառնալու համար պէտք է վաւերացուի անգամ հինգ Պետութեանց կողմէ : Աւելիկա, անշուշտ խնդրոյ առարկայ կ'ընէ երկրի մը դերիշխանութիւնը եւ հաւանաբար բանավէճի նիւթ դառնայ Ֆրանսայի մէջ : Եւրոպայի Խորհուրդի անդամ 21 Պետութիւններէն՝ Թուրքիոյ մէջ է որ դեռ մահապատիժ կը գործադրուի : Գոյութիւն ունի Յունաստանի (ջնջուած քաղաքական ոճիրներու համար) եւ Կիպրոսի օրէնսդրութեան մէջ : Վերջապէս յիշենք թէ Իտալիա եւ Մեծն - Բրիտանիա մերժեցին ստորագրել եւրոպական այդ պայմանագրութիւնը, առարկելով թէ հրաժարումն է ազգ. դերիշխանութենէ :

ՍՊԱՆԻՈՅ Գերագոյն դատարանը, շատ խիստ նոր վճիռներ տուաւ 1981-ի զինուորական փուչիսթներուն դէմ, վերաքննութեան դատավարութեան ատեն : Արդարեւ եթէ չփոխեց երկու գլխաւոր պատասխանատուներուն Միլանս տէլ Պոշի եւ Անթոնիօ Թեխերոյի 30ական տարուան բանտարկութեան պատիժները, անդին զգալի կերպով ծանրացուց միւս երեսուն ամբաստանեալներուն դատապարտութիւնները : Ասոր կարգին զօր. Արմատայի պատիժը 6-էն 30 տարուան բարձրացաւ : Սպանիոյ գերագոյն դատարանը երկրին արդարութեան բարձրագոյն իշխանութիւնն է, որ կը վճռէ առանց վերաքննութեան : Պետութեան դատախազն է որ վերաքննութեան դիմած էր վարչապետ Սոթելոյի դիմումին վրայ : Այս վերջինը գայթակղեցուցիչ կերպով թեթեւ գտած էր նախորդ վճիռները :

ՄԱՔՍ ԿԱԼՕ, կառավարութեան բանբերը, անդրադառնալով Ժան Փոփըրէնի «խորհրդածութեանց», նուազեցուց անոնց տարողութիւնը ճշդելով թէ անհատական ազատութիւնը շարքայինի մը թոյլ կուտայ որ իր տեսակէտները պարզէ մինչ իշխանութիւնն ալ ի'ր քաղաքականութիւնը կը վարէ, որու պատասխանատուն Հանրապետութեան նախագահն է :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ մէջ տարին հարիւր հազար հոգի անձնասպան կ'ըլլան : Գլխաւոր պատասխանատուները կը նկատուին թըմրեցուցիչն ու ալքոլը :

ՏՈԼԱՐԸ նոր մրցանիշ մը կոտրեց, Հինգշաբթի օր, 7 Ֆ. 40-ի հասնելով Փարիզի սակարանը :

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԱՆՈՒՆ

×

Դարձեալ ականջներուս մէջ կը հնչէ Միսաք Մեծարենցի դոհար բանաստեղծութեան նշանաւոր առաջին տողը·

Վայրի ծաղի՛կ, անունդ ի՞նչ է :

Մեր գրականագէտ բարեկամները թող շարունակեն քննել թէ որո՞ւ, կամ ի՞նչ բանի ուղղուած է անկորնչելի այն բանաստեղծութիւնը, որ կը սկսի վերի տողով եւ որ կը կոչուի «Անանուն» : Ես միշտ այդ մէկ տողն է որ կը յիշեմ, երբ դէմ յանդիման կը մնամ բարի հոգիի մը հետ, որ պիտի նախընտրէր անյայտ ու անանուն մնալ, մարդոց ուրախութիւն պատճառող բարի գործ մը ընելէ վերջ :

Մի ոմն :

Բարի գործերու հեղինակներէն կազմըւած բանակի մը մէջ մի ոմն ըլլալ : Բարիք մը գործել, գոհողութիւն մը ընել, սակայն անյայտ մնալ, անունը չտալ, խուսափիլ՝ փառաւորուելէ : Շուքին մէջ պահուըտած, հեռուէն դիտել այդ բարի գործէն ուրախացող մարդիկը եւ յետոյ սրտին մէջ ինքնիրեն թաղել այն գոհունակութիւնը զոր մարդ կը գտնէ ուրիշին տրուած ուրախութեան մը մէջ : Անանուն հրեշտակ մը ըլլալ... :

×

Անցեալ օր եկեղեցիի մը պաշտօնեան ծանուցում մը կը դնէր սեղանիս վրայ : Աչք մը նետեցի· Հրապարակային շնորհակալութիւն կը յայտնուէր անծանօթի մը, որ մոմի զանձանակին մէջ տասը հազարնոց մը նետած էր առանց ուշադրութիւն հրաւիրելու :

Սրտիս մէջ բան բան մը խաղաց : Պաշտօնեային հարցուցի թէ չէի՞ն տեսած թէ ով էր այդ տասը հազարնոցը նետողը : Չէին տեսած : Եկեղեցիին ժամկոչը կը յիշէր միայն տեսած ըլլալ ծերունի ու շատ համեստ արտաքինով կին մը, որ իր ափին մէջ լաւ պահուած դրամ մը սահեցուցած էր զանձանակին ճեղքէն : Ժամկոչը այդ պահուն չէր հասկցած կնոջ բուն դիտաւորութիւնը : Կարծած էր որ ծերունի հաւատացեալը կ'ամչնար քիչ դրամ նետելէ, ուստի ափին մէջ կը պահէր դրամը :

Այս դէպքը ինծի յիշեցուց անանուն նուիրատուութեան ուրիշ օրինակ մը : Ամերիկայի Հայոց եկեղեցիներէն մէկուն հոգեւոր հովիւը ամէն տարի ծերունի ու անծանօթ կին մը կ'ընդունէր : Այս կինը իր մէկ տարուան խնայողութիւնը կը բերէր ու կը յանձնէր, որպէսզի տրամադրուի Ս. Փրկիչ Ազգային հիւանդանոցին անտուկին : Հակառակ քահանայ հօր բոլոր խնդրանքներուն, ան կը մերժէր տալ իր անունը : Ու դրամը յանձնելէ վերջ կը մեկնէր այնքան աննշմար, որքան աննշմար եկած էր : Այս այցելութիւնները քանի մը տարի շարունակուեցան... :

×

Երբեմն դժուար է պատկերացնել թէ որքան մեծ գոհունակութիւն մը կրնայ գտնուիլ դրական անստորագիր երթի մը մէջ :

Մօտաւորապէս ամիս մը առաջ նամակ մը ստացայ : Ընթերցողներէս մէկը չափազանց դրուատալից տողեր գրած էր հասցէիս : Աշխարհի վրայ չկայ խմբագիր մը, հեղինակ մը որ չուրախանայ իր մէկ ընթերցողին գնահատանքի նամակէն : Ես ալ ուրախացայ մարդկօրէն : Սակայն ուրախութեանս վրայ փոքրիկ ստուեր մը ինկաւ, երբ տեսայ որ ընթերցողը ո՛չ անուն տուած էր, ոչ ալ հասցէ : Ստորագրած էր պարզապէս գործածելով «Ընթերցող մը համակիր» բացատրութիւնը :

Զարմանալով զարմացայ : Զար բաներ չէր գրած հասցէիս : Ընդհակառակն, այնքան լաւ, որ կ'երջանկացնէր զիս : Ուրեմն ինչո՞ւ կը պահէր իր ինքնութիւնը, ինչո՞ւ զիս կը զրկէր համակիր մը ճանչնալու եւ շնորհակալութիւն յայտնելու գոհունակութենէն :

Բայց յետոյ անդրադարձայ իրողութեան մը : Նամակը, իր այդ անանուն ստորագրութեամբ աւելի շատ արժէք կը շահէր, աւելի անկեղծ, ինքնաբուխ ու վստահելի կը դառնար : Նամակագիրը, այս կերպով կ'ուզէր փաստել թէ անշահախնդիր էր, ըսելիքը կ'ըսէր առանց նոյնիսկ շնորհակալութիւն մը սպասելու :

×

Մեր կարծածէն եւ մեր գիտցածէն որքա՜ն աւելի շատ են շուքի մէջ մնալ նախընտրող խոնարհ մարդիկը : Անոնք մխիթարական հակապատկեր մը կը կազմեն իրենց անուններուն առջեւ իրենց հասակէն տասն անգամ աւելի մեծ տիտղոսներ փնտռող ուրիշներու հետ : Այս վերջինները երբեմն ի՛նչպէս շուք կը թողուն իրենց բարի գործերուն վրայ :

Օր մը երիտասարդ, գեղադէմ, մուշտակ վերարկուով կին մը ներկայացաւ խմբագրատուն եւ կարեւոր նուիրատուութիւն մը ըրաւ բարեսիրական հաստատութեան մը ի նպաստ : Թէեւ իր անունը տուաւ, բայց յետոյ աւելցուց·

- Պէտք չկայ անուն յիշելու : «Մի Ոմն» կ'ըսէք, կը վերջանայ :

Աճապարանք ունէի, կարճ կապելու միտումով «շատ լաւ» ըսի ու այդպէս գրեցի : Նուիրատուն դրամը յանձնեց, բայց անհանգիստ վիճակ մը ունէր :

- Եթէ կը խորհիք որ հաստատութեան համար կարեւոր է գիտնալ նուիրատուին անունը, այդ պարագային կրնաք գրել, առարկութիւն չունիմ, ըսաւ :

Ցանկարծ արթնցայ, հասկցայ ու պընդել ձեւացուցի·

- Այո, Տիկին, ըսի, հաստատութեան համար կարեւոր է :

Եւ ծանուցումին մէջ աւելցուցի իր անունը : Կարծես հանդարտացաւ ու մեկնեցաւ գոհունակ :

Ես եւ հարիւրաւոր ուրիշներ, զրկուեցանք բանաստեղծին նման հարցնելէ·

- Լայրի ծաղի՛կ, անունդ ի՞նչ էր...

Ռ. Հ.

«ՅԱՌԱՋ»-Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՍԱԿԵՐԸ

×

Ինչպէս գրած էինք, անցեալ ամիս իսկ, 1981 Հոկտեմբեր մէկէն ի վեր «Յառաջ» անփոփոխ պահած է բաժանորդագրութեան իր սակերը՝ հակառակ յարաճուն յաւելումներուն, զորս կրեց թերթին վարչութիւնը թուղթի, աշխատավարձքի, ընկերային եւ պետական տուրքերու, առաքման, ելեկտրականութեան եւ այլ զանազան մարզերու մէջ : Պարզ է որ «Յառաջ» չի կրնար նոյն ձեւով շարունակել, երբ տեղական իր պաշտօնակիցները բազմաթիւ յաւելումներ կատարեցին նոյն ժամանակաշրջանին :

Ուրեմն Մայիս 2-էն սկսեալ «Յառաջ»ի բաժանորդագրութեան նոր սակերն են.-

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան	400 Ֆ. :
Վեցամսեայ	210 Ֆ. :

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան	450 Ֆ. :

Արտասահմանի օդանաւային սակերու համար դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան :

Շնորհակալութեամբ
Վարչութիւն
«ՅԱՌԱՋ»ի

ՀԱՅ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ...

Հայ հեղինակներից ո՞ւմ ստեղծագործութիւնն է առաջինն արժանացել տպագրութեան: Պարզւում է, որ այդ հեղինակը Գրիգոր Նարեկացին է, որի «Մատեան ողբերգութեան» երկի բան 41-ից մի հատուած 1512 թուականին տեղ է գտել հայերէն առաջին տպագիր գրքի՝ Ուրբաթագրքի մէջ: Այլ խօսքով, հայ առաջին տպագրիչ Յակոբ Մեղապարտն իր անդրանիկ հրատարակութեան մէջ ի թիւս այլ նիւթերի տպագրել է նաեւ հայ հեղինակի ստեղծագործութիւն, եւ այդ հեղինակը Նարեկացին է:

Փոքր - ինչ անց, նոյն Յակոբ Մեղապարտի հրատարակած Տաղարանում տեղ են գտել հայ բանաստեղծներից դարձեալ Նարեկացու, ապա եւ Ներսէս Շնորհալու, Ֆրիկի, Յովհաննէս Թլկուրանցու, Մկրտիչ Նաղաշի մի շարք ստեղծագործութիւններ:

Իսկ ո՞վ է այն հայ հեղինակը, որի որեւէ երկն առաջին անգամ տպագրուել է ամբողջութեամբ ու առանձին գրքով: Այդ հեղինակն էլ Ներսէս Շնորհալին է: Նրա «Յիսուս Որդի»ն հայ գրականութեան այն ստեղծագործութիւնն է, որ առաջինն է առանձին գրքով արժանացել տպագրութեան:

Դա տեղի է ունեցել 1643 թուականին, հայ տպագրութեան օրրանում՝ Վենետիկում: ԺԷ. դարի Հայոց մշակութային եռանդուն գործիչներից մէկը՝ Յովհաննէս Անկիւրացին, մտադրուել էր Իտալիայում լոյս ընծայել հայերէն Աստուածաշունչ, որի պակասն այն ժամանակ շատ էր զգացւում: Աւելին, Անկիւրացին իր առաջ նպատակ էր դրել առհասարակ վերացնել մեսրոպատառ գրքի պակասը: Իր մի յիշատակարանում նա գրել է. «Եդի ի մտի զտպագրութեան արհեստն առ ի պայծառութիւն ազգիս Հայոց»:

Անկիւրացին Զմիւռնիայում Վենետիկի հանրապետութեան դեսպանի թարգմանն էր: Շուտով նա թողնում է իր այդ պաշտօնը եւ մեկնում Հռոմ՝ հայկական տպարան հիմնելու մտադրութեամբ: Նա ջանքեր է թափում Վատիկանի Ուրբանեան տպարանում Աստուածաշունչը հրատարակելու հայերէն: Պատրաստել է տալիս հայերէն տպատառերի նոր տեսակներ, ձեռք է բերում տպագրական սարքաւորում: 1637-ին ձեռնարկում է գրքի տպագրութեանը, բայց չի յաջողում: Չորս տարի Հռոմում ապարդիւն ջանքեր թափելուց յետոյ գնում է Վենետիկ, որտեղ իր մի յոյն բարեկամից դրամական օգնութիւն ստանալով, նա մի այլ Յոյնի՝ Սալիգաթառի տպարանում իր տառերով տպագրում է՝ 1642 թուականին մի Սաղմոսարան, 1643-ին՝ Շնորհալու «Յիսուս Որդի»ն: Գրքի յիշատակարանում կարդում ենք. «... որ եւ կարողութիւն նըւաստ եւ տառապեալ անձին իմոյ Յոհաննէս Անկիւրեցոյ թարգմանչի ... հասանել ի աւարտ տպագրութեան արհեստիս, զոր բազում ջանիւք եւ շատ նեղութեամբ տքնեալ եւ աշխատեալ...»:

Այսպէս, տառապանքով է աշխարհ եկել հայ հեղինակի առաջին տպագիր գիրքը: Անուանաթերթին տպուած է. «Տեառն Ներսէսի Հայոց Կաթողիկոսի. Նուէր մաղթանց ներչափական տաղիւ», իսկ գրքի սկզբում զարդագիր գրուած է՝ «Յիսուս Որդի»: Պարզւում է, որ բացի այս երկից, գրքում տեղ են գտել Ներսէս Շնորհալու նաեւ մի շարք այլ երկեր: Յովհաննէս Անկիւրացին փաստօրէն լոյս է ընծայել Շնորհալու երկերի մի արժէքաւոր ժողովածու, թէեւ այն յայտնի դարձաւ «Յիսուս Որդի» անունով՝ ըստ գրքում տեղ գտած առաջին եւ ամենամեծ ստեղծագործութեան: Սրանով էլ աւարտւում է Յովհաննէս Անկիւրացու գրահրատարակչական գործունէութիւնը:

1660ական թուականներից հայերէն գրքեր են սկսում լոյս ընծայել Վենետիկի իտալացի հրատարակիչները: Նրանցից առաջինը Ջովանի Պաթիսթա Պովիսն էր: Նա վարձում է հայազգի երեք աշխատողներ՝ Սահակ Թոխաթեցուն, Եղուսպղային եւ պատանի Ստեփանոսին ու սրանց միջոցով իր տպարանում 1660 թ. լոյս ընծայում երկու հայերէն գիրք, դարձեալ Շնորհալու «Յիսուս Որդի»ն եւ մի Սաղմոսարան: Առաջինի համեմատութիւնը Անկիւրացու հրատարակութեան հետ պարզ է դարձնում, որ գործ ունենք վերատպութեան հետ: Անկիւրացու հրատարակութեան շարուածքը ինչ - որ տեղ պահպանուել է 17 տարի եւ ահա ընկել Ճ. Պովիսի ձեռքը, ու նրա տպարանի հայ աշխատողները այդ շարուածքում աննըշան փոփոխութիւններ անելով (օրինակ, փոխել են մի երկու զարդ)՝ նոյնութեամբ վերատպել են Շնորհալու ստեղծագործութիւնը, աւելի ճիշդ՝ նրա երկերի առաջին ժողովածուն: Համեմատութիւնը ցոյց է տալիս, որ նոյն թուականին Ճ. Պովիսի հրատարակած հայերէն երկու գրքերից առաջինը Շնորհալու երկն է: Գրքի յիշատակարանը նոյնպէս Անկիւրացու գըրածն է, միայն մի քանի լրացումներ ու «նորոգումներ» կան: Լրացումներից մէկն այն է, որ Պովիսի անունից ծանօթութիւն է տրւում այդ Իտալացու մասին: Մանաւորապէս գրուած է. «Պատճառ աշխատանաց մերոց այս էր. որ բազում ժամանակաւ առաջ ունէի սէր եւ բարեկամութիւն հետ ազգին Հայոց եւ յորժամ ցանկանայի տեսանել գչքեղաշուք իշխանն Հայոց խոճա Սափրազն, զոր ոչ կարացի հասանել ցանկութեան իմոյ...»: Պովիսի բարեկամ խոճա Սաֆրազը մահանում է (հաւանաբար հայրենիքում), եւ Իտալացին այլեւս չի տեսնում իր սիրելի ընկերոջը: Պովիսի ասելով՝ դա էլ եղել է հայերէն այդ երկու գիրքը տպագրելու պատճառը: Յիշատակարանի վերջում գրուած է. «Այսքան յայտ ածեալ երեւեցուցի վասն օգնութեան ազգիս Հայոց: Եւ եթէ նուազութիւն գտանէք, ներեցէք խմում պակասութիւնս»:

Հետաքրքրական է, որ միեւնոյն 1660 թուականին Շնորհալու «Յիսուս Որդի»ն սկսում է տպագրուել երրորդ անգամ: Դա արդէն տեղի է ունենում Ամսթերդամում: Այստեղ 1658 թուականից Յակոբ Ջուղայեցի կաթողիկոսի պատուիրակ Մատթէոս Ծարեցին ջանքեր էր թափում հայկական տպարան ստեղծելու: 1660 թ. տպարանն արդէն սարքաւորուած էր, պատրաստ էին հայերէն մի ձեռք տպատառեր, եւ նոյն թուականի Դեկտեմբերին Ծարեցին սկսում է Շնորհալու երկի տպագրութիւնը: Ծարեցին անասելի դըժուարութիւններ է կրել թէ՛ տպարանը սարքաւորելիս, եւ թէ՛ իր անդրանիկ հրատարակութիւնն սկսելու ժամանակ. «...զանձն առնելով զվիշտս եւ զտառապանս», - գրել է իր աշխատանքի մասին Ծարեցին եւ աւելացրել, որ ինքը առանց մի օգնականի «ի ցայգ եւ ի ցերեկ մահու չափ աշխատելով» հիմնել է տպարանը եւ սկսել Շնորհալու գրքի տպագրութիւնը: Արդեօք այդ տառապա՞նքն է եղել պատճառը Ծարեցու առողջութեան քայքայման, թէ՞ մի այլ բան, մեզ յայտնի չէ, միայն գիտենք, որ գրքը մի քանի մամուլ տպագրելուց յետոյ Ծարեցին ծանր հիւանդանալով՝ ընկնում է անկողին: Հոլանտացի պարտքատէրերն այդ իմանալով՝ շտապում են ետ պահանջել գումարը, բայց Ծարեցին դրամի նշոյլ չունէր: Վերջին դրամը ծախսուել էր Շնորհալու գրքի տպագրութիւնն սկսելու վրայ: Հոլանտական իշխանութիւնները պէտք է բռնագրաւէին հայկական տպարանը: Այդ ծանր պահին Ծարեցուն այցելում է Նոր Ջուղայեցի վաճառական Աւետիս Ղլիճենցը: Ծանօթանալով իրավիճակին՝ նա առանց փոխ - հատուցման վճարում է Ծարեցու պարտքերը եւ փըրկում տպարանը:

Դա 1661 թուականի Յունուարն էր: Այդ ամսին էլ Ծարեցին վախճանւում է: Աւետիսը տպարանում մնում է մենակ: Լինելով կիսագրագէտ վաճառական՝ նա չի համարձակւում շարունակել գրքի տպագրութիւնը. «Ես իբրեւ որբ մնացի Ամսթերտամում, - գրել է Աւետիսը, - վասն այն, որ սրբագրող ոչ գոյր, բայց միայն ես ի կարդացող, որ չի խիստ հեմուտ»: Առհասարակ Աւետիսի թողած յիշատակարանը թէեւ գրուած է կիսագրագէտ, բայց յուզիչ է իր անկեղծ խոստովանութիւններով: Տպարանը երկու ամիս չի աշխատում, Աւետիսը գրագէտ հայրենակից էր փնտռում: Չգտնելով՝ ինքը փորձում է հմտանալ տպագրական գործին եւ կամաց - կամաց շարունակում է գրքի անաւարտ տպագրութիւնը: Նաւերը, որոնք Աւետիսին եւ նրա գնած ապրանքները պէտք է տանէին Զմիւռնիա, մեկնում են: Աւետիսը չի կարողանում լքել տպարանը եւ անաւարտ տպագրութիւնը: Այդպէս, «անհմուտ» վաճառականը մի կերպ Շնորհալու գրքի տպագրութիւնը հասցնում է աւարտին:

1661 թ. Մայիսի 27-ին վերջապէս լոյս է տեսնում ամսթերդամեան Հայոց տպարանի առաջնեկը՝ Ներսէս Շնորհա[լու] «Յիսուս Որդի»ն, որը եւ այդ երկի եր[րորդ] հրատարակութիւնն էր:

Այսպէս, Ներսէս Շնորհալի եղաւ հայ հե[ղինակներից] առաջինը, որի ստեղծագոր[ծութիւնն] արժանացաւ տպագրուելու ա[ռանձին] գրքով, եւ այն էլ քան տար[ւայ] ընթացքում հրատարակուեց երեք անգամ:

Ռ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ԹԵՆԻՍԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆԸ

Թենիս, կամ խոտի թենիս իր խաղական անունով ծնունդ առած է Անգլիոյ մէջ, վիքթորեան շրջանին:

19-րդ դարուն, երբ բրիտանական թագաւորութիւնը հասած էր իր զարգացման գագաթնակէտին, անոր միջակ դասակարգը ժամանցի ձեւեր կը փնտռէր իր աւելորդ ժամերը հաճելի եղանակով վատնելու համար, մանաւանդ ամառնային երկար յետմիջօրէները: Տան պարտէզներուն մէջ սարքուած շարաթմալերջի խրախճանքները այլեւս գոհացում չէին տար իրենց:

Քրիքէթը ամառնային խաղ մըն էր, որ կը կիրարկուէր Բրիտանիոյ տարածքին, սակայն անյարմար էր խաղալ տան պարտէզին խոտերուն վրայ: Աւելի կարեւոր պատճառ մը քրիքէթի անյարմարութեան այն էր, որ գործածուած գնդակը շատ կարծր էր եւ անգործնական՝ բազմութեան մէջ խաղալու: Ուստի, մարդիկ կ'ուզէին ունենալ խաղ մը, որ խաղցուէր տան պարտէզին խոտին վրայ, արտօնէր երկու սեռերուն մասնակցութիւնը եւ ունենար մրցակցութեան ոգի:

Թէնիսը, որպէս խաղ իրագործուեցաւ թեքնիք գիւտով մը՝ Քաուչուէ գնդակին գիւտով. եւ այս խաղին տարածումը կը պարտինք առեւտրաւէր գնդապետի մը հնդկական բանակին մէջ՝ Ուոլթըր Գլոփթըն Ուինկֆիլտին:

Թենիսի րաքէթը արդէն իսկ գոյութիւն ունէր եւ կը գործածուէր բազմաթիւ խաղերու մէջ: Րաքէթով խաղերը ծնունդ առին պարտականներու բանտ[երուն] մէջ, Լոնտոնի Ֆլիթ փողոցին մօտ, 18-րդ դարու վերջաւորութեան: Րաքէթի խաղը շատ կարեւոր էր մենակեցութեան մէջ մխիթարութիւն փնտռող բանտարկեալներուն համար, եւ անոնք լաւագոյնս կ'օգտագործէին բանտին քարէ պատերն ու առաստաղը:

1872-ին Հարրի Կեմ կը գրէր խաղի մը մասին, զոր ինք հնարած էր եւ կարելի էր զայն խաղալ խոտի վրայ, քաուչուկէ շինուած մասնաւոր գնդակներով: Սակայն գնդապետ Ուոլթըր Ուինկֆիլտն էր, որ այս խաղը տարաւ մէկ քայլ ան[դին]...

ՈՒՇԱՑԱԾ ՁԳՁՈՒՄ

ԳԱԳԻԿ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

- Իսկ ի՞նչ իմացաք որ մարդասպանութիւն է կատարուել:

Մուրօն լռեց ու գլուխն առաւ ափերի մէջ:

- Ֆիզիքա-քիմիական փորձաքննութեամբ ձեր պիջակի աջ գրպանում յայտնաբերուել են արծաթի նիթրաթի փոշու մասնիկներ, այսինքն՝ այն թոյնից, որով թունաւորել են կոնեակը:

Մուրօն միանգամից նստած տեղից վեր թռաւ ու սկսեց հիստերիկ շարժումներ գործել:

- Ես մարդ չեմ սպանել ... ես գող եմ, - ինձ գողութեան համար պատժէք...

- Գողութիւնից մինչեւ սպանութիւնը մի քայլ է միայն: Ձեզ հանդիստ պահէք, ապացոյցները անհերքելի են, - ասացի նրան: Մուրօն գլանիկ խնդրեց: Տիրեց լռութիւն: Յետոյ ծուխը բաց թողնելով հարցրեց.

- էդ ինչի՞ց եղաւ, որ Ա.ն չմեռաւ...

- Բախտով ասողի տակ է ծնուել, - ասացի, - բայց ի՞նչ իմացաք, որ կենդանի է:

- Եթէ սաղ չեղնէր, ես էլ էստեղ չէի էղնի:

- Կլինէիր, Մուրօ, անպայման կլինէիր: Բոլոր յանցագործներն էլ հետքեր են թողնում: Ա.ն միայն արագացրեց մեր գործը:

- Տուժողը վ՞ով է:

- Ա.ի մօրաքրոջ տղան է, հիւր էր եկել Տաշքենդից:

Մուրոյի դէմքը մի տեսակ ծամածռուեց: Նա աչքերը փակեց, գլուխն առաւ ափի մէջ, արմունկով յենուեց սեղանին: Գուցէ ափսոսա՞նք զգաց իր անմեղ զոհի համար...

- Ահա, կարող էք ծանօթանալ փորձագէտների եզրակացութիւններին, - խըրզեցի լռութիւնը:

- Ինչո՞ւս է պէտք: Մէկ է, էսօր ոչինչ չեմ ըսէ: Ըսէք՝ ինծի տանեն՝ - խեղճացաւ Մուրօն: Յաջորդ օրը նա դարձեալ ցուցմունք չտուեց, պահանջելով թոյլատրել ծերանոցում գտնուող մօրը տեսակցել: Սակայն մայրը հրաժարուեց. «Ես որդի չունեմ, - ինձ համար նա վաղուց մեռած է»:

Երբ այդ մասին յայտնեցի Մուրոյին, նրա աչքերում արցունքներ երեւացին: Գուցէ կեանքում առաջին անգամն էր նրա մէջ խօսում որդին, խղճի խայթ զգում:

- Այո՛, ես վաղուց էի մեռած ծնողքներիս համար, - արցունքը աչքերից սըրբելով նկատեց Մելս - Մուրօն, - տասնըչորս տարեկան էի, երբ մի կնկայ ձեռքից թռցրի պայուսակը: Շատ կ'ուզէի գողի անուն հանել, նմանուել մեր հարեւան «Ցլին»: Երբ այդ մասին պատմեցի, նա ինձ ինատի դցեց. «Փչում ես, բաւ, մինչեւ աչքովս չտեսնեմ, չեմ հաւատնայ»: Յետոյ տրամվայի մէջ, նրա աչքի առջեւ մէկի ճէպը մտայ: «Ցիգօ» ընծի ըսաւ. «Ապրես, Մուրօ»: էդ օրուանից էլ անունս մնաց Մուրօ: Յետոյ ինձ համար բերդի ճամբէն սովորական ջրու ճամբայ դարձաւ ... Վերջին անգամ երբ գաղութիս եկայ, փորձեցի մարդավարի ապրել: Հայելու ցեխի պահեստապետը հօրս ընկերն է: Նա ինձ դասաւորեց, իրենց քովը գործի դրեց, որպէս բանուոր: Ես քաղաքի գրանցում չունէի, ցոյց տուի Գորոյեանի անուանր պաշպորտը ... հոմը չկրցայ աշխատել, սովոր չէի:

Մուրօն լռեց, ջուր խնդրեց:

- Ի՞նչպէս ծանօթացաք բուժքոյր Ա.ին, Մուրօ:

- Խդիկ ձեզի յայտնի է, ել ի՞նչ պատմեմ ... Երբ Ա.ն ինձ վռնտեց, ես մուռ պահեցի: Որոշած էի նրան մըկատցնել, տունը թալանել: Լակել էի: Ազդեցութեան տակ զանգեցի Ա.ին, պատասխա[նեց] մի տղամարդ, ուզեցի իմանալ վո՞ւ[ր] է: Թաքսիով գնացի Ա.ի բնակարան: Դուռը փակ էր, բացեցի, ներս մտայ: Տունը մարդ չկար: Կուխնու սեղանի[ն] գրուած էր «Նայիրի» կոնեակի շիշ եւ երկու բաժակ: Արիւնը գլուխս խփեց: Զարը մտաւ մէջս: Ես նոյն թաքսիով գնացի հայելու ցեխ: Պահեստապետը պա[հա]րանքներ բաց կը թողնէր: Գողերով մօտ[ե]ցայ, վերցրի էդ թոյնից լցրի թղթի մէ[ջ], դրի ճեպս և նորից վերադարձայ Ա.ի տուն... Սկլիզրեց մի թաս կոնեակ խմեցի, յետոյ թոյնը լցրի շիշի մէջ:

Մուրօն լռեց և հայեացքը մի կէտի [illegible] առած երկար ժամանակ նայում էր: Յետոյ նստած տեղից վեր կացա[ւ], ձեռքն օդում անփութօրէն թափ տա[լով] մօտեցաւ փոքրիկ ցանցապատ լուսա[մուտին] եւ հայեացքը դէպի դուրս սեւեռելով ինչ - որ բառեր շշնջաց...

Ես չհասկացայ, թէ ինչ ասաց, բայց նրա հայեացքի մէջ կարդացի հետեւեալը:

- Գարուն է, ծառերը ծաղկել, [illegible] մայրացել, արեւը հաճելիօրէն ջերմացնում է ... Ի՞նչ գեղեցիկ է աշխարհը կեանքը...ինչո՞ւ ես այդ չեմ նկատել...

Ուշացած զղջում: Շատ ուշացած:

«Գարուն», Յունուար 1983

(Շար. 7 եւ վերջ)

գին: Ուինկֆիլտ, որ զուտ առեւտրական հաշիւներով չհապճեպուած էր, սահմանեց օրէնքներու շարք մը. դաշտ մը գծեց եւ մարզախաղին անունը դրաւ Սփարխութիք (յունական բառ մը, որ կը նշանակէ գնդակի խաղ) եւ դիմեց կառավարութեան արտօնագիր ստանալու համար իր նոր խաղին:

Ուինկֆիլտի խաղը արագօրէն դարձաւ ժողովրդական եւ կրեց բազմաթիւ փոփոխութիւններ մինչեւ հասնիլը այն վիճակին, որ գիտենք այսօր: Դաշտին ձեւը, օրինակի համար, լայն էր եռեւի մասը, իսկ ուռկանին մօտ՝ նեղ, ինչպէս նաեւ դաշտին գիծերը չէին նմաներ այսօրուան թենիսի դաշտերուն:

Այդ ժամանակուան «Տը Ֆիլտ» շաբաթաթերթին խմբագիրը՝ Ճ. Վ. Ուալշ մոլի մարզասէր մըն էր եւ իր օգնականը՝ Հենրի Ճոնզ նմանապէս սիրահար էր ամէն տեսակ խաղերու: Ուալշ այն անձերէն մէկն էր, որ Լոնտոնի իր տան պարտէզին մէջ խրախճանքներ եւ ընկերային հաւաքոյթներ կը կազմակերպէր:

Իր կազմակերպած խրախճանքները շատ մեծ համբաւ ունէին, բայց դժբախտաբար իր պարտէզին խոտերը եւ ծաղիկները ոտնակոխ կ'ըլլային հիւրերու կողմէ, որոնք քրօքէթ կը խաղային: Այս հարցը լուծելու համար Ուալշ՝ Ճոնզը կը ղրկէ Լոնտոն, որպէսզի յարմար տեղ մը գտնէր, ուր կարելի պիտի ըլլար հիմնել քրօքէթի ակումբ մը: Սակայն Լոնտոնի կեդրոնական շրջանի բարձր վարձքերը պատճառ կ'ըլլան, որ ան ստիպուած գաշտ մը վարձէ Լոնտոնի նուազ նորոյթ շրջանէն՝ Ուիմպըլտոնէն:

1870-ին կը հիմնուի Օլ Ինկլընտ Քրօքէթ Քլապը եւ ժամանակի մը համար կը սկսի աճիլ: Սակայն 1875-ին ակումբին նիւթական վիճակը մտահոգիչ կը դառնայ անդամներուն թիւին նուազումին պատճառաւ եւ ակումբը դժուարութիւն կ'ունենայ դաշտին վարձքերը վճարելու:

1874-ին Հիթքոթ անունով մէկը կը գրէր «Տը Ֆիլտ»ին եւ կը յայտնէր իր շինած գնդակին առաւելութեան մասին թենիսի խաղարկութեան համար: Այս նոր գնդակին վրայ խչխելը աւելի դիւրին էր եւ խաղին կուտար տարբեր ուղղութիւն: 1875-ին Ճոնզ եւ Ուալշ իրենց ակումբին խաղերուն կողքին կ'աւելցնէին թենիսը եւ 1877-ին ակումբը կը փոխէր իր անունը՝ պարունակելով Թենիս բառը:

1875-էն, երբ Ուինկֆիլտ խաղը ներկայացուց մինչեւ 1877, խաղը քիչ փոփոխութիւններու ենթարկուեցաւ: Թենիսը Անգլիոյ մէջ կը ղեկավարուէր Մարիլպոն Քրիքէթ Քլապին կողմէ. սակայն երբ Ուալշ եւ Ճոնզ որոշեցին մրցաշարք մը կազմակերպել, անոնք լրջօրէն սերտեցին Ուինկֆիլտի օրէնքները եւ կատարեցին բազմաթիւ փոփոխութիւններ: Դաշտը առաւ իր ներկայ վիճակը եւ ուռկանը աւելի վար առնուեցաւ: Որոշուեցաւ ախոյենութիւնները սկսիլ 1877 Յուլիս 9-ին: Ուիմպըլտոնի առաջին աւարտականը տեղի ունեցաւ 1877 Յուլիս 19-ին եւ ախոյենութեան տիրացաւ Ուիմպըլտոնի բնակիչ 26-ամեայ Կոր:

20-րդ դարէն սկսեալ թենիսի ժողովրդականութիւնը աւելցաւ: Ուիմպըլտոնի դաշտը փոխադրուեցաւ քիչ մը դէպի հիւսիս եւ աթոռներու թիւը 2000-էն բարձրացաւ 3500-ի: Ա. Համաշխարհային պատերազմին մրցաշարքը տեղի չունեցաւ: Սակայն 1919-ին երբ ախոյենութիւնները վերսկսան, յստակ էր որ ակումբը պէտք ունէր աւելի նոր եւ աւելի մեծ դաշտի մը: 1920-ին Չըրչ պողոտայի վրայ սկսաւ նոր ակումբին շինութիւնը: 1922-էն սկսեալ ախոյենութիւններ տեղի կ'ունենան նոյն դաշտին վրայ:

Սփենսըր Կոր պիտի զարմանար երբ տեսնէր այն խուռներամ բազմութիւնը, որ Ուիմպըլտոն կը յաճախէ ամէն տարի: Երբ, 1877-ին ինք շահեցաւ մրցաշարքը, ներկայ հանդիսականներուն թիւը 200-ը չէր անցներ: Ներկայիս Ուիմպըլտոնի կեդրոնական դաշտը կ'ընդունի 15000 հանդիսատես եւ լեցուն կ'ըլլայ մրցաշարքի ամբողջ տեւողութեան: Ատոնց կողքին միլիոնաւոր հանդիսատեսներ պզտիկ պաստառներու վրայէն կը դիտեն մրցաշարքը: Ուիմպըլտոն կ'ընդունի տարեկան 300.000 հանդիսատես:

Գալով թենիսի տարազին, տղաքը կը հագնէին երկար տաբատ, լայն շապիկ, փողկապ եւ գլխարկ: Կօշիկները շինուած կ'ըլլային կաշիէ, որուն տակի մասը տափակ կ'ըլլար: Աղջիկները 1884-ին է որ առաջին անգամ ըլլալով մասնակցեցան մրցաշարքին. կը հագնէին մինչեւ գետին հասնող ամառուան հագուստ, բարձր օձիքով, ամուր կապուած սեղմիրան (քորսէ) եւ գլխարկ: Բոլորովին ճերմակ տարազներ նորոյթ դարձան, երբ Օլ Հինկլընտ Քըլապը ճերմակ տարազ պարտադրեց իր բոլոր անդամներուն: Երկար տաբատները նորոյթ մնացին մինչեւ 1934, երբ Պանի Օսթին դաշտ ներկայացաւ կարճ տաբատով: Հանդիսատեսները այն տպաւորութիւնը ունեցան, որ Օսթին աճապարած ըլլալով չէր կրցած երկար տաբատ հագնիլ եւ դաշտ ներկայացած էր շապկընկերով: Սակայն մարդիկ նկատեցին, որ այս նորոյթը աւելի գործնական է, ուստի բոլոր խաղացողները հետեւեցան անոր եւ երկար տաբատները մնացին անցեալի յիշատակներ:

Աղջիկներու տարազի յեղաշրջումը բակրած էր Օսթինի նորոյթէն 15 տարի առաջ: Տրուած ըլլալով որ աղջկանց տարազները բաւական փոխուած էին ի նպաստ աւելի պարզ եւ հանգիստ տարազներու, սակայն անոնց երկարութիւնը մնաց մինչեւ 1918, երբ փէշին հասակը բարձրացաւ մինչեւ ծունկ: Աղջկանց տարազներու յեղաշրջումը կը պարտինք Սիւզան Լենկլընի, որ ապագային դարձաւ Ուիմպըլտոնի հերոսուհին, Կասի Մորանի և Թէտի Թինկլինկի հետ: Թէտի Թինկլինկի առաջին փորձառութիւնը Ուիմպըլտոնի մէջ գնդակ հաւաքել էր: Յետագային ան կը դասուէր լաւ զոյգ կազմող խաղացողներէն: Թէտի անունը պիտի յիշուի թենիսի աշխարհին մէջ ոչ իբր խաղացող, այլ իբր աղջկանց տարազներու նորաձեւող: Գնդակ հաւաքելու կողքին Թէտի խրատարար էր եւ իր պաշտօնն էր ստուգել խաղացողներուն հագուածքը: Սակայն Թէտիի արուեստին հոգին եւ հետաքրքրութիւնը թենիսի նորաձեւութիւնն էր, եւ ան դարձաւ դերձակ: 1940-ին ան արդէն բաւական նորոյթ տարազներ կարած էր օրուան աղջիկ լաւագոյն թենիս խաղացողներուն:

Գալով թենիսի զարգացման եւ տարածման, զարմանալի կերպով շատ արագ տարածուեցաւ եւ զարգացաւ, նկատի ունենալով 19-րդ դարու ճամբորդական եւ հաղորդակցութեան դժուարութիւնները: Արխիւներու մէջ կը յիշուին թենիսի մրցաշարքի մը մասին Նահանգի մէջ, Մասաչըսեց, 1876-ին: 1881-ին է, որ կազմուեցաւ Միացեալ-Նահանգներու Թենիսի Ֆետերասիոնը:

Աշխարհի տարածքին վրայ թենիսի ղեկավարող մարմինն էր Օլ Ինկլընտ Քլապը: Սակայն, 1913-ին կազմուեցաւ Համաշխարհային Թենիսի Ֆետերասիոնը, կազմուած՝ 13 անդամ երկիրներէ:

Սփենսըր Կոր, երբ 1877-ին շահեցաւ Ուիմպըլտոնի մրցաշարքը, ան ստացաւ 25 կինէ (անգլիական դրամանիշ) արժող բաժակ մը, որ պարտաւոր էր յաջորդ տարին ետ ակումբ վերադարձնել. իսկ 100 տարի ետք, երբ Պորկ շահեցաւ նոյն մրցաշարքը, ան բաժակին հետ ստացաւ պահարան մը, որ կը պարունակէր 15.000 սթերլին արժողութեամբ չէք մը:

1920-էն առաջ թենիսը կը խաղցուէր ոչ-արհեստավարժներու կողմէ ժամանցի և հաճոյքի համար: Սակայն այս թուականէն ետք փ ո փ ո խ ո ւ թ ե ա ն հովը ս կ ս ա ւ նոր խաղին վրայ,, երբ ամերիկացի առեւտրական մը՝ Ք. Ք. Փէյլ իր շուրջ հաւաքեց լաւագոյն ոչ-արհեստավարժ խաղացողներ եւ կազմակերպեց շրջապտոյտ մը դէպի Միացեալ-Նահանգներու բոլոր նահանգները: Շրջապտոյտը սկըսաւ Նիւ-Եորքի Մատիսըն Սքուէր Կարտընի մէջ եւ ապահովեց 40.000 տոլար եկամուտ: Շրջապտոյտը մեծ յաջողութիւն մըն էր, եւ այդ օրուընէ սկսեալ նման բազմաթիւ շրջապտոյտներ կազմակերպուեցան եւ շարք մը ոչ-արհեստավարժ խաղացողներ ալ դարձան արհեստավարժ: Շրջապտոյտներուն մաս կազմող խաղացողներէն պէտք է յիշել 1920ի, 1921-ի եւ 1930-ի Ուիմպըլտոնի հերոս Ուիլեըմ եւ իր ընկերակից Տէյվ Տիգըրնը, որոնք կազմեցին ընկերութիւն մը՝ Աշխարհի Թենիսի Ախոյենութիւն: Հանթի համար դրամը որեւէ նշանակութիւն չունէր: Ան իր ընկերութեան մէջ առաւ լաւագոյն ոչ-արհեստավարժ խաղացողները, օրինակ Ճոն Նիւքըմպ, Թոնի Ռոշ, Քլէֆ Տրայտէյլ, Նիքի Փիլիք, Ռոժէ Թէյլըր եւ զանոնք դարձուց արհեստավարժ: Այս երեւոյթը անախորժ թըւեցաւ կարգ մը պատասխանատուներու, որոնցմէ Օլ Ինկլընտ Քլապի ատենապետ՝ Հերմէն Տէյվիտ, որ յայտարարեց թէ թենիսի մրցաշարքերը պէտք է բաց ըլլան արհեստավարժ եւ ոչ-արհեստավարժ խաղացողներուն համար եւ յայտնեց թէ Ուիմպըլտոն բաց է բոլորին առջեւ: Քիչ անց, աշխարհի բոլոր մրցաշարք կազմակերպողները հետեւեցան Ուիմպըլտոնի մրցաշարքի օրինակին:

Ուիմպըլտոնի առաջին բաց մրցաշարքը տեղի ունեցաւ 1968-ին: Ռոտ Լէյվըր շահեցաւ անհատական տղոց բաժակը եւ 2.000 սթերլին չէք մը: Աղջկանց անհատական բաժինին շահողն էր Պիլի Ճին Քինկ, որուն բաժինն էր 750 սթերլին:

ՎԱԶԳԷՆ ՖՈՒՆՋԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՌՈԲՈԹՆԵՐԸ՝ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՓՈԽԱՐԷՆ

«Երազ» ինքնաշարժներու գործարանին մէջ որոշ աշխատանքներ կատարելու ըսկըսած են ռոպոներ եւ այդ մասերու բանուորները աւելի բարձր աշխատավարձով տեղափոխուած են այլ բաժիններ:

Հայաստանի մէջ արդիւնաբերութեան բարձրացումի հիմնական պայմաններէն մէկը, տարբեր ճիւղերու մէջ արագ գործող ռոպոներու լայն գործածութիւնն է: Անոնք արդէն յաջողութեամբ «կ'աշխատին» սարքաշինութեան մէջ:

×

ՅՈԲԵԼԵԱՆ՝ ԱՐԵՒ ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆԻ

Լրացած է 45 տարին այն օրէն երբ Արեւ Բաղդասարեանի անունը առաջին անգամ երեւաց ազդագրերու վրայ: Այդ օրէն ի վեր աշխարհի ժողովուրդներու պարերու եւ երգերու նշանաւոր այս կատարողը, մեծ համբաւ կը վայելէ. շրջած է գրեթէ ամբողջ Սովետական Միութիւնը եւ այցելած երեսունէ աւելի արտասահմանեան երկիրներ:

Արուեստագիտուհին անցած է բազմաթիւ բեմերէ. չի մոռնար սակայն 1941-1945 թուականներու մեծ պատերազմի ռազմաճակատներու յանպատրաստից բեմերը, ուր ան ելոյթ կ'ունենար հիւանդանոցներու մէջ, վիրաւոր ռազմիկներու առջեւ:

Արեւ Բաղդասարեան այսօր ալ հանդէս կուգայ Անդրկովկասի քաղաքներուն մէջ, լեցուն սրահներու, հիացած ժպիտներու դիմաց:

×

ԴԷՊԻ ՄՈՆԿՈԼԻԱ

Այս տարի կրկնապատիկ աւելցած է ժողովրդական սպառումի ապրանքներու ուղարկումը դէպի Մոնկոլիա:

Արդէն 12 տարիէ ի վեր տնտեսական փոխ-օգնութեան կապ հաստատուած է Մոնկոլիայի հետ, ուր ամէն տարի կը ղրկուի կէս միլիոն ռուբլինոց ապրանք: Մասնաւորապէս մեծաքանակ ապրանքներ կ'ըլլան ելեկտրաթեքնիքական, սարքաշինութեան ձեռնարկութիւններու եւ շինանիւթերու:

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ՍԻՍՏԵՄԻՆ ՎԱԽՃԱՆԸ

Բայց լուրին եւ իրողութեան պայթուցիչ ակներեւութեանը առջեւ, բոլոր բարեացակամ վարանումները կը փլչէին, կը ջախջախուէին: Իր էն կատաղի համակիրները յետին, յուսահատութեան կասկածներ կը փորձէին դեռ.

- Նայինք ո՞ն է, աշխարհքին վրայ ուրիշ Կոստանեան չկա՞յ:

- Ան է, ա՛ն, կը հառաչէին ասդիէն անդիէն, տխրահունչ արձագանգի մը պէս:

Կոստանեան վարժարանի խնամակալութեան անդամները հետզհետէ հաւաքուեցան մենծ աղաներու սրճարանը, սըգաւոր երեւոյթներով, իբր թէ հասարակաց մեծ աղէտ մը պատահած ըլլար: «Կարդացի՞ք, կարդացի՞ք» կը հարցնէին իրարու, չհամարձակելով անմիջապէս կարդացուելիք նիւթին իսկութիւնը ճըշդելու: Մնաց որ, ի՞նչ հարկ գործին մանրամասնութեանը վրայ ծանրանալու, քանի որ ամէնուն ձեռքը Արեւմուտքի թիւը կար: Խնամակալութեան անդամ մը վայրկեան մը իր մէկ հարցումովը յոյսի խօլ նշոյլներ առկայծեցուց իր պաշտօնակիցներուն աչքերուն մէջ, որոնք յուսահատ թարթափումներ կ'ունենային.

- Ճանըմ, նայինք իրա՞ւ է. ո՞վ է այդ գրողը. թշնամութիւն մը չըլլա՞յ:

- Կրնա՛յ ըլլալ, կրնա՛յ ըլլալ, խմբերգեցին միւսները, ճիտերնին մէկէն ի մէկ երկնցնելով:

Բայց իսկոյն տխրութիւնը տիրեց նորէն. լուրին ջախջախիչ մանրամասնութիւնները հոն ներկայ էին, անհերքելի անուրանալի, փաստերով հաստատումներով բեռնաւորուած: Ք...եան էֆէնտին, որ հասած էր՝ տժգոյն, ձեռքը թերթ մը, ամէնէն աւելի հարուածուած կ'երեւէր աղիտաբեր լուրէն, ըստ որում բոլոր թաղը իր եռեւէն այդ արկածին քաշած տարած ըլլալու բարոյական պատասխանատուութեան մը ծանրանալը կը զգար իր վրայ: Ամէնքը իր երեսը կը նայէին, այս անկարելի առեղծուածին մէկ բացատրութիւնը սպասելով սրտատրոփ: Լռութենէ մը ետքը, Ք...եան էֆէնտի կտրուկ շեշտով մը ըսաւ.

- Էֆէնտիմ, ես աս գործէն բան մը չեմ կրնար հասկնալ կոր ... Արամ, ըսաւ քիչ մը հեռուն նստող ակնոցաւոր երիտասարդի մը, որ իր գրագիրն էր եւ որ ստիպուած էր իր չորպաճիին ցաւերուն ցաւակից ըլլալ, աս լրագիրը մէյ մըն ալ կարդա տէ մեզի աղէկ մը հասկըցուր:

Երիտասարդը առաւ լրագիրը, բացաւ եւ իր քիչ մը իգական ձայնովը սկսաւ կարդալ, իւրաքանչիւր հատուածին կանգ առնելով եւ անոր բերանացի ամփոփումը ընելով ունկնդիր հասարակութեան, որ բերանաբաց, ակնապիչ մտիկ կ'ընէր, իբր թէ բոլորովին նոր բան մը ըլլար իրեն հաղորդուածը: Երբ որ ընթերցումը եւ բացատրութիւնները վերջացան, իրողութիւնը, ահեղ ու ամօթալի, կը մնար միեւնոյն վիճակին մէջ առանց ամենապզտիկ փոփոխութիւն մը կրած ըլլալու գրագրին բերնին մէջ, անոր աղջկան ձայնէն: Եւ գլուխները, յուսաբեկ, անճրկած, նորէն կուրծքերուն վրայ ծռեցան, անմռունչ:

Իրենց կսկիծին եւ նենգութեան մը դիւրին որսերը եղած ըլլալու իրենց խուլ զայրոյթին մէջ, միամիտ հառաչանքներով կը կամենային սփոփել.

- Բէք աղէկ ամմա, աս մարդը մեզի ինչո՞ւ խաբէր ...

- Անանկ է նա՛, ծառքը ի՛նչ անցաւ ... մերին ի՞նչը առաւ:

- Դպրոցին խթլը՛խը կայ ... ան չեղա՞ւ՝ մեկալը կը ղրկենք

- Ճանըմ, ան մարդը անանկ մարդ չէր երեւար կոր ... կազեթաճիներուն գրածին բէք անկաճ կախելու չէ ...

- Սա գործը աղէկ մը հասկնալու համար անպայ Փարիզ մարդ մը ղրկե՞նք:

Կ'երեւայ որ այս վերջին կարծիքը գերակշռեց, որովհետեւ բոլոր միւս գլուխները զայն յայտնողին կողմը դարձան: Ք...եանի գրագիրը, որ բերնին անկիւնը ծաղրանքի փոթ մը ունէր միշտ, յանկարծ լռջացաւ եւ հետաքրքրութեամբ այդ կարծիքին տիրոջը նայեցաւ, դուցէ յուսալով որ քննիչ-պատուիրակի այդ պաշտօնը իրեն կը յանձնուէր, գաղիերէն գիտնալուն: Խնամակալութեան համեմատապէս ողջամիտ մէկ անդամը իր մէկ կտրուկ պատասխանովը չէզոքացուց սակայն յայտնուած այդ կարծիքը.

- Փարիզ փարայո՛վ մարդ կը ղրկուի, փարայո՛վ, ո՞վ պիտի տայ:

(Շար. 51)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Սարոյեան, Օր. Աննա Մխսեան, Տէր եւ Տիկին Անանիա - Ռոպէր Մխսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վ. Կատարեան եւ զաւակները, Պ. Գէորգ Մխսեան (Ամերիկա) կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Մայիս 1-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ մէջ, իրենց շատ սիրեցեալ մօրաքրոջ, մօր եւ մեծ - մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԻՍԿՈՒՀԻ ՄԽՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան քառասունքին եւ ընտանեկան համայն ննջեցելոց յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այս տխուր առթիւ, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Սարոյեան հետեւեալ նուէրները կ'ընեն. - 200 Ֆ. Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, 100-ական Ֆ. Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանին եւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Սահակ Գաբրիէլեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Տէրոյեան կը նուիրեն 250 ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման, ինչպէս նաեւ Պօղոսեան ընտանիք 100 Ֆ., Յարութիւն Տէրոյեան 50 Ֆ.:

×

Տիկին Հրանտ Սամուէլեանի յիշատակին՝ Տէր եւ Տիկին Ժերար Պալանցեան կը նուիրեն 150 Ֆ. Կապոյտ Խաչին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 150 Ֆ. «Յառաջ»ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Տիկին Սիրարփի Թովմասեան, Կիրակոս Փարատեանի մահուան առթիւ 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՌՈՔԸՊՈՒԻՆ.- Պ. Հայկազ Ծատուրեան 160 Ֆ. Ասլրիլեան Նահատակներու յիշատակին:

×

ՊՐՕՆԷՆ.- Տէր եւ Տիկին Կարապետ Յովակիմեան տարագրութեան ճամբաներուն վրայ նահատակուած իրենց ծնողաց անթառամ յիշատակին 200 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

A L'OPERA DE MARSEILLE
DIMANCHE 5 JUIN à 15 HEURES

Concert

AVEC

LA CHORALE SAHAK-MESROP

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի վարչութիւնը իր վեթերան ընկերուհիներուն ի պատիւ ճաշ մը կազմակերպած է Կիրակի, Մայիս 8-ին, Օթէլ Ալֆա-ի ճաշասրահին մէջ:

Ճաշագին 75 Ֆ.:

Մասնակցութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. -

44 - 45 - 27 42 - 33 - 52

NICE

PROJECTION

JEUDI 5 MAI à 21 HEURES

PROJECTION DE FILMS VIDEO - COULEURS
de HAGOP HAGOPIAN
Ensemble National de Danses d'Arménie

SALLE OSHAGAN
183, bd. de la Madeleine, Nice

GALERIE MATIGNON
18, AVENUE MATIGNON, 75008 PARIS
TEL. 266-60-32

JANSEM
PEINTURES RÉCENTES

MAI - JUIN

ATAMIAN & Fils
TAPISSIER - DÉCORATEUR

Salons Cuir - Meubles Anglais
Louis-Philippe - Voilages de rideaux

20, RUE CHALIGNY, 75012 PARIS Mº Reuilly-Diderot — Tél. 344-23-87

— 20% de remise aux lecteurs de Haratch —

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Մանկանց Բոյնը բաց պիտի ըլլայ ամէն օր Մայիս 16-էն սկսեալ:

Յուլիսին կ'ընդունուին 6 - 13 տարեկան մանուկներ առանձին կամ ընկերակցութեամբ իրենց ծնողքներուն:

Օգոստոսին կ'ընդունուին ամէն տարիքի հայրենակիցներ, :

Վարդատօն Մանկանց Բոյնին մէջ՝ 21, 22 եւ 23 Մայիսին:

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝ 985 - 36 - 53 :

Մայիս 15-էն վերջ 16 (31) 21 - 77 - 63

Moyen d'accès : Par turbotrain en 2 heures
Gare St. Lazare-Bayeux

Itinéraire par route : Autoroute de l'ouest, Evreux, Lisieux, Caen, Bayeux, Port en Bessin, Ste. Honorine des Pertes «Les Divettes»

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Սէն Ժէռոմի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Սէն - Ժէռոմի եւ շրջակայքի հայրենակիցները Ուրբաթ Մայիս 6, ժամը 21-ին եկեղեցւոյ սրահը: Ժողովը պիտի ընտրէ ընտրողական յանձնախումբ մը պատրաստելու համար աշխատանքները նորոգելու համար Թաղականութեան կազմը:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: Nº 55935

COLIS — CADEAUX
pour l'U.R.S.S.

Մենաշնորհեալ ընկեր Նուէր - Ծրարներու առաքման
դէպի Խորհ. Միութիւն

ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ -- ՄԱՔՍ -- ԼԻՍԱՆՍ -- ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
կը վճարուին առաքման ատեն: Ստացողը ոչինչ կը վճարէ երբ կը ստանայ

ՃՈԽ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՊՐԱՆՔԻ
Այրերու, կիներու թէ երախաներու համար:

Ծրարներու արտօնուած ծանրութիւն.- 6-էն 10 քիլօ

SICOMEX
20, Rue Royale - 75008 Paris
Tél.: 260. 34. 33

Ouvert de 9h. à 12h. et de 14h. à 18h. *Catalogue sur demande*

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
SECTION DE CHAVILLE

GRAND DINER DANSANT

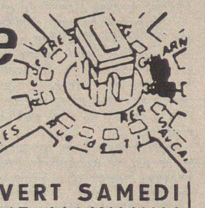
Dans les Salons de l'Hôtel Ramada, 22 avenue de l'Europe, 78140 Vélizy
Samedi 7 Mai, à 20h. 30 précises
SOIREE ANIMEE PAR L'ORCHESTRE ARTANAG

Réservation avant le 4 Mai

Réservation
Mme Siranouche Derkaloustian 750. 64. 37
Mme Louise Karaoglanian 750. 10. 85
Mme Vartouhie Ohanian 750. 84. 11

Menu vins compris 200 F.
après 23h. entrée 50 F.
parking assuré

à l'étoile
Concessionnaire
LEYLAND

Mini
METRO
M-G
TRIUMPH
ROVER

OUVERT SAMEDI
CREDIT MAXIMUM
Gd choix de voitures
Occasions garanties
carrosserie mécanique
Service Après-vente
Pièces détachées

ARC DE TRIOMPHE AUTOS
30, rue de TILSITT 380-55-11

OPTIMA Tours

Printemps en Arménie

— Du 8 au 15 Mai

— Du 11 au 23 Mai

— Du 11 au 23 Juin

demandez nos programmes détaillés.
Possibilités de départ de LYON et de MARSEILLE.

Renseignements et Inscriptions:
SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA Tours
12, RUE VIGNON - 75009 PARIS
TÉL.: 742. 10. 35

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
3
MARDI
3 MAI
1983

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.427 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 58e ANNÉE — No 15.427

ՀԱՅ ԴԱՏ

«LE MONDE», ՇԷՍՈՆ, ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԵՍՊԱՆԸ ԵՒ ԵՐԿՈՒ ՀԱՅ ԱՆԾԱՆՕԹՆԵՐ...

Մայիս 2 Թուականի կիրակնօրեայ «Մոնտ»ը էջ մը յատկացուցած է հայկ. ահաբեկչութեան եւ Անգարայի տեսակէտին, որոնց կցուած է զօր. Էվրէնի ուղղուած նշանաւոր նամակի մը պատճէնը։

Էջին գլուխը թերթը կը բացատրէ որ, պարբերաբար, հայկ. ահաբեկչութիւնը կը յիշեցնէ մեզի 1915-ի ցեղասպանութիւնը։ Այս ահաբեկչութիւնը, կ'ըսէ «Լը Մոնտ», գլխաւորաբար կը սնանի Թուրք իշխանութիւններու մերժումէն ընդունելու իրենց պատասխանատուութիւնները աւելի քան մէկ միլիոն Հայերու բնաջնջման մէջ։ Այդ է զոր կ'ողբար, վերջերս, Քլօտ Շէսոն հարցազրուցուած Ազգ. Ժողովի մէջ 1915-ի ջարդերու տարեդարձին առթիւ. - «Օսմանեան Կայսրութեան մէջ ապրող Հայերը զոհերն եղան ցեղասպանութեան մը, զոր Ֆրանսա կը դատապարտէ, եղելութիւնները՝ եղելութիւններ են եւ ոչ ոքի կարելիութեան կը պատկանի զանոնք բարեփոխել կամ մոռցնել տալ։ Ֆրանսական կառավարութիւնը կ'ողբայ թրքական կառավարութեան դիրքը, որ կը յամառի այդ դէպքերը նկատել որպէս զսպումը ապստամբութեան մը, հետեւանք ռուս բանակի յարձակումին։ Սակայն, կ'աւելցնէր Ֆրանսայի Արտաքին Յարաբերութեանց Նախարարը, այսօրուան թուրք կառավարութիւնը չի կրնար պատասխանատու նկատուիլ այն ողբերգութեան, զոր, աւելի քան վաթսուն տարի առաջ, ապրեցաւ Հայ ժողովուրդը։ Կարելի չէ ընդունիլ որ ներկայ սերունդները ամբաստանուին հին ոճիրներով»։

Այս յառաջաբանէն ետք, խմբագրութիւնը կը յայտնէ թէ Անգարայի դիրքը ոչ մէկ յեղաշրջում արձանագրած է, ինչպէս ցոյց կուտայ վարը հրատարակուած յօդուածը, որու հեղինակն է Փարիզի Թուրք դեսպանը՝ Ատնան Պիւլաք։ Պատճառ մը աւելի ուրեմն, կ'ըսէ «Լը Մոնտ» արժեւորելու Միացեալ - Նահանգներու 2 կազմակերպութիւններու Արմենըն էտիւքէշընըլ Ֆաունտէյշընի և Մամիկոնեան հիմնարկութեան վերջերս բռնած դիրքը։ Ասոնց տնօրէնները՝ Պ. Պ. Բարսեղեան եւ Կէրիկեան նամակ մը ղրկած են զօր. Էվրէնի դատապարտելու համար Թուրք դիւանագէտներու սպանութիւնը եւ խնդրելու իրմէ որ ընդունի պատմագէտներու խառն խմբակի մը կազմութիւնը, որու պաշտօնը պիտի ըլլայ «աւելի լաւ սահմանել պատմական իրականութիւնը 1915-ի ջարդին»։

Անկէ զատ ուրեմն, նոյն էջին վրայ կարելի է կարդալ Թուրք դեսպանին յօդուածը, խօսուն կերպով խորագրուած «Ի սպաս օտար շահերու», ուր Ատնան Պիւլաք նոր բան չըսեր։ Իր «պատմական» վերլուծումին մէջ, Թուրք դեսպանը նոյն հին երգը կ'երգէ, կ'ոգեկոչէ հայ ապստամբական շարժումները, ռուս եւ հայ զինակցութիւնը, հայ ապստամբներու կատարած «զանգուածային ջարդերը Թուրք բնակչութեան դէմ արեւելեան Անատոլուի մէջ», հուսկ հասնելու համար այն «հանրածանօթ» Թուրք առասպելին որ ցեղասպանութիւն չէ եղած, մարդկային կորուստներ եղած են, անշուշտ, բայց անոնք «կը բացատրուին ահաբեկչական խումբերու գործունէութիւններով, բախումներով պատահած 2 համայնքներու միջեւ, սովով եւ համաճարակով, որոնք առանց խտրութեան, կը հարուածէին շրջանի բոլոր բնակիչները։ Բոլորովին անտեսուած եղելութիւն մը, կ'աւելցնէ Պիւլաք, թիւն է այն Թուրքերուն, որոնք մեռան այդ ժամանակաշրջանին։ Արդ, այդ թիւը երկու միլիոն է»...։

Բայց հետաքրքրականը այս չէ անշուշտ, այլ կցուած նամակը, որու հեղինակներն են երկու «հանրածանօթ անծանօթներ» Բարսեղեան եւ Կէրիկեան։ Հաւանական է, որ այս պատճէնը «Մոնտ»ի խմբագրութեան յանձնած է Թուրք դեսպանը, քանի մենք, որ քիչ - շատ ամերիկահայ թերթ կը տեսնենք նման բանի մը չհանդիպեցանք։ Հեռաձայն ալ բացինք Պոսթըն, ծանօթանալու համար այս «անծանօթներուն», բայց մեր խօսակիցն ալ չէր լսած անոնց անունը, ոչ ալ յիշուած հաստատութեանց։ Թէեւ զարմանալու պատճառ մը չկայ։ Երբ ժողովուրդ մը անտէր է, շատ «տէր» կ'ունենայ, առ ու ն կանուխ ելլողը այդ ժողովուրդին անունով կը խօսի արդէն, բեմերէն, թերթերու սիւնակներէն, խոհանոցներէն, փողոցներէն եւ որքան ատեն որ չունենանք Պետութիւն մը, որ կարենայ խօսիլ իր ժողովուրդին անունով, այս այսպէս պիտի շարունակուի։ Ուրեմն, Ապրիլ 3-ին այս երկու «տնօրէնները» նամակ մը գրեր են զօր. Էվրէնի, որու առաջին պարբերութիւնը արդէն «գլուխ - գործոց» մըն է։ Արդարեւ, ահաւասիկ նամակին նախաբանը. -

«Կարգ մը դէպքերը որոնց Թուրքիա ինքզինք խառնուած գտաւ առաջին համաշխարհային պատերազմին, կը շարունակեն չարաղէտ շուք մը ձգել թուրքեւ-հայկական յարաբերութեանց վրայ, մղելով ահաբեկչութեան, արհամարհելով մարդկային իրաւունքները եւ անընդունելի խեղաթիւրումներու՝ պատմական ճըշմարտութեան հետ։ Անշուշտ, մեր դարուն առաջին տասնամեակները դժուար եղան Թուրքիոյ համար, որ իր մասնակցութենէն զատ համաշխարհային պատերազմին, ինքզինքը պարտադրուած տեսաւ վար առնելու սուլթանութիւնը և Պետութիւնը արդիականացնելու։ Այս լոյսին տակ է, որ պէտք է փորձել հասկնալ շրջանին ծայրայեղութիւնները»։

Այս «սորցաւ» նախաբանէն ետք, նամակագիրները կը յիշեն թէ «ծագումով հայ Թուրք քաղաքացիները» ծանր կերպով տուժած են այդ դէպքերէն, աւելցնելով թէ «հայկ. տեսակէտէն Իթթիհատի հրահանգած տեղահանութեամբ եւ ջարդով է, որ անոնք ջնջուած են իրենց նախնեաց հողերէն», տուրք մըն ալ տալէ ետք այն բազմաթիւ Թուրքերուն, որոնք ընդդիմացած են, ի վնաս իրենց, այդ հրահանգին գործադրութեան, կ'աւելցնեն թէ յետ - պատերազմեան Թուրք կառավարութիւնն իսկ զինուորական ատեաններ հաստատեց դատապարտելու համար պատասխանատուները։ Վերջապէս, այս ամբողջը ինչո՞ւ կ'ըսուի, հասնելու համար սա առաջարկ - եզրակացութեան.. «...ժամանակը նպաստաւոր է առարկայական վերագընահատումը կատարելու թրքական, ֆրանսական, ամերիկեան, բրիտանական և այլ դիւաններու, աւելի լաւ սահմանելու համար պատմութեան այդ շրջանին իրականութիւնները։ Այդ վերագնահատումը կատարուած թուրք, հայ եւայլ պատմաբաններու կողմէ կ'օժանդակէ լեցնելու անհասկացողութեան այն փոսը, որ մեզ կը բաժնէ եւ հաստատելու փոխադարձ յարգանքի հիմ մը»։

Եւ որովհետեւ հայ ժողովուրդին այս նոր «բարերարները» կը վախնան որ նման ձեռնարկ մը «հին վէրքեր բանայ», կը բացատրեն Էվրէնի որ «բարի կամեցողութեան նման ճիգ մը՝ միա՛յն կրնայ բարձրացնել Թուրքիոյ եւ անոր կառավարութեան վարկը», վասնզի կ'ըսեն.-

«Մեզի կը թուի որ այսօրուան Թուրքիան կրնայ ինքն իրեն թոյլ տալ մասնակցելու նման ձեռնարկի մը ձեր սկզբունքային նիգերուն յաջողութեան պատճառով, որոնք կը ձգտէին վերահաստատել Թուրքիոյ տնտեսական և ամուր հիմերը»։

Հուսկ, տրամադրութիւն կը յայտնեն ձեւակերպութիւններուն ձեռնարկելու «անմիջապէս որ դրական պատասխան մը ըստանան», ապահովութիւն ալ տալով որ «այս ճիգը պիտի վայելէ անհատական կամաւոր օժանդակութիւններ»։

Ահաւասիկ ուրեմն, նոր ծրագիր մը ի խնդիր հայ դատի լուծման։ Եւ դեռ կը զարմանանք որ օտար Պետութիւնները մեզ լուրջի չեն առներ...։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԸ ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԱՅԼՈՒՐ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՍԹԱԼԻՆ ԿԸ ՓԱՌԱԲԱՆԵՆ...

Միասնական յայտարարուած Մայիս 1-ի փարիզեան տողանցքը կը համախմբէր Սէ - Ժէ - Թէ-ն, Սէ - էՖ - Տէ - Թէ-ն եւ Ֆէն-ը։ Բացակայ էր Անտրէ Պերժըրոնի «Բանուորական ուժ»ը, քանի սենտիքային պատասխանատուին համար կարելի չէ տողանցել համայնավարներու հետ կողք - կողքի, այսինքն մարդոց, որոնք կ'ուզեն զաւթել ընկերութիւնները, որոնց տրուած արդիւնքը կը տեսնուի։

Փարիզի տողանցքը 40-էն հարիւր հազար մասնակցող (ըստ աղբիւրներու, անշուշտ) ունէր Կառ տը լ'Էսթէն Պասթիյ, երեւութական միութեան մը պիտակին ներքեւ։ Տողանցքը բաւական ալ միջազգային դիմագիծ ունէր, քանի օտար աշխատաւորները կը մասնակցէին, առանձին պաստառներով եւ յատկանշական էր, այդ առընչութեամբ, Թուրքերու մասնակցութիւնը։ Հսկայ պաստառով մը «Թուրք Համայնավար Շարժումը» Սթալինը կը ներկայացնէր, «մեծ մարդ մը, կ'ըսէ բռնողներէն մէկը, ամէն բան հասկցած էր»...։ Ըստ երեւոյթին այս մէկն է որ դեռ բան չէ հասկցած։ Տողանցած են նաեւ Խոմէյնիի կողմնակիցները, որոնց պաստառներուն վրայ կը կարդացուէր. - «Աշխատանքի օրը գեր - պետութեանց թաղումին օրն է։ Կը պահանջենք ֆրանսական զինուորական օժանդակութեան դադրեցումը Իրաքի»։ Բայց աս «միասնական» երեւոյթին տակ բախումներ ալ պատահած են, երբ Թուրքերը յարձակած են Իրանցիներուն վրայ եւայլն, եւայլն...։

Գաւառն ալ նոյն պատկերն է ընդհանրապէս, ամէնէն բազմանդամ տողանցքները տեղի ունեցած են Մարսէյլ, Թուլուզ, Կրընոպլը։

Արտասահմանի մէջ, Լեհաստանն է անշուշտ, որ առաջին տեղը կը գրաւէ, քանի Լէխ Վալեզա եւ իր (այլեւս) գաղտնի Սոլիտարնիթէն յաջողեցան ապարէզ կարդալ իշխանութեան, ցոյցեր եւ տողանցքներ կազմակերպելով շուրջ քսան քաղաքներու մէջ։ Կտանսկի մէջ ալ քսան հազար համակիրներ հաւաքուած են Սէնթ - Պրիժիթ եկեղեցւոյ առջեւ եւ պատարագէն ետք տուն հասնելով, Վալէզա յայտարարած է լրագրողներուն, թէ կը սպասէ դէպքերու ընթացքին։ Բայց իրիկունը արդէն ուրախ է արդիւնքէն եւ կրնայ ըսել. - «Շատ շատ գոհ եմ։ Մայիս մէկը յաջողութիւն մը եղաւ։ Մարդիկ պատասխանեցին կոչին։ Ցոյց տուին թէ Սոլիտարնոսք գոյութիւն ունի»։

Ամէն պարագայի մէջ, բուռն բախումները անխուսափելի էին եւ տեղի ունեցած են Քրաքովի, Վրոցլաւ եւ այլուր։ Ապահովութեան ուժերը գունաւոր ջրարձակներ կը պարպէին ժողովուրդին վրայ, յետագային կարենալ ճշդելու համար ցուցարարներու ինքնութիւնը, քանի որ կապոյտ, կանաչ կամ կարմիր ներկուած են։ Ասոնք երբ ձեռք ձգուին գործ ու հանդըստութիւն չեն ունենար այլեւս։

Այլ երկիրներու մէջ մասնաւոր դէպքեր չեն պատահած։ Մոսկուա տեղի ունեցած է աւանդական տողանցքը, նկատի առնուած է միայն Չերնենկոյի բացակայութիւնը։ Տողանցքներ եղած են նաև Չեխոսլովաքիա, արեւելեան եւ արեւմտեան Գերմանիա, Փորթուկալ, Սպանիա, Իտալիա, Ալպանիա, Յունաստան, Վիէթնամ, Թայլանտ, Չինաստան։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ նորէն ճամբայ ելաւ, այս անգամ կը ձեռնարկէ ասիական շրջապտոյտի մը, սկսելով Նեփալէն։ 16 միլիոն բնակչութիւն ունեցող այս միապետութեան արքան թէ՛ մարդ է թէ՛ Աստուած, այնպէս որ Ֆրանսայի Նախագահը կը տեսնուի նաեւ Աստուծոյ մը հետ։ Ապա, Միթերան Չինաստան կ'անցնի։

ԹԵՀՐԱՆԻ հեռատեսիլէն՝ համայնավար Թուտէհ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը Քիանուրի, որ ձերբակալուած էր Փետրուար 6-ին, խոստովանութիւններ ըրաւ հակայեղափոխական իր գործունէութեան մասին։ Ճշտեց նաեւ «Ամերիկացիները Անգլիացիներէն աւելի գէշ են։ Անգլիացիները՝ Ամերիկացիներէն գէշ եւ Սովետներն ալ այս երկուքէն աւելի գէշ»։

ՆԻՒ - ԵՈՐՔԻ մէջ մեռաւ Ժորժ Պալանշին, 79 տարեկանին։ Նկատուած էր դարուս մեծագոյն պարագիրը։ Ծնած Ս. Պետերբուրգ, գաղթած է Նիւ - Եորք, ուր 1934-ին բացած է պարի վարժարան մը։

ՆԱՓՈԼԻԻ ՍԷՆԹ - Քլէրի Մայր տաճարին մէջ Ս. Գենարիոսի (Ժանվիէ) արեան ջրոտելու հրաշքը կրկին տեղի ունեցած է Շաբաթ օր, շուրջ երկու հազար հաւատացեալներու առջեւ։ Նահատակ, մեռած 305-ին Յ. Ք.ի, իր արիւնը որ պահուած է ապակիէ երկու սրուակներու մէջ, ջրոտած է 37 վայրկեան աղօթքէ ետք։ Աւանդականօրէն այս հրաշքը կը պատահի տարին երեք անգամ 1389-էն ի վեր եւ ըստ Նափոլիի բնակիչներուն լաւ նշան է քաղաքին եւ աշխարհի համար։

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 46-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Ապրիլ 29-ի մրցումներու արդիւնքները են. -

Դինամօ (Մն.) - Մետալիսթ	2 - 0
Շախտեոր - Արարատ	3 - 0
Դնեպր - Դորպետօ	0 - 0
Չերնոմորեց - Նեֆթչի	2 - 0
Դինամօ (Մ) - Զէնիթ	1 - 2

Այս խաղերէն ետք, դասաւորման գլուխն են 10 կէտով. - Արարատ, Դորպետօ, Զէնիթ, ապա 9 կէտով՝ Չերնոմորեց եւ Շախտեոր։

ՄԱՐԴ ՄԸ, ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ՀԱՄԵՍՏ

Անցեալ տարի մահացաւ ծանօթ հայագէտ մը, ակադեմական Լ. Խաչիկեան, Մատենադարանի տնօրէնը: «Յառաջ» իրաւամբ զինքը յիշատակեց մեծ կորուստներու կարգին: Լ. Խաչիկեանի մահէն հազիւ երկու ամիս ետք կը հասնէր Փրոֆ. Վ. Յակոբեանի մահուան գոյժն ալ. ըստ իս իրեն ընծայուած յարգանքի վերջին արտայայտութեան մէջ արդարօրէն իր անունը առընչուած էր Լ. Խաչիկեանի անունին:

Պէ՞տք է ըսել թէ ինչպէս Լ. Խաչիկեան, Վ. Յակոբեան եւս մահացաւ իր հիւանդութեանը ճշգրիտ ախտաճանաչում մը կատարուած չըլլալուն պատճառաւ: Լ. Խաչիկեանի նման Վ. Յակոբեան ալ երկար ատեն աշխատեցաւ Հայոց միջնադարեան պատմութեան վրայ, անոր նման ինք ալ տեսութիւններէն աւելի իրականութիւնները գերադասելով, հրատարակեց հայկ. ձեռագիրներու բազմահատոր յիշատակարաններ: Ինչպէս Խաչիկեան, Յակոբեան ալ արժանացաւ Մ. Մաշտոց շքանշանին տիրանալու հազուադէպ պատիւին (1974):

Վ. Յակոբեան երեսունըհինգ տարի պաշտօնավարեց Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի պատմութեան հիմնարկին մէջ: Աշակերտ Յ. Մանանդեանի՝ ան տնօրէնն էր 1971-էն ի վեր նոյն հիմնարկին «Հայ Ժողովուրդի Միջնադարեան Պատմութիւն» բաժնին: Իր «Մանր Ժամանակագրութիւններ»ը (երկու հատոր 1951 եւ 1956), «Կանոնագիրք Հայոց»ը (երկու հատոր 1964 եւ 1971), «ԺԷ. դարու Հայերէն Ձեռագրերի Յիշատակարանները» (2 հատոր հրատարակուած 1974-ին եւ 1978-ին, հատոր մը մամուլի տակ, նախատեսուած՝ հինգ հատոր), մնայուն գործեր են որոնք պիտի տոկան ժամանակին, ըլլալով նաեւ սքանչելի փաստերը հմտութեան մը եւ աշխատանքի: Այս աշխատասիրութիւններուն ծանօթագրութիւններն անգամ առանձին մենագրութիւններ են գրեթէ: Վերջին նամակին մէջ զոր ստացայ իրմէ, Վ. Յակոբեան կը գրէր թէ օրական 18 ժամ կը տրամադրէր իր «Հայերէն ձեռագիրներու յիշատակարաններ»ու ցուցակին պատրաստութեան համար: Այս աշխատանքը զինք դարձուցեր էր հայերէն ձեռագիրներու ներկայի լաւագոյն մասնագէտներէն մին. չէ՞ր ըսուած թէ ուսումնասիրած էր մօտ երկու հազար ձեռագիր: Այսուհանդերձ հիացում պատճառող այս հմտութիւնը զինքը չէր դարձուցած ոչ դժուարամատչելի դէմք մը, եւ ոչ ալ յաւակնոտ մէկը: Պարզ եւ ընկերական իր յարաբերութիւններուն մէջ, Վ. Յակոբեան օժտուած էր նաեւ հիւմուրի նուրբ յատկութեամբ մը, որ կրկնապէս հաճելի կը դարձնէր իր ներկայութիւնը:

Բնազդաբար՝ մշտաջան ու մեծ համբերութեան տէր այս աշխատաւորը պիտի դասէինք միջին դարու հայ երեւելի վանականներու կարգին. այն միջին դարուն զոր ինք սիրեց այնքան եւ նպաստեց որու ճանաչումին: Համեստ էր ան ինչպէս այդ վանականները. համեստութիւն մը զոր կրնայինք դիւրութեամբ փորձուիլ ծայրայեղ համարել, որ սակայն անշուշտ իրեն ընծայեց իր գործը խաղաղութեան մէջ աւարտելու կարելիութիւնը: Գոնէ իր ընտանիքն ու բարեկամները թող տեղեակ ըլլան այն մորմոքին որ պատճառեց կանխահաս մահը այս պատուական գիտնականին:

Սոլէմ

Dom **BERNARD OUTTIER**

ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԵԼՈՅԹԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - («Յառաջ»). - Մարսէյլ կեցութեան երրորդ օրը, Երկուշաբթի, Ապրիլ 18-ը, Եղիշէ Արք.ին համար եղաւ հանդիպումներու օր մը:

Առաւօտուն եղան պաշտօնական ընդունելութիւններ: Ժամը 10.45-ին, Նախաբար եւ Մարսէյլի քաղաքապետ Կաստոն Տըֆէռ, քաղաքապետարանի մեծ դահլիճին մէջ ընդունեցաւ Պատրիարքը, վերապահելով ջերմ ընդունելութիւն մը: Պատշաճ փոխադարձ խօսքերէ յետոյ եղան նուէրներու փոխանակում: Քաղաքապետը՝ Մարսէյլ քաղաքի Պատուոյ Մեծ մետալով մեծարեց իր հիւրը, որ իր կարգին յանձնեց Կաստոն Տըֆէռին, «Լուսամատեան» հատորը, ձօնագրուած ֆրանսերէն: Ժամը 11.30-ին, երկրորդ պաշտօնական այցելութիւն մը, այս անգամ նահանգապետարան: Հոս եւս, նահանգապետը՝ Փիէռ Սոմվէյ շատ ջերմ վերաբերում ցոյց տուաւ: Պաշտօնական ճառերէն եւ նուէրներու փոխանցումէն յետոյ, Պատրիարքը նուիրեց «Լուսամատեան» հատորը, իսկ նահանգապետը՝ մետալ մը եւ նահանգապետարանի պատմականը ներկայացնող պատկերազարդ գիրք մը. Փիէռ Սոմվէյ ներկայացուց նահանգապետարանի շէնքին զանազան բաժինները եւ ցոյց տուաւ պատմական վայրեր, սենեակներ:

Օրուան երրորդ հանդիպումը, ամէնէն կարեւորը, գաղութին հետ էր: Եղիշէ Պատրիարք ունեցաւ հրապարակային ելոյթ մը, երեկոյեան, Փալէ տէ Քոնկրէի սրահը:

Հանդիսութիւնը բացաւ Վասպուրականի Հայր. Միութեան նախագահը՝ Ալեքսան Պապայեան, տալով երեկոյթին իմաստը:

Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան, գաղութին անունով ուղղեց շնորհակալութեան ջերմ խօսքեր Պատրիարքին, որ երեք օրերէ ի վեր կը գտնուի Մարսէյլ: Այս, վեր առաւ Երուսաղէմի պատմական առաքելութիւնը իր սրբատեղիներով, իր վանքով, պատմութեան ընթացքին իր կատարած եւ դեռ կատարելիք դերով: Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան ըսաւ՝ «...եկած ենք լսելու հոգեւորական մը, մարդ մը, ես պիտի ըսեմ աւելի սիրտ մը, հոգի մը, եւ ճանչնալու միտք մը»:

Սերովբէ Արք. Մանուկեան, որ եղած է Պատրիարքին որբութեան ընկերը, միաբանակիցը, գծեց անոր կեանքի ճանապարհը, շեշտելով թէ ան նախ անձ մըն է եւ երկրորդ՝ հանգամանք մը: Իբրեւ անձ՝ Վասպուրականի զաւակ, մտաւորական, Երուսաղէմի վերջին սերունդին մէջ միակ գրագէտը, բանաստեղծը, հրապարակագիրը որ գերազանցապէս ծառայեց նոյնիսկ այդ ճամբով մեր եկեղեցիին եւ ժողովուրդին: Իր գրականութիւնը Ս. Գիրքէն վերցուած դրուագներ են, ուր կը ներկայացուի կրօնքին եւ քրիստոնէական հաւատքին բարոյականը: Սիրտով շատ բարի, միտքով յանդուգն եւ իր կեանքով քաջ եւ պայքարող անձնաւորութիւն մը եղած է իր ամբողջ կեանքի ընթացքին եւ ամբողջը ըրած է Սրբոց Յակոբեանց վանքին, հայ ժողովուրդին սրբավայրերուն մէջ ունեցած իրաւունքներու պաշտպանութեան եւ հայ եկեղեցւոյ պայծառութեան համար: Իբրեւ հանգամանք, մեր եկեղեցւոյ ամէնէն նուիրական եւ բարձրագոյն Աթոռներէն մէկուն գահակալն է: Ս. Երուսաղէմը միջազգային սրբավայր մըն է, կեդրոնը բոլոր մեծ կրօնքներուն, դաւանանքներուն, ժողովուրդներու խառնարան մըն է, սակայն հոն գոյութիւն ունին սրբատեղիներ, որոնք կապուած են հայ ժողովուրդին, հայ ժողովուրդը ունի իրաւունքներ, որոնք բացառիկ երեւոյթ մըն են, հրաշքի համազօր մեր ամբողջ պատմութեան ընթացքին: Սերովբէ Արք. Մանուկեան շարունակելով իր խօսքը ըսաւ՝ «Երուսաղէմի Պատրիարք ըլլալը բացառիկ դիւանագիտութիւն, բացառիկ ազգասիրութիւն կը պահանջէ, այդ բոլորը պահպանելու եւ փոխանցելու յաջորդ սերունդին: Եւ Երուսաղէմի այժմու գահակալը ունի այդ բոլոր յատկութիւնները եւ նախանձախնդրութեամբ կը գործէ ու կը պահպանէ մեր իրաւունքները, որ երբեմն արտասահմանի մէջ նոյնիսկ սխալ կը մեկնաբանուին եւ սխալ կը բացատրուին, տեղի տալով զանազան թիւրիմացութիւններու: Առանց արդիւնք են իր յանդգնութեան, իր քաջութեան եւ իր հայ ժողովուրդին հանդէպ ունեցած նախանձախնդիր ոգիին»:

Խօսք առաւ նաեւ բժ. Ա. Խազինէճեան, Սրբոց Թարգմանչաց Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցւոյ վարչութեան փոխ-նախագահը, որ ֆրանսերէնով ներկայացուց Եղիշէ Պատրիարքին կեանքը, եկեղեցական եւ ազգային գործունէութիւնը, գրական վաստակը, ինչպէս նաեւ Երուսաղէմի պատմական դերը մեր պատմութեան մէջ:

Եղիշէ Պատրիարք՝ իր ճառը սկսաւ հետեւեալ կերպով. - «Լսեցիք երկու հոգւոր եղբայրներուս, ինչպէս նաեւ բժ. Ա. Խազինէճեանի դրուատալից խօսքերը իմ անձիս մասին, որոնք վրայ ահագին գրգռութիւն բերին առանց համեստութեան ըսելու, թէ ես ոչ մեծ բանաստեղծ եմ, ոչ մեծ գրագէտ, եւ ոչ դիւանագէտ. ես եկեղեցւոյ զինուոր մը եղած եմ, զինուոր մըն եմ, եւ ինչ որ կրցեր եմ ընել պաշտպանելու համար հայ եկեղեցին, ատիկա իմ վարձքս է, իմ հաշիւս է: Միւս կողմէն սակայն, իրենց դրուատալից խօսքերը քաղցրութեամբ լեցուցին հոգիս, եթէ նոյնիսկ մեծ մասին չհաւատացի, բայց վերջապէս շոյեցին իմ փառասիրութիւնս, որուն համար իմ խորին շնորհակալութիւններս կը յայտնեմ իրենց»:

«Մեր հերոսամարտերու պատմութիւնը 20-րդ դարէն չէ որ սկսեր է: Մեր ամբողջ պատմութիւնը ոգորումներու եւ փառքով նահատակուելու շարան մը եղած է: Դարեր շարունակ Արա Գեղեցիկէն մինչեւ Աւարայր, մինչեւ Սարդարապատ, մենք մեռնելով յաղթեր ենք, եւ սակայն ասկէ ետք մենք պէտք է յաղթենք չմեռնելու համար: ... Երբ դանակը ոսկորին հասած է, մեր ժողովուրդը ինքնապաշտպանութեան համար հերոսամարտեր սարքած է: Այդ հերոսամարտերու առաջին հունձքը եղած է, բարեբախտաբար, Վանի մէջ, երբ Մկրտիչներու շնորհիւ, Մկրտիչ Խրիմեան, Մկրտիչ Փորթուգալեան, Մկրտիչ Աւետիսեան: Ես այս իրիկուն պիտի կարդամ ձեզի այդ հերոսներէն եւ մեր յեղափոխութեան մեծ հօրը, Խրիմեանի մասին»:

Եղիշէ Արք. Տէրտէրեան ներկայացուց Խրիմեան Հայրիկի անձը, կատարած դերը մեր ժողովուրդի ազատագրական շարժումին մէջ: Այս դասախօսութիւնը պիտի տանք առանձին:

Դասախօսական այս երեկոյթին առթիւ գործադրուեցաւ նաեւ մէջ ընդ մէջ գեղարուեստական բաժին մը: «Յաղթանակ» նուագախումբը, Թիֆլիզ նուագարանով, մեկնաբանեց ազգային եւ ժողովրդական երգեր: Իսկուհի Հրաչեան, նուագի ընկերակցութեամբ, ապրումով եւ զգայնութեամբ արտասանեց Վահան Դաւիթեանի «Հայ Ժողովուրդին» բանաստեղծութիւնը: Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Խաչիկ Ըլմազեանի, հրամցուց իր երգացանկէն «Իմ հեռաւոր Հայրենիք» (Գ. Ալեմշահ), «Ալագեազ» (Քրիստափոր Գարամուրզա), «Հայրենիքի կենացը» (Արա Պարթեւեան), «Ազգ Փառապանծ» (Ամբո Բաղչանեան), դաշնակի ընկերակցութեամբ Ժիւլիէթ Ըլմազեանի: Միշտ կրկնուած հաճոյքով կ'ունկնդրենք Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը, որուն ղեկավարը եւ անդամ - անդամուհիները նուիրութեամբ կը յարատեւեն: Երկար բացակայութենէ մը յետոյ, Ալիս Շահ...

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ

Այս վիպակը վերնագրել էի «Անառագաստ նաւակներ - գիրք երկրորդ»: Բայց չհրատարակեցի, որովհետեւ այնտեղ «պահել էի» խիստ գաղտնիքներ իմ սրտի յօյզերից: Հիմա հրատարակում եմ, քանի որ դրա արտօնութիւնը ստացել եմ այդ գաղտնիքների հետ առընչուող սրտակիցներից:

Համոզի՞չ են, արդեօք, դէպքերն ու զգացումները, չգիտեմ: Բայց ամէն ինչ գրուած է «ճշմարտապէս եւ ոչ կարծեօք»: Այսուհանդերձ, չեմ վերնագրում «ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ»:

- 1 -

Սքանչելի մի մարդ, մասնագէտ մի բժիշկ ինձ ասել էր. «Դուք ուռուցք ունէք կոկորդում, եթէ չէք ուզում մեռնել, պէտք է վիրահատուէք»:

Ես չէի ուզում մեռնել, որովհետեւ սիրում էի կեանքը: Կար մի կին, որին ուզում էի չմեռած յայտնել, որ ես նրան համակրել եմ երկար տարիներ ու չեմ խոստովանել իմ համակրանքը: Եւ կար մէկը, որին մեռնելուց առաջ ուզում էի հայհոյել:

Ու դիմեցի արեւին:

- Արեւ մի քիչ էլ մնա:

Արդէն վիրահատուել եմ ու դառնում եմ տուն:

- 2 -

Եթէ չամաչեմ այտերս կը քսեմ դռներին: Եթէ չամաչեմ կը համբուրեմ սեղանս, աթոռս, այն գորգը, որի գծերի վրայով հազար անգամ քայլել եմ ննջասենեակից հիւրասենեակ, եթէ չամաչեմ պատից կ'իջեցնեմ ղունաւոր այն նկարը, որտեղ տանձենին բռնկուած է ...

Հիւանդանոցից տուն ... այնինչ՝ անծանօթ մի տեղից դէպի հարազատութիւն, սառն մի զգացողութիւնից դէպի տաքուկ, մտերմիկ մի զգացողութիւն: Մահից դէպի կեանք: Ըմբռնում եմ, որ հիւանդասենեակում փորձում էի յանձնել ինքս ինձ այն ամէնին ու բոլորին, որով շրջապատուած էի: Փորձում էի լինել նրանցը՝ պալատի հիւանդներին, բժիշկին, բուժքոյրերին, ծառայողներին, «պատկանել» նրանց, որպէսզի շուտ ապաքինուէի:

Այստեղ ամէն ինչ պատկանում էր ինձ, իմն էր:

Այստեղ, տանս, մէկ օր անց հիւանդանոցը յուշ է:

Տառապանքներս յուշ են:

Այդ յուշի միջով սաւառնում եմ Մոսկուա՝ ինձ վիրահատող պրոֆեսոր Վանեանի մօտ, Անիայի մօտ, որ պահում - խնամում էր մահամերձ եղբօրը, տեսնում եմ փոքրիկ Զինային, այն բուժքրոջը, որ ամուսնացաւ հիւանդի հետ, ու նորից վերադառնում այն մահճակալը, որ կինս՝ Սոնան, յարդարում է: Մէկ ակնթարթում մտքի ինչպիսի թռիչք:

Մոսկուայից Երեւան:

Անկողնուցս գալիս է լեղակի այն բոյրը, որ հիմա մէկէն զգում եմ, շնչում, նրա փափկութեան մէջ քաղցրութիւն եմ շնչում ...

Հէնց այդ պահին էլ դուստրս գալիս ու կանգնում է դիմացս, ժպտում: Նա արդէն գիտէ, որ վիրահատել են կոկորդս, եւ ես կորցրել եմ ձայնս:

-Լա՞ւ ես:

Գլխով եմ անում:

- Դու լա՞ւ ես ... ես կարօտել էի քեզ... Դու մի՛ խօսիր, չի կարելի խօսել, ...տոյ, երբ վէրքդ կը լաւանայ, այն ժամանակ ես քեզ խօսել կը սովորեցնեմ:

Նա այնքան անմեղ է, այնքան անուշիկ:

Յետոյ վազում է իր սենեակը եւ ... փոքրիկ պուպրիկ է բերում:

- Սրանց էլ կը սովորեցնեմ ... սրանցից ո՞րն ես հաւանում ...

Ես ցոյց եմ տալիս հէնց իր ամենաշատ սիրած խճուճաւոր պուպրիկը:

- Սա Նանէն է, մազերը ... ոչինչ, ես նրա մազերը կը սանրեմ:

Յետոյ հաւաքում է իր պուպրիկ-... տիկներին ու գնում: Նա ի՞նչ իմանայ, որ աշխարհում իմ ամենաշատ սիրած պուպրիկը հէնց ինքն է:

Ես փութացի նրա մօտ, բարձրացրի նրան, ու երբ նա համբուրեց ինձ ու ...կրեց ժպտալ, ես փղձկացի:

Անմեղութիւն եւ հարազատութիւն... երգու զգացում իմ դստրիկի համբոյրի մէջ: Երբ նա ինձ համբուրում էր վիրահատութիւնից առաջ, թւում էր թէ պարտաւորութիւն էր կատարում:

(Շար. 1)

միրեան․ Տուրեանի երեւումը հաճոյք մը եղաւ ունկնդիրներուն համար․ երգչուհին մեկնաբանեց «Սեւ աչեր», խօսք՝ Ա. Իսահակեանի, երաժշտութիւն՝ Ա. Տիգրանեանի, «Ախ տուէք ինձ» ժողովրդական երգ եւ «Մախմուր աղջիկ», խօսք՝ Սիլվա Կապուտիկեանի եւ երաժշտութիւն՝ Խ. Աւետիսեանի․ դաշնակի վրայ ընկերացաւ Էլիզաբէթ Խորէնճեան:

×

Յատուկ տեսակցութեան մը առթիւ, Պատրիարքին հետ, քաղեցինք կարգ մը տեղեկութիւններ՝ Իսրայէլի, Երուսաղէմի հայ գաղութին կապակցութեամբ: Գաղութին թիւը զգալի կերպով նուազած է եւ ա՛յս մեծ մասամբ արաբական - հրէական ընդհարումներու հետեւանքով: Գաղթը կատարուած է յատկապէս դէպի Պէյրութ, Ամման, Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկա: Երուսաղէմի մէջ այժմ կան շուրջ երկու հազար հինգ հարիւր Հայեր: Կը գործեն երկու ակումբներ - Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Ակումբը իր շուրջը ունենալով Հ. Օ. Մ.-ը եւ Հայ Դատի Մարմինը եւ Հ. Ե. Մ.-ի ակումբը: Հայֆայի եւ Ժաֆայի մէջ կ'ապրին շուրջ երկու հարիւրական Հայեր, մասնաւորապէս արհեստաւորներ եւ աշխատաւորներ: Երկրի իշխանութեանց հետ գլխաւորապէս Պատրիարքարանն է որ կը մշակէ յարաբերութիւնները, եւ կը վայելէ բացառիկ վերաբերմունք: Իսրայէլի մէջ ապրող Պաղեստինցիներու հետ եւս, Հայերու յարաբերութիւնները լաւ են. Հայերը դրական չէզոք են, քաղաքական խնդիրներուն չեն մասնակցիր: Մշակութային կեանքը քիչ է․ բայց ամէն ճիգ կը թափուի որպէսզի ըլլան հանդէսներ, բանախօսութիւններ: Կայ սկաուտական շարժում մը: Վանքը կը հաշուէ քսան միաբաններ՝ չորս եպիսկոպոս, տասնըվեց վարդապետ եւ անշուշտ Պատրիարքը: Միշտ կը հրատարակուի Սիոն ամսաթերթը: Հ.Մ.Ը.Մ. եւ Հ.Ե.Մ.ը ունին իրենց եռամսեայ պարբերականները որոնք կը պատկերացնեն միութեանց գործունէութիւնը: Ժառանգաւորաց վարժարանը կը հաշուէ երեսունըհինգ աշակերտ, որոնք կուգան առաւելաբար Թուրքիայէն, Հալէպէն, Պէյրութէն եւ սակայն Լիբանանի դէպքերու պատճառաւ այժմ դժուարութիւններ ունին գալու եւ այս պատճառաւ ալ թիւը նուազած է: Ընծայարանը ունի չորս սարկաւագներ: Ս. Թարգմանչաց վարժարանը իր երեք բաժիններով՝ մանկապարտէզ, նախակրթական եւ երկրորդական, կը հաշուէ երկու հարիւր յիսուն աշակերտ: Յորդանանի մէջ կ'ապրին շուրջ երկու հազար Հայեր եւ մասնաւորապէս Ամման, ուր կան երկու ակումբներ, ինչպէս նաեւ Հ. Բ. Ը. Մ.եան վարժարանը, Կիւլպէնկեան ծաղկանոցը երկու հարիւր յիսուն աշակերտով: Կ'ապրին նաեւ Հայեր Անդր - Յորդանանի եւ գրաւուած հողերու (Իսրայէլի կողմէ): Չորս - հինգ ընտանիք Կազայի մէջ, տասնեակ ընտանիք Նազարէթի մէջ, ինչպէս նաեւ քանի մը ընտանիքներ շուրջի արաբ - քրիստոնեայ գիւղերու մէջ:

Պէտք է ըսել որ գաղութին կեդրոնը վանքն է, որ իր գմբէթին տակ կը պահէ եւ՛ մեր հաւատքը եւ՛ մեր ազգային ու մշակութային արժէքները, ինչպէս նաեւ հայրենական սրբութիւնները:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ՎԱԼԱՆՍ

Ապրիլեան Եղեռնի ոգեկոչումը այս տարի եւս Վալանսի մէջ կազմակերպուեցաւ Հայ Ազգային Միութեան կողմէ: Պատարագեց եւ քարոզեց Նարեկ քհնյ. Վարդանեան, ոգեկոչելով մէկուկէս միլիոն հայ նահատակներու յիշատակը: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ:

Ժամը 15.30-ին, Հայերը հաւաքուեցան Մանուշեան հրապարակը, ուրկէ՝ թափօր կազմած, ուղղուեցան դէպի Փարք Ժուվէ՝ Մեռեալներու Յուշարձանը, անցնելով Արմէնի փողոցէն: Թափօրը կ'առաջնորդէին երեսփոխան - քաղաքապետը՝ Պ. Փէս, իր օգնականներով: Յուշարձանին ծաղկեպսակներ դրին քաղաքապետարանը, Հայ Ազգային Միութիւնը եւ նախկին ռազմիկները:

Խօսք առնելով տոքթ. Մ. Գոհարեան ոգեկոչեց 1915-ի Մեծ Եղեռնի մէկուկէս միլիոն մեր նահատակները: Պ. Թէպոյեան եւ պատուելի Լեւոնեան ներկայացուցին (ֆրանսերէն) մեր նահատակներու ողբականը, մինչեւ Տէր - Զօրի կիզիչ աւազները:

Ժամը 17-ին բազմութիւնը լեցուած էր Սալ տէ Ֆէթ, ուր ներկայ էին քաղաքապետը՝ իր օգնականներով, Հրէից Ռաբունին եւ օտար բազմաթիւ անձնաւորութիւններ: Խօսք առնելով տոքթ. Գոհարեան, մէթր Զօլաղեան, պ. պ. Սիրանեան եւ Կէզիւրեան անդրադարձան Թուրքերու կողմէ կատարուած նենգափոխումներուն, ինչ կը վերաբերի ցեղասպանութեան պատմական փաստին: Մէթր Զօլաղեան յիշեց բոլոր դաշնագիրները՝ Պեռլին, Վիէննա, Ժընեւ, Սեւր, Աւետիս Ահարոնեանի եւ Պօղոս Նուպար Փաշայի ջանքերը՝ Հայկ. Հարցի լուծման ուղղութեամբ: Պ. Սիրանեան վկայութիւններ մէջբերեց Լէփսիուսէն, Մորկընթաուէն, Փրէսանսէէն ու Ժօրէսէն հաստատելու համար Հայոց դէմ Թուրքերու կատարած ցեղասպանութիւնը: Պ. Կէզիւրեան խօսեցաւ Թուրքիոյ Հայոց ներկայ կացութեան մասին, անդրադառնալով պետական իշխանութեանց բանեցուցած ճնշումներուն, եւայլն:

Երեսփոխան - քաղաքապետը իր խօսքին մէջ յորդորեց հայ համայնքը շարունակել հայապահպանման իր ջանքերը, յիշելով նոյն առեն, որ Ազգ. Ժողովին առաջարկած է հայ մանուկներու տոհմիկ դաստիարակութիւնը դիւրացնելու միջոցներու իրացումը: «Այս տարի, ըսաւ քաղաքապետը, այս ձեւով ոգեկոչեցինք ձեր նահատակները, կը յուսամ, որ գալ տարի Մանուշեան հրապարակին վրայ կը կանգնեցնենք 1915-ի նահատակներու յուշարձանը»:

Փակման խօսքը արտասանեց հայ կաթողիկէ համայնքի հովիւը՝ Հ. Գէորգ վրդ. Զանտրեան:

Լ. ՏԷՐ - ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ԿԱՐՏԱՆ

Ապրիլեան Եղեռնի 68-րդ տարեդարձին առթիւ, Ապրիլ 17-ին, Կիրակի կէսօրէ ետք պատարագ մատուցուեցաւ Պիվէռի ֆրանսական եկեղեցւոյ մէջ, ուր ներկայ էին Կարտանէն, Պիվէռէն եւ Մէյրէօյէն Հայեր, մեծ մասամբ երիտասարդներ: Պատարագեց եւ քարոզեց Քամփանեը Ֆրէզի հոգեւոր հովիւը՝ Գրիգոր քհնյ. Բէշիշեան: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ ապրիլեան նահատակներու յիշատակին:

×

Կիրակի, Ապրիլ 24-ի առաւօտեան, նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Կարտանի մասնաճիւղի եւ տեղւոյն Հայ Երիտասարդաց Բարեկամութեան Միութեան, տեղի ունեցաւ ապրիլեան ոգեկոչումը՝ Կարտանի գերեզմանատան Մեռեալներու Յուշաքարին առջեւ: Ներկայ էին տեղւոյն քաղաքապետը՝ Ռոժէ Մէյ, թաղապետական խորհուրդի անդամներ, որոնց կարգին՝ երկու Հայեր, Մ. Սերոբեան եւ Հ. Գաբրիէլեան, երէց եւ նոր սերունդի պատկանող հայ բազմութիւն մը:

Ժամը 10.30-ին, քաղաքապետարանին եւ հայ գաղութին կողմէ ծաղկեպսակներ դրուեցան յուշաքարին: Խօսք առաւ (ֆրանսերէն) Կարապետ Տէրտէրեան եւ անդրադարձաւ 1915-ին Հայերու դէմ Թուրք կառավարութեան կատարած ցեղասպանութեան, որ մինչեւ այսօր անպատիժ մնացած է եւ հայ ժողովուրդի մնացորդացը՝ սփռուած աշխարհի չորս ծագերուն, այսօր հաստատում կը պահանջէ: Քաղաքապետը խօսք առնելով անդրադարձաւ ցեղասպանութեան, շեշտեց Հայուն աշխատասիրութեան եւ չինարար ոգին, նշեց թէ բարձր մակարդակով մշակոյթի տէր հայ ժողովուրդը, որ Ֆրանսա կամ այլ երկիրներ հաստատուեցաւ, դարձաւ օրինապահ քաղաքացի, իր ժրաջան աշխատանքով բարգաւաճ դարձուց իրեն յանձնուած միջավայրերը: Այս ոգիին ու նկարագրին ամէնէն խօսուն օրինակը ներկայ Հայաստանն է, ըսաւ քաղաքապետը, որ վաթսուն տարուան մէջ դարձած է ծաղկուն ու բարգաւաճ երկիր մը: Խօսք առնողները դատապարտեցին Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը, որ անտեսելով Հայոց պահանջը, չի դատապարտեր ցեղասպանը:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԷԹԷՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՑԻ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆ

Աշխարհի տարբեր երկիրներէն Հայաստան ուսանելու եկած 300 ուսանողներ մասնակցած են գեղարուեստական ստեղծագործութիւններու հանրապետական փառատօնին:

Բազմապիսի ու հետաքրքրական եղած է մրցումներու ծրագիրը, որոնց գլխաւոր մրցանակին արժանացաւ «բարեկամներ» անսամպլը, կազմուած սուրիացի, լիբանանցի, մոնկոլ երաժիշտներէ:

Յատուկ ուշադրութիւն դրաւած են նաեւ այն ուսանողները, որոնք փառատօնին մասնակցեցան իրենց գեղանկարչական, ճարտարապետական, քանդակագործական աշխատանքներու ցուցահանդէսով:

Դատակազմի նախագահը ըսած է «Արմէնփրէս»ի թղթակիցին. «գեղարուեստական ստեղծագործութեան այս փառատօնը կրկին վկայեց որ Հայաստանի մէջ ուսանող արտասահմանեան ուսանողութիւնը մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կու տայ Խորհ. Միութեան բազմազգի մշակոյթին հանդէպ:

Լրատու [illegible]

ՔԱՄԱՆՉԱՀԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԱՌՈՒՍՏԱՄԵԱՆ

Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Մշակութային Կեդրոնին մէջ, Մայիս 17-ին հանդէս կուտայ քամանչահար Անդրանիկ Առուստամեան: 65ամեայ արուեստագէտը՝ ծնած Արեւելեան Ռուսիա, իր կեանքին մեծ մասը անցուցած է Պարսկաստան, ուր վարած է հայկական ֆիլհարմոնիք համոյթ մը, տալով բազմաթիւ նուագահանդէսներ: Ներկայիս կ'ապրի Նիւ - Եորք, ուր կը դասաւանդէ երաժշտագիտութիւն: Իր նուագացանկը բաղկացած է հայկական, իրաքեան եւ ադրբէջանական ժողովրդական եւ դասական մեղեդիներէ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԻՐԱՒՈՐ ՑԱՅԳԱԹԻԹԵՌԻ ՄԸ ԿԵԱՆՔԻՆ ՎԷՊԸ

Վահագն (օփերա - պալէ)

Շուշանիկ մաման անհունններուն վրայ

Հեղինակ՝ Պարգեւուհի Օրֆա - Պետրոսեան:

Ներածութիւն՝ Արամ Պետրոսեանի:

Փարիզ 1983

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ՍԻՍՏԵՄԻՆ ՎԱԽՃԱՆԸ

Գրագիրը կատաղի ակնարկ մը նետեց այդ մարդուն: Ու խնդիրը փակուեցաւ:

Այդ միջոցին, սրճարանին դրանը մէջ վերջապէս երեւցաւ Մերկերեան Թադէոս աղան, Արեւմուտքի ահաւոր թիւը մատներէն կախած: Անոր օձի մանր աչուըներուն մէջ սարսափի հեգնութիւն մը կը խնդար: Զանիկա տեսնելնուն՝ Կոստանեանի կուսակիցներուն աչքին վրայէն ամպ մը անցաւ: Գանձապահը, ըստ սովորութեան գնաց իր տեղը նստաւ եւ տիրական շեշտով մը հրամայեց․

- Նարկիլէ մը եւ քէ՛յֆլի խահվէ մը:

- Այս «քէյֆլի» բառը լախտի մը պէս իջաւ խնամակալութեան անդամներուն գլուխին:

Կլկլակը եւ սուրճը երբ որ հրամցուեցան Մերկերեանի, սրճարանը ձայն ձուն չի կար․ ու գանձապահը սկսաւ տիրող լռութեան մէջ որոտացնել կլկլակը․ սուրճի ուժգին «ֆըռթ - ֆըռթ»ներու ընկերակցութեամբ: Երկու տարի չարունակ՝ հակառակ կուսակցութեան կողմէ իր վրայ տարուած յաղթանակին վըրէժը ցյաղ, պուտիկ - պուտիկ, անազնւոյն նրբանքով մը կը խմէր հիմա սուրճի այդ չոնդալից ումպերուն հետ, որոնց իւրաքանչիւրին երկար «օ՛խ» մը կը քաշէր բոլորշի սմսեղուկ նայուածքով մը դէպի դժբախտ խնամակալները, որոնք կը մնային նստած տեղերնին պապանձած ափիբերան, ճիչ մը հանելու անկարող:

Բայց յետոյ, երբ որ Մերկերեան ակնոցը քթին անցնելով Արեւմուտքը բացաւ եւ սկսաւ լսելի ձայնով մը Կոստանեանին ձերբակալութիւնը կարդալ, Ք...եան էֆէնտի մէկէնիմէկ ոտքի ելլելով՝ դուռը ուղղուեցաւ․

- Քալեցէ՛ք պէ, ըսաւ իր պաշտօնակիցներուն:

Եւ Կոստանեան հանգուցեալ վարժարանին խնամակալութիւնը առհասարակ ետեւէն դուրս ելաւ, կորաքամակ, չարաչար պարտուած:

- Առի՞ք մը սխտեմը, կը պոռար Մերկերեան քահ - քահ խնդալով անոնց ետեւէն:

×

Հետեւեալ օրը, Կիրակի, տրտմութեան հով մը կը փչէր Հ... գիւղին վրայէն: Տուներու մէջ, ապադայ տօքթորներուն, փաստաբաններուն, արուեստագէտներուն ծնողքները, անակնկալ լուրէն շանթահարուածի պէս իրարու երես կը նայէին, իրենց կսկծալի յուսախաբութեան վիշտը լալու խակ անկարող: Կոստանեան հանգուցեալ վարժարանին աշակերտները, խնդիրը հասկնալով, միամիտ յամառութեամբ մը կ'ըսէին: «Մեր միւսին անանկ բան չըներ, սուտ է»: Առտուն կանուխ, դպրոցին դասատուները, որոնց չորս հինգ ամսական ռոճիկ ունէր Կոստանեան, վազեցին դէզ եկան, դունաւ եւ շնչասպառ:

- Աման, սա փարանիս ընտո՞ր ազատենք, կ'ըսէին խեղճերը իրարու:

Իրենց շուարմանը մէջ նախ շունչերնին դպրոցը առին, որ կը շարունակէ գոց մնալ եւ որուն դրանը առջեւ դասատուներու աղբարը, վեր - վար փողոցին երկայնքը չափելով մտածկոտ, ձեռքերը ետին կապած, Կոստանեան կրթարանին կապոյտ համազգեստը դեռ վրան, մարտաշունչ պեխերը ա՛լ վար ինկած: Մարդուկը որ երկու տարի անդադար այդ չէնքին պահպանութիւնը կատարած էր, դեռ կը յամառէր չհեռանալ անկէ, իր կարեւորութիւնը անոր մէջ եւ հիմակ ալ դուրսը, անոր շուրջը զգալով: «Միւսի»ին վրայ իր տառապայման հաւատքին կռթնած՝ հակառակ բոլոր գրուածներուն եւ ըսուածներուն, կը շարունակէր սպասել անոր:

Վարժապետները վրան վազեցին:

- Տնտես աղբար, լո՞ւր մը, բա՞ն մը, ամա՛ն...

- Ծանըմ, առոնք սուտ հավատիներ են, ըսաւ մարդը կանգ առնելով ... կարեւորութիւն մի տաք. համբերեցէք, միւսին պիտի գայ. անանկ չըլլայ նէ ես խե՛նթ եմ քի հօս պտըտիմ...

Մարդուն վստահելի, հաստատակամ խօսուածքէն՝ դասատուները պահ մը այնքան ազդուեցան որ Արեւմուտքի տըւած լուրին վրայ կասկած մը մտաւ ներսերնին: Պարապ տեղը մարդ այդքան հեգինակօրէն չէր խօսեր: Տնտեսը կոնակը դարձնելով, շարունակեց իր վեր վար պըտոյտը: Անոր անյեղլի հաւատքը՝ խոր հուրդով մը սքօղուած՝ պատկառանք կուտար խեղճ դասատուներուն, որոնք՝ վայրկեան մը նորէն կեցուցին զայն:

(Շար. 52)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Հրանդ Տիւյմէճեան 300 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին Յարութիւն Պասմաճեանի յիշատակին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ի նպաստ իր դպրոցին. - Լիոն մահացած Տիկին Վ. Փափազեանի մահուան քառասունքին առթիւ Տիկին Սառա Աւոյեան 100 Ֆ., Մարտիրոս Զոպոյեանի մահուան 6-րդ տարեդարձին առթիւ Տիկին Ե. Զոպոյեան 200 Ֆ., Տիկին Հ. Ռստիկեան իր ապաքինման առթիւ 200 Ֆ. իր սանուհիին Ալիս Մկրեանի յիշատակին Հայկազ Ցակորեան 50 Ֆ., Վարդանոյշ Տօնապետեան 50, Եղիսաբէթ Այանեան, Մարի Ալօյեան 100-ական, Մարիամ Մարգարեան 300 Ֆ., Արաքսի Սուքիասեան 50 Ֆ.:

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Նուարդ Մաղաղաճեանէ 200 Ֆ. իր ամուսնոյն Ռուբէն Մաղաղաճեանի մահուան 8-րդ տարելիցին:

×

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.- Պօղոս Գալուստեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկի Եկեղեցւոյ: Տէր եւ Տիկին Նշան Պետրոսեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արաքսի Օհաննէսեան եւ զաւակները 500-ական Ֆ., Փոն տը Շէրիէն Գրիգոր Գարակէաւուրեան, 300 Ֆ., Լիոնի «Պիւրօ տ'Աքսիոն» ընկերութիւնը 270, Օրդ. Գասպարեան եւ Տէսինէն Արմենակ Միրաքեան, Տէր եւ Տիկին Միրաքեան 200-ական Ֆ. Տէր եւ Տիկին Գէորգ Աբրահամեան, Տէր եւ Տիկին Թէրզեան 100-ական Ֆ.:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի վարչութիւնը իր վեթերան ընկերուհիներուն ի պատիւ ճաշ մը կազմակերպած է Կիրակի, Մայիս 8-ին, Օթէլ Ալֆա-ի ճաշասրահին մէջ:

Ճաշագին 75 Ֆ.:

Մասնակցութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. -

44 - 45 - 27 42 - 33 - 52

VISITE

du **CHATEAU de VAUX-le-VICOMTE** et de la **Cité Médiévale de PROVINS**

organisée par la Section Croix Bleue de Bagneux-Cachan le **DIMANCHE 15 MAI**

Participation : Voyage + Repas Gastronomique
140 F. pour les adultes
70 F. pour les enfants jusqu'à 6 ans
(Transport en Car)

Rendez-vous :
— 8h.: à Bagneux devant «les 3 Cinémas»
— 8h.30: Porte d'Orléans, devant la statue du Général Leclerc

Réservation obligatoire avant le 4 Mai.
Renseignements et inscriptions auprès de:
— Mme TOROSSIAN : 665. 13. 26 ou
ANAIS STATIAN-BESNARD : 665. 04. 27 après 18h.

VENEZ NOMBREUX

NICE

PROJECTION

JEUDI 5 MAI à 21 HEURES

PROJECTION DE FILMS VIDEO - COULEURS de HAGOP HAGOPIAN

Ensemble National de Danses d'Arménie

SALLE OSHAGAN
183, bd. de la Madeleine, Nice

ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՃԱՇ

Ե Ւ

ՀԱՃԵԼԻ ԺԱՄԱՆՑ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի, Մայիս 8, ժամը 13-ին ճաշարան Սիտի Այաշ, 276 Պուլվար Վօլթէր, մեթրօ Նասիոն:

Ճաշի մասնակցութիւն 80 Ֆ.:

Կը խնդրուի տեղերը նախօրօք ապահովել:

Հեռաձայն՝ 325 04 13 կամ՝ 606 27 51

SOIRÉE DANSANTE

La Croix Bleue d'Arnouville-Sarcelles donne sa grande soirée dansante annuelle;

le Samedi 7 Mai

avec l'orchestre **Melkonian**

et... **MARTIN YORGANTZ**

Salle Municipale Marcel Pagnol
Rue Gounod, 95400 Villiers-le-Bel

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Մանկանց Բոյնը բաց պիտի ըլլայ ամէն օր Մայիս 16-էն սկսեալ:

Յուլիսին կ'ընդունուին 6 - 13 տարեկան մանուկներ առանձին կամ ընկերակցութեամբ միրենց ծնողքներուն:

Օգոստոսին կ'ընդունուին ամէն տարիքի հայրենակիցներ, :

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝ 985 - 36 - 53 :

Մայիս 15-էն վերջ 16 (31) 21 - 77 - 63

Moyen d'accès : Par turbotrain en 2 heures Gare St. Lazare-Bayeux

Itinéraire par route : Autoroute de l'ouest, Evreux, Lisieux, Caen, Bayeux, Port en Bessin, Ste. Honorine des Pertes «Les Divettes»

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
SECTION DE CHAVILLE

GRAND DINER DANSANT

Dans les Salons de l'Hôtel Ramada, 22 avenue de l'Europe, 78140 **Vélizy**

Samedi 7 Mai, à 20h. 30 précises

SOIREE ANIMEE PAR L'ORCHESTRE **ARTANAG**

Réservation avant le 4 Mai

Réservation
Mme Siranouche Derkaloustian 750. 64. 37
Mme Louise Karaoglanian 750. 10. 85
Mme Vartouhie Ohanian 750. 84. 11

Menu vins compris 200 F.
après 23h. entrée 50 F.

parking assuré

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
Ե Ւ
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ

Կիրակի, Մայիս 29, ժամը 16-ին Օրհնութիւն եւ հանդիսաւոր բացում նորաշէն մանկապարտէզի, եկեղեցական եւ քաղաքային բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու ներկայութեան:

Հանդիսութեան կը հրաւիրուի Փարիզի եւ շրջանի արուարձաններու հայութիւնը, մասնակցելու, այցելելու եւ արձանագրելու փոքրիկները (երկսեռ), ազգային ոգիով թրծուած եւ ներկայ կրթական պահանջներու համապատասխան՝ միջավայրի յարմարագոյն պայմաններով վերադարձուած՝ այս մանկապարտէզին:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

CENTRE CULTUREL NOURHAN FRINGHIAN
6, Avenue Bourgain — Issy-les-Moulineaux
(Métro : Mairie d'Issy)

présente

le Samedi 7 Mai à **17h. et 21h. précises**
(deux séances)

Arménouhi EKIZIAN-CARPENTIER
Haïgouhi KHEDECHIAN-LA CHASSAGNE

dans un spectacle Poétique à deux voix
-en Arménien et en Français-

CŒUR ET MEMOIRE

Un passionnant voyage à travers le temps
(poèmes — musique — théâtre)

Critiques parues de la Première à Paris le 30 Janvier 1983 :

— **HARATCH** : «Une soirée tout à fait originale et enrichissante. Une heure et 45 minutes ininterrompues, sans aucune lassitude.

— **ACHKHAR** : Longtemps après le spectacle durèrent les ovations adressées aux deux comédiennes par un public enthousiaste. Et ce fut vraiment une soirée originale, grave et aussi pleine d'allégresse.

— **Rouben MELIK** aux comédiennes : Le meilleur spectacle poétique que j'ai vu depuis longtemps.

Prix des places : 50 F. (Etudiants 30 F.)

POINTS DE VENTE :

à PARIS

— JEAN-CHRISTIAN (haute coiffure) 15, rue Tronchet tél :265. 32. 26
— M. GUEUDEMIAN : 61, rue des Martyrs tél : 878. 81. 67
— MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE 17, rue Bleue

à BOIS-COLOMBES

— Daniel DJIZMEDJIAN : 31, rue Paul Déroulède tél : 781. 09. 72

à CLAMART

— SEVAN (épicerie) : 4, rue Lazare Carnot
— TELE-CONDORCET : 175, av. Jean-Jaurès

à ALFORTVILLE

— MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE 9, rue de Madrid

à ISSY-LES-MOULINEAUX

— EGLISE ARMENIENNE : 6, rue Bourgain tél : 644. 28. 52
— PHOTO 92 Zac Rodin : Blvd. Erevan

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ
ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
Ցիսնամեակի
Հանդիսութիւններու կարգին
ԱՐՏԱՍԱՆԱԿԱՆ
ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ
Նուիրուած՝

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻՆ ՈՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ

Կը նախագահէ՝
Ս. Ք. ՉԱՆԳՈՒ

Կիրակի, Մայիս 15, ժամը 16-ին Բարեգործականի Ալեք Մանուկեան Մշակութային կեդրոնը:

118, Գուրսէլ փողոց, 75017 Փարիզ

Կ'արտասանեն՝ ԱՋԱՐԵԱՆ Բուլինա, ԲԱԼՈՒԵԱՆ Արմենուհի, ՊՇՏԻԿԵԱՆ Նազարէթ, ԳԱՐԲԱՆԹԻՒ - ԷՔԻԶԵԱՆ Մառլէն, ԳՄԲԷԹԵԱՆ Արաքսի, ԹԷՐԶԵԱՆ Անահիտ, ԼԱ ՇԱՍԱՆԵԸ - ԽՏԸՇԵԱՆ Հայկուհի, ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ Մարիէթթա, ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ Վահան, ՇԱՄԻԿԵԱՆ Պարգեւ, ՉԱՔԸՐԵԱՆ Անի, ՊԷՕՐԷՔԵԱՆ Վիլմա, ՊՕՂՈՍԵԱՆ Սարգիս, ՍՈՒՐԷՆԵԱՆ Սիրաք, ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ Սոնա, ՎԷՋԻՐԵԱՆ Հռիփսիմէ, ՏԷՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ Ագապի:

Հանդէսի վերջաւորութեան «Պատուոյ Գիր»երու բաշխում:

Տախքերու մասնակցութիւն 50 Ֆ.:

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով՝

780 82 58 եւ 985 36 53

× Ներկայ կ'ըլլան.. «Հայրենիքի Ձայն»ի խմբագիր Լեւոն Զաքարեան եւ Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային կապի կոմիտէէն Թատերագիր Գէորգ Արակեան:

ՏԱՐԵԿԱՆ

ԱՑՑ

ՍԷՆ - ՌԱՖԱՅԷԼԻ
ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԸ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Կապ. Խաչի չորս մասնաճիւղերու (Մարսէյլ - քաղաք, Պօմոն, Սէն - Ժերոմ, Պուլ. Օտտօ):

Շաբաթ, Մայիս 7 :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Յաղթանակ (պար ու նուագ):

Մասնակցիլ փափաքողները կրնան դիմել իրենց շրջանի մասնաճիւղի վարչութեան անդամներուն, արձանագրուելու համար:

3 ՕՐ ՄԱՆՇԻ ԾՈՎԵԶԵՐՈՒՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՄԱՆԿԱՆՑ ԲՈՅՆԻՆ ՄԷՋ

Մայիս 21, 22 եւ 23-ին օթոքարով պըտոյտներ Նորմանտիի տեսարժան վայրերը երեք օրուան ընթացքին:

Արձանագրուիլ հեռաձայնելով՝

985 - 36 - 53

Տախքերու մասնակցութիւն 350 Ֆ.:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

TRANSTOURS

Calendrier des Départs pour l'ARMÉNIE:

9-22 juillet	Paris - Leningrad - Moscou - Erévan
4-19 août	Lyon - Paris - Moscou - Erévan
5-20 août	Paris - Moscou - Erévan
6-19 août	Marseille - Moscou - Erévan
6-21 septembre	Paris - Moscou - Erévan
3-18 septembre	Marseille - Moscou - Erévan
4-19 octobre	Paris - Moscou - Erévan

Inscription : TRANSTOUR, 25, rue d'Argenteuil, 75002 Paris tél. 261-58-28

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ

- ՀԱՏԸՆՏԻՐ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՎԵՐԱԲԵՐՈՂ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ՍԿԻԶԲԷՆ Ի ՎԵՐ -

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

Գին 80 Ֆր. Թղթատարի Ծախքով 88Ֆր. 50

ԴԻՄԵԼ.-

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
51, rue Monsieur Le Prince 75006 PARIS

կամ՝

«ՅԱՌԱՋ»

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
4

MERCREDI
4 MAI
1983

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.428 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 58e ANNÉE — No 15.428

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԼԻԱԿԱՏԱՐ ՆԻՍՏ

ՊԱՇՏՕՆԱԶՐԿՈՒՄՆԵ՞Ր

×

«Լիպերասիոն» (Մայիս 2) մեր տեսած օրական ութ օրաթերթերու միակն էր, որ արձագանգ կը հանդիսանար Եուրի Անդրոպովի մաքրագործութեան արշաւին Հայաստան ժամանումին: Կը գրէր, թէ Հայաստանի կուսակցական պաշտօնաթերթ «Կոմունիստ» հաղորդած է իր վերջին թիւին մէջ թէ բազմաթիւ պատասխանատուներ պաշտօնանկ եղած են լայնածաւալ գործողութեան մը ընթացքին, որ կը ձգտի պայքարելու «անկարգապահութեան եւ անձեռնհասութեան դէմ»: Թերթը կ'աւելցնէր թէ Ապրիլ 27-ին, Կարէն Դեմիրճեան, Կ. Կ.ի Ա. քարտուղարը բուռն կերպով քննադատած է բազմաթիւ ղեկավարներ եւ տնտեսական ճիւղեր՝ լիակատար նիստին առեն: Այսպէս պաշտօնանկ եղած է Մթերումներու Նախարար Օննիկ Յովակիմեան, որովհետեւ «չէ կրցած կարգ ու կանոնը պահպանել իր ճիւղին հաստատութեանց մէջ», որ «գէշ բաղաճականութիւն մը վարած է վարիչ տարրերու ընտրութեան մէջ» եւ «դիզած է սխալները»: (Ի դէպ, Օ. Յովակիմեան արդէն պաշտօնանկ եղած էր, Փետրուար 28-ին եւ փոխարինուած Ռաֆիկ Շահպազեանի կողմէ, ինչպէս ատենին հաղորդած էր խորհրդահայ մամուլը): «Լիպերասիոն» կ'ըսէ թէ նոյն շրջանակներու մէջ մրցակցիլ արժանացած են իր ճիւղին փոխ - նախարար՝ Լ. Սահակեան, ինչպէս նաեւ ճարտարարուեստի շինութեան երկու փոխ - նախարար՝ Վ. Վարդանեան եւ Լ. Բաբաեղեան (անբաւարար աշխատանք) եւ Մարզականի նախարար՝ Ռ. Ասատրեան որ «չէ կատարած ղեկավարի իր դերը»: Շնորհազրկուած են օտար զբօսաշրջիկութեան ճիւղին պետը Ա. Խաչիկեան (վարիչ տարրերու ընտրութեան մէջ կոպիտ խախտում համայնավար սկզբունքներու) եւ ուրիշներ:

Այս առնչութեամբ, աւելցնենք թէ Այսօր ստացանք «Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Ապրիլ 28-ի թիւը, որ սկսած է հրատարակութիւնը կուսակցութեան Կեդրոնի լիակատար այդ նիստի ընթացքին արտասանուած զեկուցումներուն, բայց այդ թիւով դեռ չէ տրուած Կարէն Դեմիրճեանի զեկուցումը:

Կ'անդրադառնանք առանձին եւ մանրամասնօրէն, երբ բոլոր տուեալներն ունենանք:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 46-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Մայիս 2-ի խաղերու արդիւնքներն են..

ԲԿՄԱ - Տորպետօ (Մ)	0 - 0
Շախտեօր - Տորպետօ (Ք)	1 - 0
Դնեպր - Արարատ	4 - 0

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Սեւաստոպոլ տեղի ունեցած կռփամարտի պատանեկան ախոյենութեան մրցումներուն, 54 քիլօ ծանրութեան դասակարգին մէջ առաջին հանդիսացած է Արմէն Գէորգեան («Զէնիթ»):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒ բժիշկները առկախեցին իրենց գործադուլը, որ ամէնէն երկարը եղած է այդ ճիւղին մէջ, քանի կը տեւէր 42 օրէ: Նախարարապետ Փիէռ Մոռուայի նամակն է, որ դրական քայլ մը նկատուած է եւ ամէն կողմ ընդհ. ժողովներ գումարուած են ու քուէարկութիւն եղած: Զգալի մեծամասնութիւն մը համամիտ եղած է՝ ոչ թէ դադրեցնելու այլ առկախելու շարժումը, այսինքն դադար մը ընել եւ հաստատել թէ կառավարութիւնը իսկապէս տրամադիր է բան մը ընելու: Շաբաթ օր էր, որ Մոռուա նամակ մը գրկած էր Փարիզ հաւաքուած հինգ հազար էքթեռններուն: Նամակին մէջ, կառավարութիւնը տեղի կուտար երկու գլխաւոր պահանջներուն առջեւ. - մէկը՝ միակ մարմնի մը կազմութիւնը, միւսը՝ Հոկտեմբեր 1-էն տարին 5000 պաշտօն ստեղծել հիւանդանոցներու մէջ: Այս մարզին մէջ Մոռուա սկզբունքի համաձայնութիւն մը տուած է բայց ոչ՝ թիւ: Միւս, երկրորդական հարցերու մէջ, Մոռուա աւելի ճշգրիտ կերպով գոհացում կուտայ (դիւրութիւն անձնական ճիւղի մէջ հաստատուելու եւ պահակ բժիշկներու վարձատրութիւն), մինչ անորոշ կը մնայ հիմնականին համար:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ Քաթմանտուէն (Նեփալ) Փեքին անցաւ, ուր հասաւ Երեքշաբթի առտու: Նախապէս դրական պատասխան տուած էր Նեփալի օժանդակութեան դիմումին, որպէսզի Չինաստանի եւ Հնդկաստանի միջեւ ճզմուած այդ փոքրիկ միապետութիւնը խաղաղութեան գօտի մը ըլլայ: Երկկողմանի երեք համաձայնագրեր ստորագրուած են 21.5 միլիոնի յաւելեալ գումար մը շնորհելով անցեալ տարի ստորագրուած համաձայնագրին վրայ: Այս ճամբորդութեան ընթացքին, Միթերանի կ'ընկերանան. Քլոտ Շէյսոն (Արտաքին առեւտուր), Շէսոն (Արտաքին յարաբերութիւններ), Ֆապիուս (Ճարտարարուեստ), Ֆիթերման (Փոխադրութիւն) եւ Լանկ (Մշակոյթ):

ՏՈԼԱՐԸ միշտ կը շարունակէ իր «վերելքը» եւ Երկուշաբթի օր 7.40-ի հասած էր Փարիզի սակարանը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ պատժական դատարանին առջեւ բացուեցաւ, ի վերջոյ, այն դատավարութիւնը, որ կը ձգձգուի 12 տարի է: Այս առթիւ, շատ կը յիշուի եւ հայցադրոյցի կը հրաւիրուի Ռոժէ Պօտուրեան, որ խորքին մէջ բուն պատճառն է այս դատին: 1971-ին, է որ Պօտուրեան ճաշնի փոքր վաճառորդ մը, նախքան սնանկութեան հաշուեկշիռը ներկայացնելը, երկու բողոք կը ներկայացնէր: Արդարեւ, Պօտուրեանի մեղադրանքն այն էր, որ քարիւղային ընկերութիւնները մէկ եղած են գինքը սնանկացնելու համար, քանի որ իր ընկերութիւնը Սաժիփ հաշուեկշիռը յանձնած է առեւտրական դատարանին, 1971 Յունիս 3-ին: Ի՞նչ էր եղած: 1967-ին Պօտուրեան ընկերութիւն մը կը ստեղծէր, որու նպատակն էր մեծաքանակ թէ փոքրաքանակ վաճառքը քարիւղային ապրանքներու: Ատեն կը ծախէր ու երեք տարի ետք, 40 միլիոն «կը կշռէր»: Բայց շատ հեռու գացած է, ու քարիւղի մեծ ընկերութիւնները պիտի չթողուն եւ դադրին հայթայթելէ Պօտուրեանի, միաձայն համաձայնութեամբ: Այս է որ 12 տարի է կը տեւէ եւ նոր դատարան կը հասնի: Ամբաստանեալներն են ութ մեծեր (Էսսօ, Շէլ, Պէ - Փէ, Մոպիլ, Ֆինա, Էլֆ, Թոթալ, Անթառ), որոնց շահերը կը պաշտպանեն 12 տարի է, փաստաբանի 70 դրասենեակ...: Դատավարութիւնը, նուազագոյն, մէկուկէս ամիս պիտի տեւէ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ԱՊՐԻԼ 25 - 28)

ԱՊՐԻԼ 24-Ը
ԵՐԵՒԱՆ ...

Ապրիլ 24-ին, հարիւր հազարաւոր Հայեր՝ ծաղկեպսակներով ու ծաղկեփունջերով, բարձրացած են Ծիծեռնակաբերդ՝ 1915-ի ցեղասպանութեան մէկուկէս միլիոն հայ նահատակներու յուշարձանին մօտ, ոգեկոչելու համար անոնց յիշատակը: Առաւօտեան յուշարձանին ծաղկեպսակ դրած են Հայաստանի կուսակցութեան եւ կառավարութեան ղեկավարները, ինչպէս նաեւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.:

... ԵՒ ԹԻՖԼԻՍ

Առաջին անգամ ըլլալով Թիֆլիսի մէջ, Ապրիլ 24-ին, ոգեկոչուած է նահատակներու յիշատակը, կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն Ապրիլ 24-ը հռչակած ըլլալով յիշատակի օր: Բազմահազար Հայեր հաւաքուած են Թիֆլիսի հայ գրողներու պանթէոնը, ուր ամփոփուած են Րաֆֆի, Յովհաննէս Թումանեանի, Գաբրիէլ Սունդուկեանի, Գրիգոր Արծրունիի, Ղազարոս Աղայեանի, Ալեքսանդր Ծատուրեանի, Նար - Դոսի, Յակոբ Յակոբեանի, Ջիվանիի եւ այլոց աճիւնները: Ներկայ եղած են Վրաստան ապրող հայ գրողներ, դերասաններ, հայկական վարժարաններու ուսուցիչներ եւ աշակերտներ, ուսանողներ, վրացի գրողներ ու արուեստագէտներ: Ծաղիկներ դրուելէ ետք գործադրուած է գրական - գեղարուեստական յայտագիր մը, որ տեւած է քանի մը ժամ: Դերասաններ եւ աշակերտներ արտասանած են պանթէոն հանգչող բանաստեղծներէ գործեր, ինչպէս նաեւ անոնց նուիրուած քերթուածներ:

×

Մ. ՏԷՐ - ԳՈՒԼԱՆԵԱՆԻ ԳԻՐՔԸ
ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

Մոսկուայի «Մոլոդայա Գվարդիա» հրատարակչականը «Երիտասարդ ձայներ» մատենաշարով լոյս ընծայած է Մ. Տէր - Գուլանեանի «Տղամարդկանց Երկիր» խորագրով պատմուածքներու հաւաքածոն՝ ռուսերէն: Յառաջաբանը գրած է Հայաստանի Գրողներու Միութեան Նախագահ Վարդգէս Պետրոսեան: Հարիւր հազար տպաքանակով լոյս տեսած գիրքին թարգմանութիւնը կատարած են Անահիտ Բայանդուր, Լիզա Շաթիրեան եւ Վալերի Այդինեան: Մերուժան Տէր - Գուլանեան ծանօթ է ընթերցողներուն իր «Սաղամօ լիճը» գիրքով: Անցեալ տարի իր «Արարատեան Երկիր» էսէն, արժանացաւ Հայաստանի Գրողներու Միութեան հաստատած «Միքայէլ Նալբանդեան» մրցանակին:

×

ՔԱՆԴԱԿԱԳՈՐԾ
ԱՐԱ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ 80-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Քանդակագործ Արա Սարգսեանի ծննդեան 80-ամեակին առթիւ երեկոյթ մը տեղի ունեցած է Երեւանի Գաբրիէլ Սունդուկեան թատրոնին մէջ, ներկայութեամբ կուսակցութեան Ա. քարտուղար Կարէն Դեմիրճեանի, նախագահ Բաբկէն Սարկիսովի, վարչապետ Ֆադէյ Սարգըսեանի, բարձրաստիճան այլ անձնաւորութիւններու, արուեստագէտներու եւ հոծ բազմութեան: Խօսք առնողներ անդրադարձած են Արա Սարգսեանի կեանքին, վաստակին ու արուեստի յատկանիշներուն: Այս առթիւ Հայաստանի Նկարիչներու Տունը բացուած է քանդակագործին ցուցահանդէսը:

Արա Սարգսեան ուսումը առած է Կ. Պոլիս, եւ կատարելագործած Վիէննայի Գեղարուեստից Ակադեմիան, զոր աւարտած է 22 տարեկանին: 1925-ին ներգաղթած է Հայաստան, ուր կ'ապրէին ու կը գործէին Մ. Սարեան, Յ. Կոջոյեան, Ս. Աղաջանեան, Ս. Առաքելեան, Գ. Գիւրջեան, Վ. Գայֆէճեան եւայլն: Քանդակագործը Հայաստանի մէջ ապրած է 45 տարի եւ իր կարողութիւնները ի սպաս դրած քանդակագործութեան բոլոր ճիւղերուն, բրուտագործական մանրաքանդակներէն մինչեւ հսկայ կոթողները: Իր գործերուն մէջ առաւելաբար աչքի կը զարնեն դիմաքանդակները՝ բանուորներ, ռազմիկներ, գիտութեան, մշակոյթի եւ արուեստի մարդերէ ներս ծանօթ դէմքեր եւայլն: Արա Սարգսեան մեծ վաստակ ունի նաեւ գծագրութեան, փայտափորագրութեան արուեստի զարգացման մէջ:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԿԱՅԾ ԿՈԿԱՆԵԱՆ

Գահիրէի մէջ, Ապրիլ 5-ին մեռած է ընկեր Կայծ Կոկանեան: Ողբացեալը ծնած էր 1897-ին՝ Կ. Պոլիս: 18 տարեկանին մտած է Հ. Յ. Դ. շարքերը, Գարեգին Խաժակի կնքահայրութեամբ: Երկրորդական ուսման աւարտին յաճախած է նաեւ Պոլսոյ զինուորական կաճառը, զոր կիսատ թողլով անցած է Եգիպտոս, ուր ամբողջ 60 տարի ծառայած է գաղութին՝ ազգային, մշակութային, կրթական մարզերու մէջ: Վարած է պատասխանատու պաշտօններ կուսակցութեան մէջ. ժամանակ մը եղաւ նաեւ «Յուսաբեր»ի խմբագիր: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Ապրիլ 6-ին՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին, ուր ներկայ եղած են Ազգ. Իշխանութեանց եւ զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները: Դամբանականներ խօսած են առաջնորդը՝ Զաւէն Արք. Չինչինեան, յանուն «Յուսաբեր»ի շրջանակի եւ օրաթերթի՝ ընկ. տոքթ. Սուրէն Պայրամեան, Աղեքսանդրիոյ Հայութեան կողմէ՝ ընկ. Վահան Գավուքճեան, վարժարաններու անունով՝ Նշան Վարդեան եւ Երիտասարդական ու Պատանեկան Միութիւններու կողմէ ընկ. Գուրգէն Բանեան: Ապա, մարմինը փոխադրուած է Հելիոպոլսոյ Ամենայն Սրբոց գերեզմանատունը եւ ամփոփուած Հ. Յ. Դ. պանթէոնին մէջ:

×

ՏԻԿԻՆ ՀԵՂՈՅՇ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Ապրիլ 26-ին, Պէյրութի մէջ, իր մահկանացուն կնքած է Վահան Փափազեանի (Կոմս) այրին՝ Հեղոյշ Փափազեան:

Ողբացեալը Փարիզէն Պէյրութ միշտ իր մասնակցութիւնը բերած էր հանրային աշխատանքներու: Լիբանանի մէջ եղած է հիմնադիր անդամուհիներէն լիբանահայ օգն. խաչի, կանուխէն մտած էր նաեւ Դաշնակցութեան շարքերը:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Ապրիլ 28-ին Ս. Նշան Եկեղեցւոյ մէջ եւ մարմինը ամփոփուած Պուրճ Համուտի ազգ. գերեզմանատան Հ. Յ. Դ. պանթէոնը:

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

———×———

Ա.

Կեանքիս մէջ առաջին անգամ ըլլալով դրաւոր կը խօսիմ: Քօքթօ Ֆրանսացի ծանօթ գրագէտը, երբ օր մը հաւաքոյթի մը մէջ, իրմէն կը խնդրուի քանի մը խօսք ուղղել բազմութեան, «կը ներէք» կ'ըսէ, «սովորութիւն չունիմ առանց գիրի խօսելու»: Նոյնպէս Փուանքարէ, ի ծնէ հռետոր, սակայն միշտ դրաւոր կ'ուզէր խօսիլ, առարկելով թէ իւրաքանչիւր բառը որ պիտի արտասանէր, ճարտարապետական կառոյց էր իրեն համար, փնտռուած, տաշուած, յետոյ զետեղուած ուր որ պատշաճ էր: Ես ոչ Քօքթօ մըն եմ, ոչ ալ Փուանքարէ, բայց կ'ուզեմ անոնց նմանիլ այսօր, քանի որ Ֆրանսայի մէջ կը գտնուիմ:

Սիրելի ունկնդիրներ,

Դիւրին չէ այսօր, մէկուկէս դար յետոյ, Հայոց Հայրիկի առիթով, կենալ անցեալ մեծութիւններու դիմաց եւ մեր օրերու արժեչափերով կշռել զանոնք, որովհետեւ մեր դարը ոսկիի, անդթութեան, խարդախութեան եւ անսահման թըշուառութեան դար է, հերոսները, սուրբերը, մաքի մարդեր, չեն խօսիր մեզի իրենց իրական արժէքներով:

Ոչ մէկը վերջին շրջանի մեր փառքերէն՝ որոնք երախտագիտութեան պատմուճանով կը հանդչին թուղթերուն ծոցը, իբրեւ յեղափոխական եւ գործիչ, կրցած են առթել խանդը իրենցմէ վերջ եկող սերունդներուն, որքան եղեռափառ մեծութիւնը Խրիմեանին: Բիւրեղ կախարդանքը իր անձին, չինուած պէտք է ըլլայ ժամանակէն աւելի՝ մեր ժողովուրդի սրտում՝ բայց քաղցր լինելութենէն: Վասնզի ամէն մարդ իր ժամանակին պատկանելէ առաջ, իր ժողովուրդն է ամբողջապէս:

Մեծ մարդերու հոգիին բացատրութիւնը պէտք է որոնել հոգիին մէջ այն ժողովուրդին, որուն ծոցածին զաւակներն են անոնք: Մեծ մարդերը անձնաւորեալ արտայայտութիւններ են իրենց ցեղին ու ժամանակին, անոնց կեանքի պատմութիւնը պէտք չէ որոնել հոյլ մը թուականներու եւ ծանօթութիւններու մէջ, որոնցմով կը հիւսուի կենսագրութիւն մը այլ լուսաբանութեանը մէջ այն ձգտումներուն եւ շարժառիթներուն, որոնք կը յատկանշեն անոնց ժամանակն ու միջավայրը:

Հայութեան լաւագոյն օրերը կը զուգադիպին միշտ իր բարոյական մեծութեան թուականներուն: Այդ թուականներէն իւրաքանչիւրին վերեւ կը սաւառնի դէմքն ու անունը տեսիլքով լեցուն մարդոց, որոնց մէջ կ'ապրի Աստուծոյ ոգին, առաջնորդութեան ճշմարիտ ուժը: Առանց այդ հոգիին, ամէն օր մարդուն մէջ ապրող կենդանի տեսիլքին, մենք պատրանքի զոհեր ենք միայն: Այս է պատճառը անշուշտ որ Խրիմեանի կեանքը տեսարան մը ըլլալէ աւելի փառք մըն է մանաւանդ: Անոնք մարդեր են, որոնք կրնան կարդալ անկէզ մորենիին վրայ իրենց ժողովուրդին ճակատագիրը, որոնք կրնան լսել ձայնը որ գիրենք իրենց ժողովրդի առաջնորդութեան կը կանչէ:

Հասկացողութեան մեծ տարբերութիւն մը կայ անշուշտ արժէքի եւ արժանիքի ըմբռնումներու միջեւ: Առաջինը վիճակ մըն է, իսկ երկրորդը՝ յաւելեալ առաքինութիւն մը, որուն կարելի է տիրանալ կամքով եւ գիտակցութեամբ. ծնիլ արքայորդի՝ արժէք կրնայ համարուիլ անշուշտ, բայց այնքան միայն. անոր բուն արժանիքը մարդ կ'ունենայ այն ատեն, երբ արժէքը կրնայ վերածել արժանիքի: Ահա թէ ինչպէս Հայոց Հայրիկը կէս դար անձնազոհ յօժարութեամբ նուիրելէ վերջ ինքզինքը կոչումներու ամէնէն խորհրդաւորին եւ ազնուականին, կրցած է բարձրանալ քահանայութենէ քահանայապետութեան, շընորհիւ իր անբասիր նկարագրին, հոգեկան կարողութիւններուն եւ ազգասիրութեան:

Նման մեր եռամեծար հայրապետներուն, Խրիմեանի համար Հայոց հայրենիքն ու ժողովուրդը անշամանդաղ ճըշմարտութիւններ էին, որոնց պէտք էր միշտ հաւատարիմ մնալ ի գին ամէն զոհողութեան: Իսկ Հայ Եկեղեցին անմահանջ դրոշ մը՝ Լուսաւորչի կանթեղը, որ կը լուսաւորէ մեր անցեալ սխրագործութիւնները, ինչպէս նաեւ ապագայ վազորդայնները: Այս մտասեւեռ մըղումին տակն է որ ան գործեց շուրջ կէս դար, եռանդով, սիրով եւ հաւատարմութեամբ:

Դժուար է անշուշտ արժանիքներու համեմատական կշիռը կազմել. սակայն մարդիկ մեծ են համաձայն իրենց ձըգտումներուն: Անոնք որ կը խիզախեն իրենց անձին համար, իրենց անձը կ'արժեն: Անոնք որ կը ջանան եւ կը նուիրեն ի խնդիր աշխարհի նիւթական բարիքներուն, աշխարհը կը շահին լոկ, իսկ անոնք որ կը ձգտին իրենցմէ անդին՝ համայնական եւ յաւերժական ճշմարտութիւններուն, մեծագոյններն են մարդոց որդիներէն: Անոնք գիտեն մարդոց բերել կաթիլ մը լոյս եւ ափ մը բարիք, ամոքելու անոնց կիզիչ պապուքը: Մակդիրներ կան որ ժողովուրդը կուտայ իր սիրտէն, ան չի թառամիր: Հայրիկ տիտղոսը մեր ժողովուրդը փորձեց ուրիշներու ալ տալ, բայց չփակաւ իրենց, որովհետեւ չրեշտով փակցուած էր: Այդ է պատճառը որ մարդեր կան որոնք իրենց մահէն վերջն ալ կ'ապրին, նման գլուխ գործոց պատկերներու, որ ժամանակը որքան հեռացնէ, այնքան աւելի կը լուսաւորուի եւ կ'ազուորնայ անոնց պէտքը: Անոնք կ'ապրին յաջորդ սերունդներու մէջ իրականութեան պատրանքով, ոսկի պատրանք՝ սակայն անմահութեան առհաւատչեան: Իր շրջանին բազմաթիւ մեծ կոչուած, գոնէ տիտղոսներով, եկեղեցականներ կային, այսօր պատմութեան էջերուն մէջ միայն կը կարդանք անոնց անունները: Սակայն «Հայրիկ»ը տիտղոս մը չէ նոյնիսկ այսօր, մեր ժողովուրդի հոգիին ու շրթներուն վրայ, այլ սոսոբգելի մը: Իր մահէն եօթը տարիներ վերջ, Ս. Էջմիածնէն դարձողներուն, Արարատեան դաշտի գիւղացիները կը հարցնէին. «Ի՞նչպէս է Հայրիկը»:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ՆԻՍ

———×———

ՆԻՍ.- («Յառաջ»). - Նիսի եւ Քոթ-տ'Ազիւրի փոքրաթիւ հայ գաղութը, տարիէ - տարի աւելի ցայտուն եւ առաւել հրապարակային ձեռնարկներով կ'ոգեկոչէ Մեծ Եղեռնի տարեդարձը: Յատկապէս նկատելի կը մնան երկու կէտեր: Ա. - Ոգեկոչումն ու հայութեան պահանջները դարձնել ընդհ. գաղութին արտայայտութիւնը: Բ. - Երիտասարդութեան խանդն ու նուիրումը այս զոյգ ձգտումներուն մէջ, պահանջատէրի կեցուածքով:

Այս տարի եւս Եղեռնի տարեդարձը կը յիշատակուի նախաձեռնութեամբ եւ կազմակերպութեամբ գաղութիս բոլոր միութիւններուն եւ ընկերակցութիւններուն: Կիրակի, Ապրիլ 24-ին:

Նիսի Ս. Աստուածածին Եկեղեցիին մէջ, հաւատացեալներու խուռներամ բազմութեան մը ներկայութեամբ, կրօնական արարողութեան ընթացքին կը քարոզէ գաղութիս հոգեւոր հովիւը Տարօն Ծ. Վրդ. Ճէրէճեան, բնաբան առնելով Աւետարանի մէկ պարբերութիւնը՝ Եթէ չար ինչ խօսեցայ, վկայեա վասն չարին. իսկ եթէ բարի՝ ընդէ՞ր հարկանես զիս-ը: Դիտել կուտայ, թէ մեր ժողովուրդը Պատմական ճշմարտութիւն մը կը մատնանշէ խօսելով 1915-ին, Իթթիհատի կողմէ գործուած հայկական ցեղասպանութեան մասին, Թուրքը, ներկայիս, կ'աշխատի ուրանալ զայն: Բայց ճշմարտութիւնը կը մնայ բացայայտ: Կ'աւելցնէ, թէ մեր ժողովուրդը կը ձգտի տէր դառնալ իր իրաւունքներուն եւ զարմանալի չի գտներ երիտասարդութեան պոռթկումը անարդարութեան ի տես: Պայքարի այս ճամբուն վրայ անհրաժեշտ կը նկատէ միասնական ոգիին տիրապետումը: Ազգային ձգտումներուն մէջ, այլամերժ եւ կուսակցական դիրքորոշումները կ'որակէ այպանելի: Կը յայտնէ իր համոզումը թէ իր ձեռքը մնացած փոքր հողաշերտի մը վրայ վերակառուցանող ժողովուրդը, վաղը, անպայման, նոյնը պիտի ընէ Թուրքերուն կողմէ աւերուած պատմական Հայաստանի հողերուն վրայ:

Տպաւորիչ կը մնայ, անկասկած, լուռ թողանցքը՝ մանուկներու, երիտասարդներու եւ ալեւորներու մասնակցութեամբ, - 300 հոգիէն աւելի, - թէ ալ զ'Էթա զ'Իւնիէն մինչեւ Մեռեալներու Յուշարձանը: Կարգապահութեան հսկող երիտասարդներու ընկերակցութեամբ եւ ոստիկաններու աջակցութեամբ, թափօրը կը յառաջանայ Նորակազմ Հայ Թռչմիկներու եւ Դիմացրականներու Միութեան պարզած դրօշով: Առջեւէն կը քալեն երախաներ եւ սանց կը հետեւին տողանցողները: Երեք ծաւալուն պաստառներ, իրենց մեծատառ արձանագրութիւններով Ապրիլ 24-ը Ազգային Սուգի օր ըլլալը պարզած, նահատակներու յիշատակը անմեռ պահպանելու եւ, վերջապէս, այս աւերակներուն վրայ ծնած չորրորդ սերունդին ուխտը կը հաստատեն՝ չմոռնալ մէկ ու կէս միլիոն նահատակներուն թափած արիւնը: Նաեւ իրաւունքները հայ ազգին: Մեռեալներու Յուշարձանին առջեւ կը համախմբուին չորս հարիւրի հասնող ազգայիններ: Գաղութ-ր կերտուեցաւ իր մէջ առաքելական այն նկարագիրը, որով պիտի յիշուի ան ընդ միշտ, կ'ընդգրկէ 1820 - 1850, այսինքն իր ծննդեան տարիէն մինչեւ կ. Պոլիս հաստատման ժամանակամիջոցը. շրջանը մեր ազգային զարթօնքին եւ յեղաշրջումներուն, թէ արեւելեան եւ թէ արեւմտեան մեր զոյգ հատուածներուն մէջ:

1854-ի Արծուի Վասպուրականը պատմական տարին մէջ վարդապետ կը ձեռնադրուէր անփոփոխ պահելով իր աւազանի անունը: Վարագայ վանահայրութեան օրերէն՝ մինչեւ Տարօնի եւ Վանի իր առաջնորդութիւնները, Պատրիարքութիւն եւ կաթողիկոսութիւն՝ իր կեանքը պայքար մը եղաւ՝ հանդուրժել չկարենալու համար իր շուրջի մարդոց, ինչպէս նաեւ անոնց մտայնութիւններուն: Կանուխ ծնած էր դուցէ, եւ կամ նախախնամութիւնը այդպէս ուզած էր որ ինքը յեղաշրջող ըլլար մեր կեանքը սրբելու եւ իր նպատակին տանելու համար:

Եթէ հարկ ըլլար, պատմական հին մեթոտի մը հետեւելով, մեր պատմութեան որոշ շրջաններ ներկայացնել միակ մարդու մը դէմքովն ու անունովը, ապահովաբար բոլոր ձայները պիտի միանային՝ Հայոց պատմութեան վերջին շրջանը տիտղոսելու կամ կնքելու համար անունովը անոր, զոր ազգն համօրէն միահամուռ զգացումով կոչեց եւ մեծարեց իբրեւ Հայրիկն Հայոց: Որուն անձն ու գործը ամբողջ դմայլելի նուիրումը եղան իր ազգին ու հայրենիքին կեանքին ու ճակատագրին:

Թուականը, որուն ընթացքին կազմըւեցաւ իր մէջ սրտի մարդը, ինչպէս ճանչցան զինքը իր ժամանակակիցները, և

ԵՂԻՇԷ ԱՐՔ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱԺԱՋԵԱՆ

Իմ դասեր համբոյրը գրգռեց, տագնապեց էութիւնս: Յիշողութեանս մէջ իրարից անջատուեցին, իրարից պոկուեցին այնպիսի համբոյրներ, որոնք ծալուել, կծկուել են մտքիս ու սրտիս խորշերում:

Ինձ հետ նոյն հիւանդասենեակում պառկած որսորդ Ալիոշայի համբոյրը վերջին՝ հրաժեշտի համբոյր էր, առհաւէտ բաժանման ցուրտ համբոյրը: Նրա քրոջ՝ Անիայի համբոյրը թելադրում էր նորից հանդիպելու մեծ յոյս:

Պրոֆեսոր Վանեանը ինձ համբուրեց, աչքերում՝ մի քիչ արցունք, դէմքին՝ մի քիչ դալկութիւն:

- Մաղթում եմ լրիւ ապաքինում:

- Լրի՞ւ...

Զկարողացայ ես ինձ լսել: Յօյներս խառնուեցին իրար, ծնուեցին տարակոյսներ: Ուրեմն ես «լրիւ» չէի փրկուել այդ սարսափելի հիւանդութեան որոգայթից:

Բուժքոյր Զինան կախ էր ընկել թեւիցս ու համբուրում էր այնպէս, ինչպէս դարբինս էր համբուրում, երբ ցուրտ դրսից ներս էր վազում եմ գրկի մէջ ջերմանալու:

Բժշկուհիս մօտեցաւ, համբուրեց այտըս, յետոյ ուղղեց բաճկոնակիս օձիքը:

- Վիրակապերը թոյլ պահէք, - ասաց նա:

Դա հրաժեշտի հասարակ համբոյր էր, եւ ես հասկացայ, որ նա ասում է...

- Աստուած քեզ հետ:

Ի՞նչ է համբոյրը:

Աւելի լաւ է համբուրել, զգալ քան թէ բացատրել:

Եւ ահա օդանաւակայանում մեզ դիմաւորելու եկածների համբոյրները: Կինս՝ Սոնան, աժգոյն էր, մի գոյն, որ երբեք իրենը չի եղել, այլ առաջացել է իմ վիրահատութիւնից յետոյ: Ուզում էի, որ նա ինքնաթիռից իջնէր ինձանից առաջ, այսինքն՝ մեզ դիմաւորելու եկած հարազատները նախ իրեն տեսնէին, յետոյ ինձ: Իմ միտքը չէի կարողանում բացատրել եւ չէի կարողանում ինձ համոզել, թէ ինչու այդ զգացողութիւնը փոխակերպւում էր մտքի:

- Նախ դու իջիր, - ասել էի Սոնային:

Նա հասկացա՞ւ ինձ, թէ՞ պարզապէս հնազանդուեց: Աստուա՛ծ իմ: Այս կինը ինչպիսի մեծ պարգեւ է ինձ համար: Նա իմ ասածը գուշակել է իմ շրթունքների շարժումից: Յետոյ, ընդամէնը մէկ րոպէ յետոյ, զգացել էի, որ ասելիքս արտասանել եմ առանց ձայնի, թերեւս աչքերով, եւ նա կռահել է... Ինքնաթիռի սանդուղքների վրայ, առանց աշխարհից ամաչելու, կը համբուրէի նրան:

Աստիճանների վրայ Սոնան փոխում է քայլուածքը: Դիմում եմ նոյն Աստծուն: Աստուած իմ. սա, իմ փոքրիկ Սոնան, որ իմ տառապանքներից անձնուիրաբար ընկճւում, կքում եւ ինձնից ու աշխարհից ծածուկ իր արտասուքներով թաշկինակներ էր լուանում ու տալիս արեւին, որպէսզի շողերով չորացնի, այս Սոնան, յանկարծ ինքնաթիռից իջնելիս, վեհանում, հպարտ տեսք է ընդունում եւ բոլոր դիմաւորողներին զգում, այո, զգում իր ձայնին խառնած իմը, որից հիմա զրկուել եմ, իր ձայնին խառնած անսովոր մի շեշտ: Ինձ թւում է, որ նա աստիճանների վրայ մի րոպէ կանգնած, աջ ու ահեակ նայելիս, գոռում էր ամբողջ աշխարհին, թէ դուք ենթադրում էիք, որ նա, այսինքն՝ ես, կը մեռնէի, բայց ահա, ահա նա, նայեցէք նրան, գալիս է իմ ետեւից: Ես նրան փրկել եմ քաղցկեղի ճիրաններից: Նայեցէք նրան, նա իմ ամուսինը, իմ երեխաների հայրը, իր հարազատների հարազատը:

Նա աւելի հպարտ էր իմ ապաքինմամբ, քան ես ընկճուած էի իմ հիւանդութեամբ:

Իսկ ե՞ս:

Ես մտածում էի իմ դարբինի մասին, որ հիմա, գիտէի, պէտք է կանգնած լինէր դիմաւորողների մէջ, բայց երկչոտ, սրտատրոփ, անհամբեր, մանկական իր անուշիկ դէմքով: Զգիտէի, թէ ինչպէս են բացատրել իմ եռամսեայ բացակայութիւնը տանից, եւ իր մայրիկի բացակայութիւնը...

Իմ սրտում զգում էի նրա սրտի տրոփը, եւ սիրտս տրոփում էր առաւել, քան իր պարտականութիւնն էր:

Ամէն ինչ մտածում էի անել, որպէսզի դուստրս ընկճուածութիւն չզգայ: Եթէ նա արտասուի, ես ի՞նչ ձայնով կ'արտասուեմ...

Ես ձայն չունեմ...

(Շար. 2)

թիս ազգ. մարմիններուն եւ միութիւններուն կարգին, հոն կը գտնուէին փոխ-քաղաքապետ Ժ. Բալզա՝ ներկայացուցիչը երեսփոխան-քաղաքապետ՝ Ժ. Մէտըսէնի, հրամանատար Արկիւյէր, Ալփ Մարիթիմի երեսփոխաններ՝ Հ. Քոլոնա, Ֆ. Կիւզթի, Գերպ. Ժ. Մուխաճ՝ Նիսի Եպիսկոպոս, քաղաքապետական խորհուրդի անդամներ եւ ուրիշ պաշտօնական անձնաւորութիւններ։ Ցուշարձանին առջեւ տեղ կը գրաւեն Նիսի եւ շրջանի հայ նախկին ռազմիկներու ու դիմադրականներու եւ այդ կարգի ֆրանսական շարք մը ընկերակցութիւններու դրօշակիրները։ Ծաղկեպսակներ կը դետեղուին քաղաքապետարանին եւ երեսփոխան-քաղաքապետին, շրջանիս բոլոր հայկ. միութիւններուն եւ մարմնին, դպրոցականներուն ու Սէն Ռաֆայէլի ՀՄՄ-ին անունով։ Կը հնչեն փողերը եւ ներկաները, վայրկեանի մը լռութեամբ, իրենց ճակատները կը խոնարհեն Եղեռնի մարտիրոսներուն եւ երկու Համաշխարհային պատերազմներու ընթացքին զոհուած ֆրանսահայ մարտիկներուն ի յիշատակ։ Հուսկ՝ ուրեմն, աղօթք հոգեւոր հովիւին կողմէ։

Ցուշատօնը տեղի կ'ունենայ նոյն օրը կէսօրէ ետք, Սալ Պրէա սրահը, պատույ նախագահութեամբ երեսփոխան-քաղաքապետ Ժաք Մէտըսէնի։ Հոս եւս յոտնկայս լռութիւն՝ Ազնաւուրի «Անոնք ինկան» երգին ունկնդրութեամբ։ Բացումը կը կատարէ խօսնակը, Օրդ. Անահիտ Օհանեան։

Առաջին բանախօսը՝ Վահէ Սրապեան, հայերէն, ուրախալի երեւոյթ կը նկատէ հայ երիտասարդութեան առողջ տարրին արի եւ յանդուգն կեցուածքը։ Անոնք, կ'ըսէ ան, մեր պատմութեան ականջալուր կը մնան եւ կը հետեւին իրենց արեան ձայնին՝ պայքարի դաշտ իջնելով։ Թուրքը, իր համաթուրանական երազներով խանդավառ, այդ Թուականներուն կը փորձէ քանդել իր ծրագիրներուն պատուար հանդիսացող ժողովուրդը։ Ցեղասպանութեամբ ան միաժամանակ կ'ուզէ վերջնական կերպով թաղել Հայկ. Դատը։ Կը ձախողի, որովհետեւ ազգը կը վերակենդանանայ։ Իր հողերուն մէկ մասը կը լուսաւորէ եւ տարտղնուած Հայութիւնն ալ կենսունակ պատկեր կը պարզէ։ Աւելին՝ ինչպէս երէկ, այսօր եւս ան կը պայքարի իր իրաւունքները հաստատելու եւ զանոնք ձեռք ձգելու համար։ Ապա նկատել կու տայ, թէ մեր ժողովուրդը՝ պահանջատէր, օրէ-օր առաւել հուժկու բազուկով եւ ձայնով հրապարակ կ'ելլէ։ Անցեալէն ցայսօր ոչ մէկ փոփոխութիւն կարելի է տեսնել Թուրքին հետապնդած նպատակներուն եւ մտայնութեան մէջ։ Այլապէս, ինչպէս բացատրել, թէ Աթաթիւրք եւ անոր յաջորդները նոյն հայահալած քաղաքականութիւնը կը վարեն։ Ուրեմն, մեզի կը մնայ միահամուռ դիրքորոշումով պայքարիլ, մինչեւ մեր իտէալներուն պսակումը։

Հ. Լըքլէր, փաստաբան Փարիզի կաճառէն, իր ֆրանսերէն ճառին մէջ կ'ընդգծէ, թէ չուզեր որ մեր պատմութիւնը յատկապէս վերջին շրջանինը, Թանգարաններուն յանձնուի եւ մեր ապագան ալ սխանս փիքսիոնին մաս կազմէ։ Չուզեր, որ Հայաստան անյայտանայ, քանի անիկա մարդկութեան մէկ մասնիկը կը ներկայացնէ՝ քաղաքակրթութեան եւ մշակոյթի ուղղութեամբ։ 1915-էն ետք Նիւրէմպերկ տեղի չունեցաւ, չպատժուեցան ոճրագործները։ Ասոր համար է, որ Հիթլէր համարձակութիւնն ունեցաւ յայտարարելու, Լեհաստանի ճակատին վրայ, թէ ո՞վ կը յիշէ այսօր Հայոց Ցեղասպանութիւնը։ Ապա կը մատնանշէ Սեւրի դաշնագիրին Հայութեան եւ Հայաստանի վերաբերող հատուածները, այն եզրակացութեան յանգելու համար, թէ Թուրքիա իսկ ընդունած է մեր իրաւունքները եւ ատոնց իրագործումին անհրաժեշտութիւնը։ Եւ այս, Եղեռնէն ետք, երբ ամայացած էր Հայաստանը։ Հայ չէր մնացած հոն։ Մեր ժողովուրդին մղած պայքարը կը մնայ հասկնալի բոլոր ողջմիտ մարդոց համար։ Որովհետեւ, ազգ մը կ'ուզէ իրագործել իր նպատակները՝ իր հողին տէր դառնալով։ Ձեր, այսինքն՝ մեր, մշակոյթը եւ լեզուն կրնան ապրիլ, ուռճանալ միայն իրենց հողերուն վրայ։ Ուրեմն, ըմբռնելի կը մնայ մեր հողերուն տէր դառնալու ձգտումը։

Ցուշատօնին, կը գործադրուի գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր մը։ Տիկին Օռէթ Մարթոյեան կ'արտասանէ Մ. Նալբանդեանի «Ազատն Աստուած»ը եւ Արամ Երեմեանի «Ապրիլեան Կանթեղը»։ Տիկին Հռիփսիմէ Պօշնակեան, իր կարգին, կ'արտասանէ Վահան Թէքէեանի «Ահաւոր բան մը այնտեղ» քերթուածը։ Նիսի հայկ. դպրոցին աշակերտները համախումբ կ'արտասանեն Դանիէլ Վարուժանի «Դերենիկը»։ Օր. Սոնիա Ղազարեան, ֆրանսերէն, կ'արտասանէ արձակ գրութիւն մը՝ հայ երիտասարդութեան ազգային-քաղաքական պահանջները արտայայտող։ Փակումը կը կատարէ Տարօն Ծ. Վրդ. Ճէրէճեան։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՎԻԷՆ

Կիրակի Ապրիլ 24-ի առաւօտեան, Սէնթ Անտռէ լը Օ Եկեղեցւոյ մէջ Զատիկ Արք. Աւետիքեանի մատուցած պատարագով սկսաւ ապրիլեան ոգեկոչումը Վիէնի մէջ։ Ներկայ էին բազմահարիւր Հայեր։

Յաւարտ պատարագի, բազմութիւնը ուղղուեցաւ դէպի Ապրիլ 24 փողոց։ Արձանագործ Թորոսի քանդակած՝ Եղեռնի Ցուշարձանին առջեւ տեղի ունեցաւ ոգեկոչումը, ներկայութեամբ փոխ-քաղաքապետ Ժան-Միշէլ Ֆէտարիի, - որ կը ներկայացնէր քաղաքապետ Լուի Մերմազը, - թաղապետական խորհուրդի անդամներու եւ այլ անձնաւորութիւններու։

Հայ Ազգային Միութեան կազմակերպած հանդիսութիւնը սկսաւ ծաղկեպսակի զետեղումով, որմէ ետք Զատիկ Արք. Աւետիքեան կատարեց հոգեհանգստեան պաշտօնը՝ նահատակաց յիշատակին։ Յանուն Հայ Դատի Յանձնախումբին խօսք առնելով (ֆրանսերէն) Աստուր Մաղաքեան նշեց. «Հաւաքուած ենք հոս յարգելու մեր նահատակները եւ ամրապնդելու մեր կապը մեր ինքնութեան, մեր լեզուին եւ մեր մշակոյթին հետ։ Կ'ուզենք որ Թուրքիա ճանչնայ՝ ինչպէս շատ մը Պետութիւններ ճանչցած են, որ ցեղասպանութիւն կատարուած է եւ մեր արդար պահանջներուն հատուցում տայ։ Ասոր փոխարէն, սակայն, ան աննախընթաց պայքարի մը անցած է զրպարտելով իր զոհերը»։ Աստուր Մաղաքեան խօսքը վերջացուց ըսելով. «Հայ ժողովուրդը վրէժ չի պահանջեր, այլ միայն կ'ուզէ արդարութիւն»։

Հայերէն խօսք առնելով Մարմրէ Ալթունեան, ոգեկոչեց մէկ ու կէս միլիոն մեր նահատակներու յիշատակը, կոչ ընելով հաւատարիմ մնալ անոնց կտակին։

Յաջորդ առաւօտ «Տօֆինէ» թերթը արձագանգ հանդիսացաւ ապրիլեան ոգեկոչումին։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Ս. Քառասնից Մանկանց վարժարանի սրահին մէջ, Մարտ 19-ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն-հանդիպում մը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Ճեմարանի Շրջանաւարտից Միութեան։ Ներկայ եղած են հայկական երկրորդական վարժարաններու բարձրագոյն կարգերու աշակերտներ։ Ձեռնարկին նպատակը եղած է օգնել հայ աշակերտին, թէքնիք տեղեկութիւններ տալով Լիբանանի համալսարաններուն մէջ գոյութիւն ունեցող մասնագիտական ճիւղերու, պահանջուած վկայականներու, մուտքի քննութեանց, ինչպէս նաեւ ճիւղ մը աւարտելէ ետք գործ գտնելու կարելիութեանց մասին։ Դասախօսած են 11 մասնագէտներ, իւրաքանչիւրը 10-15 վայրկեան։

×

ԳԱՀԻՐԷԻ «Մարիոթ» պանդոկի սրահին մէջ, Մարտ 14-ին, տեղի ունեցած է Արշօ Թիւթիւնճեանի ծաղկայարդարումի ցուցահանդէսը, հայ եւ օտար հասարակութեան ներկայութեամբ։ Իր արուեստի ցուցադրութեան առընթեր դասախօսութեամբ մը լիբանահայ արուեստագիտուհին պատմականը ըրած է «Իքէպանա» ծաղկազարդումի եւ անոր նկատմամբ ցոյց տրուած ուշադրութեան։ Ներկայիս, Ճափոնի մէջ, համաշխարհային չափանիշով ծաղկայարդարումի երեք կաճառներ կը բանին, 45 միլիոն աշակերտներով եւ հարիւր հազարաւոր մասնագէտներով ու դասախօսներով։

×

ՍՈՖԻԱՅԻ «Պուլկարիա» սրահին մէջ, Մարտ 31-ին, հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ նշուած է «Երեւան» երգչախումբին յիսնամեայ յոբելեանը։ Բացումը կատարած է «Երեւան» Կազմակերպութեան Կեդր. Վարչութեան քարտուղարը՝ Միքայէլ Տոնիկեան։ Այս առթիւ պարգեւատրուած են երգչախումբն ու ղեկավարը։ Երգչախումբի յիսնամեայ գործունէութեան մասին խօսած է Տիմիթըր Փեթքով։ Կարդացուած են շնորհաւորական բազմաթիւ հեռագիրներ՝ զանազան շրջաններէ ղրկուած, որոնց կարգին նաեւ Մարսէյլի՝ Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբէն։ Ապա հանդէս եկած է երգչախումբը, հարուստ յայտագրով մը։ Հուսկ, ճաշ մը տրուած է ի պատիւ երգչախումբին։

×

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՅ (Գահիրէ) «Յուսաբեր» ակումբի «Գարագաշեան» սրահին մէջ, Մարտ 2-ին, տեղի ունեցած է Համօ Օհանջանեանի նուիրուած յուշի երեկոյթ մը։ Դասախօսած է «Յուսաբեր»ի խմբագիր Զաւէն Լիպարեան, ծանրանալով Օհանջանեանի տիպարին, նկարագրին վրայ, վեր առնելով մարդը եւ յեղափոխականը։ Դասախօսութեան աւարտին տեղի ունեցած է զրոյց մը՝ հայ կեանքը յուզող այժմէական հարցերու շուրջ։

×

ՔՈՒԷՅԹԻ «Հիլթըն» պանդոկին մէջ, Մարտ 19-26, տեղի ունեցած է Հայկական Շաբաթ մը, որու ընթացքին ցուցադրուած են հայկական ձեռագործներ, Հայաստանէն տեսարաններ, հայկական տարազներով գեղջկուհիներու ջրաներկներ եւայլն։ Մասնաւոր գնահատութեան արժանացած են նաեւ հայկական ճաշերն ու համադամները։ Տեղական մամուլը անդրադարձած է Շաբաթին եւ յօդուածներ հրատարակած այդ առթիւ։

×

ՊՈՒԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍԻ մէջ, Ապրիլ 8-ին, մեռած է գաղութին բարերար անդամներէն Արսէն Կիւլէսէրեան։ Ծնած էր 1896-ին՝ Այնթապ։ Թրքական տիրապետութենէն փախուստ տալով 1923-ին հաստատուած է Պուէնոս-Այրէս, ուր շնորհիւ իր ձեռներէցութեան յաջողած է նախանձելի դիրք մը գրաւել։ Նիւթական իր կարելիութիւններէն բաժին հանած է Այնթապի Հայրենակցական Միութեան, Եկեղեցւոյ եւ Հ. Բ. Ը. Մ.ի, որուն անդամակցած է երիտասարդ տարիքէն։ 1982-ին, Արսէն Կիւլէսէրեան՝ իր ունեցած բոլոր հարստութիւնը նուիրած է Հ. Բ. Ը. Մ.ի, որ ի գնահատութիւն այս քայլին, «Ալէք Մանուկեան» կեդրոնի Թատերասրահը կոչած է «Լուսաբեր եւ Արսէն Կիւլէսէրեան»։

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ՍԻՍՏԵՄԻՆ ՎԱԽՃԱՆԸ

- Տնտես աղբար, Պ. Կոստանեանը քեզի նամա՞կ մը, բա՞ն մը գրած է, հարցուց մէջերնէն մէկը, ակնածանքով։

- Նամա՞կը ինչ է, ես ո՞վ եմ քի ինծի նամակ պիտի գրէ...

- Անանկ է նէ ո՞ւրկէ գիտես որ պիտի գայ...

- Ցանըմ հէչ չիգայ կ'ըլլա՞յ, պոռաց գաւառացին եւ վերսկսաւ իր վեր-վար ճեմքը։

Դասատուները, հեռանալով, փողոցին անկիւնը խորհուրդ մը գումարեցին։

- Խօսքին կարճը, ըսաւ մէկը, ատ մարդը գայ չգայ մենք փարան կը ճանչնանք. հիմա կ'ելլանք խնամակալութեան ատենապետին տունը կ'երթանք, փարաներնիս կ'ուզենք...

- Երթանք, ըսին միւսները, եւ ամէնքը մէկ Ք...եան էֆէնտիի տունը գացին։

Հոն, սակայն, ամենադէշ ընդունելութիւն մը կը սպասէր իրենց։ Ք... էֆէնտի, գիշերը, անկողինին մէջ, պայարին եւ անկողմնակալ ակնարկ մը նետելով Կոստանեանի պատմութեան վրայ, սա եզրակացութեան յանգեր էր վերջապէս թէ ատ մարդը իրաւ խաբեբայ մը, առասփախաւ մըն էր ու թէ ինք ու իր բարեկամները անոր ճամարտակութիւններուն զոհ գացած էին ծիծաղելի ապուշութեամբ մը։ Եւ իրաւունք տուաւ Թադէոս աղա Մերկերեանին, անոր վրայ հիացա՛ւ իսկ։ Իր յետադարձ ակնարկին առջեւէն անցան բոլոր գումարները, զորս ատ մարդը իրենցմէ գողցած էր։ Բարկացած, կատղած արթնցաւ Ք...եան էֆէնտի եւ բուռն կշտամբանք մը ուղղեց նախ իր զաւկին որ ատ աւազակը իրենց տունը բերած էր էն առջի օրը, բոլոր աղէտին սկզբնապատճառը դառնալով։ Այս տրամադրութեան մէջ էր Ք...եան էֆէնտի, երբ որ դասատուները ներկայացան իրենց պահանջները ուզելու։ Նախկին ատենապետը, ներսիդիէն ամբարուած բոլոր ժանդը հէք մարդոցը վրայ թափեց։ Մէկիկ-մէկիկ թեւերնէն բռնելով դուրս ըրաւ.

- Չէ՞ք խպնիր պէ՛, չէ՞ք ամչնար, կը պոռար, տուածներս չօգտե՞ց. գացէք իրմէ ուզեցէք...

Դասատուները, ափիբերան, տուն քալեցին։ Առաջին խռովքնին երբ որ անցաւ, մէջերնէն մէկը փիլիսոփայական առաջարկ մը ըրաւ որ պզտիկ վարանումէ մը ետքը ընդունուեցաւ միաձայնութեամբ։

- Տղաք, ըսաւ սա մեր առնելիքներուն վրայէն եկէք սա աղբիւրէն ջուր խմենք։

Եւ ջուրը խմելով՝ ելան գացին, գրեթէ սփոփուած...

Շաբաթ մը ետքը խնամակալութեան քանի մը անդամներ բացին վարժարանին դռները, գրասեղանները, դպրոցական գոյքերը դուրս հանեցին, պարպեցին դպրոցը, հակառակ ընդդիմութեանը տնտես աղբօր, որ կը պնդէր թէ միւսին պիտի գար եւ եղածը տեսնելով շատ պիտի բարկանար։

- Գնա գործիդ, պէ մա՛րդ, պոռացին երեսն ի վեր։ Գնա գլխուդ ճարը նայէ։

Սակայն, գաւառացին մինչեւ վերջը ներկայ գտնուեցաւ հոյակապ գործի մը անխնայ ջնջումին արարողութեանը, բռունցքը սեղմած, երեսը մոխիրի գոյն։ Հրեաներ եկան վար գիներով ձեռք անցուցին բոլոր առարկաները։ Գրասեղանները մեծ աղմուկներով դուրս գլորուեցան դպրոցէն, որ պարպուեցաւ, ամայացաւ քանի մը ժամուան մէջ, եւ Հ... գիւղի ապագայի փառքը յաւերժացնելու կոչուող այդ յիշատակարանէն այլեւս ուրիշ բան չմնաց եթէ ոչ պարտէզին մէջ մարմնամարզական այն քանի մը աննշան ձողերը, որոնք, Կոստանեանի յայտարարութեանը համեմատ, էն քիչը ութսուն տարի պիտի ապրեցնէին իրենց վրայ մագլցող, գալարուող մատաղ սերունդը։ Իսկ համբաւաւոր կարկինը, տակնուվրայութեան միջոցին, կորսուեցաւ գնաց։

Եւ խնամակալները դուրս հանեցին տնտես աղբարը, դռները գոցեցին, եւ բանալիքները անոր տուին որ երթայ տանտիրոջը յանձնէ։

- Մեղքը չէ՞ պէ, մեղքը չէ՞ պէ... միւսին գայ նէ ի՞նչ պիտի ըսէ, կը մրմռար մարդուկը, կորաքամակ հեծկլտալով։

(Շար. 53)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Հրանդ Միքայելեանի յիշատակին Մար - սէյլէն՝ Տիկին Մաքրուհի Խորանջեան եւ Տէր եւ Տիկին Ֆրանսուա Խորանջեան 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին :

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՊՐԱԶԻԼ.-- Այրի Տիկին Հայկ Սամուէլ-եան եւ Անահիտ Սամուէլեան 300 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին Տիկին Հրանտ Սա. մուէլեանի յիշատակին :

VISITE

du **CHATEAU de VAUX-le-VICOMTE** et de la **Cité Médiévale de PROVINS**

organisée par la Section Croix Bleue de Bagneux-Cachan le **DIMANCHE 15 MAI**

Participation : Voyage + Repas Gastronomique

140 F. pour les adultes

70 F. pour les enfants jusqu'à 6 ans (Transport en Car)

Rendez-vous :
— 8h.: à Bagneux devant «les 3 Cinémas»
— 8h.30: Porte d'Orléans, devant la statue du Général Leclerc

Réservation obligatoire avant le 4 Mai.

Renseignements et inscriptions auprès de:
— Mme TORONSSIAN : 665. 13. 26 ou ANAIS STATIAN-BESNARD : 665. 04. 27 après 18h.

VENEZ NOMBREUX

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի վարչութիւնը իր վեթերան ընկերուհիներուն ի պատիւ ճաշ մը կազմակերպած է Կիրակի, Մա - յիս 8-ին, Օթէլ Ալֆա-ի ճաշասրահին մէջ :

Ճաշագին 75 Ֆ. :

Մասնակցութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. -

44 - 45 - 27 42 - 33 - 52

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՅԻՍ 28-ը գրաւուած օր Հ.Մ.Ը.Մ. - ՖՐԱՆՍ-ի կողմէ :

ՏԱՐԵԿԱՆ

ԱՅՑ

ՍԷՆ - ՌԱՖԱՅԷԼԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԸ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Կապ. Խաչի չորս մասնաճիւղերու (Մարսէյլ - քաղաք, Գօմօն, Սէն - Ժերոմ, Պուլ. Օտտօ) :

Շաբաթ, Մայիս 7 :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակ-ցի Յաղթանակ (պար ու նուագ) :

Մասնակցիլ փափաքողները կրնան դի - մել իրենց շրջանի մասնաճիւղի վարչու - թեան անդամներուն, արձանագրուելու համար :

LE YAN'S CLUB

5, avenue Reille, 75014 Paris

SEMAINE CULTURELLE DU 24 AVRIL

LIRE

Vendredi 6 Mai, à 20h. 30

Des auteurs présenteront leurs ouvrages :
—**Pascal Manoukian** : Le Fruit de la Patience
—**Yves Ternon** : La Cause Arménienne

Diner à 22 h. sur réservation.
589. 20. 48

UGAB - Jeunes

UNE GRANDE PREMIERE MONDIALE

CONCERT ŒCUMENIQUE GRATUIT OFFERT PAR JEAN-CHRISTIAN MICHEL

Vendredi 6 Mai

à 20heures 30 au

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN

118, Rue de Courcelles — 75017 Paris

Jean- Christian MICHEL clarinette, **Monique THUS** claviers, **Gérard MANSIO** basse, **Paul RAMIREZ** percussion.

musique de **Jean-Christian MICHEL**

3 ՕՐ ՄԱՆՇԻ ԱՓԵՐՈՒՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՄԱՆԿԱՆՑ ՔՈՅՆԻՆ ՄԷՋ

Մայիս 21, 22 եւ 23-ին օթոքարով պը-տոյտներ Նորմանտիի տեսարժան վայրե-րը երեք օրուան ընթացքին :

Արձանագրուիլ հեռաձայնելով՝

985 - 36 - 53

Ծախքերու մասնակցութիւն 350 Ֆ. :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

CENTRE CULTUREL NOURHAN FRINGHIAN
6, Avenue Bourgain — Issy-les-Moulineaux
(Métro : Mairie d'Issy)

présente

le Samedi 7 Mai à **17h. et 21h. précises**
(deux séances)

Arménouhi EKIZIAN-CARPENTIER
Haïgouhi KHEDECHIAN-LA CHASSAGNE

dans un spectacle Poétique à deux voix -en Arménien et en Français-

CŒUR ET MEMOIRE

Un passionnant voyage à travers le temps
(poèmes — musique — théâtre)

Critiques parues de la Première à Paris le 30 Janvier 1983 :

— **HARATCH** : «Une soirée tout à fait originale et enrichissante. Une heure et 45 minutes ininterrompues, sans aucune lassitude.

— **ACHKHAR** : Longtemps après le spectacle durèrent les ovations adressées aux deux comédiennes par un public enthousiaste. Et ce fut vraiment une soirée originale grave et aussi pleine d'allégresse.

— **Rouben MELIK** aux comédiennes : Le meilleur spectacle poétique que j'ai vu depuis longtemps.

Prix des places : 50 F. (Etudiants 30 F.)

POINTS DE VENTE : **à PARIS**
— JEAN-CHRISTIAN (haute coiffure) 15, rue Tronchet tél :265. 32. 26
— M. GUEUDEMIAN : 61, rue des Martyrs tél : 878. 81. 67
— MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE 17, rue Bleue

à BOIS-COLOMBES
— Daniel DJIZMEDJIAN : 31, rue Paul Déroulède tél : 781. 09. 72

à CLAMART
— SEVAN (épicerie) : 4, rue Lazare Carnot
— TELE-CONDORCET : 175, av. Jean-Jaurès

à ALFORTVILLE
— MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE 9, rue de Madrid

à ISSY-LES-MOULINEAUX
— EGLISE ARMENIENNE : 6, rue Bourgain tél : 644. 28. 52
— PHOTO 92 Zac Rodin : Blvd. Erevan

SOIRÉE DANSANTE

La Croix Bleue d'Arnouville-Sarcelles donne sa grande soirée dansante annuelle;

le Samedi 7 Mai

avec l'orchestre **Melkonian**

et... **MARTIN YORGANTZ**

Salle Municipale Marcel Pagnol

Rue Gounod, 95400 Villiers-le-Bel

Du 16 Avril au 25 Juin 1983 inclus, écoutez

chaque samedi de 17h. à 19h. sur RADIO ASK

F.M. 100 MHz (Paris et sa région)

"LES SAMEDIS DE L'HISTOIRE ARMENIENNE"

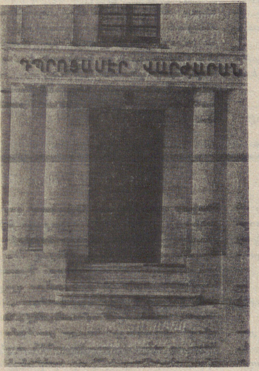
émission proposée et animée par

Jean Manouk Yérémian

PROGRAMME
— MAI —

INVITES	DATES	SUJETS
Mme B. Martin-Hisard Maître-Assistant d'histoire à l'université de Paris 1 (Sorbonne)	7/5/83	**L'Arménie sous la domination arabe (VII-IX siècles)**
Mme Varvara Basmadjian Journaliste de la presse écrite	14/5/83	**Les Arméniens : Réveil ou Fin? (et rôle des manuscrits arméniens)**
M. Ara Dandiguian Docteur en médecine	21/5/83	**Histoire de la médecine arménienne jusqu'à la fin du XVIIIè siècle.**
Mme Seta Mouradian Chargée de cours à l'INALCO Dr. de IIIè cycle en histoire	28/5/83	**L'Arménie sur la voie de l'Indépendance. Le 28 mai 1918.**

Notez qu'à partir de Mai, le programme débute à 17 heures

GALA

AU PROFIT DU

TEBROTZASSERE

PROGRAMME

DANIEL BILALIAN
SURPRISE TEBROTZASSERE
MINAS
TRIO DJIGUI
TRIO FERDI

LIZ SARIAN

Le spectacle sera présenté et animé par **TAXY**

LE 8 MAI à 16 heures 30 précises

AU

PAVILLON BALTARD

94130 NOGENT SUR MARNE

POINTS DE VENTE :

PARIS :
ECOLE TEBROTZASSERE 1, bd. du Nord, 93340 Le Raincy tél. 381-01-72
LIBRAIRIE PALOUYAN 9, rue de Trévise, Paris 9 tél.523 - 24 - 97
RESTAURANT EREVAN 26, rue Bergère, Paris 9 tél.770 - 85 - 81
Ets. BALTAIAN 27, rue Bleue, Paris 9 tél. 770 - 38 - 63
Ets. CHIRAG 26, rue de Trévise, Paris 9 tél. 824 - 93 - 86
RESTAURANT YORGANT'S 33, rue de Bièvre, Paris 5 tél. 326 - 20 - 68
RAFFY Traiteur 60, rue La Fayette, Paris 9 tél. 770 - 12 - 92
Cabinet TERZIYAN 21, rue Lamartine, Paris 9 tél. 282 - 01 - 41
MARIEE DE REVE 94, rue de Cléry, Paris 2 tél. 508 - 51 - 36

ALFORTVILLE :
Café PHILIPPE 6, place Carnot tél. 375 - 61 - 35
ATLANTIC ELECTRONIC 241, rue Paul Vaillant-Couturier tél. 893 - 42 - 69
GARAGE DE LA SEINE 21, rue Victor-Hugo tél. 375 - 18 - 58

CLAMART :
Epicerie SEVAN 4, rue Lazare-Carnot tél. 642 - 16 - 07
TELE CONDORCET 175, av. Jean-Jaurès tél. 642-56-17

SARCELLES - ARNOUVILLE :
Alimentation générale NIGOGHOSSIAN 121, av. Henri-Barbusse tél. 985 - 04 - 46

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
SECTION DE CHAVILLE

GRAND DINER DANSANT

Dans les Salons de l'Hôtel Ramada, 22 avenue de l'Europe, 78140 **Vélizy**

Samedi 7 Mai, à 20h. 30 précises

SOIREE ANIMEE PAR L'ORCHESTRE **ARTANAG**

Réservation avant le 4 Mai

Réservation
Mme Siranouche Derkaloustian 750. 64. 37
Mme Louise Karaoglanian 750. 10. 85
Mme Vartouhie Ohanian 750. 84. 11

Menu vins compris 200 F.
après 23h. entrée 50 F.

parking assuré

Toute la Grèce et Chypre

avec **AIR GRECE**

VOLS SPECIAUX ALLER - RETOUR

- Paris-Athènes à partir de **1450 F.**
- Paris-Héraklion " **1600 F.**
- Paris-Larnaca " **2250 F.**

PASSEZ VOS VACANCES 1983 A

l'HOTEL CLUB PREVEZA BEACH EN GRECE

Une semaine en Pension Complète (vin compris), depuis: 2890 F.

POUR 15 PERSONNES PAYANTES LA 16ème EST GRATUITE

INSCRIPTIONS - BROCHURES :
LE VOYAGE EN GRECE
06, rue de L'Echelle (angle 248 rue Saint-Honoré), **75001 Paris**

Tél. 260. 30. 20

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
5

JEUDI
5 MAI
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.429

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

58e ANNÉE — No 15.429

ԱՆԳԱՐԱ

ԹՈՒՐՔ ԴԱՍԱԽՕՍԸ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑԸ

«ՍԵՒ ԻՒՄՈՒՌԻ»
ԹՐՔԱԿԱՆ ՆՄՈՅՇ ՄԸ

×

Թուրքիոյ Արտաքին նախարարութեան նախկին պատասխանատուներէն՝ Քեամուրան Կիւրիւն դասախօսութիւն մը տըւած է Անգարա, նիւթ ունենալով «Հայկ. Հարցը» եւ որովհետեւ ուզեր է ցոյց տալ թէ Թուրքերը խիղճ ալ կրնան ունենալ, «մնացած» Հայերու թիւին ակնարկելով, ըսելէ ետք թէ անոնց թիւը հազիւ 300 հազար է (ան ալ - ինչպէս գիտենք - սովէ, համեմատաբար կամ շա՜տ - շա՜տ Թուրքին դէմ կռուած ատեն մնացած են...), աւելցուցած է. - «Եթէ մեռածներու համրանքը բազմացնող կենսաբանական նոր զարգացում մը հնարուած է, այդ մասին ես լուր չունիմ»...: Ստորեւ կարգ մը մանրամասնութիւններ այդ դասախօսութեան մասին, քաղուած Պոլսոյ թերթերէն, ուր այլ «հետաքրքրական» կէտեր ալ կան:

×

«Արտաքին Նախարարութեան նախկին ընդհ. քարտուղար ասպ. դեսպան Քեամուրան Կիւրիւն, որ հանգստեան կոչուած է ներկայիս, Անգարա Կազի Էյիթիմ Ֆաքիւլթէի հանդիսասրահին մէջ բանախօսութիւն մը կատարեց «Հայկական Հարցը»ի մասին:

Արտաքին նախարարութեան պաշտօնեաներու տեղեկութիւններու իրերօգնութեան միութեան եւ Կազի Էյիթիմ Ֆաքիւլթէի տնօրէնութեան համագործակցութեամբ կազմակերպուած այս բանախօսութեան ընթացքին ասպ. դեսպան Կիւրիւն յիշեցուց որ 1974-էն ի վեր Հայերուն եւ Յոյներուն միջեւ կատարեալ գործակցութիւն մը գոյութիւն ունի:

Քեամուրան Կիւրիւն յայտնելէ ետք թէ 1914-ին մէկ միլիոն 300 եղող, Հայ բընակչութիւնը 1918-ին մէկ միլիոնի իջած էր, ըսաւ.

- Այդ ժամանակամիջոցին մեռնող Հայերու թիւը 300 հազար է միայն, որոնց մեծամասնութիւնը իրենց կեանքը կորսնցուցած են համաճարակներու, իսկ մէկ մասն ալ Օսմանցիներու դէմ իրենց մղած պայքարի միջոցին մեռած են: Մինչդեռ, այսօր կարգ մը շրջանակներ կը պնդեն որ երկու միլիոն Հայեր ըսպաննուած են: Ուրեմն, եթէ մեռածներու համրանքը բազմացնող կենսաբանական նոր զարգացում մը հնարուած է, այդ մասին լուր չունիմ ես»:

Արտաքին նախկին ընդհ. քարտուղարը աւելի վերջ իր խօսքերը շարունակեց հետեւեալ ձեւով.

Պոլսոյ դրաման օրերուն, «աքսոր»ի դէպքին կապակցութեամբ հարցաքննութիւն մը բացուած էր: Այդ օրերուն 347 Օսմանցիներու դատավարութեան ընթացքին, անոնց մէջ ոչ մէկ պատասխանատու գտնուած ըլլալով, բոլորն ալ ազատ արձակուած են»:

Կիւրիւն նոյնպէս յայտնեց, որ շատ հետաքրքրական դէպք է նկատել այն պարագան, թէ Անգլիացիները արդեօք ինչո՞ւ համար մերժած են, այդ միջոցին առաջարկուած Միջազգային Քննիչ Մարմնի մը կազմութիւնը:

ԵԹԷ ՄԵՐԺԵՄ ՕՍՄԱՆՑԻՆ

Սրահը բաւական ընդարձակ ըլլալով հանդերձ, շատ մը ունկնդիրներ պարտաւորուած էին ոտքի հետեւիլ բանախօսութեան, որուն աւարտին Կիւրիւն պատասխանեց իրեն ուղղուած կարգ մը հարցումներուն:

Երբ, փրոֆէսէօր մը, յայտնելէ վերջ թէ՝

«Հայկական Հարցը» Օսմանեան Կայսրութիւնը հետաքրքրող խնդիր մըն է, ուստի, ըստ ան, տրամաբանական ելքի ճամբայ մը կը նկատեմ, մեր տարբեր Պետութիւն մը ըլլալը չեշտել եւ գործին մէջէն ելլել»:

Քեամուրան Կիւրիւն բաւական ջղայնացած ձեւով մը հետեւեալ պատասխանը տուաւ:

- Օսմանեան Պետութիւնը եւ Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը իրարմէ անջատ մասեր չեն: Իմ հայրս Օսմանցի է: Եթէ Օսմանցին մերժեմ, հայրս ուրացած կ'ըլլամ: Մնաց որ ես հոս ժամէ մը ի վեր կը ջանամ փաստել որ «Հայկական Հարցը»ին մէջ Օսմանեան Պետութիւնը յանցանք մը չէ ունեցած: Կ'ուզէք որ անոր յեղասպանութիւնը ես ալ ընդունիմ»:

ՋԱՅԼԱՄԻ ՆՄԱՆ

Այս իրականութիւնները աշխարհի ծանօթացնելու մասին եղած հարցումի մըն ալ պատասխանելով ասպ. դեսպան Կիւրիւն հետեւեալը ըսաւ.

- Մենք այս իրականութիւնները աշխարհի տարբեր կողմերէն առաջ Թուրքիոյ մէջ պէտք է ծանօթացնենք: Աւելի վերջ արտասահմանի մէջ: 1945-էն մինչեւ այսօր Հայերը մեծ թիւով գիրքեր հրատարակեցին: Այդ ատենները խնդրին լըրջութիւնը չէինք նկատած: Սխալած ենք:

Փոխանակ այդ բոլորին պատասխանելու, մեր գլուխները ջայլամներու նման աւազին մէջ խոթեր ենք»:

Արտաքին նախարարութեան նախկին ընդհ. քարտուղարը ընդգծեց որ «Հայկական Հարցը» մասնաւորաբար օգտագործած են Անգլիա, Ֆրանսա եւ Ռուսաստան»:

×

ԹԻՒՐՔՄԷՆ ԳՈՀ ՉԷ ՖՐԱՆՍԱՅԷՆ

Պրիւսէլի մէջ (Միջազգային յարաբերութեանց արքայական հիմնարկին մէջ) դասախօսութեան մը ընթացքին, որու նիւթն էր՝ «Թուրքիա եւ Եւրոպա», Երկուշաբթի օր, Թուրքիոյ Արտաքին նախարարը անդրադարձած է նաեւ Հայերուն եւ չեշտած այդ առթիւ թէ բուն յեղասպանութիւնը այն է զոր Հայերը կը կատարեն Թուրքերու դէմ: Բաւական ճաղկած է եւրոպական Պետութիւնները, որոնք իրենք ալ պիտի տուժեն եթէ շարունակեն քաջալերել հայկ. ահաբեկչութիւնը, վասնզի Թուրքիա, այդ պարագային, պիտի վերաքննէ իր յարաբերութիւնները: Յատկապէս Ֆրանսան է խնդրոյ առարկայ, թէեւ Թուրք նախարարը բացէ ի բաց չըսեր, այլ կը գոհանայ դատապարտելով. - «Այն երկիրները որոնք կը մերժեն միջոցներ ձեռք առնել եւ կը հանդուրժեն քարոզչութիւն մը, որ կը քաջալերէ հայկ. ահաբեկչութիւնը»:

Ի դէպ, Թիւրքմէն պատասխանելով նաեւ Նոքթա թրք. շաբաթաթերթի հարցումներուն, կարգ մը նման խորհրդածութիւններ ըրած է, երբ հարցը վերաբերած է հայկ. ահաբեկչութեան: Ծանօթ «վերլուծումներէ» ետք, անդրադառնալով որոշ երկիրներու բռնած դիրքին, այս անգամ յականէ անուանէ խօսած է անոնց մասին եւ ըսած.-

«Վերջերս սկսած է սակայն փոփոխութիւն մը նշմարուիլ:

«Ամերիկայի Միացեալ - Նահանգները ազդու միջոցներ ձեռք առին, պատասխանատուները ձերբակալեցին եւ հայ ահաբեկիչներու հետ շատ մօտէն կը հետաքրքրուին եւ ուշադրութեամբ կը հետապնդեն զանոնք: Գանատա եւս իր կարգին կ'ընէ ձեռքէն եկածը: Անգլիա արդէն լաւ կը շարժի, ինչպէս գիտէք: Կըրցաւ ծրագրուած մահափորձ մը կանխել եւ այդ մահափորձը ծրագրողները դատարան յանձնեց:

«Եուկոսլաւիա նման համագործակցութեան մը լաւագոյն օրինակը ցոյց տըւաւ: Աւագ դեսպան Կալիփ Պալքարի ըսպանութենէն անմիջապէս վերջ, շուտով ձերբակալեց երկու ահաբեկիչները: Եթէ այս համագործակցութեան շղթային մէջ ճեղք մը գոյութիւն չունենայ, իսկապէս հնարաւոր պիտի ըլլայ պայքարիլ միջազգային ահաբեկչական շարժումին դէմ: Մենք, իբրեւ Արտաքին նախարարութիւն, կը ջանանք այս բանը իրականացընել: Կը ջանանք համագործակցութեան գետին հաստատել, այդ ոճիրներու գործուած երկիրներուն հետ: Այս մարզին մէջ քիչ մը յաջողութիւն արձանագրած ենք: Բայց կարգ մը երկիրներու հետ կարելի չէ եղած իրականացնել այս կացութիւնը: Օրինակի համար, Ֆրանսայի հետ հնարաւոր չեղաւ այս պարագան: Ֆըրանսա չէ ուզած այս մարզին մէջ որոշ եւ կորովի կեցուածք մը ունենալ: Լիբանան եւ Սուրիա կատարած մեր վերջին ճամբորդութիւններն ալ այս շղթային օղակները ամբողջացնելու նպատակին կը ծառայեն»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ, զոր Փեքինի երգիծաթերթ մըն ալ «Թոնթոն Չինաստանի մէջ» կ'անուանէ օրինակելով Բանառ անշէնէն, քաղաքավար ընդունելութեան մը արժանացած է: Սկիզբէն չէ խուսափած պարզելէ ֆրանսական տեսակէտը Քամպոճի մասին, չեշտելով թէ «Ֆրանսա պիտի չճանչնայ ո՛չ այսօր, ո՛չ վաղը Փնոմ Փէն հաստատուած վարչակարգը: Ֆրանսա կը խորհի թէ լուծում պիտի չըլլայ առանց օտար ուժերու քաշուելուն եւ կը մաղթէ որ Քամպոճի ազատագրումը խմեր ազգին կարելիութիւն տայ ազատ ընտրութիւններ ընելու միջազգային հսկողչի ներքեւ»: Առեւտրական գետնի վրայ, Ֆրանսա՝ նոյնիսկ Չինաստանի նկատմամբ, բաց ունի...

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՄԷՋ Հինգշաբթի օր, հանդիպում մը պիտի ունենան Թուրք եւ փաքիստանցի Արտաքին նախարարները, վերամշակելու համար իրենց յարաբերութիւնները:

ՏՈԼԱՐԸ ու նաեւ դերմ. մառքը բարձր սակերու վրայ են: Երեքշաբթի օր, Փարիզի սակարանը տոլարը կը պահէր իր դիրքը (7·40), մինչ մառքը 3·01-ի հասած է:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ իշխանութիւնները մերժած են ներում շնորհել քաղաքական բանտարկեալներուն, Պապին այցելութեան նախօրեակին: Միւս կողմէ, մըթնոլորտը աւելի լարուած է վերջին 48 ժամերուն, Մայիս 1-ի միջադէպերէն ետք: Շարժանկարի ծանօթ բեմադիրը՝ Վայտա պաշտօնազրկուած է: Կառավարութեան բանբերը կ'ամբաստանէ Վայտան եւ իր երկու գործակիցները, որ «ընկերվարական Պետութեան մշակութային քաղաքականութեան հակառակ գործունէութիւն կը տանին»:

ԻՐԱՆԻ մէջ համայնավարներու դէմ հալածանքը կը շարունակուի, մինչ ձերբակալուած ղեկավարները «խոստովանութիւններ» կ'ընեն հեռատեսիլէն: Թուտէհի ընդհ. քարտուղարէն ետք, Կեդր. Կոմիտէի հինգ անդամներ են, որոնք խոստովանած են թէ կուսակցութիւնը լրտեսութիւն կ'ընէր: Հետաքրքրականը սակայն այն է, որ ըստ իր այնքան «սիրելի» մեթոտին, Մոսկուա այս ձերբակալուածները լքած է և զանոնք փոխարինած: Արդարեւ, Թուտէհի այլ ղեկավարներ, մանրիմ խորհ. փոխ - վարչապետ Ալիեւի, մինչ ազատ - ազատ կը պտըտին...:

ԽՍԱՆՍԸ պիտի սղէ Մայիս 11-ին: Սկզբունքով ընտիրը (սիւփէր) 24 սանթիմ յաւելում պիտի կրէ:

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ մեծ գայթակղութիւն մը ծագած է, հեռատեսիլէն շաբաթ առաւօտ չորս կիներու երգած մէկ երգին պատճառով: Խորագիրն իսկ. - Լաս Վուլփէս (սպաներէն աղուէսներ բառը) վըրդոված է կարգ մը հանդիսատեսներ, ո-

ԱՄԵՆ. ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԼՈՆՏՈՆ ԿԸ ԺԱՄԱՆԷ ՈՒՐԲԱԹ ՕՐ

ՓԱՐԻԶ ԿՈՒԳԱՅ ՄԱՅԻՍ 17-ԻՆ

×

Ուրբաթ (Մայիս 6) առաւօտեան 9·30ին Լոնտոն կը ժամանէ Վազգէն Ա. Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց: Նոյն օրը, ցերեկին կ'ընդունուի Քանթըրպըրիի արքեպիսկոպոսարանը (Լամպէթ փարք): Կիրակի առաւօտ կը պատարագէ Ս. Պետրոս Եկեղեցին:

Մայիս 14-ին, իրեն ի պատիւ ճաշ մը կը տրուի Ռօյըլ Կարտըն:

Ամենայն Հայոց Հայրապետը Փարիզ կուգայ Մայիս 17-ին: Մայիս 22-ին, աջահամբոյր տեղի կ'ունենայ, իսկ Մայիս 29-ին, Կիրակի օր կը քարոզէ Փարիզ Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին, Սարդարապատի տարեդարձին առթիւ: Ստորեւ՝ պաշտօնական հաղորդագրութիւնը այս մասին:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ուրախութեամբ կը յայտնենք մեր ժողովուրդին, թէ Նորին Սուրբ Օծութիւն Տէր Տէր Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, Լոնտոնի գաղութին իր տըւած պաշտօնական այցելութենէն ետք՝ պիտի այցելէ նաեւ Փարիզ, ուր պիտի մնայ շուրջ երկու շաբաթ:

Վեհափառ Հայրապետը, Փարիզի Շառլ Տը Կոլ Բ. օդակայանը կը հասնի Երեքշաբթի՝ Մայիս 17, ժամը կէսօրէ ետք 5·30-ին, Էռ Ֆրանսի թիւ 815 թըռիչքով:

Վեհափառ Հայրապետի Փարիզ կեցութեան յայտագիրը շուտով պիտի ծանուցուի մեր ժողովուրդին:

ԴԻՒԱՆ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ
ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

ռոնք բողոքած են, առարկելով մանաւանդ թէ երգը սփռուած է երիտասարդներու յայտագրի մը ընթացքին: Երգին բառերը, որոնց ընկերացեր են «երգուհիներու» ժեսթերը, կրնան անշուշտ ընդվըզեցնել խստակրօնները: Բայց հարցն հոն է, որ ուշադրութիւն դրաւած է ճիշդ այդ վրդոված խստակրօններու պատճառով, որոնք արտայայտելու համար իրենց զայրոյթը տարածած են այդ բառերը: Օրինակ կաթողիկէ Ա - Պէ - Սէ օրաթերթը, երգը տպած է ամբողջութեամբ (վրդովումը յայտնած քովը՝ խմբագըրականով մը) եւ այդ օրը 70 հազար օրինակ աւելի թերթ ծախած է: Որո՞նք են այդ բառերը, մենք ալ հրատարակենք նմոյշ մը. - «Ինծի աւելի հաճելի է անկողինը մինակ ըլլալ ... եւլն. եւլն.»:

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Բ. եւ վերջ)

Իր կոչումին առաջին տարիներուն իսկ, անիկա ունէր յղացքը իր ասպարէզին, եւ ծրագիրը իր ապագայ գործունէութեան, իր յետոյ տարիները զայն իրագործեցին զմայլելի յարատեւութեամբ։ Եկեղեցին եւ ազգը, կրօնքն ու բարոյականը, անոր գործին եւ անձին անկիւնաքարերը եղան, անոնց զգացումներովը կնքուած։ Գնահատել կարենալու համար զինքը, կարեւոր է նկատի ունենալ այն միջավայրը որուն համար կը պատրաստուէր ան իբր եկեղեցական։ Դիւրին չէ քանի մը տողերով ճշդել պատկերը այդ օրերուն, որ մեր նոր պատմութեան ամէնէն ճակատագրական շրջանը պիտի կազմէր։ Երբ Խրիմեան իբրեւ վեղարաւոր կը կենար հայ եկեղեցւոյ սեմին, արեան հեղեղ մը կ'ողողէր մեր երկրին կարեւորագոյն կեդրոնները. ամէն ուր որ հայ կեանքի աշխոյժը եւ ապագայի մը յոյսը զիրենք զգալի ըրեր էին։ Սակայն ամէն ինչ կորսուած չէր, խաւարին մէջ կայծեր կային իբրեւ սպասման խորհրդանիշ։ Նոր սկսուած վերազարթնումի երկունքը կը շարունակուէր նոյնիսկ արիւնին տակ։ Ներքին խմորումներ, տենդայոյզ երազներ, եւ ուերը սրբագրելու ճիգեր՝ կը կազմէին ոգին այդ երկունքին։

Ազգային այս աղէտին դիմաց, հաւատարիմ մեր պատմութեան, դարձեալ Հայոց եկեղեցին է որ կը ստանձնէր իր դարաւոր դերը, ծիրանի ծովէն բարձրացող կարմիր եղեւնիկի նման, յոյսի ջահի մը պէս կենալու մեր կործանած ժողովուրդի աչքերուն դիմացը։ Աւելին, ան պիտի հաւաքէ, պիտի սփոփէ, պիտի յուսադրէ։ Ինչ փոյթ՝ եթէ շատեր տարբեր չափ եւ կշիռ գործածել ուզեն այդ սերունդը դատելու առեն։ Զկանխենք պատմութեան դատաստանը, սակայն ճշմարտութիւն է թէ մեր պատմութեան պատրոյգը վառ պահող դէմքեր եղան անոնք։

Անցեալի պաշտամունքը, կրօնական բարձր ոգին, եւ ժողովրդային ծառայութիւնը՝ կը կազմէին Խրիմեանի հաւատքին խարիսխները։ Կը հաւատար անցեալէն դէպի ապագան երկարող մեր ճակատագրին։ Բոլոր դաւանական հանգամանքներուն մէջ կ'որոնէր հոգեկան միջուկը. անիկա հոգեկան, միստիք բան մը ունէր դիւրին չտարազուող, նոյնքան դիւրին չպաշող։ Հակառակ իր գարտուղի նկարագրին, ոչ գիտութիւն եւ ոչ ալ արդիականութիւն չէին կրցած զինք թիւրել։ Անցեալի սէրը, կրօնական ըղձացումը եւ ազգին խղճմտանքը, որակումներ չէին իրեն համար, այլ ուժգին եւ զանգուածեղ զգացումներ։ Խրիմեան հաւատացեալ մըն էր, բայց չեղաւ այդ հաւատքին ոգին եղծող արտաքին խրատութեանց ինքզինքը ենթարկողը, ճգնաւորը։ Կրօնքը իր մէջ հրամանակարգ ըլլալէ աւելի, մտահայեցողութիւն, յուզում եւ բարոյական էր, մարդկային յառաջդիմութեան եւ ազնուացման դերագոյն ազդակը։ Բանաստեղծական ու ընդեցիկ խորհուրդով մը կրօնքին զգացումը անցեալին չափ խոր, եւ ապագային չափ երազուն կը բաբախէր իր մէջ։

Իր զգայնութեան այս վերլուծումը իր լրացուցիչ իմաստին կը բարձրանայ, երբ կը մօտենայ իր իմացականութեան ալ սահմանին։ Խորահմուտ մը չէր, ոչ ալ մասնագէտ մը եւրոպական պատրաստութեամբ։ Եկեղեցւոյ եւ ժողովուրդին ըսպասին մարդը եղաւ եւ այդ կարիքներուն համար պատրաստեց ինքզինքը գերազանցապէս։ Ասպարէզին հարկադրանքը, եւ իր բեղուն միտքը, զինքը գեղեցիկ բարձունքի մը հանած էին, որ պատկառանք կ'ազդէր ամէնուն։ Կը ճանչնար մեր պատմութիւնն ու մատենագրութիւնը իր խորութեանը եւ գեղեցկութեանը մէջ. ոչ ոք իրեն չափ կրնար հաղորդ ընել զմեզ անոնց հոգեկան, կրօնական եւ ցեղային արժէքներուն։ Մեր անցեալ մեծութիւններու պատկերասրահին մէջ՝ ան կը կենար յուզումով եւ պատկառանքով։ Իր կեցուածքը մեր քաղաքական կեանքի եւ մեր դատի նկատմամբ, յարգանք պարտադրող եւ սրտառուչ է։ Ղեւոնդեանց հոգիին հաղորդ՝ անիկա ակիզբէն ի վեր հոգիով ոչ միայն համաձայն եղաւ մեր ազատութեան ի խնդիր կիրարկուած ջանքերուն, ըլլալով սերմանցանը այդ գաղափարին, այլ խորունկ եղաւ իր ցաւը մանաւանդ մեր վրիպումներուն եւ աւերներուն հանդէպ։

1869-ին կ'ընտրուէր Պատրիարք։ Պատրիարքական իր ուխտի ճառին մէջ, կը յայտարարէր թէ. «Իմ վրաս Պոլսոյ պատրիարքին պէս մի նայիք, ես Հայաստանի ցաւոց պատկերն եմ»։ Նոր վարագոյր մը կը լեցնէր հայկական մթնոլորտը, դաւառը՝ Պոլսոյ եւ Պոլիս՝ դաւառին մէջ կ'ապրէին այլեւս։ Արցունքով եւ հաւատքով մեկնած էր Տարօնէն եւ Վանէն, հոն թողլով իր սիրտը եւ ի փոխարէն Պոլիս բերելով անոնց սիրտը։ Սակայն երկար չտեւեց իր պատրիարքութեան շրջանը, իր հակառակորդները զինք ամբաստանեցին իբրեւ հակասահմանադրական։ Իրապէս սահմանադրութեան մէջ կար բան մը որուն հետ չէր կրնար հաշտուիլ իր նկարագիրը։ Անոր տառն էր ան։ Գերազանցապէս գաղափարական մարդ, իր ազգային եւ ընկերային դաւանանքին մէջ իրեն համար ընդունած էր առաքելական պատգամը. «Գիրն սպանէ, հոգին կեցուցանէ»։ Ստիպուեցաւ 1873-ին տալ իր հրաժարականը, Երեսփոխանական ժողովը մերժեց, բայց կառավարութիւնը ընդունեց, ազատելու համար փորձանքէ մը։ Իրեն յաջորդեց Ներսէս Վարժապետեան, որ սրտի ու մաքի բարեմասնութիւններով աննման նմանակն էր Խրիմեանին։

Այդ օրերուն՝ ռուս-թրքական պատերազմը նոր կացութիւն մը կը ստեղծէր։ 15.000 Հայեր կը մորթուէին իրենց չգործած մեղքին համար։ Սուլթան Համիտ Օսմանեան առաջին կարգի չքանշանով կը պատուէր Պատրիարքը։ Խրիմեանի խեղճը չէր կրնար հանդուրժել այս շղթուած կատակերգութեան, երբ մանաւանդ ազգային թերթերն ու մարմինները ոչ միայն կը շնորհաւորէին ազգին պետը, այլ կ'որոշէին երախտագիտութեան ուղերձ ներկայացնել Սուլթանին։ Այս առիթով Խրիմեան իր հոգիին ամբողջ խռովքը կը խտացնէ ահարկու տակաւոր պատկերի մը մէջ։ «Ոչխարներու ոսկորներէն մանեակ շինեցին եւ հովւի վիզէն կախեցին»։ Անկէ յետոյ Հայրիկի ձեռներէցութեան շնորհիւ «Հայկական Հարց»ը պաշտօնական շրջանակներուն մէջ ստացաւ ուշադրութեան արժանի դիրք մը։ Եղած դիմումներուն արդիւնքը եղաւ Սան-Ստեֆանոյի 16-րդ յօդուածը, որ յետոյ պիտի շրջուէր, վերածուելու 61-րդի։ Խրիմեանը այս առիթով գլխաւորեց նոյնպէս Եւրոպայի պատուիրակութիւնը, իրենց հետ բերելով երկաթեայ շերեփին խրատը։

1892-ին կ'ընտրուի Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց, այն շրջանին երբ ինքը աքսորական կը մնար Երուսաղէմ։ Կաթողիկոսական Աթոռին վրայ եւս Խրիմեան չունեցաւ հանգիստ, որովհետեւ Սուլթանը կը փոխանակուէր Ցարով, նոյնքան վտանգուէր եւ չարագործ։ Ս. Էջմիածնի մէջ, միաբանական ներքին խնդիրները, կալուածներու գրաւումը, Լուսաւորչի Գահին վրայ եւս խոցոտեցին իր սիրտը, եւ փակեց իր աչքերը, իր երազներու եւ իղձերու թոռմած պսակը կուրծքին։

Սակայն՝ ինչ ալ որ ըսուի իր մասին, կարելի է այժմէն ըսել թէ սոդտանքը պիտի չհամարձակի երբեք մօտենալ իր անունին, մեր պատմութեան նկարասրահին մէջ իր պատկերը պիտի մնայ միշտ պայծառ ու գեղեցիկ, եւ ամէնքը, պահպանողական թէ յեղափոխական, գիտուն թէ անուս, յարգանքով պիտի խոնարհին իր առջեւ։ Անոնք որ վերլուծական մեթոտի մը կիրառութեամբ, կը ճգնին Խրիմեանի մէջ որոնել ու մատնանշել վարչական մարդու, գրագէտի, քարոզիչի կամ հրապարակագրի ուրոյն երեսները, պիտի սխալին յայտնապէս։ Անոնցմէ եւ ոչ մին եղաւ ան առանձնաբար։ Բայց այդ բոլոր յատկութիւնները համաձուլուեցան իր մէջ, դաշն համադրութեամբ մը, ընելու համար զինքը արդար դատի մը անկեղծ նուիրեալը։ Այդ դատը իր ցեղին գաղափարն էր, զգացումով եւ հաւատքով երկնուած եւ ապրուած մտածում՝ որ մեծ եւ ազնիւ հոգիներու մէջ միայն կրնայ գտնել իր բոյնը։

Պարզ կեանքի մարդ, զգացումի եւ գաղափարի մարդ, բայց յաւէտ սկզբունքի մարդ եղաւ ան, Վարագի վանահայրութենէն մինչեւ Էջմիածնի կաթողիկոսութիւնը։ Սրտի եւ կամքի իր այդ առաւելութիւններուն շնորհիւ էր որ Էջմիածին, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ պաշտօնավայրը, Խրիմեանի օրով իսկապէս եղաւ հայ ազգային կեանքի կեդրոն, որուն սեւեռեցան բոլոր նայուածքները, որուն մէջ ամէն հայ կը թուէր լսել իր իսկ սրտին բաբախումը՝ պաշտուած Հայրապետի մը սրտին մէջ։

Անցած են հիմա այս բոլորը. Պոլսոյ Պատրիարքարանին մէջ նկար մը միայն, իսկ Էջմիածնի գաւիթին մէջ տապանաքար մը, իսկ ժամանակակիցներու յիշողութեան մէջ պահուած հոյլ մը մանրադէպեր։ Բայց կայ բան մը որ պիտի տեւէ ընդերկար. անոնք իր գրական գործերն են։ Իր զոյգ Հրաւիրակները, իր Արծիւն ու Արծուիկը, Մարգարիտն ու Խաչի ճառը, Վանգոյժն ու Հայգոյժը, Դրախտի ընտանիքը, Սիրաք եւ Սամուէլը, Պապիկն ու Թոռնիկը, հայ մատենագրութեան ազգային բաժինին մէջ պիտի ունենան իրենց ինքնուրոյն տեղը։

Իր գրածները թէեւ գրական արուեստի հրապոյրը չունին, սակայն իրենց պարզ ու խորունկ արտայայտութիւններով կը պահեն բնական ու սրտառուչ գեղեցկութիւն մը, մեզի աւանդելու մեր հայրենի բոյր բարքերուն նկարագիրն ու քաղցրութիւնը։ Կա՞յ արդեօք մեր օրերուն գրական անհատ մը որ արհամարհանքով նայի անցեալի իրագործումներուն, նահապետական հոգիէն բխած, որոնք ժամանակի մէջ չեն կրնար թոռմիլ եւ որոնք մեզի կը բերեն զմայլելի կենցաղի մը դրուագները։ Գիտակցօրէն դէպի հին դարձը՝ բարոյական դիւցազնութիւնն է եղած մեծ հոգիներուն։ Բրուտի մը որդին էր Ագաթոկլէս, Սիկիլիոյ ինքնակալը, ան իր սեղանին վրայ ոսկի բաժակներով մեծարելով իր հիւրերը, նոյն սեղանին տակէն դուրս կը բերէր կաւէ ամանները, որոնք իր խոնարհ ծագումը կը յիշեցնէին։ Անա այդ հզօր ոգին է որ պահել պիտի տայ մեզի ինչ որ մերն է, կարօտով խմելու հայրենի տան կենդանարար գինին, կաւեղէն փարչերուն անուշութեան մէջէն։

ԵՂԻՇԷ ԱՐՔ.

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏԷՆ Ս. ԹԱԴԷ

Մշոյ Սուլթան Ս. Կարապետը հիմնայատակ կործանեցին ... Բայց ոգին մնաց անխորտակելի ...։

Այժմ, անոր փոխարինած է պարսկահայաստանի հեռաւոր ու մենաւոր Ս. Թադէն որ իր դարերու հնութեամբ եւ աւանդութիւններով ներշնչումի աղբիւր դարձած է բուռ մը հայրենաբաղձ երիտասարդներու։

Արդարեւ, ինչպէս ծանուցուած էր «Յառաջ»ի մէջ, Ուրբաթ երեկոյ Ապրիլ 22-ին Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ տեղի ունեցաւ «Երկիր եւ Մշակոյթ» կազմակերպութեան ձեռնարկը, ի ներկայութեան Ալֆորվիլի հոգեւոր հովիւ Տ. Ներ-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ

•

Իմ արտասուքները կը հոսեն, կը հոսեն եւ այտերս կը թրջուեն։ Կը ծածկուեն շուրթերս, եւ ոչ մի շշունջ։ Կը դողայ ծնօտս, կը դողայ սիրտս...

Մի՞թէ նրան չեն նախապատրաստել։

Ուղեւորների խումբը առաջանում է քայլերով։ Չկայ ավտո-սպասարկում։ Երեւանը ուրիշ քաղաք է։ Այստեղ ոչ ոք ոչ մի պարտաւորութիւն չի զգում։ Այստեղ պարզապէս Երեւան է...

Սոնան թեւանցուկ է անում ինձ։

- Յուզուած ես, չէ՞, մեր դստեր համար...

Աչքերս փակում եմ։

- Կարօտե՞լ էիր այս հովիտը։

Աչքերս չեմ բացում։

- Արեւ կայ...

Ուզում եմ ասել, որ զգում եմ արեւի ջերմութիւնը, բայց ձմեռ է, եւ նրա ձայնի ջերմութիւնն աւելին է, քան իմ արեան ջերմութիւնը, որ հոսում է երակներիս միջոցով ու աղջկաս տեսնելու յուզմունքս է ջերմացնում։

Թող տղամարդիկ չզարմանան։ Իմ շառաւիղը ես տեսնում եմ իմ որդու մէջ, բայց իմ սիրտը, իմ հոգին ու էութիւնը, իմ սրտի փխրունութիւնը իմ դստեր մէջ։ Իմ որդին իմ ուժն է, իմ դուստրը՝ իմ զգացմունքների, գեղեցկութիւնը, վեհութիւնը, փափկութիւնը։

- Այնպէս արա, որ փոքրիկս հոգեկան մեծ տագնապ չունենայ։

Դէմքս շրջում եմ նրանից, որպէսզի դալկութիւնս չերեւայ։ Խենթուկ ... նա նա ... նա ... Բժիշկները ու դանակներից աւելի նա՛ է բուժել ինձ, նա է վերահաստել ինձ, որպէսզի կենդանի մնամ։

Ինչ իմանայի, որ օրեր շարունակ, տանը Երեւանում, նրան ասել էին, թէ հայրիկը կարող է չխօսել իր հետ, ոչ մի խօսք չասել, ոչ մի բառ չարտասանել, որովհետեւ նրա կոկորդը վիրահատուած է եւ հիմա նա չի կարող խօսել։

Ասել էին՝

- Հարցեր չտաս հայրիկին։ Չհարցնես, թէ ինչո՞ւ էր գնացել Մոսկուա։

Եւ նա ասել էր՝

- Չեմ հարցնի։

- Չհարցնես, թէ սա ի՞նչ է, եթէ վիրակապուած տեսնես վիզը։

- Չեմ հարցնի, բա ի՞նչ անեմ։

- Համբուրիր հայրիկին, միայն համբուրիր։

- Միայն կը համբուրեմ. դէ ես հայրիկիս միայն համբուրել եմ ուզում։

Մայրամուտն Արարատեան դաշտում հեռու, շատ հեռու է նմանուելուց որեւէ երկրի մայրամուտի։ Եթէ մոսկովեան հիւանդանոցի լուսամուտից նայելիս տեսնում ես արեւը կեչիների կատարից, նրանց մէջքին փաթաթուելով բարձրանալիս եւ դէպի հողը խոնարհուելու պահին, ապա, Արարատեան հովտում, արեւը Հայկական Պար լեռնաշղթայի վրայ կարմրած, յուզուած է լինում, մի պահ կառչում է եւ յետոյ իջնում։

Այդ պահն է։

Դուստրերը առաջինը, ինչ էլ լինի, պէտք է տեսնեն մայրերին։ Ես գիտեմ, որ նա նկատել է Սոնային, բայց չնկատելու է տալիս։ Այնքան են խօսել իմ եւ իմ հիւանդութեան մասին, որ նա հարիւր ուղեւորի մէջ, առանց որոնելու, գտնում է ինձ, հաշւում է իմ քայլերը եւ հիմա վազելով գալիս է ընդառաջ, մա... գըլցում բազուկներիս վրայով, փաթաթւում, զգուշօրէն նայում պարանոցիս, նկատում վիրակապերս, չի գրկում վիզս, թուշերը չի դնում թշերիս, այլ երեսը քսում է ուսերիս եւ զսպում իրեն, որպէսզի չարտասուի, չյուզի ինձ։

Մանկական զսպուածութիւնը բոլոր զսպանակներից ուժեղ է, մանկան զսպուածութեան մէջ կայ մի հզօրութիւն, որ քարն անգամ կը հալեցնի...

Յետոյ փորձում է ժպտալ։ Այդ ժպիտը բազմաթիւ յոյզերի ծնունդ է եւ ինքն իր մանկութեամբ, աւելի հզօր է քան բոլոր յոյզերը։ Այդ ժպիտը փոխարինում է արտասուքին։ Արտասուքը կապոյտ ... եւ մանկական։ Ո՞ր հայրը կը դիմանայ դրան ... Ես շատ եմ տեսել երեխաների, որոնք արտասուելիս փորձում են ժպտալ, եւ ժպիտով արտասուել։ Դա մանկական է, դա մանկութիւն է...

Յետոյ նա կծեց ստորին շրթունքը։

(Շար. 3)

սեհ Վրդ. Փապուճեանի, Պելժիւյէն եւ շրջաններէն ժամանած կազմակերպութեան անդամներուն, տեղացի Հայ եւ ֆրանսացի համակիրներու:

Բացման խօսքը կատարեց Մշակոյթի Տան վարչութեան ներկայացուցիչ՝ Տիկին Արշալոյս Սարգիսեան:

Սրահին մէջ ցուցադրուած էին «Երկիր եւ Մշակոյթ» կազմակերպութեան նախորդ եւ վերջին տարիներու բերքը, գեղարուեստական արժէք ներկայացնող գունաւոր սքանչելի լուսանկարներ, որոնք կը ներկայացնէին Ս. Թադէի, Ս. Ստեփանոսի, Ծործորի հինաւուրց վանքերն ու աւերակները, Ուրմիոյ շրջանի, Արարատի, Արաքսի հովիտի, Սալմաստի, Արտազեան լեռներու եւ Ատրպատականի այլ պատմական վայրեր, սրբազան խաչքարեր ու արձանագրութիւններ:

Անկարելի է մի առ մի թուել եւ նկարագրել լուսանկարներու հաւաքածոն, որ այնքան ճոխ եւ այլազան է:

Կ'արժէ յիշել սակայն, վերջերս լուսանկարուած Միջերկրականի ափերուն կանգնած ճարտարապետական հինաւուրց կոթողները մեր փառաւոր անցեալին՝ պատմական Կիլիկիոյ ամրոցները եւ թագաւորական պալատներու մնացորդները, որոնք ցնցեցին մեր հոգիները եւ դաշտօրէն ու սրտի խորէն երգել տուին Նահապետ Ռուսինեանի հայրենաբաղձ տողերը:

«Երբոր բացուին դռներն յուսոյ
Եւ մեր երկրէն փախ տայ ձմեռ,
Չքնաղ երկիրն մեր Արմենիոյ
Երբ փայլէ իր քաղցրիկ օրեր,
Երբոր ծիծառն իր բոյն դառնայ,
Երբոր ծառերն հագնին տերեւ՝
Ցանկամ տեսնել Կիլիկիա,
Աշխարհ՝ որ ինձ ետուր արեւ»:

Բացի վերոյիշեալ վայրերէն «Երկիր եւ Մշակոյթ» կազմակերպութիւնը ստուգում մը կատարած էր դէպի Սուրիոյ բարմունքներուն թառած Քէսապ հայաբնակ աւանը, արաբախօս Հայ գիւղը Եագուպիէ եւ շրջակայ այգեստաններն ու բուրաստանները, որոնց ետին կանգնած են Կասիոսն ու Մուսատաղի լեռները:

Ապա, լուսարձակով ներկայացուեցան վերոյիշեալ պատմական վայրերէն ու սրբավայրերէն յուշեալ տեսարաններ, մայրենի հողի վրայ մեր շինարար երկուսեռ երիտասարդներու աքնաջան աշխատանքներ, կառուցած ջրամբարներն ու տնկած հարիւրաւոր ծառերը:

Մեզի կը մնայ մաղթել խաղաղութիւն ալեկոծ աշխարհի, որպէսզի մեր նոր եւ գալոց սերունդը, անվհատ շարունակէ նըվիրական այս պրպտումներն ու վերակառուցումները, որոնք օր մը, պիտի ընդարձակեն մեր փոքր ածուն եւ ցեղին ձայնն ու բազուկը դարձնեն զօրեղ:

Լուսարձակումի պահուն, այս բոլորի մասին, ներշնչումով եւ ապրումով խօսեցաւ Գեղամ Գեւոնեան:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Մ.-Ի ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ
ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԸ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԸ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի, Ապրիլ 24-ի ոգեկոչման նախօրեակին, կազմակերպած էին մշակութային եւ գեղարուեստական վեց երեկոյթները: Միութեան երիտասարդաց կազմը այս տարի եւս, Ապրիլ 18-էն 23, Ալեք Մանուկեան զոյգ սրահներուն մէջ պատրաստած էր այլազան երեկոյթներ նուիրուած այդ նպատակին:

Երկուշաբթի, բացման, դէմ յանդիման գտնուեցանք խնամքով ներկայացուած լուսանկարչային ցուցահանդէսի մը: 60 թապլօներ 14 երիտասարդներու, որոնք կը հետեւին շաբաթական դասընթացքներու Օշին Նուպարեանի գլխաւորութեամբ: Բոլորը գեղատիպ եւ տեսարժան ընտրութիւններ, արուեստի պահանջներով օժտուած:

Երեքշաբթիի նիւթը կը թողում, որոշ նկատումով, գրութեանս աւարտման:

Չորեքշաբթի իրիկուն շահեկան էր Հայր Ռափայէլ Անտոնեանի ասուլիսը, նիւթ ունենալով «Վերածնունդ»ի շրջանները: Լաւագոյն է խմբուենք սեղանի մը շուրջ նպատակ ունենալով անդրադառնալու նախ մեր Լուսաւորիչներ՝ Սահակ եւ Մեսրոպի վերածննդեան շրջանին, որոնք անհրաժեշտութիւնը զգացին արդէն գոյութիւն ունեցող մեր լեզուին տալու էական տարրը եւ զարգացնելու զայն, կ'ըսէր բանախօսը, ու կ'աւելցնէր. - Այժմ, հսկայ ոստում մը կ'ընեմ դէպի մեր ժամանակները, եւ հարց կուտամ բոլորին. արդ՝ ամէն օր հարց մը մեզ կը խթանէ. «Ի՞նչ ենք այսօր, եւ ի՞նչ պիտի ըլլանք վաղը: Հիները տուին պատասխանը. ապացոյց որ դարեր ետք մեր մշակոյթով կը տոկանք աւերիչ հարուածներէն վերջ. ինչպէս կ'ուզենք վերածնիլ. այսօր արդեօ՞ք կ'ապրինք այդ վերածնունդը:

Հայր Ռափայէլ յիշեց 18-րդ դարուն Մեծն Մխիթար, որ մահացաւ 1749 Ապրիլ 27-ին, ուզեց ընել ինչ որ ըրած էին Սահակ եւ Մեսրոպ. իր յեղափոխական ծրագիրը ուզեց տանիլ խմբական ճամբով, քանի իրմէ առաջ անհատականները չքացան: Յաջողութիւնը կը պարտէր Միաբանութեան կազմութեան. ներշնչեց, արդիականացուց. այդ եղաւ իր յաջողութեան գաղտնիքը: Հիմնական գիտակցութեան մը պտուղը: Նախ կը սկըսէր եկեղեցական գետնի վրայ եւ կը բացուէր ազգ. իրականութեան մէջ:

Ունեցանք գրական գետնի վրայ արտադրութիւններ, թարգմանութիւններ, գրուած ամուր խարիսխներու վրայ, տարածուելով համայն աշխարհի մէջ:

Երրորդ շրջան մը կը նկատեմ, կ'ըսէր, մեր Զարթօնքի շրջանը, հիացումով կը յիշենք զայն իր գրական արտադրութիւններով: Անոր տխուր երեւոյթը եղաւ ջարդը. սերունդ մը որ թաղուեցաւ: Մեր գրագէտները ուզած էին կերտել հիմնական դիմագիծը Հայութեան. բայց չունեցան այն ինչ որ կ'ակնկալէին:

Կ'ուզեմ այդ սերունդին կցել մեր կուսակցութիւններու դերը. ուզած էին ըստեղծել շարժում մը, բայց այդ կը պահանջէր բոլորին մասնակցութիւնը, սակայն բաժանեալ ճակատ մը առանց իրատեսութեան ասպարէզին կը դառնայ: Եկեղեցին չունեցաւ այդ խմորումը իր բաժանումներով:

Մեր ներկան մեզ կը դնէ իրական պահանջներու առջեւ. կ'ուզենք մեր խօսքը ըսել: Ունինք մեր հայրենիքը եւ Սփիւռքը, զոյգ իրականութիւններ, որ չեն հաշտըւած միմիանց հետ: Ամէն երիտասարդ պէտք է զգայ այն ինչ որ կը զգայ Հայրենիքի երիտասարդը: Կարելի չէ ստեղծել գրականութիւն մը որ կարենայ ըլլալ հաւասարապէս Հայրենիքի եւ ըՍփիւռքի մէջ: Ի՞նչպէս կրնանք խօսիլ վերածնունդի մասին երբ մեր ուժերը մէկտեղուած չեն: Կուսակցութիւնները կը տանին իրենց գործունէութիւնը զանազան ասպարէզներու մէջ. մենք կը քննադատենք այդ բախումները: Եկեղեցին այսօր չի ներկայացներ ազգը. անցած է անցեալի իր դերը: Պահանջը ունինք միջինչ ուժի մը. Հայերս կարո՞ղ ենք ձերբազատիլ այն նախապաշարումներէն որ կ'անջատէ մեզ իրարմէ: Ազգովին ունինք մեծ կարելիութիւններ: Կ'ապրի՞նք արդեօք մեր վերածնունդը:

Յիշատակի ոգեկոչումները կը մնան տօնակատարութիւններ: Այդ օրերը կը մնան յիշատակները անմահացնելու օրեր:

Հայր Ռափայէլի բանախօսութեան կարեւոր այս հատուածներէն վերջ սկսաւ վիճաբանական ասուլիս մը ներկաներուն հետ:

×

Հինգշաբթի, երաժշտական համայնք երեկոյթ մը, առիթ տուաւ յորդեցնելու սրահը: Ժողովրդական համբաւ վայելող «Սայաթ - Նովա» համոյթն էր, 15 նըւագածու եւ երգչուհիէ բաղկացած, ղեկավարութեամբ Ժ. Փիէր Ներկարարեանի, քեմանչիստ, քանոն, - թառ - ուտ, սրինգ - տիւտիւկ եւ թմբուկ: Աւելի քան մէկ ժամ, իրենց աշուղական երգերով խանդավառեցին բոլորս, խլելով երկարատեւ ծափեր:

Ուրբաթ իրիկուն Գէորգ Եանպէկեան կրցաւ արժեւորել իր երաժշտական եւ երգչախմբային երեսունամեայ վաստակը: Ան ներկայացաւ Նայիրի երկսեռ երգչախումբով լիքը սրահի մը, իր հեղինակութիւններով եւ մշակումներով: Արական կազմի թիւին պակասը հաւասարակշռուած էր ձայներու որակով: Եկմալեանի «Հայոց աշխարհ» եւ Կոմիտասի՝ «Գարուն ա» եւ «Սարերի վրով»էն վերջ, շատերը իր գործերն էին եւ բոլորը արժանացան մեծ գնահատութեան:

Յայտագրի երկու մասերուն միջեւ լսեցինք սիրուած եւ ծանօթ ժողովրդական երգիչ՝ Բիւզանդ Ֆնտըլեանը: Ան իր կիթառով եւ գլխաւորաբար Եանպէկեանի հեղինակութիւններով երկար ծափեր խլեց:

×

Շաբաթ, Ապրիլ 23, նախօրեակ Սգատօնի. հինգ արուեստագէտներ պատրաստած էին սուգը խորհրդանշող յայտագիր մը: Պրիւքսէլի երաժշտանոցէն՝ Յասմիկ Սիւրմէլեան - դաշնակ - Վիէննայի օփէրայէն՝ Հերմինէ Երիցեան - Ամուսնոցներ՝ պարսկահայ՝ Ռազմիկ Աբրահամեան, - Նոյեմի Յովսէփեան - եւ Ագապի Տէր - Գրիգորեան:

Խաչատրեանի Անտանդինոյի բացումի եւ Կոմիտասի՝ «Հով արէք», «Գարուն ա» եւ «Կիլիկիա» մեներգներու շարքին, կ'ուզեմ յիշել Աբրահամեանի արտասանութիւնները՝ Պ. Սեւակի «Ղօղանջ եղեռնական»ը, որուն կ'ընկերանար Սիւրմէլեան, եւ Երիցեան մեղմիկ «Տըլէ Եաման» եւ «Տէր Ողորմեայով»: Ապա՝ Յովսէփեան՝ Պ. Սեւակի՝ Հեծկլտուքը շրթներուն, մինչ Սիւրմէլեան՝ կը նուագէր Անտանտէն: Յուզական էր Աբրահամեանի Գէորգ Էմինի՝ «Կռունկ»ը, որուն Երիցեան կ'ընկերանար հոյակապ «Կռունկ» երգով:

Երեկոյթը կը վերջանար - Կոմիտասի «Հայաստան»ով:

... Իսկ ինչ կը վերաբերի Երեքշաբթի, նախատեսուած «Հայաստան 1900» ժապաւէնի սփռումին, թէքնիք խանգարումով ... փոխակերպուեցաւ «Սփիւռքի մշակութային եւ արուեստի հետախուզական կեդրոնի ներկայացուցիչներ՝ Քէպապճեանի եւ Բաղումեանի խիստ երկարատեւ զրոյցին...սակաւաթիւ յուսախաբ ներկաներուն ուղղուած եւ վերջացաւ օգնութեան կոչով մը...

Մինչ վերջին չորս օրուան բազմապիսի ելոյթները արժանի են արդար գնահատութեան:

Ձ. ՍԱՐԵԱՆ

ԴՈՂՈՒԹԷ ԴՈՂՈՒԹ

ՊՈՍԹԸՆԻ Մշակութային Կեդրոնին մէջ, Ապրիլ 2-ին, տեղի ունեցած է Լոս-Անճըլըսի հինգ հայ երիտասարդներու պաշտպանութեան ի նպաստ՝ Հայ Դատի Յանձնախումբին կազմակերպած երեկոյթը, որուն ներկայ եղած են շուրջ 500 հոգի: Բացումը կատարած է Հ. Ե. Դ.-ի կեդր. Վարչութեան ատենապետը՝ Ստեփան Տիւլկէրեան: Յայտագիրը վարած է Յակոբ Տադէսեան: Գառնիկ Սարգիսեանի մեկնաբանած ազգային - յեղափոխական երգերու ստեղծած խանդավառ մթնոլորտին մէջ եղած նուէրներէն գոյացած է 18 հազար տոլար, որ մուտքի տոմսերու եկամուտով ձեռնարկին ընդհանուր մուտքը հասցուցած է 25 հազար տոլարի:

Յաջորդ օրը, նման ձեռնարկ մը տեղի ունեցած է Նիւ - Եորք, ուրկէ գոյացած է 7 հազար տոլար:

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ՍԻՍՏԵՄԻՆ ՎԱԽՃԱՆԸ

Տիկին Մարկոսեան տակաւին բանէ մը տեղեկութիւն չունէր: Ջերմեռանդ երկայնամտութեամբ մը Կոստանեանին վերադարձին կը սպասէր, երբ Երկուշաբթի օրն իսկ երկրորդ մը ստացաւ Մերկերեանէն, որ «Մարկոսեան ընտանիքը վերին աստիճան շահագրգռող խնդրի մը առթիւ» կարճ տեսակցութիւն մը կը խնդրէր: Հանըմը որ տարիուկէսէ ի վեր չէր տեսած գանձապահին երեսը, յօժարեցաւ ընդունիլ զայն, անոր վերջին այցելութենէն շատ յոռի տպաւորութիւն մը պահած ըլլալով հանդերձ: Թադէոս աղա ներկայացաւ գլուխը բարձր, յաղթանակէ դարձող զօրավարի մը գոռոզանքով:

- Հանըմ, ըսաւ թիկնաթոռին վրայ բազմելուն պէս, դուք ժամանակին կարեւորութիւն չտուիք ինծի, երբ որ ըսի ձեզ թէ ես մարգարէական ոգի ունիմ եւ թէ ինծի խաբելը դժուարին է. բարկացաք ինծի երբ որ եկած էի ճշմարտութիւնը ըսել ձեզ ձեր աղէկութեանը համար, բանի տեղ չդրիք իմ բարեկամութիւնս, խաբեբայի մը զոհեցիք ձեր ամէնէն անկեղծ բարեկամը ... Այսօր եկած եմ ձեզ ըսելու, հանըմ, թէ գուշակութիւնս ճիշդ էր, թէ դուք շատերու պէս խաբեբայութեան մը զոհ եղած էք:

- Բան մը չեմ հասկնար կոր ձեր խօսքերէն, Թադէոս աղա, ի՞նչ ըսել կ'ուզէք, հարցուց Մարկոսեան:

- Կարդացէ՛ք, ըսաւ Մերկերեան, Արեւմուտքի ծանօթ թիւը գրպանէն հանելով եւ կնոջը երկնցունելով:

Ու կինը թիկնաթոռին տուած՝ գանձապահը կուշտ մը ըմբոշխնեց իր փայլուն յաղթանակին բոլոր անուշութիւնը, եւ անդուլ հաճոյքով մըն էր որ դիտեց հանըմին դէմքին աստիճանական այլայլումը, անոր գունատիլն ու կարմրիլը, ձեռքերուն դողդղալը, աչքերուն զարհուրանքի արտայայտութիւնը:

Երբոր լմնցուց, լրագիրը գետին ինկաւ, ու երկու թեւերը երկու կողմէն վար կախուեցան սրտաճմլիկ յուսահատութեամբ մը:

Մէկէնիմէկ, իր միտքը, էութիւնը յորդահոսան կերպով լեցնող հեշտալի երազները, գինովցնող պատրանքները՝ ուժգին քամիէ մը հալածուող մշուշի ալիքներու պէս կը ցնդէին կը լմննային: Երեւակայուած երջանկութիւններու հոյակապ դղեակները վար կ'իյնային շառաչմամբ: Ամէն բան կը փլչէր, կը կործանէր իր մէջ:

- Արշա՛կս, մրմնջեց իր ցնորքին մէջ, իր անէացումին մէջ:

Յետոյ, երբ որ հարուածին առաջին ազդեցութիւնը քիչ մը մեղմացաւ:

- Իրա՞ւ է կ'ըսես, Թադէոս աղա, կը հարցնէր խեղճ կինը, տեսակ մը պաղատանքի շեշտով:

- Իրաւ սուտը կա՞յ, հանըմ, դաղիերէն կազեթաները գրեր են նէ հա՛րկաւ իրաւ է, պատասխանեց գանձապահը՝ կնկան այդ տարակոյսէն զրգռուելով:

- Կարելի՞ բան է, կարելի՞ բան է, կը մրմնջէր տիկին Մարկոսեան, երկու ափերովը այտերը սեղմելէն:

Պահ մը դադարէ յետոյ, հանըմը, քիչ մը զգաստացած.

- Բայց, Թադէոս աղա, կը հարցունէր, դուք ի՞նչպէս հասկցաք որ աս մարդը խաբեբայ մըն է:

- Ի՞նչպէս հասկցայ մի. հանըմ, ասիկա պարապ տեղը չճերմկցուցինք, ըսաւ Մերկերեան մօրուքը բռնելով. աս գըլխէն տաք պաղ անցած է. մենք մարդոց սարաֆն ենք, հանըմ, սարա՛ֆը:

- Մինակ ե՞ս խաբուեցայ, հազարներով մարդիկ խաբուեցան, առարկեց տիկին Մարկոսեան, իր պարտութեանը մէջ ինքզինքը արդարացնելու ջանքով:

- Եթէ ինծի ականջ կախող ըլլար, հի՛չ մէկը չէր խաբուեր, հանըմ, հի՛չ մէկը:

(Շար. 54)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

Տէր եւ Տիկին Պերճ Մասլաք եւ զաւակները, Պ. Կարօ Մասլաք, Այրի Տիկին Մաննիկ Մազմանեան, Օրդ. Նուարդ Մասլաք, Այրի Տիկին Արաքսի Փէլլաճեան սրտի անհուն կսկիծով կը գուժեն իրենց յոյժ սիրեցեալ մօր, մեծ-մօր, քրոջ, հարսին ու խնամիին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ
ԱԶՆԻՒ, ԻՍԿՈՒՀԻ ՄԱՍԼԱՔԻ
(ծնեալ՝ Քիւրքճեան)

մահը, որ պատահեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Մայիս 6-ին, ժամը 10.30-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին եւ մարմինը կ՚ամփոփուի Օրժըվալի գերեզմանատունը :

×

Ցաւակցութիւնք տոմարի նորոգրութեամբ :

Նախընտրաբար, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ ընել կրթական եւ բարեսիրական կազմակերպութեանց :

DECOMURSOL

S. HAYRABEDIAN

23, rue Louis Dain 93400 ST. OUEN
Tél. 254. 17. 89

PEINTURE — PAPIERS PEINTS — TISSUS

REVETEMENT MUR ET SOL

DÉCORATION — RAVALEMENT

Déplacement dans toute la France.

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

Կապ. Խաչի Կըռնոպլի վարչութիւնը իր վերջերան ընկերուհիներուն ի պատիւ ճաշ մը կազմակերպած է Կիրակի, Մայիս 8-ին, Օթէլ Ալֆա-ի ճաշասրահին մէջ։

Ճաշագին 75 Ֆ. :

Մասնակցութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. -
44 - 45 - 27 42 - 33 - 52

RESTAURANT

"Chez les Tziganes Ivanovitch"

7, rue de Chéroy
(derrière le théâtre Hébertot)

75017 PARIS

Tél. : 522. 58. 07

sur réservation

CENTRE CULTUREL NOURHAN FRINGHIAN
6, Avenue Bourgain — Issy-les-Moulineaux
(Métro : Mairie d'Issy)

présente

le Samedi 7 Mai à **17h. et 21h. précises**
(deux séances)

Arménouhi EKIZIAN-CARPENTIER
Haïgouhi KHEDECHIAN-LA CHASSAGNE
dans un spectacle Poétique à deux voix
-en Arménien et en Français-

CŒUR ET MEMOIRE

Un passionnant voyage à travers le temps
(poèmes — musique — théâtre)

Critiques parues de la Première à Paris le 30 Janvier 1983 :

— **HARATCH** : «Une soirée tout à fait originale et enrichissante. Une heure et 45 minutes ininterrompues, sans aucune lassitude.

— **ACHKHAR** : Longtemps après le spectacle durèrent les ovations adressées aux deux comédiennes par un public enthousiaste. Et ce fut vraiment une soirée originale grave et aussi pleine d'allégresse.

— **Rouben MELIK** aux comédiennes : Le meilleur spectacle poétique que j'ai vu depuis longtemps.

Prix des places : 50 F. (Etudiants 30 F.)

POINTS DE VENTE : **à PARIS**
— JEAN-CHRISTIAN (haute coiffure) 15, rue Tronchet tél :265. 32. 26
— M. GUEUDEMIAN : 61, rue des Martyrs tél : 878. 81. 67
— MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE 17, rue Bleue

à BOIS-COLOMBES
— Daniel DJIZMEDJIAN : 31, rue Paul Déroulède tél : 781. 09. 72

à CLAMART
— SEVAN (épicerie) : 4, rue Lazare Carnot
— TELE-CONDORCET : 175, av. Jean-Jaurès

à ALFORTVILLE
— MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE 9, rue de Madrid

à ISSY-LES-MOULINEAUX
— EGLISE ARMENIENNE : 6, rue Bourgain tél : 644. 28. 52
— PHOTO 92 Zac Rodin : Blvd. Erevan

LE YAN'S CLUB

5, avenue Reille, 75014 Paris

SEMAINE CULTURELLE DU 24 AVRIL

LIRE

Vendredi 6 Mai, à 20h. 30

Des auteurs présenteront leurs ouvrages :
—**Pascal Manoukian** : Le Fruit de la Patience
—**Yves Ternon** : La Cause Arménienne

Diner à 22h. sur réservation.
589. 20. 48

ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՃԱՇ

Ե Ի
ՀԱՃԵԼԻ ԺԱՄԱՆՑ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի, Մայիս 8, ժամը 13-ին ճաշարան Սիտի Այաշ, 276 Պուլվար Վօլթէր, մեթրօ Նասիոն :

Ճաշի մասնակցութիւն 80 Ֆ. :

Կը խնդրուի տեղերը նախօրօք ապահովել :

Հեռաձայն՝ 325 04 13 կամ՝ 606 27 51

UGAB - Jeunes

UNE GRANDE PREMIERE MONDIALE
CONCERT ŒCUMENIQUE GRATUIT OFFERT PAR
JEAN-CHRISTIAN MICHEL

Vendredi 6 Mai
à 20heures 30 au

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris

Jean- Christian MICHEL clarinette, **Monique THUS** claviers, **Gérard MANSIO** basse, **Paul RAMIREZ** percussion.

musique de **Jean-Christian MICHEL**

SOIRÉE DANSANTE

La Croix Bleue d'Arnouville-Sarcelles donne sa grande soirée dansante annuelle;
le Samedi 7 Mai
avec l'orchestre **Melkonian**
et... **MARTIN YORGANTZ**
Salle Municipale Marcel Pagnol
Rue Gounod, 95400 Villiers-le-Bel

Importateur - grossiste

de produits alimentaires en provenance de GRECE :

olives, huile d'olive, feuilles de vigne naturelles, bamias, etc...

pour tous renseignements :

FOTIA - diffusion

1, rue Ampère, 78140 VELIZY - tél. (3) 635 15 95

Livraison dans toute la FRANCE

3 ՕՐ ՄԸՆՉԻ ԱՓԵՐՈՒՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՄԱՆԿԱՆՑ ԲՈՅՆԻՆ ՄԷՋ

Մայիս 21, 22 եւ 23-ին օթոքարով պըտոյտներ Նորմանտիի տեսարժան վայրերը երեք օրուան ընթացքին :

Արձանագրուիլ հեռաձայնելով՝
985 - 36 - 53

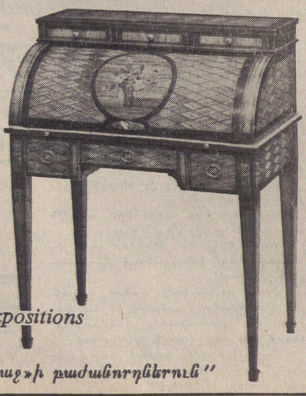
Ծախքերու մասնակցութիւն 350 Ֆ. :
Մանրամասնութիւնները յետագային :

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47
ouvert le dimanche après-midi

visitez une des plus belles expositions de France

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

GALA

AU PROFIT DU
TEBROTZASSERE

PROGRAMME

DANIEL BILALIAN
SURPRISE TEBROTZASSERE
MINAS
TRIO DJIGUI
TRIO FERDI
LIZ SARIAN

Le spectacle sera présenté et animé par **TAXY**

LE 8 MAI à 16 heures 30 précises

AU
PAVILLON BALTARD
94130 NOGENT SUR MARNE

POINTS DE VENTE :

PARIS :
ECOLE TEBROTZASSERE 1, bd. du Nord, 93340 Le Raincy tél. 381-01-72
LIBRAIRIE PALOUYAN 9, rue de Trévise, Paris 9 tél.523 - 24 - 97
RESTAURANT EREVAN 26, rue Bergère, Paris 9 tél.770 - 85 - 81
Ets. BALTAIAN 27, rue Bleue, Paris 9 tél. 770 - 38 - 63
Ets. CHIRAG 26, rue de Trévise, Paris 9 tél. 824 - 93 - 86
RESTAURANT YORGANT'S 33, rue de Bièvre, Paris 5 tél. 326 - 20 - 68
RAFFY Traiteur 60, rue La Fayette, Paris 9 tél. 770 - 12 - 92
Cabinet TERZIYAN 21, rue Lamartine, Paris 9 tél. 282 - 01 - 41
MARIEE DE REVE 94, rue de Cléry, Paris 2 tél. 508 - 51 - 36
ALFORTVILLE :
Café PHILIPPE 6, place Carnot tél. 375 - 61 - 35
ATLANTIC ELECTRONIC 241, rue Paul Vaillant-Couturier tél. 893 - 42 - 69
GARAGE DE LA SEINE 21, rue Victor-Hugo tél. 375 - 18 - 58
CLAMART :
Epicerie SEVAN 4, rue Lazare-Carnot tél. 642 - 16 - 07
TELE CONDORCET 175, av. Jean-Jaurès tél. 642-56-17
SARCELLES - ARNOUVILLE :
Alimentation générale NIGOGHOSSIAN 121, av. Henri-Barbusse tél. 985 - 04 - 46

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
6
VENDREDI
6 MAI
1983

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

LE NUMERO : 3,00 F

58րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.430 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 58e ANNÉE — No 15.430

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ իսլամական յեղափոխութեան առեանի ընդհ. դատախազին մէկ զեկոյցը հաղորդեց համայնավար Թուտէհ կուսակցութեան լուծումը: Կուսակցութեան անդամներն ու համակիրները Մայիս 7-էն Յունիս 15 պայմանաժամ ունին (և Մայիս 15էն Յունիս 15՝ գաւառը) դատարան ներկայանալու համար, իրենց անձնագիրին 2 կրկնօրինակներով եւ 2 լուսանկար, լեցնելու համար հարցարաններ: Անկէ ետք՝ ազատ պիտի ըլլան, բայց ով որ չէ ներկայացած այդ պայմանաժամի ընթացքին, դաւաճիր եւ հակայեղափոխական կը նկատուի եւ կը հետապնդուի: Այս կարգադրութեան կողքին, Խոմէյնի խորհրդային 18 դիւանագէտ արտաքսած է երկրէն: Այս առթիւ, Խոմէյնի շնորհակալութիւն յայտնած է Աստուծոյ՝ անոր ընծայած շնորհներուն համար եւ իբրեւ «հրաշք» մը ողջունած Թուտէհի դաւաճան ղեկավարներու ձերբակալութիւնը:

ՀՌՈՄԻ մէջ, «Կարմիր Ջոկատ»ները տէր եղան Ճինօ Ճունեըլլի դէմ մահափորձին, որ կատարուեցաւ Չորեքշաբթի օր: Եօթը գնդակ պարպած է երիտասարդ ահաբեկչուհին, բայց փրոֆէսորը միայն վիրաւորուած է եւ յայտնած թէ աղջիկը, որ իրեն մօտեցած է «փրոֆէսօր, կը ներէք» ըսելով, իրեն չափ սարսափահար էր: Ճունեըլի ընկերվարական կուսակցութեան պատասխանատու մըն է, բայց «Կ. Ջ.»ներու «Կոռուպ համայնավար կուսակցութիւն» ճիւղը, որ ստանձնած է մահափորձը մահուան դատապարտած էր զինքը որպէս «դրամատիրական քաղքենիութեան ներկայացուցիչ»: Կը թուի որ, երեւութական հանդարտութեան մը պիտակին տակ, Կարմիր Ջոկատները կը պատրաստուէին նոր զարկ տալ իրենց զինեալ գործողութիւններուն: Ձերբակալուածներու խոստովանութիւնները եւ ապահովութեան ուժերու կատարած մաքրագործումները երեւան հանելով բազմաթիւ ցանցեր, պատճառ եղան որ ծայր տայ վերակազմակերպում մը: Յունուար 27-ին է որ Փալմիի (Քալապրիա) բանտէն «Կ. Ջ»երու «պատմական» ղեկավարութիւնը կոչ մը ըրած էր վերջ տալու համար զինեալ պայքարին: Անկէ ի վեր երկրորդ մահափորձն է: Առաջինին (Յունուար 29) տէր եղած էր «Զինեալ պրոլետար իշխանութիւնը»:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ, երկրորդ ամիսն է որ գործազրկութիւնը նուազում կ'արձանագրէ: Ծանօթ է, որ Փետրուարին մրցանիշ կոտրած էր, քանի աշխատանք փնտռողներու թիւը երկուքէս միլիոնը կ'անցնէր: Ապրիլին երկու միլիոն 253.800-ի իջած է: Միայն Ապրիլին 5,5% կը նկատուի գործազուրկներու նուազումի համեմատութիւնը:

ԻՏԱԼԻՈՅ Հանրապետութեան Նախագահը՝ Սանտրօ Փերթինի լուծեց Խորհրդարանը, տրուած ըլլալով որ հակառակ թափած ջանքերուն, չկրցաւ սարբեր ելք մը գտնել Ֆանֆանիի կեդրոնձախ կառավարութեան հրաժարումէն ետք: 36 միլիոն Իտալացիներ նոր Խորհրդարանը (Ծերակոյտ եւ երեսփոխանական ժողով) պիտի ընտրեն Յունիսի վերջ:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ Յանձնախումբը մերժեց Ֆրանսայի առաջարկը 2% համեմատու-

ՇԱՀԱՆ ՆԱԹԱԼԻԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ապրիլ 22-ին, Ուրբաթ օր, Ուաթըր-թաունի (Պոսթըն) Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ կատարուած է Շահան Նաթալիի յուղարկաւորութիւնը, նախագահութեամբ Թորգոմ Արք. Մանուկեանի: Արարողութեան աւարտին դամբանական մը խօսած է առաջնորդը վեր առնելով ողբացեալին ազգային եզակի գործունէութիւնը եւ հայրենասիրական ոգին:

Թաղումէն ետք, որ տեղի ունեցած է տեղւոյն Մաունթ Օպըրն գերեզմանատունը, հոգեճաշի մը շուրջ հաւաքուած են սգակիրները: Հոն յաջորդաբար խօսք առած են փրոֆ. Յակոբ Էթմէքճեան, Անդրանիկ Անդրէասեան, Նուպար Պէրպէրեան եւ ողբացեալին պատանի թոռնիկը՝ Անթուան - Շահան Մանուկեան: Բոլորն ալ վեր առած են Նաթալիի վրիժառու անխորտակ նկարագիրը: Փրոֆ. Էթմէքճեան անդրադարձած է նաեւ Շ. Նաթալի բանաստեղծին:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ԱՊՐԻԼ 25 - 28)

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆԻ «ՃԱԿԱՏԱԳԻՐ»Ը ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՎԵՐԱԾՈՒԱԾ

Սիրող բեմադիր Ալեքսանդր Պետրոսեան «Հայֆիլմ» արուեստանոցին մէջ պատրաստած է շարժանկար մը, Սերօ Խանզադեանի «Ճակատագիր» վիպակի հիման վրայ: Գլխաւոր դերը ստանձնած է բեմադիրը. այլ դերերով հանդէս եկած են Համազասպ Գէորգեան եւ Վարդգէս Յարութիւնեան:

×

Ն. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի Արուեստի Աշխատողներու Տունը տեղի ունեցած է նկարիչ - քանդակագործ Նիկողոս Նիկողոսեանի նուիրուած երեկոյթ մը: Խօսք առնելով Վլադիմիր Վորոնով անդրադարձած է հայ քանդակագործին արուեստին: Եւգենի Սիմոնով խօսած է Ն. Նիկողոսեանի արուեստի յատկանիշներուն մասին: Արուեստագէտը՝ ինք խօսած է իր կեանքին ու գործին մասին, անդրադառնալով իր սկզբունքներուն: Այս առթիւ կազմակերպուած է նաեւ իր գործերուն ցուցահանդէսը:

×

ԲԱԶՄԱՐՈՒԵՍՏԻՑ ՀԻՄՆԱՐԿԻ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ ԲԱԺԱԿԱԿԻՐ

Երեւանի Բազմարուեստից Հիմնարկի սենեկային Նուագախումբը արժանացած է Համամիութենական արհեստակցական միութիւններու կեդրոնական խորհուրդի բաժակին: 19 տարուան անցեալ ունեցող Նուագախումբը, որուն ղեկավարն է Սերգէյ Աղաջանեան, հանդէս եկած է ոչ միայն Խորհ. Միութեան մէջ, այլեւ Միացեալ - Նահանգներ, Ֆինլանտա, Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա եւ այլուր: Շահած է 3 ոսկի մետալներ:

թեամբ ջնջելու Ֆրանսական համակշռոյ դումարները (բացասական), ինչ որ կ'ակընկալուէր նախարար Ռոքարի իսկ խոստովանութեամբ: Միւս կողմէ, կը պարզուի որ Ֆրանսայի հողագործները շատ արդիւնաբեր տարի մը (+9%) ունեցած են, 1982-ին:

ՀԱՆԳԻՍՏ ԳԷՈՐԳ ԱՐՔ. ԼԱՅԷՔԵԱՆԻ

Յապաղումով իմացանք որ, Ապրիլ 15-ին վախճանած է Բերիոյ հայ կաթողիկէ թեմի առաջնորդը՝ Գէորգ Արք. Լայէքեան:

Ծնած էր Հալէպ, 1922-ին եւ նախնական ու բարձրագոյն ուսումը առած Զմմառու (Լիբանան) դպրեվանքը: 1938-ին ղրկուած է Հռոմ, քահանայապետական Լեւոնեան հայ վարժարանը եւ եօթը տարի յաճախած Գրիգորեան քահանայապետական համալսարանի՝ իմաստասիրական եւ աստուածաբանական լսարանները, զորս աւարտած է բարձր նիշերով եւ ստացած լիսանսը:

Քահանայ ձեռնադրուած է 1945 Դեկտեմբեր 25-ին երջանկայիշատակ կարդինալ Աղաճանեանի կողմէ: 1945 - 49 պաշտօնավարած է Զմմառու դպրեվանքը իբրեւ փոխ - տեսուչ, ապա՝ տեսուչ 1949 - 1955: 1955-էն 1959 փոխ - ժողովրդապետի պաշտօն վարած է Ս. Գրիգոր - Ս. Եղիա աթոռանիստ մայր եկեղեցւոյ մէջ (Պէյրութ):

1959, Օգոստոս 13-ին, Արքեպիսկոպոս ընտրուած է Հալէպի: Օծուած 1959 Հոկտեմբեր 25-ին:

Պէյրութի Օթէլ - Տիէօ հիւանդանոցն է որ կնքեց իր մահկանացուն յետ անողոք հիւանդութեան: Թաղման կարգը կատարուեցաւ Հալէպի մէջ, Ապրիլ 18-ին, նախագահութեամբ Յովհաննէս - Պետրոս ԺԸ. Կաթողիկոս - պատրիարքին:

Գէորգ Արք. Լայէքեան մեծ վարկ ու համբաւ կը վայելէր Սուրիոյ եկեղեցական եւ պետական շրջանակներու մէջ եւ Բերիոյ թեմը իր հայրապետութեան ընթացքին ունեցած է հովուական եւ շինարարական փայլուն շրջան մը: Քաջարի գիրք բանած էր նաեւ հայկ. կարգ մը ցաւալի հարցերու առեն եւ օրին՝ շատեր (եւ «Յառաջ») իր մէջ գնահատած էին «քաջ հովիւը»:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԲԱՐԿԱՆԱԼՈՒ ՀԱՃՈՅՔԸ

×

Անցեալ օր կարեւոր խնդրի մը մասին խորհրդակցելու նպատակով բարեկամներէս մէկուն գրասենեակը գացած էի: Սպառիչ գործ մըն էր իրը, մաքի յոգնութիւն պահանջող գործ, մանաւանդ որ կախեալ է ուրիշ բազմաթիւ աշխատաւորներու խղճամիտ աշխատանքէն:

Տակաւին նոր մտած էի իր գրասենեակէն ներս, երբ զինքը տեսայ սենեակին մէջտեղ բարկաճայթ ու կասկարմիր: Իր պաշտօնեաներէն մէկը սխալ մը գործած էր եւ ան ձեռքը գլխուն կը զարնէր անվերջ հարց տալով, որ կարդացած ու զարգացած մարդ մը ի՞նչպէս կրնար այդպիսի սխալներ գործել:

Բաւական երկար պոռաց կանչեց, պաշտօնեան դուրս վռնտեց, յետոյ խնդալով եկաւ ու քովս նստաւ:

- Բարի եկար, ըսաւ:

- Միշտ այսպէս կը ջղայնանա՞ս, հարցուցի մտահոգ:

- Այո՛, պատասխանեց ժպտելով, եւ հարցուց որ կ'ուզէ՞ սուրճ մը խմել:

Իր բարկութիւնը մէկ երկվայրկեանի մէջ անհետացած էր: Զարմացայ, բայց մտածեցի որ այդպէս կը ձեւացնէր թերեւս ինծի ի յարգանս: Թերեւս ալ պզտիկ մնացած էր դիմացս բարկութեան տեսարան մը սարքած ըլլալուն համար:

- Այո՛, միշտ այսպէս կը ջղայնանամ, ըսաւ ժպտելով: Տե՛ս, քեզի բան մը ըսեմ: Բնաւ մի՛ հաւատար այն մարդոց որոնք շարունակ կը յանձնարարեն չջղայնանալ, պաղարիւն մնալ: Ո՛չ մէկ բան այնքան վտառողջ ու վնասակար է որքան չջղայնանալը: Ես ամէն անգամ որ ձախորդութիւն մը, անհաճոյ բան մը պատահի, խսկոյն ազատ կ'արձակեմ ջիղերս, եւ կը ջղայնանամ որքան որ կըրնամ: Անիկա չափազանց կը հանգստացնէ զիս: Կը պոռամ, կը կանչեմ, լեղիս եկածը դուրս կուտամ եւ յանկարծ կը հանդարտիմ, կը վերագտնեմ նախկին հանդարտութիւնս:

- Բայց, ըսի վարանումով...

- Բայց չկայ, շարունակեց: Օրական առնուազն քանի մը անգամ ջղայնանալու եմ: Կը զգամ որ առիկա շատ կը նպաստէ առողջութեանս: Իրիկունը աւելի հանգիստ տուն կ'երթամ, գիշերը աւելի խորունկ կը քնանամ, եւ առաւօտուն ալ աւելի եռանդուն գործի կը սկսիմ:

- Բայց, ընդմիջել ուզեցի դարձեալ, բժիշկները...

- Ականջ մի՛ տար, շարունակեց: Անոնք մեծ չարիք կը գործեն մարդոց, երբ կը յանձնարարեն չջղայնանալ: Սկզբնական շրջաններուն հաւատացի իրենց: Ես զիս կը զսպէի ամէն անգամ որ դիմացս մէկը անճարակութիւն մը, անուշադրութիւն մը կ'ընէր: Պաղարիւն կը մնայի, բերանս կը գոցէի, բան չէի ըսեր: Բայց քանի այդպէս կ'ընէի, արեանս ճնշումը կը բարձրանար, մտածելու կարողութիւնս կը խանգարուէր, գրիչը ձեռք չէի կըրնար առնել: Օր մըն ալ հասկցայ որ հակառակը ընելու է: Հաւատա՛, կեանքի մէջ ոչ մէկ բան այնքան կը հանգստացնէ մարդը, որքան ջղայնանալը: Միակ պահովութիւնը այն է, որ դիմացինդ կը վիրաւորուի, արժանապատուութեան հարց կ'ընէ, քեզի կը թշնամանայ:

- Այդ ճիշդ է, պատասխանեցի:

- Ատոր համար ալ, շարունակեց, հաւատա՛, պատրաստ եմ շատ բարձր ամսաթոշակ մը վճարելու պաշտօնեայի մը, որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլայ դիմացս նստիլ եւ օրը երկու կամ երեք անգամ անտրտունջ թիրախ դառնալ ջըղայնոտ յարձակումներուս: Մէկը՝ որուն հանդարտօրէն կարենամ պոռալ, կանչել, յանդիմանել, հայհոյել, առանց վախնալու որ պիտի վիրաւորուի: Կը ճանչնա՞ս այսպիսի մէկը:

- Չեմ ճանչնար, պատասխանեցի: Դիւրին չէ այդպիսի մէկը գտնել:

- Շատ լաւ պիտի վճարեմ, եղբակացուց կէս լուրջ, կէս կատակ: Նորէն ալ շուրջդ նայէ եւ եթէ գտնես նպատակայարմար մէկը, ղրկէ ինծի:

×

Նայեցայ բարեկամիս ժպտուն ու հանդարտ դէմքին եւ համոզուեցայ որ ճիշդ կը խօսէր: Կը նմանէր մէկու մը, որ հանդարտեցուցիչ դեղահատ մը կուլ տուած է եւ հանգստացուցած է իր ջիղերը: Փաստը այն է, որ ուշադրութեամբ մտիկ ըրաւ խնդիրս, եւ առանց ժամանակ վատնելու ճարտար լուծում մը գըտաւ ինծի: Շնորհակալութիւն յայտնեցի: Երբ հրաժեշտ առնել կը պատրաստուէի, յիշեցուց.

- Մի՛ մոռնար, ըսաւ, ջղայնացիր որքան որ կրնաս: Ջղայնալէ, բարկանալէ, պոռալ կանչելէ աւելի հաճելի բան չկայ: Զըլլա՛յ որ ջիղերդ զսպես: Անգամ մըն ալ աշխարհ պիտի չգանք...:

Ռ. Հ.

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՍԻՊԵՐԻՈՅ ԾԱՅՐԱՄԱՍԻՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Ցաջորդական երկու յօդուածներ լոյս կը տեսնեն վերջերս, ամերիկեան Հերըլտ Թրիպիւն օրաթերթին մէջ: Ճ. Պըրնս եւ Ռ. Էրվասթի, առանց շատ խորացնելու իրենց հետազօտութիւնները, առաւելաբար ճամբորդի եւ խօսակիցի տպաւորութիւններով, կը փորձեն պատկերացնել ծայրագոյն Սիպերիոյ զարգացումին ուղղութեամբ Մոսկուայի կատարած արտակարգ ճիգերը:

Մոսկուայէն Եակուտսկ, օդանաւի թռիչքով 5·600 քիլոմեթր հեռաւորութիւն կը պարզէ: Երկաթուղիով՝ եօթը օր կը տեւէ: Այսուհանդերձ, կը գրէ Պըրնս, տակաւին հանդուրժելի կը մնայ ճամբորդողներուն համար: Մանաւանդ, երբ նկատի կ'ունենանք Ռուսիոյ անցեալի սերունդներուն վիճակուած տաժանելի ճամբորդութիւնը: Ցատկապէս՝ աքսորեալներունը:

Հին սերունդէն շատերուն համար, Եակուտական ԻՍՍՀ-ն կը յիշեցնէ Ստալինեան ժամանակաշրջանը, քանի հոն կը գտնուէին, այլ վայրերու շարքին, «ծանր աշխատանքի» դատապարտուածներուն արգելակայանները՝ 1930-ական եւ 1940-ական թուականներուն: Մեռնողներուն թիւը միլիոններու կը հասնի:

Տասնամեակներ շարունակ Եակուտսկ «ոսկիի եւ ադամանդի» գլխաւոր աղբիւրը կը հանդիսանայ Խորհ. Միութեան մէջ: Սակայն, ներկայիս, այցելուն երկրաբանական թանգարանին մէջ կը տեսնէ քարտէս մը, որուն վրայ կը մատնանշուին շրջանին այլ բնական հարստութիւնները՝ ածուխ, պղինձ եւայլն:

Պաշտօնական մարմինները միլիոններ կը ծախսեն, որպէսզի բնակութեան եւ աշխատանքի տանելի պայմաններ ստեղծուին աշխատաւորներուն եւ անոնց ընտանիքներուն համար այդ սառնարանին մէջ: Քաջալերելու համար գաղթը Խորհ. Միութեան եւրոպական շրջաններէն դէպի ծայրագոյն Արեւելք, իշխանութիւնները, բաղդատմամբ եւրոպական մասին, երեքէն չորս անգամ աւելի աշխատավարձք կը սահմանեն: Եւ այս, հակառակ այն իրողութեան, որ հանքերուն օգտագործումը 400 տոկոս առաւել ծախք կը պահանջէ, համեմատաբար եւրոպականին: Միւս կողմէ, հոն ժամանած աշխատաւորին մնայուն կայքը ապահովելու մտադրութեամբ, բացառիկ առանձնաշնորհումներ կ'ընծայեն, ինչպէս յաւելեալ օրեր՝ արձակուրդի համար, երեք տարին մէկ օդանաւով ձրի ճամբորդութիւն Խորհ. Միութեան որեւէ վայրը, այց՝ Պուլկարիա, Քուպա, ինքնաշարժ գնելու դիւրութիւն եւայլն:

Բնակչութեան թիւը Եակուտական ԻՍՍՀ-ի մէջ, վերջին քանի տարիներուն կը կրկնապատկուի (*) հասնելով շուրջ մէկ միլիոնի: Մինչեւ դարավերջ բնակչութեան 350·000-ի յաւելում կը նախատեսուի:

Խորհրդային տնտեսագէտներէն ոմանք, ըստ լրագրողին, հարց կուտան, թէ կ'արժէ՞ այդքան նիւթական զոհողութիւններ կատարել կեդրոնէն շատ հեռու եւ անհրապոյր այդ շրջանին համար: Ցատկապէս, երբ կարելի է նոյն յառաջացումները սահմանել երկիրին կեդրոնին մէջ:

Ուրիշներ, ինչպէս Աբէլ Աղանբեկեան, տնօրէնը Նովոսիբիրսկի Գիտութիւններու Ակադեմիային (**) նկատել կուտայ, թէ պէտք է ծրագիրները լաւ մշակուին: Աւելին՝ անդորրնական կը նկատէ առանց յանձնաձուլը իրարու հետ թերի համագործակցութիւն ունեցող մարմիններու կողմէ: Կ'ըսէ, թէ տուեալ շրջանին մէջ պէտք է օգտագործուին տեղւոյն կլիմային համապատասխանող մեքենաներ եւ սարքեր: Դիտել կուտայ, թէ բնակչութեան կենցաղին ուղղութեամբ, - բնակարան, մշակութային կեդրոններ եւայլն, - կատարուող խնայողութիւնները պատճառ կը դառնան, որ աշխատող ձեռքերուն առնուազն 30 տոկոսը, տարուան ընթացքին, հեռանայ իր աշխատավայրէն եւ բնակավայրէն: Չէ՞ որ մարդիկ աշխատանքին հետ կը փնտռեն նաեւ հանգիստի, ժամանցի եւ սպասարկութեան յարմարութիւնները: Ի դէպ, լրագրող Ռ. Էրվասթի նոյն հաստատումը կը կատարէ գրելով, թէ Մերեւնդրիի մէջ, Սիպերիա, մարդիկ աշխատանքէն ետք հաճելի պահեր անցընելու վայրեր չեն գտներ:

Աբէլ Աղանբեկեանի, որ ակադեմական է, միտքերն ու տեսակէտները առաւել ստուգճանով բացայայտելու համար, կ'օգտուինք քանի մը տարիներ առաջ Սով. Հայաստանի մէջ հրատարակուած մէկ երկար յօդուածէն հարցազրոյց՝ գրագէտ Զորի Բալայեանի հետ:

Ակադեմականը, մատնանշելէ ետք, թէ ծնած է Վրաստան (Հայրս Ղարաբաղցի Հայ է, մայրս վրացահայ) դիտել կուտար, թէ տուեալ թուականէն (1979-ի վերջերը) դեռ մինչեւ քանի մը տարիներ առաջ, Սիպերիայէն հեռացողներուն թիւը, ժամանողներէն աւելի կը մնար: Բայց հինգ տարիներէ ի վեր հակառակ պատկերը կը պարզուի, շնորհիւ կենցաղի պայմաններուն բարելաւումին: Կ'ընդգծէր, թէ աշխատունակ բնակչութեան աճին նախատեսելի տեղատուութիւնները, յառաջիկայ տարիներուն, պէտք է փոխարինել աշխատանքի արտադրողականութեան յաւելեալ բարձրացումով:

Պատկերը յստակ կը դարձնէր ըսելով, - Սիպերիոյ բնակչութեան քառորդը կը հեռանայ շրջանէն եւ կամ ալ այլ աշխատանքի կը դիմէ: Կ'աւելցնէր, - Արդիւնաբերութեան իւրաքանչիւր 4-րդ բանուոր տարուայ ընթացքում փոխում է աշխատանքը: Եւ հետազօտութիւնները ցոյց են տալիս, որ տեղից տեղ փոխադրուող մարդիկ 3 շաբաթ չեն աշխատում: Դա դեռ բոլորը չէ: Նոր վայրերում նրանց կէս տարուայ ընթացքում չեն կարողանում հասնել աշխատանքի միջին արտադրողականութեան: Մի խօսքով, հարցերը շատ են եւ, կրկնում եմ, կադրերի հոսունութիւնը (իմա՝ աշխատանքէն հեռանալ) եւ առհասարակ բնակչութեան միգրացիայի պրոբլեմը պէտք է լուծել միայն կոմպլեքսային կարգով:

Երկար տարիներէ ի վեր յօդուածներ լոյս կը տեսնեն Հայաստանի մամուլին մէջ այսպէս կոչուած արագիլներու եւ խոպանչիներու մասին: Հարցը այսօր կը մնայ կարեւոր: Որովհետեւ, մինչ Հայաստան պէտքն ունի աշխատող ձեռքերու եւ ծրագիրներու մշակումին ժամանակ նկատի կ'առնուին նաեւ ասոնք, անդին, տաք եղանակներուն, - ամառը, - հարիւրաւորներ եւ հազարաւորներ, առաւել աշխատավարձք ստանալու մղումով, կը մեկնին Խորհ. Միութեան այլ շրջաններ, յատկապէս, Սիպերիա: Այս երեւոյթը իր բացասական անդրադարձները կ'ունենայ Հայաստանի տնտեսութեան զարգացումին վրայ: Մնաց որ այդ ժամանակաւոր «արտագաղթը» ընտանեկան բարդ հարցեր կը ստեղծէ, - ամուսնութիւն օտարականներու հետ, ամուսնալուծումներ, ընտանեկան վէճեր եւայլն:

Իր հարցազրոյցին ընթացքին, Ակադեմականը, առանց բացայայտ կերպով դէմ արտայայտուելու, կը մատնանշէր արգելք հանդիսանալու կոչուած լուծումը: Ուրեմն՝ խորքին մէջ դէմ կ'ելլար: Քանի այս վերջինները նիւթական ակնկալութիւններով կը մեկնին այլուր, պէտք է գտնենք վարձատրել առաւել աշխատավարձքերով: Հազիւ թէ ուէ մէկը մեկնի հեռու շրջաններ, եթէ հնարաւորութիւն ունենայ նոյնը վաստակելու իր տանը: Իսկ իր տանը անելիքներ շատ կան...:

Ակադեմականը կը յիշեցնէր նաեւ թերութիւն նկատուող ընդհ. երեւոյթ մը, մասնաւորաբար յատուկ Սիպերիոյ, - ձեռքի աշխատանքին լայն ծաւալը: Մարդիկ, կ'ըսէր ան, սայլակ են հրում կամ արկղներ շալակում: Խիստ ետ է մնում աւտոբեռնիչների արտադրութիւնը: Իսկ մարդիկ ոչ ձեռնտու աշխատանքում երկար չեն մնում:

Յօդուածագիրները կը գրեն միայն տնտեսական զարգացումին մասին՝ Սիպերիոյ ծայրամասերուն մէջ: Միաժամանակ, կ'անտեսեն այլ իրողութիւն մը, այն թէ՝ Մոսկուա տնտեսականին հետ քաղաքական նպատակներ ալ կը հետապնդէ: Արդարեւ, կը ձգտի ռուսացնել այդ անծայրածիր շրջանները Ռուս եւ ընդհանրապէս Սլաւ տարրին տեղաւորումով եւ յաւելումով:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) 1979 Յունուարի մարդահամարին համաձայն, Եակուտական ԻՍՍՀ-ի բնակչութեան թիւը 839·000 էր, հաւանօրէն քաղաքինը՝ 152·000:

(**) 1957-ին կը ստեղծուի Խորհ. Միութեան Գիտութիւններու Ակադեմիային Սիպերիոյ մասնաճիւղը: Այժմ ունի շուրջ 60 գիտա - հետազօտական հիմնարկութիւններ եւ փորձնական կեդրոններ: Ա. Աղանբեկեան տնօրէնն է վերոյիշեալ մասնաճիւղին տնտեսական եւ արդիւնաբերական արտադրութեան կազմակերպման հիմնարկութեան: Խմբագրապետը է ռուսերէն հանդէսին, տնտեսութեան կազմակերպումի հարցերու նուիրուած:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴԵՐԱՍԱՆԻ ՏՈՒՆԸ

Երեւանի Կարմիր Բանակ փողոցին մէջ, բացումը կատարուեցաւ Դերասանի Տան: Ներսէն վերակառուցուած [illegible] շէնքը ունի աշխատանքի լաւ պայմաններ. հոն կայ 250 հոգինոց սրահ մը, բեմադրական աշխատանքի սենեակներ, ընթերցասրահ: Դերասանի Տան մէջ պարբերաբար կը կազմակերպուին ներկայացումներու քննարկումներ, սեմինարներ, աշխատանք կը տարուի երիտասարդ դերասաններու հետ:

Դերասանի Տան բացումը կատարուեցաւ Թատրոնի միջազգային օրը, արուեստագէտներու, մայրաքաղաքի հասարակութեան ներկայացուցիչներու եւ Անդրկովկասի հանրապետութիւններէն հիւրերու ներկայութեան:

×

ՆԿԱՐՉՈՒՀԻ ՄԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Հայաստանի ժողովրդական նկարիչի կոչումին արժանացած է Լավինիա Բաժբէուկ - Մելիքեան, որուն գործերը ցուցադրուած են Խորհ. Միութեան եւ անոր սահմաններէն դուրս կազմակերպուած ցուցահանդէսներուն մէջ: Նկարչուհի պարգեւատրման առնթեր լոյս տեսած է նաեւ իր կտաւներու վերարտադրութիւնները բովանդակող պատկերագիրք մը: Ալեքսանդր Բաժբէուկ - Մելիքեանի աղջիկը՝ Լավինիա, ծնած է Թիֆլիս եւ աւարտած Մոսկուայի Սուրիկով Գեղարուեստից Հիմնարկը: Ապրած ու նկարած է Երեւանի մէջ:

×

ՆԿԱՐԻՉ ԷՄԱՆՈՒԷԼ ՄԱՀԴԵՍԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԳԻՐՔ ՄԸ

Երեւանի մէջ լոյս տեսած է նկարիչ Էմանուէլ Մահդեսեանի կեանքին ու գործին նուիրուած գիրք մը, ուր տեղ գտած փաստաթուղթերը, դիւանային նիւթերը, վերարտադրութիւններն ու լուսանկարները, բարեկամներու յուշերը ի վեր կ'առնեն Այվազովսկիի աշակերտին արուեստը: Էմանուէլ (Մանուկ) Մահդեսեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ

Այդ պահին արեւը գլորուեց երկու լեռան գագաթների միջեւ ընկած փոսը, եւ հողը դուրս եկաւ խայտաբղէտութիւնից, դարձաւ միագոյն, եւ ես մերձմոսկովեան սպիտակ օդանաւադաշտից, սպիտակ ամպադաշտերից հեռու, տեսայ մեր հովտի կանաչելու տենդով բռնուած գորշագոյն հողը ու դողացի.

- Արե՛ւ, մի քիչ էլ մնա...

Դուստրս էլ էր դողում թեւերիս մէջ:

Դա զսպանակի դող էր, որ երեւում է, երբ արձակում ես զսպանակները:

Ուզեցի ազատութիւն տալ այդ զսպանակներին, որ այնչափ սեղմել էին նրան իմ հիւանդութեան ընթացքում:

- Ուրա՞խ ես, բալիկս ... որ եկել եմ...

Դա ձայն չէր, շշուկ էր:

Դա շշունջ էր, շշունջով ասուած խօսք էր, որ ես արտաբերեցի իմ շուրթերի ուժով, իմ լեզուի տակ կուտակուած թրթռածնով, ատամների օգնութեամբ:

Դուստրս, յանկարծ, ինչպէս ոստնող նապաստակ, դուրս թռաւ իմ գրկից, վազեց դէպի մեզ շրջապատողները ու լացակումած ձայնով գոռաց...

- Բայց հայրիկս խօսում է, հայրիկս խօսեց ... ես լսեցի նրա ձայնը:

Տուն հասնելուն պէս հեռախօսը զրնգաց: Լսափողը վերցրեց Սոնան:

- Մի կին քեզ կանչում է հեռախօսի մօտ, - ասաց նա ինձ, - ծանօթ ձայն էր:

Սիրտս տակնուվրայ եղաւ:

- 3 -

Մինչեւ տուն հասնելը ես զարմանալիօրէն փոխուել էի. նման էի նրանց, ովքեր օդանաւի կլորակ լուսամուտներից ցած էին նայում Արարատը տեսնելու:

Խե՞նթ է արդեօք իմ ժողովուրդը, թէ՞ մեր պատմութեան ընթացքն է խենթ եղել: Ուր էլ լինենք, որ կողմի վրայ էլ թեքուենք, միշտ միեւնոյն հարցը:

- Երեւո՞ւմ է Արարատը:

Երկնքո՛ւմ ենք: Ո՞ւր է Արարատը... Կարող է տուրիստ լինել, կարող է հազար անգամ Թալինքից նայած ու տեսած լինել Արարատը, բայց էլի պէտք է հարցնի, էլի պիտի որոնի ու նայի ... Եթէ Հայը բարձրացել է սարը ու թէկուզ գընում է Արագածի լանջերով, ապա մըտքում նոյն հարցն է.

- Այստեղից կ'երեւա՞յ Արարատը...

Բոլոր, բոլոր վայրերից, հազար անգամ տեսած, հազար անգամ գեղեցկօրէն փոխուած Արարատը, հազար անգամ մեր հայեացքի որոնման ուղին է ... Նրա մի օրուայ գեղեցկութիւնը նման չէ միւսին: Բայց միեւնոյն է, Գեղարդի ճանապարհից թէ՛ Արայի փեշերից, Բջնու սարալանջից թէ՛ Գեղամայ լեռներից, Արեգունիի լեռնաշղթայից թէ՛ Շիրակի շտեմարանից դուրս գալուց, Զուարթնոցի աւերակներից թէ՛ Խոր Վիրապի մթութեան շրթունքից ...

- Երեւո՞ւմ է Արարատը, ո՞ւր է Արարատը...

Խենթ ենք մենք, եւ խենթ եմ ես:

Ու այդպիսի խենթութեամբ գալիս եմ մահուան ճիրանից, իջնում օդանաւի սանդուղքներից ու որոնում Արարատը՝ իրիկնային ցոլ արեւի տակ, իրիկնային գաղջ մշուշի մէջ, գուցէ իմ կեանքի լաւ մայրամուտին ...

Գտել եմ նրան, տեսել ու տուն եմ եկել:

Իսկ տանը, մէկ օր անց, զրութեան տէրը Սոնան է: Նա պրոֆեսոր Վանի[illegible] է, իմ հիւանդասենեակի բժշկուհի Տամա[illegible] Նա Սերգէեւնա է, Անիա է, Զինա է, [illegible] տիրուհի է: Նա մէկ անգամից տիրական է դարձել, ուժեղ, կարգադրող եւ ոչ թէ [illegible] հայցող, իմաստուն եւ ոչ թէ վարանող, թելադրող եւ ոչ թէ թելադրուող: Դի[illegible] մաւորողներին եւ մինչեւ տուն մեզ ու[illegible] ղեկցողներին պատմում է մոսկովեան [illegible] բերի գտնուելութիւնը ու նորից ըմպում [illegible] դառնութիւն, որ իմ հիւանդութիւնն [illegible] բաժակ առ բաժակ մատուցել նրան:

Աչքերի մէջ հպարտութիւն՝ իմ դիմաց[illegible] կունութեան համար: Աչքերի մէջ արտա[illegible] սուք՝ որսորդ Ալիոշայի ու Անիայի հա[illegible] մար, աչքերի մէջ լռութիւն իր անքուն [illegible] օրերի եւ մեծ համբերութեան հա[illegible] մար...

- Սուրճ կ'ուզե՞ս:

Ես հասկանում եմ, որ նա պատրաստ [illegible] է ասելու, թէ որքան տանտիրուհի է ի[illegible] քը, այնքան էլ խնամող: Լաթով վերց[illegible] նում է տան փոշիները, հագցնում է [illegible] Ջրկա[illegible], որպէսզի դպրոց ուղարկի, [illegible] դուս պատուէրներ է տալիս, ապա [illegible] տեսնում ինձ:

(Շար. [illegible])

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ՄԻԼԱՆՕ

Այս տարի եւս մեր մէկ ու կէս միլիոն նահատակներու յիշատակին նուիրուած ոգեկոչումը Միլանոյի մէջ կատարուե - ցաւ կրօնական խորունկ զգացողու - թեամբ, ազգային - հայրենասիրական ապրումներու զեղումով եւ գեղարուես - տական ճոխ յայտագրով։

Կիրակի, Ապրիլ 24 ... Միլանոյի Ս. Քառասուն Մանկունք Հայոց. եկեղեցին լեցուն էր ամէն տարիքի հայ ժողովուրդի զաւակներով, որոնք եկած էին ոչ միայն Միլանոյէն ու շրջակայ վայրերէն, այլ՝ նաեւ Ճէնովայէն, Վենետիկէն, Վարե - զէէն, Փատովայէն եւ Իտալական Զուի - ցերիայէն։

Եկեղեցւոյ խորանն ու նահատակաց յի- շատակին նուիրուած անկիւնը զարդար - ւած էր կարմիր մեխակներով։ Բոլորը երկիւղածութեամբ կը հետեւէին պատա- րագի արարողութեան։

«Հայր Մեր»էն առաջ համայնքի հոգե- ւոր հովիւ Սարգիս Քհնյ. Սարգիսեան՝ իր քարոզին մէջ անդրադառնալով մեր մէկ ու կէս միլիոն նահատակներուն, ը- սաւ. - Ապրիլ 24-ը մեզի համար սուգի օր մը ըլլալէ աւելի աղօթքի, ուխտի օր մըն է եւ անոնց սուրբ կտակին հաւա - տարիմ մնալու հրաւէր մը, կոչ մը՝ հայ ապրելու, հայ մնալու եւ հայրենիքի, եկեղեցիի ու մշակոյթի գաղափարակա - նին շուրջ համախմբուելու մղիչ ուժ մը։ Միայն այս կերպով է որ Հայը իր ար - դար իրաւունքներուն տէրը պիտի կարե- նայ դառնալ եւ միջազգային ատեաններու մէջ՝ ամէնուր իր դատը հետապնդել ու հատուցում պահանջել։ Եթէ այսօր մեծ Պետութիւնները կ'անգիտանան մեր վրայ կատարուած ցեղասպանութիւնը ու կ'անտեսեն մեր հողային պահանջքները ոչ թէ որովհետեւ անժխտելի փաստեր գոյութիւն չունին, այլ որովհետեւ իրենց տնտեսական, ռազմագիտական ու քաղա - քական շահերը այդպէս կը պահանջեն։ Եթէ մեծ Պետութիւնները ամէն կերպով կասեցնէին հայ ժողովուրդի ջարդը Թուրքերուն կողմէ, գուցէ Համաշխար- հային Երկրորդ պատերազմին ուրիշ ցե- ղասպանութիւններ չգործադրուէին, այդ- քան արիւն չհոսէր ու այդքան աւեր չգոր- ծուէր։ Թուրքերը մինչեւ չընդունին ի- րենց գործած ոճիրը եւ մեզի հատուցում չտան՝ վերադարձնելով մեր հողերը, ճշմարտութիւնը եւ արդարութիւնը պիտի չողջագուրուին եւ աշխարհը խաղաղ ու երջանիկ պիտի չըլլայ իրենց համար ալ, - ըսաւ Սարգիս քահանայ։

Ցաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ մեր մէկ ու կէս - միլիոն նահատակներուն համար։

Կէսօրէ ետք ժամը 4.30-ին Հայ Տունի սրահները լեցուն էին խուռն բազմու - թեամբ մը։ Ոգեկոչման հանդիսութեան բացումը կատարեց Պ. Հրանտ Բամպակ - եան՝ հակիրճ ներածականով մը անդրա- դառնալով օրուան խորհուրդին։

Այնուհետեւ երգչախումբը երգեց Գ. Կաւլարենցի «Ոգերդ Նահատակաց»ը, որմէ յետոյ Արշալոյս Պէքտէմիրեան եւ Արմէն Մալոյեան իտալերէն լեզուով փոխն ի փոխ կարդացին օտար մամու - լէն բերուած փաստեր Ապրիլեան Եղեռնի մասին՝ լուսապատկերներու ցուցադրու - թեամբ։ Ապա Լիլիան Սարգիսեան արտա- սանեց Պարոյր Սեւակի «Կանգ, պիտի լի- նենք» բանաստեղծութիւնը, իսկ Վենե - տիկի Մուրատ - Ռափայէլեան վարժա - րանի ուսանողներէն Մ. Թումանեան ու Ա. Աղաճանեան փոխն ի փոխ արտասա - նեցին Դանիէլ Վարուժանի «Ցաւերժու - թեան Սեմին» քերթուածը։

Ներկաներուն համար իսկական յայտ - նութիւն մը եղաւ Երեւանի օփերայի երի- տասարդ մեներգիչ, այժմ Միլանոյի Սքալա Թատրոնի վերապատրաստման դասընթացքներու հետեւող շնորհալի պաս Բարսեղ Տումանեանը, որ մայէսթրօ Ռօզայի դաշնամուրի ընկերակցութեամբ երգեց «Մայր Արաքսի ափերով»ը եւ «Միրանի Ծառ»ը։

Ապա Մուրատ - Ռափայէլեան վարժա- րանի աշակերտ Վահէ Քէշիշեան արտա - սանեց Յովհաննէս Շիրազի «Հայոց Ե- ղեռնը», որմէ յետոյ նոյն վարժարանէն՝ Զօրիկ Ղարիպեան եւ Ժան Ասատուրեան կարդացին Ապրիլեան Մեծ Եղեռնի մա - սին պատմական ակնարկ մը։

Իտալական - Զուիցերիոյ Լուկանօ քա- ղաքէն շնորհալի երիտասարդ Սարգիս Շահինեան ձայնաժապաւէնի վրայ արձա- նագրուած հայկական երգերու ու երա - ժշտութեան ընկերակցութեամբ արտա - սանեց «Հայրենասէր արիւն՝ Հայու մը արիւնը» ինքնագիր բանաստեղծութիւ - նը։

Գեղարուեստական յայտագիրը վերջ գտաւ երգիչ Բարսեղ Տումանեանի կատա- րած Արմէն Տիգրանեանի Դաւիթ Բէկ օփերայէն Դաւիթ Բէկի առիայով եւ Կո- միտասի «Հայաստան երկիր դրախտա - վայր»ով։

Հանդիսութիւնը աւարտեցաւ հան - գուցեալ բարերար Ստեփան Սրապեանի մեկենասութեամբ բեմադիր Փիէր Լուիճի Ալպերթոնիի պատրաստած «Ով կը յիշէ հայկական կոտորածները այսօր» իտա - լերէն լեզուով շարժապատկերի ցուցադ - րութեամբ։

Ապրիլեան Եղեռնի 68-րդ տարեդարձի ոգեկոչումը իտալահայ համայնքին կող - մէ առիթ հանդիսացաւ համախմբուելու միեւնոյն խորհուրդին ու գաղափարակա- նին շուրջ՝ ազգային կրօնական ապրում- ներով տոգորուած ու գօտեպնդուած։

ԹՂԹԱԿԻՑ

×

ՏՐԱԿԻՆԻԱՆ

ՏՐԱԿԻՆԻԱՆ. - («Ցառաջ»). - Տրակի - նիանի եւ շրջակայքի Հայերու Բարեկա - մականին հրաւէրով, Կիրակի, Ապրիլ 24-ին, խուռներամ բազմութիւն մը կը մէկտեղուի Ժորժ Քլեմանսոյի կիսանդ - րիին առջեւ եւ պաշտօնական արարողու - թեամբ ծաղկեպսակ մը կը զետեղուի։ Ֆրանսայի այդ մեծ դէմքը, ուրիշներու շարքին, ինչպէս Ժ. Ժօռէս, Ա. Ֆրանս եւայլն, Հայ Դատի ջերմ պաշտպաններէն մէկը կը հանդիսանայ։

Ապա թափօրը կ'ուղղուի դէպի Մեռ - եալներու Ցուշարձանը, ուր Բարեկամա - կանին պատուոյ նախագահը եւ անդամ- ներ երեք ծաղկեպսակներ կը զետեղեն։

Ժիրայր Առաքելեան, յանուն գաղու - թին, ֆրանսերէն եւ ապա հայերէն խօս- քերով կ'անդրադառնայ 1915-ի Մեծ Եղեռ- նին, մատնանշելով ջարդի եւ տարագրու- թեան գլխաւոր իրադարձութիւնները։ Այսօր եւս Թուրքիա՝ Հայոց ցեղասպա - նութիւնը յղացողն ու գործադրողը, կը ժխտէ եւ կ'աւերէ դարաւոր մշակոյթի տէր մեր յուշարձանները, որպէսզի ոչ մէկ հետք մնայ Հայերէն, իր գրաւած հողերուն վրայ։ Այդ հողերը մերն են, մեր հայրերուն եւ նախահայրերուն դրոշ- մած կնիքով։ Հայութիւնը տեւական կեր- պով իր պահանջները կ'արտայայտէ, իսկ երիտասարդութիւնը կը պոռթկայ ի տես Թուրքիոյ ուրացումներուն եւ աշխարհի անտարբերութեան։

Ներկայ կը գտնուէին պաշտօնական անձնաւորութիւններ, - Նտ. Սոլտանի՝ ծերակուտական - քաղաքապետը, Տօքթ. Քայրատ՝ ընդհանուր խորհրդատու, փոխ - քաղաքապետներ Տըմարիա, Պաղիլլօ, Նարտինի, քաղաքապետարանի խորհըր - դատուներ եւ ուրիշներ։

Նիս - Մաթէն, Տրակինիանի էջին մէջ, երկու լուսանկարներով կը նկարագրէ արարողութիւնները։ Թղթակիցը հակիրճ տողերով կ'անդրադառնայ 1915 Ապրիլ 24-ին, զայն որակելով՝ «Պատմութեան առաջին ցեղասպանութիւնը»։

ԹՂԹԱԿԻՑ

(1857 - 1908) Սիմֆերոպոլի առաջին պատկերասրահի հիմնադիրն էր, Ղրիմի բնութեան երգիչը։ Իր կտաւները բազ - մաթիւ պարգեւներու արժանացած են զանազան ցուցահանդէսներու ընթացքին եւ մաս կազմած թանգարաններու հաւա- քածոներուն։

×

ԱԼԲԵՐ ՄԿՐՏՉԵԱՆԻ «ՀԻՆ ՕՐԵՐԻ ԵՐԳԸ» ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԱԾ Է ՄՈՍԿՈՒԱ

Մոսկուայի մէջ ցուցադրուած է «Հայ- ֆիլմ» արուեստանոցի պատրաստած «Հին օրերի երգը» շարժանկարը, որուն բեմա- նիւթը գրած է բեմադիր Ալբեր Մկրտչ - եան։ Երաժշտութիւնը գրած է Տիգրան Մանսուրեան, գլխաւոր դերերը ստանձ - նած են Մհեր Մկրտչեան, Շահում Ղա - զարեան, Վերջալոյս Միրիջանեան, Գուժ Մանուկեան, Նարինէ Բաղդասարեան։ Ցուցադրութենէն ետք ներկաներ քննար - կած են շարժանկարը։ Խօսք առնողներ դրուատած են ժապաւէնին արծարծած հարցերուն յաջող ներկայացումը, զա - նազան պատկերներ եւ պահեր։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ - ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1982 - 1983 ուսումնական տարուան Պէ - Սէի (Պրըվէ տէ քոլէժ) մարզական քննու- թիւններուն մասնակցեցան վարժարանիս նոյն դասարանի 12 աշակերտներ, երեք աղջիկներ եւ 9 մանչեր։

Նոյն քննութիւններու մասնակցող օտար տասնեակ մը վարժարաններու եւ անոնց հարիւրաւոր աշակերտներու մէջէն, վազ- քի մրցումին մէջ մեր աշակերտները կը խլէին առաջին եւ երկրորդ տեղերը։

Հազար մեթր վազքի մէջ Սօֆի Պաղ - տիկեան կը հանդիսանայ առաջին եւ Սանտրա Մուրատեան երկրորդ։

Երկու հազար մեթր վազքի մէջ՝ Արմէն Տէր - Բարսեղեան կը հանդիսանայ առա- ջին, եւ Աթանաս Կիպինեան երկրորդ։

Աշակերտները կ'արժանանան օրուան դատակազմի գնահատանքին ու հիացման թէ՛ իրենց բարեկիրթ եւ թէ՛ մարզական բարձր հոգիին համար։

Շնորհաւորելի են վարժարանի տեսչու- թիւնը ու իրենց մարզանքի ուսուցիչը՝ Ժան Գրիգորեան, որ անխոնջ ու վարժ միջոցներով կը յաջողի միշտ լաւագոյնս մարզել վարժարանի աշակերտները։

Ժ.

LIVRES REÇUS

MEMOIRES DE L'EXIL DE 1915
par Harutiune Mutevelian. Paris, 1983.

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՄԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ՍԻՍՏԵՄԻՆ ՎԱԽՃԱՆԸ

Հիմակ որ իր այլայլումէն բոլորովին սթափած էր, տիկինը տեսակ մը յար - գանքով, գրեթէ զմայլմամբ, կը դիտէր ճերմակ մօրուքով, ազուէսի աչուըներ - րով այդ մարդը, որ աշխարհքին չհասկը- ցածը կրցեր էր հասկնալ. ու տասնկ մարդը վռնտած էր տունէն, ու չէր հաւ- տացած անոր հեռատես հաւաստումնե - րուն արհամարհած, նախատած էր զանի։ Եւ յեղակարծ հակազդեցութեամբ մը, որ ջղային կազմուածքներու յատուկ է, համակրանք մը կը զգար անոր համար, խորունկ զիղջ մը կը համակէր զինքը՝ ապուշ ու ապերախտ ընթացքին համար զոր բռնած էր Մարկոսեան ընտանիքին այդ վաղեմի բարեկամին հանդէպ։ Եթէ չըլլար հպարտութեան ահագին տոզը, որով թիմուած էր իր նկարագիրը, հոն վայրկեանապէս ներում պիտի խնդրէր բոլոր անիրաւութիւններուն համար ո- րոնցմով փոխարինած էր Մերկերեանի բոլոր ծառայութիւնները եւ բարեացա - կամ դիտաւորութիւնները։ Կրցաւ զըս - պել, սակայն, տկարութեան իր այս թա- փը, եւ պարզ խոստովանանքի մը մէջ փնտռել ուզեց իր ընթացքին ամբողջ դարմանումը.

- Շիտակ է, Թադէոս աղա, ձեր խօսքը մտիկ ընելու էի, բայց մարդս տկարու - թեան վայրկեաններ կ'ունենայ...

Այդ միջոցին պատուհաւ խոհարարուհին դրանը մէջ երեւցաւ։

- Հանըմ, լսաւ, Բարթող աղան եկեր է, անպատճառ ձեզ տեսնել կ'ուզէ. կ'ըսէ որ շատ պէտքի բան մը կայ։

- Թող գայ, պատասխանեց տիկին Մար- կոսեան երրորդի մը ներկայութեանը՝ իր շփոթ ու նեղ դրութեան փրկութիւնը նկատելով։

Եւ ահա երեւցաւ Բարթող աղային կին- ճի գլուխը, չերեփի պէս երկար բա - զուկները երերցնելէն, ողջ աչքը թար - թափուն, ծակոտկէն դէմքին վրայ զա - զանային անորոշ արտայայտութիւն մը հրճուանքի։

Դռնէն ներս երկու քայլ առնելով կե - ցաւ՝ տեսնելով հոն Մերկերեան Թադէոս աղան տիկնոջ հետ մտերմական տեսակ- ցութեան մէջ։ Աւելորդ է ըսել որ մեր պատուական գանձապահը բնաւ չէր ա- խորժեր հրէշէն, անոր ծուռ, խեղ, ցա- ւագար էութեան մէջ չիլ մրցակից մը գուշակելով՝ կապուտի եւ կողոպուտի յատկացուած իր շիլ ասպարէզին, - եւ վստահ էր թէ անիկա նոյնքան ուղղամը- տութեամբ կը յանձանձէր Մարկոսեան ընտանիքին կալուածական գործերը որ - քան ինք Հ... գիւղի թաղային սնտուկը։ Ասպարէզներու հիմնական ուղղութեան այս նմանութիւնը գանձապահին ջիղերը թունդ կը հանէր։

Սակայն, Հանըմը քաջալերեց մարդու- կը.

- Սանկ եկուր նստէ, Բարթող աղա, ի՞նչ կայ նայինք։

Մարդուկը յառաջանալով յարգական բարեւ մը տուաւ, գետնէն մինչեւ վեր, կամաց մը տոտզուեցաւ մազկաթոռի մը եզրը։ Եզով օսլայուած իր բաճկոնին գրպանէն ծալուած լրագրի մը ծայրը դուրս կը ցցուէր։

- Լրագի՞ր կարդալու սկսար, Բարթող աղա, հարցուց տիկինը հեգնելով։

- Չէ, ճանըմ, պատասխանեց հրէշը քմծիծաղով մը, աւելա անանկ բան մըն է եղաւ. է՞ս վով եմ քի կազեթա պիտի կարդամ. տասնկ պաշըպօշ բաներու փա- րա տանք նէ ետքը Կատարինէ՞ս, Մագ - թաղինէ՞ս ... Շիտակը կ'ուզէ՞ք, հանըմ, աւելցուց՝ լրագիրը -որ Արեւմուտքի յախտենական թիւն էր - գրպանէն դուրս հանելով ու տիկինին երկնցնելով, - աս- կա ձեզի համար առի։ Աֆ կ'ընէք, հա - նըմ, ասիկա ըսելուս, ամա միտուըմի՞զ է, ժամանակով ըսի ձեզի որ ատ մար - դուն հետ թէրթիպլի վարուիք, չէ՞ք էս անոր պիչիմին չեմ հաւնիր կոր ըսի ... մտիկ չըրիք, սիրտս ալ ծակեցիք ... հի- մա կարդացէք։

Բարթող աղային թեւը երկնցած մնաց այնպէս։ Հանըմը, Կոստանեան խաղքու - թեան առթիւ իր ընդունած այս երկրորդ հարուածին տակ, որ չա՛տ վարէն կու - գար, ջախջախուէր էր։ Ու, իր այդ ան- պատուաբեր պարտութեանը մէջ, Մեր - կերեանին երեսը կը նայէր՝ անոր պաշտ- պանութիւնը մուրալու պէս, առանց զայն դտնել յուսալու։

(Շար. 55)

Տէր եւ Տիկին Պերճ Մասըլաք եւ զաւակները, Պ. Կարօ Մասըլաք, Այրի Տիկին Մաննիկ Մազմանեան, Օրդ. Նուարդ Մասըլաք, Այրի Տիկին Արաքսի Ֆէլլահեան սրտի անհուն կսկիծով կը գուժեն իրենց յոյժ սիրեցեալ մօր, մեծ-մօր, քրոջ, հարսին ու խնամիին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ
ԱԶՆԻՒ, ԽՍԿՈՒՀԻ ՄԱՍԼԱՔԻ
(ծնեալ՝ Քիւրքճեան)

մահը, որ պատահեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Մայիս 6-ին, ժամը 10.30-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին եւ մարմինը կ'ամփոփուի Օրժըվալի գերեզմանատունը։

×

Ցաւակցութիւնք տոմարի ատորագրութեամբ։

Նախընտրաբար, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ ընել կրթական եւ բարեսիրական կազմակերպութեանց։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Հրանդ Մինասեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ թէ գրաւոր մասնակից եղան իրենց սուգին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՀՐԱՆԴ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քէչեան (Զանգու) եւ զաւակը՝ Տէր եւ Տիկին Արման Քէչեան իրենց քրոջ և հօրաքրոջ՝ Նունեա Պօտուրեանի (Գանատա) մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 250 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

3 ՕՐ ՄԱՆՇԻ ԱՓԵՐՈՒՆ
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՄԱՆԿԱՆՑ ՔՈՅՆԻՆ ՄԷՋ

Մայիս 21, 22 եւ 23-ին օթոքարով պըտոյտներ Նորմանտիի տեսարժան վայրերը երեք օրուան ընթացքին։

Départ de l'autocar Samedi matin à 8h. 30

Rendez-vous devant le Théâtre Municipal d'Issy-les-Moulineaux.

Départ de l'autocar à 9h.

Paris St. Lazare, Cours de Rome

Աւանդական հիւրասիրութիւն եւ օթոքարով պտոյտներ – հաւանաբար մինչեւ Մոն Սէն Միշէլ կամ Շէրպուրկ –։

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 985 - 36 - 53 եւ 854 - 35 - 74

— Participation aux frais :

Voyages, séjours de 3 jours en pension complète et excursions..........350 Frs. seulement

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղիկի՝ Տիկին Պրէսօ Մարի (ծնեալ՝ Ալճեան) մահուան առթիւ. - Թիւֆէնքճեան ընտանիք 100 Ֆ., Վալանսի ռիւ Պուֆիէ հայ վաճառականներ 210 Ֆ.։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Կապ. Խաչի Սէն - Ժեռոմի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Այրի Տիկին Վահրամ Մանուկեանէ, Այրի Տիկին Ալիս Տէր - Մինասեանէ, Տէր եւ Տիկին Ալպեր Մանուկեանէ 100-ական Ֆ., իրենց շատ սիրելի ողբացեալ տագրոջ եւ հօրեղբօր Մանուկ Մանուկեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ։

Ողբացեալ Ազնիւ Ասլանեանի մահուան առթիւ եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները՝ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Քէօլէեան 100, Տէր եւ Տիկին Նուպար Քէօլէեան 50 Ֆ.։ Նոր Տարուան առթիւ Սէն - Ժէռոմի Թաղականութիւնը 300 Ֆ. կը նուիրէ Սէն - Ժէռոմի Կապոյտ Խաչին։

A L'OPERA DE MARSEILLE
DIMANCHE 5 JUIN à 15 HEURES

Concert

AVEC

LA CHORALE SAHAK-MESROP

Radio-Trait-d'Union

RADIO ARMENIENNE
Région Lyonnaise

Tous les Dimanches — de 10h. à midi
Sur FM. 89.50 Mghz.

PROGRAMME
DIMANCHE 8 MAI

— Editorial : **Le procès de Hampig Sassounian**
— Informations en langues française et arménienne
— Informations sportives
— Reportage de la semaine : **La Communauté Arménienne de Valence** (1re partie).

———×———

Emissions arméniennes:
ARMENIE - MAGAZINE
— *Dimanche : de 10h. à 12h. 30 en mai*
ARMENIE - VARIETES
— *Lundi et Vendredi: de 9h. à 10h.*
ARMENIE - CULTURE
— Jeudi : de 20 h. 30 à 22 h. 30 animé par le Nor Séround de Lyon

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԷ

Երիտասարդ կին մը, որ աշխատանքի փորձառութիւն ունի, գործ կը փնտռէ, նախընտրաբար առեւտրական կամ թուրիզմի գրասենեակի մը մէջ։ Վկայուած է տընտեսական գիտութեամբ (գերմաներէն), գիտէ անգլերէն, գերմաներէն եւ ֆրանսերէն։

Դիմել. - Ալին Կարիպեան
27, rue des Longs Près **92100 Boulogne**
Հեռ.. 761. 08. 62

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ
ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
Ցխնամեակի
Հանդիսութիւններու կարգին
ԱՐՏԱՍԱՆԱԿԱՆ
ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ
Նուիրուած՝

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻՆ
ՈՒ
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ

Կը նախագահէ՝
Ս. Ք. ԶԱՆԳՈՒ

Կիրակի, Մայիս 15, ժամը 16-ին Բարեգործականի Ալեք Մանուկեան Մշակութային կեդրոնը։

118, Գուրսէլ փողոց, 75017 Փարիզ

Կ'արտասանեն՝ ԱՃԱՐԵԱՆ Բուլինա, ԲԱԼՈՒԵԱՆ Արմենուհի, ՊՇՏԻԿԵԱՆ Նազարէթ, ԳԱՐԲԱՆԹԻԷ - ԷՔԻՋԵԱՆ Մաթլէն, ԳՄԲԷԹԵԱՆ Արաքսի, ԹԷՐՋԵԱՆ Անահիտ, ԼԱ ՇԱՍԱՆԷՐ - ԽՏԸՇԵԱՆ Հայկուհի, ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ Մարիէթթա, ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ Վահան, ՇԱՄԻԿԵԱՆ Պարգեւ, ՋԱՔԸՐԵԱՆ Անի, ՊԷՕՐԷՔԵԱՆ Վիլմա, ՊՕՂՈՍԵԱՆ Սարգիս, ՍՈՒՐԷՆԵԱՆ Սիրաք, ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ Սոնա, ՎԷԶԻՐԵԱՆ Հռիփսիմէ, ՏԷՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ Ագապի։

Հանդէսի վերջաւորութեան «Պատուոյ Գիր»երու բաշխում։

Ծախքերու մասնակցութիւն 50 Ֆ.։

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով՝
780 82 58 եւ 985 36 53

× Ներկայ կ'ըլլան.. «Հայրենիքի Ձայն»ի խմբագիր Լեւոն Զաքարեան եւ Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային կապի կոմիտէէն թատերագիր Գէորգ Արակեան։

CENTRE CULTUREL NOURHAN FRINGHIAN
6, Avenue Bourgain — Issy-les-Moulineaux
(Métro : Mairie d'Issy)

présente
le Samedi 7 Mai à 17h. et 21h. précises
(deux séances)
Arménouhi EKIZIAN-CARPENTIER
Haïgouhi KHEDECHIAN-LA CHASSAGNE
dans un spectacle Poétique à deux voix
-en Arménien et en Français-

CŒUR ET MEMOIRE

Un passionnant voyage à travers le temps
(poèmes — musique — théâtre)
Prix des places : 50 F. (Etudiants 30 F.)

SOIRÉE DANSANTE

La Croix Bleue d'Arnouville-Sarcelles donne sa grande soirée dansante annuelle;
le Samedi 7 Mai
avec l'orchestre **Melkonian**
et... **MARTIN YORGANTZ**

Salle Municipale Marcel Pagnol
Rue Gounod, 95400 Villiers-le-Bel

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ

Կիրակի, Մայիս 29, ժամը 16-ին Օրհնութիւն եւ հանդիսաւոր բացում նորաշէն մանկապարտէզի, եկեղեցական եւ քաղաքային բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու ներկայութեան։

Հանդիսութեան կը հրաւիրուի Փարիզի եւ շրջանի արուարձաններու հայութիւնը, մասնակցելու, այցելելու եւ արձանագրելու փոքրիկները (երկսեռ), ազգային ոգիով թրծուած եւ ներկայ կրթական պահանջներու համապատասխան՝ միջավայրի յարմարագոյն պայմաններով դեղազարդըւած՝ այս մանկապարտէզին։

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

U. J. A. — **FOOTBALL** — ALFORTVILLE

POUR LA PREMIERE FOIS EN FRANCE

MINI-MUNDIAL DES ARMENIENS

PENTECOTE 1983

COUPE BOGHOS DAVIDIAN

Stade Municipal d'ALFORTVILLE
28 Quai Blanqui

— DIMANCHE 22 MAI —
Début des matches à 8 heures

VIENNE	VALENCE
ALFORTVILLE	HOMENETMEN-BEYROUTH (LIBAN)
LYON DECINES	MARSEILLE-ARDZIV
HOMENETMEN-FRANCE	ISSY-les-MOULINEAUX

à 19 heures au stade

Soirée arménienne

BUVETTE — RESTAURATION — GRILLADES — BAR

— LUNDI 23 MAI —

— MATIN :	8h. - 12h.	CLASSEMENT
— APRES MIDI :	14h.	PRESENTATION DES EQUIPES PARTICIPANTES
		REMISE DES FANIONS
	15h. 30	FINALE — REMISE DES COUPES

RESTAURATION, BAR

Réservation des places au stade et Café Philippe : 375. 61. 35
Renseignements : SIMONIAN : 375. 20. 91

ՄԻՈՒԹՈՆՈՐՀՆԷՔԻ
ԱՌԹԻՒ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԷՋՄԻԱԾԻՆ

voyages spéciaux à

ETCHMIADZINE

SEPTEMBRE 83
du 16 au 29 — du 17 au 30 — du 22 au 30

Possibilités de départ de Lyon et de Marseille

Renseignements et Inscriptions:

Départ de Paris
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides

Départ de Lyon
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

Départ de Marseille
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

Org. Lic. A 1037

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
7
SAMEDI
7 MAI
1983

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.431 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 58e ANNÉE — No 15.431

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՑՈՅՑԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ, ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հաւանաբար այլեւս աւելի դիւրին ըլլայ առանց ցոյցի օրերը նկատի առնել, քան՝ ցոյցով: Արդարեւ ամէն օր դասակարգ մը կայ, որ փողոց կ'իջնէ իր դժգոհութիւնն ու բողոքը արտայայտելու համար: Բժիշկներէ, բժշկական ուսանողներէ, հողագործներէ ետք, Հինգշաբթի օր երեք ցոյցեր ծրագրուած էին, որոնց երկուքը բախումներու առիթ տուին կարգուկանոնի ուժերուն հետ: Ցոյց մը կազմակերպած էին փոքր առեւտրականները (արհեստաւոր, միջին կամ փոքր ձեռնարկներ, խանութպաններ եւայլն, եւայլն): Տողանցքը նախատեսուած էր Խնկալիսի հրապարակէն Շան տը Մառս եւ կազմակերպողները գժգոհ չէին, թէեւ ինչպէս միշտ մասնակցողներու թիւը կը տարբերի ըստ՝ հաշուողին...: Այսպէս մինչ կազմակերպողներուն համար 60 հազար մասնակցող կար, ոստիկանութիւնը 15 հազար կը նկատէ ցուցարարներու թիւը: Փարիզ թէ գաւառ, ընդհանրապէս խանութները փակ էին ժամը 16-էն 18, բայց Փարիզի մէջ է, որ ցոյցը կը վերջանար բախումներով, ավրնիւ Ֆոշէ եւ Ռափի թաղամասը: Սկզբնական արտասովոր դասական ձեռնառումներ-րուն, կը յաջորդէին մարակները ու բիրերը:

Կռիւները ծայր տուած են, երբ ոստիկանները ուզած են արգելք հանդիսանալ ցուցարարներուն, որ «Գիներու եւ մըրցակցութեան» տնօրէնութեան չէնքը հասնին: Մասնակցողներուն մէջ, ամէնէն մեծ համեմատութիւնը կազմած են մսավաճառները (95%) եւ կը կարծուի որ գրգռողներն ալ իրենք եղած են: Ի վերջոյ, սակայն այս ցոյցը չէ, որ տակնուվրայ ըրաւ Փարիզի որոշ թաղեր Հինգշաբթի օր, այլ ուսանողական երկրորդ ցոյցը, որ հազիւ վերջ գտած է Ուրբաթ առտու 2-ին, 68-ի մայիսեան օրեր յիշեցնելով լատինական թաղը:

Ուսանողական առաջին ցոյցը, զոր կազմակերպած էր Ժիւսիէօ ձախողութիւնն մըն էր, քանի հազար հոգի իսկ չէր կրցած համախմբել: Որոշուած էր ոչ պաստառ, ոչ ցուցատախտակ բերել, այլ պարզօրէն արտայայտուիլ: Կը բողոքէին զոմփի եւ համալսարանին մէջ գործադրերու միջամուխ ըլլալուն դէմ: Գըլխաւոր լոզունգն է «Բոլորս ալ Օլնէի պանեուլներն ենք»:

Միւս ցոյցը, որ նաեւ կ'ուզէր ապաքաղաքական բնոյթ առնել, կազմակերպուած էր ուսանողներու «Ազգ. Համախմբում»ին կողմէ, նախատեսուած՝ Շան տը Մառս-էն Պանթէյլ, որ արդէն միջադէպերու տեղի կուտար Օտէոնէն իսկ եւ առաւօտեան մինչեւ 2, տակնուվրայ կ'ընէր լատինական թաղը: Շուրջ հարիւր ոստիկաններ վիրաւորուած են, ծանօթ չէ վիրաւորուած ուսանողներու թիւը, մօտ 60 ցուցարարներ հարցաքննուած են: Կը կարծուի որ բուն ցուցարարները չեն կրցած զսպել անխուսափելի ծայրայեղ տարրերը, որոնց գլխաւոր զբաղումն է (աւելի ճիշդ՝ պաշտօնը), այլափոխել ցոյցի մը նկարագիրը: Անոնք ծայրայեղ - ձախ կ'որակուին կամ ծայրայեղ - աջ, ըստ հոսանքներու եւ խորքին մէջ անկարելի չէ որ նոյն «արհեստաւոր» տարրերն ըլլան: Առաւօտեան մօտ միայն վերջ տրուած էր միջադէպերուն: Բայց մինչ այդ կառքեր կրակի տրուած էին, խանութներու ապակեփեղկերը ջարդուփշուր եղած եւլն., եւլն.:

ԱՐԱՐԱՏ ՍԻՐԵԼԻՍ...

Ո՞ւր չենք հանդիպիր Արարատի անունին...: Թերթուածներէ մինչեւ պաստառներ, մարզական խումբերէն մինչեւ քոնեաքի շիշեր, սրճարաններէ մինչեւ ճաշարաններ, մուշտակի վաճառատուներէն մինչեւ գորգի խանութներ, եւ դեռ նըպարավաճառ, հուսկ, մինչեւ իսկ՝ գերեզմանատուն...: Ախ, եթէ Արարատը լեզու ունենար:

Այս անգամ, իր անունը գտանք, անգլիական վէպի վրայ, որու հեղինակն է Տ. Մ. Թոմըս, հարազատ Կալլեցի մը, ծնած Քորնուայլ, ինչպէս կը գրէ Փուարօ - Տէլփէշ «Մոնտ»ի Հինգշաբթի օրուան գրական էջին վրայ: Բայց, որպէսզի մեր ընթերցողները խուժեն ետք «այս Արարատ»ին վրայ, յուսախաբ չըլլան, ճըշդենք թէ Հայ Դատի նուիրուած հատոր մը չէ, եթէ նոյնիսկ այս գնահատուած վիպագիրը կը յիշէ թէ տասնեակ հազարաւոր Հայեր ջարդուած են Արարատի փէշին: Ինքնատիպ վէպ մը, ուր Հայաստան միթի մը վերածուած է: Կը ներկայանայ թէ' իբրեւ աւետեաց երկիր թէ' գոհարերուած վայր, գրեթէ երեւակայական դրախտ մը, որու վրայ, պարբերաբար ,երականութիւնը վրէժ կը լուծէ» կը գրէ Փուարօ - Տէլփէշ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ԱՊՐԻԼ 25 - 28)

ԱՂԱՍԻ ԱՅՎԱԶԵԱՆԻ ՆՈՐ ԺԱՊԱՒԷՆԸ ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ՊԱՍՏԱՌԻ ՎՐԱՅ

Հին Թիֆլիսի հայ նկարիչներէն Վանօ Խոջաբէկեանի կեանքին ու գործունէութեան նուիրուած «Վառած լապտեր» շարժանկարը ընդունուած է համամիութենական պաստառներու վրայ ցուցադրուելու համար: Ժապաւէնը երկրորդ գործն է արձակագիր Աղասի Այվազեանի, որ երկու տարի առաջ մուտք կը գործէր բեմադրութեան մարզին մէջ՝ «Լիրիկական երթ» շարժանկարով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ բարձունքին վրայ, ամէնէն բուռն բախումներէն մէկը տեղի ունեցած է, Հինգշաբթի օր, տիւրզիներու եւ քրիստոնեաներու միջեւ: Ութ մեռեալ եւ 19 վիրաւոր կայ: Միւս կողմէ, Ուրբաթ օր կը սպասուէր խորայելեան որոշումին, պատրաստուած ծրագրին մասին, Լիբանանի վերաբերեալ: Լիբանանեան իշխանութիւնները իրենց հաւանութիւնը տուած են այս համաձայնագրին շուրջ, որ կը նախատեսէ իսրայելեան զօրքին ալ քաշուիլը:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ Հինգշաբթի օր վերջացուց չինական իր շրջապտոյտին պաշտօնական բաժինը, Տենգ Ցիաօփինկի հետ տեսնուելէ եւ մամուլի ասուլիս մը տալէ ետք, ուր յայտնեց թէ Չինաստան պիտի դիմէ ֆրանսական թեքնոլոժիին: Յաջորդ երկու օրերը, Ուրբաթ եւ Շաբաթ վերապահուած են զբօսաշրջիկութեան:

ՌԸՆԷ ԹՈՄԱԶԻՆԻ, նօսի ծերակուտական եւ ՀՀՀ-ի քաղաքական Բիւրոյի անդամ, սրտի տագնապէ մը մեռաւ: 64 տարեկան էր:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳԻՐՔ ԺԱՌԱՆԳՈՂՆԵՐ...

Ա.

- Նայիրիին ու Վահանիկին, սիրով -

Բարեկամներէս մէկը, պրակ առ պրակ լոյս տեսնող համայնագիտարան մը կը հաւաքէ մեծ բծախնդրութեամբ: Օր մը անդրադարձայ, որ խիրաքանչիւր պրակէն երկուքական օրինակ կը գնէր, ուրեմն նոյն համայնագիտարանէն երկու ամբողջական շարք կը հաւաքէր: Բաւական սուղ համայնագիտարան մըն էր այդ, ուստի զարմացայ եւ հարցուցի.

- Ինչո՞ւ երկու օրինակ:

Պահ մը մտածեց.

-Չեմ գիտեր, պատասխանեց, շատ արժէքաւոր համայնագիտարան է եւ ես երկու զաւակներ ունիմ: Վաղը, եթէ մեռնիմ, երկուքն ալ մէկմէկ օրինակ կ'ունենան եւ իրարու հետ չեն կռուիր գիրքերը բաժնելու առեն:

Հիացայ, քիչ մըն ալ ժպտեցայ իր լաւատեսութեան վրայ:

Ժառանգական կռիւներ շատ տեսած ենք մենք մեր կեանքին մէջ: Եղբայրներ եւ քոյրեր, կամ ընտանեկան մերձաւոր կամ հեռաւոր պարագաներ, որոնք ամբողջ կեանք մը սիրով ապրած են իրարու հետ, մէկ օրէն միւսը թշնամացած են իրարու, երբ կարգը եկած է ժառանգութիւն մը բաժնելու: Ոսկի, հնչիւն դըրամ, անշարժ կալուած, արժէքաւոր կահկարասի, հնութիւններ, մինչեւ իսկ հեռաձայնի գործիք մը, երկու հատ արծաթ դգալ, եւդեռ ինչե՜ր, պատճառ դարձած են հակամարտութեան եւ սրտաբեկումի: Սակայն ամբողջ կեանքիս մէջ գոնէ անգամ մը տեսած չեմ որ ժառանգորդներ իրարու հետ կռուին գրադարան մը բաժնելու համար: Ընդհակառակն, եթէ գիրքերու համար վէճ մը կը ծագի, ատիկա կը ծագի երբ կարգը կուգայ ճշդելու՝ թէ ո՞վ պիտի զրադի այդ գիրքերը տունէն պարպելու, հնավաճառի մը ծախելու, կամ ծով առնիլ թափելու տաժանելի գործով...:

×

Գիրք մը, կամ թանկարժէք գիրքերէ կազմուած գրադարան մը ուրիշի մը աչքին չի կրնար ունենալ այն արտակարգ արժէքը, զոր ունի տէրոջը, այսինքն զայն գնող, հաւաքող, կազմողին համար: Կը կարծեմ որ այս երեւոյթը միայն մեզի յատուկ չէ: Հազուադէպ է տեսնել որ հաւաքականութեան մը, ընկերային շրջանակի մը, ընտանիքի մը բոլոր անդամները նոյն պաշտամունքը ունենան գիրքի նկատմամբ: Բոլորն ալ թէեւ նոյն պաշտամունքը կրնան ունենալ ոսկիի կամ արծաթի նկատմամբ, կրնան զանոնք դըրամարկղերու մէջ պահել գուրգուրանքով, բայց նոյն արժէքը չեն տար գրադարանի մը:

- Ես ի՞նչ պիտի ընեմ այս գիրքերը, կը հարցնեն ուրիշ մը իրենց մնացած դըրադարանի մը համար, մինչ ո՛չ ոք նոյնը կը հարցնէ արծաթէ պնակի մը, ոսկի մանեակի մը պարագային:

Զարհուրելի հարցո՛ւմ, որու հանդէպ ներողամիտ կրնայինք գտնուիլ, եթէ խնդրոյ առարկայ գրադարանը կազմըւած ըլլար միայն արհեստագիտական գիրքերէ: Արդարեւ, Պատրիարքարանի կամ ուրիշ ազգային հաստատութիւններու նրբանցքներուն մէջ, ապակեայ պահարաններու ետին բժշկագիտական, տընտեսագիտական կամ իրաւաբանական գըրադարաններ տեսած եմ: Հարիւրաւոր հատորներ, ոսկեզօծ խորագիրներով ու կաշիէ փառաւոր կազմով: Ո՞վ գիտէ որ բժիշկին կամ տնտեսագէտին անձնական հաւաքածոն կը կազմէին անոնք, հիմա անտարակոյս նորաձեւութենէ ինկած, բայց թերեւս նորէն ալ որոշ արժէք ներկայացնող: Այդպիսի գիտական գրադարան մը նշանակութիւն կրնայ չունենալ բժիշկի մը ժառանգորդին, եթէ ան ալ իր կարգին բժիշկ չէ: Բնական է ուրեմն որ այդ գրադարանը ձեռքէ պիտի հանուի, կամ պիտի նուիրուի հաստատութեան մը:

Բայց յաճախ նոյն ճակատագրին կ'ենթարկուին գրական ու մշակութային գործերէ բաղկացեալ գրադարաններ ալ: Գրական գործ մը բժշկական գործի չի նմանիր: Քիչ մը գրական նախասիրութիւն ու ճաշակ ունեցող ոեւէ մէկը կըրնայ ըմբոշխնել զայն: Իսկ եթէ ինք չունի, թերեւս իր զաւակը, իր յաջորդը կրնայ օր մը ունենալ այդպիսի ճաշակ մը եւ օգտագործէ այդ գրադարանը: Սակայն տեսնուա՞ծ է որ գրական նախասիրութիւն չունեցող մէկը ուրիշէն ժառանգուած գրադարանի մը արժէք տայ մտածելով որ իր զաւակը կրնայ թերեւս ապագային պէտք ունենալ այդ գրադարանին: Տեսնուա՞ծ է որ զայն շարունակէ խնամքով պահել իր տանը մէջ ժառանգուած ուրիշ բազմաթիւ կահ կարասիի կարգին:

×

Ես հիացայ ուրեմն գրասէր բարեկամիս լաւատեսութեանը վրայ, երբ լսեցի որ ան քիչ մըն ալ իր երկու զաւակները նըկատի ունէր նոյն համայնագիտարանէն երկուքական օրինակ գնելու առեն: Եթէ չվախնայի սիրտ հասկցնելէ, հետեւեալը պիտի ուզէի ըսել անոր.

- Կը մաղթեմ որ զաւակներդ օր մը իրարու հետ իրապէս կռուին, գրադարանդ իրենց միջեւ բաժնելու համար:

Բ. Հ.

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆ

Ուրբաթ առտու, Մայիս 6-ին, իր բնակարանին մէջ սրտի տագնապի զոհ գացած է Կարպիս Ունճեան, վարիչ-տնօրէնը Փարիզի «Աշխարհ» շաբաթաթերթին:

Ողբացեալը ծնած էր Մանիսա, շուրջ 77 տարեկան եւ վարելէ զատ մեր պաշտօնակցին վարչական գործերը, կը զբաղէր նաեւ Հայաստանի ճամբորդութիւններով: Կը պատկանէր սերունդի մը, որ թէեւ համեստ ուժերով, այլ հայրենասիրական ոգիով տոգորուած, իր կարելին ըրած է օգտակար ըլլալու համար իր ժողովուրդին:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը, լոյս կը տեսնէ «Յառաջ Միտք Եւ Արուեստ»ի Մայիսի թիւը, հետեւեալ բովանդակութեամբ.-

Ռուբէն Մելիքի հետ — Մ. Պչաքճեան
Le double exil d'Armen Lubin — D. LEUWERS
Sirarpie Der Nersessian — Dom B. OUTTIER

ՀՈՌՈՄՈՍԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՆՔԸ (*)

Գրեց՝ ԱՐՇԱԼՈՅՍ Ա. ԽԱՆՏԱՆԵԱՆ

«Նիւթեր հայկական հնագիտութեան համար» մատենաշարի թիւ 2-ը, նուիրուած՝ «Հոռոմոսի հայկական վանք»ին, Լ. Մ. Թիէրրի մենագրական աշխատանքն է։ Այս մատենաշարին թիւ 1-ը որ երեւցաւ 1978-ին, նուիրուած էր նոյն հեղինակին կողմէ, Կարսի Ս. Առաքելոց Մայր Եկեղեցիին։

Միջնադարեան այս հռչակաւոր հայկական վանքը, կ'ըսէ Թիէրրի, շատ քիչ ճանչցուած է Արեւմուտքի մէջ. ահա թէ ինչու ուզած է հրատարակել այս մենագրութիւնը, եւ ծանօթացնել Հոռոմոսի վանքին ամբողջ համալիրը, կը թուէ անոր մասին անցեալ դարուն, հմուտ օտար եւ հայ մասնագէտներու կողմէ եղած աշխատանքները եւ կուտայ իր անձնական հետազօտութիւններուն արդիւնքը։

Ան երեք անգամ, 1959-ին, 1964-ին եւ 1970-ին, այցելած է Հոռոմոսին վանքը, իւրաքանչիւր անգամ քանի մը ժամ միայն ստիպուած ըլլալով տեղւոյն վրայ մնալ, որով, հազիւ կրցած է, ցարդ անտիպ, քանի մը շէնքերու յատակագիծերը վերականգնել, ինչպէս նաեւ նշանակել քանդակազարդերը՝ որոնք երբե՛ք ուսումնասիրուած չեն։

100 էջերէ բաղկացած այս աշխատանքը նուիրուած է Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին, երախտագիտական զգացումներով։

Գրքոյկը կը բաղկանայ 7 գլուխներէ եւ ա ն ձ ն ա ն ո ւ ն ն ե ր ո ւ եւ տեղանուններու ցուցակներէ. կան լուսանկարներ եւ յատակագծեր, բնագրին մէջ, եւ 16 առանձին լուսանկարներու տախտակներ՝ գիրքին վերջաւորութեան։

Հեղինակը ներածականին մէջ կը խօսի վանքին աշխարհագրական դիրքին, անցեալին կատարուած հնագիտական պրպըտումներուն մասին եւ կուտայ ճոխ մատենագիտութիւն մը։

Ներկայիս, վանքը կը գտնուի Արեւելեան Թուրքիոյ Կարսի վիլայէթին մէջ, խորհ. Հայաստանի սահմանագլուխը, Արփա Չայի (Ախուրեան) ծամածուռ, ոլորուն դարձուածքներովը շրջապատուած։ Միջին դարուն այս շրջանը Շիրակի գաւառը կը կազմէր, Արարատեան նահանգին մէջ։

Առաջին գլխուն մէջ հեղինակը կը խօսի Հոռոմոսի վանքին միաբանութեան մասին։ Հիմնուած է 931 - 936-ին Հայր Յովհաննէս բարեգութ կրօնաւորին կողմէ, որ ուրիշ կրօնաւորներու հետ թողած բիւզանդական կայսրութեան հողերը ապաստանած է Շիրակի գաւառին մէջ՝ քաղքեդոնական հալածանքներէ փախչելով։

Մանրամասն պատմականը կ'ընէ վանքին։ Կուտանք կարեւոր ժամանակաշրջանները միայն։

Նախապէս փոքրիկ մենաստան մը կը թուի եղած ըլլալ, քանի մը պզտիկ եկեղեցիներով։ 1038-ին վանքը կը փայլի, երբ Յովհաննէս - Սմբատ Հայոց Թագաւորը կառուցանել կուտայ Ս. Յովհաննէս եկեղեցին եւ ժամատունը՝ ինչպէս կը հաղորդեն ժամատան արձանագրութիւնը եւ Սամուէլ Անեցի։ Աւելի վերջը, երբ Վաչուտեաններու տոհմին ձեռքը կ'անցնի վանքը կը փայլի դար մը անոնց առատաձեռն նուէրներով, հակառակ թշնամիներուն գործած մշտատեւ աւերներուն։ Սկրիփթորիըմ մըն ալ կը բացուի, ուր կարեւոր աշխատանքներ տեղի կ'ունենան. կը բարձրանան միաժամանակ՝ զանազան մատուռներ։

Իշխանուհի Խութլու Խաթուն իր մօր Թուղուքանի համար մատուռ - շիրիմ մը շինել կուտայ։ Իշխանուհի Անեցի Խաթուն վանքը նորոգել կուտայ, աւելցնելով նոր պզտիկ մատուռ մը։ 1229-ին, Վաչէ Վաչուտեան իշխանը Շիրակի քաղաքապետը, կը բարձրացնէ Մասունքներու Տունը։ 1227-ին հարուստ կալուածատէր Արիւծ եւ իր կինը Սեդա, նոր շէնք մը շինել կուտան նշխարներու պահպանման համար. միեւնոյն ատեն ջրարաշխական անհրաժեշտ լայնածաւալ միջոցներ գործի կը դրուին, վանքը թշնամիին հալածանքներէն տուժած ըլլալով։

Թիւրքմէններու յարձակումները կ'աւերեն երկիրը. վանքը կը լքուի երկար ատեն, սակայն քանի մը իրարու յաջորդող վարդապետներ կը ջանան զայն պատսպարել վաչկատուն ցեղերու հօտերէն եւ կարեւոր նորոգութիւններ կ'ընեն։

1800 - 1807-ին, էջմիածնի անապահով կեանքը պատճառ կ'ըլլայ որ իր կրօնաւորները Հոռոմոսի վանքը ապաստանին։

Ռուսական տիրապետութեան օրով եւ մինչեւ առաջին Համաշխարհային պատերազմ, վանքը բաւական լաւ վիճակի մէջ էր եւ աշխոյժ գործունէութիւն ունեցած է։ Անկէ ի վեր խաչնարած ժողովուրդներու հօտերուն ամառանոց կը ծառայէ։

Գլ. Բ. - Ս. Յովհաննէս եկեղեցին, ինչպէս ըսինք, կառուցուած է Յովհաննէս - Սմբատ Թագաւորին կողմէ 1038-ին՝ ըստ մատենագրական վկայութիւններու։ Յատակագիծը կը ներկայացնէ գմբէթակիր սրահ մը։ Թիէրրի, մասնագէտ հայկական ճարտարապետութեան ոճերուն, վերլուծում կ'ընէ այդ տիպի սրահներուն։ Կուտայ միակ արձանագրութիւնը (*) որ կայ եկեղեցիին մէջ եւ, ըստ անոր քանդակազարդերուն ոճին, կ'եզրակացնէ որ 11-րդ դարու Անիի դպրոցին դրոշմը կը կրեն անոնք։

Գլ. Գ. - Ս. Յովհաննէսի ժամատունը, ըստ Սամուէլ Անեցիի եւ ներսը գտնուող արձանագրութեան մը, կառուցուած է եկեղեցիին հետ միաժամանակ՝ 1038-ին, նոյն Յովհաննէս - Սմբատ Թագաւորին կողմէ։ Քառանկիւն շէնք մըն է 9 բաժանումներով, ծածկուած տափակ ձեղունով։ Կեդրոնական մասը լայն բացուածք մը ունի, որուն վրայ բարձրացած է ութանկիւն բրգաձեւ բուխերիկ մը, եւ վերջացած՝ փոքրիկ զանգակատունով մը։ Վերլուծելէ ետք ժամատուներու յատակագիծերուն մասնայատկութիւնները, կ'անցնի կեդրոնական գմբէթի եւ ձեղունի քանդակազարդերուն՝ որոնք մինչեւ հիմա հնագէտներու քննութեանը առարկայ չեն եղած եւ որոնք Թիէրրիի աշխատանքին կարեւոր մասը կը կազմեն։

Ութանկիւն բրգաձեւ գմբէթը բաժնուած է 8 տուփէ սալաքարերու, որոնց իւրաքանչիւրը շրջանակուած է մարգարտաձեւ զարդարանքով մը. իսկ վերինը բոլորաձեւ ոճաւորուած ցորենի հասկերու նման նրբին զարդարանք մըն է՝ որ իր նմանը չունի հայ արուեստին մէջ։

Արեւելեան սալին վրայ պատկերացուած են մարդկային կերպարանքներ, որոնց պատկերագրութիւնը շահեկան է եւ առիթ տուած է զանազան մեկնաբանութիւններու։ (*)

Հայերէն արձանագրութեան հետ տուած է ֆրանսերէն թարգմանութիւնը իր կարեւոր գիծերուն մէջ։

Տանք այս սալաքարին համառօտ ուրուագիծը։ Հորիզոնական գօտիով մը ան բաժնուած է երկու մասերու։ Վերի մասը կը ներկայացնէ Յիսուսը՝ նստած գահին վրայ։ Գահին աջ ու ձախ կողմերը երկու հրեշտակներ. հրեշտակներէն քիչ մը վար, չորս կենդանիները՝ (վիվան) ըստ մարգարէական Աստուածայայտնութեան։

Իսկ վարի բաժանումին մէջ, երկու կարգի վրայ չորսական անձեր, տարիքոտ եւ մօրուսաւոր, որոնք մէջքէն վեր ներկայացուած են։ Անոնց անունները նոյնացուած են արձանագրութիւններով, անոնք հայ եկեղեցիին առաջին հայրապետներն են, - Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ, Արիստակէս, Վրթանէս եւ Յուսիկ։ Վարի չորսը՝ արձանագրութիւն չունին. ըստ Թիէրրի առաջիններուն յաջորդներն են։ (*)

Ուզելով փնտռել սկզբնաղբիւրը եւ նշանակութիւնը մարգարէական այս տեսիլին, կը թուէ դրացի երկիրներու քրիստոնէական արուեստի գործերը (Սուրիա, Եգիպտոս, Կապադովկիա), կ'անդրադառնայ հայ եկեղեցիներու՝ Լմբատավանքի եւ Թալինի (7-րդ) խորաններու որմնանկարներուն եւ կ'եզրակացնէ, թէ Հոռոմոսի այս քանդակը կը պատկերացնէ Աստուծոյ փառաբանութիւնը հրեշտակներու ներկայութեամբ եւ եկեղեցիին փառքը՝ առաջին հայրապետներու ներկայութեամբը՝ անոնց նուիրապետական կարգով։

Միւս սալաքարերու քանդակները, խաղողի ոճաւորուած ողկոյզներ, կարգ մը սվովտիքազներ, խաչքարեր, չքեղօրէն եւ նրբօրէն քանդակուած կը ծածկեն ամբողջութեամբ սալաքարերու երեսները։ Հեղինակը համեմատական քննութեան կ'ենթարկէ զանոնք հայկական եկեղեցիներու քանդակներուն հետ, կը խօսի հաւանական ազդեցութիւններու մասին, դրացի երկիրներէ, վեր հանելով սակայն Հոռոմոսի ճարտարապետին եւ քանդակագործերուն հանճարեղ այս նորագիւտ ստեղծագործութիւնները։

Խօսելէ ետք ձեղունի քանդակազարդերուն մասին, որոնք խիստ հետաքրքրական են. յաջորդող 17 էջերու մէջ ան մէջ կուտայ ժամատան մէջ գտնուած բազմաթիւ արձանագրութիւններուն հայերէն բնագիրը, անոնց ֆրանսերէն թարգմանութիւնը, զանց առնելով սկիզբը եւ վերջը հասարակ տեղիք դարձած առացուածքները, բայց պահելով նուիրատուներու, հայրապետներու, իշխաններու, թագաւորներու անունները՝ որոնք շատ կարեւոր են, կ'ըսէ, ոչ միայն եկեղեցւոյ նուիրապետութեան համար, այլեւ այդ ժամանակի քաղաքական եւ տնտեսական կեանքի անցքերուն առընչութեամբ։

Գլ. Դ. - Հոս հեղինակը կը խօսի Թուղուքանի եւ Անեցի Խաթունի մատուռներուն մասին, որոնք կը գտնուին Ս. Յովհաննէս եկեղեցւոյ աջ ու ձախ կողմերը։

Առաջինը՝ մէկ յարկանի շէնք մըն է։ Գետնայարկը գերեզմանատեղի եւ վերը՝ 3 մատուռներով աղօթատեղի մը։ Այս մատուռ - գերեզմանատեղիին մէկ լուսանկարը, վերակազմուած Թորամանեանի կողմէ, մեզի գաղափար մը կուտայ գերեզմանասրահին եւ գերեզմաններու վերեւ կանգնած չորս խաչքարերու մասին՝ որոնց քանդակները շատ գեղեցիկ են։

Գալով շէնքին ճարտարապետական ոճին, Թիէրրի գիտել կուտայ թէ քրիստոնէութեան շրջանին վկայարաններ (մարթիրիում) գոյութիւն ունեցած են թէ՛ Արեւելքի եւ թէ՛ Արեւմուտքի մէջ, որոնք յետագային վերածուած են Քրիփթներու (գետնափոր գերեզման, ստորերկրեայ մատուռ) եւ կամ միայարկանի պզտիկ մատուռներու, որոնք կը կառուցուէին շիրիմներու վրայ։ Հայաստանի մէջ 7-րդ դարէն գոյութիւն ունեցած են մատուռ-շիրիմներ, ուր սանդուխ մը կը բարձրանար մինչեւ առաջին յարկը։ Աւելի վերջ, ԺԲ. - ԺԴ. դարերուն, ուրիշ տիպի հաճոյատեսիլ եւ գողտրիկ մատուռներ երեւան եկան որոնք գոյութիւն ունին մինչեւ այսօր։ Թուղուքանի ճարտարապետական ոճը հայկական այս մատուռ-յուշարձաններուն միջին օղակը կը ներկայացնէ։

Գլ. Ե. - Մասունքներու Տունը, (*) անկախ միւս շէնքերէն, կառուցուած տարբեր անձերու կողմէ եւ տարբեր ժամանակներու, բաղկացած է զանազան տիպի երեք ժամատուներէ։

Վաչէի սրահը (1229-ին) եզակի է հայկական ճարտարապետութեան մէջ։ Գրեթէ քառակուսի սրահ մը՝ առանց կեդրոնական մայթերու եւ զանոնք կրող սիւներու (Ճերվիր)։ Պատերը ամրացած են 12 կամարաշարքերով՝ որոնք յենած են որմնասիւներու վրայ, սթալաքթիթ խոյակներու միջոցաւ։

Գալով միւս երկու սրահներուն, 13-րդ դարու ժամատուներուն ոճը ունին անոնք։ Անոնց դերը յայտնի չէ. մատենադարա՞ն՝ թէ նշխարներու տուն։ Արձանագրութիւնները կը խօսին նուիրատուներու եւ ուխտաւորներու աղերսանքներուն մասին միայն։

Հոռոմոսի վանքին հիւսիսակողմը, Արփա Չայի մէկ բազուկին դարձուած·

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ

- Ճաշին ի՞նչ կը ցանկանայիր···

Փայլ կայ դէմքին ու աչքերուն։

Յոգնածութեան ոչ մի նշոյլ։

Պակասել է արդուզարդը։ Հիւանդանոցն ուրիշ էր։ Նա գալիս էր ինձ մօտ եւ սպիտակ խալաթը հագին, բայց խալաթի մէջ անգամ երեւում էր այն արդուզարդը, որ ուրիշները պէտք է տեսնէին։ Այնտեղ նա ոչ միայն իմ կինն էր, այլ ընդհանրապէս կին, կրթուած հասարակութեան անդամ, վայելուչ երեւալու չափ ուշադիր. ներկում էր շուրթերը։ Յատուկ սանտրուածքով էր ներկայանում։ Յաճախ էր փոխում շորերը։ Այստեղ՝ տանն էր։ Շուրթերը ներկած չէին եւ շուրթերը ազատուել էին կեղծ ժպիտներից։ Նրա նայուածքից հեռացել էին ինձ գննելու ամէնօրեայ ձեւերը։ Ինքն էր, իր էութիւնը պարզ եւ պարզութեան մէջ ազատ՝ շարժուածքով, նայուածքով խօսելիս։

Նա կողքիս թղթեր էր դնում, մի քանի մատիտ, որպէսզի ասելիքներս գրեմ։

Ջուր տաքացրեց։ Փոխեց վիրակապերս։

- Ցաւեցնո՞ւմ եմ։

- Ոչ։

- Բայց վախենում եմ, թւում է թէ կպչում եմ վէրքին։

- Կարեւորը սրտում վէրք չունենալն է, - գրում եմ նրան։

- Թղթերը քի՞չ են։

- Ոչ, - գրում եմ ես, - աշխատիր ինձ հասկանալ իմ շուրթերի շարժումից։ Իմ շշուկը դու պէտք է ըմբռնես։

- Պէտք չէ ··· պէտք չէ ··· Ես քեզ հասկանում եմ, դու պէտք չունես նոյնիսկ շշնջալու եւ գրելու։ Ջէ՞ որ ես արդէն գիտեմ, թէ երբ եւ ինչ է պէտք։ Բժիշկները ինձ ամէն ինչ ասել են։

Այդ ո՞ր կինն է, որ ամուսնուն չի ճանաչի, եթէ ուզենայ···

Հնազանդութիւն արտայայտելով՝ նա իմ հնազանդուելն է պահանջում։

Մեր մէջ «դերիշխանութեան» պայքար չմնաց։

Նա համակ ծառայութիւն է, բայց տէր է ձեւանում։ Ես հնազանդւում եմ նրան, ոչ թէ նրա համար որ տկարացել եմ ու ենթակայ եմ նրա խնամքին, ոչ թէ նրա համար որ նա իմ հրեշտակն է դարձել, այլ նրա համար, որ նա կարողանում է իրականութեանը նայել ինձ պէս, անկաշկանդ, չարքաշ, ինձ իր ձեռքերով փրկելու պատրաստակամութեամբ։

Ես կը սիրէի նրան անգամ այն ժամանակ, երբ մեր վիճակները փոխուէին։ Ես մեղք գործեցի։ Վիճակների այդպիսի տեղաշարժ մտածելն անգամ սխալ է։

Սենեակ աւելելուց, մաքրելուց եւ յարդարելուց յետոյ նա կռացաւ ու շշնջաց.

- Երէկ, երբ քնեցիր, մի կին էլի քեզ կանչեց հեռախօսի մօտ։

Պապանձուեցի։

Հայեացքս փոխադրեցի այնտեղ, որտեղ ոչինչ չկար տեսնելու։

Ինչ լաւ է, որ եկաւ մայրս ու լռեց սիրտս, եւ չպոռթկացի մօրս թեւերի մէջ։

Երէկ, երբ վերադառնում էի մոսկովեան վիրահատութիւնից ու մօտենում, գրկում մօրս, նա իր թեւերի մէջ, ինչպէս արծիւը իր ձագուկին, գրկեց ու ձիգ, հպարտ նայեց բոլորին։

- Երկնքում Աստուած կայ, նա քեզ պարգեւեց ինձ։

Սա այն կինն է, որ շատ տառապանքներ է տեսել։ Հօրս հետ ազատամարտիկ կռիւներ է մղել Կիլիկիայի սարերում, հօրս հետ շիրմափոս է իջեցրել հերոսների մարմինը։ Մահուանը նայել է մահը խեղդելու մայրական գայրոյթով եւ դրա յոգնածութիւն չկայ հոգում ու աչքերում, գիտակցութեան ու կենցաղի մէջ։ Տասը տարի առաջ կորցրեց ամուսնուն, յետոյ տագրոջը, յետոյ աւագ որդուն եւ հիմա···

Նրա աչքերի առաջ թշնամին հրդեհել էր այն եկեղեցին, որտեղ իր առաջին դստրիկն էր ապաստանել, իմ աւագ քոյրը···

Նա եկաւ։

- Ես իմ աղօթքներով քեզ պոկեցի մահից, - ասաց նա։

Աչքերս լցուեցին։

- Պէտք չէ։ Տղամարդ ես։ Ամուր, ամուր ···

(Շար. 5)

քին, կը գտնուին երեք պզտիկ եկեղեցիներ՝ որոնք կը կազմեն վերջինթեր գլուխը: Անոնք են՝ Ս. Մինասի, Ս. Գէորգի եկեղեցիները եւ Աշոտ Թագաւորին վերագրուած մատուռ - շիրիմը::

Առաջինը գմբէթակիր սրահներուն տիպը ունի: Ըստ իր արձանագրութեան, Ժ. դարէն է: Կը կրէ նախ - արաբական շրջանի յատուկ ոճաւորուած զարդաքանդակներ: Թիէրրի, համաձայն Թորամանեանի մեկնաբանութեան, կը խորհի թէ այս եկեղեցին Հայր Յովհաննէսի կողմէ կառուցած է 930 - 953 թուականներուն:

Ս. Գէորգը շատ վնասուած է: Հիմնադիրը անծանօթ, բայց ըստ իր արձանագրութեան՝ Գագիկ Ա. Թագաւորին կողմէ կառուցուած: Ս. Մինասի յատակագիծը ունի եւ քանդակները կը կրեն Անիի Մայր եկեղեցիին (1001) քանդակներուն ազդեցութիւնը:

Վերջապէս Աշոտ Գ.ի անունով մատուռը կիսաքանդ միանաւ եկեղեցի մըն է: Քանդակազարդ չէ, արձանագրութիւն չունի: Այս շիրիմը ժամանակին կը կրէր Աշոտ Թագաւորին անունով եւ 977 թուականով արձանագրութիւն մը՝ որ այսօր անյայտացած է:

Վերջին գլուխին մէջ, Թիէրրի կը մատնանշէ անցեալ դարուն ճամբորդներէ քաղուած տեղեկութիւնները, վանքին յարակից շինութիւններուն մասին, որոնք այսօր անյայտացած են եւ ժամանակին ալ կիսաւեր վիճակի մէջ էին:

Այսպէս, վանքը շրջապատող պարիսպէն բան մը չէ մնացած, ինչպէս նաեւ ներքին շէնքերէն - կրօնաւորներու խուցեր, շտեմարաններ, կենդանիներու պատսպարաններ, գերեզմանատուն - իսկ Յաղթական կամարը կիսաւեր է: Ըստ Լիփրիկեանի վերականգնած մէկ լուսանկարին, որ վերարտադրուած է հոս, գողտրիկ շինութիւն մըն է ան, կամարակապ երկու նման աշտարակներով միացած, որոնց մէջէն նեղ սանդուխ մը կառաջնորդէր դէպի երկու պզտիկ մատուռները՝ որոնք ունէին բոլորակ թմբուկներ՝ գմբէթներով վերջաւորուած: Այս կամարը կը գտնուէր Անիէն Հոռոմոս տանող ճամբուն վրայ: Դարուս սկիզբը, շինութեան վերի մասերը քար ու քանդ եղած են: (*)

Հոռոմոսի վանքը, կ'եզրակացնէ Թիէրրի, ԺԱ. դարուն, Բագրատունիներու մայրաքաղաք Անիի մէկ արբանեակն էր: Հաւանաբար Թագաւորներու շիրիմներուն պանթէոնը (Ազգային յիշատակարան) եղած ըլլայ: Յաղթական կամարին ներկայութիւնը, Անիի ճամբուն վրայ, դէպի Հոռոմոս, խորհիլ կուտայ այդ երկու վայրերուն միջեւ տեղի ունեցող մեծաշուք հանդիսատեսներուն:

Հոռոմոսի Ս. Յովհաննէս եկեղեցին եւ ժամատունը կը կրեն տարրեր՝ որոնք կը յատկանշեն «Անիի Դպրոց»ը եւ անոր ինքնուրոյն եւ անհատական նկարագիրը կը շեշտեն:

Մեր այս աշխատանքը հազիւ վերջացուցած՝ Տոքթ. Թիէրրէն կ'իմանանք թէ Ս. Յովհաննէս եկեղեցին փլած է վերջերս: Մեր աչքին առջեւ կուգան խոկոյն, եկեղեցիին կից, իր ժամատան գմբէթին այնքան ինքնատիպ եւ չքեղ քանդակազարդերը որոնք հրաշքով տակաւին կանգուն մնացած կրնան ըլլալ թերեւս: Բայց ո՞րքան ժամանակի համար... Պէտք է աճապարել, ամէն հնարք ի գործ դնել գոնէ ժամատունը փրկելու համար նոր փլուզումներէ:

Տոքթ. Թիէրրի վերջին հնագէտն է որ անցաւ հոնկէ եւ տեսաւ կանգուն՝ Հոռոմոսի Ս. Յովհաննէս եկեղեցին: Ան քննեց, չափեց, վերլուծեց, հիացաւ վանքին ճարտարապետներուն եւ քանդակագործներուն ստեղծած ինքնատիպ նորութիւններուն եւ ուզեց հաղորդակից ընել Արեւմուտքը՝ փոքր Հայաստանի այդ սքանչելի շինութիւններուն: Վկա՛յ այս գրքոյկը: Անոր վաստակը մեծ, շատ մեծ է հայ արուեստին իր բերած հմուտ, բազմապիսի, խղճամիտ աշխատանքներով, Վասպուրականի մէջ նորայայտ վանքերու երկա՛ր պիպատումներո մը: Հայ ժողովուրդը երախտապարտ պիտի մնայ իրեն, Արեւելքի քրիստոնեայ ազգերու արուեստներու պատմութեան մէջ, հայ միջնադարեան արուեստին տուած ըլլալուն իր ինքնուրոյն տեղը եւ դերը:

Ա. Ա. Խ.

(*) Հայերէն արձանագրութեան հետ տուած է փրանսերէն թարգմանութիւնը, իր կարեւոր գիծերուն մէջ:

(*) Բարէն, Ներսէս, Սահակ եւ Զաւէն:

(*) Հայր Սարգիսեան, անցեալ դարուն իր հետազօտութիւններու ընթացքին այսպէս կը կոչէ այս շինութիւնը:

(*) Արձանագրութիւն մը կուտայ 1102 թուականը:

(*) Տես գլ. Գ.

(*) Matériaux pour l'archéologie arménienne - II J.-M. Thierry. Le couvent arménien d'Horomos Louvain - Paris
Dépositaire : Ed. Peeters Leuvent, 1980

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ԱՐԺԱՆԹԻՆ

ԽՈՍԷ ԱՆԹՈՆԻՕ ԿՈՒՐՐԻԱՐԱՆԻ ՊՈՒԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

ՊՈՒԷՆՈՍ - ԱՅՐԷՍ. - Ապրիլ 21-ի առաւօտեան Պուէնոս - Այրէս ժամանեց սպանացի գրագէտ - լրագրող Խոսէ Անթոնիօ Կուրրիարան, հեղինակը «Լա Պոմպա» գիրքին, Ապրիլեան Եղեռնի ոգեկոչման հանդիսութիւններուն մասնակցելու նպատակով: Օդակայանին մէջ դիմաւորուեցաւ Արժանթինի Հայոց առաջնորդ Գրիգորիս Վրդ. Բունիաթեանի, գանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներու եւ հայկական վարժարաններու աշակերտներու կողմէ: Ծանօթ է, որ լրագրողը 1980-ին ծանօրէն վիրաւորուած էր Մատրիտի մէջ պայթած ռումբէն եւ իր մէջ արթնցած էր հետաքրքրութիւն թիւն՝ հայ դատի հանդէպ:

Ժամանումէն երկու ժամ ետք տեղական ձայնասփիւռը հարցազրոյց մը ունեցաւ սպանացի լրագրողին հետ:

Յաջորդ օրը հեռատեսիլէն հանդէս եկաւ իբրեւ հայ դատի պաշտպան, շեշտը դնելով խաղաղ միջոցներու վրայ:

Ապրիլ 22-ին եւ 23-ին Խոսէ Անթոնիօ Կուրրիարան այցելեց Հ. Բ. Ը. Մ. Մարի Մանուկեան, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եւ Խրիմեան Կրթական հաստատութիւնները, ուր խօսք առնելով թելադրեց երիտասարդութեան պահպանել հազարամեակներու հայկական աւանդութիւններն ու մշակոյթը, ապա աւելցուց. «Լա Պոմպա-ն գրեցի որպէս խաղաղութեան պատգամ: Դուք հայ ժողովուրդի հիւթն էք, երբեք պէտք չէ կորսնցնէք ձեր իրաւունքներուն տիրանալու յոյսը»:

Ապրիլ 22-ի իրիկունը, Մարի Մանուկեան հաստատութեան մէջ տեղի ունեցաւ ապրիլեան ոգեկոչումը: Գործադրուեցաւ գեղարուեստական յայտագիր մը: Բանախօսեց Ատոլֆօ Գուլթուճեան տալով 1915ի Եղեռնի պատմականը եւ անդրադառնալով մեր պահանջներուն: Խօսք առնելով օրուան հիւրը՝ Պ. Կուրրիարան, պատմեց իրեն պատահած դէպքը, որուն պատճառով ներկայիս կը քալէ յենակներով, բողոքեց հայ ժողովուրդի դէմ գործուած ոճիրին համար, թելադրեց ներկաներուն, որ խաղաղ միջոցներով յարաբերին Թուրք կառավարութեան հետ եւ պահանջեն հողերը եւ նիւթական հատուցում:

Ապա Մարթին Քէօքիսեան ցուցադրեց լուսապատկերներ, որոնք կը ներկայացնէին երէկուան եւ այսօրուան Հայաստանը:

Փակման խօսքը արտասանեց Գէորգ Մարաշլեան:

Ազգ. Առաջնորդարանին մէջ տեղի ունեցաւ ընդունելութիւն մը ի պատիւ սպանացի լրագրողին: Խօսք առնելով Էտուարտօ Սէֆէրեան, դրուատեց Պ. Կուրրիարանը, որ իր գրիչը ի սպաս դրած է հայ ժողովուրդի դատին: Հիւրը, իր պատասխանին մէջ, յայտնեց թէ հայ դատը արդար դատ մըն է, պարզ խօսք չէ, այլ՝ պատմական իրողութիւն մը, որուն համար հայ ժողովուրդը, մանաւանդ հայ երիտասարդութիւնը պէտք է պայքարի:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ԱԹԷՆՔ

Ապրիլ 23-ի առաւօտեան, Նէա Զմիռնիի Ապրիլեան Յուշարձանին առջեւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է, նախաձեռնութեամբ Ազգային Վարչութեան: Ներկայ եղած են հայ յարանուանութեանց հոգեւոր պետերը, Ազգ. Իշխանութիւնը եւ հոծ բազմութիւն մը: Արարողութենէն ետք խօսք առած են Շահան Ֆարաճեան, եւ տեղւոյն քաղաքապետը՝ Խարալամպոս Պեխլիվանիտիս: Ազգ. Իշխանութեան եւ քաղաքապետարանի կողմէ ծաղկեպսակներու զետեղումէն ետք Համազգայինի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Վարուժան Նիկոլեանի, մեկնաբանած է քանի մը երգեր:

Ժամը 13-ին, շուրջ հազար Հայեր, թափօր կազմած, պաստառներով եւ կոչերով ցոյց մը կատարած են դէպի թրքական դեսպանատուն, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Յունաստանի Հայ Դատի Յանձնախումբին:

Ապրիլ 24-ի առաւօտեան, «Օրֆեւս» սրահին մէջ, հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւնը: Բացումը կատարած է օրուան նախագահը՝ Աւետիս Մխիկեան: Հ. Յ. Դ. Երիտասարդականի անունով խօսք առած է Նորա Քիւրտօղլեան: Բանախօսած են փրոֆ. Վասիլիս Ֆիլիաս (յունարէն) եւ Խաժակ Տէր - Գրիգորեան (հայերէն): Համակրանքի արտայայտութիւններ ունեցած են հելլէն քաղաքական կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներ: Հանդիսութեան աւարտին կարդացուած է բանաձեւ մը, ուղղուած հելլէն խորհրդարանին:

Այնուհետեւ, բազմութիւնը թափօր կազմած, գլխաւորութեամբ Թեմին Առաջնորդին, Ազգ. Իշխանութեան, հայ եւ հելլէն քաղաքական ղեկավարներու եւ առաջնորդութեամբ Աթէնքի քաղաքապետարանի նուագախումբի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներու, ուղղուած է դէպի Սինտագմայի հրապարակը, ուր ծաղկեպսակ մը դրուած է Անծանօթ Զինուորի յուշարձանին:

ՍԵԼԱՆԻԿ

Ապրիլ 22-ին եւ 23-ին, քաղաքին բանուկ պողոտային վրայ կազմակերպուած է բացօթեայ ցուցահանդէս մը, ուր ներկայացուած են Եղեռնէն փաստանկարներ, հայկական հրատարակութիւններ եւ այլ նիւթեր: Ցրուած են հազարաւոր թռուցիկներ՝ Հայերու պահանջները բացատրող:

Ապրիլ 24-ի առաւօտեան, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ պատարագած եւ քարոզած է Շահէ արք. Փանոսեան: Ապա, «Մակեդոնիա փալաս» պանդոկի սրահին մէջ տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւնը, կազմակերպութեամբ Հայ Դատի Յանձնախումբին: Նախագահած է Գալուստ Ջամասեան: Երիտասարդականի «Սողոմոն Թէհլիրեան» խումբին կողմէ ուղերձ մը կարդացած է Սեպուհ Գասպարեան: Բանախօսած է փրոֆ. Խրիսթոտուլոս Եալուրիտիս: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած է Համազգայինի «Կոմիտաս» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Արթիւր Մորճիկեանի: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է օրուան նախագահին փակման խօսքով:

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ՍԻՍՏԵՄԻՆ ՎԱԽՃԱՆԸ

- Աս լրագրին պէտք չիկայ, Բարթող աղա, միջամտեց անդիէն յանկարծ դանձապահը. դուն պահէ աս կաղեթան, ատանկ գործերու քու խելքդ չի հասնիր, հէմ ինչո՛ւդ պէտք, ճանըմ, քի ատանկ քեզի չվերաբերած բաներու կը խառնըւիս կոր, թոհաֆ բա՛ն...

Մսավաճառին ձեռքը վար ինկաւ, լրագրին հետ մէկտեղ: Իր դէմքը, որուն հրէշային բաղադրութիւնը այնքան անյարմար էր մարդկային զգացումները, հոգիին փոթորիկները ցոլացնելու, ցաւագին կծկումի մը մէջ ճմրթկեցաւ, պագած աչքը երերաց բոլորովին դուրս պոռթկալու ճիգով մը: Գարշելի ու զարհուրելի բան: Թադէոս աղա դողաց, ինքզինքը պահ մը կարծելով վագրի մը դէմ որ կ'ամփոփուի վրադ յարձակելու համար: Իր հպարտութեանը մէջ ինքզինքը սաստիկ վիրաւորուած զգացեր էր ան, երբ յանկարծ տեսեր էր որ այդ վարնոց ու անարժէք մարդն ալ կարողացեր էր Կոստանեանին մէջ խաբեբան տեսնել եւ նոյնիսկ - իրեն համար ի՜նչ անկում - համըմը զգուշացնել անոր դէմ, ճիշդ ինչպէս ըրած էր ինք: Այս Կոստանեան զաւեշտին մէջ իր դիրքը, վարմունքը եզական պահելու, անոր եզրակացութիւնը նախատեսած ըլլալու արժանիքը իրեն միայն վերապահելու թանկագին եւ դիւրագրգիռ հոգածութիւն մը ունէր: Ու հիմակ որ մսավաճառին աս կտորն ալ կ'ելլար աս դաւինին կխսելու իրեն հետ, մէկէնիմէկ իր ամէնէն քամահրելի թշնամին կը դառնար, նուաստացնելով զի՛նքն ալ, իր գործն ալ: Այս էր պատճառը որ մէկէնիմէկ համըմին պաշտպան կանգներ էր:

Բայց տիկին Մարկոսեան, իր մատակարարին այլայլումը նշմարելով, աւելի մարդասէր գտնուեցաւ.

- Շնորհակալ եմ, Բարթող աղա, ըսաւ, որ ինծի համար յոգներ ես: Աշխարհքի վրայ աս տեսակ բաներ կը պատահին... Լրագրին դրամը հաշիւիս անցուր: Աղջիկներդ ի՞նչպէս են ...

- Աղէկ են, համըմ, ողջ ըլլաս, պատասխանեց Բարթող աղա, յանկարծ հանդարտելով՝ իր չքնաղ աղջիկներուն նըկատմամբ այդ հոգածու վերաբերումէն փայփայուած:

Ու իր սովորական լալկանութեամբը.

- Համըմ, ինչո՞ւս պէտք աղէկութիւնին՝, խմէթնին կէշ, Կատարինէս էրսունըվիրեք էղաւ, Մագթաղինէս էրսունըհինգ ... ի՞նչ պիտի ընեմ, համըմ...

Ու համըմը իր սովորական պատասխանը.

- Աստուած ողորմած է, Բարթող աղա, ուշ կանուխ խմէթնին կը խրկէ. հո՞ղ մ'ըներ...

Մսավաճառը ոտքի ելաւ եւ տիկինին խոնարհութիւն մը ընելով.

- Հրաման մը ունի՞ք համըմ, հարցուց:

- Չէ, Բարթող աղա, հանգիստ ըրէք:

Հրէշը, Մերկերեանին մէկ նայուածք մը նետելէ յետոյ դուրս ելաւ, կուզը տատանելէն:

Մսավաճառին մեկնելէն յետոյ Թադէոս աղա լայն շունչ մը առաւ, անոր ներկայութիւնը իր գերազանցութեան եւ հեղինակութեան դէմ որեւէ վտանգ մը ըլլալով: Ու նորէն կացութեան միակ տէրը կը դառնար հիմակ ինք: Կոստանեան փախած, նշաւակուած, կորսուած, տիկինը յաղթուած, պզտիկցած, իր առջեւ ամօթահար, ու ինք, միւս կողմէ, մեծցած, բարձրացած, հերոսացած:

Զախողութեան տասը տարիներուն, յաջողութեան հեշտալի թուական մը կը յաջորդէր: Ա՛լ չպիտի վտարուէր այդ տաք, սննդարար բոյնէն, որ միակ նպատակակէտն էր եղած 60-ամեայ ծերուկի իր ա՛լ սահմանափակ եւ ժուժկալ բաղձանքներուն. իր լոլիկի նման խոշոր ուռեցուռած քիթը՝ թաղային սնտուկէն դուրս հանելէն ետքը՝ տանիլ թաղելու էր ամիրայական պարարտ պնակներուն եւ անուշաբոյր գինիի գաւաթներուն մէջ. ու լափել, կլլել, յագենալ:

- Աս ամէնը աղէկ, համըմ, կ'ըսէր հոգածութեան սուտ եւ կեղծաւոր շարժումով մը յետին պատնէշները գրաւելու համար, հիմա սա չոճո՞ւխը ինչ պիտի ըլլայ, ա՛ն նայինք:

(Շար. 56)

-ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ-

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ,ՄԱՅԻՍ 12, ՏՕՆ Է ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ: Նոյն օրը յատկացուած է ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ Հաղորդութեան:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի պատարագ՝ ժամը 10-ին:

Փարիզի եւ շրջաններու մեր բոլոր դպրոցներուն աշակերտներն ու Հաղորդութեան համար պատրաստուած մեր մանուկները կը հրաւիրուին մասնակցելու Պատարագին եւ Հաղորդութեան

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի, Մայիս 12, (Համբարձում): Այս առթիւ Լիոնի Ս· Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂ· ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

Ս. ՆՇԱՆ - ՇԱՐՎԻԷՕ

Հինգշաբթի, Մայիս 12, առաւօտեան ժամը 10-ին, Փոն տը Շէրիի շրջանի Շարվիէօ Ս· Նշան Հայ· Առաքելական Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Սիրով կը հրաւիրուի Փոն - տը - Շէրիի եւ շրջանի հայութիւնը ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեան:

3 ՕՐ ՄՈՆՇԻ ԱՓԵՐՈՒՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՄԱՆԿԱՆՑ ԲՈՅՆԻՆ ՄԷՋ

Մայիս 21, 22 եւ 23-ին օթոքարով պտոյտներ Նորմանտիի տեսարժան վայրերը երեք օրուան ընթացքին:

Départ de l'autocar Samedi matin à 8h. 30 Rendez-vous devant le Théâtre Municipal d'Issy-les-Moulineaux.

Départ de l'autocar à 9h.

Paris St. Lazare, Cours de Rome

Աւանդական հիւրասիրութիւն եւ օթօքարով պտոյտներ - հաւանաբար մինչեւ Մոն Սէն Միշէլ կամ Շէրպուրկ -:

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 985 - 36 - 53 եւ 854 - 35 - 74

— Participation aux frais :

Voyages, séjours de 3 jours en pension complète et excursions...........350 Frs. seulement

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՕՐ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Մշ· Միութեան եւ ԺԱՖ-ի կողմէ հայրենի արուեստագէտներով:

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ
ԱՐՏԱՇԷՍ ԱԻԵՏԵԱՆ

Շաբաթ, Մայիս 14, ժամը 20·45-ին

Salle Guimet
6, Place d'Iéna (métro Iéna)

Մուտք 50 Ֆ·: Տոմսերու համար դիմել· - ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ, 9 ռիւ տը Թրեվիզ Փարիզ 9-րդ կամ՝ Դանիէլ Ճիգմէճեանի 31 ռիւ Փօլ Տէռուլէտ Պուա - Քոլոմպ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ· - Վասպուրականի Հայր· Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը Միութեանս Հիմնարկութեան 60-ամեակի տօնակատարութեան առթիւ ստացած է հետեւեալ նուէրները· - Միութեանս նախագահ Պ· Վարդան Պանտիկեան իր կնոջ՝ Լուսնթագ Պանտիկեանի յիշատակին 5000 Ֆ·, նոյն առիթով իր որդին Դաւիթ Պանտիկեան 3000 Ֆ·, Վազգէն, Մկրտիչեան եղբայրներ իրենց հօր՝ Երուանդ Մկրտիչեանի յիշատակին 5000 Ֆ·, վաթսունամեակի խմորեղէնի կնքահայրութեան առիթով Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ջրբաշեան 5000 Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Աշճիպաշեան իրենց հօր՝ Արշակ Աշչիպաշեանի յիշատակին 2000 Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան 2000 Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Տրդատ Տէր - Պօղոսեան 2000, Տելեմաք Գավէզեան (Փարիզ) իր եղբօր Եդուարդ Գավեզեանի յիշատակին 1000, Սէն-Ժէրոմ Իթաղականութիւն 1000, Պօմոնի Թաղականութիւն 500, Պ· Պօղոս Մուսաքէլեանէ 500, Պ· Սեդրաք Ղազարեանէ (Տէսին) 200, Տիկին Ատրինէ Խերոեան (Փարիզ) 200, Տիկին Աղաւնի Խաչերեանէ (Փարիզ) 200, Պ· Պետրոս Նազարենէ 100 Ֆ·: (Գումար՝ 27·700 Ֆ·, նաեւ Պ· Կարպիս Ջրբաշեան 100 տուփ ծխախոտ, Տիկին Էլլէն Մկրտիչեանէ 400 հատ խմորեղէն, Տիկին Վարսենիկ Աշչիպաշեանէ 15 քիլօ պանիրով պատրաստուած Վանայ ժաժիկ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

RECHERCHE

Vendeuse et photographe pour saison d'été Côte d'Azur. Logement assuré. Age minimum 25 ans. Permis de travail.

Tél.: 333. 59. 44

RECITAL

ALEXANDRE SIRANOSSIAN

«L'aventure arménienne du piano»

Le récital sera précédé d'une audition de jeunes instrumentistes

Mardi 10 Mai à 20h. 30

Au Temple Évangélique Arménien
20, rue Roger Salengro — Bourg les Valence

A L'OPERA DE MARSEILLE
DIMANCHE 5 JUIN à 15 HEURES

Concert

AVEC

LA CHORALE SAHAK-MESROP

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
Ե Ւ
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ

Կիրակի, Մայիս 29, ժամը 16-ին Օրհնութիւն եւ հանդիսաւոր բացում նորաշէն մանկապարտէզի, եկեղեցական եւ քաղաքային բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու ներկայութեան:

Հանդիսութեան կը հրաւիրուի Փարիզի եւ շրջանի արուարձաններու հայութիւնը, մասնակցելու, այցելելու եւ արձանագրելու փոքրիկները (երկսեռ), ազգային ոգիով թրծուած եւ ներկայ կրթական պահանջներու համապատասխան՝ միջավայրի յարմարագոյն պայմաններով գեղազարդուած՝ այս մանկապարտէզին:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Յոբելեան՝
Փրոֆ·՝ ՖՐԵՏԵՐԻՔ ՖԷՅՏԻԻ
նախաձեռնութեամբ
Մուրատ - Ռափայէլեան նախկին աշակերտաց միութեան:
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 6

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Յիսնամեակի
Հանդիսութիւններու կարգին
ԱՐՏԱՍԱՆԱԿԱՆ
ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ
Նուիրուած՝

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻՆ
Ո Ւ
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ

Կը նախագահէ՝
Ս· Ք· ՋԱՆԳՈՒ

Կիրակի, Մայիս 15, ժամը 16-ին Բարեգործականի Ալեք Մանուկեան Մշակութային կեդրոնը:

118, Գուրսէլ փողոց, 75017 Փարիզ

Կ'արտասանեն՝ ԱԶԱՐԵԱՆ Րուբինա, ԲԱԼՈՒԵԱՆ Արմենուհի, ՊՇՏԻԿԵԱՆ Նազարէթ, ԳԱՐԲԱՆԹԻԷ - ԷՔԻՋԵԱՆ Մարլէն, ԳՄԲԷԹԵԱՆ Արաքսի, ԹԷՐՋԵԱՆ Անահիտ, ԼԱ ՇԱՍԱՆԵՐ - ԽՏԸՇԵԱՆ Հայկուհի, ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ Մարիէթթա, ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ Վահան, ՇԱՄԻԿԵԱՆ Պարգեւ, ՋԱՔԸՐԵԱՆ Անի, ՊԷՕՐԷՔԵԱՆ Վիլմա, ՊՕՂՈՍԵԱՆ Սարգիս, ՍՈՒՐԷՆԵԱՆ Սիրաք, ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ Սոնա, ՎԷՋԻՐԵԱՆ Հոփսիմէ, ՏԷՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ Ագապի:

Հանդէսի վերջաւորութեան «Պատուոյ Գիր»երու բաշխում:

Տախքերու մասնակցութիւն 50 Ֆ·:

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով՝
780 82 58 եւ 985 36 53

× Ներկայ կ'ըլլան·· «Հայրենիքի Ձայն»ի խմբագիր Լեւոն Զաքարեան եւ Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային կապի կոմիտէէն թատերագիր Գէորգ Արաքեան:

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԳԵՂԵՑԻԿ ՆՈՒԷՐ ՄԸ

ՀԱՅԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՎՐՁԻՆՈՎ ԵՒ ԳՐԻՉՈՎ
Զարեհ Մութաֆեան

Շքեղ հատոր մը, 24 հայերէն յօդուածներով եւ իրենց թարգմանութիւնով· 82 նկարներ, 72-ը գունաւոր

CHANT D'ARMENIE
Z. Mutafian

200 F.
LIBRAIRIE SAMUELIAN
51, Rue Monsieur Le Prince — 75006 Paris
Librairie Palouyan 9, ruue de Trévise, Paris 9

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ
Ս· Մեսրոպ Կրթարանին տարեկան
ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 19

ATAMIAN & Fils

TAPISSIER - DÉCORATEUR

Salons Cuir - Meubles Anglais
Louis-Philippe - Voilages - doubles Rideaux

NOMBREUX MODELES EXPOSES

20, RUE CHALIGNY, 75012 PARIS M° Reuilly-Diderot — **Tél. 344-23-87**

— 20% de remise aux lecteurs de Haratch —

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ

- ՀԱՏԸՆՏԻՐ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՎԵՐԱԲԵՐՈՂ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ՍԿԻԶԲԷՆ Ի ՎԵՐ -

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

Գին 80 Ֆր· Թղթատարի Ծախքով 88Ֆր· 50

ԴԻՄԵԼ ·-

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
51, rue Monsieur Le Prince 75006 PARIS
կամ՝
«ՅԱՌԱՋ»

OPTIMA Tours

Prochains Départs en Arménie

— Du 11 au 23 Juin
— Du 9 au 23 Juillet
— Du 23 Juillet au 6 Aout
— Du 6 au 20 Aout

SPECIAL PELERINAGE DU SOURP MURON

— Du 20 au 30 Septembre
— Du 20 Septembre au 4 Octobre
— Du 22 Septembre au 6 Octobre

demandez nos programmes détaillés.
Possibilités de départ de LYON et de MARSEILLE.

Renseignements et Inscriptions:

SONIA COURMYANTZ
OPTIMA Tours
12, RUE VIGNON - 75009 PARIS
TÉL.: 742. 10. 35

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
8
DIMANCHE
8 MAI
1983

ՅԱՌԱՋ
ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տ ր ա ն ս ա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

LE NUMERO : 3,00 F
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Թիւ 72

58րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.432
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
58e ANNÉE — No 15.432

SIRARPIE DER NERSESSIAN

historienne de l'Église et patrologue

par

DOM BERNARD OUTTIER

Les organisateurs de cette soirée* m'ont réservé de parler de l'œuvre d'historienne de l'Eglise et de patrologue de Sirarpie Der Nersessian. C'est une grande joie pour moi de pouvoir ainsi m'associer modestement à l'hommage rendu aujourd'hui non seulement à un savant que j'estime beaucoup, mais à une personne si riche de qualités humaines.

Nous avons entendu louer l'historienne, puis plus précisement, l'historienne de l'art. Bien entendu, l'histoire de l'empire byzantin et de l'Arménie, l'histoire surtout de leur art médiéval, ne se peuvent concevoir sans référence à l'histoire de l'Eglise.C'est la raison pour laquelle on pourrait faire, à propos de ce thème, une relecture de l'intégralité de l'œuvre de Sirarpie Der Nersessian— une œuvre exceptionnellement féconde, qui s'étale sur plus d'un demi-siècle.

Je me bornerai ici à évoquer quelques articles et un chapitre de livre, plus expressément liés à mon sujet. Je dirai donc d'abord ce qui a été fait, puis, à chaque fois, je me permettrai de suggérer ce qui, il me semble, reste à faire pour reprendre une formule de S. Der Nersessian (p.321) (*1*). Enfin, ayant vu comment ce qui a été accompli a été si bien fait, nous saurons mieux comment travailler dans les champs qui restent à défricher.

×

Ce qui a été fait, c'est d'abord un chapitre du livre paru en 1945. **Armenia and the Byzantine Empire,** chapitre tout entier consacré aux controverses religieuses. On retrouvera en 1968 l'une des convictions majeures de l'auteur, sur ce sujet, conviction déjà bien établie en 1945 : «Les controverses religieuses entre Byzance et l'Arménie font partie de l'histoire proprement dite, car mises à part les discussions concernant le dogme et les usages liturgiques (ce qui me paraît tout de même non négligeable),la lutte menée au cours des siècles avait un caractère politique : Byzance cherchait à assimiler les Arméniens en les ramenant au sein de l'Eglise orthodoxe, et les Arméniens s'efforçaient de conserver leur indépendance en maintenant une Eglise nationale, distincte». (p.313)

Dans le court espace de vingt-six pages, S. Der Nersessian ne pouvait que traiter brièvement le sujet. Elle choisit donc d'exposer un problème central : «Le principal sujet de controverse entre les Grecs et les Arméniens, à savoir la question christologique» **(Armenia and the B. E.** p.29). Ceci, après avoir pris la précaution d'écrire que «seuls les théologiens expérimentés peuvent expliquer adéquatement les difficiles problèmes dogmatiques et liturgiques qui furent une source de friction constante entre les deux pays» **(ibid).**

S. Der Nersessian expose néanmoins rapidement l'histoire de la christianisation de l'Arménie, tenant les vues classiques sur l'apostolat des saints Thaddée et Barthélemy. L'explication de la manipulation de l'Eglise par l'Etat - pour employer un vocabulaire moderne - est mise en évidence dès les débuts : «En considérant saint Grégoire(l'illuminateur) comme le fondateur de la chrétienté arménienne, les Grecs entendaient maintenir que le siège arménien était suffragant de Césarée de Cappadoce, plaçant ainsi l'Eglise arménienne dans la dépendance hiérarchique de l'Eglise grecque (p.30).»

Sirarpie Der Nersessian assigne le début des dissensions entre les deux Eglises précisément à la consécration du Catholicos par les Arméniens (en 444-445). C'est là une position déjà tenue par la **Diègèsis,**œuvre d'un Arménien chalcédonien écrite vers 700, qui insiste, elle aussi, sur le motif politique, y dénonçant une exigence du roi de Perse, afin que l'Arménie se détache religieusement aussi bien que politiquement du monde byzantin (le professeur G. Garitte a donné une exellente édition critique avec un riche commentaire de ce texte, à Louvain en 1952). Les Arméniens eux-mêmes virent dans cette politique religieuse une garantie d'indépendance, c'est par exemple l'opinion d'Etienne Asoghik aux X-XIeme siècles.

On trouve ensuite dans ce chapitre une bonne exposition du «monophysisme» de l'Eglise arménienne, où sont bien marquées les raisons de l'incompréhension réciproque des théologiens monophysistes et chalcédoniens : au fond personne n'essaie vraiment de comprendre la problématique et le vocabulaire de la partie adverse.

Sirarpie Der Nersessien rappelle quelques-unes des tentatives d'union : sous l'emereur Héraclius au VIIeme siècle, sous le patriarche Photius au VIIIeme siècle et sous Nersès Chnorali au XIIeme. En Cilicie se manifeste une attitude plus conciliante, qui a, on le sent, les faveurs de l'auteur.

On doit donc dire que sous le problème religieux - bien réel tout de même - il y avait toujours le problème politique : il fallait sauvegarder l'indépendance de l'Eglise arménienne, qui apparaît de plus en plus comme le principal facteur d'unité nationale. C'est en effet l'Eglise et, pourquoi le taire, surtout les monastères, qui préservent la langue et la littérature. Le chapitre se termine sur une citation de Nersès le Gracieux : «Les monastères ont été les piliers du pays, les forteresses contre l'ennemi, des étoiles resplandissantes (p. 54)».

Après de nombreux siècles d'incompréhensions, de polémiques qui allèrent, on le sait, jusqu'à de regrettables voies de fait,on est heureux de lire une des premières présentations exemple de passion. Un tel exposé a sans nul doute été d'une grande utilité.

Comme il a été dit, Sirarpie Der Nersessian ne réexamine pas les traditions relatives aux saints Barthélemy et Thaddée. Il y a pourtant là un gros travail qu'il faudra bien entreprendre, et pour lequel le P. M. van Esbrœck a posé déjà quelques balises (*2*).

C'est seulement sept ans après la publication du livre dont nous parlons qu'est paru le travail de G. Garitte sur la **Narratio de rebus Armeniae;** l'éditeur y indique les raisons pour lesquelles il lui est impossible de croire à l'authenticité de la lettre du partriarche Photius au catholicos Zacharie que transmet le **Livre des Lettres.** Le P. Darrouzès a retrouvé ensuite en grec une lettre de Photius à Achot et une à Zacharie : toutes deux sont différentes des textes arméniens. Mais la lettre arménienne à Zacharie, dont finalement, même dans deux textes postérieurs, Sirarpie Der Nersessian ne met pas en doute l'authenticité, paraît décidément à attribuer à la littérature chalcédonienne arménienne : elle cite expressément le commentaire de saint Ephrem le syrien sur les épitres de saint Paul, commentaire qui n'a existé, hors de l'original syriaque perdu, qu'en arménien. Cette lettre, qui pourrait bien d'ailleurs se composer de deux écrits originairement distincts, à savoir un exposé historico-dogmatique sur le concile de Chalcédoine et sa réception chez les Grecs et les Arméniens, est une relation historique du concile de Chirakavan, célébré à l'époque de Photius. Cette lettre pose donc encore beaucoup de problèmes. Il faut en effet encore remarquer que le Synaxaire de Grégoire d'Anazarbe semble dire que la lettre a été traduite à Sis en 1204, alors que Nersès de Lampron lisait déjà en 1197 des lettres de Photius aux Arméniens sur la foi (*3*).

Le Livre des lettres, d'ailleurs, semble renfermer plus d'une lettre pseudépigraphe. Le P. Tallon, qui en a traduit le début, m'a confié un jour que le P. Mecérian lui avait dit avoir la preuve de l'inauthenticité d'une lettre de ce recueil - mais il s'était bien gardé de lui dire laquelle! Une nouvelle édition du **Livre des Lettres** est en cours, depuis plusieurs années, sur la demande de S. S. Vaskène Ier, et c'est M. S. Kolandjian qui en a été chargé. Signalons, pour en finir avec Photius - car nous retrouverons Zacharie - , qu'une nouvelle édition critique de ses lettres en grec, et latin pour les lettres conservées uniquement en arménien, est sous presse chez Teubner, à Leipzig. La nouvelle lettre grecque de Photius à Achot nomme six fois celui-ci : «ami et parent», une fois : «parent par le sang»; N. Adontz avait rappelé, en son temps, que la mère du patriarche Photius était une Kamsarakan.

Si **Le Livre des Lettres** a été compilé à une époque où l'anti-chalcédonisme avait durci ses positions - mais Sirarpie Der Nersessian a, on l'a dit, donné une présentation scientifique du dossier, - vu, bien sûr, du côté arménien en priorité - une autre lecture de l'histoire des controverses est peut-être possible : non pas tant l'histoire d'une rupture radicale que l'histoire de schismes à raisons politiques - comme l'a bien indiqué Sirarpie Der Nersessian - ,la foi restant identique sous des formulations différentes.

Une autre direction de recherches serait donc celle de tous les témoins d'un courant pro-chalcédonien en Arménie. La lettre de Photius à Zacharie en est un, la traduction du Commentaire des psaumes de Théodoret que j'ai récemment exhumée en est un autre; G. Garitte en a publié plusieurs : nul doute que les manuscrits en recèlent encore plus d'un.

×

Un an avant la publication du livre dont on vient de relire un chapitre, Sirarpie Der Nersessian avait traduit de l'arménien en français une **Apologie des Images du VIIeme siècle.** Elle remettait dans son contexte historique et théologique un traité publié certes depuis longtemps, mais resté jusque là quasi inaperçu des historiens non arméniens. Ce traité est une composition arménienne, non une traduction; c'est un texte d'autant plus intéressant qu'il est la plus ancienne apologie des images adressées à des Chrétiens qui nous ait été conservée, les iconoclastes grecs ayant détruit un grand nombre d'œuvres de leurs adversaires.

Ce gros article me paraît tout à fait caractéristique de la manière de Sirarpie Der Nersessian : sans jamais faire un travail de philologue éditeur de textes, elle rend accessibles des textes inconnus ou méconnus, et les éclaires de tous les feux de sa science d'historienne et d'historienne de l'art. Le sujet prend ainsi toute sa dimension, intégré qu'il est à une vaste synthèse.

On me permettra d'ajouter simplement une toute petite précision. A propos de ce passage de l'**Apologie** où il est dit : «Si quelqu'un demande les livres qui sont dans l'armoire et dise: «Donne-moi les apôtres ou Isaïe ou Jérémie . . .», Sirarpie Der Nersessian note : «Ces paroles indiquent que les livres des prophètes formaient autrefois des livres séparés. Cet usage ancien ne s'est pas conservé en Arménie, car les plus anciens manuscrits de l'Ancien Testament que nous possédons sont écrits en minuscules (bolorgir) (p.386, n. 32). «Hé bien, des fragments d'un livre d'Isaïe séparé nous ont été conservés; ils constituent aujourd'hui le manuscrit Paris, Bibliothèque nationale, arménien 1, dix feuillets en majuscules (**erkat'agir**), avec en outre une ornementation qui demanderait une étude (il y a un bandeau au f.3).

Disons-le en passant, le fonds arménien de la Bibliothèque nationale qui, au jugement de Sirarpie Der Nersessian «constitue l'ensemble le plus riche qui se trouve dans une bibliothèque autre que les grandes collections proprement arméniennes (p.487)», n'a pas encore de description imprimée à la hauteur des exigences contemporaines en la matière. C'est encore un de ces travaux qu'il faudra bien accomplir à l'avenir.

×

En 1950, répondant à un désir ancien du P. Peeters, Sirarpie Der Nersessian décrit un manuscrit américain (Pierpont Morgan 622) du synaxaire arménien de Grégoire VII d'Anazarbe, troisième des quatre rédactions arméniennes de cet ouvrage, éditée à Constantinople en 1834 (*Յայսմաւուրք*) , faussement attribué à Ter Israël.

Une fois de plus, on voit à l'œuvre la conscience et l'acribie remarquables du travail de Sirarpie Der Nersessian. Elle signale que dans la rédaction de Kirakos l'Oriental, éditée par G. Bayan d'après le manuscrit 180 de Paris, ni l'éditeur ni le Catalogue n'ont remarqué une lacune du manuscrit (p. 421,n. 19), pas plus que les notes mariginales consacrées aux saints latins (p. 423, n.26).

La sensibilité de l'auteur à l'égard de l'attitude arménienne envers le concile de Chalcédoine a encore l'occasion de se manifester, à propos de la mémoire d'Euphémie de Chalcédoine : la profession de foi attribuée aux orthodoxes retient ce qui, dans la formule de Chalcédoine, a été admis par l'Eglise arménienne, mais omet la mention des deux natures (p. 420-421).

Le synaxaire de Ter Israël, le premier qui a été rédigé, demeure inédit. N. Adontz a beaucoup travaillé sur ce sujet, mais n'a pas publié de textes. Là encore, il y a à faire.

×

Un dernier groupe de trois articles de Sirarpie Der Nersessian nous retiendra; il relève de la patristique. Deux homélies en arménien sur le pillage de l'Hadès par le Christ (notre «Descente aux Enfers») ont amené Sirarpie Der Nersessian à s'intéresser à un auteur encore très mal connu: Théophile. Avec sa modestie habituelle, Sirarpie Der Nersessian avoue (p. 439) que c'est le hasard de ses recherches sur les manuscrits à peinturesqui la mit en présence d'un texte «sur Jean, fils de Zacharie, au sujet de la destruction de l'Enfer, et sur Satan. Comment le Seigneur tint captif l'ennemi incorporel et libéraceux qu'il tenait en prison». L'auteur poursuit ses aveux en disant : «Il ne fallut pas longtemps pour découvrir que ce texte, inédit, est une version des homélies attribuées à Eusèbe, avec quelques différences significatives, qui seront discutées ci-dessous, après la traduction».

Il est assez rare que soient publiées des traductions de textes encore inédits. La familiarité de Sirarpie Der Nersessian avec les djarentir - les recueils d'homélies - est étonnante; annonçant d'autres études de ce genre, l'auteur conclut : «Il faut encore étudier l'homilétique arménienne, qui contribue souvent à une meilleure connaissance du modèle, lequel est d'ailleurs parfois entièrement perdu (p.454-455)».

Cet appel n'a pas été vain. L'abbé G. Lafontaine a récemment publié et traduit (dans **Le Muséon** 1978 et 1982) les versions arméniennes des homélies d'Eusèbe d'Alexandrie, qui ont servi de base aux textes traduits par Sirarpie Der

●►

Nersessian. On écoutera volontiers le témoignage de l'Abbé G. Lafontaine - peu suspect de «chauvinisme scientifique» -: «La version arménienne ... est une version très fidèle par rapport au grec ... Elle ne correspond comme telle à aucun des deux (types de) textes grecs connus jusqu'ici. Elle donne des détails que l'on retrouve tantôt dans le premier texte, tantôt dans le deuxième texte grec : elle semble refléter un état du texte grec antérieur à ceux que nous connaissons jusqu'ici». Constatation d'autant plus précieuse que «ce texte arménien présente un assez long passage qui n'est attesté dans aucun des ... manuscrits grecs du Sermon (**Le Muséon** 91-1978, p. 91).»

A propos de l'homélie qu'elle a découverte, Sirarpie Der Nersessian cite les textes apparentés. Pour la célèbre homélie du Samedi-Saint prêtée à Epiphane, on ajoutera qu'il existe aussi une version syriaque et une version géorgienne. Quinze ans après cet article, G. Garitte a identifié (dans **Le Muséon** 1969) le texte arabe de la victoire du Christ sur la mort et Satan, publié par Kratchkovskij en 1907 d'après un manuscrit de885-886, comme une homélie de saint Ephrem le syrien.

Peu après cette publication, Sirarpie Der Nersessian trouvait un autre texte apparenté au précédent, avec cette fois une indication d'auteur : «du bienheureux Théophile». En 1963, la traduction était publiée, avec une introduction dans laquelle on pouvait prévoir l'étude suivante, consacrée à Théophile. Cette dernière parut en 1970 : **Homélies arméniennes attribuées à Théophile.** Huit homélies seulement étaient connues depuis 1889, grâce au P. Zarbhanalian; Sirarpie Der Nersessian en donne vingt-huit, dont une seule, que l'on sache, existe en grec. Grâce à ses vastes connaissances de la tradition purement arménienne, l'auteur en a repéré l'utilisation dans des textes attribués à Mambré, Eghiché, Anania Vartapet et le catholicos Zacharie, que nous retrouvons ici : la seule homélie de ce groupe publiée l'a d'ailleurs été sous son nom (dans Ararat 1888). Beaucoup de problèmes demeurent certes quant au modèle de ces homélies, à leur auteur-ou à leurs auteurs-; le dossier a été rassemblé par le professeur J.-P. Mahé, mais Sirarpie Der Nersessian s'est acquis un grand titre à la reconnaissance des patrologues, en attirant l'attention sur ce très intéressant dossier.

Travailler à l'école de Sirarpie Der Nersessian, c'est apprendre que la vraie science se base sur un labeur persévérant, affinant et approfondissant sans cesse ses recherches, et aussi qu'elle va de pair avec la modestie. Tout au long de l'histoire de l'Arménie, les femmes ont joué un rôle culturel important. Une liste des femmes arméniennes défenseurs de la culture de leur patrie est en cours de publication dans le mensuel **Etchmiadzine.** Les copistes médiévaux appelaient même «mère spirituelle» les femmes qui les nourrissaient et pourvoyaient à leurs besoins penant qu'ils copiaient un manuscrit (4). Sirarpie Der Nersessian, qui a ressuscité tant de copistes et enlumineurs arméniens, appartient de plein droit à cette lignée féconde des femmes arméniennes qui ont contribué par un labeur de qualité à enrichir le patrimoine spirituel de l'Arménie et de l'humanité.

DOM BERNARD OUTTIER

NOTES .-

1.- Les renvois seront faits à la page du recueil **SIRARPIE DER NERSESSIAN, Etudes byzantines et arméniennes,** t. 1, Louvain 1973, Bibliothèque arménienne de la Fondation Calouste Gulbenkian.

2.- Voir sa **Chronique arménienne,** dans **Analecta Bollandiana** 80 (1962), p. 425-431.

3.- **GAREGIN 1er CATHOLICOS,** Յիշատակարանք Ձեռագրաց, 1. Antelias 1951, col. 601-602.

4.- Nombreux exemples dans V. Hakobian, Հայերէն Ձեռագրերի Յիշատակարաններ, ԺԷ դար, 1. Erevan 1974; voir surtout ms. 175 «ma grande épouse et mère spirituelle (différente de sa femme)»; ms. 9 «mes mères spirituelles Merchane et Pacha qui, tandis que j'écrivais cet Evangile, faisaient tous les jours notre nourriture et notre service».

(*) On lit ici la rédaction littéraire d'une conférence donnée à la Maison de la culture arménienne de Paris le 14 Janvier 1983, au cours d'une soirée autour de l'œuvre de Mademoiselle Sirarpie Der Nersessian.

Այս օրերուն, շքեղ տպագրութեամբ կը վերհրատարակուի Ռոպէն Մելիքի «Քրիստոփ Քոլոմպ» երկարաշունչ բանաստեղծութիւնը, թուրք գեղանկարիչ Ապիտինի պատկերազարդումով, հազուադէպ պարագայ մը, երբ Հայ մը եւ Թուրք մը կը գործակցին արուեստի մակարդակի վրայ :

Իսկ յառաջիկայ Նոյեմբերին, *Թան գ'Աքթուէլ* եւ *Էտիսիոն Ռուժըրի* հրատարակչատուները միացեալ գործակցութեամբ լոյս կ'ընծայեն բանաստեղծին ամբողջական գործերը :

Այս առթիւ, տեսակցութիւն մը ունեցանք Ռ. Մելիքի հետ՝ արձանագրելու համար իր տեսակէտները քիչ մը ամէն բանի մասին : Դիւրացնելու համար ընթերցումը, զանց կ'ընենք հարցումներու բաժինը, յատկապէս նաեւ այն պատճառով որ անոնք ներկայ են տրուած պատասխաններուն մէջ :

Մ. Պ.

Իմ իսկական մականունս է Մելիք-Մինասեանց : Մանկութենէս, ընտանիքս սովորութիւն ըրած է գործածել Մելիք-ը : Հետեւաբար անունի փոփոխութիւն չկայ : Չորս տարեկանին, աւելի հարիւր տարի առաջ, հայրս Թաւրիզէն եկած է Փարիզ : Մայրս եկած է աւելի ուշ, Կովկասէն, 1920-ին, իսկ ես ծնած եմ այս քաղաքին մէջ, Մոնմարթրի շրջանը, 1921-ին :

Գործածած առաջին լեզուս հայերէնը եղած է : Նկատելով որ մայրս բնաւ ծանօթ չէր Ֆրանսերէնին, ընտանեկան յարկին տակ հնչող լեզուն հայերէնն էր ու «Փոքրիկ Նապաստակ»ը սորված եմ այդ օրերուն : Նոյն ժամանակ, ունէինք Ֆրանսախօս մեր սպասուհին եւ ասիկա պատճառ եղաւ որ շուտով կարենամ արտայայտուիլ երկու լեզուներով : Այսպէս, «Փոքրիկ Նապաստակ»ն ու հայերէն գիտցած միւս ոտանաւորներս եկան աւելնալու «Սիւր լը Փոն տ'Աւինեոն» եւ ուրիշ Ֆրանսերէն ոտանաւորներու : Անմիջապէս պէտք է ըսեմ, որ մանկութեանս սորված այս ոտանաւորները, իրենց երաժշտութեամբ, հիմնական ազդեցութիւն գործեցին բանաստեղծական ամբողջ գործիս վրայ :

Վերադառնալով անունիս, ըսեմ, որ անիկա ոչ մէկ ատեն պատճառ եղած է մերժումի, նոյնիսկ դպրոցական օրերուս : Բնաւ ամօթ զգացած չեմ անունիս համար ու առաւել՝ անիկա մնացած է միայուն յայտարարութիւնը ծագումիս : Թէեւ կըրճատուած, բայց Մելիք-ը նոյնիսկ օգտակար եղաւ ուրիշներու՝ հասկնալու եւ ըմբռնելու գործս :

Կ'ուզեմ նշել նաեւ հետեւեալ պարագան : Առաջին իսկ օրերէն, մայրս ապրած է հայկական շրջանակներու մէջ ու բնականաբար ես ալ հասակ առի նոյն շրջանակներուն մէջ : Նախկին Հայ Արի մըն եմ ու ասիկա գլխաւոր դեր կատարեց ազգային կազմաւորումիս մէջ : Հիմա որ յատուկ ուշադրութիւն կը դարձնեն հատուածական լեզուներուն, կ'ուզեն միջոցներ ձեռք առնել պաշտպանելու համար պըրթոններու, պասքերու, քաթալաններու կամ ուրիշ փոքրամասնութիւններու լեզուները, կրնամ ըսել որ մենք նոյն թեզը պաշտպանած ենք շատ ժամանակ առաջ ու հիմա է որ կը յայտնուի թէ իրաւունք ունեցած ենք, մեր հայկականութիւնը պաշտպանելու :

Գրական գործունէութիւնս պարփակուած է միայն քերթողական կալուածին մէջ : Ունիմ շուրջ տասնեւհինգ հրատարակուած գործեր, որոնց վերջինն է «Մարմին խնձմով կենդանի»ն : Առաջին հատորս լոյս տեսած է 1941-ին, երբ տակաւին քըսան տարեկան երիտասարդ մըն էի : Թէեւ չեմ ուրանար զայն, բայց միշտ ալ զայն կը նկատեմ նախափորձ մը : Հրատարակուելիք ամբողջական գործերէս դուրս կը մնայ ան : 1946-ին է որ լոյս տեսաւ «Աքոռ տիւ Մոնտ»ը, զոր կը նկատեմ իսկական ակիզբ մը, ու կ'արժէ յիշել, որ գրաքըննադատները այդ գործը ընդունեցան անըսպասելի խանդով ու զայն նկատեցին իսկական յայտնութիւն մը :

Ինչ կը վերաբերի քերթողութեանս, ունիմ դասական կազմաւորում մը, բայց միեւնոյն ժամանակ, շնորհիւ փրոֆեսէօրիս՝ Ֆերտինան Ալքիէի, շատ կանուխէն, Ֆիլոյի դասարանին մէջ իսկ, յայտնաբերեցի գերիրապաշտութիւնը, դպրոց մը՝ որ ծառայեց հարստացնելու մօտեցումներս :

Թարգմանուած եմ բազմաթիւ օտար լեզուներու ու մաս կազմած հատընտիրներու, ծաղկաքաղներու : Օտար լեզուներէն յիշենք ռուսերէնը, պուլկարերէնը, անգլերէնը, արաբերէնը : Որպէս առանձին հատոր, Հայաստանի մէջ, բարեկամիս՝ Աբրահամ Ալիքեանի թարգմանութեամբ, լոյս տեսաւ քերթուածներուս մէկ հատընտիրը :

Ֆրանսական մակարդակի վրայ, թէեւ չեմ կրնար ըսել թէ լիացած բանաստեղծ մըն եմ, բայց չեմ կրնար ինքզինքս դըժբախտ նկատել : Ալէն Պոսքէ, որ բանաստեղծ է ու մեր գրադատներէն ամէնէն պահանջկոտը, ֆրանսական քերթողութեան նուիրած վերջին հատընտիրին մէջ կը դասէ զիս երէցներու սերունդը ներկայացնող հինգ-վեց բանաստեղծներու հետ, Մաքս-Փոլ Ֆուշէի ու Կիյվիքի կողքին : Տեղըս ունիմ Ֆրանսական քերթողութեան յատկացուած գրեթէ բոլոր հատընտիրներուն մէջ, քերթողութեան պատմութիւնը ներկայացնող գործերու մէջ, ինչպէս նաեւ յիշատակուած եմ գրական Լարուսներու էջերուն : Համայնագիտարանի՞ն... չեմ նայած. չեմ կարծեր :

Կը նկատուիմ Ֆրանսացի բանաստեղծ, բայց կարենալ մեկնաբանելու համար գործըս, միշտ ալ կը նշուի հայկական ծագումըս : Ամբողջական գործերուս համար որպէս նախաբան ընտրած եմ Ժան-Քլոտ Ռընարի մէկ թէզը, ուր ակնարկութիւն կայ հայկականութեանս : Նոյն հատորին մէջ պիտի զետեղեմ նաեւ Նանթեր համալսարանի դասախօս, բանաստեղծուհի Մարի-Քլեռ Պանքառի մէկ ուսումնասիրութիւնը, որուն մէջ կ'ըսուի, թէ քերթողութեանս լեզուաբանական կառոյցը հասկնալու համար անհրաժեշտ է դիմել ծագումիս :

Հիմա որ Արակոն ոչ եւս է, կրնամ ըսել որ, ներկայիս, քիչերէն եմ որ կը գործածէ Ֆրանսական դասական յանգաբանութիւնը իր խստապահանջ բոլոր կանոններով, ալեքսանտրէն *-ը ներառեալ, բան մը, որ չի կատարուիր առանց դժուարութիւններու : Երբ դասականութիւն կ'ըսեմ, անշուշտ առանց իյնալու պոռոտութեան կամ ակադեմականութեան թակարդին մէջ : Հոս է, որ գերիրապաշտութիւնը օգտակար եղաւ ինծի, այսինքն, ինչպէս ժամանակի քննադատներն ալ նշեցին, յաջողեցայ դասական քերթողութեան մէջ սահեցնել գերիրապաշտ պատկերներ :*

Ասիկա, կարծեմ, կու գայ հայկական ծագումէս : Նկատելի է, որ Ֆրանսայի մէջ Ֆրանսական դասական քերթողութեան շարունակականութիւնը, պահանջողներն ու իրագործողները յաճախ օտար ծագում ունեցող բանաստեղծներ եղած են : Յիշեմ Ժան Մոռէասը, Ափոլլինէրը, Փոլ Վալերին, Իվան Կոլը :

Չեմ յաջողած ինքզինքս ազատագրել որաշ կապանքներէ եւ նախանձի աչքերով կը նայիմ, օրինակ, բարեկամիս՝ Կիվիքին, որ գտած է ազատագրուած քերթողութեան որոշ դասականութիւն մը, ներքին դասականութիւն մը, տեսակ մը ողնայար, ճարտարապետութիւն : Էլիւար ալ գտած էր ներքին այս ճարտարապետութիւնը : Ուրիշներ ալ : Պէտք է ըսեմ, որ քնարերգակ քերթող մը մնալով, արգիլեցի ինքզինքիս հետազօտութիւնը՝ բառերի յաւելեալ գօտիներու, խուսափող հորիզոններու : Թերեւս ասիկա եղաւ նաեւ բարիք մը : Բայց կը կարծեմ, ցաւով հաստատելով, թէ կրնայի աւելի առատ արտադրող մը ըլլալ՝ եթէ միայուն կալանաւորը չըլլայի վերոյիշեալ կապանքներուն եւ ունենայի շնչելու աւելի մեծ կարելիութիւն : Տակաւին լոյս չտեսած քերթըւածներուս մէջ, կամ անոնց, որոնք չեն մտած հատորի մէջ, յաջողած եմ «կոտրել» դասական յանգաւորումը տասներկրորդ վանկին ու ասիկա՝ գտնելու համար նոր կշռոյթներ : Այս բանը ըրած է նաեւ Արակոն : Ցաւելեալ այս դժուարութիւնը, որ ոմանց կրնայ հոպիտութիւն թուիլ, պարզապէս պատասխան մըն է ներքին պահանջքի մը :

Ո՛չ, այս բոլորը չենք կրնար ժամանակավրէպ նկատել : Կրնա՞նք ըսել, որ երաժըշտական տախտակը ժամանակավրէպ է : Կամ կը խուսափինք երաժշտական ձայնագրութենէն, կամ ալ կը ստեղծենք գեբարդիական -իւլթրամոտեռն- *երաժշտութիւնը : Ինչ կը վերաբերի ինծի, կարծեմ թէ պահելով հանդերձ երաժշտական ձայնագրութեան օրէնքները, ենթարկուելով հանդերձ կանոններու սեղմումներուն, արտադրած եմ արդիական երաժշտութիւն մը :*

Բանաստեղծութիւնը, բարեբախտաբար բանի մը ծառայող նիւթ չէ : Արդէն պէտք չէ որ բանի մը ծառայէ : Ես դէմ եմ օգտակար քերթողութեան ըմբռնումին, դէմ եմ նաեւ այն քերթողութեան, որուն անկաժէ մակդիրը կու տան : Հոս փոխ կառնեմ Արակոնի մէկ խօսքը . «Անկաժէանկաժէ..., բայց բանաստեղծութիւնը ըսպասուհի մը չէ որ անկաժէ ընենք» : Ես դէմ չեմ պայմանաւորական, պարագայական քերթողութեան : Բայց, ինծի համար, քերթուածը կ'երկնուի չորս պատերու միջեւ, սեղանի մը առջեւ եւ սպիտակ թուղթի մը դիմաց : Ասիկա Մալարմէի տառապանքն է՝ սպիտակ թուղթին առջեւ : Ինչպէս նաեւ Վալերիի : Ու թող տանք որ դուրս գայ ինչ որ դուրս պիտի գայ : Օգտակա՞ր է, անօգո՞ւտ է..., է պիէն, եթէ մէկը քերթուած մը կարդայ ու օգտուի անկէ, եթէ այս իմաստով է, ուրեմն օգտակար է : Բայց այս օգտակարութիւնը ունի իր սահմանները եւ իր սահմանափակումները : Ինչ որ պիտի ըսեմ կրնայ քիչ մը ամբարտաւան հնչել, բայց կ'ըսեմ պարզագոյն ձեւով եւ առանց ամբարտաւանութեան, թէ արդէն քերթուածը պէտք չունի ուղղուելու բազմութիւններու : Ահա թէ ինչու Աւետարանները մինչեւ այսօր ալ ունին իրենց մեկնաբանները ու կարծեմ թէ տակաւին ոչ ոք ոչի՛նչ հասկցած է, մինչեւ այսօր :

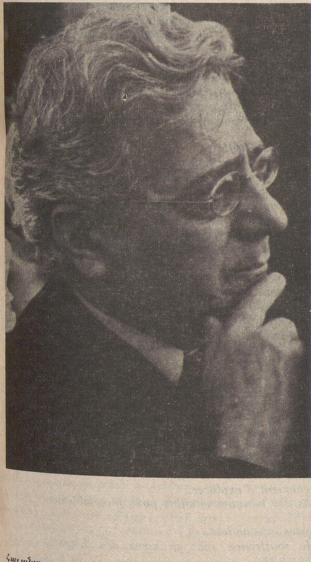
Գիտէք որ միշտ ալ գտնուած եմ քաղաքականութեան մէջ, բայց քաղաքական մարդիկը միշտ ալ սարսափ առթած են ինծի : Անձնապէս ճանչցած եմ քաղաքական մարդիկ որոնց հանդէպ շատ խոր յարգանք ունեցած եմ, որովհետեւ քաղաքական մարդու յատկութիւններու կողքին ունեցած են մարդասիրական -իւմանիթեռ- *յատկութիւններ : Կ'ուզեմ չեշտել* իմանիստ *բառը : Ընդունինք որ քաղաքականութիւնը հետաքրքրած է զիս այն օրէն ի վեր, երբ Հայ Արի էի, որովհետեւ քաղաքականութիւնը մաս կը կազմէ կեանքին, մանաւանդ մեզի՝ Հայերուս համար : Եթէ սերտ կապ ունեցած եմ քաղաքականութեան հետ, այդ կապը անգամ մըն ալ կը բացատրուի հայկական ծագումովս : Կեանքիս մէջ յարաբերութիւն ունեցած եմ ե՛ւ աջի ե՛ւ ձախի մարդոց հետ : Յարգանք ունեցած եմ ե՛ւ դաշնակցական եւ համայնավար քաղաքական մարդոց հանդէպ, պայմանաւ որ անոնց արարքները դրդուած ըլլան մարդասիրական զգացումներէ : Այս պատճառով ալ, կարծեմ, քաղաքական իսկական մարդիկը պէտք է միշտ ալ պատրաստ ըլլան տուժելու :*

Արդէն անգամ մը ըսի ու կը կրկնեմ ես դէմ չեմ պարագայական քերթողութեան -փօէզի տը սիրքոնսթանս- *, մանաւանդ երբ նկատի ունենանք Ֆրանսան, որ ունեցած դիմադրական շատ կարեւոր քերթողութիւն մը : Անշուշտ որ գտում մը կատարելու պարտաւորութեան մէջ ենք ու տարիներուն հետ այս զտումը կը կատարուի : Օրինակ կայ Ժան Քասուն, զոր չենք յիշեր արժանի յաճախականութեամբ, եւ որու երեսուներկու հնչեակները քերթողական հրաշալիքներ են : Արակոնի որոշ քերթուածները, պիտի չըսեմ բոլորը, Էլիւարի կարգ մը քերթուածները, Ֆոնտանի քերթըւածները կը պատկանին այս կալուածին : Դիմադրական քերթողութիւնը առօրեային պատկանելով հանդերձ՝ կ'անցնի պարագաներէն անդին :*

Ինչ կը վերաբերի Հայերուս, անգամ մը հարցումը ուղղեցի Էլիւարի ու ան՝ թէ ինչ պատասխանեց . «Դիմադրական քերթողութեան մասին ի՞նչ ըսեմ ձեզի, որ հայկական ծագում ունիք, երբ հայ գրեթէ ամբողջ քերթողութիւնը դիմադրական քերթողութիւն է» : Երբ Էլիւար ռեզիզթանս *բառը կը գործածէ, անոր մէջ պէտք է տեսնենք բառին աղուագոյն, վեհագոյն նշանակութիւնը : Այս իմաստով, պիտի ըսեմ, որ Նարեկացի է՝ դիմադրական քերթող մը :*

Ես ալ գրեցի նման քերթուածներ : Դիմադրական քերթողութեան նուիրուած Սեկերսի հատընտիրը կը պարունակէ երկու հայ անուն, Մանուշեանինը եւ իմս : Թարգմանովի ներկայացուած միակ բանաստեղծը Մանուշեանն է : Ինչ կը վերաբերի անոր քերթողութեան, պէտք է զետեղել զայն իր ժամանակին մէջ, պատկերն է ժամանակաշրջանի մը ու պէտք է առնել զայն որպէս ցոլացումը որոշ կրադարձութեան մը : Անշուշտ անոր քերթողութիւնը կարելի չէ բաղդատել Նիկողոս Սարաֆեանի մը քերթողութեան հետ : Ամբողջ աշխարհ մը կայ այս երկուքին միջեւ : Մանուշեանինը վկայութիւն մըն է : Զայն առնելով իր հատընտիրին մէջ շատ լաւ բան ըրաւ Սեկերս, որովհետեւ հոն մէկտեղուած բազմաթիւ անունները կը ներկայացուին որպէս վկաներ ու անոնց քերթողութիւնը անհրաժեշտ է՝ դիմադրականութեան ըմբռնումին համար :

Դիմադրական քերթողութիւնը օգնեց ինծի զանազան ձեւերով : Գրեցի Լինչ խորագրով երկար բանաստեղծութիւն մը :

ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔԻ ՀԵՏ

Ռոզենպերկի դատավարութեան օրերուն էր: Նախապէս մտադրած էի գրել քերթըւած մը այդ դատավարութենէն ներշնչըւելով: Ինչպէս ամբողջ աշխարհը, դայթակղած էի նաեւ ես: Ու կամաց-կամաց, գիտակցութեանս մէջ ծնունդ առաւ լինչի ենթարկուող սեւամորթ մը: Այն վայրկեանին երբ լինչի պիտի ենթարկուի, անոր ըսել տուի այն ինչ որ կը մտածէ Ափրիկէի մասին, «Ափրիկէ, իմ քնքշութիւն...» եւայլն:

Այն օրերուն երբ կը հրատարակուէր քերթուածը, Փարիզ կը գտնուէր ամերիկացի սեւամորթ գրագէտ Ռիչըրտ Ռայթ: Ուրիշ հարցումներու կարգին, ուղղեցի նաեւ հետեւեալը. «Կը կարծէ՞ք, որ ամերիկացի խափշիկ մը կրնայ իր Ափրիկէին մասին մտածել այն վայրկեանին երբ լինչի կ'ենթարկուի»: Անոր պատասխանը վճռականօրէն ժխտական էր: Ըստ իրեն, ամերիկացի խափշիկը ամերիկացի էր: Ա՛յդքան: Ասիկա կը պատահէր 1954-ին: Այդ օրերուն մտածեցի, խորապէս մտածեցի ու ըսի ես ինծի. «Հայ մըն եմ: Եթէ երբեք գտնուիմ նման պարագայի մը մէջ, արդեօք պիտի չմտածե՞մ ժողովուրդիս մասին»: Ու պատասխանեցի. «Կ'ենթադրեմ թէ այո՛»:

Հիմա, երբ նոյն հարցումը կ'ուղղեմ ամերիկացի խափշիկ մտաւորականներու, իրաւունք կու տան ինծի: Ներկայիս ամերիկայի սեւամորթները կապուած կը զգան Ափրիկէին, Ափրիկէի հարցին ու Ափրիկէն կը նկատեն իրենց սկզբնական հայրենիքը: Կը տեսնենք, որ հայու մտածողութիւնս է որ կարելիութիւնը տուաւ ինծի ճիշդ եւ պայծառ տեսնելու: Դիմադրական իմ փորձառութիւնս է որ օգնեց ինծի:

Անշուշտ որ կը մերժեմ «Ձախի բանաստեղծ» պիտակը: Չեմ սիրեր նաեւ անկաժէն :կ'ընդունիմ բանաստեղծը: Ա՛յդքան: Ճիշդ է որ կը պատկանիմ ձախ զգացողութեան: Քերթուածներէս Մեծ Ցնծութիւններու Օփերային մէջը եւ Այսպէս անցաւ կեանքիս ժամանակը, որոնք ներկայացուած են ձայնասփիւռէն, 1959-ին ,ռատիոյի նուագախումբին մասնակցութեամբ, զիս հաւանաբար դասեն ձախակողմեան բանաստեղծներու հետ: Բայց նոյնիսկ այդ քերթուածներուն կապակցութեամբ կայ յօդուածը «Լա Քրուա» թերթին ,զոր անշուշտ չենք կրնար ձախի մամուլ նկատել: Յօդուածագիրը զիս կ'ընդունի որպէս մարդկայնական բանաստեղծ մը, պարզապէս բանաստեղծ մը: Մարդկայնական բառը շատ կը խօսի սրտիս ու ան կու գայ ֆրանսական աւանդութենէն, Ռոմէն Ռոլանէն, Պարպիւսէն, ինչպէս նաեւ քրիստոնեայ աջակողմեան Լէոն Պըլուայէն, Մորիաքէն, Մալրոյէն.. աջակողմեա՞ն է Մալրօ, թէ ձախակողմեան: Կարելի՞ է պիտակ տալ անոր: Գլխարկս կը հանեմ դիմացը անոր՝ որ նախարարս եղաւ «Մշակութային Հարցերու Նախարարութեան» մէջ եւ ուր կարեւոր պաշտօն մը վարեցի ամբողջ քանի տարի :Թէեւ ապրեցայ ուրիշ նախարարներու իշխանութիւնն ալ, բայց կը մնամ Մալրոյի հմայքին տակ: Մարդ մըն էր արտասովոր պարկեշտութեամբ և որուն «Լա Քոնտիսիոն Հիւմէն»ի պատճառաւ եղայ ձախի մարդ: Պէտք է ըսեմ, որ միայն այդ գիրքը չէր պատճառը :Կար նաեւ Սելինի «Լը Վուայաժ օ պու տը լա նիւի»ն ,զոր չեմ ուրանար ,հակառակ այդ օրերուն անոր շուրջ բարձրացած աղմուկին:

Յաճախած եմ Սորպոն ու վկայուած որպէս լիսանսիէ: Մէկ տարի յաճախած եմ Արեւելեան Լեզուներու վարժարանը ու երբ պատերազմի ժամանակ դիմադրութիւնը սկսաւ, 1943-ի սեպտեմբերին ե՛ս ալ մտայ անոր շարքերուն մէջ: Արդէն Սորպոնի ուսանողներուն հետ ընդդիմութիւն մը կազմակերպած էինք, բայց պաշտօնական մուտքս դիմադրութեան մէջ կատարեցի 1943-ին, հայկական խումբի գծով: Մաս կազմեցի Լուիզ Ասլանեանի խումբին ու նկատելով որ արդէն կը գրէի, խմբապետուհին՝ որպէս ծածկանուն, Միսաք կոչեց զիս: Պէտք է ըսեմ, որ շատ քիչ ծածուկ կեանք ունեցայ: Ըրի ինչ որ առաւել կամ նուազ չափով ըրաւ, ամէն ոք:

Ազատագրութենէն ետք անդամ ընտրուեցայ 18-րդ Թաղամասի կոմիտէին եւ շուրջ երեք տարի մնացի ամէնէն կրտսեր անդամը Թաղապետական խորհուրդին:

Հոս կ'ուզեմ նշել բան մը եւ ասիկա ո՛չ թէ որովհետեւ այս զրոյցը կը կատարենք «Յառաջ»ի համար: Անցքիս կ'ուզեմ ողջունել այս թերթի հիմնադիր Շաւարշ Միսաքեանը, որ գրաւման շրջանին, «ընկղմելով» իր լրագիրը ու արգիլելով անոր հրատարակութիւնը, եղաւ առաջին դիմադրականներէն: Արարք մըն էր, զոր պէտք է գիտնանք ողջունել:

Ապա մտայ «Ռըկար» թերթին մէջ՝ որպէս օգնական խմբագիր ու պաշտօն մըն ալ վարելէ ետք տպարանի մը մէջ, վերջապէս մտայ «Մշակութային Հարցերու Նախարարութիւն»:

Բայց այս ամբողջ շրջանին, ձայնասփիւռի յայտագիր պատրաստեցի ու բանաստեղծութեան քննադատն էի Ֆրանս Քիւլթիւրին: Գրեթէ ամէն շաբաթ, հինգշաբթի առաւօտները, ունէի յայտագիրս Ֆրանսական քերթողութեան մասին և որպէս արդիւնք, ունիմ շուրջ երեք հազար էջ, որոնք կը կազմեն համայնապատկեր մը երկրի ժամանակակից քերթողութեան:

Լքելէ ետք նախարարութիւնը, տասը տարի եղայ գրական վարիչը «Էտիթէօր Ֆրանսէ Ռէիւնի»ի, միեւնոյն ժամանակ մաս կազմելով գրական բազմաթիւ խմբակցութիւններու, հանդէսներու եւ յատկապէս «Եւրոպա» հանդէսին, որուն կը շարունակեմ անդամակցութիւնս: Նաեւ «Վակապոնտաժ» հանդէսին հետ եմ ,թերթ մը, որ յաճախ լոյս կ'ընծայէ գործերս և որ կը կրէ նպաստը Փարիզի քաղաքապետարանին: Արդէն հիմը դրուած է «Բանաստեղծութեան Տուն» հրատարակչականին ու երբ գիտենք թէ քերթողական հատոր մը հազիւ 500-էն հազար ընթերցող կրնայ ունենալ, նման ձեռնարկ մը պատիւ կը բերէ Փարիզի քաղաքապետարանին ու ողջունելի է ջերմապէս:

Երբ գրել սկսայ, մեծ յաւակնութիւններ չունէի: Ընելիքս ժամանակին հետ է որ հասունցաւ, սապէս, դանդաղօրէն: Չունէի յաւակնութիւնը, թէ կարեւոր գործ մը պիտի արտադրեմ: Այդ ժամանակ մեծագոյն տենչս դերասան դառնալ էր, թէեւ բանաստեղծութիւնը իր յատուկ տեղը ունէր սրտիս մէջ: Կը սիրէի նաեւ արտասանել: Կեանքիս ամբողջ ընթացքին յաճախ հրապարակային ընթերցումներ կատարեցի: Գրել սկսայ փիլիսոփայութեան դասարանիս միայն: Առաջին քերթուածներուս համար «Գէշ չեն» ըսաւ ուսուցիչս: Շարունակեցի գրել, հրատարակեցի առաջին փոքրիկ հատորս, ապա՛ «Աքոռ տիւ Մոնտ»ը, ու այսպէս յաջորդաբար: Գիտէք, Ֆրանսայի մէջ ո՛չ ոք կը մտածէ ասպարէզ դարձնել քերթողութիւնը: Ի՞նչպէս կարելի է ասպարէզ դարձնել, երբ գիտէք, որ քերթուածներու հատոր մը լոյս կը տեսնէ երկու հարիւրէն մինչեւ հազար օրինակով ու շատ բախտաւոր պարագային միայն երկու հազար օրինակով:

Կը գրենք, կը շարունակենք գրել. եթէ հրատարակուինք, շատ լաւ: Բանաստեղծները կը տեսնուինք իրարու հետ, հանդիպումներ կ'ունենանք, համագումարներու կը մասնակցինք, մէկու մը մահը մեզ կը բերէ իրարու քով: Պէտք է ըսեմ, որ կը սիրենք զիրար, կը գտնուինք նոյն հատընտիրներուն մէջ ու երբ հանդիպինք սըրճարաններու մէջ, կը խօսինք քիչ մը ամէն բանի մասին:

Չեմ կարծեր որ քերթողութիւնը տագնապ մը կ'ապրի: Տակաւին ամիս մը առաջ, «Եւրոպա» հանդէսը լոյս տեսաւ 54 քերթողներու գործերով: Կրնամ ըսել, որ երիտասարդներուն մօտ նկատելի է վերանորոգում մը: Օրինակ Ժան-Փիէռ Լըմէրը, Միշել Մօլփուան, Ժեռար Նուարէն, որոնք կու գան զանազան հորիզոններէ, կ'արտադրեն կեանքին մօտ բաներ՝ միեւնոյն ատեն լեզուական փնտռտուքներ կատարելով:

Նորարարութիւնը շատ կարեւոր է ,պէտք է շարունակել: Ոմանք զայն կը նկատեն տագնապ մը -քրիզ-, բայց պէտք է ըսել որ տագնապ մը միշտ ալ բարերար ազդեցութիւն կ'ունենայ: Պէտք չէ՛ դէմ ըլլալ: Լեարդի աղուոր տագնապ մը մի՛շտ ալ օգտակար է, ուժ կու տայ, կը սփոփէ:

Ճիշդ է որ տագնապ մը կրնայ նախանշանը ըլլալ լուրջ հիւանդութեան մը. այս պարագային կը ճախողի: Բայց կրնայ նաեւ իր հետ բերել վերանորոգում մը: Պիտի աւելի տենդի մասին խօսիմ: Երբ մանուկը տենդ կ'ունենայ, այդ տենդը կը ցնցէ զինք ու ան դուրս կու գայ աւելի ուժեղ, աւելի պինդ: Նոր շունչով մը, կը խօսին իւլթրա-մոտեռնիզմի մասին , շատ բարի, շատ լաւ: Պէտք է, անհրաժեշտ: Պիտի ըսեմ, քիչ մը անձնասիրաբար, թէ ասիկա նաեւ օգտակար է ինծի, կ'օգնէ ինծի՝ խուսափելու միապաղաղութենէ, միօրինակութենէ, հարթութիւններէ, ակադեմականութենէ: Օգտակար կ'ըլլայ ինծի՝ առաջ երթալու, նոր եղանակներ որոնելու, «կոտրելու» յանգերս: Անձնապէս համամիտ եմ այն ամէն բանին որ կը ցնցէ: Գերիրապաշտութիւնը, բարեբախտաբար, ցնցեց ամէն բան, ամէն բան շըրջեց: Պէտք է ցնցել լեզուն:

Ճիշդ է որ շարունակեցի դասականութիւնս, բայց ե՛ս ալ ցնցուեցայ իւրայատուկ ձեւով, իմ պատկերներով, իմ նկարչութեամբ: Շնորհիւ այդ տագնապին, վերջին քերթուածներուս մէջ կայ լեզուի փշրումը, բայց միշտ ալ դասական շարունակականութեան մէջ:

Ունի՞մ քերթողութեան անձնական սահմանում մը: Ըսեմ: Գրեցի երկարաշունչ բանաստեղծութիւն մը «Լը Փոէմ Արպիթրեր» խորագրով: Ամէն անգամ որ նման հարցում մը կ'ուղղեն ինծի, կ'ըսեմ. «Ամէն քերթուած կամայական է»: Ինչի՞ մէջ: Այն՝ որ քերթուածը գոյութիւն ունի եւ չունի: Սահմանում մը չունիմ, որովհետեւ չեմ փնտռած: Երկարաշունչ այդ բանաստեղծութիւնը կրնամ նկատել երկար սահմանում մը: Ինծի համար քերթուածը լեզու է -լանկաժ-, արտայայտութիւն է եւ խօսք: Կառչած կը մնամ լանկաժին: Ինչ որ չենք կրնար ըսել արձակով, կ'ըսենք քերթուածով՝ կարճ, խիտ բան մը՝ որ կ'անցնի քերթուածին շրջանակէն ալ անդին: Ինծի համար քերթողութիւնը կը մօտենայ փիլիսոփայութեան եւ բնազանցական փիլիսոփայութեան: Եթէ ուզեմ անպայման դասաւորել ինքզինքս, պիտի ուզէի յիշատակուիլ բնազանցական մարդկայնութեան մէջ -իւմանիզմ մեթաֆիզիք-:

Շատ բաներ կրնան վերացնել զիս: Այդ բանը կրնայ աղուոր քերթուած մը ըլլալ կամ ալ ոստիկանական յաջող վէպ մը: Ոստիկանական վէպերու մեծ ընթերցող մըն եմ: Երբ կը հանդիպիմ գեղեցիկ բանաստեղծութեան մը, ցնծութիւն մը կ'ապրիմ: Կան կեանքի պահեր, որոնք խաչուկահանդէս կը սարքեն հոգիիս մէջ: Բայց այդ վերացումները չեն առաջնորդեր զիս անմիջական ներշնչումի: Անշուշտ որ բան մը կը մնայ: Ինծի համար քերթողութիւնը աշխատանք է, տքնաջան աշխատանք, նախ՝ որպէս նախապատրաստութիւն, ապա՝ իրագործում. աշխատանքով կատարուած իրագործում: Կայ բառերու յայտնաբերումը. բառեր, որոնք յետագայ ընթերցումներուս ընթացքին զիս կը քօղազերծեն՝ ինծի՛: Կամ ալ ընթերցողներուս: Իմ մասիս իր մէկ գրածին շուրջ երբ կարծիքս հարցուց Մարի-Քլեռ Պանքար, պատասխանեցի. «Սիրելի Մարի-Քլեռ, դուք զիս պիտի ստիպէք՝ ինքզինքս ուշիմ զգալու»: Հոսկէ-հոնկէ կորզուած քանի մը բառի, մտածումի փայլատակում եմ .կ'արձանագրեմ, կը պահեմ, կրնամ օգտագործել կամ ոչ: Այս պարագային շատ գործնապաշտ եմ:

Սիրոյ ծնունդ տուող վերացո՞ւմը ...: Գրած եմ սիրային քանի մը քերթուած: Ուշադրութիւնս աւելի կեդրոնացած է մահուան գաղափարին վրայ: Հայ նախնիքներէս ներշնչուած «Վէյյէօր տը Փիէռ» գործին առիթով, իր նամակներէն մէկուն մէջ Ալքիէ կ'ըսէր, թէ չափազանց խիտ եւ չափազանց պայծառամիտ եմ մահուան գաղափարին մասին: Ասիկա թերեւս կու գայ խառնուածքէս, ընթերցումներէս, հայկական որոշ քերթողութեան մը մէջ խորացումէս կամ ալ արեւելքցիի նկարագրէս: Ինքզինքս կը նկատեմ Վիկթոր Հիւկոյի, Ներվալի կամ Վալերիի զաւակը, բայց խորքին մէջ, զաւակն եմ նաեւ Նարեկացիի, Վարուժանի, Դուրեանի:

Հայկական քերթողութեան համեստ ծառայութիւն մը կատարեցի 1974- ին լոյս տեսած հատընտիրով, որ իրագործուեցաւ Հայաստանի Գրողներու Միութեան, Գիտութիւններու Ակադեմիայի ու յատկապէս Ստեփան Ալաջաջեանի գործակցութեամբ: Այսինքն, բառացի թարգմանութիւնը կատարուեցաւ Հայաստանի մէջ, իսկ պատշաճեցումները կատարեցին ֆրանսացի խումբ մը բանաստեղծներ, որոնցմէ յիշեմ Սեկերսը, Ժան-Փիէռ Ֆայը, Առման Մոնժոն, Լիոնէլ Ռէն, եւայլն: Անձնապէս շատ դէշ թարգմանող մըն եմ: Հակառակ թերութիւններուն, այս հատորը օրին մեծ աղմուկ բարձրացուց ֆրանսական մամուլին մէջ: «Լը Մոնտ»ի գրական էջը, այս իմաստով, շատ կարեւոր էր ու զգայացունց:

Այսպէս, ուրեմն, փոքրիկ մասնակցութիւն մը բերի մեր քերթողութեան ծանօթացման, նկատելով որ աշխատանքը կատարուեցաւ հսկողութեանս տակ: Պէտք է ըսեմ, որ այդ հատորին մէջ կան գրողներ, զորս կը սիրեմ անձնապէս, իսկ ուրիշներ՝ նուազ: Լայնցնելով կարկինը, ուզեցի որ ֆրանսացի ընթերցողը ծանօթանայ քերթողական այլազանութեան մը: Գիտէք, այդ հատորով ուզեցի նաեւ ազգային պայքար մղել: Եթէ աւելի խստապահանջ գտնուէի, թերեւս աւելի ամփոփ ըլլար հատորը: Բայց ուզեցի փաստել, թէ հակառակ ջարդին, հակառակ բոլոր դժուարութիւններուն, Հայերու մօտ կենդանի է բանաստեղծական պոռթկումը:

Շատ անկեղծօրէն կը կարծեմ, թէ բան մը աւելցուցած եմ ֆրանսական քերթողութեան: Ասիկա ես չէ որ կ'ըսեմ: Եթէ գործըս զեղջուի՞, եթէ ջնջուի՞ ... լաւ, միշտ

●►

ալ կը վերադառնամ ձեւին, կերպին: Քըսաներորդ դարու երկրորդ կիսուն, կը կածեմ, թէ ունիմ յատուկ տեղս եւ կը բերեմ պահպանումը դասականութեան, շարունակութիւնը աւանդութեան: Ինչ կը վերաբերի խորքին, ինչ որ աւելցուցած եմ, կը պարտիմ ծագումիս, հայութեանս: Իսկ ժամանակի մաշումին դէմ դիմանալու տակ կը նկատեմ յատկապէս «Վէյյէօր տը Փիէռ»ը, «Լը Փոէմ Արպիթրեր»ը եւ «Լէ գ'էլէժի»ն:

Ուրեմն, 1979-80-ին, Հայաստանի մէջ լոյս տեսաւ քերթուածներուս մէկ հատընտիրը, Աբրահամ Ալիքեանի թարգմանութեամբ: Հակառակ թարգմանութեան հարազատութեան, հակառակ թարգմանիչին ճարտարութեան, մեղադրանք մը կայ, թէ քիչ մը չափազանց հայացուած են քերթըւածները: Եթէ հոս նման մեղադրանք կը տարածենք, Հայաստանի մէջ ալ կը մեղադրեն թարգմանիչը, թէ քերթուածները չափազանց հնամենի -արխայիք- դարձուցած է: Ասիկա կու գայ Ալիքեանի հարուստ բառապաշարէն: Զմոռնանք թէ Պէյրութէն է Ալիքեան ու ֆրանսական արդի եւ դասական քերթողութեան մեծ մասնագէտ: Հայերէն հատորին մէջ կան հնամենի կերպեր, որովհետեւ իմ քերթողութեանս մէջ ալ կան հնամենի կերպեր, բայց «ջարդուած», «փշրուած» հնամենիութիւն մը, արդիականացած հնամենիութիւն մը: Երբ որ պէտք է, Ալիքեան պահած է այս կերպերը միեւնոյն ժամանակ հայացնելով զանոնք, անոնց տալով հայկական դարձուածքներ: Թերեւս այս է պատճառը, որ «Մարմին Ինձմով Կենդանի» խորագրով այս հատորը, ըստ տեղեկութիւններուս, այնքան ալ արձագանգ չգտաւ:

Ասկէ դուրս, Հայաստանի հետ կապերս ծնունդ առած են 1937-ի Միջազգային Ցուցահանդէսին: Այդ ատեն, տակաւին չէի գիտեր, թէ Հայաստան մը գոյութիւն ունի: Կամ ալ շատ տարտամ գաղափար մը ունէի: Այդ ցուցահանդէսին, մօրս հետ կը մտնենք Սովետական տաղաւարը ու յանկարծ ինքզինքս կը գտնեմ տուփի մը դիմաց: Հայերէն, տառերով «Նարինջի մուրապա» արձանագրուած է տուփին վրայ: Կը դիմեմ մօրս ու հոն է որ կը գիտնամ, թէ Հայաստան մը գոյութիւն ունի:

Նկատի առած քաղաքական ըմբռնումներս, կը մերժէի այդ Հայաստանը: Այդ օրերուն, Հայ Արի էի՝ Եռագոյն դրօշակով: Պատերազմի ընթացքին ու դիմադրութեան օրերուն է որ հոգեկան չփում հաստատեցի հայրենիքիս հետ ու գիտակցութեանս մէջ այդ Հայաստանը մարմին առաւ աւելի ուշ:

Հոգեպէս եւ մարմնապէս կապուած կը մնամ նաեւ Արեւմտահայաստանին, որովհետեւ այդ Հայաստանը իմ ցաւս է, իմ «Կեռասի ժամանակս», Հայաստան մը, որ այս պահուս մաս չի կազմեր ամբողջականութեան ու ասիկա 1915-ի ջարդերուն պատճառաւ, ցեղասպանութիւն մը, զոր կը դատապարտեմ ե՛ւ որպէս Հայ Արի, ե՛ւ որպէս համայնավար:

Հոս պիտի ուզէի յատուկ տեղ մը տալ արեւմտահայ քերթողութեան: Ինծի համար այդ լեզուն - ասիկա ըսելով ոչ մէկ արժանիք կ'ուզեմ ապահովել՝ նկատելով որ մայրս Կովկասէն էր, իսկ հայրս Պարսկաստանէն, հետեւաբար արեւելահայ մը կը նկատուիմ -, ուրեմն, ինծի համար այդ լեզուն իր ձեւերով, իր կառոյցով, իր խըտութեամբ ու կուռութեամբ կը մօտենայ ֆրանսական կամ աւելի ճիշդ արեւմըտեան լեզուներու կառոյցին եւ ուժականութեան: Այս իսկ պատճառաւ, չափազանց զգայուն եմ արեւմտահայ քերթողութեան հանդէպ: Քիչ առաջ, յիշեցի Վարուժանը, Դուրեանը, հիմա կ'ուզեմ յիշել նաեւ անունը Նիկողոս Սարաֆեանին, բանաստեղծ մը, որ հայ արդի քերթողութեան գագաթներէն մէկն է:

Ասիկա չի նշանակեր, թէ քերթողներուն միջեւ զատողութիւն կ'ընեմ ու արեւմտահայ քերթողները կ'անջատեմ Սովետական Հայաստանի քերթողներէն: Կապուած կը մնամ ներկայ Հայաստանին բոլոր բջիջներովս: Արդէն վեց-եօթը անգամ գացած եմ հոն: Ամէն անգամ ալ հսկայական յառաջդիմութիւն տեսած եմ: Ինչ կը վերաբերի ներկայ գրականութեան, նախ ըսեմ, որ բաւարար ծանօթութիւն չունիմ, չեմ կրնար կարդալ հրատարակուած բոլոր գործերը, բայց կը վախնամ, որ սահմանները որոնց մէջ կը բանտարկենք մենք մեզ, չեն արտօներ մեզի երթալու անոնցմէ անդին ե՛ւ ձեւի, ե՛ւ յղացումի, ե՛ւ խորքի մէջ: Շատ լաւ է խօսիլ Հայաստանի, Արարատի, Արաքսի մասին, ունենալ այդ խորունկ կարօտը դէպի ամբողջական Հայաստանը. այս բոլորը շատ լաւ: Քիչ մը դիմադրական քերթողութեան շարունակութիւնն է: Լաւ է պաշտպանել լեզուն, պատկերել զայն խօսքով, լաւ է պաշտպանել աւանդութիւնները, բայց կը կարծեմ, որ պէտք է այլեւս անցնինք այս բոլորը, երթանք աւելի հեռուն ու մեր լեզուին ու մշակոյթին վերանորոգման համար դիմենք նոր խիզախումներու՝ որպէսզի փոխադրենք զանոնք միջազգային մակարդակ: Օրինակի համար, կը յիշեմ Քիրկիզ Այթմաթովը: Թերեւս, այս պահուս, կայ հայերէն վէպ մը, որուն արժէքը հաւասարի Այթմաթովի: Կը ճանչնամ լիթուանական որոշ քերթողութիւն մը, որ կը յատկանշուի նկատառելի արդիականութեամբ մը: Կռիւ մը կայ այդ երկրին մէջ դասականին ու արդիականին միջեւ: Կը մաղթեմ, որ այդ կռիւը ծագի նաեւ Հայաստանի մէջ ու տեսնենք, թէ ի՛նչ դուրս կու գայ: Այն տագնապը, որուն մասին կը խօսէի քիչ առաջ, կը ցանկամ տեսնել նաեւ Հայաստանի մեր քերթողներուն մօտ:

Յիշատակելու համար մահացածները միայն, կայ Գարոյր Սեւակը, որ կրնայ ճամբայ հարթել դէպի ցանկացուած հորիզոնները, դէպի հայկական արդիականութիւն, ինչպէս Նիկողոս Սարաֆեան ճամբայ բացաւ դէպի արդիականութիւն՝ Սփիւռքի կալուածին մէջ: Այս բաղդատութիւնը երկու բանաստեղծներու միջեւ կարեւոր է եւ հետաքրքրական:

Այս բոլորը ըսելով չեմ ուզեր ստորագնահատել ինչ որ արդէն կը կատարուի: Մէկ բան որոշ է, թէ Հայաստանի քերթողութիւնը պէտք է աւելի յանդուգն ըլլայ: Վահագն Դաւթեան, Կապուտիկեան, Դաւոյեան կամ Համօ Սահեան արդէն ունին ստեղծագործութիւններ, որոնք կ'երթան հեռուն:

Անհրաժեշտ է կազմութիւնը նոր հատընտիրի մը, որուն մէջ տեղ գրաւէ նաեւ Սփիւռքի աւելի ամբողջական քերթողութիւնը: Ընելիք ունինք:

Հայաստանի մէջ ձեռք բերուած յառաջդիմութիւններու յիշատակումին կողքին, կ'ուզեմ հրճուանքս արտայայտել քաղաքական մարզի մէջ առնուած քայլերուն մասին ու յատկապէս պատմագէտ Ջոն Կիրակոսեանի աշխատութիւններուն, որոնք մէջտեղ կը դնեն ամբողջ հայութեան սրտին խօսող հարցը՝ շատ նուրբ եւ արդար ձեւով: Անշուշտ գիտէք, թէ այդ հարցը կը վերաբերի ցեղասպանութեան ու հողային պահանջներուն:

Վերադառնալով Ֆրանսա, ցաւով կը հաստատեմ, որ մանաւանդ այս երկրին մէջ կը տիրէ անջատողական ոգի մը: Ամէն ոք գիտէ, թէ համայնավար կուսակցութեան անդամ եմ 1943-էն ի վեր: Քիչ մը, Արակոնին պէս, պիտի ըսեմ. «Գիտենք, գիտենք այն բոլոր դժուարութիւնները զորս կը յարուցանէ գրողի մը համար կուսակցութեան մը պատկանիլը»: Այս առթիւ, պատմեմ հետեւեալը: Օր մը, 1950-ին, երբ Մորիս Թորէզին հանդիպեցայ, հետեւեալը ըսաւ ինծի. «Կը ճանչնամ ձեզ ձեր գրութիւններէն: Շարունակեցէք, գրեցէք, հրատարակեցէք: Ականջ մի՛ կախէք ինչ որ կ'ըսեն աջ կամ ձախ: Քալելով է որ կը յառաջանանք»: Այդ «Մտիկ մի ընէք ինչ որ կ'ըսեն աջ կամ ձախ»ը այդ օր իմ աչքերս բացաւ: Ամէնէն գեղեցիկ դասն է զոր կարելի է տալ գրողի մը: Ըլլալ ինքզինք: Եթէ կուսակցութեան մը անդամ եմ, կը մնամ՝ միշտ ալ ականջիս ունենալով Թորէզի այդ խօսքը: Այդ կուսակցութեան անդամ ըլլալով հանդերձ, բարեկամներ ունիմ բոլոր կուսակցութիւններուն մէջ: Ֆրանսական միջավայրի մէջ հարց չի ծագեցներ ասիկա: Հայկական միջավայրին մէջ, կը ցաւիմ ըսելու, որ չունինք նոյն մօտեցումը: Պէտք եղաւ «Հայկական Քերթողութեան Հատընտիր» մը որպէսզի ճանչնամ Սարաֆեանը: Իր ողջութեան չճանչցայ Կոստանդեանը, արտասովոր այս քերթողը ու ասիկա կը տրտմեցնէ զիս: Ի՞նչ է ասոր պատճառը եթէ ոչ անջատողական կեցուածքը: Գրողներս զիրար ճանչնալու համար Շանկհայի մէջ գումարուելիք համագումարի՞ մը պէտք պիտի ունենանք:

Այս զրոյցէն օգտուելով կոչ կ'ընեմ ըՍփիւռքի բոլոր հայ գրողներուն որ խորհրդածեն այս մասին, յարաբերութեան մէջ մտնեն իրարու հետ ու, օրինակ, Փարիզի մէջ կազմակերպուած համագումարով մը, ծանօթանան իրարու, թղթեր կարդան, խօսին իրենց մտահոգութիւններուն մասին ու յարուցանեն գրականութեան հարցերը»:

Հարցազրոյցը վարեց եւ
Ռ. Մելիքի
միտքերը ամփոփեց՝

ՄՈՎՍԷՍ ՊՁԱՔՃԵԱՆ

Le double exil d'Armen Lubin (*)

La poésie d'Armen Lubin se place sous le double signe de l'exil. A l'absence de la terre-mère qu'est l'Arménie, s'adjoint chez Armen Lubin le sentiment, beaucoup plus secret et véhément, d'un exil intérieur.

C'est en 1923 que celui qui s'appelle encore, de son nom arménien, Chahan Chahnour, arrive à Paris. Il a tout juste vingt ans. A Uskudar, qui est un faubourg d'Istanboul, il s'est déjà fait connaître en remportant un prix grâce au seul poème que l'on connaisse de lui en arménien, Nuits de pleurs. *A Paris, la langue poétique d'Armen Lubin va désormais être le français. Quant à l'arménien, il sera uniquement réservé à la prose, à des nouvelles et à des romans (parmi eux, un chef-d'œuvre :* La Retraite sans musique*) qui se veulent, de l'aveu même de l'auteur, une «histoire illustrée» des Arméniens.*

«Pourquoi j'utilise l'arménien en prose et le français en poésie ? Je ne le sais pas. C'est venu ainsi» (1), aimait à répondre sans répondre Armen Lubin. Avec l'avantage du recul, le poète Henri Thomas estimera que l'œuvre arménienne de son ami était sûrement «son lien avec ses compatriotes dispersés en tous pays, une affaire de famille presque, à laquelle il ne pensait pas que nous *puissions réellement nous intéresser». Le français pour sa part, «lui permettait sans doute de se voir, lui- même et sa vie, avec une sorte de détachement ironique, comme invité à une fête toujours un peu insolite,* passager clandestin *de notre monde» (2). Armen Lubin concède justement, dans une page de ses carnets, que «l'écrivain étranger d'expression française jouit d'un privilège. Ce privilège me semble être d'échapper à la facilité d'élocution qui résulte forcément de la pratique quotidienne d'un langage. Chez l'étranger, le langage est «intériorisé» et, ainsi, n'exprime que l'essentiel. Inutile d'ajouter que ce privilège a également des contreparties, c'est-à-dire des faiblesses». Le bilinguisme attise l'écartèlement de l'exilé: il en est même l'évident, et quelquefois bénéfique, support.*

L'exil s'intériorise presque instinctivement dans l'œuvre d'Armen Lubin. Réfugié en France, le poète ne connaît que des «logis provisoires» : hôtels de Montparnasse — avec leur cortège de fêtards, de prostituées, d'artistes —, puis, la maladie s'en mêlant, les hôpitaux — la Salpêtrière, Broussais (comme Verlaine), Pau — et les sanatoriums, sinistre odyssée que ponctuent les noms de Bidart, Labenne-Océan, Pessac, jusqu'à l'ultime étape, plus accueillante : le Home arménien de Saint-Raphaël. Il aura fallu soixante et onze années d'existence pour nourrir cette terrible trajectoire; longues années au cours desquelles les opérations et les fragiles lueurs d'espoir ont alterné avec la souffrance aiguë, la mort latente, la tentation suicidaire, et toujours le stoïcisme, cette «sainte patience».

Il serait assurément injuste de réduire les recueils poétiques d'Armen Lubin au simple journal d'un «allongé». Sur son œuvre, l'auteur a su constamment jeter le voile discret de la pudeur, tout en recourant aux vertus de la distanciation ironique :

«...lorsqu'on est en terre d'exil et exilé
Plus on est éveillé plus on est exilé».

Transformer sa maladie en alliée et explorer, grâce à elle, un domaine privilégié : telle est l'ambition d'Armen Lubin. Certes, l'«on n'écrit pas dans les affres de la douleur et sous les bourrasques», mais du moins peut-on attendre la brève accalmie pour traduire enfin cette étrange beauté «de la liberté partielle, qui se rit d'elle-même à sa façon Rat railleur, rare ailleurs».

Rat pris au piège de la souffrance, Armen Lubin répond en composant de courts poèmes où la raison s'oppose toujours aux forces incontrôlées que les surréalistes ont, en leur temps, voulu faire prévaloir.

Armen Lubin ne se sent pas d'affinités particulières avec eux, pas plus qu'avec cet autre poète «allongé» qu'est Joe Bousquet. C'est qu'il n'aspire nullement à quelque occulte suprématie; la maladie, plus insidieuse que la blessure, laisse moins de répit et incite au retrait. Elle accentue le sentiment d'exil, même si elle lui donne des armes pour le maîtriser.

Le subtil lecteur de poèmes qu'est Philippe Jaccottet a très judicieusement relevé que «les images d'Armen Lubin attachent les choses les unes aux autres, les objets aux pensées, les sentiments aux sensations: tout est lié, on est ficelé dans ses images» (3). On pourrait également dire des poèmes condensés et resserrés d'Armen Lubin qu'ils sont mus par la terre qu'à leur tour ils remuent. La terre-mère vouée à l'absence devient soudain cette autre et même terre avide d'ensevelir les morts. L'exil se réduit alors à un chant d'agonie. La boucle se boucle, inextricablement.

Le «passager clandestin» qui sait intimement qu'
«Hors de la souffrance physique il n'y a pas de réel»,
demeure pourtant un enfant crépusculaire dont l'errance est jalonnée de larmes nocturnes et solitaires. S'il lui arrive parfois de s'installer sur «les hautes terrasses», c'est pour constater bientôt qu'elles dominent «la forêt de la mort lente». La seule issue s'ouvre sur la tourmente, et mieux vaut réduire préventivement le confort pervers de sa chambre à

«...une fenêtre
Sans rien autour».

Armen Lubin a beau aspirer à la «frêle chanson des délivrances», il n'en finit pas moins par reconnaître, avec cette intelligence poétique saluée par Eluard (4), que

«Les mots c'est rien ça marche devant,
Une forêt vient derrière».

C'est cette forêt qu'il convient d'explorer.

Forêt qui prend parfois des masques citadins pour invariablement déboucher
«Dans la rue des tristesses infécondes».

Forêt de l'indéfectible souffrance où, au cœur des hôpitaux inhospitaliers,
«Toute larme voisine la joie».

Forêt de l'incertitude qui peut subrepticement dévoiler un
«Vrai monde de fraîcheur pure et d'émoi»
et laisser transparaître cette extraordinaire «lumière seconde» qui «suppose l'oubli de soi».

Forêt, enfin et surtout, qui aimante le poème
«Avec du noir à ne pas dire»
et
«Le même mot dur, toujours autre, encore autre» à proférer.

Un constant va-et-vient — ballet du dit et du non-dit — rythme les beaux poèmes d'Armen Lubin, dans la frémissante complicité de la souffrance ou dans la courbe aillée des félicités adoptives.

Daniel LEUWERS.

NOTES

(1) Notes inédites de K. Keusseyan, citées par Krikor Chahinian : **Drame et poésie de l'exil**, thèse de troisième cycle présentée devant l'Université Paris IV en 1979 (exemplaire dactylographié).

(2) **La Nouvelle Revue française**, février 1977, p. 23.

(3) **«Des Oiseaux à travers la tempête», La Gazette de Lausanne,** 28 mai 1955.

(4) «Vos poèmes m'enchantent et j'aime qu'ils soient si droits, si dignes parce qu'intelligents. C'est si rare l'intelligence poétique» (lettre de Paul Eluard à Armen Lubin).

(*) Préface de «Les logis provisoires» qui vient de paraître chez Rougerie.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
10

MARDI
10 MAI
1983

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

LE NUMERO : 3,00 F

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.433 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.433

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ Ներքին նախարարը, պաշտօնական յայտարարութեամբ մը, հաստատեց թէ Հիթլէրի գաղտնի օրագիրը կեղծ է եւ նոյնիսկ շատ «կոպիտ խարդախութիւն» մըն է: Փորձագէտներ քննած են նաեւ գործածուած թուղթը եւ պարզուած է, որ ան 1955-ի ապրանք է: Շթեռն (Աստղ), գերմանական շաբաթաթերթը որ ձեռք ձգած էր այս «զգայացունց փաստաթուղթերը» եւ օտար երկու պարբերականներ, որոնք գնած էին Սընտէյ Թայմզ եւ Մաչ, անմիջապէս դադրեցուցին հրատարակութիւնը եւ Շթեռնի երկու խմբագրապետերը հրաժարեցան: Հարցը, սակայն, այսքանով չի փակուիր եւ հարկ է գտնել թէ որո՞նք եւ ի՞նչ նպատակով շինած են այս կեղծ տետրակները: Անշուշտ՝ «շահ» ունեցողներու անունները արդէն իսկ կը շարուին եւ շատ ալ չեն փոխուիր՝ Սի - Ի - Ա, ՔԱ -Կէ - Պէ, արեւելեան Գերմանիա, առեւտրական գործողութիւն, նոր նացիական ցանց եւայլն, եւայլն: Ամէն պարագայի մէջ, ծանր հարուած է Շթեռնի նման թերթի մը համար, որ լրագրական աշխարհին մէջ վարկ վայելող շաբաթաթերթ մըն էր. վարկաբեկուած է նաեւ այդ տետրակները գտնող լրագրողը՝ Հայտըման, որ ցարդ կը ներկայացուէր որպէս ամէնէն «սքամփի» լրագրողը արեւմտեան - Գերմանիոյ:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ հարցը, որ Ուրբաթ իրիկուն, լաւ ճամբու մէջ ըլլալ կը թուէր, Շաբաթ օր կրկին յուսախաբ ըրաւ այն քանի մը լաւատեսները, որոնք դեռ կը կարծեն թէ ելք մը անկարելի չէ: Արդարեւ, Ուրբաթ օր, «այո, բայց»ով մը իսրայելեան կառավարութիւնը իր համաձայնութիւնը տըւած էր, այսինքն դուռը կէս մը բացած էր, բայց Շաբաթ առտու, Սուրիա փակեց այդ կիսաբաց դուռը եւ Միացեալ - Նահանգներու Արտաքին Նախարարին կը մնայ ծայրէն սկսիլ կամ փորձել համոզել Սուրիացիք: Համաձայնագրին կէտերը բաւական անորոշ են եւ բոլորն ալ ծանօթ չեն: Իսրայելեան կառավարութեան մօտ Մաարիւ օրաթերթը հրատարակած էր, Կիրակի օր, գլխաւոր գիծերը, ճշդելով թէ յարակից գաղտնի կէտեր կան: Ծանօթ կէտերու մէջ, յիշենք.- նաղաղ կարգադրութիւն կռիւներու Իսրայէլի եւ Լիբանանի միջեւ, փոխադարձ յարգանք դրկիցութեան, վերջ պատերազմական վիճակի, մեկնում Լիբանանէն Իսրայէլի թշնամի ուժերուն (կանոնաւոր բանակ թէ ահաբեկչական կազմակերպութիւն), իսրայելեան, սուրիական եւ պաղեստինեան ուժերու մեկնում Լիբանանէն եւլն., եւլն.: Սուրիոյ Նախագահին համար համաձայնագրէ մը աւելի՝ ենթարկումի պայմանագրութիւն մըն է ի նպաստ Իսրայէլի: Ճեռտայէն, Երուսաղէմէն եւ Պէյրութէն անցնելէ ետք, Շուլց Փարիզ կուգար, մասնակցելու համար Լիբանանի վերաբերող միջազգային ժողովին:

ՍՊԱՆԻՈՅ Թաղապետական ընտրութիւններուն ընկերվարականները գգալի յաղթանակ մը տարին, ապահովելով ձայներու 43%-ը եւ ձեռք ձգելով երեք գլխաւոր քաղաքները՝ Մատրիտ, Պարչելոնա, Սեվիլյա: Յաղթանակը կրնայ այնքան մեծ չըլլալ բաղդատմամբ երեսփոխանական ընտրութիւններուն, բայց գգալի է, բաղդատմամբ 1979 Ապրիլի

ԹՐՔԱԿԱՆ «ՏԵՍԱԿԷՏ»

ՆՈՅՆ ՅԱՆԿԵՐԳԸ...

Անունները կրնան փոխուիլ, բայց յանկերգը միշտ նոյնն է: Արդարեւ դասախօսութիւն կատարեն, գիրք գրեն, յօդուած կամ նամակ ղրկեն եւրոպական մամուլին, բուածին մէջ բան չի փոխուիր: Այն ատեւճան որ կարծես մէկ հոգին (Քեամուրան Կիւրի՞ւն) պաշտօն տրուած է Հայերու ցեղասպանութիւնը «բացատրել», ապա կը մնայ կրկնօրինակներ հանել, նախադասութիւնները քիչ մը ետառաջ տանիլ եւ ստորագրութիւնը փոխել: Այսպէս է որ Անգարայի դասախօսը, «Մոնտ»ի Թուրք դեսպանը, կամ Նուվէլ - Օպսէրվաթէօրի վերջին թիւին «ճշդում» ղրկող Թուրք մամուլի կցորդը նոյն եւ այլեւս բաւական անհամ դարձած պատմութիւնը կը պատմեն:

Թաղապետական ընտրութիւններուն: Համայնավարները կայուն կը մնան: Պասք ազգայնականները կը պահեն Պիլպաօն եւ համայնավարներն ալ՝ Քատտուն:

ԶԱՆԶԻԲԱՐԻ մէջ է, որ հաւաքոյթի մը ընթացքին, զօր. Քէնան Էվրէն ճառ մը խօսելով, ազդարարած է Թուրք քաղաքագէտներուն, որ իրենց ապօրինի գործունէութիւնները կրնան յետաձգել տալ Նոյեմբեր 6-ին համար նախատեսուած երեսփոխանական ընտրութիւնները: Արդարեւ, Էվրէն չեշտած է. - «Եթէ կ՚ուզուի որ ընտրութիւնները կատարուին յայտարարուած թուականին, առանց յետաձգումի, իւրաքանչիւրը պէտք է հրաժարի ապօրինի գործ տեսնելէ»:

ՊՈԼՍՈՅ Ուաշինկթըն պանդոկի մէջ, հրդեհի մը հետեւանքով 37 զբօսաշրջիկ մեռած են եւ 68 հոգի ալ՝ վիրաւորուած, որոնց 38-ը դեռ հիւանդանոց կը մնան: Զոհերուն մէջ կան Աւստրիացիներ, Իրաքցիներ, Ճոյներ եւ կ՚ըսուի թէ երկու Ֆրանսացիներու ալ ինքնութիւնը ճշդուած է:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ոստիկանութիւնը Թմրեցուցիչի շատ կարեւոր քանակ մը բռնեց, 37 քիլօ բոխայիճ Փարիզ եւ նոյն օրը՝ 16 քիլօ ալ Ռուանի: Պոնըվիլ է (Օթ-Սավուա) որ ոստիկանութիւնը չորս հոգի բռնած է, թմրեցուցիչի առուծախով ըզբաղող, ճիշդ այն պահուն, երբ ապրանքը կը յանձնէին: Հանրային ապահովութեան ենթանախարարը չծածկեց գոհունակութիւնը եւ յայտարարեց այս առթիւ, թէ Յունուարի սկիզբէն ի վեր 800 հոգի հարցաքննուած են, այս մարզին մէջ: Առջի օր ձերբակալուածները հոլանտացի էին եւ կը թուի որ ապրանքը սահմանուած էր օտար երկիրներու:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ հրապարակուած տեղեկագրի մը համաձայն, Թուրքիոյ բանտերուն մէջ ներկայիս 20.157 հոգի կայ «գաղափարաբանական յանցանքներու» համար: Պատերազմական վիճակի հրամանատարութեան լոյս ընծայած այս տեղեկագիրը կը ճշդէ նաեւ թէ ասոնցմէ 7200-ը արդէն դատապարտուած են, 12.307 ուրիշներ դատի կը սպասեն եւ 650 ալ՝ հսկողութեան տակ են:

ՔԱՆՆԻ մէջ բացուեցաւ, ինչպէս ամէն Մայիսի, Շարժանկարի միջազգային փառատօնը:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ երեք նախարար (թեթեւ ճարտարարուեստ) պաշտօնանքի արժանացած են, իրենց պաշտօնին մէջ թերացումի համար: Միւս կողմէ, Լենինգրատի քաղաքաշրջաքի բազմաթիւ պատասխանատուներ ալ պաշտօնազուրկ եղած են:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ) ՄԱՅԻՍ 3 - 5)

ԲԵՄԱԴԻՐ ՍՏԵՓԱՆ ԿԵՒՈՐԿՈՎԻ ՅՈՒՇԵՐԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

Երեւանի մէջ լոյս տեսած է հայկական շարժանկարի վեթերաններէն Ստեփան Կեւորկովի յուշերու գիրքը՝ «Զնկարահանուած ժապաւէն» խորագրով: Հատորին մէջ հեղինակը կը խօսի ոչ թէ հայկական շարժարուեստի պատմութեան եւ զարգացման մասին, այլ կ՚անդրադառնայ Ուկրանիոյ մէջ հիթլերեան բանակներու դէմ խորհրդային զինուորներու մղած պայքարին: Իր կառուցուածքով եւ ոճով գիրքը կը յիշեցնէ շարժանկարի բեմագրութիւն մը: 80-ամեայ հեղինակը շարժանկարի հիմնադիրներէն է Հայաստանի մէջ, ուր նկարահանած է բազմաթիւ ժապաւէններ:

×

ՉԱՐԼԶ ՏԻՔԸՆԶԻ ԳՈՐԾԸ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

«Սովետական Գրող» հրատարակչականը հայերէն լոյս ընծայած է Չարլզ Տիքընզի «Մեծ յոյսեր» վէպը, զոր բնագրէն թարգմանած է «Հայ - անգլիական գրական առնչութիւններ» աշխատութեան հեղինակը՝ Վարդան Փարթամեան: Հայ ընթերցողին ծանօթութիւնը անգլիացի գրողին հետ կը սկսի ԺԹ. դարէն՝ 1882-ին Թիֆլիս հարատարակուած «Հարս եւ կեսուր» գիրքով: Այնուհետեւ Կ. Պոլիս, Աթէնք եւ Պէյրութ հայերէն տպագրըւած են անոր վէպերն ու պատմուածքները: Տիքընզի գործերը մեծ տպաքանակով հրատարակուած են Հայաստանի մէջ: Վերջին երեսնամեակին հայերէն թարգմանուած են «Օլիվըր Թուիստի արկածները», «Դաւիթ Կօպըրֆիլդ», «Մարտին Չէզըլուիտ» վէպերը եւ այլ գործեր:

×

ՀՈՒՆԳԱՐ ԳԻՐՔԻ ՏԱՍՆՕՐԵԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է հունգար հրատարակութիւններու տասնօրեայ ցուցահանդէս մը, ուր ներկայացուած են հունգար դասական եւ արդի հեղինակներու գործեր, գիտական զանազան ճիւղերու վերաբերեալ գրականութիւն: Այս առթիւ կազմակերպուած են նաեւ դասախօսութիւններ եւ գրական երեկոյթներ, հանդիպումներ: Հայաստանի մէջ կանոնաւոր կերպով լոյս կ՚ընծայուին հունգար բանաստեղծութեան եւ արձակի հաւաքածոներ, մշակոյթի եւ գիտութեան մարզերու ծանօթ դէմքեր սերտ կապեր կը պահպանեն հունգար պաշտօնակիցներու հետ:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 46-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Մայիս 7-ի խաղերու արդիւնքներն են..

ԲԿՄԱ - Դինամօ Մինսկ	0 - 1
Նեֆթչի - Դինամօ Մոսկուա	1 - 1
Արարատ - Նիստրու	1 - 0
Տորպեդօ (Ք.) - Չերնոմորեց	0 - 3

Դասաւորման գլուխն է Չերնոմորեց 13 կէտով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳԻՐՔ ԺԱՌԱՆԳՈՂՆԵՐ...

Բ.

Մեր խմբագրատան գրադարանին մէջ հարիւրաւոր հատորներ կան, որոնք մեզի նուիրուած են ուրիշներէ: Այդ ուրիշները գիրքի անշնորհ ժառանգորդներ չէին, գիրքի մը արժէքին անտեղեակ մարդիկ, որպէսզի այդքան գեղեցիկ հաւաքածոներ բերէին ու մեզի նուիրէին: Ընդհակառակն, շատ լաւ գիտէին այդ գիրքերուն արժէքը, եւ իրենց ձեռքերը դողացած էին, երբ զանոնք յանձնած էին մեզի:

- Չեմ ուզեր որ այս գիրքերը օր մը փողոց իյնան, ըսած էին անոնցմէ շատեր մեզի: Եթէ ձեզի յանձնենք կը փրկըւին:

Այդ վայրկեանին անոնք կը նմանէին իրենց հարստութիւնը խնամքով իրենց զաւակներուն բաժնող, իրենց կտակը պատրաստող մարդոց: Սա շէնքը այս զաւկիս, սա կալուածը միւս զաւկիս, սա զոհարեղէնները սա զաւակներուս, եւ այլն: Միայն թէ իրենց գրադարանները մեզի նուիրողներուն մեծ մասը այդ գիրքերէն դուրս մեծ բան մը ունեցած չէին այս աշխարհին վրայ: Եւ այդ քիչն ալ կ՚ուզէին որ փողոց չիյնայ, հնավաճառներու ձեռքը չքաշքշուի, ծով չթափի...: Ուստի դողացող ձեռքերով մեզի կը բերէին զանոնք: Ամբողջ կեանքին մէջ գիրքերու հետ ապրած մարդու մը համար դիւրի՞ն է այդ գիրքերէն բաժնուիլ, իր սենեակը անոնցմէ պարպել: Ամբողջ կեանքը կարդալով անցուցած մարդ մը պիտի չուզէ՞ր մահը դիմաւորել բազկաթոռի մը մէջ նստած, գիրք մը կարդալով զբաղած: Բայց անոնք կը հնազանդէին ահաւոր այն հրահանգին, որ մեզի կ՚ըսէ. «Եթէ չես ուզեր որ ոսկիդ անարժաններուն ձեռքը իյնայ, պիտի գիտնաս ատենին բաժնուիլ անկէ»:

×

Տարիներ առաջ կին մը արծաթեայ կողքով հին գիրք մը բերաւ ինծի: Զայն գտած էր իր մերձաւորներէն մէկուն սընտուկին մէջ եւ հասկցած էր որ արժէքաւոր կտոր մըն էր:

- Այս արծաթ կողքը ի՞նչ կ՚արժէ արդեօք, գաղափար մը կրնա՞ք տալ, հարցուց զայն ցոյց տալով:

Իսկապէս գեղեցիկ էր արծաթ կողքին ձեռագործ աշխատութիւնը: Բայց շատ աւելի արժէքաւոր էր նոյնինքն գիրքը, որ, բացի շատ հին տպագրութիւն մը ըլլալէ, իր առաջին էջին վրայ կը կրէր բազմաթիւ երեւելիներու ստորագրութիւններ:

- Գիրքը աւելի արժէքաւոր պէտք է ըլլայ, Տիկին, ըսի տեսակ մը սրտի ցաւով: Գիրքը արծաթ կողքէն շատ աւելի շահեկան ու արժէքաւոր ըլլալ կը թուի:

Զարմացաւ: Ցանձնարարութեանս վրայ դիմեց հաւցէի մը ու զայն ծախեց իր ակնկալածէն շատ աւելի բարձր գնով մը: Ինք ալ զարմացած էր որ գիրք մը կրնար այդքան սուղ գնահատուիլ: Եւ ատիկա կ՚երեւի թէ գրգռած էր իր ախորժակը, որ երկու օր վերջ կրկին ժամադրութիւն ուզեց եւ այս անգամ եկաւ պզտիկ պայուսակով մը:

- Այս գիրքերն ալ կային սնտուկին մէջ, ըսաւ: Արդեօք բան մը կ՚արժե՞ն:

Վերջին տասնամեակին տպուած վէպեր, բանաստեղծական հատորներ էին, փոշեթաթախ եւ անխնամ: Նիւթական արժէք չունէին: Երբ իմացաւ այս կարծիքս, յուսախաբ եղաւ եւ հարցուց տրտմօրէն.

- Ուրեմն ինչի՞ կը ծառայեն ասոնք:

- Միայն մէկ բանի, պատասխանեցի: Կարդալու:

Ռ. Հ.

UNIR NOS FORCES SUR L'ESSENTIEL (*)

Si, enfant de la diaspora, venant de la proche Belgique, j'ai accepté d'être ici, avec vous, c'est pour répondre à un écho qui vient de très loin et qui m'atteint profondément.

Mais vous avez devant vous un homme meurtri, fatigué, moralement et physiquement, parce que ce combat que je mène et que je traîne comme une malédiction me laisse désemparé. Au surplus, c'est un combat que nous portons en nous, depuis près de trois millénaires.

Le fait que nous soyons réunis suffit à démontrer que, tous autant que nous sommes, nous participons à ce combat, de manière prestigieuse ou modeste, collective ou isolée, mais avec une permanence qui est la réponse à cet appel impérieux que nous entendons en nous.

Mais quel est le sens de cet appel, le 24 avril 1983 ?

Jusqu'il y a moins de 10 ans, la réponse était claire : il s'agissait de pratiquer la ferveur, de s'adonner à un rite de préservation, d'alimenter une mémoire pourtant remplie à ras bord de l'horreur dont nous avions fait l'objet. Nous nous quittions, fiers d'avoir pu faire entendre nos incantations, émus d'avoir écouté les autres parler de nous et gorgés d'une nouvelle espérance que l'année suivante, dans le reflux de nos fantasmes, nous retrouvions déçus mais que nous nourrissions à nouveau.

En 1983, tout a basculé. Des phénomènes nouveaux ont surgi, installant le désarroi en nous. Ce qui était certitude, même à travers nos insatisfactions et nos maladresses, ne l'est plus ; ce qui apparaissait chez le voisin comme une erreur, permet une transaction dans la réflexion ; celui qui était le bourreau a pris une autre dimension, plus pathétique mais aussi plus menaçante.

Et surtout, toutes les analyses ont été faites, tous les livres ont été écrits ou viennent d'être écrits, toutes les pensées ont été exprimées, toutes les informations ont été diffusées et de l'ère du silence, nous avons été projetés dans celle de la publicité. Vaine et dérisoire serait ma tentative de vouloir me frayer un chemin dans ce dédale d'idées en ébulitions, d'analyses de plus en plus affinées. Chacun porte en lui, jusqu'à la déchirure, ses contradictions que chaque nouvel analyste débusque.

Mais était-il nécessaire d'avoir de nouveaux vertiges et de marcher le long de nouveaux gouffres. Fallait-il ajouter au malheur individuel des cibles, le malheur individuel des auteurs, qui devient aussi le malheur collectif. Et quelques heures de télévision en plus n'y changeront rien. C'est moi qui ai perdu la vue à Genève, c'est mon frère qu'on a pendu à Ankara. Me voici encore plus orphelin.

A propos, comment dit-on «engrenage» en arménien ? Voici un mot qu'il faudra sans doute apprendre. Peut-être certains ne m'accorderont-ils pas le droit de m'exprimer comme je le fais, car ceci n'est qu'un discours et rien qu'un discours. Mais peut-être aussi est-ce dans l'exès de nos malheurs que nous puiserons le renouveau, comme nous l'avons toujours fait, tant il est vrai que c'est souvent des cendres que renaît l'étincelle.

Alors, au-delà des états d'âmes et des interrogations, qu'elle est la seule question qui subsiste, en ce jour de recueillement, mais surtout de réflexion ?

S'il est vrai que la stratégie du passé en diaspora — à supposer même qu'il y en ait eu une — n'a pas apporté de solution, car le génocide n'a pas été unanimement reconnu, et surtout pas par son auteur, s'il est vrai qu'aucune revendication territoriale n'a été entendue, car aucun droit à la réparation n'a été admis, il faut en trouver la raison. La maturité se caractérise non pas uniquement par la volonté de surmonter l'obstacle mais surtout par celle de le déchiffrer.

Les Arméniens, en tant que tels, n'intéressent personne, sauf en période électorale. Pas plus que dans le passé, leur itinéraire ne coïncide avec les oscillations politiques du moment. Même les ambiguités de la diplomatie du pétrole —qui aident aujourd'hui tant de peuples— ne peuvent les servir. Ils dérangent ceux qui lisent leurs pétitions, tant leur forme revendicatrice est souvent maladroite. Les Arméniens n'offrent aucun intérêt pour personne. Quant à la morale politique, je ne suis pas de ceux qui se nourrissent d'une telle proposition contradictoire. Si, en politique, il y a parfois des principes, ceux qui subsistent n'ont rien à voir avec la morale.

En revanche, notre voix ne sera entendue que si elle est celle non plus seulement des Arméniens mais celle qui vient de ce fonds de souffrance de l'humanité et dont aucun peuple ne doit se croire à l'abri, s'il est instruit des funestes leçons de l'histoire.

En parlant des Arméniens, c'est de l'Homme qu'on parle, de cet homme bafoué, meurtri, torturé, oublié, reculant les limites de la souffrance jusqu'à la folie. Son univers est le même à Der Zor, à Auschwitz, au Salvador ou dans le goulag. Notre message est exemplaire pour l'Homme car nous avons vécu cette mort, alors que nous avions des droits imprescriptibles à la vie, à la lumière, à la dignité. Ce message nous avons l'obligation de le faire entendre, car c'est le seul qui nous rendra audibles. Il rappelle que si les autres n'y prennent garde, il peut aussi leur arriver ce qui nous a atteint.

Autrement, pourquoi voulez-vous qu'on se soucie de nous, avec ou sans télévision, parce que nous avons été les victimes, il y a 68 ans, d'une odieuse chorégraphie internationale ? Nous soucions-nous des tragédies qui se déroulent sous nos yeux, à quelques heures d'ici ? Et pourtant n'est-ce pas le même homme, dont nous nous réclamons culturellement ?

Depuis quand peut-on exiger des autres ce que nous n'accordons pas à ceux qui nous le réclament ?

Si nous voulons faire entendre notre juste et légitime revendication, il faut que celle-ci coïncide avec celle de notre contemporain. C'est cette nouvelle approche solidaire, fraternelle et éthique qui seule pourra nous faire sortir du puits dans lequel nous avons été projetés. C'est une œuvre de maturité, qui suppose le dépassement de soi; c'est une œuvre de longue haleine, mais il vaut mieux un effort soutenu garant du succès qu'une tentative impatiente vouée à l'échec. Je suis impatient, il est vrai, mais que représentent ces 68 ans par rapport à 2700 ans d'histoire ininterrompue. Notre peuple est d'éternité et il récuse l'éphémère victoire de l'instant. Apprenons, ou plutôt réapprenons les vertus de la patience et de l'effort.

Edouard JAKHIAN

(suite et fin dans notre prochain numéro)

(*) Nous publions, exceptionnellement le texte integral du discours que Mr E. Jakhian a prononcé, au cours de la commémoration du 24 Avril 1915, à Paris (Salle Gaveau, dimanche 24 Avril), car au-delà d'un simple discours, on y trouve matière à réflexion. Le titre est de la rédaction.

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ 1985-ԻՆ

Մարտ 24-ին գումարուած կուսակցական ժողովի մը ընթացքին խօսք առնելով Ա. քարտուղարը՝ Կարէն Դեմիրճեան, անդրադառնալով հայրենիք - սփիւռք կապերու ամրապնդման՝ կը յայտնէր կուսակցութեան որոշումը, 1985-ին կազմակերպելու փառատօն մը, Երեւանի մէջ, մասնակցութեամբ Սփիւռքի «առաջադիմական կազմակերպութիւններու գեղարուեստական կոլեկտիւներու»: Այս առթիւ կազմուած է փառատօնը նախապատրաստող Յանձնախումբ մը, նախագահութեամբ կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի քարտուղար Կարլէն Դալլաքեանի: Զանազան շրջանակներու հետաքրքրութեան գոհացում տալու նպատակով «Արմէնփրէս»ի թղթակիցը հարցազրոյց մը ունեցած է Յանձնախումբի նախագահին հետ, փառատօնի բնոյթին, պայմաններուն եւ այլ մանրամասնութիւններու իրազեկ դառնալու համար:

Կուտանք յիշեալ հարցազրոյցը, նոյնութեամբ, առնելով «Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Ապրիլ 19-ի թիւէն:

×

ՀԱՐՑ. - Ինչպէ՞ս է նախատեսւում կազմակերպել փառատօնը, ի՞նչ փուլերով, ի՞նչ ժամկէտներում:

ՊԱՏ. - *Փառատօնը նախապատրաստող կազմակերպիչ կոմիտէն արդէն անցել է գործի: Ուրուագծել է ծրագիրը: Այն ամբողջական եւ յստակ կը դառնայ ըսփիւռքահայ առաջադիմական կազմակերպութիւններու առաջարկութիւնները նըկատի առնելուց յետոյ: Նախատեսւում է, որպէսզի 1983 - 1984 թուականներին տեղերում, այսինքն՝ հայ գաղթօճախներում, համապատասխան մշակութային միութիւններն ու կազմակերպութիւնները անցկացնեն լայն զանգուածային մրցոյթ - փառատօններ, ընտրեն լաւագոյն խումբերը եւ անհատ կատարողներին: 1985-ի Օգոստոս - Սեպտեմբեր ամիսների ընթացքում յարմար մի տասնօրեակ կը տրամադրուի փառատօնի եզրափակիչ մասին՝ Երեւանում:*

Հ. - Յայտնի է, որ իւրաքանչիւր գաղթօճախ ունի իր պարախումբը, երգչախումբը, թ ա տ ե ր ա խ ո ւ մ բ ը: Եթէ գաղութը հայահոծ է, ուրեմն եւ այնտեղ շատ են ինքնագործ խումբերը: Վերջին տարիներին, երբ հայրենիք - սփիւռք կապերը թեւակոխեցին մերձեցման նոր փուլ, երբ Հայաստանի ժողովրդական երգի - պարի անսամբլը, Հայաստանի պետական պարախումբը, Սունդուկեանի ակադեմական թատրոնը եւ մեր հանրապետութեան արուեստագէտների բազմաթիւ այլ խմբեր նկսեցին այցելել հայկական գաղթօճախները, որոնց առաջացրած խանդավառութեան ներգործութեան հետեւանքով սփիւռքում մէկը միւսի ետեւից ստեղծուեցին գեղարուեստական ինքնագործ խմբեր՝ գրեթէ նոյն յայտագրերով: Բացի այդ, որպէս ուսանող Երեւան ժամանեցին բազմաթիւ արուեստասէր երիտասարդ - երիտասարդուհիներ, որոնք մասնագիտանալով որպէս պարուսոյց, բեմադիր կամ երաժիշտ սատարեցին սփիւռքահայ գեղարուեստական ինքնագործ խմբերի մակարդակի բարձրացմանը: Աւրեմն եւ փառատօնի կազմակերպիչների առջեւ կանգնած հարցերից մէկը, ըստ մեզ, մասնակիցների ընտրութեան հարցն է: Ինչպէ՞ս կը կատարուի ընտրութիւնը:

Պ. - *Ինչպէս նշուեց, գաղթօճախներում կը կազմակերպուի գեղարուեստական*

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ

Ու էլ ոչ մի բառ չխօսեց: Երեւի յիսուն տարով, մաքով, ետ գնաց դէպի Կիլիկիայի սարերը, կամ դուցէ այն ամիսները, շաբաթները, օրերը, երբ ես ապրում էի իր մարմնում, իր մէջ, շընչում էի իր թոքերով, սնւում էի իր արիւնով, սնւում էի ու մեծանում, որպէսզի հիմա դառնօրէն նոր տառապանք պատճառեմ:

Նա կէս ժամ անխօս նստեց, յետոյ վեր կացաւ:

Արծիւներ կան, որ ճախրելիս, թռչի ... Քո ճախրելու ժամանակն է: Ոչ մի վերք սարսափելի չէ ... Երեկոյեան կը գամ, կը խօսինք, - Նա գնաց:

Դուստրս կանգնած էր ննջասենեակի դրան մէջ ու նայում էր մեզ: Ուզում էր խօսել, քաշւում էր: Գիտեմ, ուզում էր հարցնել, - Ի՞նչպէս ես, հայրիկ. շուրթերը դողում էին: Դեռ չէր ազատուել այն յորդոր - խրատներից, թէ՝ ինձ չպէտք է խօսեցնի, թէ՝ ես ձայն չունեմ, թէ՝ ես չեմ կարող պատասխանել իր հարցերին: Նա տեսել էր, որ մայրս էլ չէր զրուցել երկար ժամանակ:

Փակում եմ կոպերս այնպէս, ինչպէս երբ կանչում են աչքերով: Նա ուրախութեամբ ներս է վազում: Շուրթերս համբոյրի ձայն են արձակում: Նա մօտեցընում է թուշերը: Քիչ է մնում լաց լինի, իսկ ես ժպտում եմ: Քիչ էր մնում երէկ ես լաց լինէի, իսկ նա բռնազբօսիկ ժըպտում էր.

- Դպրոցից եմ գալիս:

Աստուած իմ, ես երջանիկ եմ, ես նրա մօտ եմ, շնչում եմ եւ տեսնում նրան: Աշխարհի ամենաքնքուշ խաղալիքները ինձ համար հիմա նրա փափլիկ ձեռքերն են:

Յիշում եմ, երբ նրան տուն բերեցինք ծննդատնից: Չկայ ինձ համար աւելի գեղեցիկ երաժշտութիւն, քան այն մէկը, որ մի օր ստեղծել էր իմ դուստրը իր պուպրիկները քնեցնելիս: Դա ինձ սափելել էր մոռացնել Սոնային: Նա էլ երգեր էր հիւսում զտրիկլիս քնեցնելու եւ յաջորդ օրը մոռանում, եւ յաջորդ օրը նորն էր յ օ ր ի ն ո ւ մ, միւս օրը մոռանալու համար: Ի՛նչ քաղցր երաժշտութիւն էր, ինչպիսի՛ անուշիկ բառեր էին յորդում: Աշխարհի ամենաուժեղ բանաստեղծութիւնները դրանք էին, աշխարհի ամենաքնքուշ երաժշտութիւնը դա էր: Դրանք յուզում էին մի նորածնի, ազդում նրա վրայ եւ քուն էին բերում նրան: Եւ ո՛րն է ամենաուժեղ խօսքը, եթէ ոչ այն, որ յուզում է:

Այդ օրերին ես հաւատում էի, որ աշխարհի բոլոր մայրերը գիտեն երգեր յօրինել, «օրօրներ» ստեղծել, եւ վստահ էի, որ դրանցից ոչ մէկը միւսի նման չէ, եւ դրանք բոլորն է քաղցրահնչուն են, մէկը միւսից քնքուշ, մէկը միւսից սրըտաբուխ:

Մէկ անգամ ես Սոնային ասացի.

- Աքանչելի օրօր էր:

- Ո՞րը:

- Երէկուանը:

- Չեմ յիշում: Այդպիսի օրօրները ծընւում են տուեալ պահին, մանկան անմեղ դէմքին նայելիս, նրա նկատմամբ այդ վայրկեանին ունեցած զգացումից, վաղուանը ուրիշ է լինելու, միւս օրուանը էլ աւելի ուրիշ: Տրամադրութեան, ներըմբռնման հարց էլ կայ:

Երանի տուեցի նրանց, ովքեր ձայնագրող մեքենաներ ունեն: Մէկը կար, որ ունէր, բայց բնաւ մտքով չէր անցկացրել ձայնագրել կնոջ ինքնաբուխ օրօրները կամ դստեր օրօրներն ու երգերը ձօնուած իրենց պուպրիկներին:

Դուստրս երգեց, քնեցրեց բոլոր պուպրիկներին ու խաղալիքներին, ապա եկաւ, մի քանի րոպէ կանգնեց անարիս մօտ, յետոյ ասաց:

- Պապա, մի՛ քնի: Մի կին է քեզ գալու տալու:

Ես հասկացայ, որ նա վստահ չէ իր ուժերին ինձ քնեցնելու, երգ յօրինելու համար:

Իսկ կնոջ մասին՝ իրր չէի լսել:

\- 4 -

Ինձ մայրս արթնացրեց:

Նա զարթնում է փոստարարի օրուայ փոստը բերելուց առաջ: Նրան խնդրել էին այն, ինչ պատուիրել էին իմ գաւառը: Եթէ դուստրս հնազանդուել էր մեծերին, ապա մայրս տան ամենամեծ էր, հնազանդուելու բոլոր կանոններից ազատ, մեծ տանտիրուհին, մեծ իրաւունքով:

(Շար. 6)

ինքնագործ խմբերի եւ անհատ կատա - րողների մրցոյթ, կ'ընտրուեն յաղթող - ները՝ փառատօնին մասնակցելու հա - մար: Ելնելով փառատօնի նշանաբանից, նախընտրութիւնը կը տրուի լաւագոյնը ճանաչուած այն խմբերին կամ անհատ - ներին, որոնք աւանդ ունեն խաղաղու - թեան պայքարի, ժողովուրդների միջեւ բարեկամութեան ամրապնդման եւ հայ - րենիք - սփիւռք կապերի զարգացման գործում: Մասնակիցների վերջնական ցանկը պէտք է ճշդուի մինչեւ 1984 թուա - կանի վերջը: Ուստի եւ սփիւռքահայ մշակութային եւ կրթական կազմակեր - պութիւնները, դպրոցները պէտք է շու - տով գործի անցնեն, նախապատրաստեն մրցոյթները, որպէսզի կարողանան ժա - մանակին որոշել մասնակիցներին: Մեր կարծիքով, մրցոյթները առիթ կը հան - դիսանան, որպէսզի սփիւռքահայ երի - տասարդները անեն իրենց լաւագոյնը՝ հայրենիքում կազմակերպուած գեղար - ուեստական ինքնագործ խմբերի փառա - տօնին մասնակցելու պատուին արժանա - նալու համար:

Հ. - Տասնօրեայ այս փառատօնի հա - մար ի՞նչ բնոյթի միջոցառումներ են նա - խատեսւում:

Պ. - Նախ ասեմ, որ փառատօնի հան - դիսաւոր բացումը եւ փակումը կը կա - տարուեն մշակութային - մարզական այն հիանալի պալատում, որն այժմ կառու - ցւում է Ծիծեռնակաբերդի բարձուն - քին: Փառատօնի օրերին կը կազմակեր - պուեն գրքի, գեղանկարչութեան, լու - սանկարչութեան ցուցահանդէսներ, այդ թւում՝ սփիւռքահայ երեխաների նկար - չական ցուցահանդէսը Երեւանի գեղագի - տական կեդրոնի ցուցասրահներում: Կ'անցկացուի հայկական շարժանկարների տասնօրեակ, «Հրազդան» մարզադաշտում նախատեսուած է մարզական հանդէս: Գլխաւոր ձեռնարկումները կ'ընթանան մայրաքաղաքի զանազան բեմահարթակ - ներում: Ինչպէս իւրաքանչիւր փառատօն, այս փառատօնը եւս կ'ունենայ մրցանա - կարաշխութիւն: Մրցոյթի դատակայ - մում կ'ընդգրկուեն նաեւ սփիւռքահայ նշանաւոր արուեստագէտներ եւ կատա - րողներ: Յաղթող խմբերն ու անհատ կա - տարողները կ'արժանանան փառատօնի դափնեկիրի կոչման: Փառատօնի մասնա - կիցները, բացի Երեւանից, ելոյթներ կ'ունենան նաեւ Հանրապետութեան այլ քաղաքներում եւ շրջաններում: Ինչ խօսք, որ մեր հիւրերը առիթ կ'ունենան ծանօ - թանալու մայր հայրենիքի նուաճումնե - րին, կ'այցելեն տեսարժան վայրեր, պատ - մական յուշարձաններ, հանդիպումներ կ'ունենան Հայաստանի երիտասարդու - թեան, աշխատաւորների, մտաւորակա - նութեան, արուեստագէտների, գրողնե - րի հետ:

Հ. - Մի խօսքով, փառատօնը իսկապէս աննախադէպ եւ իսկայական միջոցառում է, որ անտարակոյս նոր փուլ կը հանդի - սանայ հայրենիք - սփիւռք կապերի զար - գացման գործում: Որպէս կազմակերպիչ կոմիտէի նախագահ ի՞նչ կը ցանկանայիք ասել սփիւռքահայ մեր հայրենակից - ներին:

Պ. - Ամենայն ժրաջանութեամբ եւ պա - տասխանատուութեամբ նախապատրաս - տուել փառատօնին: Փառատօնի յաջողու - թիւնը պայմանաւորւում է նաեւ սփիւռ - քահայ գեղարուեստական ինքնագործ խմբերի մակարդակով: Ուրեմն, փառա - տօնին մասնակցելու հեռանկարը թող խթան լինի սփիւռքահայ արուեստասէր երիտասարդներին՝ նուաճելու նոր որակ:

×

ԽՄԲ. - «ՑՈՒՌԱՋ»ի. - Ի յառաջագունէ ողջունելի է նման նախաձեռնութիւն մը: Ծանօթ է որ, երբ Սփիւռքը այսպիսի «պատիւ»ի կ'արժանանայ, ինչպէս նըշ - ւած է հարցազրոյցին մէջ, մեզի կը մը - նայ ... շնորհակալ ըլլալ: Բայց, չես գիտեր ինչո՞ւ միշտ բայց մը կայ, տեղ մը, ինչո՞ւ, ի սկզբանէ կը ճշդուի թէ փառատօնին պիտի մասնակցին «առաջա - դիմական կազմակերպութիւններու կոլեկ - տիւները»: Եւ, դեռ կարծես չբաւէ այս սահմանափակումը, աներաժեշտ կը տես - նուի նաեւ ճշդել թէ. - «Նախընտրութիւ - նը կը տրուի լաւագոյնը ճանչցուած այն խմբերին կամ անհատներին, որոնք ա - ւանդ ունեն խաղաղութեան պայքարի, ժողովուրդների միջեւ բարեկամութեան ամրապնդման եւ հայրենիք- սփիւռք կա - պերի զարգացման գործում»:

Պարզ է այլեւս որ կարեւորը «տաղան - դաշա՞տ» արուեստագէտ ըլլալը չէ, ո - րակ - մորակ պարապ բաներ են, ուրեմն Սփիւռքի մեր երգիչներուն, պարողնե - րուն, երգչախումբերուն, պարախումբե - րուն, նուագախումբերուն կը թելադրենք (եթէ չեն ուզեր զրկուիլ վերոյիշեալ փա - ռատօնին մասնակցելու պատիւէն), ձայն մարզելը, պարն ու նուագը կատարելա - գործելը մէկդի դնել եւ ժամ առաջ ար - ձանագրուիլ առաջադիմական կազմակեր - պութեան մը կոլեկտիւին, պայքարի անցնիլ ի խնդիր խաղաղութեան եւ զբա - ղիլ ժողովուրդներու միջեւ բարեկամա - կան կապերու ամրապնդումով ...:

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայկազեան գոլէճի հայա - գիտական ուսմանց կեդրոնի նախաձեռ - նութեամբ, Ապրիլ 17-ին տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը՝ նուիրուած գրագէտ, բանաստեղծ ու հրապարակագիր Անդրա - նիկ Ծառուկեանի 70-ամեակին եւ «Նա - յիրի»ի քառասնամեակին: Բացման խօսքը արտասանած է կեդրոնին վարիչը՝ տոքթ. Երուանդ Քասունի, ապա դասախօսու - թիւն մը ըրած է Արմէն Դարեան շեշտե - լով. - «Երբ այն հեռաւոր ու միշտ մօտիկ Ապրիլին, Թուրքին տապարը փշրեց Հա - յոց հազարամեայ դպրութեան ոսկի շըղ - թան, զայն միանգամընդմիշտ թաղելու դիտաւորութեամբ, Շահան Շահնուրնե - րու, Վազգէն Շուշանեաններու, Նիկողոս Սարաֆեաններու, Զարեհ Որբունիներու, Վահէ Վահեաններու, Մուշեղ Իշխաննե - րու եւ Անդրանիկ Ծառուկեաններու սե - րունդն է որ եղաւ անցման օղակ, որպէս - զի այդ ոսկեայ շղթան ընթանայ անընդ - մէջ եւ անընդհատ»: Ապա, դասախօսը անդրադարձած է Ծառուկեանի գրական վաստակին եւ «Նայիրի»ի կատարած դե - րին: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, հուսկ՝ շնորհակալութեան խօսք արտասանած է Ա. Ծառուկեան:

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Վասպուրական» սրահին մէջ, Ապրիլ 10-ին, տեղի ունեցած է ար - տասանութեան երեկոյթ մը, կազմակեր - պութեամբ Համազգայինի Վարչութեան: Յ. Թումանեանէն, Պ. Սեւակէն, Մ. Իշխանէն, Վահան Թէքէեանէն, Ժագ Յա - կոբեանէն, Ալիսիա Կիրակոսեանէն, Եղ - ւարդ Պօյաճեանէն եւ այլ բանաստեղծ - ներէ գործեր մաս կազմած են արտասա - նող Շաքէ Յովակիմեանի յայտագրին: Շաքէ Յովակիմեան 1967-ին Լիբանանէն մեկնած է Գահիրէ, ուր 1971 - 1977 թը - ւականներուն եղած է «Սարդարապատ» պարախումբին պարուսոյցը: 1978-ին ձեռ - նարկած է ասմունքի առաջին փորձերուն: Հանդէս եկած է Գահիրէ եւ Կիպրոս:

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ մէջ, Ապրիլ 8-ին մեռած է Պօղոս Անդրէասեան, երկու ժամ առաջ այն դասախօսութենէն զոր պիտի տար Թէքէեան Մշակ. Միութեան կազմակեր - պութեամբ՝ «Հայ ժողովուրդի քաղաքա - կան կողմնորոշումը» նիւթին շուրջ: Ուն - կնդիրներ, որոնք գացած են սրահ, ի - մացած են մահը եւ ստացած օրինակներ բանախօսութենէն, զոր ողբացեալը բազ - մագրած է ներկաներուն բաժնելու հա - մար: Ծնած էր Օրտու: Պոլսոյ մէջ հե - տեւած է բարձրագոյն ուսման եւ յաջո - ղած կեանքի ասպարէզին մէջ: Լրջօրէն ուսումնասիրած է հայ եւ թուրք արդի պատմութիւնը եւ իր վերլուծումները յա - ճախ յօդուածի ձեւով կամ դասախօսու - թեամբ ներկայացուցած: Յուղարկաւո - րութիւնը կատարուած է Ապրիլ 11-ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, ուր Բարթող Ա. քհնյ. Խրքաճեան դամբանա - կանով մը վեր առած է Պօղոս Անդրէասե - անի բարեմասնութիւնները:

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Մգկիլ համալսարանի Հայ Ուսանողական Միութեան կազմակերպու - թեամբ, Մարտ 16-ին, դասախօսութիւն մը տուած է Զարեհ Սուրուզեան՝ «Հայ - կական Հարցը՝ ներկայիս» նիւթին շուրջ: Դասախօսը ներկայացուցած է Հայկական Հարցին հոլովոյթը՝ ԺԹ. դարէն մինչեւ մեր օրերը, ծանրացած է Հ. Յ. Դ. Գա - նատայի Հայ Դատի Յանձնախումբին տարած աշխատանքներուն վրայ եւ հրա - տարակուած ալբոմներէ քաղելով, ան ակնարկ մը նետած է հայկական ազգա - յին ազատագրական ներկայ շարժումին վրայ: Դասախօսութեան աւարտին եղած են հարցումներ:

×

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Մարտ 13-ին, տեղի ունեցած է դաշնա - կահար Շահան Արծրունիի նուագահան - դէսը, կազմակերպութեամբ Համազգա - յինին: Յայտագրի առաջին բաժնին դաշ - նակահարը մեկնաբանած է օտար երա - ժիշտներէ, իսկ երկրորդ բաժնին՝ հայ երաժիշտներէ գործեր, նոյն ատեն խօսե - լով հայ երաժշտութեան յատկանիշնե - րու եւ կարգ մը երաժիշտներու արուես - տին մասին:

×

ՄՈՆԹԵՊԵԼԼՈՅԻ «Հուրիկ Պապազեան» սրահին մէջ, Մարտ 19-ին, տեղի ունեցած է Հ. Օ. Մ.ի «Մարօ» մասնա - ճիւղի տարեկան ճաշը, որուն եկամուտը ամբողջութեամբ յատկացուած է Հ.Ե.Դ.ի ճամբարին: Ճաշէն առաջ, ճամբար յաճա - խող երիտասարդներ իրենց տպաւորու - թիւնները փոխանցած են, նշելով թէ ազգ. դաստիարակչական դաստիարակութեան տե - սակէտէն ճամբարը իրենց համար եղած է ազդու:

×

ՏԻԹՐՕՅԹԻ Հայ Կեդրոնը, Մարտ 19-ին, տեղի ունեցած է յուշի երեկոյթ մը, նուիրուած բեմադիր - դերասան Ժորժ Սարգիսեանի, կազմակերպու - թեամբ Համազգայինին: Բացումը կա - տարած է Հրայր Թուխանեան: Ցուցա - դրուած են լուսապատկերներ՝ «Իփէկ - եան» թատերախումբի շրջապտոյտնե - րէն: Բանախօսած է Եդուարդ Էլոյեան (Մոնրէալէն), անդրադառնալով հայկա - կան թատրոնի պատմութեան հանգրուան - ներուն, ԺԸ. դարու նոր շարժումին, հասնելով «Գասպար Իփէկեան» թատե - րախումբի կազմութեան եւ շեշտը դնե - լով Ժորժ Սարգիսեանի անձին, վաստա - կին եւ արուեստին վրայ:

Ընթացիկ ցուցահանդէս

ԱԼԻՆ ԷԹՄԷՔՃԵԱՆ

Որու նկարչական տաղանդին մասին բազմիցս առիթն ունեցած ենք արտա - յայտուելու, իր ջրաներկերը կը ցուցադ - րէ Մայիս 6-էն Յունիս 1, Լիոնի Սէն - Թ'Իւպէր ցուցասրահը (7 ավընիւ ժենե - րալ - Պրօսէ, Պրոթոյի կայարանին դի - մաց):

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ՍԻՍՏԵՄԻՆ ՎԱԽՃԱՆԸ

Ճիշդ տեղին զարկած էր: Կինը, որ միեւնոյն մտահոգութեամբ գրաւուած էր, մարդուն աչքերուն մէջ նայեցաւ, այդքան խորունկ հոգածութիւն անհնա - րին թուելով իրեն՝ բոլոր այն բաներէն ետքը զորս ըրած էր այդ մարդուն: Զգնաց անձնուիրութեան եւ անյիշաչա - րութեան սանկ օրինակի մը առջեւ ա - նըզգած մնալ, հպարտութեան վերջին կայծը մարեցաւ իր մէջ, ու աչքերը լեց - ւած, ձայնը պաղատական, մրմնջեց.

- Թադէոս աղա, ներեցէք, ձեզի հա - մար շատ անիրաւ գտնուեցայ ... ներե - ցէ՛ք:

- Ճանըմ հիմա ինչո՞ւ տանկ պարապ խօսքեր կ'ընէք, հանըմ, ներելու մերելու բան չիկայ, անցածը անցած է, կը պա - տասխանէր գանձապահը աղէկ մը տե - ղաւորուելով թիկնաթոռին մէջ. շո - ճո՞ւխը ինչ պիտի ըլլայ, ա՛ն նայինք:

- Ա՛խ, այո, ի՞նչ պիտի ըլլայ Արշակս, հառաչեց մայրը: Պ. Կոստանեանէն ալ լոյս չիկա՞յ:

- Տա մարդուն անունը բերաննիդ մ'առ - նէք ալ, պոռաց Մերկերեան, աքաղաղի պէս տեղէն վեր ցատքելով, արիւնը գը - լուխը ելած: Աս մարդէն ի՞նչ խեր տե - սաք որ, շնորհքով կողոպտեց ձեզի:

Տիկինը ա՛լ չպաշտպանեց մանկավար - ժը, որ իր կուռքի պատուանդանէն վար ինկած էր: Բայց ի՞նչ պիտի ըլլար Ար - շակը, քանի որ այլեւս, չիկար Կոստան - եան՝ զայն ընելու համար ինչ որ խոս - տացած էր ընել - մեծ դիւանական մը: Գանձապահը առաջարկեց առժամապէս ազգ. վարժարան դնել. մայրը ընդդիմա - ցաւ, առարկելով որ հոն վարնոց տղաք - ներու հետ շփում պիտի ունենար: Մեր - կերեան խոստացաւ մասնաւոր հոգածու - թեան առարկայ դարձնել տղան, մեկու - սի պահել տալով զայն միւս աշակերտ - ներէն, որոնք կրնային ապականել ամի - րային թոռան հոգին:

- Տարի մը կենայ կ'օգտէ, աւելցուց գանձապահը, թող գաղիերէնը, տաճկե - րէնը ուժովցնէ:

- Անկէ՞ ետքը:

- Անկէ ետքը Աստուած ողորմած է, հանըմ: Հարկաւ մէկ ճար մը պիտի փըն - տռենք գտնանք քի սանկ շնորհքով մարդ մը ըլլայ Արշակնիս:

- Ա՛խ, ալ դո՛ւն գիտես, Թադէոս ա - ղա, քու ձեռքդ է, կ'ըսէր յեղյեղուկ հո - գիով այդ մայրը որ մէկէն ի մէկ կոյր լքմամբ մը անձնատուր կ'ըլլար այդ մարդուն՝ ամէնէն հեստ ու աննուաճ հա - կառակութիւնը ցոյց տալէ յետոյ անոր դէմ:

- Հոգդ մ'ըներ, հանըմ հոգդ մ'ըներ, վստահեցուց ծերունին ոտքի ելլալով, Ար - շակը անանկ մէկը պիտի ըլլայ որ ամէն մարդ մա'տ պիտի խածնէ:

- Աստուած լսէ ձայնդ, հառաչեց մայ - րը աչքերը երկինք վերցնելով:

Գանձապահը, որ «չուշանաս դաս»ի թախանձագին հրաւէրներով դուրս ելած էր ,կուշտ գոհունակութեամբ մը ճամ - բան կ'ըսէր ինքնիրենը.

- Հա՛ չէօյլէ, հիմա գործը կարգին մը - տաւ... Ամա սա Կոստանեանն ալ չըլլար նէ մենք ալ սա դռնէն ներս մտնալիք չունէինք, մէկ կողմէն խերով բան եղաւ տա մարդուն գալը: Ինչ է նէ, հիմա գոր - ծերնիս տա տղան պիտի ըլլայ. մենծ մէ - կը պիտի ընենք, քա՛հ քա՛հ, քա՛հ, ինծի հարցնես նէ բան մըն ալ ըլլալիք չունի այդ տղան, ես անոր աչուըներուն չեմ հաւնիր կոր. ձգէ քի, բալուձախվար, ի՛նչ ըլլայ ըլլայ ... մենք մեր գործին նայինք. օ՛խ, տա մեռնի պէս գինին ե՞րբ սանկ տօյա տօյա պիտի խմեմ ... երկու իրեք տարի է զայիֆցա պէ՛, սանկ հէյէթս նայէ, մեղքը չէ՞ ինծի, տահա չա՛տ ազգին ծառայելիք մարդ եմ ես. - ու աչքերուն մէջ անարդ հեգնութիւն մը կը ցոլանար, - հա՛ եա, կ'աւելցնէր դո - ղի պէս շուրջը նայելով, ազգը պլպիշ տալու է քի ես ալ ուտեմ, վրայէն ալ Մարկոս ամիրային պատուական գինին նետեմ: Բէ՛հ, աշխարհքիս ո՞ր կողմը ա - սանկ չէ, ո՞րդ ասանկ գործերու կը խառնուի ու մատներուդ բան մը պու - լաշմիշ չըլլար: Ամմա մեղք է եղեր, Աստուած կը սրդողի եղեր. տամա՛մ, Զատկէ Զատիկ շնորհքով սրտով հաղոր - դութիւն մը կ'առնես լմնցաւ գնաց, օրին մէկն ալ Աստուած չընէ մեռնիս նէ չիպ չիտա՛կ ... արքայութիւն ...

(Շար. 57)

Պ. Ռոպէր Գասպարեանց, Տէր եւ Տիկին Փաթրիս Ճօլօլեան, Տէր եւ Տիկին Ալէն Գասպարեանց, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Աւետիսեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Առաքելեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, զաւկին, քրոջ, մօրաքրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՍՐԲՈՒՀԻ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆՑԻ
(ծնեալ՝ Աւետիսեան)

արկածալի մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 4-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Մայիս 10, ժամը 14-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Անիէռ - Քաթրբուէի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները Գասպարեանց, Ճօլօլեան, Աւետիսեան եւ Առաքելեան ընտանիքներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տէր եւ Տիկին Ներսէս Ջատուրեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Վարուժան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Սարգիսեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ռոզա Զըրեքճեան և զաւակները, Փօլէթ, Յովսէփ, Միքայէլ եւ Արարատ, քոյր եղբայր Արզումանեան եւ Թոռան որդիները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մայիս 15, Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ Եկեղեցին իրենց մօր, մեծմօր, մօրաքրոջ, զոքանչին, խնամիին եւ ազգականին՝

Այրի Տիկին ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԶԱՏՈՒՐԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Մելիք Մխիթարեան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՆՈՒԷՐ

ՊՕՄՈՆ.- Պ. Գրիգոր Պօյաճեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին քոյր Էմիլի Խրիմեանի յիշատակին եւ 100 Ֆ. իր ապաքինման առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 300 Ֆ. Տիկին Գասեանէ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը Միութեանս հիմնադրութեան 60-ամեակի տօնակատարութեան առթիւ, ողբացեալ հիմնադիրներ. - Պօղոս Հիւսեան, Տոքթ. Արմենակ Շահրազեանի, Տիգրան Մարգարեանի, Մեսրոպ Շահինեանի, Արամ եւ Վահան Հիւսեանի, վարչութեան անդամներ՝ պատուոյ նախագահ Արծրունի Չրքաշեանի, Յովհաննէս Հացագործեանի, Երուանդ Մկրտիչեանի, Արշաւիր Հրաչեանի եւ բոլոր հայրենակիցներու յիշատակին հետեւեալ նուէրները կ'ընէ. - Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Միութեան 2000, Վասպուրական սրահի բարեզարդման 1000, Մայր եկեղեցւոյ (Փրատօ) նորոգութեան 1000, Անի պարախումբին Յաղթանակ նուագախումբին, Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին, Կապոյտ Խաչի Կայանին, Կարմիր Խաչի Կայանին, «Յառաջ»ի բարգաւաճման 500-ական Ֆ.:

(Կապոյտ Խաչի եւ Կարմիր Խաչի գումարները ստանալ «Յառաջ»էն):

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Այրի Տիկին Նուրիճա Խաչատուրեան իր զաւկին Պօղոս Խաչատուրեանի մահուան Գ. տարեդարձին առթիւ կը նուիրէ 1000 Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Դաւրայի Հայր. Միութեան վարչութիւնը իր բոլոր անդամ եւ անդամուհիները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Մայիս 15-ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին, Իսիի Հայ Մշակութային Տան մէջ, 45 ռիւ տը լա Տէֆանս: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

15, Rue du 24 Avril 1915 — 69150 Décines

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

ԸՍՏ ՀԱՅԿ. ԱՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ

Հինգշաբթի, Մայիս 12, ժամը 15-էն 20 կը մասնակցին. - Վիրժինիա Փաթի - Քերովբեան (երգ), Ռուբէն Յարութիւնեան (Թառ), Արծիւ խումբի նուագախումբ:

Պիւֆէ - Թոմպոլա:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Շավիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան մշակութային յանձնախումբին կողմէ:

Ուրբաթ, Մայիս 13, ժամը 20.30-ին, եկեղեցւոյ Սարգիս Պալապանեան սրահը:

4, rue des Trois Champtiers, Chaville

Կը դասախօսէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Նիւթ. - «Մեր Եկեղեցին այսօր»:

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Անտիպլի ծերանոցին համար կը փնտռէ տնօրէն մը:

Թեկնածուները իրենց կենսագրականը ղրկեն՝

A. A. A. S.
77, rue La Fayette, 75009 Paris

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Մայիս 15-ին, ժամը 11.30-ին

«ՅՈՒՇԱՔԱՐԻ ԲԱՑՈՒՄ»

Նուիրուած Ֆրանսայի Ազատութեան համար ինկած հայ ռազմիկներուն եւ դիմադրականներուն յիշատակին, նախագահութեամբ՝ Ներքին նախարար եւ քաղաքապետ՝

ԿԱՍԹՈՆ ՏԸՖԷՌԻ

Նախաձեռնութեամբ ծագումով հայ Ֆրանսացի նախկին դիմադրականներու բարեկամականին:

Առաւօտեան պատարագ եւ հոգեհանգիստ, Ֆրանսայի Ազատութեան համար զոհուած բոլոր ռազմիկներու յիշատակին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՇԱՀԱՆ ԽԶԿՐ. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

A L'OPERA DE MARSEILLE
DIMANCHE 5 JUIN à 15 HEURES

Concert

AVEC

LA CHORALE SAHAK-MESROP

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ

Կիրակի, Մայիս 29, ժամը 16-ին Օրհնութիւն եւ հանդիսաւոր բացում նորաշէն մանկապարտէզի, եկեղեցական եւ քաղաքային բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու ներկայութեան:

Հանդիսութեան կը հրաւիրուի Փարիզի եւ շրջանի արուարձաններու հայութիւնը, մասնակցելու, այցելելու եւ արձանագրելու փոքրիկները (երկսեռ), ազգային ոգիով թրծուած եւ ներկայ կրթական պահանջներու համապատասխան՝ միջավայրի յարմարագոյն պայմաններով գեղազարդըւած՝ այս մանկապարտէզին:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՕՐ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Մշ. Միութեան եւ ԺԱՖ-ի կողմէ հայրենի արուեստագէտներով:

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԽԱԶԱՏՐԵԱՆ
ԱՐՏԱՇԷՍ ԱՒԵՏԵԱՆ

Շաբաթ, Մայիս 14, ժամը 20.45-ին

Salle Guimet
6, Place d'Iéna (métro Iéna)

Մուտք 50 Ֆ.: Տոմսերու համար դիմել. - ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ, 9 ռիւ տը Թրեվիզ Փարիզ 9-րդ կամ՝ Դանիէլ Ճիզմէճեանի 31 ռիւ Փօլ Տէռուլէտ Պուա - Քոլոմպ:

3 ՕՐ ՄԱՆՇԻ ԱՓԵՐՈՒՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՄԱՆԿԱՆՑ ԲՈՅՆԻՆ ՄԷՋ

Մայիս 21, 22 եւ 23-ին օթոքարով պըտոյտներ Նորմանտիի տեսարժան վայրերը երեք օրուան ընթացքին:

Départ de l'autocar Samedi matin à 8h. 30
Rendez-vous devant le Théâtre Municipal d'Issy-les-Moulineaux.

Départ de l'autocar à 9h.
Paris St. Lazare, Cours de Rome

Աւանդական հիւրասիրութիւն եւ օթօքարով պտոյտներ - հաւանաբար մինչեւ Մոն Սէն Միշէլ կամ Շէրպուրկ -:

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 985 - 36 - 53 եւ 854 - 35 - 74

— Participation aux frais :

Voyages, séjours de 3 jours en pension complète et excursions...........350 Frs. seulement

-ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ-

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ,ՄԱՅԻՍ 12, ՏՕՆ է ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ: Նոյն օրը յատկացուած է ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ Հաղորդութեան:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի պատարագ՝ ժամը 10-ին:

Փարիզի եւ շրջաններու մեր բոլոր դպրոցներուն աշակերտներն ու հաղորդութեան համար պատրաստուած մեր մանուկները կը հրաւիրուին մասնակցելու Պատարագին եւ Հաղորդութեան

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի, Մայիս 12, (Համբարձում): Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԶԱՏԻԿ ԱԲԵՂ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Ս. ՆՇԱՆ - ՇԱՐՎԻԷՕ

Հինգշաբթի, Մայիս 12, առաւօտեան ժամը 10-ին, Փոն տը Շէրիի շրջանի Շարվիէօ Ս. Նշան Հայ. Առաքելական Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Սիրով կը հրաւիրուի Փոն - տը - Շէրիի եւ շրջանի հայութիւնը ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեան:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Յիսնամեակի
Հանդիսութիւններու կարգին
ԱՐՏԱՍԱՆԱԿԱՆ
ՅԵՐԵԿՈՅԹ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ
Նուիրուած՝

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻՆ
ՈՒ
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ

Կը նախագահէ՝

Ս. Ք. ԶԱՆԳՈՒ

Կիրակի, Մայիս 15, ժամը 16-ին Բարեգործականի Ալեք Մանուկեան Մշակութային կեդրոնը:

118, Գուրսէլ փողոց, 75017 Փարիզ

Կ'արտասանեն՝ ԱԶԱՐԵԱՆ Բուլինա, ԲԱԼՈՒԵԱՆ Արմենուհի, ՊՇՏԻԿԵԱՆ Նազարէթ, ԳԱՐԲԱՆԹԻԷ - ԷՔԻԶԵԱՆ Մարլէն, ԳՄԲԷԹԵԱՆ Արաքսի, ԹԷՐԶԵԱՆ Անահիտ, ԼԱ ՇԱՍԱՆԵԸ - ԽՏԸՇԵԱՆ Հայկուհի, ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ Մարիէթթա, ՆԱԽՍԱՐԴԵԱՆ Վահան, ՇԱՄԻԿԵԱՆ Պարգեւ, ԶԱՔԸՐԵԱՆ Անի, ՊԷՕՐԷՔԵԱՆ Վիլմա, ՊՕՂՈՍԵԱՆ Սարգիս, ՍՈՒՐԷՆԵԱՆ Սիրաք, ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ Սոնա, ՎԷԶԻՐԵԱՆ Հռիփսիմէ, ՏԷՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ Ագապի:

Հանդէսի վերջաւորութեան «Պատուոյ Գիր»երու բաշխում:

Տոմսերու մասնակցութիւն 50 Ֆ.:

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով՝

780 82 58 եւ 985 36 53

× Ներկայ կ'ըլլան.. «Հայրենիքի Ձայն»ի խմբագիր Լեւոն Զաքարեան եւ Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային կապի կոմիտէէն Թատերագիր Գէորգ Արաքելեան:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ

- ՀԱՏԸՆՏԻՐ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՎԵՐԱԲԵՐՈՂ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ՍԿԻԶԲԷՆ Ի ՎԵՐ -

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

Գին 80 Ֆր. Թղթատարի Ծախքով 88Ֆր. 50

ԴԻՄԵԼ .-

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
51, rue Monsieur Le Prince 75006 PARIS

կամ՝

«ՅԱՌԱՋ»

CET ÉTÉ PASSEZ VOS VACANCES
avec la JAF

VOYAGE EN ARMENIE
3 SEMAINES
du 6 Août au 27 Août
DONT 17 JOURS EN ARMENIE
PRIX : 4800 F.

VACANCES JAF
A BOULOURIS (VAR)
près St. Raphaël, à 50 m. de la plage
du 10 Juillet au 31 Juillet
PRIX : Pension Complète, 3 semaines
2940 F.

— Renseignements, inscriptions et documentation.— écrire à :
JAF 6, Cité du Wauxhall 75010 PARIS

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
11
MERCREDI
11 MAI
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.434 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.434

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ ընդունելով Օ. Ս. Տ. Է.ի (տնտեսական եւ զարգացման համագործակցութեան կազմակերպութիւն) տնտեսական եւ արտաքին նախարարները, անգամ մը եւս հնչեցուց եւ դրամական նոր դրութեան մը անմիջական ստեղծումը առաջարկեց, շեշտելով թէ «վաւերականացումը նպատակ չէ»։ Ճարտարարուեստական 24 երկիրներ են, որոնք անդամ են վերոյիշեալ կազմակերպութեան եւ որոնց նախարարները Փարիզ ժամանած են իրենց տարեկան ժողովին համար։ Միթերան անհրաժեշտ կը գտնէ, որ դրամական միջազգային ժողով մը գումարուի, անյապաղ, որպէսզի դրամական նոր դրութիւն մը հաստատուի, ինչպէս եղաւ Բ. աշխարհամարտի վաղորդայնին՝ Պրեթըն Վուտսի համաձայնութեամբ եւ որ տնտեսական աճ մը բերաւ 50 - 60-ական թուականներուն։ Անուն չտուաւ, բայց, Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը մեղադրեց Ուաշինկթընը, որ կը խախտէ ամբողջ դրութիւնը, միայն իր շահերը նկատի առնելով։ Ֆրանսայի նախորդ նախագահներն ալ՝ Տը Կոլ, Փոմփիտու, Ժիսքար նոյն տեսակէտը պարզած են, այս հարցին կապակցութեամբ։

ՇԹԵՐՆ, գերմանական պարբերականին տնօրէնութիւնը իր աշխատակիցը՝ Կեռտ Հայտըմանը ընտրած է իբրեւ քաւութեան նոխազ եւ դատի դիմած անոր դէմ։ Յանօթ է որ Հիթլէրի չինծու օրագիրը բաւական վարկաբեկեց Շթեռնը, որ ցարդ լաւ համբաւ վայելող թերթ մըն էր։ Տնօրէնութեան առարկութիւններն են.- Ա.) Հայտըմանի «աղբիւրը» գոյութիւն չունի։ Բ.) Լրագրողը առաւփախաւի մը զոհն եղած է եւ հաւանաբար, իր կարգին, իր թերթին ալ, ինք առաւփախութիւն մը ըրած է։

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ՖՐԱՆՔՆ ալ մրցանիշ կոտրած է առջի օր Փարիզի սակարանը 3 Ֆ. 59-ի հասնելով, մինչ տոլարը կայուն կը մնար 7,34-ի վրայ եւ գերմանական մարքն ալ՝ 3,02 էր։

ԱՆԳԼԻՈՅ Թագուհին ընդառաջ երթալով վարչապետ՝ Տիկին Թաչըրի դիմումին, լուծեց բրիտանական Խորհրդարանը կանխահաս ընտրութիւններ կատարել տալու համար։ Կը կարծուի որ տարի մը առաջ կազմակերպելով ընտրութիւնները, Տիկին Թաչըր կ'ուզէ օգտուիլ պահպանողականներու նպաստաւոր դիրքէն, ամրապնդելու համար իր իշխանութիւնը։ Յունիս 9-ին է, որ պիտի կատարուին ընտրութիւնները։ Եթէ իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր գործազրկութիւնը աւելցած է, գիներու յաւելումը, ընդհակառակն, կարելի եղած է կասեցնել եւ տարեկան դրամահոսութիւնը 4,6% է միայն։

ԹՐՔԱԿԱՆ ձախ նկատուած Ճումհուրիյէթի տէրն ու տնօրէնը՝ Նատիր 75 տարեկան, 2 ամիս եւ 20 օր բանտի դատապարտուած է Պոլսոյ զինուոր. դատարանին կողմէ, Յունուար 23-ին հրատարակած մէկ խմբագրականին համար, որ կը քննադատէր իշխանութեան որոշումը լուծելու Աթաթիւրք հիմնարկները, - (լեզուի եւ պատմութեան) եւ մտաւորականութիւնը յանձնել Կրթական Նախարարութեան։

ՊԵԼԺԻՈՅ մայրաքաղաքին մէջ, Կիրակի օր, 10-էն 15 հազար ցուցարարներ փողոց իջած են բողոքելու համար կառավարութեան հակադաղթող քաղաքականութեան դէմ, զոր ցեղապաշտ եւ օտարարեայց կը նկատեն։ Կառավարութեան ուզածը վերջ տալ է ոչ հակակշռուած գաղթին, տրուած ըլլալով որ տասը միլիոն բնակչութեան վրայ 880.000 օտար աշխատուոր կայ, այսինքն՝ ժողովուրդին 9%-ը եւ կարգ մը թաղերու մէջ, հանդուրժողութեան սահմանը անցած է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳԻՐՔ ԺԱՌԱՆԳՈՂՆԵՐ...

Գ.

Շատ յաճախ տարօրինակ անձկութեամբ մըն է որ կը նայիմ գրադարանիս գիրքերուն, որոնք աշխատասեղանիս դիմաց, քովը, ետեւը, վերը, վարը, ամէն կողմէ կը շրջապատեն զիս, միշտ բանով մը ուշադրութիւն հրաւիրել ուզելու պէս։ Դեռ հարիւրաւորներ կան որոնք տեղի չգոյութեան պատճառով պահուած են դարակներու ու տուփերու, ձեղնայարկի պահարաններուն մէջ։ Կեանքիս ընթացքին մէկ հատ իսկ գիրք չեմ կրցած ձեռքէ հանել, նոյնիսկ տասն անգամ կարդացած ըլլամ զայն։

Օր մը, դրական նախասիրութիւններէ զուրկ պարզամիտ բարեկամուհի մը գրադարանս տեսաւ եւ զարմացաւ.

- Այս բոլոր գիրքերը կարդացա՞ծ էք, հարցուց սարսափահար։

- Ոչ, պատասխանեցի պարզօրէն։

Եւ ցոյց տալ ուզեցի երեսուն տարի առաջ գնուած գիրք մը, որուն էջերն անգամ չէին կտրուած տակաւին։ Բայց չըրի այդ բանը։ Ի՞նչպէս կրնայի բացատրել թէ ոչ մէկ ուժ կրնար այդ գիրքը ձեռքէս առնել։ Ի՞նչպէս կրնայի բացատրել նաեւ որ անկեղծօրէն կը հաւատայի թէ օր մը անպայման պիտի կտրէի այդ գիրքին էջերը եւ պիտի կարդայի։ Յետոյ տակաւին ի՞նչպէս կրնայի բացատրել թէ գրադարանի մը գիրքերը անպայման կարդացուելու համար չեն։ Դեռ շատ բաներ կրնայի բացատրել այդ բարեկամուհիիս։ Օրինակի համար ըսել՝ թէ մարդ մը միմիայն գիրքի մը վրայ նայելով ալ շատ բան կրնայ սորվիլ անոր բովանդակութենէն։ Ըսել՝ թէ այդ գիրքը օր մը անպայման իր պահանջը պիտի զգացնէ բանով մը։ Ըսել՝ թէ բաւարար չէ գիրք մը մէկ անգամ կարդացած ըլլալ, որովհետեւ ամէն գիրք պէտք է կարդացուի քանի մը անգամ, եւայլն։ Բայց ոչ մէկը ըսի այս բոլորէն։ Միայն գոհացայ հետեւեալ պատասխանով.

- Ոչ, այս գիրքերուն մի՛այն մէկ մասը կարդացած եմ։

Իսկ ան կարծեց թերեւս որ մարդ միայն ուրիշներու դիմաց կեղծ գիտնականի մը նման պարծենալու համար է որ կը հաւաքէ գիրքեր, զորս պիտի չկարդայ...։

×

Անկասկած ժառանգուած ու զամբիւղ նետուած գրադարաններու մէջ կան անհամար գիրքեր, որոնք չեն կարդացուած իրենց ամբողջ կողմէ, որոնց էջերն անգամ չեն կտրուած։ Կան նաեւ գիրքեր, որոնց էջերը մաշած են բռնուելէ ու դարձուելէ։ Լուսանցքներու վրայ նօթեր կը տեսնուին, տողերու միջեւ ընդգծումներ, վերը կամ վարը կարգ մը խորհրդածութիւններ՝ կարդացուած հատուածէ մը ներշնչուած։ Անոնց առաջին էջերուն վրայ մեր ծնած թուականէն ալ առաջ նետուած ստորագրութիւններ, ձօնագրութիւններ կան շատ անգամ։ Եթէ պատահմամբ ձեռքդ անցած են զամբիւղ նետուած այդ գիրքերը, կը յուզուիս քաղցրօրէն մտածելով գրադարանին նախկին տիրոջը մասին։ Կը նայիս գիրքի մը լուսանցքին վրայ գրուած այդ խորհրդածութեան եւ կը ջանաս պատկերացնել գաղափարի այն աշխարհը, որուն մէջ մարդ մը ապրած է քեզմէ առաջ։ Կամ պարզապէս կը ցաւիս որ գրադարանին տէրը ժամանակ չէ կրցած գտնել կարդալու սա կամ նա գիրքը։ Մինչդեռ ոչ մէկ բան այնքան անվիճելի է, որքան սա իրողութիւնը. մարդուն ժամանակը երբեք պիտի չբաւէ իր ուզած ամէն բանը կարդալու։ Խորհինք անգամ մը. սա պահուն երբ գրի կ'առնեմ սա տողերը, աշխարհի զանազան հողամասերուն վրայ քանի՞ հեղինակներ գիրք մը գրելով, գիրք մը հրատարակելով ու հրապարակ հանելով զբաղած են։ Ո՞ր մէկը պիտի կարդաս, ո՞ր մէկէն լուր պիտի ունենաս։ Պէտք նայիս գրատուներու ցուցափեղկերը լեցնող հարիւրաւոր, հազարաւոր գիրքերու, ու պիտի մտածես որ կեանքդ պիտի բաւէ անոնց հազիւ ճղճիմ մէկ տոկոսը կարդալու։ Նորէն ալ պիտի չկարենաս դիմադրել անոնցմէ քանի մը հատ գնելու, տուն տանելու փորձութեան։ Խնամքով պիտի զետեղես զանոնք գրադարանիդ մէջ եւ անկէ վերջ ամէն իրիկուն անգամ մը գոնէ պիտի նայիս անոնց վրայ։ Սրտիդ մէջ ուրախութիւն մը, անհամբերութիւն մը պիտի զգաս զանոնք դիտելով։

- Վաղը անպայման պիտի կարդամ սա մէկը, պիտի ըսես հատ մը ընտրելով։

Այդ վաղը շատ անգամ երբեք պիտի չգայ...

×

Բայց գիրքերը կարդացուին կամ ոչ, խնամքով պահուին կամ փողոց նետուին, հնավաճառներու կրպակները լեցնեն կամ Կալաթասարայի անկիւնը վաճառքի հանուին, դրասէրներու միջեւ կուախնձոր դառնան կամ անդրադէտ զաւակներու կողմէ ծով թափուին, ինչ որ ալ ըլլայ ուրեմն գիրքերու ճակատագիրը, անոնք ունին մեծ ու զուրգուրոտ միակ ժառանգորդ մը. ատիկա ազգն է, ազգային մշակոյթն է։ Աշխարհի բոլոր գրադարաններուն վերջին ու անյաղթահարելի ժառանգորդը ա՛ն է ահաւասիկ։ Ա՛ն է որ տուներէն ու փողոցներէն, ծովերէն ու հովերէն պիտի հաւաքէ տրուած ամէն գիրք, կազմուած ամէն էջ, գրի առնուած ամէն փշրանք, եւ զանոնք պիտի պահէ իր յետագայ զաւակներուն համար։

Այս մտածումը կը լուսաւորէ գիրքի սիրահար մարդոց սիրտը։ Եւ մտածել կուտայ հետեւեալը. վա՛յ այն գրադարանի տիրոջ, որ զրկուած է այդ իրական ժառանգորդէն։

Ռ. Հ.

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ) ՄԱՅԻՍ 3 - 5)

ԽՈՐՀՐԴԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի մէջ, Ապրիլ 13 - 15, տեղի ունեցած են հայ բանաստեղծութեան նուիրուած երեկոյթներ։ Առաջին ձեռնարկը տեղի ունեցած է «Վոսխոդ» մշակոյթի պալատը, ուր հանդէս եկած են հայ բանաստեղծներ եւ իրենց գործերու թարգմանիչները։ Երկրորդ ձեռնարկը տեղի ունեցած է Գրողներու Տունը։ Բացումը կատարած է Խորհ. Միութեան Գրողներու Միութեան քարտուղարը՝ Ալեքսէյ Սուրկով։ Խորհրդահայ բանաստեղծութեան մասին խօսած է Հայաստանի Գրողներու Միութեան քարտուղար Ա. Գրիգորեան։ Իրենց բանաստեղծութիւնները կարդացած են Ս. Կապուտիկեան, Մ. Մարգարեան, Ա. Պարսամեան, Ա. Աւագեան, Դ. Յովհաննէս, Ա. Սահակեան, Յովհ. Գրիգորեան, Հ. Էդոյեան, Ա. Յարութիւնեան, Է. Միլիտոնեան եւ Հ. Մովսէս։ Երեկոյթի երաժշտական բաժնին մասնակցած են Մ. Աբովեան եւ Է. Դարբինեան (երգ), Ա. Աբրահամեան (արտասանութիւն), Ս. Դանիէլեան (դուդուկ) եւ «Շարական» համոյթը։ Վերջին ձեռնարկին քննարկուած են «Սովետսկի պիսատել» հրատարակչականի՝ 1980 - 1982 թուականներուն ռուսերէն լոյս ընծայած հայ գրողներու գործերը։ Խօսք առած է Լ. Մկրտչեան։

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

ԼՈՆՏՈՆԷՆ կը հեռաձայնեն.-

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Լոնտոնի օդակայանը ժամանեց Ուրբաթ օր, Մայիս 6-ին։ Իրեն կ'ընկերանային Ներսէս Եպիսկ. Պոզապալեան եւ դաւազանակիրը՝ Ստեփանոս վրդ. Զաքարեան։ Օդակայանը զինքը դիմաւորած են Քէնթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսին ներկայացուցիչը, Անգլիոյ հայրապետական պատուիրակը Եղիշէ Եպիսկ. Կիզիրեան, արեւմտեան Եւրոպայի կաթ. պատուիրակ՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Եգիպտահայոց առաջնորդ՝ Զաւէն Արք. Չինչինեան, բարձրաստիճան այլ եկեղեցականներ, ինչպէս նաեւ Անգլիոյ հայ գաղութի ներկայացուցիչներ։

Վազգէն Կաթողիկոս պաշտօնապէս ընդունուեցաւ տեղւոյն Սէնթ Ճորճ մատուռը, ուր մուտք գործեց Ուրախ Լերի երգեցողութեամբ, ապա առաջնորդուեցաւ Ռոյըլ Կարտըն պանդոկը։

Նոյն օրը, ժամը 17-ին, կ'ընդունուէր Լամպըթ Փալըս, Քանթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսին կողմէ, ուր կը կատարուէր երեկոյեան Աղօթքը։ Նոյն պալատին մէջ, Արքեպիսկոպոսը Վազգէն Ա.ի ի պատիւ ճաշ մը կուտար, որուն կը մասնակցէին բացի եկեղեցականներէն, գաղութին ներկայացուցիչները։ Այս առթիւ տեղի կ'ունենար նաեւ նուէրներու փոխանակութիւն, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի Ա. կարգի շքանշանով կը պատուէր Քանթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսը, եւ յատուկ խաչեր ալ կը յանձնէր անոր օժանդակ երկու եկեղեցականներուն։

Շաբաթ ցերեկ էփսըն Քըլըպի հիւրասրահը, Վազգէն Ա. եւ շքախումբը ճաշի հիւրերը կ'ըլլային Քիւրքճեան ընտանիքին։

Կիրակի առաւօտ, Կաթողիկոսը կը պատարագէր եւ կը քարոզէր Ս. Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, ուր ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը, հայ թէ օտար, ի շարս որուն Անկլիքան եկեղեցւոյ բարձրաստիճան ներկայացուցիչներ։ Վազգէն Ա. նաեւ հաղորդութիւն կուտար ներկայ հաւատացեալներուն։

Յերեկին տիկնանց յանձնախումբն է, որ ճաշ մը կուտար ի պատիւ Հայրապետին։

Երկուշաբթի օր, Վազգէն Ա. ժողով մը կ'ունենար Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ վարչութեան եւ Արգարեան Աւանդին հետ, որոնք ճաշ մը կուտային նոյն իրիկունը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ի պատիւ։

Կարգ մը անհատական այլ հրաւէրներէ զատ, Շաբաթ օր, տեղւոյն ազգ. վարչութիւնն է որ ճաշ մը կուտայ ի պատիւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին։ Երկուշաբթի, Մայիս 16-ին կ'ընդունուի Կարտինալ Հիւմի կողմէ եւ Երեքշաբթի օր, կ'անցնի Փարիզ։

UNIR NOS FORCES SUR L'ESSENTIEL

(suite et fin)

Yves Ternon, qui est le meilleur analyste de la cause arménienne que nous ayons jamais eu, en appelle à l'union de la diaspora. Au nom de quel principe, refuserions-nous d'unir nos forces, sur l'essentiel.

Je ne demande à personne de renoncer à ce qui le situe par rapport à son voisin. Mais je demande à tous de s'unir. Tant que nous cultiverons nos divisions, nos monopoles, nos égoïsmes, nos immaturités, rien ne se fera et, au contraire, nous ferons le lit de ceux qui ont intérêt à nous réduire et à nous murer dans notre mythologie.

Où est cette voix qui s'élèvera et réunira autour d'elle ces forces vives qui aspirent à adopter ce qu'Yves Ternon appelle «une stratégie cohérente s'inscrivant dans la longue durée». Je veux croire qu'une réunion comme celle-ci peut être l'amorce de cette prise de conscience et qu'elle débouchera sur un travail concret, sinon nous n'aurons fait qu'ajouter une commémoration de plus à la liste de toutes celles qui ont précédé.

Mais -j'en suis profondément convaincu- cette réunion de toutes les forces actives exige que chacun prenne conscience que si son travail est essentiel, celui de son voisin est tout aussi légitime et nécessaire. Entre les deux actions, il y a un commun dénominateur, que chacun porte en soi : c'est la volonté sincère de faire triompher une juste cause aux aspects multiples, qui vont des revendications territoriales à l'imprescriptibilité du génocide, en passant par le repeuplement dès à présent possible de certains territoires historiques, le maintien de la langue, la diffusion de la culture, la pérennité de l'Eglise, l'épanouissement de l'Arménie Soviétique, l'information vers l'extérieur et aussi le dialogue avec l'autre.

Cette réunion de tous suppose une organisation centrale, facteur pragmatique mais fondamental du succès de l'entreprise.Faut-il continuer à multiplier à l'infini ces banques d'informations qui restent confidentielles, ces institutions les unes plus estimables que les autres mais qui trouvent souvent dans leur isolement la négation même de leurs légitimes ambitions ?

Ma conclusion est claire. Nous qui avons connu la difficulté fondamentale, qui était celle de vivre, allons-nous échouer sur ce qui n'est qu'une affaire de bonne volonté, d'intelligence, de dialogue entre frères ? Peut-être ne réussirons-nous pas dans le premier élan; trop d'habitudes égoïstes et stériles ont été prises. Mais la réussite doit accompagner cet effort auquel chacune de nos expériences individuelles nous a habitués. Regardons-nous et revoyons nos pères et nos mères, au moment où ils vont débarquer, sur leur terre d'accueil. Notre présence proclame le triomphe de ces efforts. Je refuse de renoncer à cette tâche, alors que notre expérience personnelle porte témoignage de ce que, chacun d'entre nous, a réalisé dans son domaine.

Cette difficulté, je l'attends, quelle que soit ma fatigue et je suis prêt à l'affronter. Donnons-nous la main, mais une main qui ne soit plus un poing fermé, regardons-nous, mais avec des yeux clairs. Paris et la France ont un rôle à jouer. Vous avez la chance d'être enfin écoutés, dans un contexte politique nouveau et attentif. Ne laissez pas passer cette chance. Mettez-vous à l'écoute des autres communautés, établissez des liens étroits et suivis. Travaillez avec des spécialistes; trouvez des fonds importants chacun a un rôle à jouer et il doit le jouer.

Ceux qui voudraient éviter cette nouvelle aventure ou ceux qui se refusent à prendre conscience de ce qu'elle peut avoir de nourricier insulteront l'arménité contemporaine, telle qu'elle doit être : pluraliste et réfléchie.

Je vais à la ligne, en revenant, une dernière fois, à Yves Ternon. Il a écrit un jour, en parlant de nous avec cette lucidité qui est la sienne : «Il nous manque une des dimensions du tragique, celle qui confère à un peuple un supplément de pathétique, la souplesse du roseau et la résistance de la liane.Ils pouvaient chevaucher le tigre, mais ne savaient pas lui tirer les moustaches. Il nous manquait le regard ironique, le sarcasme glacé. Il nous manquait l'ultime excès de la dérision».

C'est vrai, nous restons tragiques et rien que tragiques, dépasser ce seuil qui débouche sur l'ironie qui donne aux êtres et aux choses leur véritable dimension et qui permet de vaincre. Cette mémoire, il faut l'entretenir mais il ne faut plus l'exacerber. Toute mémoire poussée à son paroxysme devient mystique et nous n'en avons que faire. Nous ne pouvons plus nous offrir le luxe de cultiver la haine et l'invective, car au moment des accomplissements, elle sera stérile et nous paralysera. On ne construit rien sur le culte de la haine; on n'avance pas dans la vie en portant éternellement le deuil. Il faut le comprendre. Cela n'a rien à voir avec l'impossibilité d'oublier et de pardonner.

C'est volontairement que je n'ai pas évoqué les événements de 1915 et le nom de leur responsable. Ils sont en nous; je les charrie dans mes chromosomes. C'est ma tragédie et mon impossible silence. C'est ma grand-mère, errant d'Erzeroum à Alep, définitivement mutilée dans son âme à Der Zor, morte démente à Bruxelles, ne connaissant plus de la vie que la haine de la vie et le sacrifice d'amour pour un seul être, celui qui l'honore en cet instant.

Medz Mama, je t'en ai voulu de ne m'avoir pas appris à tirer les moustaches du tigre. Mais, aujourd'hui, je crois l'avoir appris. Et bientôt, je ne t'en voudrai plus.

Edouard JAKHIAN

Paris, 24 Avril 1983

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏ

Ապրիլ 23-ի առաւօտեան, Պուրճ Համուտի մարզադաշտին մէջ պատարագ մատուցուած է եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած: Ներկայ եղած են հայկական բոլոր վարժարաններէ չուրջ տասը հազար աշակերտներ, հայ յարանուանութեանց հոգեւոր պետեր, տեղւոյն հայ քաղաքապետը, ուսուցչական կազմեր, կուսակցական մարմիններու ներկայացուցիչներ եւ բազմահազար Հայեր: Պատարագած է Կոմիտաս Ծ. Վրդ. Օհանեան: Քարոզած է Թեմին առաջնորդը՝ Արամ Եպիսկ. Քէշիշեան:

Ժամը 21-ին Անթիլիասի վանքը հաւաքուած են բազմահարիւր երիտասարդներ եւ հսկում կատարած Նահատակաց Մատրան առջեւ: Գործադրուած է յայտագիր մը, որու ընթացքին հայ երիտասարդներ մեկնաբանած են նահատակներու խորհուրդով մշակուած գրականութեան կարգ մը ընտրոչ նմոյշներ: Խօսք առած է Վարուժան Վրդ. Հերկելեան: Ցուցադրուած են նաեւ լուսապատկերներ: Նոյն գիշերը հսկում մըն ալ տեղի ունեցած է Պիք-Փայայի Յուշարձանին առջեւ, ուր խօսք առած է Արշաւիր արեղ. Քախուճեան:

Ապրիլ 24-ի առաւօտեան, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր տաճարին մէջ մատուցուած է պատարագ եւ Նահատակաց Մատուռին առջեւ կատարուած է հոգեհանգստեան պաշտօն: Ներկայ եղած է հոծ բազմութիւն մը, որուն մէջ՝ քաղաքական եւ համայնական պատասխանատու անձնաւորութիւններ: Ցաւարտ արարողութեանց խօսք առնելով Գարեգին Բ. Կաթողիկոս շեշտը դրած է առօրեայ կեանքին եւ հաւաքականութեան կեանքին յարակցութեան վրայ, դիտել տալով, որ հաւաքականութեան ազգային տեսիլքն ու հաւատքն են որ պէտք է իմաստաւորեն հաւաքականութեան կեանքը: Յիշեցուցած է, որ մեր նահատակները ըմբռնած էին հաւաքականութեան ազատութեան արժէքը ու այդ գիտակցութեամբ իսկ իրենց կեանքը զոհեցին, որպէսզի գաղափարն ու մենք ապրինք: Ապա Հայրապետը անդրադարձած է հայ ժողովուրդի իրաւունքներուն եւ անոնց հատուցման համար բոլորանուէր եւ միասնական աշխատանքին եւ կոչ ըրած պայքարելու բաժանումի, խտրականութեան եւ ճղճիմ հաշիւներու դէմ եւ միասնական ճիգերով հետապնդելու մեր իրաւունքները:

Պուրճ Համուտի Հայ Կաթողիկէ Մեսրոպեան վարժարանի բակին մէջ, կէսօրին, տեղի ունեցած է ժողովրդային ոգեկոչումը, կազմակերպութեամբ հայ քաղաքական երեք կուսակցութիւններուն: Բանախօսած են Մանուէլ Աղամեան (Ս. Դ. Հ. Կ.), Յակոբ Գույումճեան (Ռ. Ա. Կ.) եւ Վաչէ Բրուտեան (Հ. Յ. Դ.) անդրադառնալով Հայերու դէմ Թուրքիոյ կողմէ ծրագրուած ու գործադրուած ցեղասպանութեան պատմական իրողութեան եւ Հայկ. Դատի հետապնդման ուղղութեամբ տարուած աշխատանքներուն:

Նոյն օրը կէսօրէ ետք հանդիսութիւն մըն ալ տեղի ունեցած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Ճեմարանի շրջափակին մէջ, ուր խօսք առած է Հ. Վարդան Վրդ. Աշգարեան:

ՏՐԻՊՈԼԻՍ

Ապրիլ 24-ին տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւնը, կազմակերպութեամբ հայ քաղաքական երեք կուսակցութեանց, որոնց ներկայացուցիչները եղած են օրուան բանախօսները:

ՊԷՅՐՈՒԹ

Պէյրութի ամերիկեան համալսարանի «Ուեսթ Հոլ»ին մէջ, Ապրիլ 22-ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը, կազմակերպութեամբ հայ քաղաքական երեք կուսակցութեանց Ուսանողական Միութիւններուն: Ներկայ եղած են աւելի քան 250 հայ եւ օտար ուսանողներ եւ դասախօսներ: Բացումը կատարած է համալսարանին նախագահը՝ Մալքըմ Քըր: Դասախօսած են փրոֆէսէօրներ Ճօն Մոնրօ եւ Էրիքա Տոտ: Նախագահն ու դասախօսները անդրադարձած են Հայոց պատմութեան ու մշակոյթի հոլովոյթին, Հայութեան իրապործումներուն, Թուրքիոյ կողմէ գործադրուած ցեղասպանութեան ու անկէ վերապրող Հայութեան վերելքին, նոյն ատեն շեշտելով Լիբանանի մէջ հայ համայնքին շինիչ դերը: Փակման խօսքը արտասանած է Ժան Կէօքճեան:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ

Առաջինը նա՛ իրաւունք ունէր երջանկանալու, որ ինձ չի կորցրել, որ ես կամ եւ իմ գոյութեամբ հաստատում եմ իր գոյութիւնը:

- Տանձենին, որի արմատների տակից քանդեցիր անջրանցիկ ժայռերը, պոկեց, պողացաւ: Հիմա էլ քանդեցիր այն ժայռիկները, որ չէին թողնում արեւին չարժըլի. կը կենդանանաս ... Այգի մըտե՞լ ես:

Բացատական շարժում արեցի գլխով:

Մայրս հողին նայում էր միայն որպէս բարիքի արմատ ամպին նայում էր միայն որպէս բարիքի արմատ, արեւին նայում էր միայն որպէս բարիքի արմատ...

Երբ նա մտաւ իմ սենեակը, դէմքին նայելով զգացի, որ եկել է ասելիքներով: Այս ուժեղ, առնական ու մայրական նախարանից յետոյ, ասես ոչինչ չէր եղել, նստեց կողքիս ու կանչեց Սոնային:

- Վեր կաց. քայլիր: Տղամարդ ես: Քայլիր:

Գրեցի, որ թոյլ եմ, տկար եմ, գլուխս կը պտտուի: Ջրնդունեց: Կանչեց Սոնային: Յետոյ վրայիցս քաշեց վերմակս:

- Վեր կաց: Հա՛րս, մտիր նրա թեւը, իսկ իմ թեւը ... ամուր, ամուր: Երկու անգամ սենեակի մի ծայրից միւսը քայլիր, որ ես տեսնեմ:

Նա վճռական էր: Մարմինը ծալւում էր: Մաշուել էր տառապանքների ու փոթորիկների մէջ: Բայց խօսում էր հըրամայական շեշտով եւ զգացնել էր տալիս իր մայրականը ... Օ, մայրական էգոիզմ ... միակ արդարացի էգոիզմը աշխարհում:

- Մի քանի օրից մտի՛ր այգի...

Սոնան գնաց խոհանոց:

- Լաւ խնամո՞ւմ էին քեզ հիւանդանոցում: Ո՞վ է Անիան:

- Ի՞նչ Անիա:

- Նա, ով նամակ է գրել քեզ. հիմա գրասեղանիդ վրայ է:

- Մամ, Սոնային հարցրու:

- Ոչ, նրան հարցնել պէտք չէ: Ես քո սիրտը գիտեմ: Բաժանել գիտես, բայց բաժանելը միշտ չէ, որ արդարացի է: Տղամարդիկ շուտ են յափշտակւում եւ շուտ հիասթափւում: Նրանց մօտ սէրն ու սեռը ծնւում են տարիքից:

- Ձե՞ս սխալւում:

- Ոչ: Սրտի պահանջն ու տեղն ուրիշ են, մարմնի պահանջը ուրիշ: Զփորձես քո հրապուրանքը խորացնել:

Ես հասկացայ նրան:

- Մայրիկ, ես հիւանդ եմ:

- Հիւանդ մարդկանց մօտ տղամարդկային ցանկութիւնները բորբոքւում են... հայրդ էլ էր հիւանդացել:

- Ինչեր ես ասում, մայր, ամօթ է:

- Ամօթը հարազատ կնոջը այլասերուող զգացմունքներով նայելն է:

- Հարազատ կինս Անիային ինձ քոյր դարձրեց:

Մայրս հառաչեց:

Սոնան մրգահիւթ բերեց:

- Սոնա, մայրս նոյնիսկ չի հարցնում թէ ես ինչպէս եմ...

- Տեսնում է, ի՛նչ հարցնի, ... - կինս պաշտպանեց նրան:

Մօրս մահից յետոյ մեր այս գրաւոր զրոյցը պատռեցի:

Այս զրոյցից կէս ժամ յետոյ էր, որ դուստրս եկաւ ու զռաց.

- Մամ, ինչո՞ւ միւս սենեակում տատիկը կուլայ... - ու ինքն էլ ծալապատիկ նստեց ու բարձրաձայն լաց եղաւ:

- Ինչո՞ւ տատիկը կուլայ:

Նա տեսել էր ինձ վիրակապերի մէջ, իր բոլոր բարձրաձայն ասածներին միայն գրով պատասխանելիս: Նա իրեն իմ «ներկայութեամբ» պահել էր ամուր, իսկ իր սենեակում, իր մայր լինելու «ներկայութեան մէջ», չէր դիմացել ու լաց էր լինում:

- 5 -

Անիան գրում էր.

«Իմ հարազատներ:

Ձեր Մոսկուայից Երեւան մեկնելուց յետոյ, ես էլ, պրոֆեսոր Վանեանի խնդրանքով, եղբօրս՝ Ալիոշայի՛ն, փոխադրեցի տուն: Այդ օրը Ալիոշան խաղաղ դէմք ունէր եւ մի տեսակ հեգնանք աշխարհի դէմ: Ֆամիլը՝ նրա շունը, հէնց որ Ալիոշան ներս մտաւ, քամուեց նրա ոտքերին, յետոյ մի քիչ հեռացաւ նրանից, եւ այդ քիչ հեռաւորութիւնից գննեց, երկար գննեց վիրակապերի մէջ փոքրացած, խամրած աչքերով իր սիրած մարդուն, ապա ընկճուած քայլերով նրա մահճակալի մօտ, յետնաթաթերի վրայ, նրա մահճակալի դիմաց:

(Շար. 7)

ՄՕՏԱՒՈՐ ԱՆՑԵԱԼԷՆ

ՆԱՑԻՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ

Միացեալ - Նահանգներու Ազգային Դիւանատունին մէջ երեւան հանուած են Արտաքին Նախարարութեան եւ ամերիկեան գինուորական Հետախուզութեան մարմնին շարք մը վաւերաթուղթերն ու հեռագիրները, որոնք կապ ունեցած են նախկին Նացիներու եւ պատերազմի ոճրագործներու պաշտպանութեան հետ, Ուաշինկթընի կողմէ:

Արդարեւ, ինչպէս կը մատնանշէ Թ. Օ. Թուլ, «Հէրըլտ»ի մէջ, Միացեալ - Նահանգներու Արտաքին Նախարարութիւնն ու գինուորական Հետախուզութեան մարմինը, իբրեւ գործակալ, իրենց պաշտպանութեան տակ առած են հարիւրաւոր նացի գործակալներ: Միաժամանակ ընթացք չեն տուած Խորհ. Միութեան եւ արեւելեան Եւրոպայի անոր արբանեակ Պետութիւններուն պահանջներուն՝ զանոնք յանձնել իրենց, որպէսզի պատժուին: Աշխատած են, որ այդպիսիները ապաստան գտնեն Գերմանիոյ անգլիական եւ ամերիկեան շրջագօտիներուն մէջ եւ շատերն ալ կեղծ անցագիրներով յաջողին Հար. Ամերիկա հաստատուիլ:

Հակառակ Արտաքին եւ Արդարարութեան նախարարութեանց լռութեան, (ոչ մէկ մեկնաբանութիւն եւ լուսաբանութիւն), յստակ կը դառնայ կէտ մը: Այն թէ՝ Միացեալ - Նահանգներու քաղաքականութիւնը հիմնական յեղաշրջում մը կ՚արձանագրէ, երբ պաղ պատերազմի ժամանակաշրջանը կը սկսի: Այսպէս է, որ Ուաշինկթըն կը մերժէ Խորհ. Միութեան եւ արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն յանձնել իր եւ անգլիական շրջագօտիներուն մէջ գտնուող կամ ապաստանող նախկին Նացիներն ու պատերազմի ոճրագործները, այն միտումով, թէ անոնք կրնան օգտակար ըլլալ իրեն տեղեկութիւններու հայթայթումին մարզին մէջ:

Համաձայն ամերիկացի լրագրողին, վաւերաթուղթերը ցոյց կուտան, թէ Թիթոյի Եուկոսլավիան, այն ժամանակ դեռ մաս կազմող խորհրդային ճակատին, իբրեւ պատերազմի ոճրագործ Ամերիկացիներէն պահանջած է 200-է աւելի ԷՍ - ԷՍ-ներ: Արդ, հազիւ տասը հոգի յանձնուած է Պելկրատի: Նոյնքան թիւով նախկին Նացիներու եւ տեղացի գործակալներու յանձնումը պահանջած են Չեխոսլովաքիա, Լեհաստան, Հունգարիա եւ Պուլկարիա: Պահանջուած մարդոցմէն ոչ մէկը յանձնուած է Հունգարիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ, այն առարկութեամբ, թէ առաջինը մերժած է գերի առնուած գերման զօրավարի մը արտաքսումը երկրէն, - եւ, հետեւաբար, յանձնումը Ամերիկացիներուն, - իսկ երկրորդը Ամերիկացիներուն կողմէ Փրակայի ներկայացուած երկու Գերմանացիներ խորհրդային իշխանութիւններուն յանձնած է: Լեհաստան միայն մէկ, իսկ Պուլկարիա միայն երկու Նացիներ ձեռք ձգած են Ամերիկացիներուն միջոցով:

Հարիւրաւոր արեւելեան Եւրոպացիներ՝ գործակցած Նացիներուն հետ եւ Ամերիկացիներուն անձնատուր եղած պատերազմէն ետք, նոյնպէս իրենց երկիրը չեն վերադարձած եւ ոչ ալ պարտադրաբար զանոնք պահանջող երկիրներուն յանձնուած են: Ըստ վաւերաթուղթերուն, Միացեալ - Նահանգներու Արտաքին նախարարութիւնն ու զինուորական Հետախուզութեան մարմինը մէկ կողմէ անոնց գործակցութիւնը իրենց հետ անհրաժեշտ նկատած են եւ, միւս կողմէ, այն մտավախութիւնն ունեցած են, թէ առանց դատի մահուան կը դատապարտուին:

Կարգ մը վաւերագիրներ ցոյց կուտան, թէ անոնցմէ շատեր Ամերիկացիներուն կարգադրութեամբ Հար. Ամերիկա մեկնած եւ հոն հաստատուած են:

Լրագրողը իր կողմէ մեկնաբանութիւններ չէ կատարած: Ալյուհանդերձ, փաստերը կը բաւեն հաստատելու համար, թէ քաղաքական շահերէ առաջնորդուած նենգ հաշիւները տեւական կերպով տիրապետող կը մնան Ուաշինկթընի մօտ: Եւ միայն անո՞ր...:

Թ. Ա. Թ.

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԵԹՈՎՊԻԱ գացած է (Մարտ 16-ին) Եգիպտոսի Հայոց առաջնորդը՝ Զաւէն Արք. Չինչինեան, պաշտօնապէս յանձնելու համար այն երեք շքանշանները, զորս Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը շնորհած էր եթովպահայ անձնաւորութիւններու: Իր ժամանման օրն իսկ Առաջնորդը տեսակցութիւն մը ունեցած է գաղութի ղեկավար անդամներու հետ: Յաջորդ օրը այցելած է Ատիս Ապապայի Ազգ. գերեզմանատունը եւ մատուռը, «Արարատ» մարզական միութեան ակումբը, որոնք բոլորն ալ նորոգութեան մէջ կը գտնուին: Ապա այցելած է Ազգային Գէորգեան վարժարանը, որ ունի 30 աշակերտ: Տնօրէնն է Երեւանի համալսարանէն շրջանաւարտ Տիգրան Ճեռահեան: Դպրոցին շէնքը, կէսօրէ ետք, կը գործածեն եթովպացի աշակերտներ:

Կիրակի, Մարտ 20-ի առաւօտեան, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին պատարագ մատուցուած է: Քարոզած է Զաւէն Արք. եւ Ս. Ներսէս Շնորհալի շքանշանները փոխանցած Աւետիս Թէրզեանի, Էլիաս Ճեռահեանի եւ Պերճ Կարապետեանի: Կէսօրին, տէր եւ տիկին Գարիպեան ճաշ մը տուած են ի պատիւ Առաջնորդին եւ մեծարեալներուն: Ներկայ եղած են 80 հոգի: Ուղերձներով վեր առնուած են պարգեւատրուող անձերուն ծառայութիւնները գաղութին մէջ:

Մարտ 22-ի երեկոյեան, «Հիլթըն» պանդոկի սրահին մէջ «Արարատ» Միութեան վարչութիւնը ճաշ մը տուած է ի պատիւ երեք մեծարեալներուն: Երիտասարդներով կազմուած նուագախումբը հայերէն երգեր հնչեցուցած է եւ ստեղծած հաճելի մթնոլորտ մը: Խօսք առնելով Զաւէն Արք. անդրադարձած է հայ մշակութային արժէքներուն, օրինակներ բերելով մեր մատենագրութենէն: Յոյն Ուղղափառ եկեղեցւոյ առաջնորդը՝ Բեթրոս Եպիսկ., դրուատիքը ըրած է հայ ժողովուրդի առաքինութիւններուն եւ հայ - յոյն բարեկամութեան:

×

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ մէջ արդէն տասը ամիս է, որ կը հրատարակուի Նաւասարդ ամսաթերթը, շնորհիւ արձակագիր Արմէն Տօնոյեանի, որուն շուրջ հաւաքուած են գաղափարական զանազան հոսանքներ ներկայացնող՝ փրոֆ. Զաւէն Տոլապճեան, Հենրիկ Անասեան, Վահրամ Հաճեան, Մանուէլ Մարութեան, տոքթ. Յարութիւն Սազրեան եւ Վարդգէս Ֆրանգեան: Անդրանիկ թիւի հրատարակութենէն ետք կազմուած է յատուկ Խնամակալական Մարմին մը, որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլար հրատարակութիւնը դարձնել Պետութենէն ճանչցուած պաշտօնական ընկերակցութիւն մը:

Խնամակալութիւնը ցարդ կազմակերպած է հրապարակային ընդունելութիւններ: Շուրջ երեք ամիս առաջ կազմուած է նաեւ Երիտասարդ Նաւասարդականներու Խմբակ մը, որուն կ՚անդամակցին 10 - 12 երիտասարդներ, որոնք կը վերլուծեն բանաստեղծութեան հատորներ եւ Նաւասարդի խմբագիրներու հովանաւորութեամբ կը կատարեն իրենց գրական առաջին փորձերը:

Նաւասարդ կը կազմակերպէ նաեւ քննարկման երեկոյթներ, դասախօսութիւններ: Խմբագիրները հանդէս կուգան մշակութային այլ միութեանց կազմակերպած ձեռնարկներուն:

×

ՈՒԱԹՐԹԱՈՒՆԻ (Պոսթըն) Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Մարտ 26-ին, տօնուած է Պոսթընի Հայկական Անկախ Զայնասփիւռի 2-րդ տարեդարձը: Բացումը կատարած է (հայերէն եւ անգլերէն) Ռուբիկ Սուրէնեան: Յայտագիրը վարած է Գէորգ Տօնապետեան, որ խօսած է նաեւ ձայնասփիւռի մշակութային եւ ազգային գործունէութեան ու դերին մասին, զայն նկատելով լրացուցիչը հայ մամուլին: Զայնասփիւռի վարչութեան ատենապետը՝ Գէորգ Ներսէսեան, զեկուցումով մը ներկայացուցած է հայկական ձայնասփիւռին գործունէութիւնը, վեր առնելով ժողովուրդին ցուցաբերած բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւնը: Խօսք առած է ձայնասփիւռին արտօնատէրն ու վարիչը՝ Ժիրայր Ղարիպեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, որու աւարտին խօսք առնելով Թեմին առաջնորդը՝ Մեսրոպ Եպիսկ. Աշճեան, ի մէջ այլոց ըսած է. «Երբ ժողովուրդը կը տեսնէ ծառայութիւն, եւ այդ ծառայութեան ետին՝ յստակ նպատակ, ժողովուրդը գիտէ նման գործեր եւ այդ գործերուն լծուած անձերը գնահատել ու զօրավիգ հանդիսանալ»:

×

ՖԻՔՍԻ (Աթէնք) «Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան» վարժարանի «Աւետիքեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 13-ին, տեղի ունեցած է ապրիլեան նահատակներու նուիրուած երեկոյթ մը: Բացումը կատարած է օրուան նախագահը՝ Արմէն Օննիկեան: Երիտասարդականի կողմէ ուղերձ մը կարդացած է Սահակ Տէր - Յովակիմեան: Բանախօսած է Կիրակոս Մկրտիչեան անդրադառնալով Եղեռնի պատմութեան, դէպքերուն եւ հետեւանքներուն:

×

ԽԱՐԹՈՒՄ գացած է (Մարտ 13-ին) Եգիպտոսի Հայոց առաջնորդ Զաւէն Արք. Չինչինեան, Սուտանի հայ գաղութի վարչութեան նախագահ Եղուարդ Ճէրճեանի յանձնելու համար Վազգէն Ա.ի կողմէ իրեն շնորհուած Ներսէս Շնորհալի շքանշանը: Պատարագած եւ քարոզած է Առաջնորդը, անդրադառնալով Սփիւռքի կացութեան, ինչպէս նաեւ Եղուարդ Ճէրճեանի կեանքին ու գործունէութեան: Յաւարտ պատարագի, Հովուատան սրահին մէջ տեղի ունեցած է հիւրասիրութիւն մը:

Նոյն իրիկունը, «Մարի Վանեան» մշակութային սրահը տրուած է ճաշ մը, գաղութի վարչութեան կողմէ: Հանդիսութիւնը վարած է Ազգային վարժարանի տնօրէն Մ. Քէօսէեան: Խօսք առած են Հրաչ Հէքիմեան եւ Գ. Եկաւեան, անդրադառնալով Սուտանի հայկական կեանքին, գաղութին մէջ տարուած աշխատանքներուն: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ Ե. ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԹՈՌԸ

- Ի՞նչ պիտի ըլլայ Արշակս:

Տիկին Մարկոսեանին այս աղաղակը, ապարանքին խաղաղ եւ խուլ անկիւններուն մէջ կրկնուելով, մահազանգի մը պէս կը հնչէր: Կոստանեան, եղերական վախճանով, հաստոյր, ամեհի հարուած մը իջեցուած էր մայրական երեւակայութեանը պծած պատրաստած ծրագիրներու շղթակոյտին: Մանկավարժը մէջտեղէն վերցած տասնեկ անակնկալ ձեւով մը. յանկարծ անհետացած կ՚ըլլար նաեւ առաջնորդը որ գիտութեան փշոտ, տաժանագին ճամբաներէն պիտի քշէր տանէր իր ընդերքներուն այդ սիրասուն բեկորը, իր կեանքը վերապրող այդ ջահը:

Ժամերով, իր սուգի սենեակը առանձնացած, էրկանը պատկերին դէմը ծնրադիր, կսկիծի ու պաղատանքի տաղնապներով կը դալարուէր ան, անէութեան գոգէն օգնութեան կանչելով զանիկա իրեն: Այդ պատկերէն ներշնչումներ կը խնդրէր յուսահատի մը պէս որ մարդիկներէն մերժուած՝ կրօնական պատկերներու կը պլլուի, անոնց փրկարար միջամտութիւնը աղերսելով, կեանքի ամէնէն աննշան ձախորդութեանց մէջ իսկ:

Տիկին Մարկոսեանի տագնապը, իրարանցումը մանաւանդ անոր համար սաստիկ էր վասնզի տղան զգալապէս կը մեծնար, յարաճուն ծառի մը պէս կը մեծնար ու կ՚ուռճանար: Անոր հասակին այս աղուոր սլացքը որքան, մէկ կողմէ, կը գգուէր իր սնամիտ մօր զգացումները, միւս կողմէ, սակայն, նոյնքան բուռն երկիւղով մը կը պաշարէր զինքը, թէ մի գուցէ զաւակը մեծնար առանց ըլլալու ան ինչ որ պէտք էր ըլլար ու պիտի ըլլար, Կոստանեանի լործունքոտ հաւաստումներուն համեմատ:

Աղջկան նուրբ ու քումայթ աղուորութիւն մը ունէր հիմա Արշակ: Աչուըններուն լուրթ պայծառութեան մէջ մեղկ ու հրաւիրող թովչութիւն մը կար, չեչտըլած արտեւանունքներու այն անուշ ուռեցուրումէն զոր քունէ կշտացած աչուըները միայն կ՚ունենային, արթնցած ատեննին: Այտերը, լեցուն եւ կաթնաթոյր, անթերի գծագրութեամբ մը կը ձուաձեւնային թուշին վրայ, մեղ փոսացումով մը: Քիթը, բարակ զգայնոտ ռնգունքներով, արծուային թեթեւ աշտարակումով մը կը կորանար՝ ամիրայի ազնուականութեան արու դրոշմ մը տալով այդ իգական դէմքին, որու ներդաշնակութիւնը կ՚ամբողջանար գմբեթարդ հզօր ճակատով մը, մետաքս ու դեղին վարսերու գանգրացումին տակ, եւ կարմիր նուրբ շրթներով, ճեղքուած այն նրբարուեստ յօրինուածքովը զոր սպանեօլ նկարիչները միայն գիտեն այնքան չեշտօրէն կը ծել: Բայց այդ շուրթերը կծկումներ, բացխփումներ ունէին որ ծծելու, յագենալու ախտաւոր տենչանք մը կ՚ապացուցանէին, կանացի այդ շնորհին տակ անթեղուած սանձարձակ առնականութեան մը փոթորկիլը, ամեհի կիրքերու արագ, յանդուգն, անզուսպ փթթում մը, որուն վէտվիտումը կը զգայիր այդ թափանցիկ մորթը երանգաւորող բարակ երակներու ցանցին ներքեւ: Հասակը, նրբաձեւ, սլլացքով ,կը մատնէր այն ուռճացումը, այն խմորումը որ՝ կարգ մը պատանիներու վրայ՝ ապշեցուցիչ արագութեամբ մը տեղի կ՚ունենայ, տասնըչորսէն տասնըեօթը տարիներու շրջանին մէջ, եւ որ, այդ պատճառով իսկ երբեմն, յանկարծ կը քայքայէ մարմինը, կը հիւծէ եւ կը սպաննէ զայն: Արշակինը, այդ վտանգաւոր շրջանին մէջ, կանոնաւորապէս տեղի կ՚ունենար, կենսահիւթին առատութեանը շնորհիւ, ինչպէս վարդը որ օրուան մը մէջ իր բաժակէն կը զեղու իր չքնաղ թերթիկները, առոյգ եւ կենսալի, իր թաքուն հիւթերէն սնուցանելով:

Մայրը, որ օրը օրին կը հետեւէր իր զաւկին այդ աճեցմանը, մատներովը կը շօշափէր տռիկա, կը հաստատէր, կը գգուէր ու կը հոտոըտար զայն, անդամներէն իւրաքանչիւրին վրայ պատ պատ, սրտատրոփ պուրգուրանքով մը որ մանչուն իսկ զարմանք կը պատճառէր: Իր աղջիկութեան առաջին տարիներուն ազուորութիւնը՝ հիմակ իր զաւկին վրայ վերկենդանացած կը տեսնէր, ապուշ մանրամասնութեանց իջնալով այս պարագան ապացուցանելու համար, տղուն մերկ իրանին վրայ զննումներ եւ իրենին հետ նմանութեան գիտեր ընելով:

(Շար. 58)

Ուզունեան, Եոխգարտաշեան եւ Անդ-րէասեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՅՈՎՍԷՓ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆԻ

(ծնեալ՝ Անահիտ Եօթնեղբայրեան)

մահը, որ պատահեցաւ 80 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Մայիս 13-ին : Հաւաքուիլ Անտիյլի հանգստեան տունը, ժամը 10·45-ին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը :

«ՅԱՌԱՋ» · - Մեր ցաւակցութիւնները Ուզունեան ընտանիքներուն :

ՆԻՍ · - Տիկին Լուիզ Տէր - Պօղոսեան ցաւով կը ծանուցանէ իրամուսնոյն՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՏԷՐ - ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

արկածալի մահը, որ պատահած է Ապրիլ 23-ին, 75 տարեկանին :

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՌԸՆՍԱԺ · - Վահան Խաչատուրեան 60 ֆրանք կը նուիրէ Արմենուհի Միսաքեանի յիշատակին, «Յառաջ»ին :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ԹՈՒԼՈՆ ·· Օր · Շաքէ Յակոբեան 20 Ֆ · :
ՓԱՐԻԶ ·· Պ · Իփլիքճեան 60 Ֆ · :

ՍԷՆ - ՄՈՐԻՍ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Սէն - Մօրիսի դպրոցին, մասնակցութեամբ «Անի» նուագախումբի : Կիրակի, Մայիս 15-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3-էն սկսեալ, տեղւոյն Սալ տէ Ֆէթի մէջ :

Ելոյթ կ'ունենան դպրոցի աշակերտները : Հայկական համադամ աղանդեր-ներ, չամիչուրով խորոված :

Մուտքը ազատ է :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ
ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ
ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ ԵՒ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ
ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ԵՒ ՑԵՐԵԿԵԱՑ

1983 - 1984 տարեշրջանի արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն օր Երկուշաբթիէն Ուրբաթ, ժամը 10-էն 12 :

Աշակերտներու փոխադրութիւն վարժարանին օթօքառով :

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

×

ECOLE MIXTE TEBROTZASSERE
CLASSES MATERNELLE, PRIMAIRES
ET SECONDAIRES DU Ier CYCLE

Les inscriptions pour l'année scolaire 1983-84 ont lieu chaque jour du Lundi au Vendredi, de 10 h. à 12h.

Transport des élèves par le car de l'Ecole.

DIRECTION

1, Bld. du Nord **LE RAINCY,** Tél. 381. 01. 72

DECOMURSOL

S. HAYRABEDIAN

23, rue Louis Dain 93400 ST. OUEN

Tél. 254. 17. 89

PEINTURE — PAPIERS PEINTS — TISSUS

REVÊTEMENT MUR ET SOL

DÉCORATION — RAVALEMENT

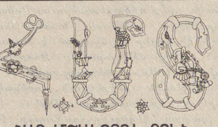
Déplacement dans toute la France.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Գալուստ եւ Հայկուհի Զամասանեան իրենց քրոջ՝ Իսկուհի Կէ-վիկեանի մահուան առիթով, փոխան ծաղկեպսակի 500 Ֆ · նուիրած են Իսիի եկեղեցւոյ պայծառութեան :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Դաւրայի Հայր · Միութեան վարչութիւնը իր բոլոր անդամ եւ անդամուհիները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Մայիս 15-ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին, Իսիի Հայ Մշակութային Տան մէջ, 45 ռիւ տը լա Տէֆանս : Կարեւոր օրակարգ : Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

15, Rue du 24 Avril 1915 — 69150 Décines

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

ԸՍՏ ՀԱՅԿ · ԱՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ

Հինգշաբթի, Մայիս 12, ժամը 15-էն 20 կը մասնակցին · - Վիրժինիա Փաթի - Քերովբեան (երգ), Ռուբէն Յարութիւնեան (Թառ), Արծիւ խումբի նուագախումբ :

Պիւֆէ - Թոմպոլա :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Շաւիլի Ս · Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան մշակութային յանձնախումբին կողմէ :

Ուրբաթ, Մայիս 13, ժամը 20·30-ին, եկեղեցւոյ Սարգիս Պալապանեան սրահը :

4, rue des Trois Champtiers, Chaville

Կը դասախօսէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ · ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Նիւթ · - «Մեր Եկեղեցին այսօր» :

Մուտքը ազատ է :

Հ Ա Յ
ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ

Անտիյլի, Մոնմորանսիի
եւ Սէն - Ռաֆայէլի մէջ :

Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար :
Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ,
Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ,
Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք : Քաղաքներու ժխորէն եւ ապականած օդէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ, հաճելի եւ մաքուր միջավայր :

=——✝——=

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

Maisons de Retraite

à Andilly, Montmorency et St. Raphaël
Pour les Personnes du Troisième-Age
Confort moderne, Ambiance familiale, Surveillance et soins médicaux permanents, Cadre paisible, dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.

S'adresser à l'A.A.A.S
77, Rue La Fayette — 75009 Paris
Tél.: 878. 02. 99 et 281. 17. 80

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս · ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Մայիս 15-ին, ժամը 11·30-ին

«ՅՈՒՇԱՔԱՐԻ ԲԱՑՈՒՄ»

Նուիրուած Ֆրանսայի Ազատութեան համար ինկած հայ ռազմիկներուն եւ դիմադրականներուն յիշատակին, նախագահութեամբ՝ Ներքին նախարար եւ քաղաքապետ՝

ԿԱՍԹՈՆ ՏԸՖԷՌԻ

Նախաձեռնութեամբ ծագումով հայ ֆրանսացի նախկին դիմադրականներու բարեկամականին :

Առաւօտեան պատարագ եւ հոգեհանգիստ, Ֆրանսայի Ազատութեան համար զոհուած բոլոր ռազմիկներու յիշատակին :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՇԱՀԱՆ ԽՉԿՐ · ՔՀՆՅ · ՏԷՏԷԵԱՆ

Offre d'emploi

L'A. A. A. S. recherche pour sa maison de retraite de Montmorency une

INFIRMIÈRE DIPLOMÉE

Envoyer curriculum vitae à :
— Association arménienne d'aide sociale
77, Rue La Fayette 75009 Paris

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՕՐ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Մշ · Միութեան եւ ԺԱՖ-ի կողմէ հայրենի արուեստագէտներով :

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ
ԱՐՏԱՇԷՍ ԱՒԵՏԵԱՆ

Շաբաթ, Մայիս 14, ժամը 20·45-ին

Salle Guimet

6, Place d'Iéna (métro Iéna)

Մուտք 50 Ֆ · : Տոմսերու համար դիմել · - ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ, 9 ռիւ տը Թրեվիզ Փարիզ 9-րդ կամ՝ Դանիէլ Ճիզմէճեանի 31 ռիւ Փօլ Տէռուլէտ Պուա - Քոլոմպ :

3 ՕՐ ՄՈՆՇԻ ԱՓԵՐՈՒՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՄԱՆԿԱՆՑ ԲՈՅՆԻՆ ՄԷՋ

Մայիս 21, 22 եւ 23-ին օթոքարով պըտոյտներ Նորմանտիի տեսարժան վայրերը երեք օրուան ընթացքին :

Départ de l'autocar Samedi matin à 8h. 30

Rendez-vous devant le Théâtre Municipal d'Issy-les-Moulineaux.

Départ de l'autocar à 9h.

Paris St. Lazare, Cours de Rome

Աւանդական հիւրասիրութիւն եւ օթօքառով պտոյտներ - հաւանաբար մինչեւ Մոն Սէն Միշել կամ Շէրպուրկ - :

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 985 - 36 - 53 եւ 854 - 35 - 74

— Participation aux frais :

Voyages, séjours de 3 jours en pension complète et excursions...........350 Frs. seulement

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ
ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ պատարագ կը մատուցուի՝ Շաբաթ, Մայիս 14-ին, ժամը 10·30-ին :

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ · ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Հանգստեան Տան բնակիչներուն ընտանեկան պարագաներն ու բարեպաշտ հաւատացեալները :

- ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ -

Ս · ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ,ՄԱՅԻՍ 12, ՏՕՆ է ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ : Նոյն օրը յատկացուած է ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ Հաղորդութեան :

Այս առթիւ, Փարիզի Ս · Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի պատարագ՝ ժամը 10-ին :

Փարիզի եւ շրջաններու մեր բոլոր դպրոցներուն աշակերտներն ու հաղորդութեան համար պատրաստուած մեր մանուկները կը հրաւիրուին մասնակցելու Պատարագին եւ Հաղորդութեան

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ
ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Յիսնամեակի
Հանդիսութիւններու կարգին
ԱՐՏԱՍԱՆԱԿԱՆ
ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ
Նուիրուած՝

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻՆ ՈՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ

Կը նախագահէ՝

Ս · Ք · ՉԱՆԳՈՒ

Կիրակի, Մայիս 15, ժամը 16-ին Բարեգործականի Ալեք Մանուկեան Մշակութային կեդրոնը :

118, Գուրսէլ փողոց, 75017 Փարիզ

Կ'արտասանեն՝ ԱԶԱՐԵԱՆ Բուլինա, ԲԱԼՈՒԵԱՆ Արմենուհի, ՊՇՏԻԿԵԱՆ Նազարէթ, ԳԱՐԲԱՆԹԻԷ - ԷՔԻՉԵԱՆ Մատլէն, ԳՄԲԷԹԵԱՆ Արաքսի, ԹԷՐՉԵԱՆ Անահիտ, ԼԱ ՇԱՍԱՆԵՐ - ԽՏԸՇԵԱՆ Հայկուհի, ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ Մարիէթթա, ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ Վահան, ՇԱՄԻԿԵԱՆ Պարգեւ, ՉԱՔԸՐԵԱՆ Անի, ՊԷՕՐԷՔԵԱՆ Վիլմա, ՊՕՂՈՍԵԱՆ Սարգիս, ՍՈՒՐԷՆԵԱՆ Սիրաք, ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ Սոնա, ՎԷԶԻՐԵԱՆ Հռիփսիմէ, ՏԷՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ Ագապի :

Հանդէսի վերջաւորութեան «Պատուոյ Գիր»երու բաշխում :

Ծախքերու մասնակցութիւն 50 Ֆ · :

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով՝

780 82 58 եւ 985 36 53

× Ներկայ կ'ըլլան ·· «Հայրենիքի Ձայն»ի խմբագիր Լեւոն Ջաքարեան եւ Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային կապի կոմիտէէն Թատերագիր Գէորգ Արաքեան :

Beyrouth

Damas

Alep

VOLS DIRECTS

○ *DEPARTS CHAQUE SEMAINE DE PARIS, LYON ET NICE*
○ *SEJOURS DE 1 A 5 SEMAINES*
○ *PRIX ALLER - RETOUR A PARTIR DE 2940 F* (LYON ET NICE) *ET 3170 F* (PARIS)

Renseignements et Inscriptions:

Départ de Paris	Départ de Lyon
LEVON BAGHDASSARIAN	VAROUJAN SARKISSIAN
SABERATOURS	**SEVAN VOYAGES**
31, rue d'Argenteuil	48, Cours de la Liberté
75001 PARIS	69003 — LYON
tél. 261 - 51 - 13	Tél.: (7) 860. 13. 66
M° Pyramides	

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
12
JEUDI
12 MAI
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.435 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.435

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

E PUR SI MUOVE...
ԵՒ ՍԱԿԱՅՆ ԿԸ ՇԱՐԺԻ...

——×——

Յովհ. Պօղոս Բ. Պապը, աւելի քան երեք դար յետոյ, խոստովանեցաւ թէ «Գալիլէոս տառապեցաւ Եկեղեցւոյ հիմնարկութեանց վարուելակերպէն» եւ այս ձեւով մասամբ, բայց յապաղումով, դարմանած եղաւ հաւատաքննիչնե-րուն հալածանքը մեծ գիտունին դէմ: Ծանօթ է որ հաւատաքննութիւնը Գալիլէոսը «մեղայի» մղեց, ուրանալու խսկ ինչ որ հաստատ գիտէր, թէ՝ «Եւ սակայն կը շարժի», (է փուռ սի մուովէ...) բայց, որ 1633-ին դէմ էր Ս. Գրոց տառական իմաստին:

Գալիլէօ Գալիլէոսի գործին նուիրուած համագումարի մը բացման առթիւ արտասանած ճառին մէջ է, որ Պապը Եկեղեցւոյ «տուրքը» վճարած է ձեւով մը, յիշելով նաեւ թէ 1979-ին դիմած է աստուածաբաններու, գիտնականներու եւ պատմաբաններու, որպէսզի «խորացնեն Գալիլէոսի պարագային քննութիւնը եւ յանցանքներու պարկեշտ ճանաչումով մը, որ կողմէն ալ գան, անհետացնել տան այն կասկածները, զորս այս հարցը դեռ կը յարուցանէ եւ արգելք կ'ըլլայ, բազմաթիւ մտքերու մէջ, արդիւնաւոր համերաշխութեան մը՝ գիտութեան եւ հաւատքի, Եկեղեցւոյ եւ աշխարհի միջեւ:

Գալիլէօ Գալիլէոս ծնած էր Փիզա 1564-ին: Համաձայն գտնուած էր Կոպեռնիկի առաջարկած աշխարհի դրութեան, բայց Հռոմ կը դատապարտէր այդ ըմբռնումը որպէս հերետիկոս եւ Գալիլէոս համակերպեցաւ: Բայց Ֆիրէնցէ վերադառնալով 1632-ին, գիրք մը կը հրատարակէր, տալով բոլոր փաստերը դրութեան ճշգրտութեան: Այն ատեն է որ կը ստիպուէր մեղայի գալ Հաւատաքննութեան ատեանին առջեւ (1633):

Ներկայ համագումարը կը համախմբէ 200 գիտուն, աշխարհի ամէն կողմէն եկած:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ Թուտեհ համայնավար կուսակցութեան հազար անդամ ձերբակալուած է, ըստ Յեղափոխութեան պահապաններու պետին՝ Ռեզայի յայտարարութեան: Կեդր. կոմիտէի բոլոր անդամները բանտն են: Ռեզայ ըսած է նաեւ թէ չեն աճապարեր զանոնք դնդակահարելու համար, որովհետեւ դեռ շատ բան ունին խոստովանելիք:

ԽՍԱՆՍԸ աղեց Մայիս 11-ին: Գետը՝ 24 սանթիմ, հասարակը՝ 23:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ՝ խիստ կերպով քննադատեց Իսրայէլ - Լիբանան համաձայնագրին ծրագիրը: ԹԱՍ կ'ըսէ թէ նման համաձայնագիր մը «Լիբանանը պիտի վերածէ Իսրայէլի հլուհնազանդ հըպատակի մը»: Միւս կողմէ, 87 խորհըրդային հպատակներ, դիւանագէտներու կին, երախայ եւայլն, Պէյրութէն մեկնած են Մոսկուա վերադառնալով Այէրօֆլոթի յատուկ օդանաւով, ինչ որ մտահոգիչ երեւոյթ մըն է եւ աւելի ծանր բնոյթ կուտայ այն շշուկներուն, ըստ որոնց մըթ-

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ) ՄԱՅԻՍ 3 - 5)

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ

Թիֆլիսի մէջ, Վրաստանի Գրողներու Միութեան կազմակերպութեամբ, տեղի ունեցած է երեկոյթ մը, նուիրուած Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախագահ Վարդգէս Պետրոսեանի: Բացումը կատարած է Վրաստանի Գրողներու Միութեան նախագահը՝ Նոդար Դումբաձէ, որ վեր առնելէ ետք Վարդգէս Պետրոսեանի վաստակին արժէքը, իրեն նուիրած է Թիֆլիս լոյս տեսած (վրացերէն) անոր պատմուածքներու հատորը, զոր թարգմանած են Հրաչեայ Դաւթեան եւ Մամիկոն Թադեւոսեան: Վարդգէս Պետրոսեանի կեանքի ու բազմակողմանի գործունէութեան մասին խօսած է Հայաստանի Գրողներու Միութեան քարտուղար դոկտ. Արամ Գրիգորեան: Ողջոյնի խօսք արտասանած են վրացի գրող Ռեւազ Ջափարիձէ, Բենիկ Սէյրանեան, բանաստեղծ Մօրիս Փոցխիշվիլի: Շնորհակալութեան խօսքով հանդէս եկած է Վարդգէս Պետրոսեան:

Թիֆլիս գտնուած օրերուն Վարդգէս Պետրոսեան հանդիպումներ ունեցած է «Սովետական Վրաստան» թերթի խմբագրութեան, Պուշկին մանկավարժական հիմնարկի ուսանողութեան, 104-րդ հայկական միջնակարգ վարժարանի ուսուցչական կազմի եւ աշակերտութեան հետ:

նոլորտը շատ լարուած է Սուրիոյ եւ Իսրայէլի միջեւ:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը՝ Շուլց եւ եւրոպական՝ Ռեկըն մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին զոր կուտային, Փարիզ, Երեքշաբթի իրիկուն, խուսափեցան չոր ո՛չ մը ըսելէ Միթերանի առաջարկին, բայց բաւական թերահաւատութիւն ցոյց տուին: Ռեկըն ըսաւ թէ Ֆրանսայի Նախագահին առաջարկը «լաւ բան մըն է, անկասկած, որ օր մը չէ օր մը, շահակից երկիրները սեղանին շուրջ նստին, դրամական հարցերու մասին խօսելու համար, բայց դեռ ժամանակը չէ եկած»: Ֆրանսա, ինչպէս յայտնած էր նախապէս, չմասնակցեցաւ Միացեալ - Նահանգներու տուած ճաշին (Փրէ - Քաթալան, Պուա տը Պուլոնեը): Այս ընթացքով Ֆրանսա կ'ուզէ ցոյց տալ թէ դէմ է ամերիկեան կարգ մը ծրագիրներու:

ՇԹԵՌՆ գերմանական պարբերականը յօժարեցաւ վերադարձնել այն երկու հարիւր հազար տոլարը, զոր Սըրնտէյ Թայմզ վճարած էր մենաշնորհն ունենալու համար Հիթլէրի օրագրին: Թերթին տնօրէնութիւնը պաշտօնազուրկ ըրաւ իր աշխատակիցը՝ Հայտըման:

ԿՐԹԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ՝ Սավառիի եւ ուսանողներու «Ազգ. Համակարգում»ի ներկայացուցիչներու միջեւ խօսակցութիւնը խուլերու զրոյց կը մնայ, հակառակ անոր որ «հարուստ, ուղղակի եւ անկեղծ» կ'որակուի: Արդարեւ իւրաքանչիւր կողմ իր դիրքին վրայ մնացած է:

ՖՐԱՆՍԱ 30 միլիառ Ֆրանքի փոխառութիւն մը կ'ուզէ ընել Եւրոպական Տնտեսական Հասարակապետութենէն եւ այդ առընչութեամբ դիմում մը կատարած է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԵՐԿՈՒ ՔԱՅԼ ԴԷՊԻ ՕՏԱՐ ԵՐԿԻՐՆԵՐ

——×——

Ա.

Հայր Ղեւոնդ Ալիշան, որ իր ամբողջ կեանքին մէջ երազեց, ուսումնասիրեց ու պատմեց հայրենիքը, իր կեանքին մէջ ոտք դրած չէր անոր վրայ: Ան ճանապարհորդ մըն էր ուսումնասիրութեան ճամբով, գիրքերու միջնորդութեամբ ու անոնց լոյսին տակ գրուած նոր գիրքերով:

Լուի Ֆէրտինան Սէլինի մէկ գիրքին սկիզբը գրուած քանի մը տողեր միշտ քանդակուած կը մնան մտքիս մէջ.

«Ճամբորդելը օգտակար է անշուշտ. աշխատանքի կը մղէ երեւակայութիւնը: Բայց մնացեալը յոգնութիւն է ու յուսախաբութիւն: Գալով իմ ճամբորդութիւններուս, անոնք բոլորովին երեւակայական են: Հոսկէ կուգայ իրենց ուժը: Յետոյ ամէն մարդ կրնայ ընել նոյն այդպիսի ճամբորդութիւն մը: Կը բաւէ որ փակես աչքերդ: Արդէն անցած ես կեանքին միւս կողմը...»:

Միշտ եղած են իրենց սենեակին մէջ անշարժ մնալով հանդերձ դէպի օտար հորիզոն մը ճամբորդողներ: Ոմանք փակած են իրենց աչքերը եւ պարզապէս երեւակայած են: Ոմանք փակած են իրենց աչքերը եւ յիշած են իրենց կարդացածները: Ոմանք ալ փակած են իրենց աչքերը եւ սկսած են վերստին ապրիլ այն ճամբորդութիւնները, զոր կատարած էին տարիէ առաջ: Այսպէս կամ այնպէս, մարդ միշտ կրնայ երկու քայլ նետել դէպի օտար հորիզոններ, առանց սենեակին դուռն իսկ բանալու: Եւ ատիկա անհրաժեշտութիւն մըն է կեանքի մէջ: Վանդակի մը մէջ բանտարկուած Թռչունն անգամ, եթէ քիչ մը երեւակայելու կարողութեամբ օժտուած է բնութեան կողմէ, վստահ եմ, ամէն օր Թռիչք կ'ընէ դէպի կարօտալի անտառներ, յետոյ վերադառնալու համար իր վանդակին փոքրիկ տարածութեան:

Երբեմն կը ջանամ մտնել հինգ դար առաջուան մարդու մը կաղապարին մէջ եւ կ'երեւակայեմ, թէ ի՞նչ պիտի մտածէր օտար հորիզոններու մասին: Մարդը, հինգ դար առաջ, ի՞նչ գիտէր, ո՞րքան բան գիտէր օտար ափերու առընչութեամբ, եթէ երբեք չէր ճամբորդած անգամ մը: Մեր այսօրուան աշխարհէն ջնջեցէք հեռատեսիլը, շարժանկարի ժապաւէնը, ձայնասփիւռը եւ դեղարուեստական անհամար այն գիրքերը որոնք ամէն մարդու աժան տրամադրութեան տակ են եւ որոնք այնքան կենդանի պատկերներ կը ստեղծեն մեր մտքին մէջ այն երկիրներուն մասին, զոր չենք տեսած: Ի՞նչ կը մնար այն ատեն մեր մտքին մէջ այդ անծանօթ երկիրներուն մասին: Գրեթէ ոչինչ: Մեր շուրջ քանի՞ հոգի պիտի գտնէինք որոնք գացած ըլլային մինչեւ այդ օտար հորիզոնները եւ մեզի պատմէին անոնց մասին:

Այսօր, առանց մեր կեանքին մէջ անգամ մը գոնէ ոտք դրած ըլլալու, կրնանք երեւակայական պտոյտ մը ընել Պանքոկի, Հոնգ - Քոնկի կամ Լոս Անճըլըսի մէջ: Կրնանք Հեռաւոր Արեւելքի ազմըկոտ շուկաներէն մէկուն մէջ քալել, կամ Ամերիկայի քաղաքներէն մէկուն պողոտային վրայ մեր շուրջը դիտել, միշտ խորունկ Թաղուած մնալով հանդերձ մեր բազկաթոռին մէջ: Մարդուս երեւակայելու այս ուժը մասամբ կը Թեթեւցնէ սենեակէն դուրս ելլելով օտար ափեր երթալու անոր անշէջ կարօտը:

Բայց անկասկած տարբեր բան է օտար երկրի մասին կարդացած ըլլալը, այդ երկիրը շարժանկարի ժապաւէնի մը վրայ դիտելը, եւ տարբեր բան է այդ երկիրը անձամբ տեսած ըլլալը: Մարդու մը հոգիին մէջ աննկարագրելի տպաւորութիւն մը կը ստեղծէ օտար երկրի մը մէջ կատարուած պտոյտ մը, մանաւանդ եթէ այդ պտոյտը կը կատարուի առաջին անգամ: Կը բաւէ որ մարդ երկու քայլ նետած ըլլայ դէպի օտար ու հեռաւոր երկիր մը, ման եկած ըլլայ նոյնոր քաղաքի մը փողոցներուն մէջ, շնչած ըլլայ այդ փողոցներուն բոլորովին տարբեր բուրմունքներով ու մրմունջներով լեցուն օդը, անկէ վերջ այլեւս չի կրնար դիւրութեամբ մոռնալ իր այդ պտոյտը: Ճիշդ է, Թէեւ ո՛չ մէկ բան այնքան քաղցր է որքան մարդուս հարազատ բոյնը, ինչպէս կ'ըսէ նշանաւոր առածը, բայց որքան ալ քաղցր ըլլայ այդ բոյնը, մարդ երբեմն պիտի երազէ դէպի դուրս Թռիլ հոնկէ ու յիշողութեամբ պիտի կապուի իր նախապէս տեսած վայրերուն, կրկին պիտի պտըտի անոր փողոցներուն մէջ, պիտի նայի անոր տեսարժան վայրերուն ու պիտի շոյէ մտքին մէջ անոնցմէ պահուած այն պատկերները, որոնք Թէեւ մէկ կողմէ կը տժգունին օրէ օր, բայց միւս կողմէ տարբեր ուժ մը կը ստանան կարօտի ու երեւակայութեան ջնարակով: Այդ պատկերներուն ազդեցութեան տակ է որ մարդուս վրայ ներգործել կը սկսի միաժամանակ երկու տեղ չկարենալ ըլլալու ողբերգականութիւնը: Երբ հոս ենք, կարօտը ունինք հոն ալ ըլլալու, երբ հոն ենք, այս անգամ ալ վերադարձի կրակը հրդեհ մը կը վառէ մեր ներաշխարհին մէկ անկիւնը: Այդ վայրկեանէն սկսեալ է որ մարդը երջանիկ չէ, որքան ատեն որ ուզած ատենը չի կրնար դէպի օտար հորիզոն մը երկու քայլ նետել, իրական փոխադրամիջոցով մը, կամ պարզապէս երեւակայութեամբ:

Ռ. Հ.

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԵՐԿՈՒ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐ ԵՒՍ

Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիք»ի Ապրիլ 26-ի Թիւէն կ'իմանանք, թէ Իրան - Իրաք պատերազմին զոհ գացած է հայ երիտասարդ մը եւս, յանձին Վազգէն Յովհաննիսեանի: 21-ամեայ նահատակը ծնած էր Թեհրան: Յաճախած է «Թունեան» վարժարան եւ ուսումը կիսատ Թողլով անցած է աշխատանքի: Ապա զինուորագրուելով մեկնած է ճակատ: Զինուորական ծառայութեան աւարտին քիչ մնացած՝ Ապրիլ 11-ին, զոհ գացած է Տարխոյէն ճակատը: Թաղումը կատարուած է Ապրիլ 27-ին եւ մարմինը ամփոփուած Թեհրանի Բուրաստան գերեզմանատան նահատակ զինուորներու բաժինը:

×

«Ալիք», Մայիս 4-ի իր Թիւով կը հաղորդէ ուրիշ հայ երիտասարդի մը մահը եւս, յանձին Կայծակ Դաւթեանի, 42 տարեկան: Ապրիլ 22-ին, երբ Խոյի եւ Սալմաստի միջեւ գտնուող Ղարա Թէփէի շրջանը կը հասնի բեռնատար կառքի վարորդը՝ Կայծակ Դաւթեան, որ Ուրմիա կանաչեղէն կը փոխադրէր, զինեալ խումբերու գնդակներու պատահական Թիրախ կը դառնայ, տարպատականցի երկու այլ վարորդներու հետ: Հայ նահատակին մարմինը փոխադրուած է Թաւրիզ եւ ամփոփուած Հայոց գերեզմանատունը:

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ տօնին առթիւ, «Յառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ (Ուրբաթ, Մայիս 13-ի թիւ): Մեր յաջորդ թիւը՝ Շաբաթ - Կիրակի, Մայիս 14/15:

ՀԱՅ ԲԱՌԱՐԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ

Ա.

ԽՄԲ. - «Սովետական Հայաստան» ամսագրի Մարտի թիւէն, արեւմտահայերէնի վերածուած:

Հայ բառարանագրութեան խորհրդային շրջանը հարուստ աւանդութիւն ունի: Հայերէնը պետական, վարչական, հանրային - քաղաքական կեանքի, գիտութեան ու թէքնիքի, միջնակարգ եւ բարձրագոյն ուսումնական հաստատութեանց պաշտօնական լեզուն դառնալով ընդարձակած է իր գործածութեան ոլորտը: Խորհրդային Հայաստանի մէջ լեզուաբանութեան միւս ճիւղերուն հետ զարգացման նոր հանգրուան ապրող հայ բառարանագրութեան մէջ կեանքի կոչուած են ոչ միայն անոր աւանդական ուղղութիւնները, այլեւ արդի գիտական մակարդակին համապատասխան ստեղծուած են նոր ուղղութիւններ եւ կազմուած նոր տեսակի բառարաններ:

Բառարանագրութիւնը անձնական նախաձեռնութենէ դարձած է պետական, համազգային գործ: Այդ նպատակով ընտեղծուած են գիտահետազօտական յատուկ կեդրոններ եւ բառարանագրական աշխատանքներու մէջ առնուած են անուանի հայագէտներ, ինչպէս՝ Հ. Աճառեան, Մ. Աբեղեան, Ստ. Մալխասեան, Ե. Տէր - Մինասեան, Թ. Աւդալբէկեան եւայլն:

Յետագայ տասնամեակներուն արդէն հայ լեզուաբաններէ կը կազմուի յատկապէս բառագէտ - բառարանագիր մասնագէտներու ստուար խումբ մը: Յատուկ ուշադրութիւն կը դարձուի միալեզուեան բառարանագրութեան՝ բացատրական, ստուգաբանական - արմատական, հոմանիշներու, հականիշներու, դարձուածաբանական, ուղղագրական - ուղղախօսական բառարաններուն:

Յարաբերաբար կարճ ժամանակամիջոցին՝ քանի մը տասնամեակի ընթացքին կը կազմուին ու կը հրատարակուին հայերէնի բացատրական երեք բառարանները:

×

Ստ. Մալխասեանցի քառահատոր «Հայերէն բացատրական բառարանը» լոյս տեսած է 1944 - 1945 թուականներուն եւ կը պարունակէ հայերէն լեզուի բոլոր արտայայտութիւններու՝ գրաբարի, միջին հայերէնի, գրական լեզուի արեւելահայ եւ արեւմտահայ տարբերակներու շուրջ 120 հազար բառ եւ դարձուածք:

Բառերու եւ դարձուածքներու ընդգրկումով, բառիմաստներու տարբերակումով, բառերուն տրուող ոճական եւ քերականական նշումներով եւ բնութագրումով ան ոչ միայն ազգային գրական լեզուի առաջին ընդարձակ, այլեւ որոշ իմաստով նաեւ պատմական բառարան է: Հոն համախմբուած են պատմական, ինչպէս նաեւ արդի գրական լեզուի բացատրական բառարաններու սկզբունքները: Ան արդի գրական լեզուի բառարան մըն է, ժամանակակից գրական լեզուի՝ արեւելահայերէնի եւ արեւմտահայերէնի իր բառապաշարով, բառերուն եւ դարձուածքներու արդի իմաստներու տարբերակումով, անոնց գործածութեան ոլորտներու, ոճական ու գործածութեան սահմանափակման վերաբերեալ զանազան նշումներով ու յանձնարարականներով:

Բառերու եւ դարձուածքներու պարունակութեան ծաւալով, բառ - յօդուածի կազմութեան հարստութեամբ, բառերու եւ դարձուածքներու միաւորներու իմաստաբանական, բառագիտական, ոճագիտական եւ քերականագիտական բազմակողմանի մշակումով Ստ. Մալխասեանցի «Հայերէն բացատրական բառարան»ը կարեւոր երեւոյթ մըն է հայ բառարանագրութեան մէջ ընդհանրապէս, եւ խորհրդահայ մշակութային կեանքին մէջ՝ մասնաւորաբար: Գործը արժանացած է Խորհ. Միութեան պետական մրցանակի:

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Հ. Աճառեան լեզուի Հիմնարկի աշխատակիցներու ջանքերով կազմուած է քառահատոր «Ժամանակակից Հայոց լեզուի բացատրական բառարան»ը, որուն առաջին հատորը լոյս տեսած է 1969-ին, վերջինը՝ 1980-ին: Բառարանը կը պարունակէ արդի հայերէնի աւելի քան 125 հազար բառեր եւ դարձուածքներ: Բառարանին հեղինակները աշխատած են խուսափիլ արդի հայերէնին մէջ արդէն բոլ հինցած, գրաբարեան, հազուադէպ գործածուող, նեղ բարբառային բառերէն, հասարակաբանութիւններէ եւ ռուսականաբանութիւններէ: Բառարանը կը ձգտի ընդգրկել հայ գեղարուեստական ու գիտական գրականութեան, պարբերական մամուլի եւ հրապարակագրութեան մէջ լայնօրէն տարածուած այն հին ու նոր բառերը, ինչպէս նաեւ բառերու նոր իմաստները, որոնք զանազան պատճառներով տեղ չեն գտած նախորդ՝ Ստ. Մալխասեանցի բառարանին մէջ: Բառարանը կանոններ սահմանող բնոյթ ունի: Բառապաշարի ընտրութեան, բառերու ուղղագրութեան, բառերու իմաստներու բացատրութեան, անոնց ոճական գործածութեան, կիրարկութեան սահմաններու եւ ոլորտներու, ինչպէս նաեւ քերականական նշումներու մէջ նկատի առնուած են ժամանակակից հայերէնի կանոնները: Բառերու եւ դարձուածքներու տարբեր իմաստներն ու նրբերանգները, անոնց գործածութեան սահմաններն ու ոլորտները հաստատելու համար կը տրուին համապատասխան օրինակներ՝ քաղուած նախախորհրդային շրջաններու հայ գրականութենէն, դասագիրքերէն, մամուլէն եւայլն: Իբրեւ ազգային գրական լեզուի ակադեմական կանոնային բառարան, «Ժամանակակից Հայոց լեզուի բացատրական բառարան»ը տեղեկատու կարեւոր ձեռնարկ մըն է արդի հայերէնի բառապաշարի իմաստի, ոճի եւ քերականութեան հարստութիւնը բացայայտելու համար:

Վերջին տարիներուն հայ բառարանագրութիւնը հարստացաւ նոր բառարանով մը: Եդուարդ Աղայեանի «Արդի հայերէնի բացատրական բառարան»ը, որ լոյս տեսած է 1976-ին, կը պարունակէ մօտ 136 հազար բառ ու 10 հազար դարձուածք: Բառացանկը կը բովանդակէ հայ գեղարուեստական, թարգմանական, հանրամատչելի գիտական գրականութեան, հրապարակագրութեան, կարեւոր դասագիրքերու, գրաւոր այլեւայլ աղբիւրներու, ինչպէս նաեւ բանաւոր՝ խօսակցական լեզուի բառային եւ դարձուածքի միաւորները: Ընդհանուր գործածական բառերէն զատ բառացանկին մէջ տեղ գտած են նաեւ կրաւորական բառապաշարի այն բառերը, որոնք կը վերաբերին գրաբարի, միջին գրական հայերէնի եւ բարբառային շերտերուն, հին ու նոր փոխառութիւններուն, նորաբանութիւններուն, ինչպէս նաեւ մասնագիտական բառապաշարին՝ եզրաբանութեան:

Բառարանի կանոններ սահմանող բնոյթը արտայայտուած է բառապաշարի ընտրութեամբ բառերու, դարձուածքներու եւ անոնց իմաստներու ոճական տարբեր կիրարկութիւններու սահմանումին, ժամանակակից բառագործածութեան օրէնքներու որոշման, բառերու ուղղագրական տարբերակներու, քերականական սխալ ձեւերու ճշդման՝ զանազան յղումներու եւ համապատասխան յանձնարարականներու միջոցով:

Գիտական բարձր մակարդակով կատարուած են բառ - յօդուածի կազմութիւնը, նոյնանուններու առանձնացումը, գլխաւոր բառին տրուող քերականական եւ ոճական այլեւայլ նշումները, բառիմաստներու տարբերակումը եւ դասակարգումը, տարբերակուած իմաստներու բացատրութիւնը, զանազան համակցութիւններու սահմանումները, իմաստները հաստատող որոշ օրինակներու ընտրութիւնն ու զրուածքը:

Եդ. Աղայեանի «Արդի հայերէնի բացատրական բառարան»ը բառացանկի հարստութեամբ, բառ - յօդուածի մշակումով, իմաստներու բացատրութեան կատարելութեամբ նշանակալից երեւոյթ է ոչ միայն խորհրդահայ բառարանագրութեան, այլեւ Խորհ. Միութեան ազգային լեզուներու նոյն տեսակի բառարաններուն մէջ:

Իր բնոյթով բացատրական է նաեւ աւեւալ լեզուի դարձուածքներու՝ դարձուածաբանական բառարանը: 1975-ին լոյս կը տեսնէ տողերս գրողին եւ Գալստեանի «Հայոց լեզուի դարձուածաբանական բառարան»ը, որ կը պարունակէ մօտ 20 հազար դարձուածք եւ կ'ընդգրկէ ժամանակակից Հայոց գրական լեզուի դարձուածքներու ամբողջութիւնը, ինչպէս նաեւ զուտ տարական - բարբառային դարձուածքներու այն միաւորները, որոնք լայն չափերով թափանցած են գեղարուեստական գրականութեան մէջ կամ լայնօրէն կը գործածուին ժողովրդական խօսակցութեան լեզուին մէջ:

Միալեզուեան - բացատրական բառարանի նոր տեսակ է հեղինակներու բառարանը: Համարաբարաւ սկզբունքով արդէն կազմուած են հեղինակի առանձին գործի (օրինակ՝ Աւ. Իսահակեանի «Աբու - Լալա - Մահարի» պոէմի, կազմող Խ. Կանայեան), կամ բոլոր երկերու (օրինակ՝ Սայաթ - Նովայի հայերէն խաղերու, կազմող Ա. Քոչոյեան) բառարանները: Այդ կարգի աշխատանքներէն յատկապէս պէտք է յիշել Լ. Գեւորգեանի «Յովհ. Թումանեանի գեղարուեստական երկերի բառարան»ը (Երեւան, 1976), որ կը պարունակէ մօտ 9 հազար բառ եւ Ա. Գասպարեանի «Պարոյր Սեւակի չափածոյ բառարան»ը երկու հատորներով (1981 - 1982), որոնց մէջ առնուած է աւելի քան 17 հազար բառ - միաւոր:

ԱՇՈՏ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՆՈՐ ՏԵՍԱԿԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ

×

Գաղթական, պանդուխտ, այս երկու բառերը ի՜նչ տխուր յիշատակներ կ'արթնցնեն մեր մէջ, դարերով յաւիտենական գաղթականի կեանք վարած ժողովուրդ, դեռ երէկ գաղթական, բայց այսօր մեծ մասով «տեղացի»՝ պարզ ակնոյթներով, նոր գաղթականներու խումբ մըն, բոլորովին անտարբեր ենք համայնքաւորներու տեղաշարժին որ արմատախիլ կ'ընէ միլիոնաւոր անհատներ եւ ընտանիքներ ի գին սպասուած մը հացի: Հնաւ-որ Ասիայէն, Ափրիկէի խորերէն, աւելի մօտակայ բայց աղքատ երկիրներէն, միլիոնաւոր մարդիկ կը վազեն հարուստ երկիրներ, իրենց աշխատանքի ուժը ծախելու: Ասոնք տարբեր են մեզմէ, հայրենիք ունին, կեանքի ապահովութիւն ունին, բայց անօթի են, կը գաղթեն ապրելու եւ ապրեցնելու համար իրենց ընտանիքը: Հայրենիքը կենսական է ժողովուրդին համար, բայց բնական օրէնքով կենսականը կը սկսի որովայնէն, հայ-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱԶԱԶԵԱՆ

Ջե՞ր հաւատում արդեօք աչքերին:

Խե՛ղճ կենդանի:

Ալիօշայի բոյրը Ալիօշայինն էր, իսկ դէմքը՝ ոչ:

Կարո՞ղ էր Ֆամիլը իր տեսողութեան եւ հոտառութեան այս մեծ հակասութիւնից տխրած լինել: Չգիտեմ:

Բայց Ալիօշան ամբողջ ժամանակ տխուր էր: Խմել էր ուզում, հարբել էր ուզում, որպէսզի մոռանայ, թէ ինչ արեցին իր հետ: Ես դա չէի զլանայ նրան: Եթէ պէտք էր, որ նա չգիտակցի, թէ ինչպէս է հեռանալու կեանքից - ես դա չէի զլանայ: Ես էլ կը խմէի նրան հետ, կը հարբէի: Թող կորցնէի գիտակցութիւնս, թող անզգայանայի, միայն չտեսնէի, թէ նա ինչպէս է չարչարւում, ինչպէս է հետզհետէ գնում դէպի մահուան դուռը:

Ես չգիտեմ ,որքան է տեւելու նրա այդ ուղեւորութիւնը:

Վանեանը ինքն էլ չգիտէր եւ ասում էր. - Ո՞վ գիտէ, մէկ, երկու, գուցէ երեք ամիս...

Սխալւում էր նա:

Ալիօշային վիրակապելիս, մէկ օր, ափսոսանքով յայտնել էր նրան, որ ուռուցքն իր եղունգով քերծել է քներակը ... իսկ դա նշանակում էր մեռտատոս: Պէտք է, - ասել էր, - անյապաղ ճառագայթային կամ քիմիական բուժում, իսկ դրա համար, նա պէտք էր տեղափոխուէր մերձ - մոսկովեան մի այլ հիւանդանոց:

Երբ տեղափոխման բոլոր փաստաթղթերը պատրաստել էր տուել, - այս հարցերում նա աղնիւ է, պարտաճանաչ, չափազանց հոգատար - կանչեց ինձ: Նրա աչքերը նոյնը չէին, ինչ ես տեսել էի վաթսունհինգ օր, հիւանդանոցային բոլոր տեսակի պայմաններում: Պարտուած մարդու աչքե՞ր էին: Ոչ: Յաղթանակած մարդո՞ւ: Ոչ: Ջննող բժշկի՞: Ոչ: Անտարբեր անցո՞րդի: Ոչ: Անծանօթի՞: Ոչ, ոչ հազար անգամ ոչ: Այդ աչքերը չէին նայում Ալիօշային, այլ նրա վզատակի վիրակապերին եւ կապերի խորունկը, այն վէրքին, որ մնացել էր նրանց ուռուցքների ճերմակութեան տակ: Նրա աչքերի խորքում կար ներհուն մի խոհականութիւն, մտածմունքի անշալակելի ծանրութիւն: Յետոյ նա հայեացքը դուրս քաշեց Ալիօշայի վիրակապերի «ընդերքից» ու տեղադրեց Ալիօշայի դէմքին:

- Աշխարհում անյոյս վիճակներ չկան ... ես շատ անգամ եմ սխալուել եւ տեսել եմ դէպքեր, երբ ուռուցքը յետահ է ունեցել:

Նա ուզում էր, երեւի, համբուրել Ալիօշային ու ասել. «Ներթաս բարով, բարեկամ, ես այլեւս անզօր եմ»:

Բայց պինդ սեղմեց Ալիօշայի ձեռքը ու ասաց.

-- Առողջութիւն, ածղահա եղբայր.

Այդ խօսքերից միայն ե՛ս քաջալերուեցի եւ ոչ թէ Ալիօշան:

Նրա շուրթերից վայր ընկաւ շշուկով արտասանուած մի հարց:

- Ա. սոնեայա արտերիա (իսկ քնարեր երա՞կը):

Վանեանը չլսեց դա, չէր կարող: Ինքն էր անզգուշաբար յայտնել եւ հիմա աւելի անզգոյշ ձեւով, բայց սիրալիր, եղբայրօրէն հրաժեշտ էր տալիս :Ի՛նչ արած: Ջե՞ն լինում եղբայրներ, որոնք անզգուշօրէն վէրք են պատճառում հարազատներին: Քանի - քանի անգամ ինքը Ալիօշան, անգիտակցաբար եւ եղբայրաբէն վիրաւորել է իմ կանացի արժանապատուութիւնը, թերագնահատել է իմ քրոջական նուիրուածութիւնը, իմ անձնազոհութիւնը:

Եւ երբեմն հէնց իր չան, Ֆամիլի պատճառով, որ քարացել էր առաջին օրը նրան դէմ յանդիման պպզած:

Վանեանին տեսայ մէկ շաբաթ անց, մերձմոսկովեան նոր հիւանդանոցում, ուր տեղափոխել էի Ալիօշային: Նա գործանքս հանդիպում ընդունեց:

- Տեսայ եղբօրդ: Տեսայ նրան խնամող բժշկին: Ճառագայթային չափը, որ դան ճիշդ է նշանակել, առաջարկեցի դեղորայքն զուգակցել քիմիական բուժում վէրքը փակելու համար: Աւշային հանգոյցները լրիւ քայքայուած են...

- Դուք միայն Ալիօշայի՞ն համա՞ր էք եկել:

-Այո, նու ինչպէ՞ս ...

Ես նրան համբուրեցի:

- Պէտք չէ, պէտք չէ, - ասաց նա, - ես պարտաւոր էի...

(Շար. 8)

ընիք մը որ անկարող է իր զաւակները կերակրելու, հայրենիք չէ, ուր հա՛ց հո՛ն կաց, կ'ըսէ ժողովրդական առածը...:

Տարօրինակն այն է որ, այսօր հարուստ երկիրներու քաղաքացիներն ալ որոշ չափով վարակուած կը թուին գաղթի հիւանդութենէն: Այս վերջին տարիներու ընթացքին, գաղթի թեկնածուներու թիւը զգալի կերպով աւելցած է, կը գրէ «Լը Մոնտ», մասնաւորաբար Անգլիա, բայց նոյնպէս Ֆրանսա: Տնտեսական տագնապը, գործազրկութիւնը գաղթի գլխաւոր պատճառներն են հաւանաբար, բայց ամբողջովին չեն բացատրեր այս երեւոյթը, ուրիշ պատճառներ ալ կան, նախ եւ առաջ հեռաւոր սուրբը միշտ աւելի զօրաւոր է տեսակ մը մարդոց համար որ՝ երկրէն եւ կեանքէն դժգոհ, չարունակաբար տեղափոխութեան մարմաջէն կը տառապին:

Ֆրանսացին գաղթող ժողովուրդ չէ եղած երբեք, նոյն իսկ, երբ գաղթավայրերու հսկայ կայսրութիւն մը ունէր իր տրամադրութեան տակ. կը սիրէ իր գիւղը եւ ապրելակերպը, բայց ժամանակները փոխուած են, մշակոյթներն ու սովորութիւնները հետզհետէ կ'անհետանան. քաղաքակրթութիւնը միօրինակ խառնարանի մը կը վերածուի, աշխարհի մէկ ծայրէն միւսը, հին մտայնութիւնները սերունդ առ սերունդ կը մշուշապատուին եւ կը կորսուին, պարզ է որ Ֆրանսացին ալ զերծ չի մնար այս համաշխարհային յեղաշրջումէն:

Ֆրանսախօս Ափրիկէ, Հարաւային Ափրիկէ, Աւստրալիա, Քանատա, Ամերիկա, երկիրներ՝ որ երազել կուտան որոշ դասակարգի Ֆրանսացիներու, մասնաւորաբար բօօփերաններ, մասնագէտներ փրոֆէսէօրներ, բայց նաեւ, փոքր հողագործներ կամ արհեստաւորներ, եւ բոլոր անոնք որոնց համար ապագան մտահոգիչ կը թուի, կամ դասակարգային բարձրացում եւ դիւրին շահեր կ'ակնկալեն. կան նաեւ դառնացածներ, ներկայ վարչակարգի հակառակորդներ, որոնց համար, հայրենիքը օտարականներով ողողուած խակական հանրապետութեան մը վերածուած է ներկայիս, եւ կը նախընտրեն երկրէն հեռանալ, չտեսնելու համար մերձաւոր անկումը: Վերջերս այս սովորական արտագաղթողներու ցանկին կը միանայ, նոր դասակարգ մը եւս, բժիշկ, ատամնաբոյժ, ճարտարապետ, առանց մոռնալու ընկերվարութեան սարսափէն բռնուած մեծահարուստներու դասակարգը՝ որոնք անշշուկ իրենց դանձը կը տեղափոխեն հարուստ եւ ազատ երկիրներու մէջ. յարկաբաժիններ կը գնեն եւ կը սպասեն...: Այս բախտախնդիրները կը կարծեն թէ հեռուն, ամէն բան շատ աւելի դիւրին է, որովհետեւ, ինչ որ ասկէ կամ անկէ կը լսեն զիրենք կը քաջալերէ, օրինակի համար, պարզ աշխատաւորը իր ճերմակ մորթին համար սեւ Ափրիկէի մէջ վարկ ունի, եւ բաղդատմամբ տեղացիին առանձնաշնորհեալ մըն է. մասնագէտը, փոքրիկ թագաւոր մըն է եւ կ'ապրի սպասաւորներով, իսկ փոքր հողագործը, Քանատայի եւ Արժանթինի անծայրածիր եւ բերրի հողերը կը բաղդատէ իր փոքրիկ հեքտարին հետ, արհեստաւորը կամ առեւտրականը, կը յուսայ շատ աւելի դիւրութեամբ բարելաւել իր դիրքը՝ երիտասարդ եւ հարուստ երկիրներու մէջ, քան թէ հոս, ուր դժուարութիւնները մեծ են եւ ապագան անորոշ: Անշուշտ, ասոնց մէջ թեթեւամիտ արկածախնդիրներ ալ կան, բայց մեծ թիւ մը չեն ներկայացներ, միւսները, մեծ լրջութեամբ եւ մանրամասնօրէն կը տեղեկանան ընտրեալ երկրին առանձնայատկութիւններուն, եւ դիտակցօրէն կը վճռեն. սակայն բոլոր գաղթող ժողովուրդներուն նման, կը դիմեն աւելի ա՛յն երկիրները, ուր արդէն հայրենակիցներու գաղութ մը գոյութիւն ունի, եւ նորեկներուն համար ընդունելութեան եւ օգնութեան միջոցներ ստեղծուած են նախկիններուն կողմէ, օրինակի համար Քանատա ուր՝ Ֆրանսացիներու թիւը 90 հազարէ աւելի է: Այսպէս, ըստ Լը Մոնտի թղթակցին, ներկայիս արտագաղթի հազարաւոր թեկնածուներ կը խուժեն Քանատայի հիւպատոսարանները, իսկ վերջին տարիներու ընթացքին, Հարաւային Ափրիկէի թեկնածուներուն թիւը եռապատկուած է. նոյնպէս, Աւստրալիոյ դեսպանատունը խճողուած է գաղթի թեկնածուներու թղթածրարներով, ուր 1982ի վերջին վեց ամիսներու ընթացքին 15 հազար հոգի արձանագրուած են վիզայի համար: Ըստ այս քննութեան վերջին տարուան ընթացքին աւելի քան 40 հազար անգործներ որոշած են գաղթել՝ եթէ վիզա ստանան: Բնականաբար ինչպէս Եւրոպա, այս հարուստ երկիրներն ալ կտրուկ կերպով պակսեցուցած են ներգաղթի թափը: Տնտեսական տագնապն ու անգործութիւնը համաշխարհային բնոյթ ստացած են, հետեւաբար այսօր Աւստրալիա 7 հազարի փոխարէն 5 հարիւր վիզա միայն կը շնորհէ Ֆրանսացիներուն, Միացեալ Նահանգները չորս հարիւր, նոյնն է պարագան Քանատայի համար՝ հինգ հազարէն վիզաներուն թիւը իջած է 1300-ի: Կը մնայ Հարաւային Ափրիկէ, որ հասկնալի պատճառներով ճերմակներու ներգաղթը կը քաջալերէ եւ թերաճ երկիրները՝ ուր մասնագէտներուն համար ասպարէզ չի պակսիր, բայց այդ անկայուն երկիրներու կասկածելի ապագան քաջալերիչ չէ ընտանեկան գաղթի համար:

Բոլոր ժողովուրդներու համար տխուր, եւ յաճախ ողբերգական բան մըն է լքել ծննդավայր, լեզու, ընտանեկան պարագաներ, ապրելակերպ եւ գաղթել. սակայն հակառակ այս բոլորին, այսօր, տասնեակ միլիոններու կը հասնի արմատախիլ գաղթականներու թիւը: Կեանքի անապահովութիւն, անօթութիւն, հասկնալի պատճառներ են, բայց ի՞նչ ըսել այն մէկ միլիոն հինգ հարիւր հազար Ֆրանսացիներուն, որ օտար երկիրներ գաղթած են լքելով աշխարհի ամենագեղեցիկ եւ հարուստ երկիրներէն մին...:

Գ. Տ.

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ

Նիւ Եորքի եւ Նիւ Ճըրզիի Հայ Ազգային Մարմնի կազմակերպութեամբ, Ապրիլ 23ին 24ին երկու ձեռնարկներ տեղի ունեցած են Նիւ Եորք:

Ապրիլ 23-ին, Համըրշոլտ հրապարակին վրայ 300 Հայերու մասնակցութեամբ տեղի ունեցած է քաղաքական հաւաքոյթ մը, որու ընթացքին խօսք առնողներ անդրադարձած են 1915-ի պատմական դէպքերուն, Ամերիկայի Արտաքին Նախարարութեան ուղեգիծին՝ ցեղասպանութեան շուրջ, եւ հայկական ազատագրական ներկայ պայքարին: Նոյն պահուն, քիչ անդին Թուրքեր ալ «հայկական ահաբեկչութեան» դէմ ցոյց մը կատարած են: Ոչ մէկ բախում եղած է:

Ապրիլ 24-ին, «Հայաթ» պանդոկի սրահին մէջ տեղի ունեցած ոգեկոչման ներկայ եղած են հազար Հայեր՝ Նիւ-Եորքէն, Նիւ Ճըրզիէն, Ֆիլատելֆիայէն եւ այլ վայրերէ: Ցայտագիրը վարած է Արա Գաբրիէլեան: Ուղերձներ արտասանուած են Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի կողմէ Ալպըրթ Պէկեան, Հ. Ե. Դ.ի կողմէ՝ Րաֆֆի Արտահալճեան: Բանախօսած են Ժերար Շալեան (անգլերէն) եւ Հրանդ Մարգարեան (հայերէն):

×

ՏԻԹՐՈՅԹ

Ապրիլ 24-ին, «Առաքելեան» սրահին մէջ ոգեկոչման հանդիսութեան ներկայ եղած են 400 հոգի: Ցայտագիրը վարած է Արթըր Համբարեան: Ուղերձներ արտասանած են Հայ Ազգային Մարմնի, Հ. Յ. Դ.ի եւ Հ. Ե. Դ.ի ներկայացուցիչները: Բանախօսած է Սարգիս Զէյթլըեան:

×

ՍՓՐԻՆԿՖԻԼՏ

Ապրիլ 24-ին, եկեղեցական արարողութիւններէ ետք, յարակից սրահին մէջ տեղի ունեցած հանդիսութեան, խօսք առած են Ստեփան Տարտունի, Վահէ Օշական, Ուիլըրտ Գոլֆիլտ, Արաքսի Այգանեան (Հ. Օ. Մ.ի կողմէ), Գառնիկ Փիլիկեան, Գարմէն Մուրատեան (Հ. Ե. Դ.):

×

ՇԻՔԱԿՕ

Ապրիլ 23-ին, «Շահնազարեան» սրահին մէջ, հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւնը զոր վարած է Հէյգըլ Պարսամեան: Խօսք առած են յոյն համայնքի ծանօթ դէմքերէն Էոնեսթ Վարտալիս, Իլլինոյի ծերակուտական Ճորճ Յակոբեան, Ճէյմս Փարքըր: Բանախօսած է Նորայր Էպլիղաթեան (Նիւ Ճըրզիէն):

Ապրիլ 24-ին, յետ եկեղեցական արարողութեան, Հայ Կեդրոնի դաշտին մէջ տեղի ունեցած է ծառատնկում՝ բիւրաւոր նահատակներու յիշատակին:

×

ՀԱՐԹՖԸՐՏ

Ապրիլ 22-ին, Նահանգապետարանին մէջ տեղի ունեցած է հաւաքոյթ մը, 200 հոգիի ներկայութեամբ, որոնց մէջ պետական եւ նահանգային պաշտօնեաներ: Խօսք առած են Ժիրայր Լիպարիտեան, Նենսի Ճանսըն, կառավարիչ Ուիլեըմ Օ'Նիլ եւ Ճուլի Թաշճեան:

Ապրիլ 22 - 24, Հ. Ե. Դ.ի երիտասարդները հսկում կատարած են Հարթֆըրտի Դաշնակցային կառավարութեան կեդրոնատեղիին առջեւ:

×

ՊՈՍԹԸՆ

Ապրիլ 23-ին 400 Հայեր ցոյց մը կատարած են, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. «Սարդարապատ» կոմիտէի եւ Հայ Դատի Յանձնախումբին: Խօսք առած են գաղութին կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները:

Ապրիլ 24-ին, Հայ Կեդրոնին մէջ տեղի ունեցած հանդիսութեան խօսք առած են Թորգոմ Ա. քհնյ. Յակոբեան, Հ. Ե. Դ.ի Հ. Օ. Մ., Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Համազգայինի ներկայացուցիչները: Բանախօսած է Լեւոն Սարգիսեան, անդրադառնալով հայկական ազատագրական նոր պայքարին եւ անոր ստեղծած հանրային կարծիքին եւ շեշտը դրած հայ դատի հետապնդման աշխատանքներու կարեւորութեան վրայ: Ցայտագիրը վերջ գտած է հանդիսավար Վահէ Աղաբէկեանի փակման խօսքով:

×

ՔԼԻՎԼԵՆՏ

Ապրիլ 17-ին, պատարագած եւ քարոզած է Թրոյի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հովիւը՝ Խաչիկ քհնյ. Մկրտիչեան: Ապա Հայ կեդրոնի սրահին մէջ տեղի ունեցած է ոգեկոչումը, կազմակերպութեամբ Օհայոյի Հայ Ազգային Մարմնի: Ներկայ եղած են 200 հոգի: Ցայտագիրը վարած է Կրեկըրի Փունարճեան: Խօսք առած են Էտ Սիյըն, Խաչիկ քհնյ., Տիրան քհնյ. Փափազեան (Էջմիածնական թեմէն) եւ Մուրատ Թօփալեան:

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ե.

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԹՈՌԸ

Ատոմները, շատ հեզ, կանուխ արթըննալով, կը ծռէր մանչուն վրայ, որ իր քովը կը պառկէր մէկ անկողնի մէջ: Երկանը մահուընէն յետոյ, անկողնին ամայութենէն սարսափահար, տղան քովը առեր էր, առաւօտի զգուանքները մայրական անմեղ փայփայանքներու փոխելով, առանց հոգ ընելու ուռճացումը այդ մարմնին, որ մանկականէն քիչ - քիչ առնականի կը դառնար: Կը ծռէր անոր վըրայ երբ ան մուշ - մուշ կը քնանար՝ մարմնակործան, անդամներու բացարձակ լքումով: Ու մանրակրկիտ քննութեան մը անձնատուր, զաւկին վրայ գտնել կը մոլեգնէր ինչ որ ունէր ինչ որ ունէր ինք իր մարմնին վրայ հիմակ կամ առենօք. անոր սրունքներուն ձուլուածքը իրենիներուն համապատասխան կը գտնէր մօտէն բաղդատելով զանոնք իրարու հետ: Ոտքի մատներուն շարուածքը նոյնն էր ինչ որ իրենինը, միեւնոյն կանոնաւորութեամբ եւ միեւնոյն սպիտակ փափկութեամբ: Իր խանդակաթ յափշտակութեանը մէջ, կը համբուրէր զանոնք, իբր թէ այդ նմանութիւնները նոր գային ապացուցանել իրեն թէ այդ մատաղ մարմինը իրօք իր միսին ու իր արիւնին արդիւնքն էր, թէ ան իրաւ իր զաւակն էր: Յետոյ կը բարձրանար ուսերուն, որոնց կերտուածքը ուրացումը չէր անշուշտ իրենիներուն, բայց աւելի մօտ էր. արձանային, պիրկ, առողջ, մատղաշ յօրինուածութեամբ: Երբեմն, այդ սիրական մարմնին գեղեցիկ յարդարման յափշտակութենէն յանկարծ սթափելով, իր մարմնին ողորմելի, ծիւրած ինկածութենէն կը գանթահարուէր. բումբերը կը բռնէր թոյլ եւ նիհար, եւ ոտքին պճեղը մազոտ, իր նախկին կլորութենէն մերկացած, ոսկորներու տխուր ցցուածքով մը: Յետոյ ուսերը, հալած ու տձեւ, ճիտին ու գլխուն հետ իրենց շնորհալի կապուածքին նախկին դաշն ու հոյակերտ կանոնաւորութիւնը բոլորովին կորսուած: Յետոյ լանջքը, թոյլ ու կախ ստինքներով, որոնց առոյգ, հպարտ կառոյցը իր հոլանի ճերմակութեանը վրայ շողարձակ, մեծագին մանեակներ բարձած՝ ամիրային կանանոցին փառքը կը ներկայացնէր առենօք:

Իր չքեղութեանց բոլոր այս փլատակները մատներովը կը շօշափէր հիմակ, պահ մը մոռնալով զաւկին ներկայութիւնը, չտեսնելով անոր կենսայորդ, աղուոր, չքնաղ մարմինը, որ իրն էր նորէն եւ որ իր շարունակութիւնն էր կերպով մը: Մազերը, նախկին կուռ դիսակներուն տըխուր մնացորդները, թափթփած երկու քովէն, գլխիկոր, անկողնին վրայ ծնկաչոք, կիսամերկ, ողբալի ու ծիծաղելի էր այդ մօր կացութիւնը, իր զաւկին քովն ի վեր որ, անդիտակից, կը քնանար մուշ մուշ:

Եւ յանկարծ կը սթափէր սրտաթունդ հառաչանքով մը, ու այդ բոլոր արխնոտ տխրութեամբ իրականութիւնները մէկ հարուածով մոռնալու եւ կարծես զանոնք փոխարինելու ալ համար, խենթի պէս զաւկին կը պլլուէր, պագնելով զայն ուր որ հանդիպէր, մինչ տղան ընդոստ արթննալով, աչքերու անձկալի թարթափմամբ մը:

– Մամա՛, ի՞նչ կայ, ի՞նչ կայ:

Կը պատահէր ալ որ մօրը այդ անդամագնինական գրգռման միջոցին, տղան, արթննալով, չընդհատէր զանիկա, ու հետեւէր անոր շարժումներուն, դէմքին տխուր եւ ուրախ ծամածռութեանցը, աչքերը կիսախուփ, քնանալ կեղծելով, եւ յետոյ, յանկարծ, բարձրաղոչ քրքիջով մը բանալով աչքերը՝ սարսափահար ընելով մայրը իր խենթ գրգռմանը մէջ:

Ա՛լ սկսաւ, այնուհետեւ, մայրական փառասիրութեանց փոքրոգի գոհացումներու հետամուտ ըլլալ: Իր տղան ցուցադրել իր քովն ի վեր, արժեցնելու համար անոր ազուորութիւնը, անոր տարածած ճառագայթումին մէջ՝ խեղճ քայքայուած մոլորակ՝ ինքն ալ լուսաւորուելու, փայլելու համար:

Իր սեւ թախիծի րոպէներէն յանկարծ սթափելով, խենթանալու վախէն խթանուած, տենդոտ շարժումներով իր սուգի հանդերձանքներով կը ծածկուէր, թեւը կ'առնէր տղան ու դուրս կը նետուէր տունէն ուր տարիներով պատնէշուեր էր իր կսկիծներուն եւ արցունքներուն հետ, զանոնք սստակեցնելու, դառնացնելու մոլեգնութեամբ մը համակուած:

(Տար. 59)

ՍԷՆ - ՄՈՐԻՍ
ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Սէն - Մորիսի դպրոցին, մասնակցութեամբ «Անի» նուագախումբի: Կիրակի, Մայիս 15-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3-էն սկսեալ, տեղւոյն Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Ելոյթ կ'ունենան դպրոցի աշակերտները: Հայկական համադամ ազանդեր-ներ, չամփուրով խորոված:

Մուտքը ազատ է:

ՊԱՏԱՐԱԳ
ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ պատարագ կը մատուցուի՝ Շաբաթ, Մայիս 14-ին, ժամը 10·30-ին:

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Հանգստեան Տան բնակիչներուն ընտանեկան պարագաներն ու բարեկամները:

-DÉBAT-

organisé par :

L'UNION DES ETUDIANTS ET DE LA JEUNESSE ARMENIENNE

sur le sujet suivant :

«Plus de 60 ans après, la situation actuelle»

Samedi 14 mai, à 15h. 30 à l'AGECA

177, rue de Charonne 75011 PARIS

(Métro : Alexandre Dumas)

RESTAURANT

"Chez les Tziganes Ivanovitch"

7, rue de Chéroy

(derrière le théatre Hébertot)

75017 PARIS

Tél. : 522. 58. 07

sur réservation

PROGRAMMES RADIOS LIBRES

RADIO ASK (100 Mhz.) — **PARIS**

Emission **Savoir faire** de Philippe Pilibossian en exception le mardi 17 mai, de 20h.30 à 21h.45

Débat en direct sur le thème :

—Création et gestion d'Ecoles arméniennes dans la région parisienne

avec **nos invités :**

Dr. Serge Simonian, responsable de l'école maternelle Saint-Mesrob d'Alfortville

M. Sarkis Bédoyan, président de l'Ephorie de l'Eglise apostolique arménienne d'Issy-les-Moulineaux

Les auditeurs peuvent intervenir directement par télèphone **(416. 11. 33)**

MESSE HOME ARMENIEN

A l'occasion de la visite de l'Union des Dames Arméniennes de Nice,une Messe Solennelle sera célébrée à la Chapelle Arménienne St. Jean du Home Arménien à St. Raphaël par

R. P. Daron GEREJIAN

Dimanche 15 Mai, à 10 h.

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Հայ Աղքատախնամ ընկերակցութեան տարեկան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 18, Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 20·45-ին Ընկերակցութեան կեդրոնը՝ 77 ռիւ Լա Ֆայէթ, 75009 Փարիզ:

Արտակարգ ընդհանուր ժողով. տեղի պիտի ունենայ նաեւ նոյն գիշերը ժամը 20·30-ին կեդրոնին մէջ:

Անդամներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Դաւրայի Հայր. Միութեան վարչութիւնը իր բոլոր անդամ եւ անդամուհիները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Մայիս 15-ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին, Իսիի Հայ Մշակութային Տան մէջ, 45 ռիւ տը լա Տէֆանս: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Յովակիմեանէ 200 Ֆ.:

×

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.- Լիոնի թատերական խումբը 1000, Այրի Տիկին Գրիգորոֆ, Տիկին Արշալոյս Փէհլիվանեան, Տիկին Լուսնթագ Քարաեան 200-ական, Այրի Տիկին Մարի Գարագիւլահեան եւ Շաւէն՝ Պ. Թորոսեան 100-ական Ֆ.:

Լիոնէն՝ Օր. Հռիփսիմէ Տէմիրճեան, Պ. Մամաս Գիթապճեան, եւ Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Սարեան, Ապրիլ ամսոյն Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Հայկազեան միօրեայ վարժարանի աշակերտութիւնը հիւրասիրեցին ճաշով մը:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Յիսնամեակի Հանդիսութիւններու կարգին

ԱՐՏԱՍԱՆԱԿԱՆ ԾԵՐԵԿՈՅԹ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Նուիրուած՝

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻՆ ՈՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ

Կը նախագահէ՝

Ս. Ք. ԶԱՆԳՈՒ

Կիրակի, Մայիս 15, ժամը 16-ին Բարեգործականի Ալեք Մանուկեան Մշակութային կեդրոնը:

118, Գուրսէլ փողոց, 75017 Փարիզ

Կ'արտասանեն՝ ԱՋԱՐԵԱՆ Բուլինա, ԲԱԼՈՒԵԱՆ Արմենուհի, ՊՇՏԻԿԵԱՆ Նազարէթ, ԳԱՐԲԱՆԹԻՒ - ԷՔԻՋԵԱՆ Մարլէն, ԳՄԲԷԹԵԱՆ Արաքսի, ԹԷՐՋԵԱՆ Անահիտ, ԼԱ. ՇԱՍԱՆԵՐ - ԽՏԸՇԵԱՆ Հայկուհի, ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ Մարիէթթա, ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ Վահան, ՇԱՄԻԿԵԱՆ Պարգեւ, ԶԱՔԸՐԵԱՆ Անի, ՊԷՕՐԷՔԵԱՆ Վիլմա, ՊՕՂՈՍԵԱՆ Սարգիս, ՍՈՒՐԷՆԵԱՆ Սիրաք, ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ Սոնա, Վէզիրեան Հռիփսիմէ, ՏԷՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ Ագապի:

Հանդէսի վերջաւորութեան «Պատուոյ Գիր»երու բաշխում:

Ծախքերու մասնակցութիւն 50 Ֆ.:

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով՝

780 82 58 եւ 985 36 53

× Ներկայ կ'ըլլան.- «Հայրենիքի Ձայն»ի խմբագիր Լեւոն Զաքարեան եւ Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային կապի կոմիտէէն Թատերագիր Գէորգ Արակեան:

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Մայիս 15-ին, ժամը 11·30-ին

«ՅՈՒՇԱՔԱՐԻ ԲԱՑՈՒՄ»

Նուիրուած Ֆրանսայի Ազատութեան համար ինկած հայ ռազմիկներուն եւ դիմադրականներուն յիշատակին, նախագահութեամբ՝ Ներքին Նախարար եւ քաղաքապետ՝

ԿԱՍԹՈՆ ՏԸՖԷՌԻ

Նախաձեռնութեամբ ծագումով հայ ֆրանսացի նախկին դիմադրականներու բարեկամականին:

Առաւօտեան պատարագ եւ հոգեհանգիստ, Ֆրանսայի Ազատութեան համար զոհուած բոլոր ռազմիկներու յիշատակին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՇԱՀԱՆ ԽԶԿՐ. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Importateur - grossiste

de produits alimentaires en provenance de GRECE:

olives, huile d'olive, feuilles de vigne naturelles, bamias, etc...

pour tous renseignements :

FOTIA *- diffusion*

1, rue Ampère, 78140 VELIZY - tél. (3) 635 15 95

Livraison dans toute la FRANCE

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles

à 20km de Marseille

tél. (42) 89.27.47

ouvert le dimanche après-midi

visitez une des plus belles expositions de France

"Բացառիկ ցուցադրութիւն «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

U. J. A. **FOOTBALL** ALFORTVILLE

POUR LA PREMIERE FOIS EN FRANCE

MINI-MUNDIAL DES ARMENIENS

PENTECOTE 1983

COUPE BOGHOS DAVIDIAN

Stade Municipal d'ALFORTVILLE

28 Quai Blanqui

— DIMANCHE 22 MAI —

Début des matches à 8 heures

VIENNE	VALENCE
ALFORTVILLE	HOMENETMEN-BEYROUTH (LIBAN)
LYON DECINES	MARSEILLE-ARDZIV
HOMENETMEN-FRANCE	ISSY-les-MOULINEAUX

à 19 heures au stade

Soirée arménienne

BUVETTE RESTAURATION GRILLADES BAR

— LUNDI 23 MAI —

— MATIN :	8h. - 12h.	CLASSEMENT
— APRES MIDI :	14h.	PRESENTATION DES EQUIPES PARTICIPANTES
		REMISE DES FANIONS
	15h. 30	FINALE REMISE DES COUPES

RESTAURATION, BAR

Réservation des places au stade et Café Philippe : 375. 61. 35

Renseignements : SIMONIAN : 375. 20. 91

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
14-15
SAMEDI-DIMANCHE
14-15 MAI
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.436 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.436

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՄԱՅԻՍ Է, ԲԱՅՑ...

Շատ կը կրկնուի, թէ ոմանք կը փափաքին անպայման «Մայիս 68 մը կրկնել, հակառակէն», այսինքն ընդդիմութիւնը նախաձեռնէ ապստամբական շարժումի մը, վարչակարգի մը դէմ, որ ձախ է, մինչ կացութիւնը ճիշդ հակառակն էր 1968-ին: Բայց, հարկ է բաղդատել, ինչ որ բաղդատելի է և չմոռնալ որ, ի յառաջագունէ, լատինական Թաղը ծայր տուած ըմբոստական շարժումները տարբեր բընոյթ ունէին: 68ին՝ ուրիշ «բան մը կար», անուաղն՝ երեւակայութիւն, եթէ նոյնիսկ, ինչպէս յաճախ կը պատահի լաւ ձամբայ եղած շարժումներուն, յետագային իր հունէն բոլորովին դուրս ելաւ, ամէն ինչ փճացաւ:

Այսօր, եթէ կան մարդիկ, որոնք կըրկնել կ'ուզեն ա՛յդ Մայիսը, պարզ է, որ կը սխալին և «հակակշռէ դուրս», մկրտըւած տարրերու ստեղծած ձախաւեր խառնակութիւնները չեն, որ կրնան չփոթութիւն ստեղծել:

Այսօր ալ կայ համալսարանական տագնապ մը եւ փողոց ելնող բոլոր ուսանողները, կամ Քանի ի շարժանկարի փառատօնը խանգարող բժշկական ուսանողները կը բողոքեն ոչ թէ վարչակարգի մը դէմ, այլ կրթական ծրագիրներու, որոնք, ըստ իրենց, կը վտանգեն իրենց ապագան:

Բուռն միջադէպեր պատահեցան, Փարիզ, Զօրեքշաբթիէն Հինգշաբթի լուսնալիք գիշերը: Ցոյց կազմակերպած էր ուսանողներու Համակարգումը, բայց ծայրայեղ - աջ նկատուած տարրեր, հարկ եղած գրգռութիւններով, տարբեր բնոյթ տուած են ցոյցին եւ ծայր տուած է ոստիկանական զսպում մը, յաճախ անտեղի, ըստ մամուլին: «Լիպերասիոն», օրինակ, կը դատապարտէ դաղտնի ոստիկանները, որոնք բիրտ վարմունք ունեցած են, եւ երբեմն գրգռութիւններն կամ անկարգութիւնները ստեղծողներուն հետ ոչ մէկ կապ ունեցող մարդոց հանդէպ:

Ի վերջոյ, պաշտօնական հաշուեկշռին համաձայն 113 հարցաքննուած եղած է, առանցմէ եօթը հոգի դատական իշխանութեանց տրամադրութեան ներքեւ կը պահուին: Ինը ոստիկան վիրաւորուած է, վիրաւորուած ցուցարարներու թիւը ծանօթ չէ:

Նախարարապետ Մօռուա, խօսք առնելով Ուսուցման Ֆրանսական Լիկայի ազգ. համագումարին առջեւ, ազգարարութիւն մը տուաւ ուսանողներուն, զիրենք զգուշացնելով ծայրայեղ - աջին դէմ: Այս առընչութեամբ շեշտեց. - «Ուսանողները պէտք է գիտակցին թէ ինչ վտանգի տակ կը դնեն իրենց պահանջները, երբ անոնք որպէս պատրուակ կը ծառայեն ծայրայեղ - աջ խմբակներու, որոնք փողոց կ'ելնեն անկարգութիւն ստեղծելու համար»:

Այս այսպէս ըլլալով հանդերձ; Մօռուա բացարձակապէս մերժեց աչնան թողուլ, բարեփոխման ծրագրին քննութիւնը Ազգ. ժողովին կողմէ, ինչ որ ուսանողներուն ուզածն է, ներկայիս:

68-ի Մայիսէն զատ, տարեդարձն է նաեւ ուրիշ Մայիսի մը, 1958 Մայիս 13, որու շնորհիւ «Անապատէն անցք»ի շըրջանէն ետք, Տը Կոլ իշխանութեան գլուխ կուգար: Ապրիլ 15-ին արդէն ինկած էր Ֆելիքս Կայարի կառավարութիւնը եւ Ֆլիմլէն, Հանրապետական Ժողովրդական Շարժումին նախագահը, կը նախատեսուէր իրեն յաջորդելու համար, Հանրապետութեան նախագահ՝ Ռ. Քոթիի կողմէ: Ալժերիոյ մէջ, Ֆրանսական Ալժերիոյ կողմնակիցները կը վախնան որ Ֆլիմլէն զիրենք լքէ, ու կոչ կ'ընեն «հանրային փրկութեան» դահլիճի մը կազմութեան ի նպաստ: Մայիս 13-ին է, որ Ալժէի մէջ ցուցարարները կը խուժեն ընդհ. մարզպանութեան շէնքը: Զօր. Մասիւի նախագահութեան տակ կը կազմուի հանրային փրկութեան մարմին մը: Հրաժարեալ վարչապետ՝ Կայառ զօր. Սալանի կուտայ Ալժերիոյ մարզպանութեան լիազօրութիւնները: Փարիզ, Ազգ. Ժողովը կը վաւերացնէ Ֆլիմլէնի նշանակումը, Սալան կոչ կ'ընէ Տը Կոլի, որ կը պատասխանէ. - «Պատրաստ եմ»: Մընացեալը՝ ծանօթ է, Քոթի աթոռը կուտայ Տը Կոլի, որ նոյն տարուան Սեպտեմբերին, ժողովուրդին հանրաքուէին կը դնէր Ե. Հանրապետութեան Սահմանադրութիւնը, իրեն համար «չափի վրայ» շինուած: Եթէ ինք մոռցած է, «իր բարեկամները» «իր բարեքը փափաքող բարեկամները», ինչպէս կ'ըսեն Ֆրանսացիք չեն կրնար չյիշեցնել Միթերանի գիրքն ու ելոյթները այդ տարիու: Ե. Հանրապետութիւնը, որու Սահմանադրութեան դէմ քուէարկած է օրին, քանի որ իրեն համար՝ «ի՞նչ էր ան, եթէ ոչ՝ իշխանութեան սեփականացումը մէկ մարդու մը կողմէ...: Անձնական միապետութի՞ւն, ցկեանս բոնափւլա, փաշալի՞ք: Եւ ո՞վ է ինք, Տը Կոլ, դուչէ՞, ֆիւհրը՞ր, քաուտիլլօ՞, բոնտուբաթոր, առաջնո՞րդ»:

Բայց այսօր, այդ նոյն Սահմանադրութիւնն է, որու շնորհիւ հանգիստ սըրտով նախագահական իր աթոռը բազմած է Միթերան, ուրիշին (Տը Կոլ) չափին վրայ պատրաստուած սահմանադրութիւնով մը, որ «փրէ թ'ա փորթէ»ի պէս յարմարեցաւ իրեն, ինչպէս դիտել կուտան նոյն «բարեկամները»:

×

Մայիս 68, Մայիս 58, Մայիս 83: Մայիս է, բայց...: Բայց ոչ մէկ Մայիս կը նմանի միւսին, կը բաւէ նայիլ երկինքին: Արեւն ալ ժամադրութեան չէ եկած, գարունն իսկ կը դաւաճանէ իր այս ընթացքով, ինք ալ՝ ընդդիմադիր դիրք բռնած կ'ըլլայ, մարդոց դէմ, որոնք ուրիշ Մայիսի մը (1981) իշխանութեան գլուխ եկան, նոր գարուններու խոստումով...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԻԼԻԻ մէջ, սենտիքաներու հրաւէրով, բուռն ցոյցեր տեղի ունեցան, որոնց հետեւանքով երկու մեռեալ կայ, քանի մը տասնեակ վիրաւորներ եւ հարիւրաւոր ձերբակալութիւններ: Փինոշէի ոստիկանութիւնը բիրտ կերպով զսպեց «քաղաքային բողոք»ի այս օրը, որու նախաձեռնարկ եղած էր պղինձի հանքագործներու սենտիքան: 1973-ի զինուորական պետական հարուածէն ի վեր, երբ Սալվատոր Այէնտէի Ժողովրդական Միասնականութեան կառավարութիւնը վար կ'առնուէր ծանօթ պայմաններու մէջ, ամէնէն ծաւալուն ցոյցն է, որ տեղի ունեցած է, եւ սենտիքաներու համադաշնակցութեան նախագահին համար. - «առաջին հանգրուանն է, ժողովուրդին ամբողջական ազատագրման ճամբուն վրայ»: Նախատեսուած էր, որ ամէն ինչ խաղաղ անցնի եւ տողանցքները գրգռիչ բնոյթ չստանան: Սկիզբը այդպէս ալ եղած է, ուսանողներու 70%-ը դպրոց չեն գացած, առեւտուրը դանդաղ ընթացք բռնած է եւ Սանթիակոյի փողոցները ամայացած են: Մենատիրական վարչակարգը, տընտեսական գետնի վրայ ալ սնանկութիւն կը պարզէ հակառակ «դեր - ազատական» դրութեան մը կիրարկումին, որ «տնտեսական հրաշք» կը նկատուէր սկիզբը:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ղեկավարները համոզուած են, որ Միացեալ - Նահանգները, յաջորդ 10 տարիներու ընթացքին, Թուրքիան կ'ուզեն վերածել՝ Ատլանտեան Ուխտի ամէնէն լաւ օժտուած երկրին, զինուորական գետնի վրայ: Ֆիկառոյի Աթէնքի թղթակիցն է, որ իր թղթակցութեան մէջ, ամերիկացի դիւանագէտի մը այս խոստովանութեան կ'արձագանգէ: Ամէն ինչ կը հաստատէ արդէն այս հեռանկարը, քանի Ուաշինկթընի ներկայացուցչական ժողովին յանձնախումբը քուէարկեց Թուրքիոյ օժանդակութիւնը եւ ըսանձեւը կը շեշտէ թէ «Անգարա իրեն անհրաժեշտ բոլոր զէնքերը պիտի ըստանայ նոյնիսկ եթէ Թուրք զօրքերը Կիպրոս մնան 1987-էն ալ ետք...»:

ԹՈՒՐՔ ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՄԸ, 28 տարեկան, քաղաքական ապաստան ուզած է յունական իշխանութիւններէն, լողալով Եվրոս գետը անցնելով (Թրակիա, յոյն - թրքական սահման): Յայտնած է թէ դէմ է իր երկրին զինուորական վարչակարգին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ պարտքը արտասահմանի նկատմամբ 400 միլիառի շուրջ է, ինչ որ վտանգաւոր մակարդակ մը կը նկատուի: Նոր փոխառութիւնը զոր ստիպուեցաւ ընել, հետեւանք է արտաքին առեւտուրի բացին: Կացութիւնը վտանգաւոր է քանի, այս թափով, Ֆրանսա կրնայ ստիպուիլ այլեւս փոխառութիւն ընել, միայն հին պարտքերը կարենալ վճարելու համար:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԵՐԿՈՒ ՔԱՅԼ ԴԷՊԻ ՕՏԱՐ ԵՐԿԻՐՆԵՐ

×

Բ.

Ես ալ, բազմաթիւ նմաններուս պէս, բախտը ունեցած եմ շատ երկիրներ տեսնելու: Ամէնէն մօտիկէն մինչեւ ամէնէն հեռաւոր հորիզոններ, յուզումով, զարմանքով, հետաքրքրութեամբ, հիացումով ու տակաւին ով գիտէ ինչ զգացումներով նայած եմ անծանօթ քաղաքներու, շէնքերու, ու մանաւանդ մարդոց ու անոնց ապրումներուն:

Եթէ չեմ մոռնար այդ տպաւորութիւնները, պատճառը այն է որ երեւակայութեանս մէջ յաճախ կը կրկնեմ նոյն պըտոյտները: Սենեակիս մէջ նստած, ծըխամորճ մը բերնիս մէջ, յաճախ Էսփրէսօ - սուրճ մը կ'ըմպեմ Շան զ'Էլիզէի սըրճարաններէն մէկուն մէջ: Կը նստիմ Ժընեւի հանրային պարտէզը ու կը նայիմ լիճին մէջտեղէն ժայթքող ջուրերուն: Մատրիտի մէջ կ'ապրիմ ահաւոր փորձառութիւնը ցլամարտ մը դիտելու: Ես որ կաթիլ մը արեան չեմ կրնար նայիլ առանց գլխու պտոյտ ունենալու, տարօրինակ յափշտակութեամբ մը սկիզբէն մինչեւ վերջը կը դիտեմ հուժկու ցուլի մը ծակծկուիլը, սպաննուիլն ու արէնայէ դուրս քաշուիլը՝ անկենդան: Ես ալ այն ատեն երեւակայական խանդավառ ծափահարութիւններով ծաղիկ կը տեղացնեմ յաղթական մաթատորին: Յետոյ Ալժերիոյ ծովեզերքը անակնկալօրէն կը սեղմեմ հայու մը ձեռքը, կամ կը շըրջիմ Մալթայի կամարակապ փողոցներուն մէջ: Լոնտոնի Հայտ Փարքին մէջ կոնակի վրայ կը պառկիմ կանանչ խոտերուն, ականջ կուտամ նուագախումբի մը որ բացօթեայ հանդէս կուտայ: Մոնրէալի մէջ կը շըջապատուիմ մաերիմ դէմքերով, Սէն - Լօրան գետին վըրայէն կը թռիմ, մէկ՝ երթալով Ժաք Կօթիէ կամուրջէն, մէկ՝ վերադառնալով Վիքթորիայէն...: Եւ վերջապէս կը բարձրանամ Երեւանի Մատենադարանին սանդուխէն վեր ու կանգ կ'առնեմ Թանկարժէք ձեռագիրներով բեռնաւոր տապակեայ ցուցափեղկի մը առջեւ...:

Մարդու մը անցեալին մէջ որքա՜ն յարգի տեղ կը գրաւեն օտար երկինքներու տակ ապրուած զբօսաշրջական ուրախ ժամերը: Սրտիս մէջ բան մը կը խաղայ եթէ պատահի, որ իտալական ժապաւէնի մը մէջ յանկարծ տեսնեմ Հռոմի նշանաւոր Վիա Վենեթոյի սրճարանները, կը ճանչնամ այն մէկը, ուր ես ալ նստած սուրճ մը ըմպած եմ: Սրտիս մէջ զարձեալ բան մը կը խաղայ երբ Փարիզէն ըստացուած նամակի մը պահարանին մէկ անկիւնը կը կարդամ անունը այն փողոցին, ուրկէ ես ալ անցած եմ տասն անգամ:

Ես ալ ուրեմն, բազմաթիւ նմաններուս պէս, հաւաքոյթի մը ընթացքին երբեմն յուզումով կը պատմեմ դէպի օտար երկիր այցելութեան մը սա կամ նա դըրուագը: Եթէ պատահի որ շուրջիններէս մէկը բախտը չէ ունեցած օտար երկրի մը օդը շնչելու, ես անոր աչքերուն մէջ անմիջապէս կը նշմարեմ կարօտախառն բարի ու անմեղ նախանձի մը փայլը: Գլուխը կը շարժէ տրտմօրէն, կարծես երանի կուտայ իր դիմացինին, որուն մէջ ցաւ մը կը զգայ մինչեւ այսօր այսպիսի հաճոյքէ մը զրկուած ըլլալուն համար:

Այն ատեն ես կը խորհիմ որ, այդքան շատ երկիրներ տեսած ըլլալով հանդերձ, ես ալ շատ քիչ բան տեսած եմ աշխարհի վրայ: Ա՜հ, քիչեր միայն կրնան երեւակայել թէ որքա՜ն դժուար է, աւելի ճիշդ ինչպէ՜ս անկարելի է լրիւ կերպով տեսած ըլլալ, առաւելագոյն չափով վայելած ըլլալ օտար երկիր մը: Զէ՞ որ ես ալ երբեմն, իմ կարգին, կարօտախառն բարի ու անմեղ նախանձով մը մտիկ կ'ընեմ այս կամ այն բարեկամիս մէկ շրջապըտոյտէն դրուագներ: Անոնք ինծի ծանօթ քաղաքներու մէջ տեսած են բաներ, զորս ես չեմ տեսած, այցելած են զբօսարաններ, որոնցմէ ներս ես ետք չեմ դրած, վայելած են հաճոյքներ, որոնք ինծի անծանօթ մնացած են: Այդ վայրկեաններուն ես կը մոռնամ տեսածներս ու կը սկսիմ ափսոսալ չտեսածներուս վրայ: Ինծի անմտօրէն այնպէս կը թուի թէ ես պարապի վատնած եմ ժամանակս այդ օտար երկինքին տակ, չեմ կրցած լրիւ օգտագործել զայն: Ինչո՞ւ չեմ հասկնար որ իմ տեսածներուս նկատմամբ նոյն կարօտախառն բարի ու անմեղ նախանձը պիտի զգար նաեւ ան, այն բարեկամս որ հիմա լըրձնաշուրթն կը խօսի իր տեսածներուն մասին:

×

Մարդը փոքրիկ, շատ փոքրիկ ճանապարհորդ մըն է անսահման երկրագունտին վրայ եւ իր կեանքը չի բաւեր տեսնելու բոլոր այն գեղեցկութիւնները, զորս կ'արժէր տեսնել այս աշխարհէն հեռանալէ առաջ: Բայց այդ գեղեցկութիւնները գեղեցկութիւն են պարզապէս անոր համար որ չենք կրնար յաւերժօրէն կանգնիլ անոնց դիմաց, կամ ամբողջովին մերը ընել զանոնք: Օր մը եթէ ինքնաշարժս անշարժանար Ժաք Կօթիէ կամուրջին վըրայ եւ գիս յաւերժօրէն դէմ յանդիման թողուր Սէն-Լօրանի մէջտեղէն հպարտօրէն բարձրացող Սէնթ - Հելէն կղզիին հետ, ո՞վ գիտէ ինչպէս պիտի սկսէի տանջուիլ նետուելու համար երկու քայլ՝ դէպի ուրիշ օտար հորիզոններ...:

Ռ. Հ.

ՀԱՅ ԲԱՌԱՐԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բառագիտական - իմաստաբանական բառարաններու մէջ իր յատուկ տեղը ունի որեւէ լեզուի հոմանիշներու բառարանը: 1967-ին լոյս տեսած է տողերս գրողին «Հայոց լեզուի հոմանիշների բառարան»ը, որ կը պարունակէ 83 հազար հոմանիշ բառ եւ դարձուածք: Բառ - յօդուածին մէջ կ'առանձնացուին հոմանիշի կապերով իրարու առընչուող բառերն ու դարձուածքները, կը զանազանուին՝ բառիմաստի նրբերանգներու եւ ոճային - կիրարկման գործածութեան, կը տրուին հոմանիշներու արտայայտած յուզական գունաւորման համապատասխան բնութագրումներ, կը նշուին անոնց ոճական զանազան կիրարկութիւնները եւ պատկանելիութիւնը քերականական տարբեր կարգերու, լեզուի տարբեր շերտերու եւ գործածութեան ոլորտներու:

Վերջին տարիներուն հրատարակուած են նաեւ հայերէն նոյնանուններու եւ յատկանիշներու բառարաններ:

Միալեզուեան - բառագիտական բառարաններու մէջ մասնաւորաբար պէտք է յիշել Յ. Բարսեղեանի «Հայերէն ուղղագրական - ուղղախօսական, տերմինաբանական բառարան»ը (Երեւան, 1973), որ կը պարունակէ ժամանակակից հայերէնի աւելի քան 152 հազար բառ: Բառացանկին մէջ գրական հայերէնի լայն գործածութիւն ունեցող բառերէն ու յապաւումներէն զատ առնուած են նաեւ հնացած, հին եւ բարբառային որոշ թուով բառեր, ինչպէս նաեւ մասնագիտական եզրեր, որոնց կը հանդիպինք գեղարուեստական, գիտական եւ թէքնիք հանրամատչելի գրականութեան մէջ: Բառերուն կը տրուին քերականական եւ ոճական, յատկապէս եզրերու գործածութեան ոլորտներուն, բառերու յուզական - արտայայտչական տարբեր գունաւորման պատկանելու համապատասխան նշումներ եւ բնութագրումներ:

Յ. Բարսեղեանի «Հայերէն ուղղագրական - ուղղախօսական, տերմինաբանական բառարան»ը բովանդակած բառերու քանակով, գլխաւոր բառի ուղղագրական - ուղղախօսական խրթութիւններու մշակումով, քերականական, ոճական, բառի գործածութեան զանազան նշումներով ու յանձնարարականներով կարեւոր ձեռնարկ մըն է ոչ միայն ժամանակակից հայերէնի ուղղագրութիւնն ու ուղղախօսութիւնը, այլեւ բառերու եւ եզրերու ոճական - գործածական հարստութիւնը սորվելու համար:

Աշխարհի սակաւաթիւ լեզուներու վիճակուած է ունենալ սեփական լեզուի ստուգաբանական բառարան մը: Այդ սակաւաթիւ լեզուներէն է հայերէնը:

Հայերէն արմատական - ստուգաբանական բառարանը (Ա. հրատարակութիւն՝ 7 հատոր, 1926 - 1936, Բ. հրատարակութիւն՝ 4 հատոր, 1967 - 1980) ըլլալով Հ. Աճառեանի տասնամեակներու տքնաջան աշխատանքի արդիւնքը, ոչ միայն հեղինակին գլուխ - գործոցն է, այլեւ հայ բառարանագրութեան պսակն ու պարծանքը: Բառարանին մէջ առնուած է հին մատենագրութեամբ աւանդուած 11 հազար բառ - արմատ: Իւրաքանչիւր բառ - յօդուածի մէջ կը կատարուի հայերէն բառերու հնչիւնային, իմաստաբանական - բացատրական, բառակազմական, բառագործածական, արմատներու հնչիւնային տարբերակներու, անոնց ստուգաբանութեան, տուեալ արմատի ստուգաբանութեան պատմութեան ու բարբառային օրինաչափութեան խոր եւ բազմակողմանի քննութիւնը:

Լեզուաբանական - բանասիրական կարգ մը բաժիններու ծաւալով այս աշխատանքը դուրս կ'ելլէ սոսկ ստուգաբանական բառարաններուն առաջադրուող հարցերու սահմաններէն եւ, փաստօրէն, կը դառնայ բառի լեզուաբանական համակողմանի քննութեան եւ բնութագրման տեղեկատու կարեւոր ձեռնարկ մը: Բառարմատներու պարունակութեան ծաւալով, իւրաքանչիւր արմատի տրուող ստուգաբանական, բառագիտական, իմաստաբանական եւ այլ տուեալներով անիկա իր տեսակին մէջ կը մնայ անդերազանցելի:

Այսպէս, մեծ եղած է հայերէն միալեզուեան՝ բացատրական եւ բառագիտական բառարաններու դերն ու նշանակութիւնը ժամանակակից Հայոց լեզուի բառային կազմի, անոր իմաստային համակարգի հարստութեան, բառերու ոճական այլազան գործածութիւններու, ուղղագրութեան եւ ուղղախօսութեան իւրացման եւ ընդհանրապէս խօսքի մշակոյթի բարձրացման ուղղութեամբ:

Ռուս-հայերէն թարգմանական ընդհանուր բառարանագրութեան մէջ մասնաւորաբար աչքի կը զարնեն Թ. Աւդալբէկեանի, Պ. Սոտնիկեանի եւ Ե. Տէր - Մինասեանի, Վ. Փոթէեանի երկու հատորնոց «ռուս - հայերէն նոր բառարան»ը (1933 - 1935), որ կը պարունակէ մօտ 80 հազար բառ, 1954 - 1958 թուականներուն լոյս տեսած Ե. Տէր - Մինասեանի, Վ. Փոթէեանի, Յ. Կուսիկեանի, Հ. Համբարձումեանի եւ Մ. Գէորգեանի քառահատոր «ռուս - հայերէն բառարան», Ա. Ղարիբեանի «ռուս - հայերէն բառարան»ը (1968), որոնք կը պարունակեն ռուսերէնի աւելի քան 100 հազար բառ եւ արտայայտութիւն, ինչպէս նաեւ ընդարձակ «Ռուս - հայերէն դարձուածաբանական բառարան»ը (1975): Նշուած, ինչպէս նաեւ միւս ռուս - հայերէն եւ հայ - ռուսերէն երկլեզուեան բառարանները գործնական եւ գիտական կարեւոր արժէք կը ներկայացնեն: Անոնք մեծ դեր կը խաղան ռուսերէնի եւ հայերէնի ուսուցման, զոյգ լեզուներու հարստութեանց իւրացման եւ թարգմանութեան մարզերու մէջ:

Թարգմանական - ընդհանուր բառարանագրութեան մասին ամբողջական պատկերացում ունենալու համար հարկ է յիշել այդ շրջանին հրատարակուած եւրոպական՝ անգլերէնին, ֆրանսերէնին, գերմաներէնին, ինչպէս նաեւ դրացի ժողովուրդներու լեզուներուն՝ ադրբեջաներէնին ու քրտերէնին առընչուող երկլեզուեան բառարանները:

Հայ բառարանագրութեան մէջ իրենց նշանակութեամբ յատուկ տեղ կը գրաւեն թարգմանական - եզրաբանական եւ մասնագիտական - եզրաբանական բառարանները: Դժուար է գերագնահատել այդ կարգի բառարաններու դերը հանրային - քաղաքական եւ գիտական հայ եզրաբանութեան ստեղծման, մշակման եւ կարգաւորման մէջ: Քսանական թուականներէն սկսեալ կազմուած եւ հրատարակուած են գիտութեան եւ թէքնիքի տարբեր մարզերու վերաբերող՝ առաւելաբար ռուսերէն - հայերէն եւ հայերէն - ռուսերէն եզրաբանական եւ մասնագիտական տասնեակ բառարաններ:

Եզրաբանական բառարաններէն մասնաւորաբար յիշատակելի են ռուսերէն - հայերէն ռազմական, իրաւաբանական, տնտեսագիտական, լատիներէն - ռուսերէն - հայերէն բժշկական բառարանները: Մասնագիտական բառարաններէն յատկապէս պէտք է յիշել լեզուաբանական եւ գրականագիտական բառարանները, որոնց շնորհիւ ոչ միայն կը մշակուի ու կը կարգաւորուի հայերէն համապատասխան եզրաբանութիւնը, այլեւ հայ հասարակութիւնը մայրենի լեզուով հաղորդակից կը դառնայ այդ ճիւղերու գիտութեան արդի մակարդակին:

Հայ բառարանագիտութեան մէջ յատուկ տեղ կը գրաւէ Հ. Աճառեանի հինգհատորնոց «Հայոց անձնանունների բառարան»ը (1942 - 1962): Հեղինակին նպատակը եղած է հաւաքել եւ բառարանագրական մշակումի ենթարկել այն բոլոր անունները, զորս պատմութեան ընթացքին կրած է ոեւէ հայ անհատ, անկախ իր դիրքէն ու աստիճանէն, ապրած շրջանէն եւ երկրէն: Բառացանկը կը պարունակէ Ե. - ԺԵ. դարերը ներառեալ Հայոց պատմութեան մէջ արձանագրուած եւ ընդհանրապէս այս կամ այն առիթով յիշատակուած Հայոց բոլոր այն անձնանունները, որոնք հասած են մեզի գրաւոր յուշարձաններու միջոցով: Յետագայ դարերէն առնուած են պատմական եւ գրական անուանի դէմքերը: Բառարանը կը պարունակէ մինչեւ մեր դարու 40 - 50-ական թուականներու հայերէնի մէջ ընդհանուր գործածութիւն գտած անձնանունները: Անիկա բանասիրական - լեզուաբանական եւ պատմական - հանրագիտական բառարաններու սկզբունքներու միաւորումով ստեղծուած բառարանի նոր տեսակ մըն է, ուր կը տրուին հայերէնի անձնանուններու թէ՛ լեզուաբանական - ստուգաբանական եւ թէ՛ պատմական - մասնագիտական, մատենագիտական կարեւոր եւ մանրամասն տուեալներ ու բնութագրումներ:

Մշակութային եւ քաղաքական նշանակալից երեւոյթ պէտք է համարել «Հայկական սովետական հանրագիտարան»ի 10 հատորներու պատրաստութեան եւ հրատարակութեան ուղղութեամբ տարուող աշխատանքները:

Իբրեւ ազգային հանրագիտարան, հոն տեղ տրուած է հայ ժողովուրդի պատմական անցեալին, տեղանուններուն, աշխարհագրական անուններուն, խորհրդային Հայաստանի ստեղծման եւ զարգացման, անոր տնտեսութեան, արտադրութեան, գիտութեան եւ մշակոյթի նուաճումներուն. կենսագրական եւ այլ տուեալներ կը տրուին գիտութեան, մշակոյթի, պետական անուանի դէմքերու կեանքին ու գործունէութեան մասին:

Այսպէսով, հայ բառարանագրութիւնը կը ծառայէ հայ ժողովուրդի լեզուական եւ ընդհանրապէս մշակութային պահանջները գոհացնելու, կը նպաստէ իւրացնելու մայրենի լեզուի, ինչպէս նաեւ օտար լեզուներու անսպառ գանձերը եւ անով իսկ մեր ժողովուրդը առաւել հաղորդակից կը դարձնէ համաշխարհային գիտութեան, թէքնիքի, արուեստի ու գրականութեան հարստութիւններուն, համամարդկային գաղափարներուն:

ԱՇՈՏ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

ԳՈՂԳՈԹԷ ԳՈՂԳՈԹ

ԿԼԻՆՏԷՅԼԻ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, Ապրիլ 3-ին, Զատկուան տօնին առիթով պատարագած եւ քարոզած է Թեհրանի Հայոց առաջնորդը՝ Արտակ Արք. Մանուկեան, որ այցելութեամբ կը գտնուէր Լոս Անճըլըս: Յաւարտ պատարագի, «Արդարեան» սրահին մէջ ճաշ մը տրուած է ի պատիւ Արտակ Արք.ի: Սեղանը վարած է հոգաբարձութեան ատենապետը՝ Ստեփան Գալստեան, որ բացման իր խօսքով դրուատած է Արտակ Արք.ի տարած աշխատանքը իր թեմին մէջ: Խաչիկ Արարատեան խօսեց եւ Արտակ Արք.ի բանաստեղծական արժանիքին մասին, արտասանած է երկու քերթուածներ: Առաջնորդը խօսելով Յարութեան տօնին քրիստոնէական իմաստին մասին, նշած է թէ «Զատիկը կը զուգադիպի բնութեան վերընձիւղման շրջանին, հետեւաբար մենք ալ իբրեւ ժողովուրդ կարիքը ունինք վերանորոգուելու եւ նոր ախինով ու եռանդով լծուելու հայակերտումի մեր կեդրոններու եւ հայապահպանման խարիսխներու ամրապնդման գործին»: Ստեղծուած խանդավառ մթնոլորտի մէջ եղած են նուէրներ ի նպաստ դպրոցին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ

Տուն եմ վերադարձել հիւանդանոցից եւ յիշել ձեզ: Վանեանի այդ մարդկային վերաբերմունքը, ձեր հայրենակցի այդ վսեմ քայլը ստիպեց ինձ նստել ու գրել այս նամակը:

Ի սէր Աստուծոյ, մի կարծէք, որ ես երբեւէ մոռացել էի ձեզ: Ես դրա իրաւունքը չունեմ: Բայց մտածում էի՝ նոր են տուն վերադարձել, նոր են դեռ իրենք իրենց գտնում եւ, ով գիտէ, որքան զբաղուած են հիւանդատեսի եկած ընկերներին եւ բարեկամներին ընդունելով, որքան շատ այցելուներ կ'ունենայ Սոնան, իմ բարի, բարի քոյրիկը:

Քիչ յետոյ ես կը կերակրեմ Ֆամիլին, եւ մենք երկուսով իրար աչքերի մէջ նայելով, կը զրուցենք Ալիօշայի մասին: Միակ բանը, որ հիմա ինձ մեծ, շատ մեծ վիշտ է պատճառում, Ալիօշայի լռութիւնն է անտառների մասին: Նա այլեւս չի կանգնում լուսամուտի դիմաց ու չի նայում ծառերին: Նրա աչքերի մէջ խամրել է անտառների կարօտը...

Տայ Աստուած, նորից վերակենդանանայ այդ կարօտը:

Գրկում, համբուրում եմ ձեզ: Անիտա»:

Մենք զգացինք, որ Անիտան ամէն ինչ չի գրել:

- 6 -

Անիտայի նամակը ... ուր ամէն ինչ չէր գրուած: Տառապանքի, ցաւի ու նոր հոգսերի, նոր մարդկանց, նոր դէպքերի ու վիճակների մէջ այդ նամակը, ինձ յիշեցնել տուեց ՆՐԱՆ, ով ինձ քանիերորդ անգամ է՝ կանչում է հեռախօսի մօտ: Ես ոչ թէ մոռացել էի նրան, ամ տարիներ շարունակ համակրել էի ու լռել, այլ զգացական յիշողութիւնների համար ժամանակ չունէի:

Ես հաւատում եմ, որ սրտի յիշողութիւնը աւելի անրասիր է պահպանում: Եւ դա բնաւ չի ժխտում մտապահութեան եւ մոռացութեան վրայ ուղեղի գերիշխանութիւնը: Սիրտը՝ սիրտ է: Չեմ հաւատում, որ մարդիկ կարող են մտքով սիրել: Մտքով սիրել, նշանակում է հաշիւներով սիրել: Իսկ դա սէր չէ, հաշիւ է:

Անիտայի նամակը ստիպեց, որ ես թախծեմ ու յիշեմ ՆՐԱՆ:

Վստահ եմ, որ այդ ՆԱ է զանգ տալիս ու ինձ կանչում հեռախօսի մօտ:

Ես կը նստեմ ու նամակ կը գրեմ ՆՐԱՆ, կը յայտնեմ տարիների իմ սքանչելի համակրութեան մասին եւ կը խոստովանեմ ամէն բան: Միեւնոյն է, այլեւս հնարաւորութիւն չունեմ իմ զգացմունքները բարձրաձայն ասելու:

Ես ձայն չունեմ:

Մենք թերեւս, չկարողանանք այլեւս տեսնել իրար: Չէ՞ որ անյայտ է իմ վիճակը, աշխատունակութիւնը: Կ'ելնե՞մ ես դուրս Երեւանի պուրակներում ու պողոտաների իրիկնային մայթերի վրայ զբօսնելու, Աստուած գիտէ:

Քայլում եմ սենեակում եւ որսորդ Ալիօշայի պէս աչքերս կպցնում այգուս նայող պատուհանի ապակուն: Այնտեղ, իմ պարտէզում, ես պատուանդաններ եմ դրել ու պատուանդանների վրայ խաչքարերի խոշոր բեկորներ: Ամէն մի բեկոր նախշեր ունի: Ոչ մէկը միւսի նման չէ: Նրանք կանգնած են դէմ առ դէմ, հիւսիսից հարաւ: Իմ ԽԱՉՔԱՐԵՐԸ խաչարձաններ չեն, մահարձաններ չեն, որ նայեն արեւմուտքին: Ես սիրում եմ քարազարդերը: Ես շատ եմ սիրում քարերը, բայց ոչ անպիտան, սովորական, անտաշ քարերը, այլ սրբատաշ, զարդ դարձած, ինչ - որ բան իմաստաւորող քարերը:

Այդ օրը խաչքարերը արեւի տակ լոգանք էին ընդունում եւ ես, իմ մտքում, ՆՐԱՆ զբօսնել էի տալիս իմ այգում, բացատրում էի խաչքարերի իմաստը, զարդերի տարբերութիւնը:

Նրան ուզում էի ասել, որ այս խաչքարերի մէջ սրբազան զգացմունքներ կան:

Եւ որոշեցի կանչել Սոնային ու յայտնել, թէ իմ սրտում ապրել է մի կին: Սիրտը ... բնակավայր է դառնում, հէնց որ այնտեղ ապրող բնակիչ է գտնում: Բայց դա միակ բնակավայրն է, որտեղ շիրիմ չի լինելու, ոչ մի սէր չի գերեզմանւում: Եթէ կայ անմահութիւն, ապա դա սիրոյ համար է: Ծերունու մէջ անգամ, եթէ նա դեռ յիշողութեան նմոյշներ ունի, ապա ամենավառ նշոյլը առաջին սրբազան զգացմունքից է մնացել:

(Շար. 9)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻԱ

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍ

Ապրիլեան Եղեռնի 68-րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած ձեռնարկները սկսած են Ապրիլ 15-էն: Արդարեւ, Կլէնտէյլի Ս. Աստուածածին ազգային վարժարանին բակին մէջ տեղի ունեցած է ծառատնկումի արարողութիւն մը, մեծ բազմութեան եւ աշակերտութեան ներկայութեամբ: Խօսք առնելով Լեւոն Գասպարեան անդրադարձած է ծիսակատարութեան իմաստին, նշելով որ «ծառերը, որ կը տնկենք, կը խորհրդանշեն մեր ժողովուրդի ուժը, կեանքը, մեր ազգին վերընձիւղումը եւ յաւերժութիւնը, որովհետեւ իւրաքանչիւր ծառ պիտի կոչուի բնաջնջուած մեր քաղաքներու անունով»: Խօսք առած են նաեւ Հոգաբարձութեան ատենապետն ու շրջանի հոգեւոր հովիւը:

Ապրիլ 21-ին, Հոլիվուտի «Կարապետեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած է Հայ Դատի Յանձնախումբին կազմակերպած երեկոյթը: Ցուցադրուած է «Հայկական Հարցը» փաստանկարները, որմէ ետք բացումը կատարած է Յակոբ Տաքէսեան: Խօսք առած են Միրօ Խանզատեան, Ռուբինա Փիրումեան եւ Ճորճ Արէլեան: Հայ Դատի Յանձնախումբի աշխատանքներուն մասին խօսած է Սերժ Սամոնեանց: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած է երգչուհի Արփինէ Փեհլիվանեան:

Ապրիլ 22-ին, Մարշըլ Հայ Սքուլի Հայկական Ակումբը կազմակերպած է ոգեկոչման հանդիսութիւն մը, որ տեղի ունեցած է վարժարանին սրահին մէջ: Ներկայ եղած են հայ թէ օտար աշակերտներ: Ցուցադրուած է փաստանկար մը: Ապա աշակերտներու հարցումներուն պատասխանած են Հ. Յ. Դ. «Շանթ» Ուսանողական Միութեան ընկերներէն Աբօ Պողիկեան եւ Վահէ Եագուպեան:

Նոյն իրիկունը, Փասատինայի Հայ կեդրոնը տեղի ունեցած է ժողովրդային հսկում - հաւաքոյթ մը, որուն ներկայ եղած են աւելի քան 500 հոգի: Բանախօսած են Պիլ Փափարեան եւ Ճորճ Արէլեան: Ցուցադրուած են լուսապատկերներ հայ ժողովուրդի անցեալէն, ազգային հերոսութիւններէն, ջարդերէն եւ վերապրթօնքէն: Խօսք առած են շրջանի թաղապետական խորհուրդի անդամներէն Ճօ Հաքման եւ Վեր. Դուրեան, որ ականատեսի վկայութիւն մը տուած է Եղեռնէն: Գեղարուեստական բաժինին հանդէս եկած է Յարութ Փամպուքճեան՝ յեղափոխական եւ ազգային երգերով:

Ապրիլ 23-ի իրիկունը, «Ֆերահեան» վարժարանի «Աւետիսեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած է երիտասարդական քաղաքական հաւաքոյթ մը, որուն ներկայ եղած են 3000 Հայեր: Խօսք առած են Միրօ Խանզատեան (Հ. Ե. Դ.), Իւղիկ Շիթիլեան (Հ. Մ. Ը. Մ.), Յակոբ Տաքէսեան (Լոս Անճըլըսի հինգ հայ երիտասարդներու պաշտպան յանձնախումբի ատենապետ): Անգլերէն բանախօսած է իրաւաբան Հարըրտ Կիլինկհամ, որ դատապարտելէ ետք իր նախահայրերուն ցուցաբերած անտարբերութիւնը, երբ հայկական ցեղասպանութիւնը տեղի կ'ունենար, զեկուցում մը տուած է հինգ հայ երիտասարդներու դատական վիճակին մասին: Հ. Յ. Դ. «Շանթ» Ուսանողական Միութեան ներկայացուցիչ Վահէ Եագուպեանի խօսքէն ետք բանախօսած է տոքթ. Բարգէն Փափազեան: Ապա ցուցադրուած են լուսապատկերներ: Երեկոյթը վերջ գտած է Գառնիկ Սարգիսեանի մեկնաբանած ազգային - հայրենասիրական երգերով:

Ապրիլ 24-ին, Մոնթեպելլոյի Հայ Նահատակաց Յուշարձանին շուրջ, տեղի ունեցած ոգեկոչման հանդիսութեան ներկայ եղած են 13 հազար Հայեր: Բացումը կատարած է Մխիթար Մինասեան: Խօսք առնելով Գէորգ Մանուսեան դիտել տուած է, թէ 15 տարի առաջ շրջանի Հայութեան նիւթական զոհողութեան շնորհիւ կառուցուած յուշարձանը այսօր պէտք ունի նորոգութեան: Հանդիսավարը՝ Քալիֆորնիոյ Ներկայացուցիչներու Տան անդամ Մայք Ռոււս, ներկայացուցած է օրուան հրաւիրեալ անձնաւորութիւնները, որոնց կարգին՝ Քալիֆորնիոյ Նահանգապետ Ճորճ Տէօքմէճեան, Լոս Անճըլըսի քաղաքապետ Թոմ Պրէտլի, Լոս Անճըլըսի դատախազ Ռապըրթ Փիլիպոսեան եւ Միացեալ - Նահանգներու Ծերակոյտի եւ Ներկայացուցիչներու Տան բազմաթիւ անդամներ, որոնք բոլորն ալ խօսք առնելով դատապարտած են Թուրքիոյ կողմէ գործադրուած եւ անպատիժ մնացած ցեղասպանութիւնը, խոստանալով իրենց կարելին ընել, որպէսզի ամերիկեան կառավարութիւնը ճնշում բանեցնէ Թուրքիոյ վրայ՝ ընդունելու իր ոճիրը: Նահանգապետ Ճորճ Տէօքմէճեան ի մէջ այլոց ըսած է. «Իբրեւ Ամերիկահայեր, մենք կը բաժնենք հպարտութեան շատ մը ամուր կապեր: Սակայն, ունինք նաեւ ցաւալի յուշեր: Մեր ընտանիքներէն քիչեր ազատեցան այն ոճիրէն, բռնութենէն ու սարսափէն, որ պատմութեան ամէնէն մութ գլուխներէն մէկը կը կազմէ: Մենք միասին կը ցաւինք, միասին կուլանք եւ այո՛, միասնաբար զայրացած ենք, որ տարուէ տարի, տասնամեակէ տասնամեակ մեր ժողովուրդին հասցուած սխալները տակաւին անպատասխան կը մնան եւ ընդհանրապէս՝ անտեսուած»: Խօսք առած են երեք կուսակցութեանց ներկայացուցիչները՝ Հ. Յ. Դ.ի կողմէ Արմանտ Քէօսեան, Ռ. Ա. Կ.ի կողմէ՝ Արա Ահարոնեան եւ Ս. Դ. Հ. Կ.ի կողմէ՝ Հէրի Տիրամարեան: Ապա Մխիթար Մինասեան կարդացած է Թուրքիոյ նախագահին ղրկուելիք յուշագիր մը: Յայտագրի աւարտին հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Ապրիլեան Եղեռնի նահատակաց յիշատակին:

Ի դէպ, Քալիֆորնիոյ նահանգապետը՝ Ճորճ Տէօքմէճեան, ընդառաջելով Ներկայացուցիչներու Տան անդամ Մայք Ռուսի առաջարկին, 1983 Ապրիլ 24-ը յայտարարած է ցեղասպանութեան զոհերու յիշատակի օր եւ հրահանգած՝ որ Քալիֆորնիոյ տարածքին նահանգային բոլոր հաստատութիւնները իրենց դրօշակները կիսով պարզեն, ի յիշատակ հայ նահատակներուն: Իսկ Ապրիլ 21-ին, Սաքրամենթոյի մէջ, Քալիֆորնիոյ Ծերակոյտն ու Ներկայացուցիչներու Տունը յոտնկայս յարգած են հայ նահատակներու յիշատակը: Հայերու դէմ կատարուած ցեղասպանութեան մասին խօսած են Մայք Ռուս եւ Ռապըրթի:

ՔԱՆԱՏԱ

ՄՈՆՐԷԱԼ

Ապրիլ 23-ի երեկոյեան, ««Ահարոնեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը, որուն ներկայ եղած են 600 Հայեր: Յայտագիրը վարած է Թովմաս Ֆառունճեան, որ բացման իր խօսքին մէջ ներկայացուցած է նաեւ Քէպէքի խորհրդարանի վեց անդամները, որոնք ներկայ եղած են հանդիսութեան եւ խօսք առած են հաչանպաստ արտայայտութիւններ ունենալով: Բանախօսած է «Հայրենիք»ի խմբագրապետ Գէորգ Տօնապետեան:

×

ՕԹԱՈՒԱ

Ապրիլ 24-ի կէսօրին, Խորհրդարանին առջեւ տեղի ունեցած է քաղաքական հանրաժողով մը, որուն մասնակցած են 2500 Հայեր՝ Սէնթ Քեթրինզէն, Համիլթընէն, Թորոնթոյէն, Վանքուվըրէն եւ Մոնրէալէն: Հայերէն, անգլերէն եւ ֆրանսերէն խօսք առած են Զարեհ Սուրուզեան, Հրայր Տագաւարեան, Նազարէթ Սէֆէրեան եւ Խաչիկ Յակոբեան: Կարդացուած է բանաձեւ մը՝ քանատական Խորհրդարանին ղրկուելու:

Ապա տեղի ունեցած է ցոյց մը: Բազմութիւնը պաստառներով եւ սկաուտական նուագախումբի առաջնորդութեամբ ուղղուած է դէպի Թրքական դեսպանատուն, որուն դիմացը գտնուող հրապարակին վրայ եւս խօսք առնեղներ եղած են:

Ապրիլ 22-ին, Քէպէքի խորհրդարանի նիստին, Նահանգային կառավարութեան երկու նախարարներ եւ չորս երեսփոխաններ անդրադարձած են Ապրիլեան Եղեռնին եւ ժողովականներուն ներկայացուցած Քէպէքի Հայ Ազգ. Մարմնի պատուիրակութիւնը, որ հրաւիրուած է ներկայ ըլլալու այդ օրուան նիստին:

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

ՍՈՖԻԱ

Ապրիլ 24-ին, «Երեւան» կազմակերպութեան վարչութեան նախաձեռնութեամբ, հոծ բազմութիւն մը հաւաքուած է հայկական գերեզմանատունը, ուր խօսք առնելով Ստեփան Հինտլեան անդրադարձած է 1915-ի դէպքերուն, Հայաստանի վերելքին եւ ներկայ միջազգային կացութեան: Ապա ծաղիկներ դրուած են նահատակաց յուշարձանին, որմէ ետք «Երեւան» երգչախումբը հանդէս եկած է քանի մը երգերով:

×

ՊԼՈՎԴԻՒ

Ապրիլ 24-ին, հայկական գերեզմանատունը կառուցուած Եղեռնի յուշարձանին մօտ հաւաքուած հոծ բազմութեան ներկայութեան խօսք առնելով Վահէ Ձէրչիեան անդրադարձած է հայ ժողովուրդի մեծ ողբերգութեան: «Լիլիանա Տիմիթրովա» վարժարանի հայ աշակերտները՝ իրենց ուսուցչուհի Էլիզապէթ Վարդանեանի ղեկավարութեամբ, քերթուածներ արտասանած են հայ բանաստեղծներէ: Հուսկ՝ ծաղիկներ դրուած են յուշարձանին:

×

ՎԱՌՆԱ

Ապրիլ 20-ին, «Երեւան» ակումբին մէջ տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւն մը: Եղեռնի մասին խօսած է Վերժին Մեխտեմեթեան, իսկ Կոմիտասի մասին՝ Զ. Տէրտէրեան:

×

ՌՈՒՍԷ

Ապրիլ 23ին, «Երևան» կազմակերպութեան ակումբին մէջ տեղի ունեցած հանդիսութեան բանախօսած է Լեւոն Վարդանեան, անդրադառնալով 1915-ի դէպքերուն եւ մոխիրներէ ծնունդ առած Հայաստանին: Արտասանուած են քերթուածներ հայ բանաստեղծներէ: Հուսկ՝ «Արաքս» խումբը մեկնաբանած է քանի մը երգեր ու նուագներ:

×

ԵԱՄՊՈԼ

Ապրիլ 22-ին, հոծ բազմութիւն մը հաւաքուած է «Երեւան» ակումբը, ոգեկոչելու համար Եղեռնի 68-րդ տարեդարձը: Բանախօսած է Անթուան Տէր - Յովհաննէսեան: Վարդ Էրտեքլեան կարդացած է կարդ մը նիւթեր՝ այդ ժամանակուան արտասահմանի մամուլէն քաղուած, ուր կը ներկայացուին Թուրք իշխանութեան վայրագութիւնները հայ ժողովուրդին դէմ:

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ե.

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԹՈՌԸ

Բարոյական հակազդեցութեամբ մը, զաւկին չեչտուած եւ աչքառու ղոյութենէն յեղաշրջուելով, ա՛լ կը սկսէր քիչ քիչ սանձ մը դնել իր ցաւի ինքնամոռաց տաղնապներուն, ատոնց համար մասնաւոր վայրկեաններ յատկացնելով, անհնարին ըլլալով անոնցմէ բոլորովին բաժնուիլ, հոգին անմիջական եւ անհրաժեշտ սնունդը նկատելով զանոնք:

Հ... գիւղի փողոցներէն անոր արդարաքայլ անցքը տղուն թեւէն կախուած, չարժում մը առաջ կը բերէր տուներու պատուհանները, այնքան տարօրինակ կը թըւէր ատիկա գիւղացիներուն համար, որոնք վերջիվերջոյ մենամոլ եւ մենակեաց խենթ մը սկսած էին նկատել ամիրային աղջիկը: Եւ զանիկա կ'որակէին ժողովըրդային արտայայտիչ բառով մը, որ շատ մը բացատրութիւններէ շատ աւելի պերճախօս կերպով կը պատկերացնէր այդ կինը.. սընըրլը:

- Քա աս հրաշք է, սընըրլըն նորէն կ'անցնի կոր, նայեցէք:

Եւ պատուհանները հետաքրքիր գլուխներով կը ծածկուէին, որոնց ամէն մէկը իր տպաւորութիւնը կը յայտնէր.

- Աս խենթէն ալ աղանկ զաւակ կ'ըլլա՞յ եղեր... վա՜յ մեղքիս...

- Մեղք մախըլմին քի աղանկ սընըրլըի մը ծառքը ինկեր է. քա ան ի՜նչ փիտանի պէս պօյ է, սանկ նայեցէք:

- Աճապա ի՞նչ կը քաշէ կոր ծառքէն, վա՜խ եավրում, վա՜խ...

Այսպէս, մայրը որքան աննպաստ դնահատման մը կ'արժանանար, տղան այնքան գթալի համակրութեան մը առարկայ կ'ըլլար:

Իր վերջին յաղթական այցելութենէն ի վեր, Մերկերեան բնաւ չէր երեւցած ամիրային ապարանքը, ինքզինքը ծանրէն քաշելով, իր անձը աւելի բաղձալի ընծայելու համար: Տիկին Մարկոսեան, որ սկըսած էր ճանչնալ ծեր գանձապահին հանդէպ իր բռնած ընթացքին ամբողջ անիրաւութիւնը, կ'ուզէր համակրութեան, վըստահութեան ցոյցերով սիրտը առնել այդ ազնիւ ու երկայնամիտ բարեկամին, որ, Կոստանեան աղէտաւոր շրջանին, հանդուրժած էր ամէն ստորնութեանց, անխուսափելի վախճանին հասնելուն սպասելով օրինակելի փիլիսոփայութեամբ մը:

Եւ հիմակ որ զաւկին ապագային մտատանջութեամբը կը սպառէր պիչեր ցերեկ, կ'ուզէր իր մօտը ունենալ այդ բարեացակամ ու հեռատես մարդը, որուն յարգը չէր գիտցած գնահատել այնքան ատեն:

Մնաց որ, Մերկերեան անհամբեր կը սպասէր հրաւիրուելու ամիրային ապարանքը՝ այլեւս ոչ իբրեւ բարեկամ մը, այցելու մը, այլ իբրեւ խորհրդատու մը, պաշտպան մը բարձրագլուխ եւ տիրական:

- Վրէ՜ժ, վրէ՜ժ լուծելու է աս կնիկէն, կը մտածէր խորհրդարանի լայն թիկնաթոռին մէջ թաղուած. ինծի պէս մարդուն ատանկ բաներ ընե՜լ, փողոցին զուռնէն ճամբե՜լ, կ'ըլլա՞յ պէ, ըլլալի՞ք բան է... ամմա ես նորէն աղէկ մարդ եմ. աղէկ մարդիկները աս աշխարհքիս վրայ յարգ պատիւ չունին, տասհինգ քան տարի է քի շան պէս ազգին համար կը տառիմ՝ խըյմէթս չիյտեն պէ՛, ծօ աս ի՜նչ ապեբախտ մարդիկ են աս Հայերը... Մեռնիմ նէ ինծի պէս ո՞ւրտեղէն պիտի գտնան... ո՞ր խենթդ կու գայ տէ հոս ամէն օր ազգին գործերուն կը նայի, փարաները կը համրէ, կը պահէ, կը խարճէ... ամա իրաւունքս կ'առնեմ եղեր մէջէն, հէլպէտտէ պիտի առնեմ... բիւսբիւթին աւանա՞կ ըլլամ պէ, կ'ըսէր խուլ ձայնով, պատերուն դարձած, անոնց առջեւ իր 15-ամեայ աւագակութիւնը արդարացնելու համար կարծես, անոնք ըլլալով միակ լուռ վկաները իր այդ ապօրէն ընթացքին... Աշխարհքին գործը տօլապ է, ե՞ս եղայ մէկ հատիկ չիտակ մարդ... ծօ ան խոշոր-խոշոր հարուստները կը տեսնենք կոր նէ ի՞նչ են քի, գող աւազակ մարդիկներ. մէկը սա Կոստանեանը չէ՞ր, վարպետութիւնով աշխարհքին մաքիկը կը լացունէր կոր. քանի՞ փարա ըրաւ անտար պոռալ կանչելս, երգըններով փարա ափը լեցուցին. չափիլըն ըսկը ըսկը եախան ծառք տուաւ. հէլպէթ պիտի տար, ի՞նչ ըսել է, անոր սսոր փարան պէտէհավա՝ վաստկուած է... (եւ իր վրայ անդրադառնալով) ինծի մի՛ նայիր, ես ուրիշ, ես կ'առնեմ կոր նէ իմ իրաւունքս է, իրաւո՛ւնքս, հասկցա՞ր, կ'աւելցնէր՝ միշտ պատին ուղղելով խօսքը, իբր թէ անիկա չուզէր համոզուիլ գանձապահին պարկեշտութեանը, գործած աւազակութեան օրինաւորութեանը, ու յամառէր մնալ:

(Շար. 60)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԱԼԱՆՍ .- Պ. Գասպար Սիմոնեան զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Շ. Գալաճեան, զաւակներն ու թոռները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց՝ որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի Հայ Աւետ. եկեղեցւոյ պայծառութեան նուէրներով, ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց եղբօր, հօրեղբօր, աներձագին եւ քեռիին՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ, որ պատահեցաւ 1983, Ապրիլ 6-ին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը, իր բոլոր մասնաճիւղերով կ'ողբայ՝

ՍՐԲՈՒՀԻ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆՑԻ

մահը եւ խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ իր ամուսնոյն, զաւակներուն, ծնողքին եւ բոլոր պարագաներուն:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Մանկանց Բոյնը բաց պիտի ըլլայ ամէն օր Մայիս 16-էն սկսեալ:

Յուլիսին կ'ընդունուին 6 - 13 տարե - կան մանուկներ առանձին կամ ընկերակցութեամբ իրենց ծնողքներուն:

Օգոստոսին կ'ընդունուին ամէն տարիքի հայրենակիցներ, :

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝ 985 - 36 - 53 :

Մայիս 15-էն վերջ 16 (31) 21 - 77 - 63

Moyen d'accès : Par turbotrain en 2 heures Gare St. Lazare-Bayeux

Itinéraire par route : Autoroute de l'ouest, Evreux, Lisieux, Caen, Bayeux, Port en Bessin, Ste. Honorine des Pertes «Les Divettes»

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՌՈՒԷՅ - ՄԱԼՄԷԶՈՆ. - Պ. Քեչեան 200 Ֆ.:

ՄԷԶՈՆ - ԼԱՖԻԹ. - Պ. Արմենակ Քէ - չիշեան 60 Ֆ.:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ի նպաստ եկեղեցւոյ ներքին թէ արտաքին նորոգութեանց:

ԳԱՌՋՈՒ-ի գործին վերարտադրութիւնները (ռըփրոտիւքսիոն) կը վաճառուին եկեղեցւոյ դիւանը.-

339, *Ave. du Prado* - 13008 *Marseille*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ .-

Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Զատիկի առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Ժ. Նազաշեան 3000, Տէր եւ Տիկին Յ. Նոտարեան 1000, Պ. Յ. Աղաճեան 500, Տիկին Զրջիրեան 400, Տէր եւ Տիկին Գալիքեան, Տիկին Շնորհ Ցակորեան, Պ. Պօղաճեան էդ. 200-ական Ֆ., Տիկին Պէօրէքեան Ֆուլիկ 150, Տիկին Յարութիւնեան Արաքսի, Պասմաճեան Գ., Տիկին Պաղտատեան Պերճուհի, Պ. Արամ Դաւիթեան, Յուսիկեան Սիմոն 100-ական, Տիկին Մարտիրոսեան Զարուհի 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան, Տիկին Սրբ. Մարկոսեան, Տիկին Ազ. Դաւիթեան, Տիկին Ցակորեան Սրբ., Գէօքչիօղլու 50-ական Ֆ.:

Offre d'emploi

L'A.A.A.S. recherche pour la Maison de retraite (95)

UN DIRECTEUR

Adresser curriculum vitae à :
— Association Arménienne d'Aide Sociale
77, Rue La Fayette 75009 PARIS

LANGUE ARMÉNIENNE EXIGÉE

×

L'A.A.A.S. recherche pour sa maison de retraite de Montmorency une

INFIRMIÈRE DIPLOMÉE

Envoyer curriculum vitae à :
— Association arménienne d'aide sociale
77, Rue La Fayette 75009 Paris

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Հայ Աղքատախնամ ընկերակցութեան տարեկան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 18, Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 20.45-ին Ընկերակցութեան կեդրոնը՝ 77 ռիւ Լա Ֆայէթ, 75009 Փարիզ :

Արտակարգ ընդհանուր ժողով. տեղի պիտի ունենայ նաեւ նոյն գիշերը ժամը 20.30-ին կեդրոնին մէջ:

Անդամներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Հ Ա Յ
ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ
Անտիյիի, Մոնմորանսիի
եւ Սէն – Ռափայէլի մէջ:

Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար:
Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ,
Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ,
Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք: Քաղաքներու ժխորէն եւ ապականած օդէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ, հաճելի եւ մաքուր միջավայր:

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
Maisons de Retraite
à Andilly, Montmorency et St. Raphaël
Pour les Personnes du Troisième-Age
Confort moderne, Ambiance familiale,
Surveillance et soins médicaux permanents,
Cadre paisible, dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.
S'adresser à l'A.A.A.S
77, Rue La Fayette — 75009 Paris
Tél.: 878. 02. 99 et 281. 17. 80

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Իսիի եկեղեցւոյ մատաղը Կիրակի օր, Յունիս 12, ինչպէս նաեւ Իսիի եկեղեցւոյ միօրեայ վարժարանի ամավերջի հանդէսը կէսօրէ վերջ ժամը 16.30-ին:

ATAMIAN & Fils
TAPISSIER - DÉCORATEUR
Salons Cuir - Meubles Anglais
Louis-Philippe - Voilages - doubles Rideaux
NOMBREUX MODELES EXPOSES
20, RUE CHALIGNY, 75012 PARIS M° Reuilly-Diderot — Tél. 344-23-87
— 20% de remise aux lecteurs de Haratch —

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 5, Կիրակի օր, ժամը 11-էն 22:

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան պարտէզին մէջ

- Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր՝ արագ սպասարկութեամբ:
- Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով:
- Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ:
- Զանազան հետաքրքրական խաղեր ու ժամանց:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Մուտքը ազատ է

Մոնմորանսի երթալու համար .-
Prendre le train de la Gare du Nord, descendre à Enghien-les-Bains et puis prendre l'autobus N° 6 et descendre à l'arrêt Groslay.

ARMENIE

Միւռոնօրհնէքի առթիւ
բացառիկ ճամբորդութիւններ Էջմիածին

Trois voyages spéciaux
bénédiction de l'Huile sainte
à Etchmiadzine

Accompagné par
VAROUJAN SARKISSIAN
Septembre 83
Du 16 au 29, du 17 au 30, du 22 au 30
Départs de Paris, Lyon, Marseille et Nice

nous vous rappellons
les autres dates de voyage en Arménie

Du 02 au 15 Juillet	(Moscou-Erevan)
Du 16 au 29 Juillet	(Moscou-Erevan)
Du 16 au 29 Juillet	**(Moscou-Erevan-Tbilissi-Leningrad)**
Du 30 Juillet au 12 Août	(Moscou-Erevan)
Du 30 Juillet au 12 Août	(Moscou-Erevan-Sotchi)
Du 13 au 26 Août	(Moscou-Erevan)
Du 13 au 26 Août	**(Moscou-Erevan-Tbilissi-Leningrad)**
Du 23 Août au 05 Septembre	(Moscou-Erevan)
Du 03 au 16 Septembre	(Moscou-Erevan)

RENSEINGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon BAGDASSARIAN	Varoujan SARKISSIAN	Jacques CHELELEKIAN
SABERATOURS	SEVAN VOYAGES	WASTEELS
31, rue d'Argenteuil	48, Cours de la Liberté	87, La Canebière
75001 PARIS	69003 LYON	13001 MARSEILLE
Tél. (1) 261-51-13	Tél. (7) 860-13-66	Tél. (91) 95-90-12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

OPTIMA Tours

Prochains Départs
en Arménie

— Du 11 au 23 Juin
— Du 9 au 23 Juillet
— Du 23 Juillet au 6 Aout
— Du 6 au 20 Aout

SPECIAL PELERINAGE DU SOURP MURON

— Du 20 au 30 Septembre
— Du 20 Septembre au 4 Octobre
— Du 22 Septembre au 6 Octobre

demandez nos programmes détaillés.
Possibilités de départ de LYON et de MARSEILLE.

Renseignements et Inscriptions:
SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA Tours
12, RUE VIGNON - 75009 PARIS
TÉL.: 742. 10. 35

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
17
MARDI
17 MAI
1983

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.437 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 58e ANNÉE — No 15.437

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԷՎՐԷՆ՝ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԷՆ ԴԺԳՈՀ Է...
ԹԻՒՐՔՄԷՆ՝ ՖՐԱՆՍԱՅԷՆ ԴԺԳՈՀ Է...

Զօր. Էվրէն ճառ մը խօսելով Թեքիր - տաղի մէջ, Կիրակի օր, յայտարարած է թէ Թուրքիա Արեւմուտքին պէտք չունի եւ եթէ Արեւմուտքը շարունակէ դժուարացնել Թուրքիոյ կեանքը, ապա այս վերջինն ալ ձեռք կը քաշէ իրմէ: Էվրէն կ'ամբաստանէ արեւմտեան Պետութիւնները, որոնք «բիւզանդական վէճեր» կը ստեղծեն Թուրքիան արտաքսելու համար Եւրոպայի Խորհուրդէն, Թուրքիայէն ներածումները կը դեղչեն եւ կը քննադատեն Մարդկային Իրաւունքներու իր կիրարկումը: «Թուրքիա, կ'ըսէ Էվրէն, վարժուած է նման վերաբերումներու իր պատմութեան ընթացքին: Առանց Արեւմուտքի գոյութիւն ունեցած ենք առա՛ջ. եւ գոյութիւն ալ կ'ունենանք իրեն հետ կամ առանց իրեն»:

Զօր Էվրէն շրջապտոյտ մը կ'ընէ բացատրելու համար նոր օրէնքները ընտրութիւններու եւ քաղաքական կուսակցութեանց մասին:

Փարիզի մէջ ալ, Արտաքին Նախարար Թիւրքմէնն է, որ Ռատիօ - Սերվիս - Թուռ - Էյֆէլին տուած իր հարցազրոյցին մէջ, մաղձը թափած է Ֆրանսայի դէմ:

«Ֆրանսան, կ'ըսէ Թիւրքմէն, եւրոպական միակ երկիրն է, որու հետ ներկայիս գրոյց չունինք: Մեծ դառնութիւն մը կայ Փարիզի նկատմամբ, ոչ միայն անոր համար, որ ֆրանսական կառավարութիւնը խզած է քաղաքական որեւէ կապ Անգարայի հետ, այլեւ որովհետեւ բացառիկ միջոցներ կը շնորհէ հայկ. քարոզչութեան: Արդիւնքն է կառավարութեան փոփոխութեան, պատահած Ֆրանսայի մէջ, 1981 Մայիսին»:

Ըստ Թիւրքմէնի, ֆրանսական նախկին կառավարութիւնը Թրքական ներքին գործերով չէր զբաղեր: Արտաքին Նախարարը ըսած է նաեւ, թէ եթէ ֆրանսական մշակոյթը դեռ որոշ կարեւորութիւն ունի իր երկրին համար, անգլեւսաքսոն մշակոյթը հող կը շահի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԻԼԻԻ մէջ, սանձումները սաստկացան վերջին 48 ժամերու ընթացքին, Զօրեք - շաբթի օրուան ցոյցերուն իբրեւ հետեւանք: Ոստիկանութիւնը մեծածաւալ ձերբակալութիւններու ձեռնարկած է Սան - Թիակոյի ժողովրդական թաղերուն մէջ և քանի մը հազար հոգի համախմբած մարզադաշտը: Անոնց մեծ մասը թէեւ ազատ արձակուած է աւելի ուշ, բայց շուրջ 150 - 200 հոգի ձերբակալուած են: Միջադէպեր ալ ծագած են, սպաննուած ցուցարարի մը յուղարկաւորութեան ատեն: Ժողովուրդն իսկ այլեւս չի ծածկեր իր դժգոհութիւնը եւ պահպանողական ազդեցիկ օրաթերթը՝ Էլ Մերքուրիօն ալ, բացէ ի բաց կը քննադատէ վարչակարգը:

ԺՈՐԺ ՄԱՌՇԷ յստակ կերպով յայտնեց թէ համայնավարները բնաւ համաձայն չեն կառավարութեան խստակեցութեան քաղաքականութեան: Արժանթէօյի մէջ է, որ համայնավար կուսակցութեան պարագլուխը, խօսք առնելով մասնաճիւղերու քարտուղարներու ազգային փորձաշրջանի հաւաքոյթին, չեշտած է. - «Առաջարկներ ըրինք, ուրիշ որոշումներ տրուեցան: Յայտնեցինք մեր վերապահութիւններն եւ մեր քննադատութիւնները, քանի մը գիջում ձեռք ձգեցինք: Բայց, իրողութիւնը հոս է, մեր առաջարկներէն ուրիշ առաջարկներ են, որոնք այսօր կը նախընտրուին, տնտեսական աճին, աշխատանքի եւ ընկերային արդարութեան մարզերուն մէջ»:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԱՐՄԵՆԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Իսկի իր բնակարանին մէջ, մահկանացուն կնքած է հին սերունդի դէմքերէն՝ Արմենակ Միքայէլեան, 97 տարեկանին:

Ողբացեալը, բնիկ Կովտունցի (Սեբաստիա), առաջին աշխարհամարտին կռուած է սեբաստացի Մուրատի կողքին եւ որպէս հարիւրապետ՝ ծառայած Անդրանիկի բանակին մէջ:

Վերջին վերապրողներէն՝ մեր պատմութեան այդ ճակատագրական շրջանին, Արմենակ Միքայէլեան մինչեւ վերջը կը յիշէր հին օրերը: Առիթը կ'ունենանք աւելի մանրամասն անդրադառնալու իր կեանքին:

Մեր ցաւակցութիւնները իր զաւակներուն:

ՖՈՒԹՊՈԼ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 46-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

«ԱՐԱՐԱՏ» ԿՐԿԻՆ ԳԼՈՒԽԸ Կ'ԱՆՑՆԻ

Մայիս 13-ի խաղերուն արդիւնքներն են. -

Դինամօ (Կիեւ) - Դնեպր	2 - 1
Մետալիստ - Շախտեօր	0 - 1
Տորպեդօ (Մ.) - Դինամօ Մինսկ	0 - 4
Դինամօ (Թ.) - Դինամօ (Մ.)	0 - 0
Նեֆթչի - Սպարտակ	2 - 1
Արարատ - Չերնոմորեց	3 - 0
Տորպեդօ (Ք.) - Նիստրու	0 - 1
Ժալգիրիս - ԲԿՄԱ	2 - 1

«Արարատ»ի երկու կէտերը նշանակած է Խորէն Յովհաննիսեան, մէկն ալ՝ Աշոտ Սահակեան:

Այս խաղերէ ետք «Արարատ» կրկին դասաւորման գլուխը կ'անցնի 14 կէտով: Իրեն կը յաջորդեն Չերնոմորեց, Դինամօ (Մկ.) եւ Ժալգիրիս 13 կէտով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԾՆՆԴԱՎԱՅՐ

Դէպի օտար հորիզոն նետուած ամէն քայլ, երկաթեայ ծանր շղթայ մը ունի իրեն կապուած, նման այն շղթայակապ բանտարկեալին, որ թէեւ քիչ մը կրնայ հեռանալ, բայց ստիպուած է միշտ դառնալ նոյն կեդրոնին շուրջ: Այդ երկաթեայ շղթան մարդուս ծննդավայրն է, որ անջնջելի դրոշմ մը ձգած է հոգիին վրայ անոր ծնած վայրկեանէն սկսեալ: Այդ դրոշմը քիչ կը նշմարուի ենթակային կողմէ, որքան ատեն որ ենթական կ'ապրի ու կը շնչէ իր ծննդավայրին մէջ: Բայց ծննդավայրէն քիչ մը հեռանալէ վերջ, մանաւանդ իր ծննդավայրը անվերադարձ լքելէ վերջ, մարդ շուտով իր մէջ կը գտնէ այդ դրոշմը: Երկաթէ շղթան այլեւս կը սկսի քաշել անոր ոտքը: Օտար ափերու վրայ ապրուած ամենաերջանիկ ու ամենակատարեալ կեանքէ ներս կը սպրդի պակասի մը, բանէ մը զրկուած ըլլալու անհանդստութիւնը:

×

Տարիներ առաջ երբ պտոյտ մը կ'ընէի դէպի Մոնրէալ եւ Տիթրոյթ ու կը շըրջապատուէի վաղեմի դէմքերով, առաջին բանը զոր կը նշմարէի անոնց աչքերուն մէջ, կարօտի փայլն էր: Կարօտ մը դուրս կուգար զիս շրջապատողներէ շատերուն խրաքանչիւր շարժումէն: Բնաւ կասկած չունէի որ այդ կարօտը ուղղըւած չէր իմ անձիս, այլ ուղղուած էր իմ անձիս մէջէն այն հողին ուրկէ կուգայի, այն անձերուն որոնց հետ կ'ապրէի, այն օդին զոր կը շնչէի:

Այնքան ուշագրաւ եւ ցնցող էր կարօտի այդ զգացումը, որ երբ հրաւիրուեցայ հրապարակաւ խօսք ուղղելու իրենց, ուրիշ ոչ մէկ բանի մասին կրցայ խօսիլ, եթէ ոչ մարդիկը գերող կապող այն կամուրջին մասին, որ կարօտ կը կոչուի:

×

Կարօտի զգացումը անտարակոյս գոյութիւն պիտի չունենար, եթէ մարդոց հոգին տեւապէս չկրծուէր դէպի օտար երկիրներ գաղթելու որդին կողմէ: Այդ նոյն որդն է որ օտար ափերու վրայ հետըզհետէ գոյն պիտի փոխէ եւ պիտի դառնայ հայրենաբաղձութիւն: Օտար ափերու վրայ, ճիշդ այն պահուն երբ պիտի խորհէիր թէ ամէն ինչ կարգին է ու կատարեալ, երգ մը, դէպք մը, առարկայ մը, կամ պարզապէս նամակ մը, նոյնիսկ ճաշատեսակ մը, ծաղիկի մը բոյրը, եւ դեռ այսպիսի բաներ, պիտի գան յանկարծ սրտիդ մէջ ճեղք մը բանալու: Այն ատեն պիտի սկսիս անդրադառնալ որ շատ մեծ տեղ մը կը գրաւէր ծննդավայրդ քու ամբողջ ներաշխարհիդ մէջ: Անիկա ծննդավայրն էր ոչ միայն մարմնիդ, այլ ամէն բանիդ: Ծննդավայրն էր հոգիիդ, մանկական քու աշխարհին, քու առաջին սէրերուն: Ծննդավայրն էր քեզ ամէն օր շրջապատող մտերիմ մարդոց, որոնց հետ ամէն օր դէմ դիմաց նստիլ ու սուրճ ըմպելն անգամ երջանկութիւն էր քեզի համար: Անիկա ծննդավայրն էր քու սիրած երգերուն, երաժշտութեան, պարերուն: Բայց ան մասնաւորաբար ծննդավայրն էր ծնողքիդ, քեզի կեանք տուած մարդոց, այսինքն քու անցեալիդ: Եւ ինչ որ այդ վայրկեանէն սկսեալ երկաթէ օղակի մը նման պիտի սեղմէ սիրտդ, մտածելն է՝ թէ այդ ամէն բաներուդ ծննդավայրը պիտի չկարենայ ըլլալ ծընընդավայրը քու զաւակներուդ կամ թոռներուդ...:

×

Չեմ զարմանար, բնաւ չեմ զարմանար երբ կը տեսնեմ անհամար մարդիկ, որոնք օտար ափերու եւ իրենց ծննդավայրին միջեւ կը տարուբերին, կ'երթան ու կուգան պատի ժամացոյցի մը ճօճանակին նման: Անոնք լաւագոյն նմոյշներն են անհանդիստ հոգեվիճակով մարդոց, որոնց միտքը ու մարմինը միշտ դատապարտուած են տարբեր տեղեր ըլլալու, մէկը միւսէն հեռու, մէկը առանց միւսին դժբախտ: Ի՞նչ մեղք որ մարդուս մարմինը այնքան թեթեւ ու արագաշարժ չէ, որքան մարդուն միտքը: Եւ ի՞նչ մեղք դարձեալ որ մարդուս միտքը այնքան խելօք ու շրջահայեաց չէ, որքան մարդուս մարմինը:

×

Բարեկամներէս մէկը, որ կեանքի ճնշիչ պայմաններու տակ հարկադրուեցաւ կայք հաստատել ուրիշ երկրի մը մէջ, սկզբնական շրջաններուն կարծեց որ յաջողած էր իր հետ տանիլ ամէն բան: Կը սխալէր: Տարիներ վերջ հասկըցաւ որ կը սխալէր իսկապէս: Երկիր վերադարձաւ եւ ըրաւ անհաւատալի բան մը: Իր ծնողքին աճիւնները առաւ եւ հետը տարաւ: Հաւատաց որ այդ կերպով հետը տարած կ'ըլլար այն ամենավերջին ու ամենասիրելի բանը, զոր ձգած էր իր երկրին մէջ:

Ատկէ վերջ անգամ մըն ալ լուր չառի իրմէ: Չեմ գիտեր թէ գտա՞ւ վերջապէս սրտի անդորրութիւն մը: Ուրիշ որդեր չե՞ն կրծեր հիմա իր հոգին: Օր մը դարձեալ պիտի չվերադառնա՞յ, փնտռելու համար միւս անտեսանելի բաները, զորս անպայման ձգած պէտք է ըլլայ հոս եւ որոնք անփոխադրելի են, անշարժելի...:

Ռ. Հ.

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՓԱՐԻԶ ԿԸ ԺԱՄԱՆԷ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ի գիտութիւն մեր ժողովուրդին կը յայտնենք, թէ Նորին Սուրբ Օծութիւն Տ. Տ. ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍը Փարիզ կը ժամանէ այս Երեքշաբթի օր, Մայիս 17, երեկոյեան ժամը 5.30-ին:

Կիրակի օր, Մայիս 22-ին, Հոգեգալստեան տօնին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10.30-ին կը մատուցուի հանդիսաւոր Ս. Պատարագ, զոր կը մատուցանէ Վեհափառ Հայրապետի դաւազանակիրը՝ Հոգեշնորհ Տ. Ստեփանոս Վրդ. Զաքարեան:

Հոգեպարտեան այս Ս. Պատարագին ներկայ կը գտնուի Վեհափառ Հայրապետը:

Պատարագէն ետք, Առաջնորդարանի սրահին մէջ Վեհափառ Հայրապետը պիտի ընդունի ժողովուրդը՝ Աջհամբոյրի: Իսկ Մայր եկեղեցւոյ Տիկնանց Յանձնախումբը, ընդունելութիւն մը կազմակերպած է ներկայ ժողովուրդին համար՝ Առաջնորդարանի սրահներուն մէջ:

Կիրակի, Մայիս 29-ին, առաւօտեան ժամը 10.30-ին, Նորին Սուրբ Օծութիւն Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցանէ Հայրապետական Ս. Պատարագ եւ կը քարոզէ:

Յաւարտ Ս. պատարագի, հոգեհանգիստ կը կատարուի ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏի հերոսամարտին մէջ հաւատքի եւ հայրենիքի պաշտպանութեան համար զոհուած մեր նահատակներուն համար:

Կը սպասուի, որ Փարիզի եւ շրջակայի մեր ժողովուրդը խուռներամ բազմութեամբ ներկայ ըլլայ Ս. Պատարագին, ընդունելու համար Վեհափառ Հայրապետի եւ Ս. Էջմիածնի օրհնութիւնները, եւ լսելու Անոր պատգամը:

ԴԻՒԱՆ
Ս. ՅՈՎՀ. - ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ
ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԻՆ ԾԱԳՄԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՌՕՏ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Քաղեց՝ ՏՐԱՄՈՒՆԻ

Ա.

Պատմութիւնէն գիտենք, որ Բիւզանդիոնի մէջ Հայեր ու մանաւանդ հայ վաճառականներ կային: Անոնց մէկ մասը, Ղալաթիոյ մէջ, որ այն ատենները Բիւզանդացիներու կողմէ Ճենովացիներու յատկացուած էր, իրենց բնակութիւնը հաստատած էին: 1363-ի հայկ. ձեռագրի մը մէջ, Ղալաթիա «Ս. Սարգիս» անունով եկեղեցի մը կը յիշատակուի: Այս եկեղեցին ուրեմն, 1360-ին գոյութիւն ունէր, եւ օտարներէն «Արմենի» անունով կը ճանչցուէր: 1391-ին, Ղալաթիոյ մէջ, կարեւոր հայ գաղութ մը կը գտնենք: Այս գաղութը ունի «Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ» անունով, իր եկեղեցին, որ 1436-ին կը վերաշինուի: Գալով Պոլսոյ կողմի թաղերուն, 1475-ին, Սուլթան Մէհմէտ Ֆաթիհ, երբ Խրիմի Քաֆա քաղաքը կը նուաճէ, բազմաթիւ Հայեր, Յոյներ ու Թաթարներ, ինչպէս նաեւ Հրեաներ, յաղթական բանակին հետ, Պոլիս կուգան եւ բնակութիւննին այստեղ կը հաստատեն: Քէֆէցի Թաթարներ, Վոսփորի եզերքը կը հաստատուին եւ իրենց բնակավայրն ալ «Քէֆէլի Քէօյ» կ'անուանուի: Հրեաներ եւ Յոյներ ալ Խասգիւղ խառն բնակած են՝ այդ օրերուն:

Ճենովացի պատմագիրներու համաձայն, Պոլիս գաղթած Հայեր, Սալմաթոմրուք կոչուած թաղին «Մանուէլի Մենաստան»ին շրջակայքը կը հաստատուին: Անոնք, այդ շրջանին, իրենց պաշտամունքը կատարած են, այնտեղ գտնուող «Ս. Նիկողայոս» անունով եկեղեցւոյ մը մէջ, որ լատիններուն կը վերաբերէր: Այս թաղին մէջ, կը հիմնուի, Հայերու առաջին տպարանը, ուր տպուած է «փոքր քերականութիւն տղայոց ձեռամբ անարժան կնքագիր դպրին մեռոյ Յոգորին» գիրքը:

Յետագային ,Ս. Նիկողայոս Եկեղեցին, եղած է նաեւ «առաջին օթեւան՝ Երուսաղէմի միաբաններուն»: Մինչեւ ԺԹ. դարու սկիզբները, այս թաղը, Հայոց կողմէ կը կոչուի «Քաֆացոց կամ քաղաքացւոց թաղ»: Քէֆէցի Հայեր, Օսմանցիներու օրով, Պոլսոյ առաջին հայ գաղթականներն ըլլալուն «քաղաքացի կամ տեղացի» կոչուած են: Այստեղ սակայն, փակագծի մէջ, սա իրողութիւնն ալ նկատի առնելու ենք, որ Հայեր, քաղաքին որոշ մէկ սահմանին մէջ մինչեւ վերջ չեն ապրած, այլ ժամանակաւ քաղաքին ամէն կողմը ցրուած են:

1461-ին, Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտի փափաքով, Պուրսայի եպիսկոպոսը Պոլիս կը ժամանէ եւ Կայսեր կողմէ Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարք կը նշանակուի: Այս բարեբաստիկ առիթով է, որ Պուրսացի Հայեր եւս Պոլիս գաղթած են եւ այս քաղաքին մէջ տեղաւորուած: 1493ին Պոլիս ժամանած կը գտնենք խումբ մը Էնկիւրիւցի Հայեր, իսկ 1479-ին Սուլթանին հրամանով Գարամանցի Հայեր Պոլիս կուգան եւ Սամաթիա «Գօճա Մուսթաֆա Փաշա» կը հաստատուին: Անոնց բնակած թաղամասը յետագային «Գարաման մահալլէսի» կոչուած է: Հայեր, Սամաթիոյ մէջ, աղօթատեղի չունէին, բայց 1493-ին «Սուլու Մանաստըր» կոչուած այդ թաղին Ս. Գէորգ եկեղեցւոյն կը տիրանան եւ յետագային ալ, անոր քով, երկու եկեղեցի եւս կը շինեն Ս. Աստուածածին եւ Ս. Երրորդութիւն անուններով, որով երեք եկեղեցւոյ տէր կ'ըլլան: 1782-ին այդ եկեղեցիները կ'այրին: Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարանն մինչեւ 1681, Ս. Գէորգ եկեղեցին եղած է, աւելի վերջ զայն Գումգաբու փոխադրուած կը գտնենք: Գալով նախկին պատրիարքարանին, ան եկեղեցականներու հիւրանոց կ'ըլլայ, ուր կ'իջեւանէին Էջմիածնի եւ Երուսաղէմի նուիրակներն ու միաբանները: Յետագային այս հիւրանոցը կը փոխադրուի Սկիւտար, այսօրուան Ճեմարան վարժարանին տեղը, ուր կ'իջեւանէին նաեւ Պոլիս հիւր եկող կաթողիկոսներ:

1605-ին, Պարսից Շահ Աբբասի օրով, Պարսկահայեր, Թուրքիա գալով, Պոլիս եւ Իզմիր կը հաստատուին, ուր կարեւոր գիրքեր կը գրուեն: 1577-ին ալ մշեցի գործաւորներ, Պոլիս կուգան եւ իրենց բնակավայրը, Սկիւտար Եէնի Մահալլէ, Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ շրջակայքը կը կատարեն: Ս. Կարապետ եկեղեցին շինած է վանեցի Զաքարիա Պատրիարք 1617-ին, ուր եւ թաղուած է ան, իսկ եկեղեցին Ս. Կարապետ կոչուած է, յանուն Մշոյ Ս. Կարապետ վանքին: 1727ին Յովհաննէս Կոլոտ Պատրիարք, Սարգիս արքունի Խալֆայի ճարտարապետութեամբ, վերակառուցուած է այս գեղեցիկ տաճարը:

ԺԶ. դարու վերջերը, խումբ մը Ակնցիներ ,Պոլիս կը գաղթեն ու կը հաստատուին Խասգիւղ: Երեմեայ Չէլէպի Ակնցի էր եւ 1600-ին Ակնէն Պոլիս գաղթած: 1631-ին Ակնցի կոմինտրագործներ, կ'օգնեն Պալաթու Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցիի շինութեան: Գալով Խասգիւղի Ակնցիներու, անոնք այդ օրերուն սեփական եկեղեցի մը չունենալով, հարկադրաբար, Պալաթու Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցին կը յաճախէին: Յետագային սաոնք (1729-ին) փայտաշէն եկեղեցի մը կը շինեն «Ս. Ստեփանոս» անունով եւ կ'ունենան նաեւ իրենց սեփական գերեզմանոցը Խասգիւղի մէջ:

Ակնցիներու գաղութին ժամանակակից է նաեւ տիվրիկցի հայ գաղութը, որ Պոլիս գալով, Լանկա եւ Գումգաբուի կողմերը կը հաստատուի: Տիվրիկցի հայ գաղթականներու մէջ, կը գտնուէր նաեւ, Տիւզեաններու նահապետը: Այնպէս կ'ըսուի, որ Գումգաբուի Մայր եկեղեցին, Տիվրիկցիներու ջանքերով շինուած է:

Այդ եկեղեցին 1645-ին կ'այրի եւ անմիջապէս կը վերաշինուի Դաւիթ Պատրիարքի օրով եւ տիվրիկցի Պօղոս վարդապետի ջանքերով:

Ակնցի եւ տիվրիկցի հայ գաղթականներու ժամանակակից եղած են խարբերդցիները, որոնք նախապէս Պալաթու կողմերը հաստատուած կ'երեւին: Արդի Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցին, այն ժամանակները, Յոյներուն կը պատկանէր, բայց աւերակ վիճակ մը ունէր: Արդ, այդ օրերուն, Հայեր, Սալմաթոմրուքի Ս. Նիկողայոս եկեղեցին կը թողուն եւ տիվրիկցի Աստուածատուր Պոլպօճիի միջոցաւ, արտօնութիւն կը ստանան, Պալաթու յոյն եկեղեցին նորոգելու եւ 1631-ին հայ եկեղեցիի կը վերածեն զայն:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԳԱՂՏՈՒԿ ԱՅԼ ԵՐԿԻՐՆԵՐ ՀԱՍՏԱՏՈՒՈՂՆԵՐԸ

Այս խորագիրը կը վերաբերի այն աշխատաւորներուն, որոնք գաղտնի ճամբաներով կը հաստատուին այլ երկիրներ, յատկապէս՝ ճարտարարուեստականացած, նաեւ քաղաքական պատճառներով իրենց երկրէն փախուստ տուողներուն: Հասարակաց գիծ մը ցայտուն կը մնայ բոլոր պարագաներուն, այն է՝ աշխատանք ճարել մնայուն կամ առժամեայ կերպով կայք հաստատած օտար հողերուն վրայ: Այսպիսիներուն թիւը օրէ օր կ'աւելնայ, քանի մէկ կողմ կը տիրէ թշուառութիւնը, նաեւ ազատութիւններուն ոտնահարումը:

Մեքսիկացիներ գիշերանց կ'անցնին Ռիօ Կրանտէ եւ մուտք կը գործեն Միացեալ - Նահանգները: Ղանացիներ դուրս կը վտարուին Նիժերիայէն: Հայիթիցիներ, փախուստ կուտան իրենց երկրէն՝ աշխատանք ապահովելու եւ ազատելու համար բռնատիրութիւնը խորհրդանշող «Թոնթօն Մաքուտներէն»: Քուպացիներ, որ մենատիրութեան հաստատած կաշկանդումներէն ազատելու մտադրութեամբ Ֆլորիտայի ծովափները կը հասնին: Անդին Մալիէն սեւամորթներ գաղտնի ճամբաներով Ֆրանսա մուտք կը գործեն: Շարքը դեռ կարելի կ'ըլլայ, դժբախտաբար, երկարել:

Անոնց թի՞ւը: Ոչ ոք կրնայ ճշգրիտ կերպով սահմանել: Այսպիսիները, մօտաւորապէս, երեք ու կէս միլիոնէն մինչեւ վեց միլիոն կը ներկայացնեն Միացեալ - Նահանգներուն մէջ: Մեքսիկայի Ֆրանսայի դեսպանին մէկ յայտարարութեան համաձայն, տարին եօթը հարիւր հազար Մեքսիկացիներ սահմը անցնելով կը հաստատուին Միացեալ - Նահանգները: Անոնք կը համապատասխանեն ամէն տարի հրապարակ ելլող եւ աշխատանք փնտռող ձեռքերուն թիւին: Այս շնչակը (սուփափ) անհրաժեշտ կը նկատուի թերաճ եւ, միաժամանակ, բնակչութեան աճի մեծ տոկոս ներկայացնող այդ երկիրին համար: Այսպէս է, որ մաղրեպեան երկիրներէն հարիւրաւորներ կը խուժեն Ֆրանսա, այլազան ճամբաներով եւ միջոցներով, անշուշտ՝ ոչ-օրինական: Թուրքեր, որոնք դաշնակցային Գերմանիա կ'երթան: Քոլոմպիացիներ, որոնք Վենեզուէլա կը հաստատուին, տարին շուրջ կէս միլիոնի հաշուով:

Երեւոյթը երբեմն քաղաքական պատճառներ կ'ունենայ: Բացայայտ իրողութիւն կը մնայ այն, որ Չինացիներ Հոնկ-Քոնկ կ'ապաստանին, Քուպացիներ՝ Ֆլորիտա, Վիէթնամցիներ, Խմերներ եւ այլ ժողովուրդներ, որոնք փախուստ տալով որեւէ երկրի մը մէջ կը փորձեն միեւնոյն կայք հաստատել:

Արեւմտեան Պերլինի մէջ կը տուայտին չորսէն հինգ հազար անչափահասներ, անոնց օրինական անձնաթուղթերու, մեծամասնութեամբ Պաղեստինցիներ՝ Լիբանանէն: Այս վերջիններուն համար կը բաւէր, - նոյնը նաեւ ներկայիս, - ունենալ օդանաւի տոմսակ մը Պէյրութէն Արեւելեան Պերլին եւ տոմսակ մըն ալ քաղաքին երկու անջատուած գօտիները իրարու կապող մեթրոյին: Որովհետեւ, բոլորն ալ գիտեն, թէ Պերլինի միջազգային գոյավիճակը, սթաթիւն, եթէ կ'ուզէք, քննութեան եւ ստուգումի կարելիութիւն չի տար:

Մինչեւ 70-ական թուականներուն ըսկիզբները, բարգաւաճ երկիրները թոյլատու վերաբերում ցոյց կուտային, նոյնիսկ կը քաջալերէին, - ոչ - օրինական միջոցներով իրենց սահմանները անցնող կամ աշխատանք փնտռող մարդոց մուտքը: Չէ՞ որ այսպիսիները աժան աշխատավարձքերով տրամադիր կ'ըլլային աշխատիլ՝ այսպէս զարկ տալով անոնց տնտեսութեան յառաջընթացին: Բայց տարիներէ ի վեր, բոլորին ծանօթ պատճառներով, նոյն այդ երկիրները կը փորձեն գոցել ծորակը: Բայց ոչ մէկ սահման «անջրանցիկ» է եւ, հետեւաբար, ձեռք առնուած միջոցները չեն յաջողիր հարիւր առ հարիւրի համեմատութեամբ խափանել մուտքը օտար աշխատաւորներուն:

Մնաց որ այս ոչ - օրինական ճամբաներով եւ միջոցներով կատարուող «գաղթը» իր օգուտներն ալ կ'ունենայ: Կը բաւէ արձանագրել, թէ ամերիկեան ճարտարարուեստի եւ, յատկապէս, գիւղատնտեսութեան ճիւղերու պատկանող շրջանակներուն ազդու ճնշումին հետեւանքով, Քոնկրէսը չվաւերացուց այն օրինագիծը, որ կտրուկ կերպով կ'արգիլէր գաղտնի սահմանը անցնող կամ անցագիրով Միացեալ - Նահանգներ մտնող, այլ սակայն, աշխատանքի իրաւունք չունեցող մարդոց խուժումը: Ճնշումը կը կատարուէր պարզ անոր համար, որ Մեքսիկացիներն ու միւսները, աշխատանքի օրինաւոր անձնաթուղթեր չունենալով, աժան վարձքով կը շահագործուին:

Կը հետեւի, ուրեմն, թէ հակառակ կի-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ

●

ՆՐԱ անունը Հուրի է: Սոնա ճանաչում էր նրան, նա Սոնային: Ես կապուած էի նրան խնամխական կապերով: Նրա գալը կարող էր բնական թուալ, թէեւ ոչ պարտաւորիչ, գուցէ եւ, աւելի շատ, ընկերական:

Ես ամէն բան կը յայտնեմ Սոնային: Այնպէս եմ հիմա կապուած նրան եւ նա ինձ, որ կարելի է ամէն ինչ ասել:

Մի գաղտնիքը իմ հոգու մէջ երկու ճիւղ էր արձակել: Այս վճռով ազատւում էի մէկից: Չէ՞ որ իմ համակրանքը գաղտնի պահելով ՆՐԱՆԻՑ, ես այն գաղտնի էի պահել նաեւ Սոնայից: Ոչ, Սոնան չգիտէր, չէր կռահել, չէր ենթադրում, չէր գուշակում: Նրան առիթ չէի տուել: Մի մեծ գաղտնիք պահելով, կորցրել էի մի սքանչելի էակի, որին եկել եւ փոխարինել էր Սոնան, որ յաղթել էր եւ՛ ինձ, եւ՛ այն զգացմունքը, որ կար իմ սրտում, միայն թէ թաքնուած, եւ յաղթանակել էր ոչ միայն իր աւելի մեծ սիրով, այլ իր նուիրածութեամբ, մայրութեամբ, կենցաղավարութեամբ, համակեցութեամբ:

Հպարտ էր Սոնան իր կանացիութեան մէջ: Ես քաշւում եմ նրա կանացի հպարտութիւնից եւ ապաւինում սիրալիրութեան: Հիմա էլ կ'ապաւինեմ, որովհետեւ հիմա ես այն վիճակում եմ, որ ըզգացմունքներս բանաւոր արտայայտելու հնարաւորութիւնը կորցրել եմ:

Հօ ամէն ինչի համար թուղթ եւ գրիչ չեմ վերցնելու:

Սոնան եկաւ:

Մենք մենակ էինք: Նա նստեց իմ սրնարի մօտ:

- Այսօր, երբ փոխում էի վիրակապերդ, տեսայ, որ վէրքերդ շատ արագ սպիանում են: Ինձ թւում է, որ մէկ ամսից յետոյ կը սպիանան:

Լռեցի ամէն ինչի մասին: Վճիռներս ցնդեցին:

Երկու օր անց ես սպասեցի դրան զանգին:

- Կը գայ նա, անպայման կը գայ ինձ տեսութեան: Սիրտս վկայում է:

Սպասում էի նրան:

Եւ յանկարծ գիտակցեցի, որ մեղաւոր եմ:

Ի՞նչ է նշանակում այս սպասումը:

Միթէ՞ դեռ սիրում եմ նրան, երբ Սոնա ունեմ, որդի ունեմ եւ դուստր. թէ՞ պարզապէս տեսնել եմ ուզում, որպէսզի վերջապէս խոստովանեմ անցեալի համակրանքը եւ թօթափուեմ տարիների այն զգացմունքից, որ հետզհետէ կուտակուել է, դարձել ամբացած մտածողութիւն: Ինչպէ՞ս կարող ես միաժամանակ սիրել ե ր կ ո ւ կանանց: Եւ եթէ այդպէս չէ, ապա ինչո՞ւ ամէն օր որոնում եմ նրան, ում սիրել եմ երկար - երկար տարիներ եւ երբեք չեմ արտայայտել սէրս: Ինչո՞ւ նայւածքս գամում եմ դրանը եւ սպասում, որ յանկարծ կ'երեւայ: Այսինքն՝ ուզում եմ, որ երեւայ ... Գուցէ չեմ սիրում: Բայց ուզում եմ, որ գայ եւ ինձ տեսնի տառապած, վիրահատուած ու հիւանդ վիճակում :Ինչո՞ւ: Չեմ կարողանում բացատրել: Ինչո՞ւ եմ ուզում, որ գայ տեսնի ինձ ու խղճայ. գթալից մի հայեացք գցի, գուրգուրալից մի խօսք ասի ու հոգուս մէջ հաշտութեան մի շիթ կաթեցնի: Մի՞թէ այդ միջոցով ուզում եմ նրա զգացմունքները կռահել իմ նկատմամբ. մի՞թէ ես ... ոչ, ոչ, ես այլեւս հենց դա չեմ որոնում ... այլ պարզապէս թող ինքը երեւայ:

Յիշում եմ մէկ անգամ, եւ դա անտառների մէջ գտնուող հանրապետական առողջարանում էր, ուր հանգստանում էինք ի թիւս այլոց, նա ուշ երեկոյեան եկաւ ինձ մօտ ու ասաց.

- Մի սիրիր ինձ: Ինձ մի նայիր քո սիրող աչքերով: Վերցրու ինձ, ես քոնը կը լինեմ, բայց մի սիրիր ինձ:

Նա կործանեց ինձ: Նա ուրեմն ծորակից անգամ տեսնում էր իմ նայուածքը եւ իմ նայուածքում տարիների ընթացքում նրան ունենալու իմ ահաւոր տենչը:

Լռում էի:

- Գրկիր ինձ:

Զգրկեցի...

- Սիրո՞ւմ ես:

- Ոչ, - ասացի:

- Ստում ես:

Լռում էի...

Յետոյ նա գնաց, գնաց դառնացած եւ դառնութեան մէջ այն ժպիտը, որ կանայք գիտեն մէկ ակնթարթում կաթեցնել:

Այն ժամանակ ես ամուսնացած չէի:

(Շար. 10)

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇԸ

Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայրենակցական Միութեան տարեկան ճաշ-հանդէսը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 17-ին, Հ. Բ. Ը. Մ.-ի փարիզի Ալէք Մանուկեան մշակութային կեդրոնը: Ժամը 16-ին արդէն սեղաննե-րու շուրջ հաւաքուած էին բազմաթիւ հայրենակիցներ եւ բարեկամներ: Ժիրայր վրդ. Թաշճեանի օրհնութեամբ եւ բարեմաղթութիւններով սկսաւ հանդէսը:

Բացման իր խօսքին մէջ Յակոբ Վէզիրեան յիշեց Նոր Կեսարիան եւ Ազիզիէ-Բուշարճանը, հրաւիրելով ներկաները, որպէսզի առատաձեռն մասնակցին օրուան ձեռնարկին: Միհրան Խիմայեանի մեկնաբանած «Սեղանն է առատ» երգով սկըսաւ ճաշի սպասարկութիւնը:

Խօսք առաւ Հ. Ժան-Պաթիսթ Բուանիոնի: Ֆրանսացի քահանան հայերէն լեզուով ողջունեց հայ ժողովուրդը եւ իր բարեկամը՝ Յակոբ-Գրիգոր, յայտնելով որ Մարսէյլէն եկած է տօնելու համար իր բարեկամին գրական գործունէութեան յիսնամեայ յոբելեանը: Փրոֆ. Դանիէլ Լէօվէրս խօսելէ ետք Յակոբ-Գրիգորի մասին, ծանրացաւ Շահան Շահնուրի ֆրանսերէն եւ հայերէն գործերուն վրայ, երեւան հանելով իր խոր ծանօթութիւնը հայ գրականութեան:

Գեղարուեստական յայտագրին իրենց մասնակցութիւնը բերին Օր. Անի Գաբիկեան, որ ֆրանսերէն արտասանեց իրմէ երկու քերթուածներ՝ հայ ժողովուրդին եւ անոր դատին նուիրուած, Տիկին Ռոզի Նաւասարդեան երգեց ժողովրդական երգեր, Ռուբինա Մելիք-Ազարեան արտասանեց կտոր մը Յակոբ-Գրիգորէ, Տիկին Տիւպուա դաշնակի վըրայ նուագեց մեղեդի մը, Տիկին Արմենուհի Բալուեան արտասանեց «Ես իմ անոյշ Հայաստանի»ն եւ երգ մը երգեց. արտասանեցին նաեւ Արաքսի Գմբէթեան, Վահան Նաւասարդեան եւ Տիկին Հ. Վէզիրեան: Բիւզանդ Վաղինակ, որ հիւանդութեան պատճառով բացակայ էր, Յակոբ-Գրիգորի նուիրուած ճառ մը գրած էր, զոր կարդաց Միսաք Կիւլպէնկեան:

Շնորհակալութեան եւ երախտագիտութեան խօսքերով հանդէս եկաւ Յակոբ-Գրիգոր և կարդաց փրոֆ. Ֆէյտիի, Ժանֆիէօ Մահէի եւ Տիգրան Պալեանի՝ իրեն յղած նամակները:

Յաջող ձեռնարկ մըն էր, որ Միութեան ապահովեց 7.500 ֆրանքի գումար մը:

ՄԱԺԱԿԵՑԻ

բարկութեան գրուած արգելքներուն, կը շարունակուի «դաղթը», թէեւ անցեալէն աւելի նուազ չափով: Հարցը կրնայ լուծուիլ, երբ մարդիկ պատճառներ չունենան հեռանալու իրենց երկիրներէն, այլուր հաց կամ ազատութիւն ապահովելու համար:

Թ. Ա. Թ.

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ

ԳԻՐՔԻ 9-ՐԴ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՂԱՒԱՐԸ

Պուէնոս Այրէսի քաղաքապետարանի ցուցադրութեանց ընդարձակ կեդրոնին մէջ, Ապրիլ 8-ին բացուած է գիրքի 9-րդ միջազգային ցուցահանդէսը, ուր Հայերը եւս ունեցած են իրենց տաղաւարը: Այս առթիւ կազմակերպուած են նաեւ զանազան ձեռնարկներ: Հայկական տաղաւարի առաջին ձեռնարկը՝ Ապրիլ 9-ին, եղած է դասախօսութիւն մը, նուիրուած հայ բանաստեղծութեան: Ակուսթին Դաւիթեան ներկայացուցած է հայ արդի բանաստեղծութեան համապատկերը, ծանրանալով Եղիշէ Չարենցի եւ Պարոյր Սեւակի վրայ: Ֆելիսա Գույումճեան խօսած է հայ բանաստեղծութեան մէջ յառաջող վիշտի զգացումին մասին, միահիւսուած հայրենասիրութեան գաղափարին: Ան ներկայացուցած է Դանիէլ Վարուժանը, Վահան Թէքէեանը, Սիլվա Կապուտիկեանը, Յովհաննէս Շիրազը եւ Հայաստանի երիտասարդ բանաստեղծներէն Արմէն Մարտիրոսեանը:

Ապրիլ 17-ին, տեղի ունեցած է երկրորդ ձեռնարկ մը: Ներկայացուցած է հայկական արուեստը, լուսապատկերներու ցուցադրութեամբ: Դասախօսած է նկարիչ Սարգիս Աչճեան անդրադառնալով հայկական քաղաքակրթութեան զանազան հանգրուաններուն, տալով համառօտ պատմականը հայկական նկարչութեան եւ շեշտելով խաչքարերու ինքնուրոյն արժանիքները:

Ապրիլ 23-ի կէս գիշերին, տեղի ունեցած է հայկական տաղաւարի վերջին հանդիսութիւնը, ուր ներկայացուած է Հայկ. Հարցին հետ աղերս ունեցող Խոսէ Անթոնիօ Կուրբիարանի «Լա Պոմպա» գիրքը: Խուռն բազմութիւն մը հաւաքուած է (շուրջ 700 հոգի) տաղաւարին մէջ, ուր հեղինակը ստորագրած է իր գիրքը: Խօսք առնելով «Արմենիա» թերթի սպաներէն բաժնի խմբագիրը՝ Ռուբէն Մօզեան, վայրկեան մը լռութիւն խնդրած է ներկաներէն, ի յիշատակ ցեղասպանութեան զոհերուն, քանի այդ ժամուն (ժամը 24) կը սկսէր Ապրիլեան Եղեռնի 68-րդ սուգի տարեդարձը: Ֆելիսա Գույումճեան, Տուլիօ Ֆերրարօ եւ Ակուսթին Դաւիթեան ներկայացուցած են «Լա Պոմպա»ի հեղինակն ու իր գործը: Խօսք առնելով հեղինակը պարզած է այն պայմանները որոնց մըղումով ծնունդ առած է գիրքը եւ անգամ մը եւս հաստատած Հայութեան ու հայ դատին հանդէպ իր ունեցած համակրանքը: Փակման իր խօսքին մէջ Ռուբէն Մօզեան նշած է, թէ աշխատանք կը տարուի Պուէնոս Այրէսի մէջ հրատարակելու Կուրբիարանի գործը:

Ցուցահանդէսը փակուած է Ապրիլ 25-ին:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳՈՒՄԳԱՓՈՒԻ (Պոլիս) Աթոռանիստ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, Ապրիլ 17-ին, տօնուած է Ս. Խաչ Դպրեվանքի երեսնամեակը, կրօնական եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններով: Պատարագած եւ քարոզած է Շնորհք Պատրիարք անդրադառնալով մեր կեանքը իմաստաւորող երեք լոյսերու՝ «իրական լոյսը՝ որ նախապայմանն է կեանքին, մտքի լոյսը՝ որ ամէն բանաւոր արարածի մէջ գոյութիւն ունի, եւ վերջապէս հոգեւոր լոյսը՝ որուն ըղձաբախտաբար քիչեր միայն կը հաւատան»: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Գարեգին Պատրիարքի, երեսուն տարուան ընթացքին Դպրեվանքին սատարողներուն յիշատակին, որմէ ետք յարակից սրահին մէջ, սիրոյ սեղաններու շուրջ հաւաքուած էին մօտ 500 հրաւիրեալներ: Յանուն հոգաբարձութեան Մուրատ Ճինկէօզ խօսք առնելով ներկայացուցած է Դպրեվանքին անցեալն ու ներկան, նշելով որ ցարդ 576 շրջանաւարտ տուած է հաստատութիւնը: Գեղարուեստական յայտագրի աւարտին խօսք առնելով Շնորհք Պատրիարք կոչ ըրած է հիմնադրամ մը գոյացընելու ի նպաստ Դպրեվանքին: Ներկաներ ընդառաջելով Պատրիարքին մեծ գումարներ նուիրած են գոյացնելով կարեւոր հիմնադրամ մը:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ մէջ, Ապրիլ 14-ի կէսօրէ ետք, հոգեհանգըստեան պաշտօն կատարուած է Հ. Բ. Ը. Մ.-ի հիմնադիրներու եւ Թեհրան մեռած բարերարներու եւ սատարողներու յիշատակին: Արարողութենէն ետք խօսք առնելով Թեմին առաջնորդը՝ Արտակ Արք. Մանուկեան, անդրադարձած է Հ. Բ. Ը. Մ.-ի հիմնադրութեան եւ անոր ազգային, մշակութային, բարեսիրական եւ կրթական առաքելութեան:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Քառասնից Մանկանց վարժարանի սրահին մէջ, Ապրիլ 14-ին դասախօսութիւն մը տուած է Բենօ Թոնդեան՝ «Գիտութիւնը եւ հայ կինը» նիւթին շուրջ: Ձեռնարկը մաս կը կազմէր Լ. Օ. Խաչի դաստիարակչական յանձնախումբի դասախօսութեանց շարքին: Դասախօսը առաւելաբար ծանրացած է զանազան մեքենաներու և գործիքներու հիմնական մասերուն և իւրաքանչիւր գործիքի կազմութեան եւ աշխատելու եղանակին վրայ:

×

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Ապրիլ 9-ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Գրական Յանձնախումբին: Դասախօսած է Վրէժ-Արմէն Արթինեան՝

ՀՈՂԱԳՐՏԻՔ

ՍՐԲՈՒՀԻ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆՑ

Երթեւեկի արկածի մը զոհ գնաց մեր սիրելի ընկերուհին՝ Սրբուհի Գասպարեանց:

Ֆրանսա հաստատուած, 1948-ին, կ'անդամակցէր նախ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին, ապա Ֆր. Կապոյտ Խաչին, յաջորդաբար Անիէռ-Պուա Քոլոմպի եւ Փարիզի մասնաճիւղերուն անդամակցելով ընտրուելով նաեւ Շրջ. Վարչութեան անդամ: Ուր որ եղած է, Սրբուհի Գասպարեանց ցոյց տուած է անսակարկ նուիրում եւ աշխատած է ողի ի բռին, ծառայելու համար՝ Կապոյտ Խաչի ճամբով, անոր նպատակ հանդիսացող բոլոր ազգ. գործերուն: Մաս կը կազմէր հայ կիներու ժրաջան տարրին, կիներ, որոնք իրենց ընտանեկան հոգերու կողքին, միշտ անհրաժեշտութիւնը զգացած են ծառայելու հանրային աշխատանքներու, գիտակցելով, թէ որպէս զաւակները՝ տարագիր ժողովուրդի մը, իրաւունքն իսկ չունին ինքնամփոփ ու անձնասէր կեանք մը վարելու: Այդ իսկ պատճառով, Սրբուհի Գասպարեանցներու անժամանակ կորուստը, իրենց ընտանիքներէն անկախ, կորուստ մըն է նաեւ այն կազմակերպութեան համար, իր պարագային՝ Կապոյտ Խաչին, ուր իր բացակայութիւնը զգալի պիտի ըլլայ:

Թող այս քանի մը տողերը վկայեն թէ իր յիշատակը միշտ վառ պիտի մնայ իր ընկերուհիներուն սրտին մէջ:

ԽԱՉՈՒՀԻ

[illegible]

Ժաք Ուզունեանի մէկ թատերգութիւնը

TOUL AVUC TIN DO

SI TU PEUX

կը ներկայացուի

Մայիս 4-էն Յունիս 5 ժամը 20.30-ին:

Théâtre du Lys (Montparnasse)

15, rue du Maine, 75014 PARIS

«Խորհ. Հայաստան՝ խարիսխը հայ ժողովուրդի լուսաւոր ապագային» նիւթին շուրջ: 120 լուսապատկերներու ցուցադրութեան առընթեր դասախօսը ներկայացուցած է Խորհ. Հայաստանի անցեալն ու ներկան՝ պետական կառոյցը, ժողովուրդը, աշխարհագրական դիրքը, երկրաբանական բնոյթը, շինանիւթերը, արդիւնաբերութիւնը, գիւղատնտեսութիւնը, մշակութային կեանքը եւայլն:

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ Ե. ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԹՈՌԸ

Ցեռոյ կարեւորագոյն նիւթին դառնալով.

- Նա՛, մէկն ալ աս կնիկը չէ՞, ապերա՛խտ: Ինչե՛ր ըրած եմ անոր համար, ինչե՛ր: Դուռը զարկաւ գոցեց երեսիս: Եկու ա՛է սանկին ա՛լ աղէկութիւն ըրէ: Թո՛ւհ, ծօ Թադէո՛ս, դուն շատ խախաւանակ մարդ ես, դուն ծնած էս քի ամէնուն օտկին բապուճը ըլլաս, քեզի հաղնին խուլյամբիչ ըլլան, հինցունեն տուն ծան չհանես թո՛ւհ, էշէկ Թադէոս ... ծօ վաղը մէկալն օր սատկիս նէ մեռելդ ընտո՞ր պիտի վերցունեն, նայինք վրադ ճառ մը բան մը պիտի խօսի՞ն, ազգին էմէքտարը ըլլալդ կազէթաներուն մէջ պիտի գրե՞ն, վրադ քար մը պիտի նետե՞ն, նէմինասիպէ՛թ...

Ժամկոչ աղբարը եկաւ ընդհատել զանձապահին մենախօսութիւնը:

- Աղա, Մարկոս ամիրային տունէն հանըմը խապար ղրկեր է ձեզի կ'ուզէ կոր:

- Շատ աղէկ, կուգայ ըսէ:

Եւ դուռը գոցուելէ յետոյ:

- Հա՛, չէօյլէ, եռեւէս պտըտելու է: Ծանրէ՛ն, ծանրէ՛ն, էֆէնտիմ, ծանրէ՛ն քաշելու է սանկներուն հետ:

Եւ պատկառելի որովայնը փայփայելով կ'որոտար.

- Սանքի աս կնկանը զինին ալ տեղ մը չի կայ. կնիկէն տասն անգամ, հարիւր անգամ էվէլ կ'արժէ. անոր խաթրը կայ, եպյալ երթալու է, չըլլար:

Պաղատանքով խառն յանդիմանութիւն մը դիմաւորեց գինքը ամիրային տան մէջ:

- Մոռցա՞ր զիս, Թադէոս աղա, հիմակ որ ամէնէն աւելի պէտք ունիմ քու օգնութեանդ, կ'ըսէր տիկին Մարկոսեան յուսահատի մը տխուր շեշտովը, խոստացար մոռնալ եղածը, բայց ահա շաբաթ մըն է մէջտեղ չկաս, ո՞ւր ես:

- Հանըմ, գլուխս քերելու ժամանակ չունիմ. աս եկեղեցիին գործերը միս միինակ իմ վրաս մնացած են, տակէն ելլալիք բան չէ; մեր թաղական աղաները հազըր լոպճի մարդիկ են, սէօզտէ թաղական են, կը նային որ Մերկերեանը չինէ, չակէ, կարգադրէ իրենք ալ ճախս ընեն ... հանըմ, հաւատա խօսքիս, աս զաւալըն չըլլայ նէ՝ ժամ դպրոց գլուխնին կ'առնեն կ'երթան ... տէ, աւելցուց մարգուկը զառնօրէն, խըյմէթս ալ չիյտեն, հասնողը Մերկերեանին միսը կ'ուտէ ...

Տիկին Մարկոսեան միամիտ ըմբոստացում մը ունեցաւ ազգային այս ուրացուած, չգնահատուած մեծ անձնուիրութեան հանդէպ, վայրկեան մը իսկ չտարակուսելով անոր անկեղծութեանը, անշահախնդրութեանը.

- Խենթութիւն է ըրածդ, աղա, ինչո՞ւ սանկ ապերախտ ազգի մը համար հոգիդ կը հանես, մեզքը չէ՞ս քիչ մըն ալ թող ուրիշները ընեն, ինչո՞ւդ պէտք...

- Ըլլար, հանըմ, չըլլար, կը պատասխանէր զանձապահը ժպիտով մը որուն մէջ կամաւոր մարտիրոսացման ճառագայթ կար, հող չէ՛, մենք մեր պարտքը կատարենք աէ թող խըյմէթնիս չգիտնան, հարկաւ օր մը չէ օր մը կը հասկնան ... մեր ճակատը սանկ գրուեր է, ազգին համար աշխատիլ, ազգին համար մեռնիլ ... Ծանըմ, հիմա ձգէ ատոնք, մենք մեզի նայինք, ընտո՞ր էք, Արշակը ո՞ւր է ...

- Մեր վիճակը մի՛ հարցըներ, Թադէոս աղա, հառաչեց հանըմը, մէկէնիմէկ իր անձնական ցաւերուն դառնալով ... Ի՞նչ պիտի ընեմ չեմ գիտեր, շուարած մնացած եմ ... Ի՞նչ պիտի ըլլայ Արշակս, դուն գիտես, Թադէոս աղա, քենէ զատ մէկը չունիմ որ ինծի խորհուրդ տայ, ճամբայ մը ցուցունէ ...

- Այնքան մի՛ մտածեր, հանըմ, հարկաւ բան մը պիտի ընենք Արշակնիս. կ'օգտէ որ խելացի է, աշխատասէր է, դեռ քանի՞ տարու կայ ... տասնչորսը մտա՞ւ...

- Մտա՛ւ, մտա՛ւ, անցա՛ւ ալ, հառաչեց վշտաբեկ մայրը, միտքը բերելով այն աճեցումը որուն ենթարկուած էր իր որդին:

- Ի՞նչ ընելու միտք ունիս զաւկդ, հանըմ, հարցուց զանձապահը:

- Չեմ գիտեր, Թադէոս աղա, շուարած եմ, դուն փորձառու մարդ ես, դուն ըսէ, ի՞նչ ընենք:

- Հը՛, ըրաւ մարդուկը աջ ձեռքովը մօրուքը բռնելով, աչքերը գետնին յառած, իր արգաւանդ երեւակայութեան սահմաններուն մէջ ուղեւորութիւն մը ընելու ձեւով:

(Շար. 61)

Տէր եւ Տիկին Նիքոլա Քէօսէեան, Օր. Ժաքլին Քանարեան, Տէր եւ Տիկին Սերժ Պապիկեան, Օրիորդներ՝ Էլէն եւ Իռէն Քէօսէեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ մեծ - հօր՝

ԼԵՒՈՆ ՔԱՆԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հինգշաբթի, Մայիս 12-ին, 88 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի, Մայիս 16, ժամը 14-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին զաւակներուն:

Տէր եւ Տիկին Նշան եւ Շուշան Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ եւ Աստղիկ Ճանիկեան եւ զաւակները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի հօր եւ մեծ - հօր՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ

(Սեբաստիոյ Կովտուն գիւղէն)

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 14-ին, 97 տարեկանին, իր բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Մայիս 19-ին, առաւօտեան ժամը 10.30-ին Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, 6 Ավընիւ Պուրկէն: Մարմինը կը փոխադրուի Իսի - լը - Մուլինոյի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը կ'ողբայ իր սիրելի ընկերուհիներէն՝ Ալիս Վիվիանի վաղահաս մահը, ցաւակցութիւններ կը ներկայացնէ ողբացեալին ընտանիքին, եւ փոխան ծաղիկի 200 Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան: Այս տխուր առթիւ, շնորհակալութեամբ ստացած է իր դպրոցին համար. - 150 Ֆ. ողբացեալին մօրմէն՝ Տիկին Ա. Ասլանեանէ: Ստացած է նաեւ 300 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Գր. Բալոյեանէ, 100 Ֆ. Տիկին Վարդուհի Ռստիկեանէ, 100 Ֆ. Պ. Աստուր Քզըլեանէ, 100 Ֆ. Տիկին Սիւզան Կարապետեանէ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՑՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

ՆԻ

ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՅԻՍ 22:

Ժամը 8-ին, Ֆրանս - քիւլթիւռ ձայնասփիւռի կայարանէն, Հայոց պատմութիւնը հատորին շուրջ: Կը մասնակցին.- Անահիտ Տէր - Մինասեան, Ժեռար Տէտէեան, Փրոֆ. Տիգրան Գույումճեան:

×

Ժամը 9.30-ին, Հեռատեսիլի Ա. կայանէն, Հայկ. յայտագիր: Կը մասնակցին.- Ժան - Փիէր Մահէ, Տոքթ. Ժ. Մ. Թիէրի եւ Ժերար Տէտէեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.- Լիոնի Կարմիր Խաչ 1000, Տիկին Ազատուհի Պահատուրեան 1000 Ֆ. դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Արման Պահատուրեան եւ զաւակները 1000 Ֆ. դպրոցին, Այրի Տիկին Տէր - Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Մարգարեան, Այրի Տիկին Ոսկերիչեան, Այրի Տիկին Պօղոսեան, եւ Տէր եւ Տիկին Հալաճեանէ 500-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Զաքարեան 100 եկեղեցւոյ եւ 100 Ֆ. ալ դպրոցին, Տիկին Վերժին, Տիկին Յովակիմեան, Տիկին Պալթաօղլու, Տէր եւ Տիկին Թոփճեան 100-ական Ֆ. եկեղեցւոյ:

×

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցին ստացած է հետեւեալ նուէրները.- Սահակ Գաբրիէլեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին բժ. Ջաւէն Գաբրիէլեան 300, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տիրիքեան, Այրի Տիկին Սաթենիկ Թիւթէլեան 200-ական, Պօզեան ընտանիք, Գուրգէն Փիրանեան 100-ական Ֆ., Յարութիւն Տէրոյեան 30, Սոնիա Փիլիկեան 50 Ֆ.:

Կարպիս Տիրիքեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տիրիքեան, Տիկին Պօզեան, Տիկին Իսքէնտէրեան 200-ական, Պօզեան ընտանիք 100 Ֆրանք: Այլ նուէրներ՝ Յովհաննէս Տէր - Մինասեան եւ Արզումեան ընտանիք 50-ական Ֆ.:

ADER PICARD TAJAN

COMMISSAIRES - PRISEURS ASSOCIES
12, Rue Favart — 75002 Paris
Tél.: 261. 80. 07

VENTE AUX ENCHERES PUBLIQUES

AU NOUVEAU DROUOT (Salle 2)
9, Rue Drouot — 75009 Paris
Vendredi, 3 Juin, à 14h. 15

BIBLIOTHEQUE ARMENIENNE

LIVRES relatifs aux voyages en Orient à :
l'Histoire, la Littérature
et les Arts Arméniens
Dictionnaires — Atlas

IMPORTANT ENSEMBLE DE GRAVURES
DU 17e — 18e — 19e SIECLE
Vues de Sites et Monuments
Portraits et Scènes
Cartes géographiques

Expert : Mme. Anne-Marie KEVORKIAN
21, quai Malaquais — 75006 Paris
Tél.: 260. 72. 91

Exposition publique :
Jeudi 2 Juin de 11h. à 18h.

L'ASSOCIATION CULTURELLE
HAMAZKAÏNE

présente

LES MERCREDIS
DE LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
DE PARIS

Série de 6 conférences débats, tous les mercredis à 20h45 précises, 17 rue Bleue, (M° Cadet)

Mercredi 18 Mai : Yves Ternon présente son dernier livre «La Cause arménienne»

Mercredi 25 Mai : Marc Nichanian, écrivain essayiste présente la revue «G A M»

(a suivre)

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, Rue Thouin — 75005 Paris

Jeudi, 19 mai à 20h. 45

CONFERENCE DE
FREDERIC FEYDIT

Sur : «Les influences de la politique interieure et exterieure sur la création de l'alphabet arménien».

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Հայ Աղքատախնամ ընկերակցութեան տարեկան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 18, Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 20.45-ին Ընկերակցութեան կեդրոնը՝ 77 ռիւ Լա Ֆայէթ, 75009 Փարիզ:

Արտակարգ ընդհանուր ժողով. տեղի պիտի ունենայ նաեւ նոյն գիշերը ժամը 20.30-ին կեդրոնին մէջ:

Անդամներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Մանկանց Բոյնը բաց պիտի ըլլայ ամէն օր Մայիս 16-էն սկսեալ:

Յուլիսին կ'ընդունուին 6 - 13 տարեկան մանուկներ առանձին կամ ընկերակցութեա մրիրենց ծնողքներուն:

Օգոստոսին կ'ընդունուին ամէն տարիքի հայրենակիցներ, :

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝ 985 - 36 - 53 :

Մայիս 15-էն վերջ 16 (31) 21 - 77 - 63

Moyen d'accès : Par turbotrain en 2 heures
Gare St. Lazare-Bayeux

Itinéraire par route : Autoroute de l'ouest, Evreux, Lisieux, Caen, Bayeux, Port en Bessin, Ste. Honorine des Pertes «Les Divettes»

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ի նպաստ եկեղեցւոյ ներքին թէ արտաքին նորոգութեանց:

ԳԱՌՋՈՒ-ի գործին վերարտադրութիւնները (ոըփրոտիւքսիոն) կը վաճառուին եկեղեցւոյ դիւանը.-

339, Ave. du Prado - 13008 Marseille

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հիմնադրութեան յիսնամեակը Կիրակի, Յունիս 19-ին:

Մանրամասնութիւններ յաջորդիւ:

LA CAPPADOCE

RESTAURANT ARMÉNIEN

OUVERT TOUS LES SOIRS DE 20h30 A L'AUBE

SAUF LUNDI

*

ORCHESTRE et CHANTEUR
tous les soirs

AUTOROUTE A 4 — 1ère SORTIE — PONT DE CHARENTON
BORD DE SEINE

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

RESERVATION
tél. 375.05.30

TRANSTOURS

Calendrier des Départs
pour l'ARMÉNIE:

9-22 juillet : Paris - Leningrad - Moscou - Erévan
4-19 août : Lyon - Paris - Moscou - Erévan
5-20 août : Paris - Moscou - Erévan
6-19 août : Marseille - Moscou - Erévan
6-21 septembre : Paris - Moscou - Erévan
3-18 septembre : Marseille - Moscou - Erévan
4-19 octobre : Paris - Moscou - Erévan

Inscription : TRANSTOUR, 25, rue d'Argenteuil, 75002 Paris tél. 261 - 58 - 28

U. J. A. **FOOTBALL** ALFORTVILLE

POUR LA PREMIERE FOIS EN FRANCE

MINI - MUNDIAL DES ARMENIENS

PENTECOTE 1983

COUPE BOGHOS DAVIDIAN

Stade Municipal d'ALFORTVILLE
28 Quai Blanqui

— DIMANCHE 22 MAI —
Début des matches à 8 heures

VIENNE	VALENCE
ALFORTVILLE	HOMENETMEN-BEYROUTH (LIBAN)
LYON DECINES	MARSEILLE-ARDZIV
HOMENETMEN-FRANCE	ISSY-les-MOULINEAUX

à 19 heures au stade

Soirée arménienne

BUVETTE RESTAURATION GRILLADES BAR

— LUNDI 23 MAI —

— MATIN :	8h. - 12h.	CLASSEMENT
— APRES MIDI :	14h.	PRESENTATION DES EQUIPES PARTICIPANTES REMISE DES FANIONS
	15h. 30	FINALE REMISE DES COUPES

RESTAURATION, BAR

Réservation des places au stade et Café Philippe : 375. 61. 35
Renseignements : SIMONIAN : 375. 20. 91

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
18
MERCREDI
18 MAI
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.438 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 58e ANNÉE — No 15.438

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ քուէարկեց, անշուշտ, զինուորական ծառայութեան (մկրտուած՝ ազգ. ծառայութիւն) նոր օրինագիծը, որու հայրն է՝ Պաշտպանութեան Նախարար Շ. Էռնիւ: Մասնաւոր նորութիւն մը չկայ, թէեւ ՀՀՀ-ի (Շիրաք) երեսփոխանները դէմ քուէարկեցին, մինչ ԻՒՏԻ: էՖ-ը ձեռնպահ մնաց, բացի «խղճի առարկութիւն» ներկայացողներէն, որոնք նկատի պիտի առնուին: Կանչուելու տարիքը 18 տարեկանէն իսկ կարելի կը դառնայ (ներկայիս՝ 19 էր): Տեւողութիւնը 12 ամիս կը մնայ, բայց նորութիւն մը կայ, ուզողը կրնայ 4-էն 24 ամիս երկարաձգումի դիմում ընել: Նախարարութիւնը կ'ըսէ թէ առիկա թոյլ կուտայ երիտասարդներ կազմելու թեքնիք եւ այլ պաշտօններու: Գալով, ուրեմն, խղճի հարց դնողներուն, կրկին ստիպուած են երկու տարուան ծառայութիւն մը ընել, քաղաքային սպասարկութեան մը մէջ, բայց առիկա գրեթէ մեքենաբար կը կատարուի:

ԽԱԼՏԷԻ (Լիբանան) մէջ էր նախ, որ Երեքշաբթի օր, կը ստորագրուէր Իսրայէլ - Լիբանան համաձայնագիրը, որ վերջ կը դնէ պատերազմական վիճակին: Նոր պատրանք ունեցող չկայ, թէեւ առոր հետեւանքին մասին, մինչ Սուրիա միշտ դէմ է: Ստորագրութիւն մըն ալ պիտի կատարուի Քիրաթ - Շմոնէ, իսրայէլեան հողամասի վրայ: 37 հանդիպումէ եւ 138 օր բանակցութիւններէ ետք է որ կարելի եղաւ համաձայնութեան մը գալ: Արաֆաթ ալ դէմ արտայայտուեցաւ այս կարգադրութեան, Դամասկոս խօսած ճառի մը ընթացքին: Ցայտնելէ ետք թէ Ուրբաթ և Շաբաթ Պեքաայի հովիտը (Լիբանան) գացած էր, ՊԱԿ-ի պարագլուխը շեշտած է թէ «Շրջանը դուրս հանելու համար այս անելէն, միակ միջոցն այն է, որ արաբական Պետութիւնները պատերազմի դիմեն, փոխելու համար ուժերու հաւասարակշռութիւնը»:

ՖՐԱՆՍԱ - ԳԵՐՄԱՆԻԱ հերթական հանդիպումը, բարձրագոյն աստիճանի վրայ, այս անգամ տեղի ունեցաւ Փարիզ եւ Երեքշաբթի առտու նոյնիսկ իր անձնական տան մէջ էր (ռիւ տը Պիէվր), որ Նախագահ Միթերան կ'ընդունէր նախարարապետ Հելմուտ Քոհլը: 1982-ին Ֆրանսայի բացը Գերմանիոյ հանդէպ 38 միլիառ էր, ինչ որ «անհանդուրժելի» որակեց Տիկին էտիթ Քրէսոն, արտաքին առեւտուրի նախարարը: Ֆրանսա եւ Գերմանիա համաձայն են եւրոպական պաշտպանութեան հարցին շուրջ, բայց ո՛չ միւս հարցերուն, գլխաւորաբար տնտեսական: Արեւմտեան Գերմանիոյ Ելմտական նախարարը՝ Լամպստորֆ բոլորովին մերժեց որ իր երկիրը վայրաշարժի (լոքոմոթիւ) դեր խաղայ, զարկ տալու համար եւրոպական տնտեսութեան, ինչպէս կ'ուզէ Ֆրանսա: Պոն կը խորհի թէ, ցարդ, բաւական բան ըրած է արդէն Ֆրանսայի համար, ընդունելով դրամական վերջին վերաճշդումները:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ հողագործական հարցերը որոշ ելքի մը հասան առջի օր: Եւրոպային գիներու յաւելումին միջինն է՝ 4,2%, իսկ Ֆրանսայի գիւղատնտեսները այս կարգադրութեամբ 8% յաւելում կրնան ընել:

ՏՈԼԱՐԸ «պատմական» մրցանիշ մը եւս կոտրեց 7 Ֆ. 41-ի հասնելով Երկուշաբթի օր, Փարիզի սակարանը: Ինչ որ աւելի մտահոգած է սակայն մասնագէտները, այն է որ գերմանական մարքը պահած է բարձր սակ մը, 3,013:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ տնտեսական հասարակապետութեան ելմտական նախարարներու ժողովը ընդունեցաւ Ֆրանսայի դիմումը եւ որոշեց 27 միլիառ ֆրանք փոխ տալ, շուրջ 6 տարուան շրջանի մը համար: Սակը դեռ յայտնի չէ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ բանտերը 99 հազար հոգի կայ ըստ պաշտօնական թիւերու: Նախկին բանտարկեալ մը կը վկայէ, որ անխուսափելի և աւանդական է նախ մէկը փոցը, հազիւ թէ ձերբակալուած մէկը ոստիկանատուն կը մտնէ: Ապա՝ յաճախակի է չարչարանքը, ինչ որ, արդէն, զինուորականներն ալ կ'ընդունին: Մնաց որ, չարչարանքը այս վարչակարգին հընարքը չէ, միշտ գոյութիւն ունեցած է: Մամաքի բանտի հին «վարձակալ» մը, կը պատմէ թէ ելեկտրական ցնցումները, երկու դաստակներէ կախաղան հանելը, մէկ ոտքի վրայ ժամերով ոտքի մնալը, մէկ մատը պատին կպած, ընթացիկ բաներ են:

ՆԱԽԿԻՆ ԶՕՐ. ԹՈՒՐԿՈՒԹ ՍՈՒՆԱԼՓ, (66 տարեկան), նոր կուսակցութիւն մը հիմնեց Թուրքիոյ մէջ, քաղաքական որեւէ գործունէութեան 33 ամսուան արգելքէ ետք: Արգելքի վերացման առաջին օրն էր եւ անմիջապէս ծնաւ Սունալփի «Կուսակցութիւն ազգայնական ժողովրդավարութեան մը համար»: Ուրիշներ ալ կը պատրաստուին նոր կուսակցութիւններու ծնունդ տալ: Ասոնց կարգին կը յիշուին՝ նախկին վարչապետ Տէմիրէլի շատ մօտ փաստաբան մը՝ Հիւսամէթթին Ճինտորուք, Թուրկութ Էօզալ, որ գործի շըրջանակներու օժանդակութիւնը կը վայելէ, ձախ կեդրոնը կայ՝ Նէճտէթ Ճալփ, որու շուրջ կը համախմբուին Պիւլէնթ Էճէվիթի բարեկամները:

ՔԱՆՆԻ շարժանկարի փառատօնին, այս տարի ալ ժապաւէն մը կը ներկայացուի Ըլմազ Կիւնէյէ, որու «Եոլ»ը պարգեւատրուած էր անցեալ տարի: Այս անգամ, Թուրք բեմադիրը, ազատ Ֆրանսայի մէջ է, որ պատրաստած է «Պատ»ը եւ ոչ թէ բանտէն, ինչպէս «Եոլ»ը եւ «չար լեզուները» կ'ըսեն թէ աւելի յաջող էր, երբ ուրիշներ կ'աշխատէին իր ցուցմունքներով: Ինք շատ յուսախաբ է Ֆրանսայէն եւ վճռած է այլեւս երբեք ֆիլմ չդարձնել Ֆրանսայի մէջ: Կը մեղադրուի նաեւ այն մեթոտներուն համար, զորս ի գործ դրած է մանուկներու հետ, այս ֆիլմին համար: Ինքզինքը կ'արդարացնէ ըսելով թէ եթէ բրտութիւններ չգործածէր, ամէն ինչ արուեստական բնոյթ կ'ունենար:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՅԻՍ 10 - 12)

«ԱՐԱՐԱՏ» - «ՆԻՍՏՐՈՒ» ԽԱՂԸ (*)

Խորհրդային 46-րդ ախոյենութեան մրցաշարքի 9-րդ հանգրուանին, «Արարատ» իր դաշտին վրայ յաղթեց Քիշնեւի «Նիստրու»ի (1 - 0): Ծանօթ է, որ նախ քան այդ հանդիպումը Երեւանցիները երկու ծանր պարտութիւն կրած էին Դոնեցկի «Շախտեոր»էն (0 - 3) եւ Դնեպրոպետրովսկի «Դնեպր»էն (0 - 4). Հետեւաբար Քիշնեւցիներու հետ խաղին արդիւնքը կարեւոր էր «Արարատ»ի տըղոց բարոյական կորովը բարձրացնելու համար: Առաջին կիսախաղին կողմերը ոչ մէկ արդիւնքի կրցած են հասնիլ: Քիշնեւցիները իրենց բերդին առջեւ կուռ պաշտպանութիւն մը ստեղծած են եւ խիստ հսկողութեան տակ առած «Արարատ»ի գրոհներու կազմակերպիչը՝ Խորէն Յովհաննիսեանը: Կոլ նշանակելու ըսքանչելի առիթներ փախցուցած են Աշոտ Սահակեան եւ Ալեքսանդր Քերոբեան: Երկրորդ կիսախաղին «Արարատ»ի տըղաքը աւելի կազմակերպուած խաղարկութիւն մը ցուցաբերած են եւ անընդհատ վտանգի մատնած հիւրերու բերդը: Եղած է պահ մը, երբ ստոյգ կոլէ մը իր բերդը փրկելու համար Քիշնեւի յետապահը ձեռքով ետ մղած է գնդակը. փենալթիի հարուածը վստահուած է Խորէն Յովհաննիսեանի, որ չէ յաջողած զայն կոլի վերածել: Ի վերջոյ, խաղի աւարտին երկու վայրկեան մնացած Համլետ Միխիթարեան յաջողած է նշանակել կոլ մը եւ ապահովել յաղթանակ մը իր խումբին:

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Մայիս 10-ի թիւով:

×

ՇԱԽՏԵՈՐ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿԱԿԻՐ

Խորհրդային բաժակի աւարտական խաղը տեղի ունեցաւ Մայիս 9-ին՝ Մոսկուա, Դոնեցկի «Շախտեոր»ի եւ Խարկովի «Մետալիստ»ի միջեւ: «Շախտեոր» 0-ի դէմ 1 կէտով յաղթելով, չորրորդ անգամ ըլլալով տիրացաւ բաժակին:

×

ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ
ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Երեւանի 2-րդ մանկական հիւանդանոցի երգչախումբը պարգեւատրուած է «Ժողովրդական խումբ» կոչումով: 12 տարուան անցեալ ունեցող երգչախումբը, որ կազմուած է 30 բժիշկներէ, բազմաթիւ մրցանակներու դափնեկիր է: Երգացանկը բաղկացած է հայ, ռուս եւ արտասահմանի այլ երաժիշտներու դասական գործերէ: Մասնաւոր վարպետութեամբ կը մեկնաբանէ Մոցարթի, Շոփէնի, Կոմիտասի եւ Եկմալեանի յօրինումները: Խմբավարն է Արտէն Պօղոսեան:

×

ՀՆԱԴԱՐԵԱՆ ՇԻՆԱՐԱՐՆԵՐՈՒ
«ԳԱՂՏՆԻՔ»Ը

Ջուարթնոցի աւերակները հետազօտող մասնագէտներ կը պնդեն, թէ հնադարեան Հայաստանի շինարարները, լուծելով ճարտարապետական բարդ հարցեր, մասնաւոր ուշադրութիւն կը դարձնէին շինանիւթերու ընտրութեան: Է. դարուն Ներսէս շինարար կաթողիկոսի կառուցած այդ տաճարը իր ժամանակի պաշտամունքի միւս շինութիւններէն կը տարբերի իր վեհութեամբ եւ շինարարական լուծումներու համարձակութեամբ: Տաճարի աւերակներուն մէջ հետազօտողները յայտնաբերած են շատ թեթեւ շինանիւթ մը, որ արտաքինէն կը նմանի ծակոտկէն բազալտի: Այդ շինանիւթի բընոյթը պարզելու համար կատարուած են բնագիտական եւ տարրալուծական մանրակրկիտ հետազօտութիւններ, որոնք ցոյց տուած են, որ Զուարթնոցի աւերակներուն մէջ յայտնաբերուած շատ թեթեւ այդ քարը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ արուեստականօրէն փքուած սովորական օպսիտիանը (սատանի քար): Քարը փըքելու համար անհրաժեշտ բարձր ջերմաստիճան ապահովելը այն ժամանակ մասնաւոր դժուարութիւն մը չէր ներկայացներ: Ծանօթ է, որ Ն. Ք. 3-րդ հազարամեակին Հայաստանի մէջ կրնային մետաղ ձուլել եւ ապակի հալեցնել: Արդ, մասնագէտներ կ'եզրակացնեն, որ թէքնիք նոր եղանակներու եւ այն ժամանակուան համար արտասովոր շինանիւթերու գործածութիւնը նպաստած է հայկական ազգային ճարտարապետութեան գլուխգործոցի՝ Զուարթնոցի շինարարական լուծումներու իրականացման. միւս կողմէ՝ կառուցուածքներու ծանրութեան թեթեւացման նպատակով շինարարութեան մէջ գործածուող օպսիտիանի փքման «գաղտնիք»ը ծանօթ էր Հայաստանի մէջ Է. դարուն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ
ՌՈԲԵՐ ՍՈՒԽՈՒԴԵԱՆ
ՊՏՈՒՂ - ԲԱՆՋԱՐԵՂԷՆԻ ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթը Մայիս 12-ի իր թիւով կը հաղորդէ որ Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումը Սոկրատ Վաղարշակի Առաքելեանը» ազատել է «պտուղ - բանջարեղէնի տնտեսութեան նախարարի պաշտօնէն եւ հանգստեան կոչեր: Սոկրատ Առաքելեան՝ որ սննդի արդիւնաբերութեան նախարար էր նախապէս, 1981 Փետրուար 11-էն ի վեր կը վարէր պըտուղ - բանջարեղէնի տնտեսութեան նախարարի պաշտօնը: Զինք փոխարինած է Ռոբեր Ասքանազի Սուխուդեան:

×

ԲԱԲԿԷՆ ՍԱՐԿԻՍՈՎԻ
ԳԻՐՔԸ

Երեւանի մէջ լոյս տեսած է Հայաստանի Նախագահ Բաբկէն Սարկիսովի «Սովետական ժողովուրդների մեծ ընտանիքում» գիրքը, ուր հեղինակը կը խօսի Հայաստանի տնտեսութեան, կրթութեան, գիտութեան եւ մշակոյթի զանազան կալուածներու մէջ ձեռք ձգուած նուաճումներու մասին:

×

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԻ
ԵՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻ

Պլովդիւի գարնանային միջազգային տօնավաճառին առաջին անգամ ըլլալով կը մասնակցի Կիրովականի մորթիի-մուշտակի գործատունը, ներկայացնելով նուրբ մորթիէ կարուած կանացի, այր մարդու եւ մանկական մօտ տասը նորաձեւ մուշտակներ եւ կէս մուշտակներ:

Ուրիշ ցուցահանդէսի մը, որ տեղի կ'ունենայ Պուտափեշտ, ապա՝ Տեոր (Հունգարիա), կը մասնակցին Կիրովականէն մօտ տասը արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններ եւ գիտական հիմնարկներ:

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԻՆ ԾԱԳՄԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՌՕՏ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Քաղեց՝ ԾՐԱՐՈՒՆԻ

(Բ. եւ վերջ)

1729-ին այս եկեղեցին կ'այրի, բայց Յովհաննէս Կոլոտ Պատրիարք զայն կը նորոգէ, աւելի վայելուչ կերպով՝ Ակնցի Երիվանենց Սեղբոս Ամիրայի աջակցութեամբ:

ԺԷ. դարուն վերջերը Պոլսոյ բնակչութիւնը հետեւեալ տեսքը կը պարզէր: Գումգաբու, Լանկա եւ Եէնիգաբու, Ս. Աստուածածին Մայր եկեղեցիով՝ ամէնէն հոծ ու հայաշատ թաղերն էին:

Սամաթիա հազարէ աւելի տուն կար՝ Ս. Գէորգ եկեղեցիով: Աստ կը յաջորդէին, Էտիրնէգաբու, Պալաթ, Էյուպ եւ Խասգիւղ՝ Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցիով: Ղալաթիա ունէր իր Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին: Հայաշատ թաղ էր: Սկիւտարի Եէնի Մահալլէ թաղը, իր Ս. Կարապետ եկեղեցիով: 1697-ին Աբրահամ քահանայի միջոցաւ կը հիմնուի Սկիւտարի Ս. Խաչ եկեղեցին, որուն շուրջ հայաշատ գաղութ մը կար արդէն:

Պէշիկթաշի մէջ, քիչ Հայեր գոյութիւն ունէին այդ օրերուն: Ասոնք, «Ս. Աստուածածին» անունով՝ փոքրիկ «հոգետուն» մը ունէին:

Օրթագիւղի մէջ ալ, սակաւաթիւ Հայեր կային, իրենց «ժամատուն»ով: Այս ժամատունը «Ս. Կիրակոս», ապա «Խընդրակատար» կոչուած է՝ այդ դարուն: Գուրուչէշմէի Հայերն ալ, ժամատուն մը ունէին, ասոնք «Ս. Խաչ» անունով եկեղեցի մը եւ իրենց սեփական գերեզմանատունը ունեցած են յետագային: Այդ օրերուն, սակաւաթիւ Հայեր գոյութիւն ունեցած են Եէնիգիւղի մէջ, առանց ժամատունի: Հազիւ 1796-ին կը յիշուի Եէնիգիւղի «Ս. Աստուածածին» եկեղեցին, որ 1834-ին նորոգութիւն կըրած է:

ԺԷ. դարուն վերջերը Պոլիս 8000 հայ տուն կը յիշուի 50·000 դաւառացի Հայերով: Վոսփորի եզերքը, բառին խկական առումով, հայ գաղութներ չենք ունեցած: Հազիւ ԺԸ. դարուն վերջերը, այնտեղ եւս, փոքրաթիւ հայ գաղութ մը կը հաստատուի: Գալով եկեղեցիներու վարչութեան, այն ատենները այսօրուան նման թաղականներ չկային, այլ եկեղեցիներու հողը յանձնուած կ'ըլլար ամիրայի մը, որ այդ պարագային՝ «միւթեվէլլի» տիտղոսը կը կրէր:

Այստեղ կ'արժէ, քանի մը խօսք ալ, անհետացած հայ եկեղեցիներու մասին ըսել: Պատմականօրէն, Հայերու Ս. Սարգիս եկեղեցին Պոլսոյ գրաւումէն առաջ գոյութիւն ունէր: 1360-ին ընդօրինակուած քերականութեան մը յիշատակարանը «ընդ հովանեաւ Ս. Սարգսի» կը գրէ եւ թուականն ալ «ՊԹ» 1360 կը դնէ: (Մայր ցուցակ Տաշեան 782): Ուրիշ յիշատակարան մըն ալ (Մօտ ի Ղալատան, ընդ հովանեաւ Սուրբ Սարգսի) գրելով մեզի կ'ապացուցանէ որ այդ եկեղեցին Ղալաթիա կը գտնուէր: Գալով Ղալաթիոյ «Ս. Գր. Լուսաւորիչ» եկեղեցիին, ան 1436ին շինուած կը գտնենք: Ըստ պատմական տուեալներու, Գարակէօմրիւքի Ս. Նիկողայոս եկեղեցին լատինական ծագում ունեցած է, ուր մինչեւ ԺԷ. դար. դոմինիկեան կրօնաւորներ կը բնակէին: Հայերը, սկիզբները սեփական եկեղեցի չունենալով, իրենց պաշտամունքը այս եկեղեցւոյն մէջ կատարած են:

Գրիգոր Դարանաղցի, այս եկեղեցւոյ մասին գրելով «կէսն Փրանկկաց է եւ կէսն մեր Հայոց ազգին, ի հնուց հետէ» կը գրէ:

Վերոյիշեալ եկեղեցւոյ քով եղած է նաեւ Երուսաղէմի օթեւանը: Այս եկեղեցին ժամանակի անցուդարձերուն պատճառաւ կը կնքուի եւ ժամանակ մը փակ կը մնայ. յետագային անոր գտնուած տեղւոյն վրայ «Քէֆէլի ճամի»ն կառուցուած կը գտնենք:

Գարակիւմրիւքի մէջ, Հայեր ունեցած են Ս. Յովհ. Ոսկեբերան անունով եկեղեցի մը: Ան այսօր գոյութիւն չունի: Պարոնեան, իր «պտոյտ մը Պոլսոյ թաղերուն մէջ» երգիծաբանական հատորով մեզի այդ եկեղեցւոյ մասին հետեւեալ տեղեկութիւնը կուտայ. «Ահա Գարակիւմրիւկի եկեղեցին, որուն անունն է Ոսկեբերան, եւ ուր կայ հրաշագործ Աստուածածինը: Ուխտատեղի է. ջերմեռանդ եւ բարեպաշտ ուխտաւորները «պըզտիկ Զարխափան» կ'անուանեն այս պզօթից տունը: Աւանդութեան համաձայն, Հայեր, Թօփգաբուի դրան մօտ, «Ս. Թորոս» անունով եկեղեցի մը ունեցած են: Իսկ ոմանք 1552-ի յիշատակարանի մը վրայ յենելով, զայն Էտիրնէգաբուի մօտ կը համարեն»:

Լանկա Թաղին մէջ, Հայեր, երկու եկեղեցի ունէին «Ս. Սարգիս» Զինիլի Համամի մօտ եւ միւսը Հիսար տիպի «Ս. Նիկողայոս» անուններով: Այս վերջինս Եէնի Գաբուի դրան մօտ էր: Այս երկու եկեղեցիները, այրած ու վերաշինուած են թէեւ, բայց անոնցմէ հետք մը չէ մընացած այսօր: Հայեր այստեղ «Զարխափան Ս. Աստուածածին» անունով եկեղեցի մըն ալ ունեցած են: Ամրոտվլաթի Սաղմոսին յիշատակարանին մէջ (1480-ական թուականներուն), հետեւեալ նախադասութիւնը կը գտնենք. «... մեծ համբաւ կայսերանիստ քաղաքս Ստամպօլ, ի դրան Զարխափան Ս. Աստուածածնի...»: Վերջին տարիներս, ինչպէս գիտենք, Խասգիւղի «Ս. Ստեփանոս» եկեղեցին ալ՝ ճամբու շինութեան պատճառաւ, պատմութեան խառնուեցաւ: Մենք Գասըմ փաշայի մէջ ալ, Ս. Յակոբ Մծբնայ Հայրապետի նուիրուած եկեղեցի մը ունեցած ենք, որ 1910-ին այրած է եւ այսօր այլեւս գոյութիւն չունի: Ժամանակին Վոսփորի մէջ ալ ունեցած ենք Սարըեարի Ս. Յակոբ եկեղեցին «որ փակեցաւ եւ ջնջեցաւ» կ'ըսէ Սարգիս Դպիր «առ ի չգոյէ հայ ժողովրդեան»:

Ժամանակին այդ շրջանին մէջ, պղնձի հանքեր գտնուած են, որոնք Թոզատէն բերուած հայ աշխատաւորներու միջոցաւ, կը շահագործուէին: Հաւանական է. որ այս եկեղեցին անոնք շինած ըլլան, եկեղեցի, որուն ո՛չ սկզբի ժամանակը եւ ո՛չ ալ փակման թուականը մեզի ծանօթ է:

Վոսփորի մէջ ունեցած ենք նաեւ Սթէնիայի «Ս. Կարապետ» եկեղեցին, որ 1920-է վերջ փակուած է եւ իր փայտակերտ շինուածքը՝ քայքայուելու դատապարտուած: Չէյթին Պուռնուի Ս. Յակոբն ալ, նմանապէս, այսօր դժբախտաբար գոյութիւն չունի:

Սկիւտար Եէնի Մահալլէի մէջ, Գրիգոր Շղթայակիր Երուսաղէմի Պատրիարքը, 1738-ին Երուսաղէմի Վանք բռնուած հաստատութիւնը կ'ընդարձակէ եւ մատուռ մըն ալ կ'օժտէ: Այս առթիւ կը դնէ վանքին այգիին (վանքին Պատրիարքի բաժինները, եւ ամառուան բնակութեան համար) տեղեր կը զարդարէ: Այս մատուռը «Ս. Յակոբի Չէբէզէն» կը կոչուի: Երուսաղէմատան Գումգաբու փոխադրուելէն վերջ, այս մատուռն ալ գոյութիւն ունենալէ դադրած է:

Թիարանի մէջ ալ, Լատիներու եւ Ֆրանսացիներու մատուռներու կողքին ունեցած ենք հայ մատուռ մը, «Ս. Յարութիւն» անունով: Այստեղ Թիարանի հայ գերիներու համար, Ս. պատարագ կը մատուցուէր: 1867-ին դեռ գոյութիւն ունէր ան: Յարութիւն Ամիրա Պէզճեան այս մատուռին գումար մը վաղ լրած է ժամանակին:

Իբր վերջաբան, կ'ուզենք շեշտել մեր բամբերուն առընթեր, թէ ունեցած ենք դեռ ուրիշ եկեղեցիներ ու մատուռներ, որոնք այսօր անհետ եղած են, եւ որոնց քանի մը հատին անունները թէեւ գիտենք, բայց անոնց տեղն իսկ ծանօթ չէ մեզի:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ԹԵՀՐԱՆ

Ապրիլեան Եղեռնի 68րդ տարեդարձի ոգեկոչման բազմաթիւ ձեռնարկներ տեղի ունեցած են ամբողջ շաբաթ մը՝ Թեհրանի զանազան սրահներու եւ դպրոցներու մէջ: Հայկ. Դատի, Սփիւռքի, հողային պահանջներու, հայ մշակոյթի տարբեր կալուածներու եւ այլ նիւթերու շուրջ դասախօսութիւններ, նահատակ գրագէտներու նուիրուած գրական երեկոյթներ, չարժանկարի, լուսապատկերներու ցուցադրութիւններ մաս կազմած են յայտագիրներուն:

Շաբաթ, Ապրիլ 23-ի երեկոյեան, Թեհրանի Ս. Սարգիս Մայր եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ՝ Ապրիլեան Եղեռնի Յուշարձանին առջեւ տեղի ունեցած է արարողութիւն մը, որու ընթացքին Ազգ. Իշխանութեանց, հաստատութիւններու եւ միութիւններու ներկայացուցիչները ծաղիկներ դրած են Յուշարձանին: Հոգեհանգստեան պաշտօնէն ետք խօսք առնելով առաջնորդը՝ Արտակ Արք. Մանուկեան, ոգեկոչած է Եղեռնը՝ տալով պատմականն ու պատճառները: Խօսք առած են նաեւ Թեմական Խորհուրդի, Միութեանց եւ երիտասարդութեան ներկայացուցիչները:

Ապրիլ 24-ի առաւօտեան պատարագած եւ քարոզած է Արտակ Արք. Մանուկեան: Առաջնորդարանի շրջափակը հաւաքուած են բազմահազար Հայեր (ըստ Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիք»ի՝ 40 հազար), որոնք յաւարտ եկեղեցական արարողութեանց ցոյց մը կատարած են Ս. Սարգիս եկեղեցիէն մինչեւ Ս. Աստուածածին եկեղեցի, անցնելով գլխաւոր պողոտաներէ, պաստառներով եւ կոչեր արձակելով: Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մօտերը Թեմին Առաջնորդը եւս միացած է ցուցարարներուն մինչեւ եկեղեցւոյ շրջափակը, ուր կարդացուած է բանաձեւ մը եւ խօսք առած է Առաջնորդը:

×

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱ

Ապրիլ 23-ին, Ս. Ամենափրկչեան վանքի շրջափակին մէջ բարձրացած Եղեռնի Յուշարձանին ծաղիկներ դրած են հայկական վարժարաններու աշակերտները: Իրիկունը հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է Վանքին մէջ. ապա՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Յուշարձանին մօտ:

Ապրիլ 24-ի առաւօտեան պատարագած եւ քարոզած է առաջնորդը՝ Կորիւն Եպիսկ. Պապեան: Յաւարտ պատարագի, աւելի քան 5000 Հայեր՝ Առաջնորդի եւ Ազգ. Իշխանութեանց մասնակցութեամբ, ցոյց մը կատարած են պաստառներով եւ կոչերով:

×

ՈՒՐՄԻԱ

Ապրիլ 23-ին, Գեարդապատ գիւղի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ ոգեկոչուած են ապրիլեան նահատակները: Գործադրուած է յայտագիր մը:

Ապրիլ 24-ին, Ուրմիոյ Ս. Սարգիս ե...

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱԶԱՋԵԱՆ

Եթէ այդ օրը խոստովանէի ամէն ինչ, ապա ցայսօր անուղ տառապանքը չէի կրի: Բայց վստահ չէի, որ այդ օրը նա չէր հեղնում ինձ: Ազնիւ խօսք, վստահ չէի: Ինձ թւում է, որ նա ինձ է փորձում:

Այդ օրից սկսեց նրա անտարբերութիւնը: Ես պարտուած էի: Այդ ինչպէ՞ս էր կարողանում, - առանց ոչինչ չէր եղել, - տեսնել ինձ, դուշակել աչքերնիս կանչը ու անտարբեր ձեւանալ: Այդ ի՞նչ հըզօր ուժ էր նրա մէջ: Ոչ, այդ երեւոյթը իմ մէջ չէր զրգռում աւելի ուժեղ հակում նրան ձգտելու, նրա այդ կեցուածքը ինձ չէր մղում խանդելու կամ հրապուրանքս սիրահետման վերածելու: Գիտակցութիւնը մեծ լարում է պահանջում մեծ զգացմունքները զսպելու համար: Բայց նրա գեղեցկութիւնը ինձ մըտածել էր տալիս թերագնահատել ինքս ինձ ու ասել...

– Նա ո՛ւր, ես՝ ո՛ւր... Միթէ նա ինձ չէր փորձում:

- 7 -

«Թանկագինս, Սոնա.

Այսպէս պատահեց:

Ալիոշան կիսապառկած - կիսանստած էր ապրում եւ նրա դիմաց, սենեակի պատի տակ, յատակաթաթերի վրայ, կիսանըստած էր ապրում Ֆամիլը: Չէր քնում, երբ չէր քնում Ալիոշան: Չէր ուտում, երբ չէր ուտում Ալիոշան: Ջուր էր խմում ամէն անգամ, երբ ջուր էր խմում Ալիոշան: Հաւասարապէս յուզուած էին երկուսը, եւ Ֆամիլը՝ աւելի արագ:

Մեզ էր անստանը:

Բարակից՝ որսորդական շնից, մնաց տնային մի ազնիւ կենդանի, աւելի անձայն, քան Ալիոշան: Չէր հաչում, չէր մռնչում, չէր հոտոտում, թափ չէր տալիս գլուխը, չէր թօթափւում ամբողջ մարմնով մէկ, ինչպէս անում են շները, երբ սթափւում են թմրութիւնից: Չէր սրում ականջները առաջուայ նման, երբ առաջին յարկից օտար ոտնաձայներ էին գալիս: Պոչը չէր տնկում:

Կորցրել էր հպարտութիւնը:

Տխրօղ դիմաց՝ հալւում էր, կքւում, քիչ - քիչ, մկան առ մկան, կորցնում էր քաշից, ուժից, աշխուժութիւնից, եռանդից:

Շարժւում էր:

Այդ շարժումը այնքան էր, որքան Ալիոշան էր շարժւում, այսինքն՝ անկողնուց մինչեւ լուացարան: Գնում էր Ալիոշայի ետեւից ու նրա հետ վերադառնում, եւ երկուսն էլ ընդունում էին իրենց առաջուայ դիրքը:

Երբ Ալիոշան սկսեց արիւն կորցնել, Ֆամիլը սկսեց մնդստալ: Ես գիտէի, որ նա լաց է լինում:

Մահից երկու օր առաջ, Ալիոշան պահանջեց որսորդական ընկերութիւն եւ խնդրեց Միխայիլ Դոկարեովին: Նա իր ընկերն էր: Եկաւ Միխայիլը: Ֆամիլը հոտոտեց նրան, լպստեց, բայց այնքան էր հիւծուել, որ յիշողութիւնները կենդանական յիշողութիւնները, անգամ Միխայիլի հոտը, չվթափեցրին նրան, բայց հնազանդուեց, երբ Միխայիլը գըրկեց Ֆամիլին ու տարաւ իր հետ:

Երկու օր յետոյ մեռաւ Ալիոշան:

Կը գամ ձեզ մօտ, անպայման կը գամ, հաւանաբար մէկ շաբաթից: Անիա»:

- 8 -

Մահուան աչքերին նայելիս սովորեցի արհամարհել նրանց, ովքեր աշխարհը գնահատում են նժարի մէկ կողմը մի բաժակ օղի դրած, պաշտօնի համար՝ դաւաճանի բեհեզ, դիրքի համար՝ քըծնանք, փողի համար՝ փլատակուած խիղճ, վայելքի համար՝ սրբապղծութիւն դրած:

Նժարի մի կողմը այսքա՜ն ծանրութիւն:

Մահուան աչքերին նայելիս՝ սովորեցի նաեւ հոգուս մէջ կառուցել մի բազմատուն, տաճար, բնութեան գեղեցկութիւններից իմ ամենասիրելիների համար:

Եւ հիմա, երբ իջնում եմ այգիս ու մրգատու ծառերի միջով քայլում եմ մինչեւ ցանկապատը ու ետ դառնում, ինձ թւում է, որ բոլոր բացիկները շուրջով չխամրող ծաղիկներ կ'ունենան:

Գարունը կը մտնի տաճար:

Ես հեթանոս չեմ:

Ես չգիտեմ ինչու, ունեմ այն զգացումը, թէ գարունը մենակ չի մտնելու տաճար, այլ ՆՐԱ հետ, որին հոգիս ըսպասում է:

Եւ գալիս է գարունը:

Գալիս է եւ Նա:

(Շար. 11)

կեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցած է կրօնական արարողութիւն մը, որու աւարտին նաեւ՝ ոգեկոչման հանդիսութիւնը։

×

ԹԱՒՐԻԶ

Ապրիլ 23-ի առաւօտեան, Հայկական վարժարանին մէջ տեղի ունեցած է աշակերտական ձեռնարկ մը, որու ընթացքին աշակերտ մը բանախօսած է Եղեռնի մասին։ Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, բաղկացած արտասանութիւններէ եւ յեղափոխական երգերէ։ Խօսք առած է դպրոցին տնօրէնը։

Իրիկունը, Ս. Սարգիս եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է։ Ժամը 18 - 20, սկաուտներ հսկած են Եղեռնի Յուշարձանին առջեւ, ուր խօսք առողներ անդրադարձած են Եղեռնի դրդապատճառներուն, հետեւանքներուն եւ հայ ժողովուրդի պահանջներուն։

Ապրիլ 24-ին, պատարագ մատուցուած եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է նահատակաց յիշատակին։ Ապա Եղեռնի Յուշարձանին շուրջ հաւաքուած է բազմութիւնը եւ կոչեր արձակած։ Երգուած են նաեւ յեղափոխական երգեր։

Ժամը 16·30-ին, Հայ Ակումբի սրահին մէջ տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւնը, նախաձեռնութեամբ Հ. Մ. «Արարատ» կազմակերպութեան։ Յայտագիրը բաղկացած է բանախօսութենէ, արտասանութիւններէ եւ յեղափոխական երգերէ։ Հանդիսութիւնը վերջ գտած է Բագրատ քհնյ.ի փակման խօսքով։

ՍՈՒՏԱՆ

ԽԱՐԹՈՒՄ («ՅԱՌԱՋ»)..

Սիրելի «Յառաջ»,

Սուտանահայ գաղութն ալ ոգեկոչեց Ապրիլեան նահատակներու յիշատակը։ Ոգեկոչման հանդիսութիւնը կազմակերպուած էր Ազգային Վարժարանի տնօրէնութեան եւ Հայ Երիտասարդաց Միութեան վարչութեան կողմէ, որ տեղի ունեցաւ Կիրակի, Ապրիլ 24-ին, երեկոյեան ժամը 9·30-ին, Հրանդ Մարգարանի Մարիվանեան Մշակութային սրահին մէջ։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին՝ երգով, արտասանութիւններով եւ ընթերցումներով, Տիկին Էլիզ Գոլանճեան, Տոքթ. Ասատուր Էքմէքճեան, Տիկին Ասորա Զիրքինեան, Պ. Ժիրայր Ենովքեան, Տիկին Կիւլա Հեքիմեան եւ Տիկին Լուսին Մարաշլեան։ Օտար վարժարաններ յաճախող մեր տղաքն ու աղջիկները ներկայացուցին Խմբային Արտասանութիւն մը՝ «Ասացուածք Կախաղան Բարձրացողի Համար»։ Ազգային վարժարանի աշակերտութիւնը եւ օտար վարժարաններու հայ աշակերտները՝ միասնաբար, կատարեցին երեք խմբերգ։

Վերապրողի մը՝ Պ. Մարգար Գաբրիէլեանի յուշերը ներկայացուց Տիկին Մարիէթ Գաբրիէլեան, որ գրի առած էր այս առիթով։ Պահպանիչը արտասանեց՝ հոգեւոր հովիւ Տ. Կարապետ քհնյ. Մէնէճեան։ Օրուան հանդիսավարն էր՝ Ազգային վարժարանի տնօրէն Պ. Մ. Քէօսէեան։

Պ. Մարգար Գաբրիէլեան տուաւ հոգեճաշ մը՝ Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԼԻԲԱՆԱՆ (Բ)

ԱՅՆՃԱՐԻ մէջ Եղեռնի 68րդ տարեդարձը նշուած է զանազան ձեռնարկներով։ Այսպէս, Ապրիլ 23-ին, Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի դաստիարակչական յանձնախումբի կարգադրութեամբ, Լ. Ե. Մ.ի «Շաւարշ Միսաքեան» մասնաճիւղի տղաքն ու աղջիկները կազմակերպած են ձեռնարկ մը՝ «Հետուիկ» սրահին մէջ։ Յայտագրի առաջին բաժինը բաղկացած է երգերէ եւ արտասանութիւններէ։ Երկրորդ բաժնին ներկայացուած են երկու փաստանկարներ եւ լուսապատկերներու շարք մը։

Ապրիլ 24-ի առաւօտեան, Լ. Ե. Մ.ի «Շաւարշ Միսաքեան» մասնաճիւղի, «Յառաջ» Պատանեկան Միութեան անդամները եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկները, արենոյշներն ու սկաուտները ցոյց մը կատարած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի ոտնագնդակի դաշտէն մինչեւ Ս. Պօղոս եկեղեցի, ուր պատարագած եւ քարոզած է Տիրայր Վրդ. Փանոսեան։

Նոյն իրիկունը, «Հետուիկ» սրահին մէջ տեղի ունեցած է համերգ մը։ Հանդէս եկած է նոր կազմուած երգչախումբը (75 հոգինոց) ղեկավարութեամբ Մովսէս Փանոսեանի։ Երգչախումբին ընկերացած է նուագախումբ մը, Վարդան Աչգարեանի ղեկավարութեամբ։

ՈՒՐՈՒԿՈՒԷՅ

ՄՈՆԹԵՎԻՏԷՕ

Ապրիլ 24-ի իրիկունը, Ս. Ներսէս Շնորհալի եկեղեցւոյ մէջ կատարուած է Հսկումի արարողութիւն, որու ընթացքին քարոզած է Արժանթինի Հայոց առաջնորդը Գրիգորիս Վրդ. Բունիաթեան։ Յաւարտ ժամերգութեան, Ապրիլեան Յուշարձանին առջեւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է։ Յուշարձանին վրայ դրուած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ղրկած խաչքարը։ Գիշերը, Մշակութային սրահին մէջ տեղի ունեցած հանդիսութեան բանախօսած է Կարապետ Առաքելեան։ Յայտագիրը վարած է Կարօ Սանդուռեան։ Փակման խօսքը արտասանած է Գրիգորիս Վրդ.։

ԹԷՔԷԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

———×———

Լոնտոնի Հայ Տունը, Ապրիլ 16-ին տեղի ունեցաւ Վահան Թէքէեանի նուիրուած գրական երեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մշակութային Յանձնախումբին։

Բացումը կատարելով Կարպիս Եսայեան ներկայացուց օրուան դասախօսը՝ ամերիկահայ գրող եւ սրտի մասնագէտ Կարօ Կարապետեան։ Ապա կարդաց Անել ծածկանունին տակ անոր գրած մէկ քերթուածը՝ «Պիտի տղայ միշտ մնայ...»։

Թէքէեանի բանաստեղծութեան մասին ճաշակ մը տալու եւ սրահին մէջ գրական մթնոլորտ մը ստեղծելու նպատակով Անահիտ Կորկոտեան եւ Կարպիս Եսայեան կարդացին «Դուն մերինն ես», «Աղուորները», «Աղօթք վաղուան սեմին առջեւ» եւ «Ընթերցողին» քերթուածները։

Դասախօսը՝ Կարօ Կարապետեան, «Վահան Թէքէեան - հոգեզննութիւն» խորագրով իր մենագրութեամբ ներկայացուց Թէքէեան մարդը եւ անոր գործը։ Փորձեց տալ բանաստեղծին հոգեկան դիմագիծը՝ անոր գործերուն ընդմէջէն եւ սակաւաթիւ աղբիւրներու վկայութեամբ։ Մենագրութիւնը նոր յայտնութիւններ եւ վերլուծումներ ընելու յաւակնութիւնը չունէր. սակայն, դասախօսը իր հաւասարակշռուած, բովանդակալից եւ մատչելի մօտեցումով ու հաղորդական շունչով յաջողեցաւ ներկայացնել Թէքէեանի հոգին՝ իր լոյսերովը պայծառ, իր մըթութեամբը ահեղ ... անոր նկարագրին դրական եւ բացասական երեսներովը։ Անդրադարձաւ անոր մեծ սէրերուն՝ հայ ազգին, մարդկութեան եւ արուեստին, անոր կեանքի բեկումներուն՝ տառապանքներուն եւ տրամութիւններուն։ Խօսեցաւ անոր կեանքին առեղծուածին՝ մարդկութիւնը սիրելով հանդերձ մարդը չկարենալ սիրելուն, Աստուծոյ հաւատալով հանդերձ՝ Անոր դէմ ըմբոստանալուն, ամբոխին մէջ մինակ ապրելուն, զաւակի անհուն սէր ունենալուն բայց անզաւակ մնալուն մասին։ Կարօ Կարապետեան ծանրացաւ Թէքէեանի քերթողութեան խորքին եւ ձեւին, ոճին եւ լեզուին յատկանիշներուն վրայ։

Փակման խօսքը արտասանեց Կաթողիկոսական պատուիրակ Եղիշէ Եպիսկ. Կիզիրեան։

Ա. Տ.

LIVRES REÇUS

EXOSMOSE
poésie
de Annie KAPIKIAN
Ed. BARRE-DAYEZ, Paris

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱԼԷՊԻ Հ. Բ. Ը. Մ.ի սրահին մէջ, Ապրիլ 5-ին, տեղի ունեցած է դաշնակահար Ալեքսանտր Սիրանոսեանի նուագահանդէսը, կազմակերպութեամբ Հայ աւետարանական Ջանից Ընկերակցութեան։ Յայտագրին մաս կազմած են Կարլ Միքուլիէն, Ստեփան Էլմասէն, Կոմիտասէն, Ալան Յովհաննէսէն, Արամ Խաչատրեանէն եւ Առնօ Բաբաջանեանէն գործեր։ Ռոմանի երաժշտանոցի տնօրէն Ալ. Սիրանոսեան Մարտ 29-ին գացած էր Հալէպ, ուր՝ Ապրիլ 2-ին, ընդունելութիւն մը կազմակերպած է իր հիւրընկալը՝ տոքթ. Ճեպեճեան, որուն ներկայ եղած են շուրջ յիսուն հոգի։ Տոքթ. Ճէպեճեան ներկայացուցած է հիւրը եւ անդրադարձած անոր տարած աշխատանքներուն Ֆրանսայի մէջ, հայ երաժշտութիւնը օտարներուն ծանօթացնելու մարզէն ներս։ Խօսք առնելով Ալ. Սիրանոսեան ներկայացուցած է անցեալ Հոկտեմբերին լոյս տեսած իր գործը, նուիրուած Կոմիտասի, եւ անդրադառնալէ ետք իր տարած աշխատանքներուն, ցուցադրուած են Կոմիտասի եւ Ստեփան Էլմասի մասին այն փաստանկարները, որոնք պատկերասփռուած էին Ֆրանսական հեռատեսիլէն։

Ապրիլ 14-ին, Հալէպի Ազգ. Մատենադարանի սրահին մէջ տեղի ունեցած է Արամ Խաչատրեանի ծննդեան 80-ամեակին նուիրուած երեկոյթ մը, որուն բացումը կատարած են տոքթ. Վազգէն Պերղուտեան (արաբերէն) եւ տոքթ. Ռուպէր Սիւլահեան (հայերէն)։ Բանախօսած են Հալէպի երաժշտանոցի տնօրէն Հաշեմ Ֆանսա եւ Պերճ Երէցեան։ Յայտագիրը բաղկացած է Արամ Խաչատրեանի գործերէն։ Առնօ Բաբաջանեանի «Եղերերգութիւն»ի դաշնակի վրայ մեկնաբանութեամբ հանդէս եկած է Ալեքսանդր Սիրանոսեան։

Ապրիլ 15-ին, հայ աւետարանական Ջանից Ընկերակցութիւնը թէյասեղան մը կազմակերպած է ի պատիւ Ալ. Սիրանոսեանի։ Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, որու ընթացքին դաշնակահարը եւս մեկնաբանած է հայ երաժիշտներէ քանի մը գործեր։

Ապրիլ 17-ին, Ալ. Սիրանոսեան մեկնած է Դամասկոս, «Մէրիտիէն» պանդոկին մէջ նուագահանդէս մը տալու համար։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ե.

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԹՈՌԸ

Հանըմը սպասեց, կախուած անոր շըրթունքներէն որոնք պիտի պատգամէին Մարկոսեան գերդաստանին վերջին շառաւիղին ապագան։

Թադէոս աղա, կնճռոտ հաշիւներու մէջ թաղուած մարդու մը մեքենական շարժումները սկսաւ ընել, աչքին մէկը բացաւ գոցեց, ձախ ձեռքին ցուցամատը օդին մէջ ճօճեց, վանիլա բերելով քունքին դպցնելով թաշկինակը հանելով քիթը խնչեց, ելաւ տեղէն եւ ոտքին մէկը տակը առաւ, թիկնոցին օձիքին վրայ գոյութիւն չունեցող փոշիներ վանեց՝ ցուցամատը փթամատին վրայէն ուժգնօրէն սահեցնելով, ֆէսը ետեւ առաջ բերաւ եւ վերջապէս թիկնոցին երկու փէշերը խընամքով իրարու վրայ ամփոփելէն եւ չոր հազով մը կոկորդը աղէկ մը մաքրելէն ետքը.

- Հանըմ, ըսաւ անոր դառնալով, ես թօհաֆ բան մը կը մտմտամ կոր, դո՞ւն ինչ կ՚ըսես նայինք...

- Խերո՞վ բան է Թադէոս աղա, հարցուց խեղճ մայրը անհնարին անձկութեամբ։

- Հէմ շատ խերով, սա տղադ էկու շընորհքով ... տո՛քթոր մը ընենք։

- Տոքթո՛ր մի, ի՞նչ տոքթոր, հարցուց կինը տեսակ մը շմորումով մարդուն երեսը նայելով։

- Տոքթոր, ճանըմ, հէքիմ, հիւանդներուն կը նայի նէ, չիյտե՞ս...

- Գիտեմ, բայց ...

- Բայց մայց պէտքը չէ, աւելցուց գ ա ն ձ ա պ ա հ ը հեղինակօրէն, Արշակը հէքիմ մը կ՚ընենք կը լմննայ կ՚երթայ։ Հէմ հէքիմցու ալ տղայ է, աղուոր, եախըշըխլը, ծանըրկըլըխ...

- Հէքի՛մ, տոքթո՛ր, կը մրմնջէր տիկին Մարկոսեան ղահանդական ակնարկներ նետելով շուրջը գտնուած առարկաներուն, այդ բառէն սոսկում մը զգալու պէս։

Գանձապահը անհամբերութեան շարժում մը ըրաւ.

- Օ՜ֆ, հէքիմը ի՞նչ է չհասկցա՞ր դեռ, Հանըմ։

- Հասկցայ, Թադէոս աղա, հասկցայ, բայց Արշակս հէքի՛մ, տոքթոր կարելի՞ բան է, տէ՛ր Աստուած, կ՚ըսէր ձեռքերը իրարու սեղմած, ուրախութեան եւ անձկութեան փոխնիփոխ արտայայտութեամբ։

Ճիշդ այդ միջոցին սենեակին դուռը բացուելով Արշակ երեւցաւ։ Եւ իսկոյն Թադէոս աղայի մօտ փութալով թօթուեց անոր ձեռքը, մինչ գանձապահը անոր թեւէն բռնելով՝ կամաց մը անոր կռնակը կը ծեծէր ու կ՚ըսէր.

- Թա՛մ, տոքթորցու տղայ է, սանկ նայէ ... աչք ինքուի, պօյ պօս։ Հէ՞ տըղաս, կը հարցունէր Արշակին, քեզի շնորհքով տոքթոր մը ընենք, քի պարէ աշխարհք ալ հէքիմ մը տեսնայ։

Տղան մօրը նայեցաւ, մայրը տղուն նայեցաւ։ Այդ տոքթոր բառը կը մաղնիսէր զիրենք, ըղեղնին հմայքով մը կը գինովցունէր, սքանչելի կապոյտ հորիզոններ բանալով աչուըններուն առջեւ։ Չէին ուզեր հաւատալ անոր կարելիութեանը, որ իրենց փառասէր, անբարհաւաճ ձգտումներուն պսակումն էր։ Անոր մէջ, տիկին Մարկոսեան յանկարծ կը տեսնէր հին փառքերուն, փառաբանութիւններուն, խնկարկութիւններուն վերկենդանացումը, փիւնիկը, որ ամիրայական աճիւններէն պիտի յառնէր եւ եւ ամէն բան իր առջի վիճակին պիտի բերէր հասցունէր։ Տղան՝ անյուսալի, հսկայ մեծութեան մը յայտնատեսութիւնը կ՚ունենար այդ բառին հնչումէն, ամբոխներուն տիրելու, զանոնք հիացնելու, շմորեցնելու անխուսափելի միջոց մը։ Իրարու նայուածքի մէջ անոնք հասկցան զիրար, եւ մեքենաբար իրարու մօտեցան, իրարու գիրկ նետուեցան։

- Անո՛յշ մամաս։

- Ջաւա՛կս, հոգի՛ս։

Այս սրտաշարժ պատկերին առջեւ, ծերուկ աղուէսը զգացուած լռութիւն մը կը պահէր, իբր թէ կացութեան վսեմութիւնը ըմբռնելով։ Բայց իսկապէս, անոր աչուըններուն մէջ հեգնութիւն մը կը ցոլցլար, պեխերուն տակ ծաղրական խնդուքի մը աննշմարելի կծկումը կար, զոր անկարող էին տեսնելու մայր ու որդի իրենց ինքնամոռաց յափշտակութեանը մէջ։

(Շար. 62)

Տէր եւ Տիկին Մանուկ Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Կարապետեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, զոքանչին, մեծ - մօր եւ ազգականին՝

ՍԻՐԱՆՈՅՇ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

(ծնեալ՝ Գումրուեան - Զէնկիլերցի)

մահը, որ պատահեցաւ Շաբաթ, Մայիս 14-ին, 79 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Մայիս 18, ժամը 14-ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին, Կոմիտաս փողոց, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՎԱԼԱՆՍ

Կիրակի, Մայիս 22-ին յաւարտ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Սարդարապատի ճակատամարտին զոհուած մեր հերոսներու հոգիին համար: Կը կարդացուի Ամենայն Հայոց՝ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի կոնդակը:

Կ. Ս. Մ.

Կեդրոնական Սանուց Միութեան ընդհանուր ժողովը՝ Յունիս 4-ին, իր սովորական ժողովատեղին 32 ռիւ տը Թրէվիզ, ժամը 16-ին:

Կը խնդրուի ներկայութիւնը անխտիր բոլոր սան եւ համակիր անդամներուն այս ժողովին որ կը փակուի քօքթէյլով մը:

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայիս 23-ին, Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 10-ին, պատարագ Վիէնի Սէն - Մաքսիմ եկեղեցիին մէջ: Կը պատարագէ՝ ՌՈՊԷՐ ՎՐԴ. ՌՉՔԱԼԵԱՆ

CENTRE CULTUREL

ST. MESROB

10 bis, Rue Thouin — 75005 Paris

Jeudi, 19 mai à 20h. 45

CONFERENCE DE
FREDERIC FEYDIT

Sur : «Les influences de la politique interieure et exterieure sur la création de l'alphabet arménien».

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Շաքէ Կիւլեան - Քարլէն իր հօրը՝ Գրիգոր Կիւլեանի մահուան Բ. տարելիցին ի յիշատակ 500 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՑՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

ՆԻ

ՋԱՑՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՅԻՍ 22 :

Ժամը 8-ին, Ֆրանս - Քիւլթիւռ ձայնասփիւռի կայարանէն, Հայոց պատմութիւնը հատորին շուրջ: Կը մասնակցին.- Անահիտ Տէր - Մինասեան, Ժեռար Տէտէեան, Փրոֆ. Տիգրան Գույումճեան:

×

Ժամը 9.30-ին, հեռատեսլի Ա. կայանէն, Հայկ. յայտագիր: Կը մասնակցին.- Ժան - Փիէր Մահէ, Տոքթ. Ժ. Մ. Թիէրի եւ Ժերար Տէտէեան :

RECHERCHONS

Le Centre d'Enseignement U. G. A. B. — Eglise Cathédrale arménienne de Marseille,
339, avenue du Prado; 13008,
recherche pour sa colonie de vacances établie dans un HOTEL TOUT CONFORT avec piscine, à ANCELLE (près de Gap), du 14 au 23 Juillet, un directeur responsable diplômé B. A. F. D. et des jeunes moniteurs ou monitrices.

— Ecrire à l'Eglise. Tél : (91) 77 - 84 - 70

DEMANDE D'EMPLOI

Homme de 43 ans, marié, 2 enfants. Arménien. Connaît l'anglais, le français et l'allemand. Niveau Baccalauréat C, et expérience commerciale et comptable.

Accepterait un poste de magasinier, aide-comptable, ou tout autre emploi, dans une maison de commerce arménienne.

—Télèphoner : M. Duhanyan Michaël, 303. 16. 63

L'ASSOCIATION CULTURELLE
HAMAZKAÏNE

présente

LES MERCREDIS
DE LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE PARIS

Série de 6 conférences débats, tous les mercredis à 20h45 précises, 17 rue Bleue, (M° Cadet)

Mercredi 18 Mai : Yves Ternon présente son dernier livre «La Cause arménienne»

Mercredi 25 Mai : Marc Nichanian, écrivain essayiste présente la revue «G A M»

(a suivre)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի
ՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի, Յունիս 26-ին:

MG METRO

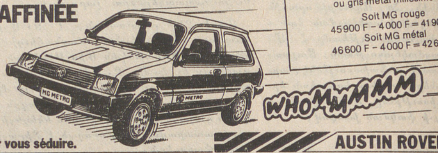
UNE PETITE SPORTIVE ET RAFFINÉE

Voilà une petite anglaise qui a du tempérament ! 1.275 cm³. 71 ch DIN. 163 km/h en circuit fermé : ça promet.

Ajoutez-lui du cuir sur le volant, du tissu à chevrons pour les sièges, des roues en alliage et des vitres teintées. En 3,40 m, elle a tout pour séduire.

Et sa consommation ? pour 100 km, 5,5 L à 90 km/h, 7,2 L à 120 km/h et 9,0 L en parcours urbain (normes UTAC).

Austin Rover, il y aura toujours une anglaise pour vous séduire.

Du 16 mai au 11 juin 83
-4000 F TTC
de remise sur les MG de couleur rouge ou gris métal millésime 83.
Soit MG rouge
45900 F – 4000 F = 41900 F.
Soit MG métal
46600 F – 4000 F = 42600 F.

AUSTIN ROVER Pense Castrol

ARC DE TRIOMPHE AUTOS 30, RUE DE TILSITT, ÉTOILE - 17e **Tél 380 55 11**

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ

Կիրակի, Մայիս 29, ժամը 16-ին Օրհնութիւն եւ հանդիսաւոր բացում նորաշէն մանկապարտէզի, եկեղեցական եւ քաղաքային բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու ներկայութեան:

Հանդիսութեան կը հրաւիրուի Փարիզի եւ շրջանի արուարձաններու հայութիւնը, մասնակցելու, այցելելու եւ արձանագրելու փոքրիկները (երկսեռ), ազգային ոգիով թրծուած եւ ներկայ կրթական պահանջներու համապատասխան՝ միջավայրի յարմարագոյն պայմաններով գեղազարդըւած՝ այս մանկապարտէզին:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 5, Կիրակի օր, ժամը 11-էն 22:

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան դարաստանին մէջ

- Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր՝ արագ սպասարկութեամբ:
- Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով:
- Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ:
- Զանազան հետաքրքրական խաղեր ու ժամանց:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Մուտքը ազատ է

Մոնմորանսի երթալու համար.-
Prendre le train de la Gare du Nord, descendre à Enghien-les-Bains et puis prendre l'autobus N° 6 et descendre à l'arrêt Groslay.

Beyrouth

Damas

Alep

VOLS DIRECTS

- *DEPARTS CHAQUE SEMAINE DE PARIS, LYON ET NICE*
- *SEJOURS DE 1 A 5 SEMAINES*
- *PRIX ALLER - RETOUR A PARTIR DE 2940 F* (LYON ET NICE) *ET 3170 F* (PARIS)

Renseignements et Inscriptions:

Départ de Paris
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides

Départ de Lyon
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

Toute la Grèce et Chypre

avec **AIR GRECE**

VOLS SPECIAUX ALLER - RETOUR

- Paris-Athènes	à partir de	**1450 F.**
- Paris-Héraklion	"	**1600 F.**
- Paris-Larnaca	"	**2250 F.**

PASSEZ VOS VACANCES 1983 A
l'HOTEL CLUB PREVEZA BEACH EN GRECE
Une semaine en Pension Complète (vin compris), depuis: 2890 F.
POUR 15 PERSONNES PAYANTES LA 16ème EST GRATUITE

INSCRIPTIONS - BROCHURES :
LE VOYAGE EN GRECE
06, rue de l'Echelle (angle 248 rue Saint-Honoré), 75001 Paris
Tél. 260. 30. 20

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
19
JEUDI
19 MAI
1983

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.439 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 58e ANNÉE — No 15.439

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔԵՒԳԵՐՄԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

ՄԻԹԵՐԱՆ ԿԸ ՇԵՇՏԷ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԻԱՅՆ ՄԷ՛Կ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԿԱՅ

×

Նախարարապետ Քոհլի հետ հանդիպումէն ետք, Միթերան մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, քանի մը անգամ շեշտեց թէ՝ Ֆրանսայի միայն մէ՛կ քաղաքականութիւն կայ, կարգի հրաւիրելով, այս ձեւով, համայնավար կուսակցութիւնն ու իր պարագլուխը՝ Ժ. Մառշէ, որ քիչ մը շատ առաջ գացած էր, առջի օր: Նախագահը, նոյնիսկ անակնկալի բերած է ներկաները այս ազդարարութեամբ. - «Ֆրանսայի տնտեսական մէկ քաղաքականութիւն կայ եւ չի կրնար միաժամանակ երկու հատ ըլլալ»: Բացայայտ է, որ Հանրապետութեան Նախագահը սկսած է անհամ գտնել իր մեծամասնութեան ծոցն իսկ գտնուողներու զանազան արտայայտութիւնները կառավարութեան վարած քաղաքականութեան դէմ: Նախապէս արդէն, կառավարութեան բաներէն ալ «տեղը դրած» էր Մառշէն, բայց աւելի անուղղ ձեւով, ըսելով միայն թէ« «կարեւորը՝ խօսքերը չեն, այլ՝ արարքները» եւ դեռ Մաքս Կալլոյի հանգամանքն ալ տարբեր է քան Նախագահինը:

Գալով բուն հանդիպումին արդիւնքին, Ֆրանսա չէ կրցած ձեռք ձգել ուզածը, այսինքն Գերմանիոյ օժանդակութիւնը իր տնտեսութեան զարկ տալու համար: Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը ներկայացուց իր երկրին ալ վիճակը, բացատրելու համար թէ ներկայիս կարելիութիւն չի տեսնուիր բան մը ընելու համար: 1984-ի համար, Գերմանիոյ պիւտճէն միայն 2% կը յառաջդիմէ, 770 միլիառի հասնելով: Տնտեսական խստակեաց քաղաքականութեան առաջին զոհերն են պետական պաշտօնեաները, որոնց աշխատավարձքը նոյնը պիտի մնայ երկու տարի, 83 Յուլիս 1-էն 85 Յուլիս 1: Աշանց զաւկի եւ երիտասարդ գործազուրկերու նպաստները պիտի նուազին: Քոհլ յոյս յայտնած է, սակայն, որ, արեւմըտեան Գերմանիոյ տնտեսական վիճակը եւ զարթնումը, որքան կարելի է արագօրէն կարենան նպաստել, Գերմանիոյ մէջ, ֆրանսական արտադրութեանց:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, Ապրիլին, գիները 1,4% յաւելում կրած են, ինչ որ ամէնէն գէշ ցուցանիշն է, Յունուարէն ի վեր: Ասիկա հետեւանքը կը նկատուի կազի եւ ելեկտրականութեան գիներու բարձրացման եւ ալքոլներու վրայ դրուած տուրքին: Վախ կայ որ այս գնացքով, որոշուած սակը չպահուի մինչեւ տարուոյն վերջ, թէեւ Տըլոր յոյս ունի թէ իր վճռած 8% յաւելումը ամբողջ տարուան համար պիտի իրագործուի: Նոյն ամսուան լաւ լուրը կը վերաբերի գործազուրկերու թիւին թեթեւ նուազումին:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նախագահը Ամին Ճեմայէլ հրաւէր կարդաց Միացեալ - Նահանգներու Արտաքին Նախարարին՝ Շուլցի, որ ժամ առաջ Մերձաւոր - Արեւելք վերադառնայ, օգնելու համար բանակցութեանց, սուրիական զօրքերու քաշուելու համար: Պարզ է որ Լիբանան - Իսրայէլ համաձայնագրի ստորագրութիւնը ոչինչ կարգադրած է, քանի Դամասկոս դէմ է միշտ, եւ կը մերժէ քաշուիլ Լիբանանէն: Անշուշտ, իր զօրքին եւ իսրայէլեան զօրքին միջեւ տարբերութիւնը այն էր, որ ինք «հրաւիրուած էր»:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ բանտին (Պօմէթ) բժշկական շնորհներու պատմութիւնը դեռ չէ հարկ եղածին չափ յստակացած: Եւ մինչ Ռոպէր Քէշիշեան ազատ օրեր կ'անցընէ Իտալիոյ մէջ, իր փաստաբանն է, այս անգամ, որ մէջտեղ դրաւ կրկին այս բարդ հարցը: Մէթր Ֆրաթիչելլի, որ ամբաստանութեան տակ առնուած էր եւ հարցաքննիչ դատաւորին կողմէ կը հարցապնդուէր, առջի օր, երեք անգամ ուզած է «դուրս ելլել» եւ 3-րդին չէ վերադարձած: Անկէ ի վեր կը փնտռուի...:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՅԻՍ 10 - 16)

ՓՐՈՖ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԿՐՏՉԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Երեւանի պետական համալսարանի դասախօս եւ արձակագիր Յարութիւն Մկըրտչեան պարգեւատրուած է Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումի հրամանագրով՝ «Ժողովուրդների բարեկամութեան շքանշան»ով: Պարգեւատրումը կատարուած է ի գնահատութիւն որակեալ վարիչներու պատրաստութեան մէջ իր ունեցած վաստակին: Յարութիւն Մկրտչեան ծնած է 1903-ին՝ Վասպուրականի Արճէշ գաւառի Փայխնէր գիւղը: Հազիւ 12 տարեկան պատանի, ականատես եղած է հայ ժողովուրդի մեծ ողբերգութեան, ապրած է Թրքական եաթաղանի սարսափները եւ իր ծնողքներուն կորուստը: Մեծ դժուարութեամբ հասած է Արեւելեան Հայաստան եւ ապաստան գտած Էջմիածնի մանկատունը: Ապա ընդունուած է Գէորգեան Ճեմարան, ուր ուսանած է մինչեւ 1919, ուսումնասիրելով հայ գրականութիւնն ու պատմութիւնը: Այնուհետեւ ուսումը շարունակած է Թիֆլիս, աւարտած է տեղւոյն համալսարանը եւ ապա՝ Երեւանի մանկավարժական հիմնարկը: Յարութիւն Մկրտչեան եղած է Հայաստանի Գրողներու Միութեան պատասխանատու քարտուղար, «Գրական Թերթ»ի, ապա «Խորհրդային Գրականութիւն» հանդէսի խըմբագրապետ: Պատերազմի տարիներուն գրած է բազմաթիւ պատմուածքներ, ակնարկներ, որոնք լոյս տեսած են մամուլի մէջ, կամ հրատարակուած են հատորներով: Հեղինակն է «Միքայէլ Նալբանդեան», «Ստեփան Զօրեան», «Ակսել Բակունց» ընդարձակ մենագրութիւններու:

×

ՊԼՈՎԴԻՒԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՂԱՒԱՐԸ

Պլովդիւի գարնանային միջազգային տօնավաճառին մասնաւոր հետաքրքրութիւն ստեղծած է Հայաստանի տաղաւարը, ուր ցուցադրուած են Երեւանի եւ այլ քաղաքներու ձեռնարկութիւններու մականիշը կրող արդիւնաբերական աւելի քան 1200 նմոյշներ՝ ելեկտրական սարքեր, զանազան հիւսուածքներ, կօշկեղէն, գորգեղէն, մուշտակներ, ոսկերչական գործեր եւայլն: Տօնավաճառին ներկայ եղած է նաեւ Հայաստանէն պատուիրակութիւն մը, պետական ծրագրի կոմիտէի նախագահ Հրանտ Սաղոյեանի գլխաւորութեամբ:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՓԱՐԻԶ ԺԱՄԱՆԵՑ

Ինչպէս յայտարարուած էր, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Փարիզ ժամանեց, Մայիս 17-ին, Երեքշաբթի օր, ժամը 17.30-ին: Պաշտօնական անձնաւորութիւններ, եկեղեցական թէ աշխարհական, հաւաքուած էին, նախապէս, Ռուասի - Շառլ տը Կօլ օդակայանի պաշտօնական հիւրասրահը ընդունելու համար Վազգէն Կաթողիկոսը, որ Լոնտոնէն Փարիզ կը հանդիպէր, դէպի Էջմիածին վերադարձի իր ճամբուն վրայ: Զինք ընդունողներու մէջ յիշենք՝ արքիմանտրիտ Նիքոն, որ կը ներկայացնէր ռուս օրթոտոքս եկեղեցւոյ պատրիարքը, Պ. Թիմոթէյեւ, ներկայացուցիչ՝ Փարիզի խորհ. դեսպանատան, հայց. եկեղեցւոյ քահանայից դասը եւ վարչութեան ու հոգաբարձութեան անդամները, Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի տեսուչ վարդապետը՝ Հ. Ռափայէլ Վ. Անտոնեան, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի եւ հայկ. զանազան կազմակերպութեանց ու մամուլի ներկայացուցիչներ եւ քանի մը տասնեակ անդամներ Փարիզի հայ գաղութէն:

Ամենայն Հայոց Հայրապետին գալուստը ողջունելով, կաթ. պատուիրակ՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեան դոհունակութեամբ շեշտեց թէ ֆրանսահայութիւնը այն բախտաւոր գաղութն է, որ յաճախ պատիւն ու ուրախութիւնն ունի ընդունելու Վազգէն Կաթողիկոսը, այն պատճառի, որ Փարիզը, ձեւով մը, մէկ մասն է, կարծես, Ս. Էջմիածնի:

Սերովբէ Արք. յայտնեց նաեւ, թէ Վազգէն Հայրապետի անձին մէջէն, մեր գաղութը՝ Էջմիածինն ու մայր հայրենիքն է, որ կը տեսնէ, բարի գալուստ մաղթեց Կաթողիկոսին, յանուն եկեղեցւոյ եւ համայն գաղութին:

Վազգէն Ա. խօսքն ուղղելով սրբազան հայրերուն եւ ներկաներուն, ըսաւ թէ անակնկալի եկած է նման ընդունելութենէ մը, որ գրեթէ պաշտօնական բնոյթ ունի, մինչ իր այցելութիւնը պաշտօնական չէ, հազիւ կիսապաշտօնական, քանի որ Փարիզէն կ'անցնի վերադարձի ճամբուն վրայ: (Հոս, Սերովբէ Արք., կարճ ընդմիջումով մը, շեշտեց թէ Վազգէն Ա.ի որեւէ այցելութիւնը չի կրնար պաշտօնական չըլլալ):

Վազգէն Կաթողիկոսը անդրադարձաւ Լոնտոն կատարած 11 օրուան իր այցելութեան, որ 6-րդն էր, զոր կուտար այդ գաղութին: Նկատած էր, այս անգամ, որ ան բոլորովին վերանորոգուած ու փոխուած դիմագիծ մը առած էր: Մեծ գոհունակութեամբ հաստատած էր այն ջերմ ընդունելութիւնը, զոր Իրեն վերապահած էր Քանթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսը: Լամպէթ Փալաս ընդունելութեան ընթացքին, ջերմ խօսքեր փոխանակուած էին, եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը անգամ մը եւս հաստատած էր ուրախութեամբ այն քրիստոնէական եղբայրութիւնը, որ ստեղծուած էր Անկլիքան մեծ Եկեղեցւոյ եւ մեր փոքր Եկեղեցւոյ միջեւ, կարծես հաւասար հաւասար եկեղեցիներ ըլլային:

Այս պաշտօնական հանդիպումէն զատ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը պատմեց թէ մնացեալ օրերը յատկացուցած էր հայ եկեղեցական իշխանութեանց եւ գաղութին: Պատարագած ու քարոզած էր նախ Ս. Պետրոս հօկայ եկեղեցւոյ մէջ (անկլիքան եկեղեցի մը, որ Հայերուն տրամադրուած է 90 տարուան համար), որ առաջին անգամ ըլլալով այդքան ծովածաւալ բազմութիւն մը կ'ընդունէր իր կամարներուն տակ:

Յաջորդ Կիրակին պատարագած էր Ս. Սարգիս եկեղեցին («Յառաջ» առնին մասամբ արձագանգած էր Կաթողիկոսին Լոնտոն այցելութեան) ապա, արտակարգ ջերմ եւ խանդավառ մթնոլորտ մը դըտած, մասնաւորաբար ընդունելութեանց եւ ճաշերու ընթացքին: Գաղութին պատկերը բոլորովին փոխուած էր, մասնաւորաբար համրանքի զգալի յաւելում մը կրելով Պարսահայերու ներկայութեամբ: Վազգէն Ա. յիշեց, այս առընչութեամբ, թէ երբ առաջին անգամ կը քարոզէր Ս. Պետրոս, արեւմտահայերէն, Պարսկահայեր առարկած էին, որ քանի որ Էջմիածնէն կուգայ, պէտք է արեւելահայերէն արտայայտուի, եւ անկէ ետք, թէ քարոզներու, թէ ընդունելութեանց առեն արտասանած ճառերու ընթացքին, միշտ արեւելահայերէն խօսած էր: Կիրակնօրեայ հայերէնի դասընթացք ալ հաստատուած է, ուր կը յաճախեն շուրջ 200 աշակերտ եւ ուր կան երկու տարբեր դասարաններ՝ արեւմտահայերէն եւ արեւելահայերէն Պարսկահայերուն համար: Ծրագիր կայ, նոյն դրութեամբ, ամենօրեայ դարձնել այդ դպրոցը: Հոս ալ, անշուշտ, յիշեց Կաթողիկոսը, տարակարծութիւններն ու անհամաձայնութիւնները չեն պակսիր, բայց սուր հանգամանք չեն ստացած եւ կարեւորն այն է, որ բոլորն ալ, ի վերջոյ, ծառայեն մէկ հիմնական նպատակի՝ որ է հայ եկեղեցին, ինչպէս նաեւ կենդանի պահել հայկականութիւնը եւ հայ լեզուն: Կրկին անդրադառնալով Կիրակնօրեայ դասընթացքներուն, յիշեց թէ 16 դասարաններ կան (երկու լեզուներու բաժնուած) եւ ուրախութիւնն յայտնելով ամէնօրեայ դպրոցի ծրագրին առթիւ, շեշտեց թէ սփիւռքի հայկ. դպրոցները լաւագոյն նուէրներն են, զորս արտասահմանը կ'ընէ մայր հայրենիքին:

Կաթողիկոսը, կատակելով, յայտնեց նաեւ թէ վերջին հացկերոյթին, որուն կը մասնակցէին 400 - 500 հոգի, տիրող խանդավառ մթնոլորտէն այնքան ազդըւած էր ինք ալ, որ առանց անդրադառնալու մէկ ժամ 27 վայրկեան խօսած էր, արեւելահայերէն:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, հուսկ, իր օրհնութիւնը տալու ներկաներուն, յիշելէ ետք թէ իրեն կ'ընկերանային Ներսէս Եպիսկ. Պօզապալեան, որ դիւանապետի իր պաշտօնին աշխատանքներուն պատճառով, Լոնտոնէն Էջմիածին վերադարձած էր արդէն եւ դաւազանակիրը՝ Ստեփանոս վրդ. Զաքալեան:

Ա. Մ.

×

Յիշենք թէ, Կիրակի, Մայիս 22-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի ներկայութեան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, կը պատարագէ Ստեփանոս Վրդ. եւ թէ պատարագէն ետք, Առաջնորդարանի սրահը Վազգէն Ա. կ'ընդունի ժողովուրդը աջհամբոյրի եւ տիկնանց յանձնախումբն ալ ընդունելութիւն մը կը կազմակերպէ այս առթիւ: Մայիս 29-ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն է, որ կը մատուցանէ պատարագը եւ կը քարոզէ, որմէ ետք հոգեհանգիստ կը կատարուի Սարդարապատի հերոսամարտին ընթացքին հաւատքի եւ հայրենիքի պաշտպանութեան համար ինկած մեր նահատակներուն համար:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԼԻԱԿԱՏԱՐ ՆԻՍՏԸ

ՎԱՐԻՉ ՏԱՐՐԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ - ՀԱՍՏԱՏՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ - ՊԱՇՏՕՆԱԶՐԿՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԱՏՆԱՆՇՈՒՄՆԵՐ

Ա.

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի վերջին լիակատար նիստը կը գումարուի Ապրիլ 27-ին: Օրակարգի հարց կը դառնայ Լենինական քաղաքի կուսակցական Կոմիտէին գործունէութեան պատկերացումը՝ վարիչ տարրերու ընտրութեան, պաշտօններու յանձնումին եւ գաղափարախօսական - մասնագիտական ուսուցումին, կատարելագործումին մասին, համապատասխան Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան 26-րդ Համագումարին ճշդած առաջադրութիւններուն:

Զեկուցաբերը՝ Հայաստանի Կոմկուսի Լենինականի քաղկոմի Ա. քարտուղար Դ. Ցարութիւնեան, նախ կը ճշդէ, թէ կուսակցութեան սահմանած գիծով անհրաժեշտ է առաւել հետեւողական կերպով զբաղիլ ընդհանուր յառաջընթացը ապահովող եւ բոլոր բնագաւառներուն մէջ աշխատանքները բարելաւելու ձգտող հարցերով: Իսկ ասոնք իրականութիւն կրնան դառնալ յատկապէս վարիչ տարրերուն գործունէութեամբ: Այս ուղղութեամբ կը հաստատէ, թէ այս վերջինները ընդհանուր առումով կ'աշխատին նուիրումով և չեն վհատիր դժուարութիւններուն առջեւ: Քաղկոմը պաշտօնի կը կոչէ բարեխիղճ և քաղաքական-գաղափարախօսական գետնին վրայ «հասուն աշխատողներ», օժտուած կազմակերպչական ընդունակութիւններով: Անընդհատ կ'աւելնայ, կը բարձրանայ «պահանջկոտութիւնը» վարիչ տարրերուն հանդէպ: Սակայն հասկնալի կը մնայ, քանի քաղկոմին ձգտումը յստակ է, - ասոնց միջոցով նաեւ բարելաւել, առաւել չափով, ժողովուրդին առօրեային հետ կապ ունեցող կենցաղի բնոյթի սպասարկութիւնը, հանգիստը եւայլն:

Ցաջողութիւնները ակներեւ կը մնան: Այսուհանդերձ, զեկուցաբերին հաստատումով, հակառակ կատարուող ցայտուն աշխատանքներուն եւ թափուած ճիգերուն, որպէսզի առեւտուրին հայող կազմակերպական աշխատանքները բարելաւուին, այս ճիւղին նիւթական եւ թեքնիք երեսները հարստանան եւ կատարելագործուին, այժմու պատկերը, յատկապէս առեւտրական կազմակերպութիւններուն գործունէութիւնը «չի կարելի բաւարար համարել»: Որովհետեւ, դեռ կը շարունակուին չարաշահութիւնները, դեռ սպասարկութիւնը կը մնայ միջինէն վար աստիճանի վրայ եւ, վերջապէս, որովհետեւ, «լուրջ բացթողումներ կան նաեւ կենցաղային սպասարկման ասպարեզում»:

Զեկուցաբերը, այնուհետեւ, կը հաւաստիացնէ, թէ Լենինականի կուսակցական կազմակերպութիւններն ու բոլոր աշխատաւորները զօրահաւաքի կ'ենթարկեն իրենց բոլոր ուժերը՝ իրականացնելու համար կուսակցութեան նոր առաջադրութիւնները:

Միտքերու փոխանակութեան կը մասնակցին Երեւանի, Կիրովականի, Ալավերդիի, Ախուրեանի եւ այլ քաղաքներու ու շրջաններու կուսակցական մարմիններուն առաջին քարտուղարները, ինչպէս նաեւ կարգ մը գործատուներու պատասխանատուները. նոյնպէս դատախազ Ս. Օսիպեան, բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական կրթութեան նախարարը Լ. Ղարիբջանեան եւայլն:

Նկատելի կը համարենք քրտական Ռեա Թազա (*) թերթի խմբագիր Մ. Մըստոյեանի հաստատումը, հիմնուելով Ե. Անդրոպովի արտայայտած այն միտքին վրայ (**), թէ զարգացած ընկերվարութեան այժմու փուլին մէջ, Խորհ. Միութեան մէջ, անհրաժեշտ է, որ Հանրապետութիւններուն բոլոր ազգերն ալ պատշաճ կերպով իրենց տեղն ունենան կուսակցական եւ պետական մարմիններուն մէջ: Հայաստանի մէջ, դիտել կուտայ ան, իրենց հայ եղբայրներուն հետ կ'ապրին եւ կ'աշխատին տասնեակ ազգերու պատկանող աւելի քան 300.000 անհատներ, ներկայացնելով «Լենինեան բարեկամութեան, մեր կուսակցութեան ազգային քաղաքականութեան յաղթանակի կենդանի դրսեւորումով»: Խմբագիրը կ'աւելցնէ, թէ Հայերն ու Ռուսերը, Ազրպէջանցիները եւ Ուկրանիացիները, Քիւրտերը, Ասորիները եւ ուրիշ ժողովուրդներու մաս կազմողները, իբրեւ միասնական ընտանիքի անդամներ, համահաւասար իրաւունքներով երկիրին զարգացումին եւ վերելքին համար կ'աշխատին: Կեդր. Կոմիտէն յատուկ ուշադրութիւն կը դարձնէ: Կը մատնանշէ Քիւրտերուն պարագան Հայաստանի մէջ հաստատելով թէ ասոնք պատշաճ կերպով իրենց ներկայութիւնը կ'ապահովեն կուսակցութեան եւ խորհրդային մարմիններուն մէջ: Քիւրտեր կան քաղաքներու եւ շրջաններու Կոմիտէներուն, Կեդր. Կոմիտէին, տեղական Խորհուրդներուն եւ Հանրապետութեան Գերագոյն Խորհուրդին մէջ: «Միայն տեղական Սովետներում ընտրուել են 366 Քուրդ աշխատաւորներ: Զգալի տեղ է տրւում կին կադրերին»:

Կ. Դեմիրճեան, Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղարը, երկար ճառով մը առաւելաբար կ'անդրադառնայ վարիչ տարրերու գործունէութեան հետ կապ ունեցող կէտերուն: Կը մատնանշէ դրական եւ բացասական երեւոյթներ: Կը սահմանէ առաջադրութիւններ:

Անհրաժեշտ է նկատի ունենալ, թէ Ա. քարտուղարին արծարծած հարցերը առաջին անգամը չէ, որ հրապարակ կը դրըւին: Ցատկապէս Ե. Անդրոպովի դըլխաւոր կամ Ա. քարտուղար ընտրուելէն ետք, Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի, 1982 Նոյեմբեր 12-ին, կուսակցութեան Կ. Կ.ի «արտահերթ պլենումին»:

Արդարեւ, օրուան գլխաւոր հարցերէն մէկը կը դառնայ «կարգապահութեան եւ ակտիվութեան» կիրարկումը բոլոր ճիւղերուն մէջ՝ նախարարութիւններէն մինչեւ գործատուները, կոլտնտեսութիւններն ու սովխոզները: Մասնաւորաբար ժողովուրդին առօրեային հետ կապ ունեցող արտադրութեանց եւ սպառումին մարզերուն մէջ: Այս ուղղութեամբ նաեւ վարիչ տարրերու, քատրերու, գործունէութեան ներկայացուցած կարեւոր դիրին մատնանշումը, - գործին ատակ տարրերու ընտրութիւն, ասոնց գաղափարախօսական եւ մասնագիտական որակի բարձրացում եւայլն: (Այս առաջադրութիւններուն շրջագիծին մէջ կը մըտնեն օրինակ, ա) Սպառումի՝ Առեւտուրի նախարար, բ) Ճարտարարուեստի, ուրեմն նաեւ կենցաղի ճիւղին մատակարարումին պատասխանատու Վ. Մակեյեւի եւ ուրիշներու պաշտօնազրկումները):

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի վերջին լիակատար նիստին օրակարգն ալ արդէն այս հարցերուն այժմէական եւ հրատապ բընոյթը կը պարզէ, հետեւողութեամբ կեդրոնին ցուցմունքներուն:

Կ. Դեմիրճեան յստակ կ'ըսէ, - Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմի ներկայ պլենումը քննարկում է կուսակցական աշխատանքի կարեւորագոյն հարցերից մէկը՝ կադրային հարցը: Պլենումի օրակարգի հարցադրումն արդէն վկայում է այն մեծ ուշադրութիւնը, որ Կենտրոնական Կոմիտէն, նրա Բիւրոն եւ քարտուղարութիւնը մշտապէս ցուցաբերում են կադրային աշխատանքի նկատմամբ»:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) 1930-էն ցայսօր Երեւանի մէջ լոյս կը տեսնէ քրտական Ռեա Թազա (Նոր Ուղի) թերթը:

(**) Արտասանուած Խորհ. Միութեան 60-ամեակին նուիրուած յոբելենական նիստին:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ

ՄԱՆԿՏԻ ԱՂՋԻԿՆԵՐՈՒ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Միջազգային թէ տեղական մամուլին մէջ յաճախ յօդուածներ լոյս կը տեսնեն Չինաստանի մասին՝ քաղաքական, զինուորական, ճարտարարուեստական եւ այլն:

«Հերըլտ»ի մէջ, վերջերս, հրատարակուած յօդուած մը կ'անդրադառնայ չինական առօրեային հետ կապ ունեցող այպանելի երեւոյթի մը, այն է՝ նորածին աղջիկները, նոյնիսկ երբեմն մինչեւ 4-5 տարեկանները մեռցնել՝ զանազան միջոցներով. - խեղդել գետերն ու կոյուղիները նետելով, նորածինին քնացած պահուն խեղդամահ ընել, դաշտերու մէջ կամ ճամբաներու եզրին անօգնական վիճակի մէջ ձգել եւայլն:

Չին իշխանութիւնները, համաձայն յօդուածագիրին՝ Մ. Փարքս, խիստ կերպով կը մտահոգուին անցեալէն ներկայ օրերուն փոխանցուած այս դատապարտելի երեւոյթը հաստատելով: Չէ՞ որ ամէն տարի հազարաւորներ այս դժբախտ ճակատագրին կ'ենթարկուին: Եւ հակառակ իշխանութեանց ձեռք առած քայլերուն եւ մղած քարոզչական արշաւին, այս «աւատապետական մտայնութիւնը» չանյայտանար:

Իրաց այս վիճակին գլխաւոր պատճառը կը նկատուի իշխանութիւններուն առած մէկ որոշումը՝ բնակչութեան աճը սահմանափակելու համար: Այժմու 1,45-էն տարեկան 1 տոկոսի իջեցնել, իբրեւ [illegible] սահմանելով ընտանիքի հաշուով միայն մէկ, իսկ բացառիկ պարագաներու մէջ երկու զաւակ ունենալու օրէնքը: Արդ, շատ - շատեր են անոնք, որոնք վերոյիշեալ հարկադրութեան տակ գտնուելով, կը նախընտրեն իրենց միակ զաւակը մանչ տեսնել:

Իշխանութիւնները, բնականաբար, խիստ միջոցներու կը դիմեն արգիլելու համար նորածին աղջիկներու սպանութիւնը: Փեքինի Գերագոյն Ատեանի նախագահը նոյնիսկ կը պահանջէ, որ նորածին մեռցնող ծնողքները ոճրագործներու շարքին դասուին եւ ըստ այնմ դատապարտուին: «Չինաստանի կին» հանդէսին մէջ կը գրէ, - «Որքան ալ փոքր ըլլայ մանուկը, ի վերջոյ ան կը նկատուի Չինաստանի քաղաքացին: Եւ այդ հանգամանքով իսկ չափահասին նման կը վայելէ օրէնքով ճշդուած պաշտպանութիւնը»:

Մտայնութիւններու յեղաշրջումը եւ աւանդական բարքերու անհետացումը շատ երկար ժամանակի կը կարօտի: Արդ, չինացի գիւղացիներուն, յաճախ նաեւ քաղաքացիներուն մօտ կը տիրէ այն կարծիքը, թէ տղան ապագայի յոյսն է. ան է, որ կ'աշխատի եւ կը հոգայ իր ծերունազարդ ծնողքին հանգիստ օրերուն

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱԶԱՋԵԱՆ

- 9 -

Ահա նա, Հուրին:

Սոնան, իմ խնդրանքով, հեռագիր էր ուղարկել. «Հիւանդ եմ, արի»:

- Սիրտս բերեց ինձ քեզ մօտ, ոչ թէ հեռագիրդ, - ասաց նա:

Մենք ծանօթացել էինք հարսանեաց խըրախճանքի մի օր: Նրա եղբայրը ամուսնանում էր իմ ազգականուհու հետ: Դիպուածը մեզ մտերմացրեց: Այն ժամանակ նա աւարտում էր միջնակարգը: Գեղամարմին մի աղջիկ էր, խոշոր ու սեւորակ աչքերով: Սեւ ու գծագրուած յօնքեր ունէր, որոնք միանում էին քթարմատի մօտ թեթեւակի լայնանալով: Այդ դէմքի վրայ գրաւչօրէն տեղադրուած քիթը, ժպտալիս հանգիստ բացուող շուրթերը հրապուրիչ ինչ - որ բան ունէին, որով դէմ դիմաց նստած երիտասարդին կարող էին զբաղեցնել իրենցով, մէկ խօսքով, չէին թողնի, որ երիտասարդը մնայ անտարբեր:

Բայց ամէնից գրաւիչը նրա ծամերն էին, որ ես տեսայ, երբ նա կանգնեց ու գնաց պարելու խնջոյքի միւս պարողների հետ: Մինչեւ մէջքը հասնող, հիւսուած ծամեր, իսկական Հայուհի: Պարելիս ոչ մի աւելորդ շարժում չէր անում: Նազանք ու ներդաշնակութիւն կար ձեռքերի ու իրանի ճկունութեան մէջ:

Ժպտում էր:

Մեր հայեացքները իրար հանդիպեցին օդում, ինչ - որ տեղ, եւ ասես մնացին իրար գրկած, միացած:

Դրանից յետոյ ինձ թւում էր, որ ես այլեւս ուրիշ տեղ եւ ուրիշներին չեմ նայում:

Այն ժամանակ ես սիրում էի հարսանեաց սեղանները. սիրում էի խօսել, պարել, մասնակից լինել երգասացութեան, բաժակ բարձրացնել, կենացներ առաջարկել: Կեանքը լեցուն է իմաստով, երբ իմաստաւորող ես: Կեանքն անիմաստ է դառնում, երբ չես գնահատում վայրկեանը, պահը, ժամը: Չէի սիրում փնթփնթան, տխրադէմ աղջիկներին, որոնք կեղծ թախիծ էին դնում իրենց նայուածքների մէջ ու նայում էին քեզ այդ թախծի միջով:

Այդ երեկոյ ես արտակարգ աշխուժացայ եւ, ինձ թւում էր, որ իմ աչքերը փնտռում են նրանը, արդէն տարբեր նայուածքներով, իսկ մեր խորանիստ նայուածքները, որոնք սրտի ու հոգու կողմից լիազօրութիւն էին ստացել, անբացատրելի մի յոյզով, մնում էին իրար հետ եւ չէին անջատւում իրարից:

Պարեցինք, բայց չխօսեցինք:

Ու դրանից յետոյ քանի - քանի հանդիպումներ, քանի - քանի հրաժեշտներ մեզ դարձրին մտերմիկ, սիրելի, իրար որոնող, իրարմով երջանիկ, բայց միշտ վարանեցինք հիմնականը խոստովանելու: Ուսանելու տարիներին, մեզ իրարից բաժանող ամիսներին ոչ նա էր ընդառաջել մէկ ուրիշ երիտասարդի, ոչ ես էի խնդրել ուրիշի ձեռքը:

Չախողուեցի:

Չկարողացայ լինել այն, որ կոչւում է անմիջական:

Յետոյ եկաւ այն հարկադրական տարագրութիւնը, որ հիմա քսանհինգամեայ հնութիւն ունի: Ոչ մի կերպ, վեց տարի, նա չարձագանգեց Ալթայեան երկրամասի այն աւանից, որտեղ ապրում էին: Ոչ ոք չիմացաւ, որ հազարաւոր կիլոմետր հեռաւորութիւնից իրար կապուած էին ապրում երկու նայուածք եւ մի սիրտ: Ես վստահ չէի, որ նա իր նայուածքում տեսել է իմ սիրտը, առնուազն այդպէս էր ձեւացնում:

Եւ երբ նա եւ ծնողները վերադարձան, ես վճռեցի ասել, որ շատ եմ սպասել, բայց արդէն Սոնան երեւացել էր, որպէս, որպէս ...

Զարմանալի նմանութիւն կար երկուսի միջեւ: Ինձ թւում էր, որ Սոնան եկել էր փոխարինելու նրան, բայց հետզհետէ առանձնացաւ, անջատուեց նրանից, հասունացաւ, դարձաւ մայր եւ ինձ համար ապաւէն...

Ինձ թւում էր, որ Սոնային սիրել եմ եւ ամուսնացել, որովհետեւ Սոնան իր նայուածքով, շարժուձեւերով, խօսելաձեւով միշտ յիշեցնում է նրան:

Սոնան նա է...

Եւ ես երջանիկ եմ Սոնայով:

Յետոյ երբ Հուրին եկաւ, Սոնան կիսուեց, կիսուեց մինչեւ իմ հիւանդանալը ... եւ գուցէ Սոնան խանդաբեց, որ ես երկար ու երկար տարիների համակրանքս խոստովանեմ:

(Շար. 12)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ «ԿԱԼԱ»Ն

Կիրակի, Մայիս 8-ի կէսօրէ ետք, Փավիեօն Գալբառի մէջ տեղի ունեցաւ Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին ի նպաստ կազմակերպուած կալան: Ընդարձակ սրահը լեցուն էր ծայրէ ծայր: Եկած էին աւելի քան 1500 Հայեր, թէ՛ գեղարուեստական վայելք մը ունենալու եւ թէ՛ օգտակար հանդիսանալու հայկական վարժարանին, որ, ինչպէս ծանօթ է, նոր շրջան մը կը բոլորէ ընթացիկ ուսումնական տարեշրջանէն սկսեալ: Ներկայ էին Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Գիւտ Եպիսկ. Նագդաշեան, Ռենսիի քաղաքապետը, Գասզու, դպրոցին նախկին տեսչուհին՝ Օր. Հոփի Գարագաշեան, հայ մամուլի ներկայացուցիչները:

Յայտագիրը կը սկսէր ժամը 17-ին: Դուդուկի եւ դհոլի հնչիւններով բեմ կուգային Դպրոցասէրի մանկապարտէզի երախաները՝ հայկական տարազներով, մեկնաբանելով տոհմիկ պար մը, կարելի ներդաշնակութեամբ, սրահին մէջ ըստեղծելով մեծ խանդավառութիւն մը: Գնահատելի աշխատանք տարած էր պարուսոյցը՝ Միշըլին Ասլանեան: Ապա, երեք աշակերտուհիներ՝ Սիրուն Աւետիսեան, Տորոթէ Տիրքէլէսեան եւ Մարի Ճանճիօղլու, կ՚արտասանէին երեք քերթուածներ:

Վարժարանի աշակերտներու մասնակցութենէն ետք բեմը կը գրաւէր երգիչ Մինաս, որ նուագախումբի մը ընկերակցութեամբ կը մեկնաբանէր ցիկան, հայերէն եւ ռուսերէն երգերու փունջ մը, արժանանալով ներկաներու գնահատանքին:

Ճիկի երրեակը, որ նորութիւն մըն էր մեր գաղութի ձեռնարկներու գեղարուեստական յայտագիրներուն մէջ, հայկական պարարուեստի իսկական վայելք մը պարգեւեց մեզի, Ալպէռ Պունութեանի պարագրութեամբ ներկայացնելով Երեւան - Էրեբունի եւ այլ մեղեդիներու հնչիւններուն հիման վրայ կառուցուած պատկեր մը: Երրեակը, բաղկացած՝ Ա. Պունութեանէ, Ժ. Մատիլեանէ եւ Հ. Գալֆայեանէ, որոնց կը միանար շնորհալի պարուհի մը (Նըւարդ), ձեւերու հարստութեամբ, դիմախաղերու արտայայտչականութեամբ, կշռոյթներու ճկունութեամբ եւ ոտնաչափերու ներդաշնակութեամբ մեծ տպաւորութիւն թողուց ներկաներուն վրայ:

Յայտագիրը վարողն էր Պերճ Ճանոտեան (Թաքսի ծածկանունով), որ նոյն ատեն օժտուած՝ դերասանական, երգի ու պարի շնորհներով, զանազան մանրավէպերով, բառախաղերու սրամտութիւններով, ծանօթ երգիչներու նմանութիւններով եւ կատակաբանութիւններով ծիծաղը անպակաս կը թողուր ներկաներու շրթներէն՝ եթէ նոյնիսկ միշտ շատ «վերէն չէր թռեր», ինչպէս կ՚ըսեն Ֆրանսացիք:

Ի դէպ, կալային ներկայ պիտի գտնուէր հեռատեսիլի լրագրող Տանիէլ Պիլալեան, սակայն, վերջին պահուն պաշտօնով Քանն ղրկուած էր Փառատօնին համար եւ հեռաձայնով ներողամտութիւնը կը խնդրէր կազմակերպիչներուն եւ ներկաներուն:

15 վայրկեանի դադարին, ներկաներ օգտուեցան պատրաստուած պիւֆէէն եւ վաճառքէ:

Յայտագրի երրորդ բաժինը յատկացուած էր ծանօթ երգչուհի Լիզ Սարեանի: Նախ քան այդ, խօսք առնելով Դպրոցասէրի տեսչուհին՝ Տիկին Սիլվա Գաբակիւլեան, անդրադարձաւ հայկական վարժարանի պահպանութեան անհրաժեշտութեան, շեշտը դնելով այն իրողութեան վրայ, որ Դպրոցասէրը ոչ մէկ աշակերտի դիմում կը մերժէ նիւթական պատճառով, թէ վարժարանը պէտք ունի աշակերտներու՝ կարենալ կանոնաւորաբար տանելու համար կրթական եւ դաստիարակչական իր աշխատանքները:

Բեմին վրայ է Լիզ Սարեան: Աւելի քան երկու տարի բեմէն հեռու, այդ օր կը ներկայանար հասարակութեան՝ ամբողջովին նոր երգացանկով մը, որ առաւելաբար բաղկացած էր հայրենասիրական եւ յեղափոխաշունչ երգերէ՝ Վան (խօսք եւ երաժշտութիւն՝ Արմէն Մանդակունեանի), Արփա - Սեւան (խօսք՝ Ա. Սահակեանի, երաժշտ. էդ. Յովհաննիսեանի), Կռունկ (խօսք՝ Գ. Էմինի, երաժշտ.՝ Ալ. Հեքիմեանի), Ոստան Հայրենի (խօսք՝ Ս. Գրաշիի, երաժշտ.՝ Ալ. Հեքիմեանի) եւայլն: Երգչուհին մեկնաբանեց նաեւ ժողովրդական եւ ֆրանսերէն երգեր: Նուագախումբին ղեկավարն էր Նարեկ Տուրեան, որ նոյն ատեն կատարած էր երգերուն երաժշտական յարդարումը: Լիզ Սարեան ներկայութիւն մըն է բեմին վրայ. կը տիրապետէ իր արուեստին: Իր դիմախաղերուն եւ շարժումներուն մէջ չենք նկատեր բռնազբօսիկ ճիգ մը՝ ուշադրութիւն գրաւելու, այլ անոնք բնական պոռթկումն ու արտայայտութիւնն են երգի բառերուն առթած ապրումներուն եւ յուզումներուն: Երգչուհին կ՚ապրի իւրաքանչիւր բառը, իւրաքանչիւր պատկերը, զոր կը գծէ բանաստեղծը իր տողերուն ընդմէջէն: Անակնկալ մըն էր, յայտագրէն դուրս, երգչուհիին կողմէ արտասանուած՝ բոլոր հայ մարտիկներուն ձօնուած քերթուածը, որ խոր տպաւորութիւն թողուց ներկաներուն վրայ, արժանանալով յոտընկայս ծափերու: Յայտագիրը վերջ կը գտնէր Զարթիր լաօ երգով, որու առթին վարժարանին աշակերտները բեմ բարձրանալով ծաղիկներ կը նուիրէին Լիզ Սարեանի, որ սիրայօժար կը մասնակցէր կալային: Երգչուհին յայտագրէ դուրս երկու երգ եւս մեկնաբանեց:

Յաջող ցերեկոյթ մը՝ որ թէ՛ գեղարուեստական վայելք մը եղաւ, եւ թէ՛ կարեւոր նպաստ մը ապահովեց դպրոցին:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ICOM

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ԹԻՒ 3 1983 ԱՊՐԻԼ

Ի/ ՔՕՄ. - (Փոքրամասնային եւ չտիրապետող խումբերու միջեւ մշակութային փոխ - յարաբերութիւններու եւ ծանօթութիւններու ծաւալման եւ յարաբերութիւններու ընդարձակման հաստատութեան) հայկական բաժինը 1983 Յունուար 1-էն սկսեալ վերսկսած է իր աշխատանքները, մէկուկէս տարուան դադարէ մը վերջ, ներքին կարգ մը խնդիրներու պատճառով հայ մտաւորականներու միջեւ, որոնք կազմակերպչական կորիզը կը կազմէին, ինչպէս նաեւ տաղնապի մը՝ յարուցուած արտաքին ճնշումներէ:

Հաստատութիւնը, եւ հետեւաբար հայկական բաժինը, կը կառավարուի գիտական վարչութեան կողմէ, որ կ՚ապահովէ հաստատութեան մշակութային գիծին ուղղութիւնը եւ որակային մակարդակը բոլոր այն մշակութային գործունէութիւններուն, որոնք կը մտածուին, կ՚արտադրուին եւ կը տարածուին հաստատութեան կողմէ:

Միջոցները որ Ի ՔՕՄ-ը կը գործադրէ փոքրամասնային եւ չտիրապետող խումբերու միջեւ մշակութային ծանօթութիւններու ծաւալման բնագաւառին մէջ մասնաւորաբար ստեղծելու համար նոր հաղորդակցութիւններ՝ չտիրապետող խումբերու միջեւ, բազմազանութեան, ժողովրդավարութեան, իրարհասկացողութեան եւ գաղափարներու տարբերութեանց յարգանքի սկզբունքներու եւ հանդուրժելիութեանց գիծերու մէջ կ՚իրագործուին:

Որով ժողովրդավարութիւնը, ցեղային բազմորակութիւնը, մշակութային եւ իդէօլօժիք բազմազանութիւնը եւ հանդուրժողականութիւնը հարկաւոր մասնիկներն են փոքրամասնութիւններու ինքնութեան, անձնականութեան, արժանապատուութեան եւ իրաւունքներու ձեռքբերման յաջողութեան եւ իրագործման համար:

Հաստատութիւնը անկախ է, անկողմնակալ եւ ոչ կուսակցական: Թիկունք չի կանգնիր ոչ մէկ քաղաքական մեծ ու փոքր հոսանքներու: Անշահաբեր ձեռնարկ մըն է եւ նիւթական մուտքը՝ արձանագրական թոշակներն են, վճարումները ու նուիրատուութիւնները՝ իր անդամներուն կողմէ:

Վերոյիշեալ կէտերու հիման վրայ հայկական բաժինը մտադիր է շարունակելու իր գործունէութիւնը՝ ծաւալելու համար գեղարուեստ մը եւ մշակոյթ մը իր ուրոյն ինքնութեամբ եւ մշակութային բարձր առանձնայատկութիւններով:

Հայկական բաժինը արդէն կատարած է երկու շաբաթուան տեւողութեամբ մշակութային հանդիպում մը Արարատ անուան տակ, նուիրուած արդի հայկական գեղարուեստին, Իտալիոյ Պերկամօ քաղաքին մէջ, որուն նիւթն էր՝ «Պատկերներ արդի հայկական գեղարուեստէն»: Գեղարուեստական ցուցահանդէս մը, որ կ՚ընդգրկէր երեք բանախօսութիւններու եւ երկու երաժշտական երեկոներու շարք մը:

1983-ի ծրագիրը, որ արդէն գործադրութեան մէջ է, հետեւեալն է.

- Համաժողով-սեմինար «Ժխտուած կառոյց - սփիւռքի հայկական մշակոյթը - Թիւ 5 - Հայ. ոչ հայ. Հայոց ինքնութիւնը սփիւռքի մէջ» Իտալիա, 1983 Յուլիս 8 - 10:
- Հրատարակութիւն իտալերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով գիրքի մը՝ Հայերուն մասին, «Հայաստան ճեղքուած հայրենիք» Աուկուստօ Զուլիանիի հեղինակութեամբ:
- Հայկական գեղարուեստի եւ մշակոյթի մասին տարեգիրք մը, «Պատկերներ հայ մշակոյթին համար»:
- Հրատարակութիւնը «Քրիստոնեաները Արեւելքի մէջ. հայ եկեղեցւոյն աւանդավէպը», համագումարին հաղորդագրութիւններու հաւաքածոն, ատրիճանաբար:
- Հրատարակութիւնը Անի քաղաքէն հին լուսանկարներու հաւաքածոյի մը, որոնք լուսանկարուած են Քիւրքջեանի կողմէ 1883-ին:
- Գեղարուեստի եւ ուսումնասիրութեան կեդրոնի հայկական բաժինին ճոխացումը, որ ստեղծուեցաւ 1982-ին, Միլանոյի մէջ:

Նոր ծրագիրներու մասին պիտի կատարուին հաղորդագրութիւններ աստիճանաբար, մամուլին միջոցով:

Քարտուղար՝
ՀԵՐՄԱՆ ՎԱՀՐԱՄԵԱՆ

Ապրիլ 1983,

Միլանօ

անհրաժեշտ նիւթականն ու խնամքը: Անդին, աղջիկները կ՚ամուսնանան եւ կը հեռանան տունէն:

Գոյութիւն ունի նաեւ այլ պատճառ մը, -տղան աշխատանքի յաւելեալ ուժ կը ներկայացնէ իր հօրը եւ մօրը կողքին: Աղքատ, նոյնիսկ նիւթական բաւարար եկամուտ ապահովող գիւղացին անպայման նկատի կ՚ունենայ այս իրականութիւնն ալ:

Հոսկէ նաեւ իշխանութիւններուն առջեւ ցցուող դժուարութիւնը:

Թ. Ա. Թ.

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ե.

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԹՈՌԸ

Երբոր անոնք իրարմէ բաժնուեցան, փոխադարձ գգուանքի մէջ իրենց գորովին սաստկութիւնը մեղմացուցած, մամա՛ն իբրեւ հաստատութիւն այն բարձր ասպարէզին ընտրութեանը որ վիճակուած էր իր զաւկին՝ ըսաւ.

- Արդէն Պ. Կոստանեանը բացած էր Արշակին համար որ մեծ դիրքական մը պիտի ըլլայ. բժշկութիւնն ալ գիտութեան կարեւոր մէկ ճիւղը չէ՞ մի:

Այս դժպատեհ վերյիշումէն՝ Մերկերեանին դէմքը յանկարծ կարմրեցաւ, աչքերը կատաղօրէն փայլեցան:

- Ատ չեղաւ, հանըմ, ըսաւ սրտնեղած ձայնով մը, ատ առած փախած չափիրնին անունը տալու չէիք հիմա ... անիկա ձեր փարաները յափշտակելու համար բերնին եկածը թող տուաւ ... Թոհա՛փ բան ... տահա չմոռցա՞ք ատ մարդը:

Գանձապահին կատաղութեան պատճառը ան էր մանաւանդ որ՝ իր անհետացումէն ամիսներ ետքն ալ մանկավարժը կը յաջողէր իրեն դէմ կանգնիլ, իր հեղինակութիւնը վտանգել, իր ձեռքէն խլել, օրինակի համար, ամիրային թոռը տօքթորութեան ասպարէզը մղած ըլլալու փառքը:

- Մի՛ նեղանար, Թադէոս աղա, պատասխանեց տիկինը՝ մանկավարժը պաշտպանելէ հեռի, գանձապահին սիրտը առնելու փութկոտութեամբ, երբեմն կը մոռնամ այդ մարդուն խաբեբայ մը ըլլալը, բայց Արշակին վրայ հոգի կուտար...

- Փարային խաթերը համար, մրմռաց Մերկերեան:

Ցերեկուան սեղանին վրայ, որուն ներկայ գտնուեցաւ գանձապահը, խօսուեցաւ այն նախապատրաստութեանց մասին որոնք հարկաւոր էին բժշկական վարժարան ընդունուելու համար: Մշկաբոյր գինիով՝ ցամքած կոկորդը աղէկ մը ցօղուելէն յետոյ, Թադէոս աղա խոստացաւ ամէն բան կարգադրել առանց որ մայր ու որդի ոեւէ դժուարութեանց հանդիպէին: Որոշուեցաւ որ Արշակ տարի մը տաճկերէնի մասնաւոր դասեր առնէր վարժարանին օսմաներէնի ուսուցչէն՝ մուտք քննութեան մէջ յաջողելու համար:

Երբոր սեղանէն ելաւ գանձապահը՝ երակներուն մէջ երանութեան հեշտալի ճառագայթում մը կը զգար, երիտասարդական կորովի մը վերարծարծումը, զոր կը պարգեւէր ամիրայական երանելի գինին: Գոհունակութեան փոքրիկ հառաչներ կ՚արձակէր. փորը փայփայելով, անոր պարունակութիւնը տեղաւորելու պէս: Պառաւ խոհարարուհին, սեղանը մաքրելու պահուն, դէմքի կայկային ծամածռումով մը կը մռլտար:

- Աս ցնդածը, աս քէօհնէն նորէն տատանմիշ էղաւ. աչկս լուս. մէկը կնաց մէկալը էկաւ: Աստուած ողորմի ինծի. ծունը թէքէյիս, հոգիս պիտի էլլայ նորէն: Աս ի՞նչ չաներեւ էխտիյար է եղեր, խնտացի քի տունէն վռնտուեցաւ: Ա՛լ պան չունիս նէ մախսէնէն կինի հանէ: Ա՛խ, ողորմած Աստուած, օր մը անտար խմեր քի ճաթեր տէ էս ալ ազատէի...

Մերկերեան մէկ բառով ընտանիքին հոգերանութիւնը յեղաշրջած էր: Վերջնականապէս տիրած էր այդ տանը, եւ անոր բնակիչներուն, տօքթորութեան շըքեղ ասպարէզը գտած ըլլալու «հեղինակի իրաւունքով», զոր այլեւս անկարելի պիտի ըլլար խլել իր ձեռքէն, եթէ աշխարհիս բոլոր Կոստանեաններն ալ միանային:

Թիկնաթոռին վրայ հաճոյամոլ փռուածքով մը, գանձապահը սուրճին հոտաւէտ ումպերը կ՚ըմբոշխնէր, ճաղատ ու փայլուն գանկը գինիէն կարմրած, մանր աչուըները՝ աղէբեկ ընքուիներուն մացառուտքին տակէն շէկ լոյսերով կայծկլտուն:

- Հանըմ, կ՚ըսէր, սա գեղացին քի ամենեւին չի քաշեր ամիրային ֆամիլեան, մաֆ պիտի ըլլայ երբոր տեսնայ քի Արշակը աղուոր տօքթոր մը եղեր է ... ամէնքը պիտի ճաթին նախանձէ ... Եւ եթէ իմանան քի ես եղած եմ ատոր պատճառը՝ պիտի քարկոծեն ինծի:

Ու քահքահ կը խնդար, միտքը բերելով ժողովրդային վիթխարի միամըտութիւնը, քանի որ իր կատարած բըժշկական այդ ձեռնադրութենէն աւելի թաղային սնոտիքին հետ իր ապօրէն եւ եղեռնական կապակցութիւնն էր մանաւանդ որ զինքը արժանի կը կացուցանէր հրապարակային քարկոծումի մը, տարիներէ ի վեր:

(Շար. 63)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օր. Գեղանոյշ Աղապէկեան, Տիկին Լուիզ Լը Ռուա - Աղապէկեան, Պ. Հը - րանդ Աղապէկեան հոգեհանգստեան պաշ- տօն կատարել կուտան, Կիրակի, Մայիս 22, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց եղբօր՝

ՀԱՅԿ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆԻ

մահուան 4-րդ տարելիցին

իրենց հօրախ՝

ՎԵՐԹՀԱՅՄ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆԻ

(ծնեալ՝ Թորամանեան)

մահուան 8-րդ տարելիցին, ինչպէս նաեւ իրենց ծնողաց՝

ՆԱՀԱՊԵՏ եւ ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆԻ

(ծնեալ՝ Բաբելեան)

ի յիշատակ:

×

Տիկին Լուիզ Լը Ռուա - Աղապէկեան հոգեհանգիստ կատարել կուտայ նաեւ իր ամուսնոյն՝

Robert Le Roy-ի

մահուան 13-րդ տարելիցին ի յիշատակ:

Այս տխուր առթիւ, հետեւեալ նուէր - ները կ'ընեն․ ․

Աղքատախնամ 1000 Ֆ.:

Մարի - Նուպար հաստատութեան բա - րեկամներ 1000 Ֆ.:

Դպրոցասէր 500 Ֆ.:

Սամուէլ - Մուրատեան վրժ. 500 Ֆ.:

Կարմիր Խաչ 500 Ֆ.:

Կապոյտ Խաչ 500 Ֆ., (ստանալ «Յա - ռաջ»էն) եւ 500 Ֆ. «Յառաջ»ին:

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՔԱՄԲ. ՖՐԷԶԻ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

Կիրակի, Մայիս 22, Հոգեգալուստի Ուխտի օրն է Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ: Այս առթիւ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ կը մատուցանէ հանդիսաւոր պատարա - գը, եւ կը քարոզէ օրուան խորհուրդի մասին ու կը նախագահէ ուխտաւորի սեղանին:

Սկիզբ. Ժամերգութեան ժամը 9.00:

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10.30:

Կ. Ս. Մ.

Կեդրոնական Սանուց Միութեան ընդ - հանուր ժողովը՝ Յունիս 4-ին, իր սովո - րական ժողովատեղին 32 rue de Trévise, ժամը 16-ին:

Կը խնդրուի ներկայութիւնը անխտիր բոլոր սան եւ համակիր անդամներուն այս ժողովին որ կը փակուի քօքթէյլով մը:

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայիս 23-ին, Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 10-ին, պատարագ Վիէնի Սէն - Մաքսիմ եկեղեցիին մէջ: Կը պատարագէ՝ ՌՈՊԷՐ ՎՐԴ. ՌԱՖԱԼԵԱՆ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Նշան Դարբինեան իր սա- նահօր՝ Արմենակ Միքայէլեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 250 Ֆ. Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցիին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 250 Ֆ. «Յառաջ»ին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ընկ. Անահիտ Ուզունեանի մահուան առի- թով խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ իր ընտանեկան պարագաներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Տէր - Անդրէասեան 100 ֆրանք կը նուիրեն Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին իրենց ծնողաց մահուան 13-րդ տարելիցին առթիւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ․․ Պ. Ռիչար Տակառեան 60 ֆրանք կը նուիրէ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի (քաղաք եւ արուարձան) մասնաճիւղերը Տրջ. Վար - չութեան փոխ - ատենապետուհի Սրբուհի Գասպարեանցի կողակցի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հազար Ֆ. նուիրած են Պեյֆոնթէնի Օղափոխ. Կայանին:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՎԱՆՔՍ

Կիրակի, Մայիս 22-ին յաւարտ պատա- րագի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Սարդարապատի ճակատա - մարտին զոհուած մեր հերոսներու հո - գիին համար: Կը կարդացուի Ամենայն Հայոց՝ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի կոն - դակը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շավիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե - ղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալու- թեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները․․ նորոգութեան համար՝ Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ Տիկնանց Միու- թիւնը 1000, Տիկին Լուսիա Պալապանեան 500, Տիկին Թագուհի Պէյլէրեան 200 Ֆ.: Դպրոցին համար՝ Պ. Արամ Տէտէեան 30 Ֆ.: Հրանդ Մինասեանի մահուան առ- թիւ՝ Բիւզանդ, Յարութիւն, Յովհաննէս եւ Կարօ Տէր - Գալուստեան 400, եւ նոյն տխուր առիթով Տիկին Հռիփսիմէ Նա - զարեան եկեղեցւոյ պայծառութեան 100 Ֆ.:

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԿԱՅԱՆ

Ինչպէս ամէն տարի, Ս. Գրիգոր Նարեկացիի կեդրոնը կը կազմակերպէ արձակուրդի կայան մը երիտասարդ- ներու համար, Յուլիս 1-էն մինչեւ 21, Գաթինոյի մէջ, Հռոմի (Իտալիա) մօտ, գեղեցիկ ամարանոցի մը մէջ, որ կը պատկանի Հռոմի հայ վարժա- րանին: Տունը շրջապատուած է թէնի- սի եւ ոտնագնդակի դաշտով մը եւ լո- ղալու աւազանով:

Ծրագիրը կը պարունակէ՝

- Հռոմ քաղաքին այցելութիւն մը:
- Այցելութիւն մը Վատիկան:
- Տեսակցութիւն մը Քահանայապե- տին հետ:

Նարեկեան վարժարանին դիմել ստանալու համար պէտք եղածման- րամասնութիւնները:

CENTRE CULTUREL ARMENIEN
St. GREGOIRE DE NAREG
38, Route de Collonges
69450 St. Cyr au-Mont-d'Or (Lyon)
Tél. : (7) 847. 28. 65

RECHERCHONS

Le Centre d'Enseignement U. G. A. B. — Eglise Cathédrale arménienne de Marseille, 339, avenue du Prado; 13008, recherche pour sa colonie de vacances établie dans un HOTEL TOUT CONFORT avec piscine, à ANCELLE (près de Gap), du 14 au 23 Juillet, un directeur responsable diplômé B. A. F. D. et des jeunes moniteurs ou monitrices.
— Ecrire à l'Eglise. Tél : (91) 77-84-70

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԱՅՑԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ Ն Ի ՋԱՅՆԱՍՓԻՌԻԷՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՅԻՍ 22:

Ժամը 8-ին, Ֆրանս - Քիւլթիւռ ձայնասփիւռի կայարանէն, Հայոց պատ- մութիւնը հատորին շուրջ: Կը մասնակ- ցին․- Անահիտ Տէր - Մինասեան, Ժե- րար Տէտէեան, Փրոֆ. Տիգրան Գու- յումճեան:

×

Ժամը 9.30-ին, հեռատեսիլի Ա. կայա- նէն, Հայկ. յայտագիր: Կը մասնակցին․․ Ժան - Փիէր Մահէ, Տոքթ. Ժ. Մ. Թիէրի եւ Ժերար Տէտէեան:

Importateur - grossiste
de produits alimentaires en provenance de GRECE:
olives, huile d'olive, feuilles de vigne naturelles, bamias, etc...

pour tous renseignements :
FOTIA - diffusion
1, rue Ampère, 78140 VELIZY - tél. (3) 635 15 95
Livraison dans toute la FRANCE

U. J. A. **FOOTBALL** ALFORTVILLE

POUR LA PREMIERE FOIS EN FRANCE

MINI-MUNDIAL DES ARMENIENS

PENTECOTE 1983

COUPE BOGHOS DAVIDIAN

Stade Municipal d'ALFORTVILLE
28 Quai Blanqui

— DIMANCHE 22 MAI —
Début des matches à 8 heures

VIENNE	VALENCE
ALFORTVILLE	HOMENETMEN-BEYROUTH (LIBAN)
LYON DECINES	MARSEILLE-ARDZIV
HOMENETMEN-FRANCE	ISSY-les-MOULINEAUX

à 19 heures au stade

Soirée arménienne

BUVETTE RESTAURATION GRILLADES BAR

— LUNDI 23 MAI —

— MATIN :	8h.-12h.	CLASSEMENT
— APRES MIDI :	14h.	PRESENTATION DES EQUIPES PARTICIPANTES
		REMISE DES FANIONS
	15h. 30	FINALE REMISE DES COUPES

RESTAURATION, BAR

Réservation des places au stade et Café Philippe : 375. 61. 35
Renseignements : SIMONIAN : 375. 20. 91

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47
ouvert le dimanche après-midi

visitez une des plus belles expositions de France

" Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն "

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
20
VENDREDI
20 MAI
1983

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.440 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.440

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԵՍԱԿ - ՏԵՍԱԿ ՑՈՅՑԵՐ խճողեցին Փարիզի զանազան թաղամասերը, Չո-րեքշաբթի օր: Ցոյց մը կազմակերպած էր Ա. Պերժըրոնի բանուորական Ուժը, բայց չէր կրցած 3000 հոգիէ աւելի ժող-վել: Իրաւաբանութեան եւ տնտեսական գիտութեանց շուրջ 1000 ուսանողներ տո-ղանցեցին Սորպոնէն Ազգ. Ժողով, ա-ռանց միջադէպի: Այէն Կրիվլինի յեղա-փոխական համայնավար Լիկան ալ ցոյցի հրաւէր մը կարդացած էր «ցեղապաշտու-թեան եւ ֆաշիզմին դէմ», որպէսզի փո-ղոցը աջին չմնայ:

ՏԸԼՈՐ - ՖՈՒՌՔԱՏ դէմ դիմաց նե-կայացան հեռատեսիլի հանդիսատեսնե-րուն, Չորեքշաբթի իրիկուն: Փոխադարձ յարգանք, քաղաքավար վարուելակերպ, գնահատանք՝ մէկը միւսին տնտեսագէտի ձեռնհասութեան նկատմամբ պատճառ եղան որ շատ սալոնական բնոյթ մը առնէ խօսակցութիւնը, առանց բանավէճի մը համն ունենալու: Ժիսքարի Ելմտական նախկին նախարարը քաջ կը գտնէ իր յա-ջորդին խոստակեցութեան ծրագիրը, բայց կը խորհի որ պիտի չըլլայ եւ Տըլոր պիտի ստիպուի աւելի հեռու երթալու: Եր-կուքն ալ համաձայն են ընդունելու հա-մար որ Ֆրանսա «իր ունեցած միջոց-ներէն վեր կ՚ապրի»: Տըլոր լաւատես կը մնայ, անմիջականին համար, եթէ Ֆը-րանսա չչարունակէ սպառել աւելի քան կ՚արտադրէ: 18 ամիս պէտք է, կ՚ըսէ Տըլոր, որպէսզի կիրարկուած ծրագիրը արդիւնք տայ:

ՖԷՏՈՐ ԱԲՐԱՄՈՎ, խորհրդային գը-րականութեան ծանօթ դէմքերէն մէկը, մեռաւ առջի օր, 63 տարեկանին, «յետ երկարատեւ եւ անողոք հիւանդութեան» կը հաղորդէ ԹԱՍ գործակալութիւնը: Համայնավար կուսակցութեան անդամ 1945-էն ի վեր, Աբրամով կամաւոր ար-ձանագրուած էր պատերազմին եւ ծանրո-րէն վիրաւորուած Լենինգրադի պաշտպա-ման ատեն: Գրական ասպարէզ նետուած է պատերազմի վաղորդայնին եւ 1958-ին է միայն, որ հրատարակած է իր առաջին վէպը՝ «Եղբայրներ եւ քոյրեր», որ առա-ջին մասն էր եռաբանութեան մը: Իր սե-րունդին լաւագոյն գրագէտներէն մէկը նկատուած է: Հարազատօրէն տուած է գիւղացիական կեանքը: 1963-ին խիստ քննադատութիւն ալ կրած էր, այն մե-ղադրանքով թէ հրատարակած է գիրքեր «դիզելով խորհրդային քաղաքացիներու կեանքին բացասական երեւոյթները»:

ՇԷՎԱՐՆԱՁԷԻ մէկ երկար յօդուածը Պրաւդա-ի մէջ, Շաբաթ օր, այսինքն Կեդրոնական Կոմիտէի լիակատարէն հա-զիւ ամիս մը առաջ, այն տպաւորութիւ-նը կը թողու թէ ինչպէս իր դրացի Ազըր-պէյճանցին՝ Ալիէւ, ինք ալ կրնայ պաշ-տօնի բարձրացում ունենալ: Վրաստանի կուսակցական Ա. քարտուղարը, որ Ներ-քին նախարար ալ եղած էր, տեսակ մը մէա քուլփայէ ալ չի խուսափիր: Կը գրէ օրինակ թէ երբ Ա. քարտուղար նշա-նակուած է, յայտնութիւն մը եղեր է իրեն համար թէ որքան ազգական ունի եւ թէ սախպուեր է, նոյնիսկ, ա-նոնցմէ մէկը արտաքսել կուսակցութե-նէն, որովհետեւ իր անունով, բարեկամ-ներէն մէկը տեղաւորած էր:

«ԻՒՆԷՍՔՕ»ն օգնութեան կը հասնի Պոլսոյ պատմական յուշարձաններուն եւ Կապադովկիոյ եկեղեցիներուն: Ուրբաթ օր, Պոլսէն իսկ է որ ԻՒՆԷՍՔՕյի ընդհ. տնօրէնը կոչ մը պիտի ընէ, այս խմաս-տով, ըստ կազմակերպութեան անդամ Պետութեանց քուէարկած բանաձեւին, որ այդ յուշարձանները արձանագրած է մարդկութեան «մշակութային հարստու-թեան» ցանկին վրայ: Տասը տարի կը նախատեսուի տանելիք աշխատանքներուն համար, որոնք 109 միլիոն տոլար պիտի արժեն (31-ը՝ Թուրքիա պիտի հայթայ-թէ...): Նախապատուութիւն պիտի տըր-ուի Պոլսոյ շրջափակին ութ պատերուն եւ Սիւլէյմանիէի Թաղամասին: Իսլամական մշակոյթ. կեդրոն մը պիտի հաստատուի ճարտարապետական այն կառոյցին մէջ, որ կը շրջապատէ Սիւլէյման Սքանչելիի մզկիթը եւ մերձաւոր փայտաշէն տունե-րը պիտի վերածուին ուսանողական տու-ներու եւ պանդոկներու:

ԻՐԱՆԻ մէջ Թուտեհի անդամ ձերբա-կալուած համայնավարներու թիւը հա-զար հինգ հարիւր կը նկատուի: Յայ-տարարուած է թէ ասոնցմէ ոմանք հրա-պարակաւ պիտի դատուին:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՅԻՍ 13 - 16)

ԷԴՄՈՆ ՔԷՕՍԱՅԵԱՆԻ ՆՈՐ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

Հայաստանի ծանօթ բեմադիրներէն Էդմոն Քէօսայեան պատրաստած է նոր շարժանկար մը, որ կը կոչուի «Ինչ որ տեղ լալիս է Պիրոյը»: Նիւթը առնուած է պելժիական դիմադրութեան ղեկավար-ներէն՝ Մարինա Շաֆրովայի կեանքէն: 47-ամեայ բեմադիրին ժապաւէնները ցայժմ արժանացած են զանազան մրցա-նակներու: Այսպէս, Քանի հեռատեսիլի ժապաւէններու փառատօնին պարգեւա-տրուած «Երեք ժամուայ ճանապարհ» ժապաւէնը. երեք տարբեր մրցանակնե-րու արժանացած է «Երբ գալիս է Սեպ-տեմբերը» շարժանկարը. 70 երկիրներու մէջ ցուցադրուած է «Ցուլայ ասողը»: Ան հայկական թեմայով պատրաստած է «Լքուած հէքեաթների կիրճը» եւ «Տղա-մարդիկ» շարժանկարները: Մտադրած է շարժանկարի վերածել «Սասունցի Դա-ւիթ դիւցազնավէպը:

×

«ՇԱՐԱԿԱՆ» ՀԱՄՈՅԹԻՆ ՆՈՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ

«Շարական» համոյթը սկսած է պատ-րաստել նոր յայտագիր մը, որուն մաս կը կազմեն բացի Ե. - Է. դարերու հայ-կական երգերէ, նաեւ եւրոպացի երա-ժիշտներու գործեր՝ վերածնունդի դա-րաշրջանէն մինչեւ ԺԸ. դարու վերջը: «Շարական»ի 12 անդամները, ղեկավար Գրիգոր Դանիէլեանէն եւ երգչուհիներ Գրետա Անտոնեանէն ու Էլէոնորա Մել-քոնեանէն զատ, մնացեալները կամ կ՚ու-սանին, կամ ալ նոր աւարտած են Երե-ւանի Երաժշտանոցը: Սակայն պատմու-թիւն ունեցող այդ խումբին մասնակցու-թիւնը դարձաւ յատկանշական դէպքերէն մէկը: Վերջերս յաջողութեամբ պսակ-ւեցաւ «Շարական»ի արտասահման առա-ջին ճամբորդութիւնը (Ռումանիա): «Շա-րական»ի մեղեդիները, կ՚ըսէ ղեկավա-րը, ամուր կապերով միացած են միջ-նադարեան հայկական երաժշտական մը-շակոյթին, քանի որ միջնադարեան Հայաստանի մէջ՝ բացի քաղաքային ու գիւղական երաժշտական բանահիւսութե-նէն՝ կը զարգանար նաեւ արհեստավարժ ստեղծագործութիւնը եկեղեցական եր-գերուն, շարականներու ձեւով: Ե. դա-րէն սկսեալ հաւաքուած են հոգեւոր ե-րաժշտութեան նմոյշները, որոնց մէջ՝ ոչ միայն պատարագներու երգեր, այլեւ համերգի բնոյթով գործեր: Դժբախտա-բար, շատ մը շարականներ մինչեւ ԺԶ. դար գրի առնուած են հին հայկական ձայնագրութեամբ՝ խազերով, որոնց բա-նալին կորսուած է: Մոռացութենէ փըր-կըւած են այն գոհարները, որոնք բա-նաւոր հաղորդուած են սերունդէ - սե-րունդ: Կոմիտաս սկսած՝ հին մեղեդի-ներու հաւաքման եւ մշակման գործը, մեր ժամանակներուն ընդգրկած է երաժշտական ստեղծագործութեան բոլոր ձեւերն ու սեռերը: «Շարական» խումբին նպատակն է կարելի եղած չա-փով տարածել հարուստ այդ երաժըշ-տութիւնը:

×

ՄԱՐԵՇԱԼ ՅՈՎՀ. ԲԱՂՐԱՄԵԱՆԻ ԱՆՈՒՆԸ ԿԸ ՅԱՒԵՐԺԱՑՈՒԻ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումը որոշած է կազմել Բաղրամ-եան շրջան մը: Նոր շրջանի կեդրոնը սահմանուած է Թալինի շրջանի Թիւ 1 պետական տնտեսութեան աւընթեր ըս-տեղծուող աւանը, զայն կոչելով Բաղ-րամեան աւան: Բաղրամեան շրջանի վար-չական - հողամասային կազմին մէջ կը մտնեն Հոկտեմբերեանի եւ Թալինի շըր-ջաններու կարգ մը գիւղեր ու աւան-ներ:

Միւս կողմէ, Երեւանի քաղաքապետա-րանը որոշած է Լենին պողոտայի եւ Բա-րեկամութիւն հրապարակի միջեւ գըտ-նըւող փողոցը կոչել մարեշալ Բաղրամ-եան պողոտայ:

Երեւանի մէթրոյի «Մարալանջ» կա-յարանը եւս վերակոչուած է «Մարեշալ Բաղրամեան»:

×

«ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԲԱՂՐԱՄԵԱՆ» ՓՈՂՈՑ ՎԻԼՆԻՒՍԻ ՄԷՋ

Լիթուանիոյ մայրաքաղաք Վիլնիւսի փողոցներէն մէկը կոչուած է մարեշալ Յովհաննէս Բաղրամեանի անունով: Այդ առթիւ տեղի ունեցած հանդիսութեան ներկայ եղած են խորհրդային հանրապե-տութիւններէ պատուիրակութիւններ, նախկին զամիկներ: Խօսք առած է մարե-շալ Եւգենի Սավիցկի եւ շեշտած Յովհան-նէս Բաղրամեանի դերը Բ. Աշխարհամար-տին, վեր առնելով անոր զօրավարական տաղանդը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՔԱՆԻ ՈՐ ԿԸ ՍԻՐԷՔ ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

×

Գու Սու. - Քանի որ կը սիրէք առա-քինութիւն, ի՞նչպիսի առաքինութիւն մը ցոյց պիտի տաք, երբ թագաւոր պիտի դառնաք:

Գու. - Երբեք չարիք պիտի չգործեմ դրացիներուս ու ժողովուրդիս:

Գու Սու. - Չարիք չգործելը բաւարար չէ: Բարիք ալ պիտի գործէք...

ՎՈԼԹԷՐ
(Չինացիին քարոյախօսութիւնը)

×

Անգամ մը, քանի մը հոգի, չեմ յիշեր ինչու, ծանօթներէս մէկուն դէմ խա-չակրութիւն մը բացած էին: Շարունակ կը զրպարտէին հետը, գէշ քարոզչութիւն մը կ՚ընէին անոր հասցէին, իր մասին չար բաներ կը պատմէին: Ինք որ անձայն ու խոնարհ մարդ մըն էր, երկար ատեն պա-ղարիւն մնաց այդ խաչակրութեան դի-մաց, ու թօթվեց, կարեւորութիւն չտուաւ: Յետոյ հետզհետէ անհանգստա-նալ սկսաւ: Օր մըն ալ ըսաւ ինծի.

- Չեմ հասկնար թէ ի՞նչ կ՚ուզեն ինծ-մէ: Ես խմ անկիւնս բարի բարի նստած մարդ մըն եմ, ոչ մէկուն հետ գործ ու-նիմ, ոչ մէկուն չարիք կը գործեմ:

Ես ալ չէի գիտեր թէ ի՞նչ էր անոնց ուզածը: Կը հաւատայի, որ «անկիւն մը բարի բարի նստիլ»ը շօշափելի փաստ մըն էր մարդուս բարութեան ու առաքի-նութեան մասին: Ընկերութիւնը լեցուն չէ՞ր անգութ մարդոցմով, որոնք անհա-ւատալի չարիքներ կը գործեն իրենց նը-մաններուն: Հրապարակաւ գործուած ի՛նչ չարիքներ կան, որոնք բողոքի ալիք-ներ կը յառաջացնեն հոգիիդ խորը: Այդ չարիքները այնքան ակնբախ են, որ ա-նոնց հեղինակները չեն կրնար իրենք զի-րենք արդարացնել ինքնապաշտպանու-թեան որեւէ ձեւով: Կ՚ամօթենք զանոնք, կը զգուշանանք անոնց հետ գործ ունե-նալէ, ու այն ատեն կը գնահատենք այն միւսները, որոնք անկիւն մը նստած են բարի բարի, անվնաս, անաղմուկ:

Բայց ընկերութեան մէջ առաւել կամ նուազ պատասխանատու պաշտօնի մը գալէ վերջ մարդ կ՚անդրադառնայ որ կարծուածին չափ առաքինի գործ չէ «անկիւն մը բարի բարի նստիլ»ը: Ինչո՞ւ: Պարզ է: Ընկերային յառաջդիմութիւն-ները անկիւն մը բարի բարի նստող մար-դոց կողմէ չեն որ կը կատարուին: Ի՞նչ կը պատահէր եթէ ամէն մարդ նոյնը ընէր, անկիւն մը նստէր առանց իր ձեռ-քը տաքին ու պաղին դպցնելու: Յետոյ, տրամաբանակա՞ն է որ մարդու մը բա-րութիւնը փաստուէր չարութեան բացա-կայութեամբ: Բարութիւնը բարիքի ներ-կայութեամբ միայն պէտք էր փաստուէր, ինչպէս որ չարութիւնն ալ կը փաստուէր չարիքի մը գոյութեամբ: Ոճիրի մը պա-րագային, իր անմեղութիւնը ցոյց տալու համար կասկածելին ի՞նչ պէտք էր փաս-տէր. պէտք էր փաստէր թէ ոճիրի պա-հուն այլենչ տեղը կը գտնուէր: Ոստի-կանը միայն երկրորդ փաստը պիտի ըն-դունի: Այլ խօսքով, բացակայութիւնը շօշափելի փաստ չէ, շօշափելի փաստը ներկայութիւնն է:

×

Թերթի մը խմբագիրը կեանքին մէջ անհամար անգամներ լսած է հետեւեալ հարցումները.

- Ինչո՞ւ չես գրեր սա խնդրին մասին, ինչո՞ւ պայքար չես բանար, ինչո՞ւ չես պախարակեր, ինչո՞ւ չես քննադատեր:

Անտարակոյս հիմք ունին այդ հար-ցումները: Եթէ խնդիր մը կայ, պէտք է որ գրես այդ մասին: Եթէ ծուռ գործ մը կայ, պայքար պէտք է բանաս անոր դէմ, պէտք է պախարակես ու քննադատես:

Բայց ընդհանրապէս վերի հարցումնե-րուն տէրերը այն մարդիկն են, որոնք բարի բարի կը նստին իրենց անկիւնը: Եթէ հարցնես թէ իրենք ինչո՞ւ իրենց յանձնարարածը չեն ըներ, իրենք ինչո՞ւ հրապարակ չեն իջներ սեփական միջոց-ներով պայքարելու համար, կը պատաս-խանեն.

- Ատիկա իմ գործս չէ:

×

Ենթադրենք որ մարդ մը ծով իյնալէ վերջ կը փրկուի ազատարարի մը կողմէ: Այդ պահուն երեք հոգի կայ ծովեզերքը: Առաջինը ա՛յն է որ մարդը ծով հրած է: Երկրորդը տեսած է տեսարանը, բայց միայն դիտած է զարհուրած աչքերով: Իսկ երրորդը հանած է բաճկոնը եւ ծով նետուած է փրկելու համար իր նմանը:

Երրորդը առաքինի մարդ է, կասկած չկայ: Առաջինը չարագործ է,ատոր ալ կասկած չկայ: Բայց երկրորդը ի՞նչ է. չարագո՞րծ, առաքինի՞: Եթէ ոչ մէկն է, ոչ ալ միւսը, ի՞նչ է ուրեմն...:

Ռ. Հ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԼԻԱԿԱՏԱՐ ՆԻՍՏԸ

ՎԱՐԻՉ ՏԱՐՐԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ - ՀԱՍՏԱՏՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ - ՊԱՇՏՕՆԱԶՐԿՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԱՏՆԱՆՇՈՒՄՆԵՐ

(Բ. եւ վերջ)

Կ. Դեմիրճեան նախ կը մատնանշէ այն հիմնական աշխատանքները, որոնք կը կատարուին իրականացնելու համար Հայաստանի տնտեսութեան զարգացումը եւ բնութեան անաղարտ պահպանումը։ Կեդր. Կոմիտէն լուրջ քննութեան կ'ենթարկէ ջուրին ապահովումը առաւելագոյն աստիճանին հասցնելու հարցը։ Այս ուղղութեամբ կ'իրագործուի 16 մեծ ջրամբարներու շինութիւնը։ Միաժամանակ՝ աշխատանքներ կը կատարուին գիւղատնտեսութեան ճարտարարուեստացումին ուղղութեամբ (խմա՝ արտադրութիւն եւ մշակում նոյն վայրին մէջ)։

Կ'ըսէ, թէ տարիներէ ի վեր արմատապէս կը փոխուին բնութեան եւ շրջակայ միջավայրին հանդէպ պաշտօնական մարմիններուն եւ բնակչութեան վերաբերումները։ Բնութեան անաղարտ պահպանումին հարցը պետական ամէնէն կարեւոր կէտերէն մէկը կը մնայ։ Որովհետեւ տարիներու ընթացքին արձանագրուած սխալներով՝ արդիւնաբերութեան զարգացումին ուղղութեամբ, յաճախ նաեւ կատարուած անհեռատես քայլերուն հետեւանքով, Հանրապետութեան «մարմինը ծածկուել էր դժուար բուժելի վէրքերով, շրջակայ միջավայրը աւելի ու աւելի էր թունաւորւում»։

Ուրախալի է հաստատել, թէ այսպէս կոչուող էքոլոժիի հարցը հիմնական տեղ կը գրաւէ Հայաստանի կուսակցական եւ պետական մարմիններուն մօտ։ Օրինակները շատ կը մնան, - Սեւանի բնական աղբիւրներու պահպանումը («Եւ մենք, այսօր կարող ենք մեծ գոհունակութեամբ ասել, որ լճի մակարդակը ստտիճանաբար բարձրանում է»)։ Վերջ տրուած է շարք մը հանրային - քիմիական գործատուներու շինութեան, այլ ձեռնարկութիւններու եւ գործատուներու աշխատանքին՝ զանոնք փակելով («Ալավերդու լեռնամետալուրգիական կոմբինատի թափօնների օգտագործումը այնպիսի աստիճանի է հասցուած, որ Սանահին - Հաղպատ լեռնապարի բուսական աշխարհը վերակենդանանում է, մաքրւում է Դեբետը։ Մեծապէս մաքրուել են նաեւ Ողջի գետի ջրերը եւայլն»)։

Երեւանի, Լենինականի եւ այլ քանի մը քաղաքներուն մէջ, աշխատանքներ կը կատարուին տեղւոյն բնակչութեան հանգիստը, առողջութիւնը ապահովելու ուղղութեամբ։

Կ. Դեմիրճեան այնուհետեւ կ'անդրադառնայ վարիչ տարրերու ստանձնած պատասխանատուութեան վրայ։ Կ'ընդգծէ անոնց կարեւոր դերը տնտեսութեան եւ այլ մարզերու զարգացումին մէջ, որպէսզի իրականացուին ներկայ՝ 11-րդ հնգամեակին ծրագիրները։ Կը շեշտէ քանի մը կէտեր, - ամրապնդել պատասխանատուութեան գիտակցութիւնը համապետական շահերու պաշտպանութեան համար, բարելաւել ժողովուրդին ընկերային - կենցաղին հայող սպասարկութիւնը, վճռական պայքար մղել պետական եւ աշխատանքի կարգապահութիւնը խախտողներուն դէմ։

Բանուորներուն թիւը տնտեսութեան ճիւղերուն մէջ, ներկայիս մօտաւորապէս 900.000-ի կը հասնի, 1970-ի բաղդատմամբ 1,5 անգամ աւելի։ Տնտեսութեան արտադրութեան արդիւնաւէտ յաջողութեան եւ աշխատանքի որակին բարձրացումին համար անհրաժեշտ է բարձր մակարդակի հասցնել բանուորական քադրերուն մասնագիտական որակաւորումը, երիտասարդացնել բանուոր դասակարգին շարքերը։

Այս ուղղութեամբ ան կ'ընդգծէ պրոֆտեխկրթութեան սիստեմին դերը, քանի ամէն տարի ըլլա՛յ գիւղատնտեսութեան, ըլլա՛յ ճարտարարուեստի եւ տնտեսութեան զանազան ճիւղերուն մէջ հազարաւոր մասնագէտներ մուտք կը գործեն։ Բայց կան նաեւ հիմնական թերութիւններ։ Շատ զանգաղ կերպով կը լուծուի տնտեսութեան ճիւղերը անհրաժեշտ մասնագիտութիւններու տէր զարգացած բանուորական քադրերով ապահովելու, անոնց որակը բարձր աստիճանի հասցնելու հարցը։ Կը խօսի նոյնպէս գիւղատնտեսութեան մասին դիտել տալով, թէ ժամանակաշրջանի մը մէջ, երբ փորձեր կը կատարուին գիւղատնտեսութիւնը ճարտարարուեստական հիմերու վրայ դնելու համար, քննադատելի կը մնայ այն իրողութիւնը, որ կոլտնտեսութիւններուն եւ սովխոզներուն գլխաւոր ճարտարագէտներէն կէսէն աւելին մասնագիտական կրթութիւն չունի։

Զանազան օրինակներու մատնանշումէն ետք (թերութիւններու բացայայտում, օրինակ, բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական ուսման շրջանակին մէջ) դիտել կու տայ, թէ Կեդր. Կոմիտէն եւ կառավարութիւնը կ'աշխատին իրականացնել Հայաստանի լեռնային եւ նախալեռնային գօտիները տնտեսապէս զարգացնելու իրենց ծրագիրը։ Իսկ ասիկա կարելի չէ իրագործել, առանց համապատասխան քադրերու մասնակցութեան։ Հետեւաբար, մասնագէտ վարիչ տարրերու պատրաստութեան հիմնական գործօն մը կը նկատուի յաջողութեան հասնելու համար։

Նոյնպէս կարեւոր կը նկատէ գիտական քադրերու մասնագիտական որակաւորումի հարցը։

Կ'ըսէ, - «Մտաւորականութիւն է պատնաւում նաեւ բարձրագոյն որակաւորման գիտնականների պատրաստման գործը»։

Մասնագիտականին կողքին անհրաժեշտ կը նկատէ քադրերուն քաղաքական - գաղափարախօսական կայուն գիտելիքներուն ամրապնդումը։ Անհրաժեշտ է, որ բոլորն ալ տիրապետեն «Մարքս - Լենինեան ուսմունքին, լինեն համոզուած, դիալեկտիկօրէն մտածող մեթոդաբանօրէն զինուած մարդիկ, կարողանան արագօրէն արձագանգել հասարակական - քաղաքական ու տնտեսական կեանքի փոփոխութիւններին, ճիշդ մեկնաբանեն դրանք, ունենան լայն մտահորիզոն եւ բարձր կուլտուրա»։ Ուրեմն պէտք է բարելաւել գաղափարախօսական ճակատին ղեկավար տարրերուն ընտրութեան աշխատանքը։

Կ. Դեմիրճեան իր ճառին ընթացքին կը խօսի նաեւ բնակչութեան կենցաղին հայող սպասարկութեան հարցին մասին։ Նկատել կու տայ, թէ զայն պէտք է բարելաւել, մանաւանդ, ժողովուրդին անհրաժեշտ ապրանքները ապահովել։ Կ'ըսէ, թէ յաճախ պաշտօնի կը կոչուին եւ այն ալ պատասխանատու դիրքերու վրայ, գործին անիրազեկ եւ նախաձեռնութեան ոգի չունեցող մարդիկ, նաեւ պատահական, կասկածելի վարք ու բարք ունեցողներ, սոսր կամ անոր հովանաւորութիւնը վայելող մարդիկ։ Սպասարկութեան ճիւղին մէջ դեռ արմատախիլ չեն եղած օրինազանցութիւնները, անկանոնութիւնները եւայլն։

Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղարը, վերոյիշեալ բոլոր կէտերուն մատնանշումներուն ընթացքին, յականէ յանուանէ կը յիշատակէ նախարարներուն եւ պատասխանատու վարիչներուն անունները, պահանջելով որ ասոնք նկատի առնեն իր քննադատութիւններն ու ցուցմունքները։ Եւ թերիները սրբագրելու միջոցներու դիմեն։

Կ. Դեմիրճեան այնուհետեւ կը ճշդէ, թէ միայն չաշխատողնե՛րը չեն սխալիր։ Բայց կ'աւելցնէ ան, սխալ ալ կայ եւ սխալ։ Կուսակցութիւնը, ի հարկին կը պատժէ պատասխանատուութեան գիտակցութիւն չունեցող, առանց բարոյական սկզբունքներու աշխատող վարիչ տարրերը։ Դժբախտաբար, այդպիսիներուն թիւը քիչ չէ։ Շատեր, կ'ըսէ ան, անհոգ վերաբերում ցոյց կու տան իրենց պաշտօններուն մէջ։ Ուրիշներ սնափառ կեցուածքներ կը յայտնաբերեն, կը մտածեն, թէ իրենք անփոխարինելի են։ Վերջապէս կան նաեւ այնպիսիներ, որոնք չարաշահումներու կը դիմեն եւ կամ իրենց պաշտօնական դիրքը կ'օգտագործեն օրէնքով դատապարտուած գործառնութիւններու համար։

Այս առթիւ կը յիշեցնէ արդէն իսկ Կ. Կ.ի որոշումով, իրենց պաշտօններէն հեռացուած պատասխանատուները։

Կը ներկայացնենք «ազատ» արձակուած, իրենց պաշտօններէն, նախարարներու, տեղակալներու, կոմիտէներու նախագահներու անունները եւ պատիժներուն տուն տուող պատճառները, ըստ Կ. Դեմիրճեանի։

- Մթերումներու նախարար Օ. Ցովակիմեան եւ փոխ - նախարար Լ. Սահակեան։ Ընկ. Յովակիմեանը չկարողացաւ պետական պատշաճ կարգ ու կանոն հաստատել այդ սիստեմի ձեռնարկութիւններու աշխատանքում, չէր վարում սկզբունքային կադրային քաղաքականութիւն, որի հետեւանքով աշխատանքում թոյլ էին տրւում լուրջ վրիպումներ ու սխալներ։

Աշխատանքում թոյլ տրուած լուրջ թերութիւնների, կադրերի ընտրութեան ու տեղաբաշխման կուսակցական սկզբունքների կոպիտ խախտումների, պետական կարգապահութիւնը խախտողների նկատմամբ ցուցաբերած անսկզբունքայնութեան եւ թողտուութեան համար կուսակցական խիստ տուժի է ենթարկուել եւ զբաղեցրած պաշտօնից ազատուել արտասահմանեան տուրիզմի վարչութեան պետ ընկ. Ա. Խաչիկեանը։

- Հանրապետութեան սպորտկոմիտէի գործունէութիւնը թոյլ ղեկավարելու եւ պետական կարգապահութիւնը խախտելու համար կուսակցական տուժ է ստացել եւ պաշտօնից ազատուել Հայկական ՍՍՀ Մինիստրների Խորհրդին առընթեր ֆիզիքական կուլտուրայի եւ սպորտի կոմիտէի նախագահ ընկ. Ռ. Ասատրեան։

- Հանրապետութեան արդիւնաբերական շինարարութեան մինիստրի տեղակալ ընկ. Վ. Վարդանեանը պաշտօնից ազատուել է որպէս իրեն վարկաբեկած անձ։ Նոյն մինիստրութեան մինիստրի միւս տեղակալ ընկ. Է. Բարսեղեան զբաղած պաշտօնից ազատուել է անբարեխղճ աշխատանքի համար։

Կուսակցական պատիժի ենթարկուած եւ պաշտօնազրկուած են ուրիշներ եւս (անուններու յիշատակում չկայ)։ Քննադատութիւնները եւ ամբաստանութիւնները կը մնան նոյնը։

Կ. Դեմիրճեան եղած կարգադրութիւններուն նկատմամբ դիտել կու տայ, թէ տրուած պատիժները դաս կ'ըլլան բոլոր անոնց, որոնք «չեն վերակառուցւում աշխատանքում, չեն ունկնդրում ճիշդ քննադատութիւնը եւ չեն վերացնում իր խալները»։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՆԴԷՍ - ԱՄՍՕՐԵԱՅ

Հայագիտական ուսումնաթերթ

Հրատարակութիւն Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան Թիւ 1 - 12, 1982։

ՔՇՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ

- 10 -

Սոնային չէի ասել, որ ինձ վիրահատող պրոֆեսոր Վանեանը ինձնից պահանջել է ներկայանալ վեց ամիս յետոյ։

Վեց ամիս յետոյ։

Ուրեմն այդ մեծ գիտնականը, որին համարում էի իմ փրկիչը, իմ ազատարարը, դեռ վստահ չէր, որ «լրիւ» ճողոպրել եմ այդ հիւանդութեան ճիրաններից, այլապէս ինչո՞ւ պիտի ասէր, որ վեց ամիս յետոյ երեւամ իր «բժշկական» աչքերին։

Թւում էր, որ նա թոյլ տուեց հոգեբանական սխալ։

Ես տանն եմ ապաքինւում եւ երջանիկ եմ, որ դուստրս դպրոց գնալուց առաջ եւ դպրոցից վերադառնալուց յետոյ փաթաթւում է ինձ ու պարզեւում իր փափլիկ, անուշահամ համբոյրները, որ պատկանում են հայրերին։

Երէկ զրօսնեցի իմ այգում երազանքներիս եւ իրական աշխարհի մէջ իմ սրոնած էակի հետ ու նորից չասացի այն, որի համար խնդրել էի նրան գալ։ Պէտք չէր, Սոնան էր իմ տիրուհին...

Պէտք չէր. կասկածի «վեց» ամիս կար առջեւում։ Մոլախոտի արմատների կամ դետնախնձորի պէս ճիւղաւորուող այն հիւանդութիւնը, եթէ յանկարծ ... ու դարնան դիմաց, Հուրին կանգնեց աչքերիս առաջ։

Բազմամադիլ այդ ճիւաղը ...

Ես ինչպէ՞ս անցկացնեմ վեց ամիսը...

Գոնէ վեց ամիսն անցնէր, եւ պրոֆեսոր Վանեանը նոր միայն անակնկալ հեռագիր տար, թէ՝

- Եկէք։ Անհրաժեշտ է ձեզ ստուգել։

Սոնայից գաղտնի, նրա բացակայութեամբ, ամէն օր ստուգում եմ ինքս ինձ, շօշափում բոլոր մկաններս, վզիս շուրջը, ուսափոսերս, ծնօտիս տակ, ականջներիս տակ, թեւատակերս, փահանագեղձի շուրջը, բերանի խոռոչը, բոլոր այն կողմերը, որոնք կարող են վարակուած լինել, կամ ճիւղաւորում ստանալ այդ «ուռուցք» կոչուածից։

Ուռուցքը ոգնի է։ Նրա փչերի կուտակումը վտանգաւոր չէ, արձակուելն է սարսափելին։ Տեսնես ո՞ր կողմից է մըխըրճուելու, եւ մարմնի ո՞ր մասում։

Դա բժշկականօրէն կոչւում է մետաստազ։

Պէտք է վեց ամիս սպասեմ պարոն ՄԵՏԱՍՏԱԶԻՆ եւ եթէ չեկաւ ... ապա երջանիկ եմ ... Եւ նոր միայն խոստովանանքի կը նստեմ Հուրիի կողքին։

Բայց ինչպէ՞ս իմանամ, որ չի եկել։

Դա պէտք է ասի Վանեանը, այն էլ ստուգելուց յետոյ, եւ ես ստուգելու համար պէտք է գնամ Մոսկուա։

Ասուած իմ, ի՞նչ պատրուակ գտնեմ Մոսկուա մեկնելու համար կամ ինչպէ՞ս ասեմ Սոնային, որ Վանեանը «հրամայել» է ներկայանալ վեց ամիս յետոյ։

Ախր Սոնան հիմա այն Սոնան չէ, որ նոր դերեր ստանձնի։ Հիմա նա տիրակալ է եւ հսկայով է նայում ինձ եւ ներշնչում, թէ այլեւս ոչ մի բան չունեմ, ազատուել եմ մեծ վտանգից եւ գտնւում եմ աստուածօրէն ապահով ապաքինուած վիճակում։

Հուրին քայլում էր իմ կողքով մինչեւ ցանկապատ ու լռիկ վերադառնում։ Գիտէր, որ չեմ կարող խօսել։ Նա շատ հանգիստ զուհատուեց, երբ ինձ տեսաւ հիւանդի շորերով։ Իմ գալկութիւնը, որ հիւանդագին էր, նրա նայուածքում անդրադարձ չունեցաւ։

Երկու ձեռքերով վերցրեց երկու ձեռքերս։

- Զվհատուես...

Յետոյ նայեց ծառերին, նրանց միջեւ կանգնեցուած խաչքարերին...

- Գեղեցիկ բեկորներ են ... զարդերը...

Զբօսնելիս դրիչ չես վերցնի, որպէսզի ամէն րոպէ չկանգնես ու մի բան չգրես խօսելու համար։ Եւ նա, հիմա, հին Հուրին չէ։ Մեծացել է, լցուել, կին է դարձել, եւ հոգիս ինձ ասում է, հաստատ նա հիմա աւելի գեղեցիկ է, քան առաջ, երբ սիրում էիր նրան, հիմա նա շատ աւելի սիրելի էր, երբ այլեւս չես...

Հոգիս չասաց՝ չեմ սիրում...

Նրան թեւանցուկ արի, եւ նա լսեց իմ սրտի ձայնը։

(Շար. 13)

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՅԻՍՈՒՍԻ ՎԵՐՋԻՆ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԽԱՉԻ ՃԱՌ

Անթիլիասի Կաթողիկոսարանի տպարանէն լոյս տեսաւ «Յիսուսի վերջին շաբաթ եւ խաչի ճառ» գիրքը, որուն ծախքերը հոգացած է «Տաճատ Արք. Ուրֆալեան» հիմնադրամը: Սովորաբար «Խաչի ճառ» անունով ծանօթ այս գործին լրիւ վերնագիրն է՝ «Յիսուսի վերջին չարաթ, խաչի ճառ եւ կորուսելոց յիմարութիւն», զոր գրած է Խրիմեան Հայրիկ եւ զայն ձօնած իր հօրեղբօր՝ Խաչատուր Խրիմեանի:

Հատորը կը ներկայացնէ Յիսուսի տնօրինական կեանքին վերջին չարաթը, որուն առանցքը կը կազմէ Խաչելութիւնը: Խրիմեան Հայրիկ ներածական բաժինով մը նախ խօսքը կ'ուղղէ առաւելապար եկեղեցականներուն եւ ապա հաւատացեալ ժողովուրդին՝ «Յորդոր առ իմ պաշտօնակից եղբարս եւ խաչակիր ուխտն եկեղեցւոյ» վերնագրին տակ, պախարակելով անոնց թերացումները եւ հրաւիրելով զանոնք վերարթնութեան՝ իրենց առաքելութեան եւ պարտաւորութեանց հանդէպ: Ապա երկրորդ եւ ընդարձակ բաժինով մը կը նկարագրէ Յիսուսի կեանքի թելադրական պահերը՝ վերջին ընթրիքէն մինչեւ Համբարձում, կը ձաղկէ Յիսուսի վարդապետութեան եւ քրիստոնէական հաւատքին դէմ արտայայտուող անձերը, իսկ «Հանդէս աշխարհամարտ» վերնագրով վերջին բաժինով կը գատապարտէ նիւթապաշտութեան հետեւողները ու կը դրուատէ ճշմարտութեան յաղթանակը:

Հատորին սկիզբը դրուած է հատուած մը՝ քաղուած Թորգոմ Եպիսկ. Գուշակեանի «Խրիմեան Հայրիկ» կենսագրական վերլուծական գիրքէն, (լոյս տեսած 1925-ին՝ Փարիզ), ուր հեղինակը կը խօսի «Խաչի ճառ»ին մասին:

Հատորին յառաջաբանին մէջ, Գարեգին Բ. Կաթողիկոս, խօսելէ ետք Խրիմեան Հայրիկի անձնաւորութեան, գրականութեան եւ կրօնական ապրումներուն մասին, ծանրանալով «Խաչի ճառ» երկին վրայ կը նշէ, թէ «հարիւրեօթը տարիներ առաջ գրի առնուած Խրիմեանի այս վկայութիւնը այսօր մոռցուած էջ մըն է հայ գրականութեան սէրն ու ճաշակը, նախանձախնդրութիւնն ու հաւակցութիւնը ունեցող անձերուն իսկ համար»: Ապա կ'արժեւորէ գործը՝ գրելով. «Անցնող հարիւր տարիները, իմ հասկացողութեամբ, ոչ մէկ ստուեր բերած են այս գործի արժէքին եւ այժմէականութեան վրայ: Ժամանակի ինքնաբեր փոշին երբ կարենանք սրբել բառերուն եւ անոնց մէջ պատմականօրէն ներառնուած գոյավիճակներուն վրայէն, այս գիրքին ճառագայթող ճշմարտութիւնը կը մնայ այնքան պայծառ ինչպէս բխեցաւ Հայրիկի նախանձաւոր, անկեղծ, քրիստոնէաթաթաւ եւ ազգապաշտ սրտէն եւ լո՛յս ցանեց իր ժամանակի մարդոց վրայ»:

Կ'արժէ կարդալ «Խաչի ճառ»ը, որ՝ Խրիմեան Հայրիկի իսկ բառերով, «ամբողջ սերունդ մը մխիթարեց ու զօրացուց»:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ԹՈՒՂԹԷ ԹՈՒՂԹ

ՊՈՍԹԸՆԻ Համազգայինի կազմակերպութեամբ, Խաթ Ծոնեըր Հայ Սքուլի սրահին մէջ Ապրիլ 29-ին տեղի ունեցած է Կոմիտասի նուիրուած երեկոյթ մը: Ներկայացուած է Պարոյր Սեւակի «Անլռելի Զանգակատուն»ը՝ լուսապատկերներով եւ երաժշտութեամբ: Արտասանած են Օժիկ Գրիգորեան, Արաքս Բագալեան եւ Արա Ղազարեան:

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Ալէք Մանուկեան Կեդրոնի «Տէրվիշեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 17-ին, դասախօսութիւն մը տուած է Վահէ Քէթլի, նիւթ ունենալով «Թրքական կառավարութիւններու կեցուածքը հայ փոքրամասնութեան հանդէպ»: Դասախօսը ծանրացած է Թուրքիոյ հանրապետական շրջանին, զանազան կառավարութիւններու ճնշումներուն վրայ՝ հանդէպ հայ փոքրամասնութեան, անդրադառնալով երեք դէպքերու՝ 1941-ի քսան դասակարգի անարդար զինուորագրութիւն, 1943-ի Ունեւորութեան տուրք եւ 1955 Սեպտեմբեր 6 - 7-ի դէպքերը:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ Ազգային Առաջնորդարան այցելած է (Ապրիլ 20-ին) Իրանի պապական նուիրակը Ծովաննի տէ Անտրէա եպիսկոպոս, ընկերակցութեամբ հայ կաթողիկէ համայնքի առաջնորդ Վարդան Եպիսկ. Թէքէեանի եւ ընդունուած Արտակ Արք.ի եւ Թեմական Խորհուրդի կողմէ: Արտակ Արք. նախ շնորհաւորած է պապական նուիրակին նոր պաշտօնը, ապա տեղեկութիւններ տուած իրանահայութեան կեանքի ու եկեղեցիներու մասին: Խօսակցութեան նիւթ դարձած են կրօնական, կրթական եւ մշակութային հարցեր: Ընդունելութեան աւարտին, Պապական Նուիրակը առաջնորդուած է դէպի Ապրիլեան Յուշարձան, ուր իրեն տրուած են տեղեկութիւններ Հայերու դէմ կատարուած ցեղասպանութեան մասին:

×

ՍԵԼԱՆԻԿԻ Խաճբ-ի սրահին մէջ, Ապրիլ 16-ին տօնուած է Պատանեկան Միութեան «Լեւոն Շանթ» խումբին Օրը: Բացումը կատարած է Տիգրան Պըլճեան, անդրադառնալով խումբի գործունէութեան եւ նպատակներուն: Ուղերձներ կարդացած են Կ. Փիւսկիւլեան եւ Ռ. Սէմէրճեան՝ յունարէն եւ հայերէն: Պատանեկանի վարիչ մարմնի անունով խօսած է Մարգրիտ Գոստիկեան: Հ. Յ. Դ. Երիտասարդականի Կեդր. Վարչութեան խօսքը փոխանցած է Յակոբ Պետոյեան (Աթէնքէն): Գեղարուեստական յայտագիրը բաղկացած է յեղափոխական եւ ժողովրդական երգերէ, արտասանութիւններէ եւ պարերէ:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ Ազգային Առաջնորդարան այցելած է (Ապրիլ 16-ին) Ասորի Արեւելեան եկեղեցւոյ Պատրիարքը եւ ընդունուած Արտակ Արք. Մանուկեանի կողմէ: Խօսակցութեան նիւթ դարձած են երկու համայնքները հետաքրքրող հարցեր, առաւելապար՝ կրթական: Ընդունելութենէն ետք Ասորի Պատրիարքը իր շքախումբով այցելած է եկեղեցւոյ բակը բարձրացած Ապրիլեան Յուշարձանը:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԷԼԻԶ ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆ - ԱՅՎԱԶԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

Հաճոյքով կը հաղորդենք թէ ծանօթ գրագէտ Եղիշէ Այվազեան, հանգուցեալ կնոջը՝ Էլիզ Գավուքճեան - Այվազեանի գրական մրցանակ մը հաստատելու փափաքը իրագործելու համար երեսուն հազար ֆրանքի կտակ մը ըրած է: Այս առթիւ կազմած է հինգ հոգինոց կտակի յանձնախումբ մը հետեւեալ անձերէ. - Եղիշէ Այվազեան, Տիգրան Պալեան, Վահան Նաւասարդեան, Արա Տէյիրմէնճեան, Յակոբ Փափազեան:

Այս յանձնախումբի անդամներէն, Ե. Այվազեանի, Տ. Պալեանի, Վ. Նաւասարդեանի, Ա. Տէյիրմէնճեանի ներկայութեան, 1982, Դեկտեմբեր 6-ին, Երկուշաբթի օր, Փարիզի Աղքատախնամ ընկերակցութեան նախագահութեան յանձնուած է փոխան ստացագրի, կտակին գումարը 30 հազար ֆրանքը:

Կտակին եւ մրցանակին պայմանները ստորեւ արձանագրուած են՝

1.- Մրցանակը պիտի կոչուի Էլիզ Գավուքճեան - Այվազեան գրական մրցանակ:

2.- Առաջին տարուան գրական մրցանակին իրաւունք ունին մասնակցելու Ֆրանսաբնակ այն հայ գրողները, որոնք նուազագոյն 1978 Յուլիս 1-էն ի վեր Ֆրանսա կը բնակին:

3.- Մրցումին մասնակցելու համար պայման է գործին հայերէն գրուած ըլլալը:

4.- Այս պայմանները լրացնող գրողներ իրաւունք ունին, 1980, 1981, 1982 թուականներուն իրենց հրատարակած գրական որեւէ սեռի պատկանող ինքնագիր հատորները եւ կամ այս ժամանակամիջոցին, պարբերական եւ առօրեայ մամուլին մէջ լոյս տեսած նմանօրինակ գործերը ներկայացնել:

5.- Մրցումին մասնակիցները պարտաւոր են այսօրինակ գիրքերէն կամ մամուլին մէջ երեւցող ստեղծագործութիւններէն երկուական օրինակ ղրկել մինչեւ 1983 Մայիս 31 թուականը:

6.- Դատական կազմն է. - Եղիշէ Այվազեան, Գեղամ Ֆէնէրճեան, Աւետիս Ալիքսանեան, Սերովբէ Մխիթարեան եւ Ս. Ք. Զանգու:

7.- Դատական կազմին կողմէ առաջին նկատուող գործին հեղինակը պիտի ըստանայ երեք հազար ֆրանքի նուէր մը:

8.- Մրցումին արդիւնքը պիտի հաղորդուի 1984-ի սկիզբները Ֆրանսահայ գրողներու ընկերակցութեան տարեկան աւանդական հացկերոյթի ընթացքին եւ մամուլին միջոցաւ:

9.- Կտակին տեւողութիւնն է առայժմ 10 տարի:

10.- Գիրքերու եւ կտրոններու առաքումները կատարել ստորեւ արձանագրուած հասցէին.-

SOCIETE DE GENS DE LETTRES ARMENIENS DE FRANCE
B. P. 98. 09 75421 Paris (Cedex 09)

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ
ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

[illegible]

«Հայկական Թատրոնի ընկերակցութիւն»ը որ Յունուարի ընթացքին Արբի Յովհաննիսեանի բեմադրութեամբ Փարիզի մէջ ներկայացուած էր «Թէ ինչպէս Մօրս Ասեղնագործ գոգնոցը կը սփռուի կեանքիս մէջ» խորհրդախաղը, հրաւիրուած է Նանսիի Թատերական փառատօնին (Մայիս 21 - Յունիս 2):

Միջազգային այս փառատօնին որ այս տարի կը կազմակերպուի 20-րդ անգամ, կը մասնակցին մօտ 15 խումբեր՝ իւրաքանչիւրը իր երկրին անունով, բացի հայկ. խումբէն, որ առաջին անգամ ըլլալով նման միջազգային փառատօնի մը կազմակերպիչներուն կողմէ կը ներկայացուի - «Հայկական Սփիւռք» անունին տակ:

Հայկական խումբին ներկայացումները տեղի կ'ունենան Մայիս 31, Յունիս 1 - 2 թուականներուն:

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ե.

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԹՈՌԸ

Տիկինը, իր ամիրայի աղջկան արհամարհոտ ներշնչումներուն մատնուած նորէն, գգուանքի ջղայնոտ ծամածռութով մը կ'ըսէր.

- Գեղացի՛ն, է՛հ, քանի փարանոց մարդիկներ են. անոնք բանի տեղ դնողը ո՛վ է. ինչ կ'ուզեն թող ըսեն, կրնան նէ թող իրենք ալ տօքթօր զաւակներ ունենան:

Արդէն իսկ, տիկին Երմոնէ անանկ հեշտանկատուոր ու վստահ շեշտով մը կը խօսէր որ իբր թէ Արշակ բժշկութիւնը կըլլած լմնցուցած ըլլար, աշխարհքին նախանձն ու սքանչացումը իր վրայ հրաւիրելու ատենն:

- Ծանըմ, իմանա՛ն ալ նէ որի՞ն բապուճն է եա՛ եզրակացուց Մերկերեան ոտքի ելլալով ու մեկնելով՝ յաջորդ իրիկունը նորէն գալու խոստմամբ, կենսական հարցին վրայ խորհրդակցութիւններ կատարելու համար:

- Զաւակս, արդեօք ի՛նչ պիտի վայլէ քեզի տօքթօրութիւնը, կ'ըսէր մաման զաւկին գեղակերտ հասակը դիտելով հիացմամբ:

Եւ Արշակ, առանձին մնալով, մեծադիր հայելիին առջեւ իր տօքթօրավայել հասակը կը զննէր, տարիներ ետքը զայն աւելի բարձր, աւելի կանգնագեղ երեւակայելով, կզակը խարտեաշ մօրուքով մը զարդարուած, հանդրիճուած, գրգըռիչ, արհամարհող պեխերով. հիմակուընէ, իր կանխահաս պատանիի երեւակայութեանը թելադրական պատկերներ կը ներկայանային, պաղշոտ մանրամասնութիւններով իղական մերկութիւններ՝ գիտութեան մարդուն անձնատուր, անոր հաճոյապարդեւ, կենդանատու զննութիւններուն կամաւորապէս գերի, հլու գործիք անոր ամէն քմշոտ պատուիրաններուն, անոր մատուըններուն խախտող հպանքին տակ շնչասպառ, յօնոտ ու կլանող նայուածքին մագնիսացած:

Գիշերը, անկողնին մէջ, մայրը տարբեր խանդով մը փաթթուեցաւ իր զաւկին: Երկուքն ալ ապագայ մեծ բժիշկը երազեցին, տեսան անոր պերեւեղիկ ճեմքը գլխիկոր եւ ապշահար ամբոխներու մէջէն, սքանչացման աղաղակներէ, օգնութեան պաղատանքներէ եւ աղերսարկու հրաւէրներէ հետապնդուած: Տեսան Մարկոսեան սղաւոր ապարանքին վերականգնանալը, խաղաղ ու արգաւանդ պայծառութեամբը տաճարի մը ուր բեկանուած կեանքեր կ'ողջնան, խորտակուած յոյսեր կը վերընձիւղին, ըղձանքներ կ'իրականանան: Տեսան ամէն ինչ որ բորբոքուած երեւակայութիւնները կրնան ստեղծել ամէնէն աւելի մեծ, հոյակապ, վսեմ, անկարելի:

Իրենց սովորական խօսակցութիւնները, այլեւս, այդ խնդրին շուրջը դարձան: Մերկերեան լիուլի տեղեկութիւններ բերաւ, թէ ի՛նչպէս կը կատարուէր բժշկական վարժարան մուտքը, թէ քանի՛ տարի կը տեւէր դպրոցական շրջանը, եւ թէ հարկաւոր դիմումները պիտի ընէր ուր որ անկ է՝ որպէսզի առանց դժուարութեան Արշակ դպրոց ընդունուէր: Որոշուեցաւ նաեւ որ գործը գաղտնի պահուէր մինչեւ մէկ տարի, ա՛լ անկէց ետքը աշխարհի չորս հովերուն տարածելու համար բժշկական աշխարհը մասնաւորապէս, եւ տառապող մարդկութիւնը ընդհանրապէս շահագրգռող այս խնդիրը:

Թաղային վարժարանի օսմաներէնի ուսուցիչը ամսական երկու ոսկի վարձքով բռնուեցաւ՝ Թրքերէն լեզուն սորվեցնելու համար բժշկութեան թեկնածուին, որ արդէն Կոստանեան կրթարանի մէջ բաւական գաղափար մը կազմած էր այդ լեզուին վրայ:

Այս առթիւ, մասնաւոր սենեակ մը յարդարուեցաւ Արշակի համար: Գոց սենեակներ բացուեցան կարասիներու ընտրութեան համար, ի ներկայութեան Թադէոս աղայի, որ նորացած ճաշակ մը ցոյց տուաւ այս պարագային մէջ: Կարծես պաշտօնական դիւանատուն մըն էր կազմուելիքը: Գտնուածներուն մէջէն՝ խորշ - դարանաւոր լայնանիստ գրասեղան մը ընտրուեցաւ, որուն վրայ ամիրան ժամանակին նամակներ ստորագրած էր: Կանանչագեղ պարտէզներու եւ շքեղ գիւղանկարի մը վրայ նայող սենեակ մը փոխադրուեցաւ ան, գետինը հին գորգեր փռուեցան, տամասկոյէ թանկագին վարագոյրներ կախուեցան պատուհաններէն, երկու մեծադիր իւղաներկ պատկերներ, - մէկը Կալիպսոն ներկայացնող իր յաւերժահարսներէն շրջապատուած, միւսը՝ Նաւաբեկեալ Ոդիսեւսի Ոգուգիա կղզին ելլալը՝ Կալիպսոյէն ընդունուելով. - դէմ դիմաց զետեղուեցան պատերուն վրայ:

(Շար. 64)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Արմենակ Միքայէլեանի մահուան առ-թիւ, փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները կ'ըլլան. - Տէր եւ Տիկին Համբարձում Դարբինեան 100 Ֆ. «Յառաջ»ին, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Դարբինեան 100 Ֆ. Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկե-ղեցւոյ (տանիլ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին: Այրի Տիկին Զուարթ Փէհ-լիվանեան 100 Ֆ. Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցիին (տանիլ «Յառա-ջ»էն):

×

ՎԻԷՆԷՆ Տիկին Մարի Անտոնեան փո-խան ծաղկեպսակի 300 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, Տիկին Անահիտ Ոսգանեանի մահուան առթիւ:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԹԱՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ
ՍԷՆ - ԺԵՐՈՄԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ

Ս. ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ԹԱՂԱՅԻՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Սէն - Ժերոմի եւ Շրջանի Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը, երկրորդ ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Սէն - Ժերոմի եւ շրջակայքի համայն ժո-ղովուրդը, ուր պիտի ընտրուի ընտրո-ղական յանձնախումբ մը, պատրաստելու համար նոր Թաղական Խորհուրդի մը ընտրութիւնը:

Այս խիստ կարեւոր ժողովը տեղի կ'ու-նենայ - Ուրբաթ Մայիս 27, երեկոյեան ժամը ճիշդ 21-ին եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Ներկաներուն թիւը, օրինաւոր կը հա-մարուի եւ տրուած որոշումները բացար-ձակ ի զօրու են:

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՔԱՄԲ. ՑՐԷՋԻ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ

Կիրակի, Մայիս 22, Հոգեգալուստի Ուխտի օրն է Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ: Այս առթիւ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ կը մատուցանէ հանդիսաւոր պատարա-գը, եւ կը քարոզէ օրուան խորհուրդի մասին ու կը նախագահէ ուխտաւորի սեղանին:

Սկիզբ. ժամերգութեան ժամը 9.00:
Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10.30:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խը-նամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Տէր եւ Տիկին Ա. Գույումճեան 100 Տիկին Տէր - Յակոբեանի յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Ժ. Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Զիլինկիրեան, Տիկին Ս. Յակոբեան 200-ական Ֆ. Հրանդ Մինասեանի յիշատա-կին, Տէր եւ Տիկին Ֆ. Գարակիւլեան 1000 Ֆ., Օրիորդներ՝ Լ. եւ Լ. Իչքա-լացեան, Օր. Ի. Պօղոսեան 500-ական Ֆ., Պ. Ա. Պետրոսեան, Պ. Ա. Տէյիրմէնճեան 50-ական Ֆ., Պ. Պ. Կասավարեան 100, Տէր եւ Տիկին Ս. Մահտեսեան 200 Ֆ., Ա. Բ. (Լիոն) 2000 Ֆ. Ապրիլեան նահա-տակներու յիշատակին:

×

Ապրիլ 17-ի տարեկան ճաշին առթիւ, նոր Կեսարիոյ մէջ կառուցուելիք Ազգիւր - Յուշարձանին ի նպաստ հետեւեալ նը-ւէրները եղած են. - Միհրան Էյմայեանէ 500 Ֆ., Դանիէլա Սարաֆեանէ 200 Ֆ., Մարի Յովսէփեան - Գայֆայեանէ 100, Ստեփան Պառուեանէ 100, Յակոբ Փօյա-ճեանէ 200, Ատրինէ Տատուրեանէ 50, Հախիսիմէ Վէգիրեանէ 100 Ֆ.:

Շնորհակալութիւններ բոլորին:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ

Կիրակի, Մայիս 29, ժամը 16-ին Օրհնութիւն եւ հանդիսաւոր բացում նորաշէն մանկապարտէզի, եկեղեցա-կան եւ քաղաքային բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու ներկայու-թեան:

Հանդիսութեան կը հրաւիրուի Փա-րիզի եւ շրջանի արուարձաններու հա-յութիւնը, մասնակցելու, այցելելու եւ արձանագրելու փոքրիկները (երկ-սեռ), ազգային ոգիով թրծուած եւ ներկայ կրթական պահանջներու հա-մապատասխան՝ միջավայրի յարմա-րագոյն պայմաններով դեղազարդը-ւած՝ այս մանկապարտէզին:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Մանկանց Բոյնը բաց պիտի ըլլայ ամէն օր Մայիս 16-էն սկսեալ:

Յուլիսին կ'ընդունուին 6 - 13 տարե-կան մանուկներ առանձին կամ ընկերակ-ցութեամբ մեծերնոց ծնողքներուն:

Օգոստոսին կ'ընդունուին ամէն տարի-քի հայրենակիցներ, :

Արձանագրութեան համար հեռաձայ-նել՝ 985 - 36 - 53 :

Մայիս 15-էն վերջ 16 (31) 21 - 77 - 63

Moyen d'accès : Par turbotrain en 2 heures
Gare St. Lazare-Bayeux

Itinéraire par route : Autoroute de l'ouest, Evreux, Lisieux, Caen, Bayeux, Port en Bessin, Ste. Honorine des Pertes «Les Divettes»

RECHERCHONS

Le Centre d'Enseignement U.G.A.B. — Eglise Cathédrale arménienne de Marseille, 339, avenue du Prado; 13008, recherche pour sa colonie de vacances établie dans un HOTEL TOUT CONFORT avec piscine, à ANCELLE (près de Gap), du 14 au 23 Juillet, un directeur responsable diplômé B.A.F.D. et des jeunes moniteurs ou monitrices.

— Ecrire à l'Eglise. Tél : (91) 77-84-70

RESTAURANT
"Chez les Tziganes Ivanovitch"
7, rue de Chéroy
(derrière le théâtre Hébertot)
75017 PARIS
Tél. : 522. 58. 07
sur réservation

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՈՒՈՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

CET ÉTÉ PASSEZ VOS VACANCES avec la JAF

VOYAGE EN ARMENIE
3 SEMAINES
du 6 Août au 27 Août
DONT 17 JOURS EN ARMENIE
PRIX : 4800 F.

VACANCES JAF
A BOULOURIS (VAR)
près St. Raphaël, à 50 m. de la plage
du 10 Juillet au 31 Juillet
PRIX : Pension Complète, 3 semaines
2940 F.

— Renseignements, inscriptions et documentation.— écrire à :
JAF 6, Cité du Wauxhall 75010 PARIS

LA CAPPADOCE
RESTAURANT ARMÉNIEN

OUVERT TOUS LES SOIRS DE 20h30 A L'AUBE
SAUF LUNDI

ORCHESTRE et CHANTEUR
tous les soirs

AUTOROUTE A 4 — 1ère SORTIE — PONT DE CHARENTON
BORD DE SEINE
67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
RESERVATION
tél. 375.05.30

U. J. A. FOOTBALL ALFORTVILLE

POUR LA PREMIERE FOIS EN FRANCE

MINI-MUNDIAL DES ARMENIENS

PENTECOTE 1983
COUPE BOGHOS DAVIDIAN

Stade Municipal d'ALFORTVILLE
28 Quai Blanqui

— DIMANCHE 22 MAI —
Début des matches à 8 heures

VIENNE	VALENCE
ALFORTVILLE	HOMENETMEN-BEYROUTH (LIBAN)
LYON DECINES	MARSEILLE-ARDZIV
HOMENETMEN-FRANCE	ISSY-les-MOULINEAUX

à 19 heures au stade
Soirée arménienne
BUVETTE RESTAURATION GRILLADES BAR

— LUNDI 23 MAI —
— MATIN : 8h. - 12h. CLASSEMENT
— APRES MIDI : 14h. PRESENTATION DES EQUIPES PARTICIPANTES
REMISE DES FANIONS
15h. 30 FINALE REMISE DES COUPES

RESTAURATION, BAR

Réservation des places au stade et Café Philippe : 375. 61. 35
Renseignements : SIMONIAN : 375. 20. 91

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
21-22
SAMEDI-DIMANCHE
21-22 MAI
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.441 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 58e ANNÉE — No 15.441

- ՀԱՄԱՆՈՒԱԳ -

Սանձում է յոյզերն իր այստեղ՝
ուղղահայեաց նոճին -
Ունկն դիր, ունկն դի՛ր, բանաստեղծ,
բարդութեան պէս պարզ այս ոճին
որ ծղրիթներ կ'օրրէ...

Թող օրերն այս յանդուգն յորդե՛ն,
Անցնեն ժամերն ահագնաշեշտ. -
Ես անցած, անցած, անցա՛ծ եմ արդէն
Ուղիներով անհրաժեշտ :
Ցետխս որքա՛ն ձայներ պղտոր
Եւ անկարեւոր նուագներ կան - դեռ քանի՛
Աստեղացոլք սիրոյ գիշեր եւ առաւօտ -
Անհունութեան դէմ անծանօթ՝
Անվերադարձ յաւերժութիւն բնական...

- Սակայն այսօր կատարւում է անկարելին,
վերածնուած անցեալը նո՛ր
Փայլատակում է հայելին՝
Գեղեցկութի՛ւն ամենայաղթ, ամենազօ՛ր :

×

Քանզի այսօր նո՛յնիսկ այսօր,
Նո՛յնիսկ վերամբարձ այս պահին
Յիշում եմ հայեացքն իր անդնդախոր՝
Ուր անհնարին սարսուռներ կային -
Տենդագալար երանութիւն գահավէժ :
Եւ հեշտագի՛ն ծովամոյն ծփում էր հոգիս.
Յիշում եմ յոյզերն անվի՛շտ՝
Նա լուսակարկաչ լռութիւն էր միշտ -
Մեծապայծառ միջօրէ...
- Յուզի՛չ է ծաղիկը գարնան,
Յուզուած է միրգը հասուն.
Ծաղկունքըդ ե՞րբ միրգ կը դառնան
Սիրական իմ սիրասուն...
Ըսպասում եմ, ըսպասո՛ւմ... -
Չի նոյնիսկ այսօր՝
Սիրում եմ բոլոր հայեացքները ջինջ,
Այն որ ժաթքում է կեանքից անսովոր՝
Տօնական զանգիւն, ձիերի խրխինջ. -
Նոյնիսկ այսօր ես յիշում եմ իր ժպիտն,
... Եւ հեշտագին ծովամոյն ծփում է հոգիս :

Քանզի յիշելով դառնում եմ դարձեալ
Անեղծ աւիւնն այն պարմանի՝
Որ տենչում է համբոյրներով բոցաբարբառ
Երգել արբուն ծիծերն իր սօս սիրականի -
Ահա միջօրէի մէջ անտա՛ռ՝
Լուսակարկաչ լռութիւն -
- Կա՛ց, անհամբեր պարմանի՝
Այստեղ թաքուն ըստուերներ կան քեզ համար
Դալարագեղ ծաղկանց փաղփուն ծիրանի
Եւ լուսաղբիւր հեշտանքների պէս պայծառ
Սիրականիդ ստինքները հոլանի
Բեղուն, բեղուն երջանկութիւն քեզ համար.
Լուսահայեաց անդորրութի՛ւն հոգեթով
Եւ ցայգաթուրմ բոյրերի մէջ անհամար
Սիրականիդ տենչը ծփուն որպէս ծո՛վ
Եւ բաբախուն բորբ մերկութիւնն իր մարմար
Հեւքն իր արբշիռ, գալարումներն իր խոռվ
Սիրաբորբոք իրկիզումներն իր անմար
Բեղո՛ւն բեղո՛ւն բոցերի պէս քովէ - քով
Սիրականիդ ստինքները քեզ համար
Լուսահայեաց անդորրութիւն հոգեթով :

- Կա՛ց, անհամբեր պարմանի՝
Չի ծաղկաւէտ մինչ ծփում էր ցնծագին,
Ծառալանում էր ծով ի ծով
Բեկուած բիւրեղ ծիծաղներով՝
Բերկրութիւնն իմ փրփրածին...
- Ե՛ս՝ անսալով կայծակնահար
Կատարների ահեղ կոչին -
Բիլ բոցերի ժայթքով անմար՝
Նուաճեցի որպէս նոճի՛ն -
Մեծապայծառ միջօրէն ...

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԻՈՔՍԻՆԸ, թունաւոր նիւթը, որ 1976 Յուլիսէն ետք, վերջերս կրկին բաւական մարդ զբաղեցուց, ծնունդ առած էր Իտալական Սեվէզօ գիւղակին մէջ, երբ այդ թուականին Հոֆման - Լա - Ռոշ գործատան կազմածներէն մէկուն աւրուիլը պատճառ կ'ըլլար, որ օդին մէջ տարածուի այդ թունաւոր տիոքսինը *եւ կենդանիները մեռնին, բուսականութիւնը փճանայ եւ բնակիչները մորթային հիւանդութիւններէ վարակուին: Անկէ ի վեր, որոշ լռութիւն մը կը տիրէր, քիչ չափ ամէն ինչ մոռցուած էր, երբ Մարտին* Սիանս Է Վի *պարբերականը կը յայտնէր թէ թունաւոր աղտեղութիւնները Իտալիայէն մեկնած են...: Անկէ ի վեր կը փնտռուէին, Ֆրանսա, Գերմանիա, նոյնիսկ Զուիցերիա: Ամէն կողմէ հերքումներ տեղացին, յետ քննութիւններու, մինչեւ Մայիս 19-ի Հինգշաբթին, երբ «գտնուեցան» 41 տակառներ Ֆրանսայի հիւսիսը՝ Սէն - Քանթէնի մօտ գիւղ մը, նախկին սպանդանոցի մը մէջ: Հոֆման Լա Ռոշ խոստացած է ամէնէն արդիական մեթոտներով, արագօրէն այրել տալ բոլորը:*

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արտաքին առեւտուրի բացը յանկարծ նուազեցաւ Ապրիլին, լաւատեսութեան եւ խանդավառութեան հոսանք մը բերելով հետը: Արդարեւ, Մարտի 6,5 միլիառէն Ապրիլին իջած է 1,5-ի: Այս անակնկալ յաջողութեան պատճառներէն գլխաւորն է ոչ թէ արտածման բարելաւումը այնքան, որքան ներածումներու նուազումը:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ Նախարարին խնայողութեան ծրագիրներէն մէկը, ընկերային ապահովութեան (ԷՍ - ԷՍ) համար, չծնած խսկ իրար անցուց առեղծած է, նախ սենտիքաներու եւ նաեւ համայնավարներու մօտ: Պերեկովուա, որ դըլուխը ամէն կողմ կը զարնէ չորս միլիառ բացին ճար մը գտնելու համար (ցարդ՝ ալքոլի եւ ծխախոտի վրայ տուրք), կը մտածէ պակսեցնել հատուցումը հիւանդանոցի ծախքերուն, վիրաբուժական գործողութեանց պարագային օրինակ: Ասոնցմէ ոմանք պիտի չհատուցուին առաջուան պէս: Առաջարկը սա է. - Մինչեւ ՔԱ 50, ԷՍ - ԷՍ-ը կը վճարէ 80%, մնացեալ 20-ը ձգելով հիւանդին, ասկէ ետք ՔԱ. 50-ը բարձրացնել ՔԱ 80-ի: Աւելի պարզ, առաջինը կը համապատասխանէ սովորական փոքր գործողութեան մը (ափէնտիսիթ)*, 80-ը՝ ծանր գործողութեան մը, ինչպէս ստամոքսի վիրահատումը:*

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ լուռ ցոյցի մը վերածուած է երիտասարդի մը յուղարկաւորութիւնը, որու մասնակցած են աւելի քան 60 հազար հոգի: 19 տարու երիտասարդը, ըստ իր ընտանիքին, մեռած էր բիրտ կերպով ծեծ ուտելէ ետք, ոստիկանատունը:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ Քաննի փառատօնը վերջ գտաւ եւ ոսկի մրցանակը ստացաւ ճափոնական ֆիլմը՝ Նարայամայի պալատը, *դատակազմի յատուկ մրցանակին արժանացաւ անգլիական ժապաւէն մը՝* Մինինկ օֆ լայֆ, *լաւագոյն դերասանը ըրկատուեցաւ Ճան - Մառիա Վոլոնթէ «Մարիօ Ռիչիի մահը» ֆիլմին համար եւ լաւագոյն դերասանուհին արեւմտեան -*

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ տօնին առթիւ, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ Երկուշաբթի օր (Երեքշաբթի, Մայիս 24-ի թիւ): Մեր յաջորդ թիւը՝ Մայիս 25:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ - ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ՄՈՆՐԷԱԼԻ ՄԷՋ

×

Չորեքշաբթի, Մայիս 4-ին, Մոնրէալ ժամանած է Յովհաննէս - Պետրոս ԺԸ. Հայ կաթողիկէ Կաթողիկոս - Պատրիարք, ընկերակցութեամբ Պատրիարքարանի պաշտօնաթերթ «Մասիս»ի խմբագիր Անդրանիկ վրդ. Կռանեանի: Կաթողիկոս - Պատրիարքը դիմաւորած են Հիւսիսային Ամերիկայի հայ կաթողիկէ համայնքի առաջնորդը՝ Ներսէս Եպիսկ. Սէթեան, Վիէննայի Մխիթարեան հայրերէն Գէորգ վրդ. Արգարեան (Պոսթընէն), Լիբանանի Մոնրէալի հիւպատոս Շարպէլ Սթեփան, Քանատայի յոյն կաթողիկէ համայնքի առաջնորդը, Մոնրէալի հայ կաթողիկէ եւ առաքելական եկեղեցիներու հոգեւոր հովիւները, պետական փրոթոքոլի կցորդը՝ Ժան Ժիւլ Կիլպօ, Հ. Յ. Դ. Քանատայի Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչը եւ հոծ բազմութիւն մը: Օդակայանի պաշտօնական հիւրերու յատուկ սրահին մէջ սարքուած ընդունելութեան ընթացքին Կաթողիկոս - Պատրիարքը խօսք առնելով նշած է, թէ ինք վերջին անգամ Մոնրէալ այցելած էր 1980-ին. սակայն, ըսած է ան, 1980-էն ի վեր շատ բան փոխուած է, իրեն վստահուած է հայ կաթողիկէներու հովուապետութիւնը եւ ինք կը յուսայ, որ նման այցելութիւններով խսկ լաւագոյնս կ'իրագործէ իր պատասխանատու պաշտօնը:

Ապա առաջնորդուած է Նարեկայ Տիրամայր եկեղեցին, ուր գոհաբանական աղօթք կատարուած է: Կաթողիկոս - Պատրիարքը Մոնրէալ գացած է յիշեալ եկեղեցւոյ օծման համար:

Մայիս 6-ին, նոյն առթիւ, Մոնրէալ գացած է նաեւ Ֆրանսայի հայ կաթողիկէ համայնքի առաջնորդը՝ Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեան:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՅԻՍ 13 - 16)

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՐԱԲԵՐԷՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

Սուրիոյ Արաբ Գրողներու Միութեան պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակուած են Պարոյր Սեւակէն ութ բանաստեղծութիւններ, զորս արաբերէն թարգմանած է Միհրան Մինասեան (Հալէպէն): Թարգմանուած քերթուածներուն մէջ են՝ «Խաղաղութիւն», «Բանաստեղծի ծնունդը», «Մի աչքանին», «Բանաստեղծութիւններ», «Առաջադրանք համայն աշխարհի հաշուիչ մեքենաներին եւ ճշգրիտ սարքերին» եւայլն: Թերթին մէջ տրուած են նաեւ համառօտ տեղեկութիւններ Պարոյր Սեւակի կեանքին ու գործերուն մասին:

Գերմանուհի մը՝ Հաննա Շիկուլա «Փիէռայի պատմութիւնը» ժապաւէնին մէջ ցուցաբերած իր խաղարկութեան համար:

ՀԱՐՍՏՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ տուրքը երեւան հանեց, որ Ֆրանսայի մէջ, միայն 5 հարկատու կայ, որ մէկ միլիառ ունին եւ 104 հազար ուրիշներ ալ որպէս «մեծ հարստութեան» տէր յայտարարութիւն ըրած են: Ասիկա ցոյց կուտայ թէ Ֆրանսայի հարուստներու թիւը կարծուածէն պակաս է:

ՎԱՐԴ ՄԵԾԱՑ

ՂՈՒԿԱՍ ՎԱՆԱՆԴԵՑԻ

ՏՊԱԳՐԻՉԸ, ՄՏԱԾՈՂԸ, ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐԸ

ԽՄԲ. - «Հայրենիքի Ձայն» շաբաթաթերթի Ապրիլ 20-ի թիւէն, փոքր յապաւումներով եւ արեւմտահայերէնի վերածուած:

Մեծ է Թովմաս Վանանդեցիի, անոր քեռորդի Մատթէոս եւ եղբօրորդի Ղուկաս Վանադեցիի աւանդը հայկական տպագրութեան, գիտութեան եւ մշակոյթի պատմութեան մէջ: Անոնց անունին կապուած են Ամսթերտամի հայկական երկրորդ տպարանի հիմնադրումը եւ բեղուն գործունէութիւնը: Տպարան՝ որ իր գոյութեան չորս տասնամեակներուն, լոյս ընծայած է ոչ միայն անցեալի հայ մատենագրութեան, այլեւ իրենց իսկ՝ Վանանդեցիներու հեղինակած կարգ մը գործեր: Վանանդեցիներն են, որ առաջին անգամ հրատարակած են Մովսէս Խորենացիի «Հայոց Պատմութիւն»ը (1695), հայերէն առաջին տպագիր քարտէզը՝ «Համատարած Աշխարհացոյց»ը (1696): Սկզբնական շրջանին Թովմաս այդ տպարանի մեկենասն էր ու տնօրէնը, Մատթէոս՝ հիմնադիրն ու տպագրիչ-վարպետը, իսկ Ղուկաս՝ գիտնական-ղեկավարը, իսկ Մատթէոսի հեռանալէն (1704) եւ Թովմասի մահէն (1708) ետք, մինչեւ տպարանին գոցուիլը (1717) Ղուկաս Վանանդեցի կը դառնայ անոր թէ՛ տնօրէնը, թէ՛ խմբագիրը, թէ՛ գրաշարը, թէ՛ սրբագրիչը եւ թէ՛ տպագրուած գործերու հեղինակը:

Ղուկաս Վանադեցի ձգած է գրական տարաբնոյթ ժառանգութիւն մը (երկերու մէկ մասին հեղինակակից է Մատթէոս Վանանդեցի), որ մինչեւ այսօր անհրաժեշտ ուսումնասիրութեան չէ արժանացած, չէ դարձած բազմակողմանի վերլուծութեան ու գնահատութեան առարկայ: Ճիշդ է, որ կարեւոր աշխատանք տարուած է անոր տպագրական գործունէութեան, բնագիտական ու աշխարհագրական, մասամբ նաեւ քերականական ըմբռնումներու գիտական արժեւորման ուղղութեամբ, սակայն նոյնը չենք կրնար ըսել հայ տեսական - փիլիսոփայական մտքի պատմութեան մէջ անոր ունեցած վաստակին մասին: Ուսումնասիրութիւնները ցոյց կուտան, որ Վանանդեցի իր յատուկ տեղն ունի նաեւ հայ հանրային - քաղաքական ու ազգային ազատագրական մտքի պատմութեան մէջ: Այդ տեսակէտէն բացառիկ արժէքաւոր նիւթ կը պարունակէ անոր գրած «Համաձայնութիւն հնդեւեւակ ամսոց Հռոմայեցոց Ազարիայի, Հայոց, Հրէից եւ Տաճկաց» (Ամսթերտամ, 1698) տոմարագիտական գիրքը: Մեկնելով ժամանակի տարածուն այն մտայնութենէն, որ երկնային մոլորակներու շարժման, անոնց տեղի, դիրքի ու դասաւորման հիման վրայ կարելի է «գուշակել» այդ մոլորակներու տակ ծնած մարդոց ճակատագիրը, յետագայ տարիներու եղանակը, բնական աղէտները եւ արհաւիրքները, բերքի առատութիւնն ու սակաւութիւնը, ինչպէս նաեւ ապագայ քաղաքական դէպքերը, Վանանդեցի անձամբ կը փորձէ նմանօրինակ «գուշակութիւններ» ընել՝ երեւան հանելով ոչ միայն հանրային - քաղաքական կարգ մը երեւոյթներուն մասին ունեցած իր ըմբռնումներն ու վերաբերումը անոնց հանդէպ, այլ հայ ժողովուրդի ապագայի վերաբերեալ իր յոյսերն ու երազները:

Ղուկաս Վանանդեցի տասնամեակներ ապրած ու աշխատած է Ամսթերտամ, որ ժամանակի տնտեսական, քաղաքական ու գիտա - մշակութային ամէնէն կարեւոր կեդրոնն էր: Այդ հանգամանքը շատ նըպաստած է իր գիտական եւ փիլիսոփայական ըմբռնումներու, ինչպէս նաեւ հանրային - քաղաքական հայեացքներու ձեւաւորման:

Վանանդեցի բուռն հակառակորդ մըն էր պատերազմի: Ան կ՚ատէ պատերազմները, որովհետեւ անոնց ընթացքին կը հեղու մարդկային արիւնը եւ «ի կողմանէ թագաւորին հասանիցեն մարդոց սաստիկ նեղութիւնք եւ տրտմութիւնք»: Աւելին, կ՚ըսէ ան, «Թագաւորք եւ իշխանք դիցեն հարկս ծանունս ի վերայ ժողովրդեանն, զի կատարեսցեն զարարս անիրաւս»: Վանանդեցի «անիրաւ» կը համարի ոչ միայն թագաւորներու եւ իշխաններու վարած պատերազմները, այլեւ զանոնք մղելու համար ռամիկներու վրայ դրած ծանր հարկերը, անոնց արձակած այլ «հրաման եւ կարգ անհաճոյ ռամկացն»:

Պատերազմները, կ՚ըսէ Վանանդեցի, բացի ուղղակի վնասներէ, կը բերեն նաեւ անուղղակի վնասներ. կը խափանուին երկրագործութիւնն ու արհեստները, կը դադրի առեւտուրը: Ըստ Վանանդեցիի, պատերազմները վտանգաւոր հետեւանքներ ունին թագաւորներու եւ իշխաններու համար: Այն պատճառով, որ գոյութիւն ունի երկու տեսակ մարդկային գերութիւն՝ տեսանելի եւ անտեսանելի: Եթէ նախապատերազմեան խաղաղ տարիներուն կը նշմարուի միայն առաջինը, ապա պատերազմները երեւան կը հանեն նաեւ երկրորդը, այսինքն՝ «տեսանի անտես գերութիւն մարդոց»: Փաստօրէն պատերազմները կը բերեն ոչ միայն մարդկային կոտորած եւ երկիրներու աւերածութիւն, ժողովրդական զանգուածներու աղքատացում ու թշուառացում, այլեւ, երեւան հանելով մարդկային անտեսանելի գերութիւնը, Վանանդեցիի կարծիքով, կրնան պատճառ դառնալ որ «ռամկական ժողովուրդն ամբոխեսցի», որ «բանտք բռնութեամբ բացեալ լինին եւ բազումք ի բանտարգելեացն երանիցեն», որ վնասներ գան ոչ միայն ժողովուրդին՝ թագաւորէն այլեւ «Թագաւորին ի ժողովրդենէ»:

Ի դէպ, Ղուկաս Վանադեցի միայն «գուշակութիւններ»ու միջոցով չէ, որ արտայայտած է հանրային - քաղաքական իր ըմբռնումները, այլեւ յարմար առիթներով ան իր հայեացքը կ՚ուղղէ դէպի պատմական հեռաւոր անցեալը, պատմութեան փաստերէն ու դէպքերէն կը կատարէ իր ժամանակի ոգիին համահունչ հարցադրումներ ու եզրակացութիւններ: Այդ տեսակէտէն ուշագրաւ միտքեր կը պարունակէ 1713-ին հրատարակած «Հայելի աստուածաշունչ հին կտակարանին» աշխատութիւնը, ուր արձակ եւ չափածոյ ձեւով վերաշարադրելով հին կտակարանի բովանդակութիւնը, Վանանդեցի յաճախ աստուածաշնչային պատմութիւնները կ՚ընդմիջէ անձնական մեկնութիւններով՝ անոնց տալով հանրային - քաղաքական հնչեղութիւն:

Ծանօթ է, որ Ղուկաս Վանադեցի, ի շարս եւրոպական կարգ մը անուանի դէմքերու, անձնական ծանօթութիւն ունեցած է գերմանացի գիտնական ու փիլիսոփայ Լայպնիցի հետ: Իսկ վերջինս այդ տարիներուն գրած «Նոր փորձ մարդկային բանականութեան մասին» փիլիսոփայական երկին մէջ կը վիճարկէր Ճոն Լոքի «Փորձ մարդկային բանականութեան մասին» գրքին մէջ արծարծուած սկզբունքները, մասնաւորաբար անոր ճանաչողութեան տեսութիւնը: Մեր կարծիքով, անկարելի չէ որ Ղուկաս Վանանդեցի եւ Լայպնից անձնական հանդիպումներու ժամանակ խօսած ըլլան նաեւ Ճոն Լոքի փիլիսոփայութեան շուրջ: Այս բոլորը ի մի բերելով, կը կարծենք ամբողջովին հիմքեր ունինք ըսելու, որ Վանանդեցի Ճոն Լոքի փիլիսոփայութեան առաջին իրազեկներէն ու հետեւորդներէն է ոչ միայն հայ, այլեւ եւրոպական իրականութեան մէջ: Բայց ի պատիւ հայ մտածողին պէտք է ըսել, որ եթէ Լոք՝ իբրեւ անգլիական քաղքենիութեան ու ազնուականութեան միջեւ եղած քաղաքական փոխ - զիջումի տեսաբան, շատ կը զգուշանար ժողովրդական զանգուածներէն եւ մասնաւոր մեծ համակրանք մը չունէր անոնց հանդէպ, իսկ Վանանդեցի բացայայտ համակրանք կը ցուցաբերէ ժողովրդական լայն զանգուածներու եւ ամէնէն առաջ ռամիկներու հանդէպ: Ասիկա կ՚երեւայ ոչ միայն Վանանդեցիի յիշեալ միտքերէն, այլեւ անոր այն «գուշակութիւն»էն, որ «ցուցանի լինել սաստիկ կռիւս եւ կոտորածս, մեռնիլ մեծահամբաւ եւ հարուստ արանց, բայց տարին լինի քաղցըր»:

Ղուկաս Վանանդեցին յուզած են նաեւ իր ժողովուրդի անազատ վիճակը եւ անկէ դուրս ելլելու ուղիներու հարցը: Ամէն կերպ ջանացած է բարձրացնել հայ ժողովուրդի ազգային ինքնագիտակցութիւնը, անոր մէջ արթնցնել օտարի եւ ամէնէն առաջ Թրքական լուծէն ազատագրուելու յոյս ու ձգտում:

Վանանդեցիի գրած ու տպագրած աշխատութիւններուն մէջ տեղ գտած կարգ մը միտքերու եւ ԺԷ. դարու վերջաւորութեան ու ԺԸ. դարու սկիզբի պատմական առանձին փաստերու մանրազնին վերլուծումը մեզի կը տանի այն համոզումին, որ Ղուկաս Վանենդեցի եւ իր բարեկամները կապ ունեցած են Իսրայէլ Օրիի եւ Մեծն Պետրոսի հետ: Նկատենք, սակայն, որ եթէ Վանանդեցիներու եւ Իսրայէլ Օրիի կապերուն մասին առայժմ կրնանք խօսիլ միայն թէականօրէն, ապա, ընդհակառակն, ծանօթ են Մեծն Պետրոսի հետ անոնց ունեցած կապերը հաւաստիացնող կարգ մը փաստեր, որոնցմէ երկուքը նշենք: Պատմական անհերքելի իրողութիւն է, որ Ռուսիոյ կայսրը Ամսթերտամի մէջ փորագրութեան արուեստը սորված է Վանանդեցիներու տպարանի հոլանտացի փորագրիչ Ատրիէն Սքոնեպէկի մօտ, զոր հրաւիրած է Ռուսիա, ուր եւ ան մեռած է 1705-ին: Ապա, աշխարհագրագէտ Մ. Խաչատրեան փաստած է, որ Մեծն Պետրոսի նախաձեռնութեամբ 1699-ին՝ Ամսթերտամ, իսկ 1707-ին՝ Մոսկուա տպագրուած ռուսերէն «Աշխարհի երկրագունդը» եւ 1713-ին Մոսկուա լոյս տեսած «Պատկերացոյց»ը Վանանդեցիներու «Համատարած աշխարհացոյց»ի ընդօրինակութիւններն են:

Հայկական ազատագրական միտքի պատմութեան մէջ Ղուկաս եւ Մատթէոս Վանանդեցիի խաղացած դերն ու բերած նպաստը հասկնալու տեսակէտէն կարեւոր նիւթ կը հայթայթէ 1702-ին լոյս տեսած «Բնաբանութիւն իմաստասիրական կամ տարաբանութիւն որ է բան» անունով միասին գրած աշխատութիւնը, որ ի շարս բնագիտական, փիլիսոփայական, տրամաբանական զանազան գիտելիքներու՝ հեղինակները ընթերցողին գաղափար մը կուտան նաեւ կարգ մը նիւթերու քիմիական բաղադրութեան, օգտակար ու վնասակար յատկութիւններու, ստացման եղանակներու մասին եւայլն: Օրինակ, խօսելով Նադրոնային աղի քիմիական յատկութիւններուն մասին, անոնք կը յայտնեն, որ «ի նաթրուն աղից, կամ ի չորայից, ի ծծմբոյ եւ ի պործելեաց (որ անձող կամ ածուխ եւս ասի) յօրինի, եւ կազմի հրային փոշին՝ որ դռեհկօրէն բարութ ձայնի»: Անոր անմիջապէս կը յաջորդէ աղիւսակ մը, որ երկու տարբերակներով ցոյց տրուած է, թէ ժամանակի հրազէնի բոլոր տեսակներու համար (թնդանօթ, հրացան, ատրճանակ) վառօդ պատրաստելու առեն այդ նիւթերէն իւրաքանչիւրէն ինչ քանակութեամբ պէտք է վերցնել: Եթէ նկատի ունենանք, որ Վանանդեցիները 1701-ին Իսրայէլ Օրիի կատարած պատմական անկիւնադարձի ժամանակակիցներն էին, մեր կարծիքով, մասամբ նաեւ անոր աջակիցները, իսկ մօտաւորապէս երկու տասնամեակ ետք բռնկեցաւ Դաւիթ Բէկի գլխաւորած ազատագրական զինեալ ապստամբութիւնը, ծնունդ՝ հայ ժողովուրդի ազգային ինքնագիտակցութեան բարձրացման, ապա միանգամայն պարզ կը դառնայ Վանանդեցի հայրենասէր մտածողներու առած քայլի պատմական նշանակութիւնը: Պէտք է շեշտել այն իրողութիւնը, որ եթէ Ղուկաս Վանանդեցի իր քաղաքական «գուշակութիւն»ներով ու դատողութիւններով կ՚ուզէր բարձրացնել հայ ժողովուրդի ազատագրական ոգին, անոր մէջ արթնցնել անկախութեան ձգտում, յաջողութեան հասնելու յոյս ու պայքարելու ցանկութիւն, ապա ժամանակի հրազէնի տեսակներու

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ

•

Լինում են պահեր, երբ մարդ ուզում է հեգնել, ծաղրել ինքնիրեն: Ի՞նչ է: Նոր երիտասարդութի՞ւն եմ խաղալու թէ զղջացածի համար հատուցելու իմ հին զգացմունքների փլատակները խառնըշտելով:

Ծիծաղելի եմ դարձել:

Վիճակիս էլ չեմ նայում:

Նա ամէն ինչ հասկացել էր, ամէն ինչ, ամբողջ անցեալը տեսել էր աչքերիս փայլող արցունքում:

Մեկնելուց առաջ.

- Նորից կը գամ:

Եկաւ նաեւ նա, ում ուզում էի տեսնել մեռնելուց առաջ եւ հայհոյել:

Տմարդին, անխիղճը:

Անձրեւ էր մաղում: Մէկէն փոխուեց կարկուտի: Փողոցն սպիտակեց հատիկներից: Ծառերից թափուեցին անցեալ աշնանից ու ձմեռուանից մնացած չոր սաղարթները: Սեւ թուխպը սառնութիւն փռեց: Աղմկեցին ամպերը, բոց վերցըրին:

Ինչ - որ բան պայթեց:

Դուռը բացեց Սոնան: Նոյնն էր, չէր փոխուել: Ես որ փոխուել էի, կարծում էի աշխարհից ինչ - որ բան է փոխուել, եւ փոխուել են մարդիկ: Սուր ծընօտ ունէր, կանացի ծնօտում շարժումներ: Խօսելիս ոչ ոքի աչքերին չէր նայում, այլ խօսակցից հեռու մի կէտի, այն էլ ցածրադիր մի կէտի: Երկարաւուն դէմքից խօսքերը ընկնում էին հենց իր թեւերի վրայ, որոնք նոյնպէս երկար էին եւ միշտ խաղում էին մատների հետ, կոտրատւում, ձեւանում անօգնական, համեստ, հալածուած ...

Գիտէր, որ հալածուողի դերում լինելը մեր ժամանակներում հռչակ է ձեռք բերում, անունը տարածւում է, շուրջը առաջանում է մեծ հետաքրքրութիւն: Մինչդեռ ինքն աւելի խիստ հալածող էր, այն էլ տմարդի չարութեամբ, սպանիչ բամբասանքով, ատելութեամբ եւ գիտէր սուտը ներկայացնել հաւատալի ձեւով:

Իր անփառ լինելը թաքցնելու համար յաճախ հասնում էր ամբարտաւանութեան, ոչ մէկին ու ոչ մի բանի չհաւանելու միջոցին:

Նրա մականունը, այսինքն կեղծանունը Օնիկ Դաւթարեան էր: Չէի իմանում, թէ ինչու էր այդպէս կոչւում:

Ներս մտնելուն պէս «ներքին ձայնով» անզուսպ մղումով ուզում էի գոռալ դուրս կորէք, հոգիս կերաք, թողէք ապաքինուեմ:

Զայրոյթից մոռացել էի ձայնալարերիս բացակայութիւնը: Սակայն, առաջին անգամ, էլի զայրոյթից, զգացի, որ կոկորդս տեղն է եւ նրա միջով կուլ եմ տալիս պոռթկուն, անզսպելի զգացմունքներ, կուլ եմ տալիս ատելութիւն, որին յաղթել էի ուզում:

Չեմ սիրում այն մարդկանց, որոնք ատել չգիտեն: Նրանք չեն իմանայ սիրել: Ուրիշ հարց է դրանք զատել իմանալը:

Տակաւին դրան մէջ էր, երբ նրա աչքերում տեսայ խոշոր մի հարցական, թէ ինչպէս եմ կենդանի մնացել եւ ինչո՞ւ...

- Միրգ եմ բերել, - ասաց նա:

Սոնան քաղաքավարի ընդառաջեց.

- Ի՞նչ նեղութիւն, կարիք չկար...

- Չհամբերեցի, - ասաց, - անձամբ եկայ. միշտ հետաքրքրուել եմ, միշտ հարցրել եմ ամուսնուդ առողջութեան մասին. որքան ուրախ եմ, որ վիրահատութիւնը յաջող անցաւ ... ափսոս ձայնը ... հիմա նա, տիկին Սոնա, ի՞նչ է, բոլորովի՞ն չի խօսում, չի՞ կարողանում:

- Տակաւին ոչ ...

- Յոյս չկա՞յ:

- Յոյս, ինչո՞ւ չկայ. նա արդէն խօսում է շշուկով ... ես լսում եմ նրան: Ներս համեցէք...

Նայուածքը փոխուեց, հարցականի փոխարէն այստեղ յայտնուեց զարմացականը ... Չեմ յիշում, որ որեւէ լեզւում գրանցուած լինի որեւէ զարմացական նըշան: Այդ նշանը մարդիկ կրում են իրենց աչքերում եւ յօնքերի վրայ, այդ նշանը լինում է ձայնի մէջ...

- Ի՞նչ էք ասում...

- Այդ «երկար»ի նշանը ... այլք արտեղրող, լեռնապար գծող, ուղտի սապատ յիշեցնող ու բնաւ կլորակի չվերածուող կորագիծը...

Նա աթոռ վերցրեց ու նստեց սնարիս մօտ:

- Հիմա ինչպէ՞ս...

- Լաւ եմ, - փորձեցի շշնջալ:

(Շար. 14)

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԿԵԴՐ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԽԱՌՆԱՐԱՆԸ

Նախագահ Ռեկըն արդարացի կերպով կը մատնանշէ Կեդր. Ամերիկայի այժմու տագնապին լուրջ պարագան: Ասիկա կը սպառնայ Միացեալ - Նահանգներու ապահովութեան: Նախագահը այս հաստատումը կը կատարէ Քոնկրէսին առջեւ եւ այս առիթով կը ներկայացնէ իր շուտափոյթ օժանդակութեան ծրագիրը: Բայց, դժբախտաբար, կ'անտեսէ կարեւոր կէտ մը, այն է՝ շրջապատին տնտեսական զարգացումը, Ուաշինկթընի միջոցով: Այս անտեսումը յուսախաբութիւն կը պատճառէ բոլոր անոնց, որոնք տագնապին բուն պատճառներուն ծանօթ ըլլալով, կ'ըմբռնեն, թէ զինուորական միջամտութիւնները ապարդիւն կը դառնան, ցորչափ ընկերային անարդարութիւնները չեն անհետանար:

Վերոյիշեալ միտքերը կ'արտայայտէ «Հերըլտ»ի մէջ, Էքուաթորի նախկին նախագահը՝ Կալօ Փլազա: Ան այնուհետեւ կը պարզէ կարգ մը խրոզութիւններ, բացատրելու համար տագնապին պատճառները:

Դիտել կուտայ, թէ շրջապատին գրեթէ բոլոր երկիրներն ալ մենատիրական վարչակարգեր կը ճանչնան տասնեակ տարիներու ընթացքին: Քաղաքացիական պատերազմները Նիքարակուայի, Սալվաթորի եւ Կուաթեմալայի մէջ, վերջին հինգ տարիներուն, աւելի քան հարիւր հազար մեռեալ եւ մէկ միլիոն ալ տեղահանուածներ (կռուին վայրերէն փախողներ, բռնի հեռացուածներ եւայլն) կ'արձանագրեն:

Նախկին նախագահը կ'ընդգծէ, թէ տագնապներուն «պատմութիւնները» տարբեր երեսներ կը պարզեն երկիրէ - երկիր, բայց կ'աւելցնէ ան, դրդապատճառները կը մնան նոյնը: Նիքարակուայի մէջ արմատական փոփոխութիւն մը տեղի կ'ունենայ, երբ յաջորդական երկու սերունդներով երկիրին տէր դարձած եւ մնացած ընտանիք մը կը տապալի: Սալվաթորի մէջ բուռն պայքար կը մղուի առանձնաշնորհեալ փոքրաթիւ դասի մը դէմ, քանի անիկա կ'իւրացնէ այդ երկիրին հողերուն մեծ մասը: Նաեւ՝ անսահման հարստութիւն կը դիզէ: Անդին Կուաթեմալայի մէջ յետադիմական կառավարութիւն մը իշխանութիւնը կը պահպանէ բռնատիրական միջոցներով:

Բոլորին մօտ ալ հասարակաց ձգտում մը երեւան կուգայ, - ընդդիմադիր հոսանքները կը պահանջեն արդարութիւն ընկերային դետնի վրայ, ինչպէս նաեւ մարդկային իրաւունքներու հաստատում, ժողովրդավարական դրութեան կիրարկում:

Կ. Փլազա կը յիշեցնէ կարեւոր կէտ մը, թէ Ուաշինկթըն պէտք է յարգէ տեղացի ժողովուրդներուն գերիշխանական իրաւունքները, անոնց ինքնորոշման պահանջները եւ ոչ - միջամտութեան սկըզբունքը:

Անկասկած, Կեդր. Ամերիկայի այժմու ալեկոծ դոյավիճակը մտահոգութիւն կը պատճառէ Միացեալ - Նահանգներուն: Կողմնորոշումները կը մնան տարբեր՝ համապատասխան դիտանկիւններուն, - Արեւելք - Արեւմուտք, Հիւսիս - Հարաւ յարաբերութիւններ եւայլն: Պետութեան մը ապառազինումը կրնայ մտատանջութեան ենթարկել այլ Պետութիւն մը: Ապահովութեան ուղղութեամբ մէկու մը կատարած ճիգերը կրնան դրացի երկիրին համար վտանգաւոր նկատուիլ: Ասոնք հասկնալի կը մնան: Արդարեւ, ապահովութեան հարցը հիմնական դեր կը կատարէ միջազգային յարաբերութիւններուն մէջ:

Այլ սակայն կարեւոր է նկատի ունենալ, թէ Կեդր. Ամերիկայի տագնապին բուն շարժառիթը կը մնայ միշտ ընկերային եւ տնտեսական: Նախագահը յըստակ կը դրէ, - նոյնիսկ, եթէ անիկա (իմա՝ տագնապը) զինուորական նկարագիր ունենայ, բուն հարցը կը մնայ միշտ ընկերային - տնտեսական: Հետեւաբար, անոնց լուծումին հայող միջոցներով է, որ կարելի կ'ըլլայ արմատապէս կարգաւորել այս եւ այն երկիրին խառնակ դոյավիճակը:

Նախագահին տեսակէտով, Ռէկըն պէտք է այս ուղղութեամբ շարժի, եթէ, անշուշտ, կ'ուզէ մարել Կեդր. Ամերիկայի խառնարանը:

Թ. Ա. Թ.

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՍՈՖԻԱ գացած է (Ապրիլի կէսերուն) Հայաստանէն պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ Ակադեմիայի երկրաբանական հիմնարկի տնօրէն Աշոտ Ասլանեանի: Պատուիրակութիւնը, որուն մաս կը կազմեն փրոֆ. Սուրէն Դարբինեան, Բերտա Երամեան, Նադեժտա Կարապետեան, Եդուարդ Կիւտակեան, Սամուէլ Փարսամեան եւ Լէոնիդ Հախվերդեան, պուլկար գիտականներու հետ աշխատանքներ կը տանի տեղերքի մէջ օգտակար հանածոներու եւ երկրաշարժերու հետազօտութեան մարզէն ներս: Ապրիլ 20-ին պատուիրակութիւնը այցելած է «Երեւան» թերթի խմբագրատունը:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Ս. Գրիգոր Նարեկացի սրահին մէջ, Ապրիլ 16-ին, տօնուած է Վարդանանցը, կազմակերպութեամբ Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ եւ Ամերիկայի Հայ Աւետարանական Ընկերակցութեան վարչութեանց: Բանախօսած է Հ. Կղեմէս վրդ. Մալճեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, մասնակցութեամբ Մխիթարեաններու Ս. Վարդան արիներու եւ արենոյշներու: Փակման խօսքը արտասանած է Վարդան Եպիսկ. Պօղոսեան:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Համազգայինի կեդրոնին մէջ, Ապրիլ 17-ին, տեղի ունեցած է «Ապրիլեան Շաբաթ»ի առթիւ կազմակերպուած դասախօսութեանց շարքին առաջինը: Դասախօսած է փրոֆ. Շաւարշ Թորիկեան՝ «Եղեռնի քաղաքական անդրադարձը» նիւթին շուրջ: Ամփոփ գիծերու մէջ ան տուած է պատմականը նախա - եղեռնեան շրջանին, անդրադառնալով միջազգային քաղաքական կացութեան եւ հայ կեանքին վրայ անոր ունեցած ազդեցութեան. երկրորդ բաժինով դասախօսը անդրադարձած է Երիտասարդ Թուրքերու շարժումին:

Երկրորդ դասախօսութիւնը տեղի ունեցած է Ապրիլ 20-ին: Դասախօսած է Յակոբ Մանուկեան՝ «Հայ գրականութեան կորուստը՝ Եղեռնին» նիւթին շուրջ: Նախ ակնարկ մը նետած է Եղեռնը կանխող ժամանակաշրջանին վրայ, թուելով ներքին եւ արտաքին այն ազդակները, որոնք յառաջացուցին Գեղապաշտ կամ Արուեստագէտ շարժումը. ապա՝ ներկայացուցած է Գեղապաշտ սերունդի իրագործումները՝ բանաստեղծական, վիպական, թատերագրական եւ հրապարակագրական կալուածներէ ներս, ընդգծելով այդ սերունդին ներկայացուցիչներուն գրական խառնուածքը: Դասախօսութեան աւընթեր ընթերցումներ կատարուած են նահատակ գրագէտներու գործերէ:

Ապրիլ 22-ին տրուած երրորդ դասախօսութեան նիւթը եղած է «Եղեռնի հարուածը հայ երաժշտութեան»: Դասախօսը՝ Կոմիտաս Ծ. վրդ. Օհանեան, ներկայացուցած է ԺԹ. դարու հայ երաժշտութեան պատկերը, խօսած է աշուղներու, Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի հաւաքած ռամիկ երգերու, Կոմիտասի վաստակին մասին: Դասախօսութեան ընթացքին հանդէս եկած է Ս. Քառասնից Մանկանց եկեղեցւոյ դպրաց դասը, ղեկավարութեամբ Գէորգ Պէպէճեանի:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, Ապրիլ 17-ին, մատուցուած է պատարագ, Արժանթինի Հայոց նոր առաջնորդի նշանակման առթիւ: Ներկայ եղած են Արժանթինի Արտաքին նախարարութեան ոչ - կաթոլիկէ յարանուանութեանց բաժնի տնօրէնը, Պուէնոս Այրէսի Ռուսաց Առաջնորդը, խորհրդային դեսպանատան ներկայացուցիչներ, Ազգ. Իշխանութեանց եւ զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ: Պատարագիչը՝ Արշամ քհնյ. Պօղոյեան, կարդացած է Վազգէն Ա.ի կոնդակը, որով Գրիգորիս վրդ. Բունիաթեան կը նշանակուէր Արժանթինի Հայոց առաջնորդ: Իր քարոզին մէջ Առաջնորդը պատրաստակամութիւն յայտնած է ծառայելու Արժանթինի Հայոց բարգաւաճման եւ զօրացման համար: Ապա հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Խորէն Ա. կաթողիկոսի յիշատակին: Յաւարտ արարողութեանց, տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը ի պատիւ Առաջնորդին եւ հիւրերուն:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ «Յակոբ Տէր - Մելքոնեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 16-ին, տեղի ունեցած է Համազգայինի կազմակերպած արտասանութեան մէջ - վարժարանային մրցումը, որուն մասնակցած են տասը միջնակարգ եւ երկրորդական վարժարաններէ աշակերտներ: Արտասանութեան պարտադիր կտորը եղած է Պարոյր Սեւակի «Ղօղանջ Եղեռնական»ը: Առաջին հանդիսացած է Իրմա Գալայքեան (Հայ կաթողիկէ Սրբուհի Շուշան վարժարանէն), երկրորդ՝ Ռոզին Մարտիրոսեան (Հայ Աւետ. Կեդր. Բարձրագոյն վարժարանէն) եւ Գոհար Հոգտանեան (Ազգ. Սուրէն Խանամիրեան քոլէժէն), իսկ երրորդ՝ Յակոբ Հաւաթեան (Այնճարի Գ. Կիւլպէնկեան վարժարանէն) եւ Մարալ Սարգիսեան (Հայ Աւետ. Կեդր. Բարձրագոյն վարժարանէն):

համար վառօդ պատրաստելու յիշեալ ադիւսակով Վանանդեցիները ուզած են հայ ընթերցողին լաւեւայն հասկցնել, որ որքան ալ մեծ ու իրական ըլլայ ակնկալուող արտաքին օգնութիւնը, այնուամենայնիւ ազատութիւնը ձեռք կը ձգուի զէնքի ուժով, իսկ վերջինս գործադրելու համար ամէն մարդ պէտք է գիտնայ ամէնէն կարեւոր բանը՝ վառօդ պատրաստելու եղանակը, որպէսզի անհրաժեշտութեան պարագային ամէն ոք կարենայ իր գործածած հրազէնի համար վառօդ պատրաստել: Նշենք նաեւ, որ Վանանդեցիներու տպագրած այդ ադիւսակը ԺԸ. դարու երկրորդ կէսին, հայկական ազգային ազատագրական շարժման նոր վերելքի պայմաններու մէջ, բազմիցս վերհրատարակուած է: Կը թուի, թէ այս եւ հայրենասիրական նման այլ ծառայութիւններու համար է, որ Խաչատուր Աբովեան՝ Մխիթար Սեբաստացիի եւ Սիմէոն Երեւանցիի կողքին, Ղուկաս Վանանդեցին համարած է ազգանուէր գործիչի խաչալ եւ տակաւին 15 տարեկանէն երազած է անոր նմանիլ:

Հ. ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ե.

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԹՈՌԸ

Այս բոլոր տարիներուն գետեղման վրայ դանձապահը բամբարակ բծախնդրութիւն մը պտըտցուց, վերջին ծայր քննադատելով հանրմին ճաշակը, եւ ամէն մէկ տարիկային ձեւը, դիրքը, կեցուածքը փոխելուն՝ զօրաւոր եւ պապանձեցնող մէջքերում մը ընելով.

. Ժամանակին, ողորմածհոգի ամիրան նոր սենեակ մը չակեր նէ ինծի կը կանչէր. «Թադէոս», կ'ըսէր, քու խելքդ կը հասնի սասնկ բաներու. սա օտան ի՞նչ պիտի չակենք»: Լմնցալէն ետքը, «է՛յ աշդ օլսուն Մերկեօղլու» կ'ըսէր քահ քահ խնդալով:

Եւ յետոյ իր սովորական անդիմադրելի բանաձեւը առաջ կը քշէր.

- Ասիկա պաշըպօշ չը ճերմկցուցինք, պապա՛մ, կ'ըսէր ալեխառն մօրուքը ափելով:

Երբոր ամէն բան վերջացաւ, բժշկութեան կոչեցեալը գնաց բազմեցաւ դրասեղանին առջեւ, արմունկները անոր կրթնեցնելով, նայելով մօրը եւ գանձապահին որ դիմացը կանգնած էին, հիացական կեցուածքներով:

Մերկերեան յորդորականով մը փակեց սենեակին բացման արարողութիւնը.

- Արշակ, օղլում, քեզ տեսնամ, նայէ քի մարդ ըլլաս, մամայիդ սիրտը չկոտրես, անանկ մէկ տօքթոր մը ըլլաս քի աշխարհին մատ խածնել տաս:

- Աստուած լսէ ձայնդ, հառաչեց տիկին Մարկոսեան աչքերը ձեղունին յառած:

×

Մինչեւ մէկ տարի. մաման դիւցազնական ճիգերու պէտք ունեցաւ աշխարհքին չյայտարարելու համար թէ իր զաւակը թեկնածու մըն է բժշկական գիտութեան, թէ ինչպէս նախատեսուած էր, ան իրօք պիտի ըլլար մեծ, չնաշխարհիկ մարդը որուն ամբոխները պիտի յառէին իրենց զմայլոտ, յափշտակուած, աղերսող նայուածքները, իրենց ցաւերուն պալասան մուրալով:

Բայց չկրցաւ գո՛նէ Բարթող աղային իմաց տալու փորձութեան դիմադրել, երբ ան իր պարբերական հաշիւներէն մէկը տալու եկած էր իրեն: Խորհրդաւոր երկչոտ ձեւերով. նոյնիսկ կարծես սենեակին պատերէն իմացուելու երկիւղով մը պաշարուած, ինչ որ տենդոտ թարթափումներ պատճառեց Բարթող աղային մէկ հատիկ աչքին, տիկին Մարկոսեան հաղորդեց մարդուկին.

- Բարթող աղա, դուն դուրսէն մարդ չես, բայց քովդ պիտի մնայ ըսելիքս, մէկը չգիտեր, գիտնալու ալ չէ, հասկցա՞ր, խօսք կուտա՞ս ... անանկ մէկ բան մըն է որ քեզի ալ շատ օգտակար պիտի ըլլայ ...

Յորմէ հետէ իր երկու չնորհալի աղջիկները իրենց ամուսնանալու բնական եւ օրինաւոր տարիքին սահմանները գլեր անցեր էին, Բարթող աղայի կռշտուպռշտ մարմինին մէջ նոր զգացում մը բոյն դըրեր էր, որ երթալով կը սաստկանար, այդ սահմաններուն անհունանալուն համեմատութեամբը. այդ զգացումն էր դիւրազգացութիւնը: Կեանքի առօրեայ ամենասովորական դէպքերը հիմակ ա՛լ հսկայ խոշորացոյցի մը ետեւէն կը ներկայանային իր աչքին, համանման իմաստի մը մէջ ձուլուելով, ենթարկուելով միեւնոյն մեկնութեան: Սովորականէն քիչ մը տարբեր փութկոտութեամբ տըրուած բարեւ մը, որպիսութեան սանկ ժըպտաշուրթն հարցում մը, շոգենաւին մէջ, սրճարանը կամ տան մը մէջ շա՛տ բնական «հրամմեցէք, Բարթող աղա» մը եւ ասոնց պէս աննշան խօսքեր ու շարժումներ՝ հարցման խռովայոյզ պարոյկ մը կը ցցէին խկոյն անոր ցաւատանջ էութեանը մէջ. - Աճապա Կատարինէկիս ծա՞ռքը պիտի ուզեն:

Եւ իրիկուան, երբոր տուն դառնար, խորհրդապահօրէն կ'ըսէր կնոջը.

- Խրատիկ, էս այսօր խուլյումճի Նշանին տուած բարեւին չհաւնեցայ. ինծի կուգայ քի միտք մը ունի. Կատարինէկիս աչք նետած է, ամա տահա ճէսէրէթ չըներ կոր ուզելու. ի՞նչ կ'ըսես, կնիկ, ուզէ նէ տա՞նք:

- Տանք, Բարթիկ, տա՛նք, կը հառաչէր խեղճ կինը որ ա՛լ կարծես ձանձրացած էր իր աղջիկներուն ամուսնութեան այդ անլուծելի եւ անվերջանալի հարցէն:

(Շար. 65)

Պ. Մարտիրոս Աւետիսեան, Տէր և Տիկին Մանուկ Առաքելեան եւ զաւակները Վա - րուժան եւ Ակսել, Պ. Ռոպէր Գասպար - եանց, Տէր եւ Տիկին Փաթրիս Ճօլօլեան, Տէր եւ Տիկին Ալէն Գասպարեանց, Տէր եւ Տիկին Գոչունեան եւ զաւակները, Տիկին Աւլէթ Գոչունեան եւ զաւակը, Գումրուեանց, Աւետիսեան (Ամերիկա), Տօնպաքեան, Զալկճեան (Պուլկարիա), եւ Ոսկանեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ - մօր, քեռկնին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Յարութիւնեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 19-ին, 77 տարեկանին:

Յուղարկաւորութեան մանրամասնու - թիւնները մեր յաջորդ թիւով:

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, Rue Thouin — 75005 Paris

Jeudi 26 Mai à 20h. 45

CONFERENCE

Madame Marianne CERMAKIAN
Professeur de littérature comparée à l'Université de Montpellier.
sur le thème suivant :
«La Passion et la Gloire d'un orphelin arménien de 1915»

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Շիրինեան - Տակառեան իր ա - մուսնոյն՝

ԼԵՒՈՆ ՇԻՐԻՆԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ կը նուի - րէ. - 500 Ֆ. Կապոյտ Խաչի Պանեէօ - Բաշանի մասնաճիւղին, 500 Ֆ. Ռատիօ - Ազգ-ին (ստանալ «Յառաջ»էն եւ 1000 Ֆ. «Յառաջ»ին:

Ժագ եւ Սեդա Մուրատեան իրենց սի - րելի հօր՝

ԼԵՒՈՆ ՇԻՐԻՆԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ՝ 1000 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

Միշէլ եւ Ժօէլ Հարբութլեան իրենց սի - րելի հօր՝

ԼԵՒՈՆ ՇԻՐԻՆԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ 1000 Ֆ. կը նուիրեն Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ պայծառութեան համար (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե - ղեցւոյ հիմնադրութեան յիսնամեակը Կիրակի, Յունիս 19-ին:

Մանրամասնութիւններ յաջորդիւ :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի
ՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի, Յունիս 26-ին:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
Ե Ւ
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ
ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ

Կիրակի, Մայիս 29, ժամը 16-ին Օրհնութիւն եւ հանդիսաւոր բացում նորաշէն մանկապարտէզի, եկեղեցա - կան եւ քաղաքային բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու ներկայու - թեան:

Հանդիսութեան կը հրաւիրուի Փա - րիզի եւ շրջանի արուարձաններու հա - յութիւնը, մասնակցելու, այցելելու եւ արձանագրելու փոքրիկները (երկ - սեռ), ազգային ոգիով թրծուած եւ ներկայ կրթական պահանջներու հա - մապատասխան՝ միջավայրի յարմա - րագոյն պայմաններով դեղազարդը - ւած՝ այս մանկապարտէզին:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

Կ. Ս. Մ.

Կեդրոնական Սանուց Միութեան ընդ - հանուր ժողովը՝ Յունիս 4-ին, իր սովո - րական ժողովատեղին 32 rue de Trévise, ժամը 16-ին:

Կը խնդրուի ներկայութիւնը անխտիր բոլոր սան եւ համակիր անդամներուն այս ժողովին որ կը փակուի քօքթէյլով մը:

RECHERCHONS

Le Centre d'Enseignement U. G. A. B. — Eglise Cathédrale arménienne de Marseille, 339, avenue du Prado; 13008, recherche pour sa colonie de vacances établie dans un HOTEL TOUT CONFORT avec piscine, à ANCELLE (près de Gap), du 14 au 23 Juillet, un directeur responsable diplômé B. A. F. D. et des jeunes moniteurs ou monitrices.

— Ecrire à l'Eglise. Tél : (91) 77 - 84 - 70

L'ASSOCIATION CULTURELLE
HAMAZKAÏNE
présente
LES MERCREDIS
DE LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE PARIS

Série de 6 conférences débats, tous les mercredis à 20h45 précises, 17 rue Bleue, (M° Cadet)

Mercredi 25 Mai : Marc Nichanian, écrivain essayiste présente la revue «G A M»

Mercredi 1er Juin : HRAND SAMUEL, l'Homme et l'Oeuvre,

soirée animée par : Anahide Ter Minassian, Claire Mouradian, Frédéric Feydit et Hovig Yeghiazarian.

Mercredi 8 Juin : Serge Afanassian présente : **«L'ARMENIE, L'AZERBAÏDJAN ET LA GEORGIE** de l'Indépendance à l'Instauration du Pouvoir Soviétique 1917-1923».

Mercredi 15 Juin : Armen Moutafian : L'Opéra Arménien.

Mercredi 22 Juin : Kégham Kévonian : Les Projets de l'Organisation Terre et Culture.

MG METRO

UNE PETITE SPORTIVE ET RAFFINÉE

Voilà une petite anglaise qui a du tempérament ! 1.275 cm³. 71 ch DIN. 163 km/h en circuit fermé : ça promet.

Ajoutez - lui du cuir sur le volant, du tissu à chevrons pour les sièges, des roues en alliage et des vitres teintées. En 3,40 m, elle a tout pour séduire.

Et sa consommation ? pour 100 km, 5,5 L à 90 km/h, 7,2 L à 120 km/h et 9,0 L en parcours urbain (normes UTAC).

Austin Rover, il y aura toujours une anglaise pour vous séduire.

Du 16 mai au 11 juin 83
-4000 F TTC
de remise sur les MG de couleur rouge ou gris métal millésime 83.
Soit MG rouge
45 900 F – 4000 F = 41 900 F.
Soit MG métal
46 600 F – 4000 F = 42 600 F.

AUSTIN ROVER Pense *Castrol*

ARC DE TRIOMPHE AUTOS 30, RUE DE TILSITT, ÉTOILE - 17e Tél 380 55 11

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԹԱՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ
ՍԷՆ - ԺԵՐՈՄԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ
Ս. ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ԹԱՂԱՅԻՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Սէն - Ժերոմի եւ Շրջանի Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը, երկրորդ ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Սէն - Ժերոմի եւ շրջակայքի համայն ժողովուրդը, ուր պիտի ընտրուի ընտրողական յանձնախումբ մը, պատրաստելու համար նոր Թաղական Խորհուրդի մը ընտրութիւնը:

Այս խիստ կարեւոր ժողովը տեղի կ'ունենայ - Ուրբաթ Մայիս 27, երեկոյեան ժամը ճիշդ 21-ին եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Ներկաներուն թիւը, օրինաւոր կը համարուի եւ տրուած որոշումները բացարձակ ի զօրու են:

GALERIE LA REGENCE
8, RUE DE MIROMESNIL, 75008 PARIS
TEL. 265 - 20 - 39

PAPAZ
PAYSAGES — NUS — NATURES-MORTES

VERNISSAGE JEUDI 26 MAI
à partir de 18 heures.

ATAMIAN & Fils
TAPISSIER - DÉCORATEUR

Salons Cuir - Meubles Anglais
Louis-Philippe - Voilages - doubles Rideaux

NOMBREUX MODELES EXPOSES

20, RUE CHALIGNY, 75012 PARIS M° Reuilly-Diderot — **Tél. 344 - 23 - 87**

— 20% de remise aux lecteurs de Haratch —

OPTIMA Tours

Prochains Départs en Arménie

- Du 11 au 23 Juin
- Du 9 au 23 Juillet
- Du 23 Juillet au 6 Aout
- Du 6 au 20 Aout

SPECIAL PELERINAGE DU SOURP MURON

- Du 20 au 30 Septembre
- Du 20 Septembre au 4 Octobre
- Du 22 Septembre au 6 Octobre

demandez nos programmes détaillés.
Possibilités de départ de LYON et de MARSEILLE.

Renseignements et Inscriptions:
SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA Tours
12, RUE VIGNON - 75009 PARIS
TÉL.: 742. 10. 35

COLIS — CADEAUX
pour l'U.R.S.S.

Մենաշնորհն ունինք Նուէր - Ծրարներու առաքման դէպի Խորհ. Միութիւն

ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ -- ՄԱՔՍ -- ԼԻՍԱՆՍ -- ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
կը վճարուին առաքման ատեն: Ստացողը ոչինչ կը վճարէ երբ կը ստանայ

ՃՈԽ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՊՐԱՆՔԻ
Այրերու, կիներու թէ երախաներու համար:

Ծրարներու արտօնուած ծանրութիւն.- 6-էն 10 քիլօ

SICOMEX
20, Rue Royale - 75008 Paris
Tél.: 260. 34. 33

Ouvert de 9h. à 12h. et de 14h. à 18h. *Catalogue sur demande*

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
25
MERCREDI
25 MAI
1983

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.442 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.442

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ԴՈՒՆ ՇԱՏ ԲԱՐԻ ԵՍ»

Զբաւոր ընտանիքի մը համար նուի - րատուութեան արշաւ մը բացած էինք այդ շրջանին: Ես անձնապէս չեմ սիրեր յոս ու հոն դիմել այս տեսակ ձեռնարկ - ներու ի նպաստ, բայց այդ անգամ որո - շած էի մասնակցութիւն մը բերել ձեռ - նարկին: Այդ նպատակով ալ այցելեցի բարեկամներէս մէկուն, որ բարի ու նը - ւիրատէր մարդու հռչակ կը վայելէր: Գրասենեակէն երբ ներս մտայ, տեսայ որ ուրիշներ ալ կային հոն: Բարեկամս խնդրեց որ անկիւնը հանգչիմ պահ մը, մինչեւ որ ազատ մնայ իր այցելունե - րէն:

Ի՞նչ այցելու: Բոլորն ալ եկած էին բան մը ուզելու: Մէկը նկարիչ մըն էր, որ ցուցահանդէս պիտի բանար եւ դրա - մագլուխ չունէր, կը խնդրէր որ ձեռք տրուի իրեն, քանի մը պաստառ գնուի առաջուց, պաստառներուն շրջանակ ա - պսպրելու դրամագլուխ մը հայթայթը - ւի: Մէկը, խպնելով ու գետին նայելով փոխառութիւն մը կը խնդրէր, կը խոս - տանար ամենակարճ ժամանակի մէջ վե - րադարձնել ստացուած գումարը:

Բարեկամս մերթ համբերութեամբ, մերթ ալ անհամբերութեամբ մտիկ կ'ը - նէր այդ խնդրանքները, երբեմն կը սրտնեղէր, երբեմն կը կակուղնար: Ամէն մարդ գիտէր որ ոչինչ կը նշանակէին իր այդ սրտնեղութիւնն ու ջղային երեւոյթ - ները: Անպայման ընթացք կուտար կա - տարուած խնդրանքի մը, ոչ մէկը կը մերժէր, ոչ մէկուն տրտապանքին ան - տարբեր կը մնար:

Այդ միջոցին հեռաձայնը հնչեց եւ մեր բարեկամը ինկաւ երկար խօսակցութեան մը մէջ: Իր ծանօթներէն մէկը դժուա - րութիւն մը ունէր պետական շրջանակ - ներու հետ եւ իր բարեխօսութիւնը կը խնդրէր: Սրտնեղութեան բացայայտ ար - տայայտութիւն մը գծուեցաւ անոր դէմ - քին վրայ:

- Կարգ մը ազդեցիկ մարդիկ կը ճանչ - նամ, բայց չեմ գիտեր որ կրնա՞մ...:

Դիմացինը հաւանաբար «կրնաս, կըր - նաս» կ'ըսէր ու թախանձագին կը խընդ - րէր որ այդ ազդեցիկ քանի մը մարդոց միջնորդութիւնը ապահովէր: Բարեկամս մտածկոտ երեւոյթով մը քանի մը նա - խադասութիւններ գրի առաւ առջեւի թուղթին վրայ, յետոյ հանդարտեցուց դիմացինը եւ բսաւ.

- Մի՛ մտահոգուիր, բաներ մը կ'ընենք, գործդ կը ջանանք յաջողցնել...:

Երբ սենեակը պարպուած էր, ինծի դարձաւ ու ժպտեցաւ.

- Ցուսամ լաւ ես:

Շնորհակալութիւն յայտնեցի եւ սկը - սայ մտքիս մէջ փնտռել թէ ի՞նչպէս պի - տի սկսէի խնդրանքիս:

- Շատ բարի մարդ ես, ըսի անկեղծ չեշտով մը: Ամէնուն կը հասնիս:

- Ականջ մի՛ կախեր, ըսաւ: Կանուխ տարիքէս անդրադարձայ որ եթէ ես մէկ բարիք գործեմ, Աստուած տասը բարիք կը տեղացնէ գլխուս: Մէկի դէմ տասը: Աշխարհի վրայ ոչ մէկ առեւտուր այս - քան բարեբեր ու շահաւոր է: Ես բարի - քը իմ աղէկութեանս համար կը գոր - ծեմ: Իրականութեան մէջ թերեւս եսա - սէր մարդ մըն եմ: Եթէ վստահ չըլլայի որ բախտը տասն անգամով պիտի չվե - րադարձնէր, արդեօք այդ բարիքը կը գործէի՞...:

- Կը չափազանցես, ըսի ու դարձեալ սկսայ փնտռել, թէ ի՞նչպէս պիտի յայտ - նէի խնդրանքս:

Այդ միջոցին պաշտօնեայ մը ներս մը - տաւ ու գործաւորի մը անունը տալով բսաւ որ ղինքը տեսնել կ'ուզէ:

- Ի՞նչ պիտի ըսէ եղեր:

- Կինը հիւանդ է, կը խնդրէ որ զայն հիւանդանոց պառկեցնէք եւ դրամական օգնութիւն ընէք:

Բարեկամս կասկարմիր դարձաւ զայ - րոյթէն:

- Այս քանի՞երորդ անգամն է, պոռաց: Զանձրացայ այդ մարդէն: Վռնտէ՛:

- Ի՞նչպէս կը վռնտեմ, տէր իմ, պա - տասխանեց պաշտօնեան, անպայման ձեզ տեսնել կ'ուզէ:

- Վռնտէ ըսի, կրկնեց բարեկամս:

- Պիտի խնդրեմ որ դո՛ւք ընէք այդ բանը, տէր իմ, ըսաւ պաշտօնեան:

- Շատ լաւ, ներս ղրկէ:

Ներս մտաւ ճիտը ծուռ գործաւոր մը, ոչինչ կ'ըսէր, միայն գետին կը նայէր: Բարեկամս նոյն բարկաճայթ չեշտով հարցուց թէ այս քանի՞երորդ անգամն էր որ կինը հիւանդանոց կը դնէր, դրամ կուտար, ուրեմն ի՞նչ ունէր նորէն այդ կինը, ինչո՞ւ ուշադրութիւն չէր ըներ իր առողջութեան: Գործաւորը ոչինչ կ'ըսէր, միայն գետին կը նայէր: Բարե - կամս բաւական մը պոռալ կանչելէ վերջ բացաւ հեռաձայնը, տեղ մը ապահովեց հիւանդանոցէ մը, դրամապանակէն քանի մը թղթադրամ հանելով սահեցուց գոր - ծաւորին գրպանէն եւ զայն հրեց դէպի դուռ, «անցեալ ըլլայ» մըն ալ ըսելով:

Աւելորդ է ըսել որ ես, կէս ժամ մը եւս նստելով ու այս կամ այն նիւթին մասին խօսելով հանդերձ, չկրցայ չքա - ւոր ընտանիքի մը ի նպաստ նուիրա - տուութեան խօսքը բանալ: Խորհեցայ որ մէկ օրուան մէջ այսքանը շատ էր բա - րեկամիս համար: Ուրիշ օր մը կրնայի կրկին դիմել: Ելլելէ առաջ ձեռքս ուսին դրի եւ կրկնեցի.

- Դուն շատ բարի մարդ մըն ես:

- Ես եսասէր մարդ մըն եմ, ականջ մի՛ կախեր, պատասխանեց:

Այնքան բարի էր որ, իր բարութիւնը, ընդունելի անգամ ամօթ կը նկատէր:

Բ. Հ.

«Մարմարա»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՐԵԹՈՐԻԱՅԻ (Հարաւ. Ափրիկէ) կեդրոնն իսկ կատարուած եղեռնափորձը, որուն հետեւանքով 18 մեռեալ կար (ինը՝ սպիտակամորթ եւ ութ՝ սեւ) եւ 216 վի - րաւոր դեռ կը ցնցէ ամբողջ շրջանը: Արարքին տէր եղած էր՝ «Հակա - ափըրթհէյտ ազգ. սեւ Շարժումը», ինչ որ պատճառ կ'ըլլար հակայարձակման Հարաւ. Ափրիկէի օդուժին կողմէ Մո - զամպիքի մայրաքաղաքէն 10 քիլոմեթր անդին, Շարժումին հաստատութեանց դէմ: Պաշտպանութեան Նախարարը յայ - տարարած է սակայն, թէ փոխադարձու - թեան այս ռմբակոծութիւնը չի կրնար երբեք հատուցանել Փրեթորիայի վատ ե - ղեռնափորձը, բայց կրնայ գոնէ ցոյց տալ ամբողջ աշխարհին եւ երկրին թըշ - նամիներուն, մանաւա՛նդ, որ Հարաւ. Ափրիկէն պատրաստ է գործի անցնելու ո՛ւր եւ երբ որ անհրաժեշտ նկատէ: Նայրոպիի մէջ ալ, «Սեւ ազգ. Շար - ժումին» Նախագահը յայտարարած էր թէ Փրեթորիայի եղեռնափորձը կ'արդարա - նար, որովհետեւ յարձակում մըն էր զինուորական վարչակարգին դէմ, երկ - րին սիրտին վրայ իսկ»:

ՔՈՐՍԻՔԱՅԻ մէջ, կրկին «Կապոյտ գի - շեր» մը ապրեցան բնակիչները, քանի որ Կիրակիէն Երկուշաբթի լուսնալիք գի - շերը 43 պայթումներ իրարու յաջորդե - ցին հարաւային և բարձր-Քորսիքա: Բո - լոր արարքներուն տէր եղած է, ինչպէս միշտ, «Քորսիքական ազգ. ազատագրման ճակատը»: Այս եղեռնափորձերուն մէկ մասը կատարուած է Պասթիա, միւսներն ալ՝ Այաչիօ, Իլ - Ռուս եւ Քոռթէ, վը - նասները ընդհանրապէս միայն նիւթական են, թէեւ մէկ հոգի, որ կրնայ պայ - թումներուն մէկուն պատասխանատուն ալ ըլլալ, ծանրօրէն վիրաւորուած է եւ Պասթիայի հիւանդանոցը փոխադրը - ւած: Այս արարքները կը կատարուին Նախագահ Միթերանի նախատեսուած այցելութենէն երեք շաբաթ առաջ եւ Ֆ. Լ. Ն. Ս.ն (Քորսիքայի ազգ. ազա - տագրական շարժում) ձեւով մըն ալ ապ - պարէզ կը կարդայ ոստիկանապետ Պը - րուսարի: Հոգեգալուստի շաբաթավեր - ջին եղեռնափորձերու ընդհ. թիւը 50-էն աւելի էր ամբողջ կղզիին մէջ:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ տիւրզիներու եւ քը - րիստոնեաներու միջեւ պատերազմը նոր զարկ առած է: Շուֆի լեռներուն մէջ, 100 առեւանգուածներու վրայ 23 հոգի տեղնուտեղը սպաննուած են շաբաթա - վերջին: Կը կարծուի որ յարանուանական կռիւներէ աւելի, այս արարքները կը կատարուին որպէսզի չգործադրուին Լի - բանան - Իսրայէլ համաձայնագրին կարգ մը կէտերը, ի շարս որոնց իսրայէլեան բանակին փոխարինումը, շրջանին մէջ, լիբանանեան բանակին կողմէ:

ՍՊԱՆԻՈՑ Թագաւորին՝ Խուան - Կար - լոսի շատ դէշ «կատակ» մը ըրած է ար - տաքին նախարարութեան մէկ ծոյլ (?) պաշտօնեան, որ, փոխանակ գրելու այն ճառը, զոր Թագաւորը պիտի արտասա - նէր Մայիս 17-ին, Պրազիլիա, բանադը - րութեան պէս բան մը ըրած է ճառին մէջ, նոյնութեամբ գետեղելով վարչա - պետ՝ Ֆելիփէ Կոնզալէսի «Մոնտ»ի մէջ հրատարակած մէկ յօդուածին ութ հատ - ւածները: Բոլորը համոզուած չեն որ թիւրիմացութեան արդիւնք է, այլ ցա - ծութիւն մըն ալ կը տեսնեն, ընկերվա - րականներու կողմէ: Ամէն պարագայի մէջ, բոլորը համամիտ են որ ասկէ ետք արքունիքը աւելի մօտէն հսկէ նման բաներու վրայ եւ կը կարծուի որ պա - տահածին «հաշուեցոյցը» Արտաքին նա - խարար՝ Ֆերնանտօ Մորան կրնայ վճա - րել:

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅ ԷՐ ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

Կիրակի, Մայիս, 22-ին, Հոգեգալըստ - եան տօնին, Փարիզի, Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ պատարագը մա - տոյց Վազգէն Հայրապետի գաւազանա - կիր՝ Ստեփանոս վրդ. Զաքալեան, խուռներամ բազմութեան մը ներկայու - թեան:

Պատարագին ներկայ գտնուեցաւ Ամե - նայն Հայոց Հայրապետը:

Գաւազանակիր՝ Ստեփանոս վրդ., քարոզ մը խօսեցաւ, Հոգեգալուստի տօ - նին առիթով, պարզաբանելով այն խոր - հուրդը որ կար այդ երեւոյթին ետին եւ չեշտեց.-

«Յիսուս Քրիստոսի Համբարձումէն քանի մը օրեր ետք այն լոյսը որ իջաւ վերնատան մէջ հաւաքուած աշակերտ - ներու վրայ, Քրիստոսի ցոլացումն իսկ էր, քանի որ ինք ըսած էր «ես եմ լոյսը», վարդապետը, յետոյ շարունակեց՝ «ի՞նչ է լոյսը, եթէ ոչ նիւթին սպառումը, այ - լակերպումը, - ինչպէս արեւը, մոմը - լուսաւորելու համար իր շուրջը: Եւ նոյնն է նաեւ պարագան մեր պատմու - թեան ընթացքին մեզ լուսաւորողներուն, սկսեալ՝ Գրիգոր Լուսաւորիչէն, մինչեւ Վարդանանցի հերոսները, մինչեւ Նա - րեկացի, Շնորհալի, մինչեւ դարասկզբի մեր նահատակները, մեռան լոյսին հա - մար, երդեցին լոյսը, որպէսզի լուսա - ւորուինք մենք: 3000 տարուան մեր կեանքին մօտ 2000-ը կնքուած է Քրիստոսի լոյսով, այս շրջանին վերջին երեսուն տարիները կը կրեն դրոշմը Վազ - գէն Ա. Հայրապետի հոգիէն ցոլացող լոյսին:

«Երբ եկաւ ինք, պղտորած էր լոյսը, ինք զօրացուց, զարգացուց զայն. իր հա - ւատքը դրոշմեց մեր վանքերու, եկեղե - ցիներու վրայ, աշակերտներու հոգինե - րէն ներս:

«Մենք իրմէ երիտասարդներս, բոլորս կը կրենք մասնիկներ իր լոյսէն, եւ այ - սօր, այս ժողովուրդին առջեւ յանուն մեր երիտասարդներուն կը խոստանանք այդ լոյսը պահպանել միշտ մեր հոգի - ներէն ներս, մինչեւ որ օր մըն ալ շողա - ցընենք զայն Արարատի կատարին»:

Յաւարտ պատարագի, կատարուած հոգեհանգստեան պաշտօնէն ետք, Առաջ - նորդարանի սրահին մէջ Վազգէն Կաթո - ղիկոս ընդունեցաւ աջհամբոյրի համար իր մօտ բարձրացող ժողովուրդը: Իսկ եկեղեցւոյ բակին մէջ Տիկնանց Յանձնա - խումբը ընդունելութիւն մը պատրաս - տած էր ներկաներուն:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՅԻՍ 17 - 19)

«ԱՐԱՐԱՏ» - «ՉԵՐՆՈՄՈՐԵՑ» ԽԱՂԸ (*)

Խորհրդային 46-րդ ախոյենութեան 10-րդ շրջանին, «Արարատ» իր դաշտին վրայ, 0-ի դէմ 3 կէտով փառաւոր յաղ - թանակ մը տարաւ Մայիս 13-ին՝ Օդե - սայի «Չերնոմորեց»ի դէմ, որ մինչ այդ կը գլխաւորէր դասաւորումը: Երեւանցի - ները սկիզբը կազմակերպած են իրենց պաշտպանութեան դիրքերը, ապա անցած գրոհի: Խաղի 35-րդ վայրկեանին աջ յետ - սապահ Յովհաննէս Կիրակոսեան փո - խանցումով մը գրոհի մղած է Բարկէն Մելիքեանը, որ արագ շարժումով յայտ - նուած է մրցակիցի բերդին մօտերը, ուր, ճեղքելով պաշտպանութեան գիծը, գըն - դակը ղրկած է բերդին հրապարակը: Հոն՝ Ալեքսանդր Քերոբեան, գլուխի հարուածով մը նշանակած է սքանչելի կոլ մը: Այդ օր «Արարատ»ի տղաքը, ի - րենց հոյակապ փոխանցումներով ցուցա - բերած են իրենց ամէնէն գեղեցիկ խա - ղերէն մէկը. մասնաւորաբար աչքի զար - կած են Նազար Պետրոսեան եւ Բարկէն Մելիքեան, որոնք դաշտին եզերքներէն ճեղքելով մրցակիցներու պաշտպանու - թիւնը, անընդհատ վտանգաւոր պահեր ստեղծած են անոնց բերդին առջեւ: 52-րդ վայրկեանին Բարկէն Մելիքեան նշանա - կած է երկրորդ կոլը, որմէ 23 վայրկեան ետք դարձեալ փայլած է Խորէն Յովհան - նիսեանի աստղը: Նազար Պետրոսեան երբ գնդակով սրընթաց կը յառաջանար, Օ - դեսացիներու բերդի հրապարակին վրայ նկատած է Խորէն Յովհաննիսեանը, որուն ղրկած է գնդակը: «Արարատ»ի խմբա - պետը առանց գնդակը կեցնելու եւ մշա - կելու, իր ընթացքին մէջ ուժգին հար - ւածով մը զայն մխրճած է մրցակիցի բերդի վերի անկիւնը:

Այսպէսով, 10 խաղաշրջանէ ետք, «Ա - րարատ» 14 կէտով կը գլխաւորէ դասա - ւորումը. իրեն կը հետեւէին «Չերնոմո - րեց», Մինսկի «Դինամօ» եւ Վիլնիւսի «Ժալգիրիս» 13-ական կէտերով: Ամէնէն շատ կոլ նշանակած են Խորէն Յովհան - նիսեան, Եակուբաուսկաս («Ժալգիրիս») եւ Ֆինկ («Չերնոմորեց»), 6-ական կո - լերով:

«Արարատ»ի յաջորդ խաղը՝ Յունիս 3-ին, Մոսկուայի մէջ, տեղւոյն «Սպար - տակ»ի դէմ:

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Մայիս 17-ի թիւով:

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԲԱՅՑ ՅԱՆԴՈՒԳՆ ՁԵՌՆԱՐԿԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Գրեց՝ ԲԺ. ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Ա.

ԽՄԲ. - Ֆրանսայի Հայ Բժիշկներու Միութիւնը (ԻՒՄԱՖ) իր պաշտօնաթերթին 29-րդ թիւին մէջ ձեռնարկած է, ի յառաջագունէ գնահատելի աշխատանքի մը, որու բաւական յանդուգն բնոյթը, վտանգաւոր թակարդ մըն է սակայն, հեղինակներու համար, որոնք հայրենպաշտ ջուրը նետուած են նախքան լողալ գիտնալը: Արդարեւ նախաձեռնուած է բժշկական գործածական եզրերու ֆրանսերէն - հայերէն բառացանկի մը: Ներածականին մէջ, ընդգծելէ ետք նման բառացանկի անհրաժեշտութիւնը, կ'ըսուի թէ «...մեր գիտցածին համաձայն, ընդմանօրինակ բառարան չկայ»: Կարելի էր անշուշտ, նախ տեղեկանալ եւ իմանալ թէ, օրինակ, երկհատոր «Բառգիրք արուեստից և գիտութեանց և գեղեցիկ դպրութեանց» (1892) մը լոյս ընծայած է Հ. Մանուէլ Քաջունի (գրաբար), իսկ մեզի աւելի մօտ՝ տոքթ. Շաւարշ Նարդունի ձեռնարկած էր «Նարդեան բժշկական բառարան»ի մը (դժբախտաբար անաւարտ), որոնք սակայն կրնային տունուազն աղբիւր ծառայել, թէկուզ՝ մասամբ: Ամէն պարագայի մէջ, նման աշխատանքի մը ձեռնարկելու համար անհրաժեշտ է քիչ թէ շատ հայագէտ ըլլալ, առնուազն ծանօթ ըլլալ լեզուին կազմութեան օրէնքներուն, նաեւ՝ բժիշկ: Բայց աւելի կարեւոր է առաջին պայմանը:

Այսուհանդերձ, ձեռնարկը կարեւոր է եւ անհրաժեշտ: Այդ իսկ պատճառով դիմեցինք նման հարցերու ձեռնհաս անձի մը՝ մեր աշխատակցին՝ տոքթ. Մկրտիչ Մանուկեանի, որպէսզի անդրադառնայ այս առաջին մասին, ոչ թէ լոկ քննադատական ոգիէ տարուած, այլ պարզապէս օգտակար ըլլալու միտումով յետագայ բաժիններուն: Խորագիրը՝ խմբագրութեանն է:

×

Փետրուար 15-ին, Հաղորդակցութեան նախարարը Հարիւր ֆրանսերէն բառեր կը ներկայացնէր հասարակութեան, թելադրելով անոնց օգտագործումը՝ ընդհանրացած անգլերէն համանիշներու փոխարէն: «Քամերամէն»ի տեղ, օրինակ, կ'առաջարկուէր «քատրէօր», «սփոնսոր»ի տեղ՝ «քոմանտիթէր», իսկ «տիզայն»ի տեղ՝ «սթիլիք»:

Այդ թուականէն քիչ ետք, տարօրինակ զուգադիպութեամբ, Ֆրանսահայ Բժիշկներու Միութիւնը (ԻՒՄԱՖ) իր պաշտօնաթերթին Մարտի թիւով կը ըսկսէր պարբերական հրատարակութիւնը ֆրանսերէնէ հայերէն բժշկական բառարանի մը, որուն առաջին պրակը կը յատկացուէր «Ա» գիրին եւ կը պարունակէր շուրջ 160 բառ:

Մինչ սակայն «ֆրանկլէ»ի դէմ մղուած պայքարը ֆրանսերէնի քիչ մը գունաթափ վարկը վերահաստատելու կը միտի, ԻՒՄԱՖ, ինչպէս կը կարդանք բառացանկի ներածութեան մէջ, իր նախաձեռնութիւնը կ'արդարացնէ յայտնելով թէ «բըժըշկական գործածական եզրերու բառարան մը անհրաժեշտ դարձած է որպէս աշխատամիջոց՝ հայ յաճախորդներու հետ ստեղծուած յարաբերութիւններուն համար»:

Այս բացատրութիւնը, որքան հետաքրքրական՝ նոյնքան ուրախալի է: Ուրախալի՝ անհաւատալի թուելու աստիճան:

Հետաքրքրական է եւ ուրախալի՝ որովհետեւ տարրական իսկ հայախօսութեան անարգել ընկրկումին մէջ՝ կայ Միութիւն մը որ մեծ մասամբ ֆրանսախօս իր անդամներուն կ'առաջարկէ սորվիլ բըժըշկական հայերէն եզրերը, բայց ոչ թէ ժամանցի կամ բարեկամական հանդիպումի մը խօսակցութեան նիւթ հայթայթելու համար, այլ պարզապէս որովհետեւ «անհրաժեշտ» կը համարէ անոնց ճանաչումը՝ «հայ յաճախորդներու հետ» հասկցուելու համար:

Լաւատեսութեան այս բոցը սակայն անհաւատալի փայլ մը ունի միաժամանակ, որովհետեւ տարակուսելի կը թուի, չըսելու համար անկարելի, որ «հայ յաճախորդներու հետ ստեղծուած յարաբերութիւնները» պահանջած ըլլան «շըրողութիւն», «յառաջադռնութիւն», «թերրնչլացում» եւ ուրիշ անկարելի բառերու գործածութիւնը՝ «հասկացողութիւն» մը երաշխաւորելու համար:

Կայ նաեւ ուրիշ պարագայ մը, որուն կ'արժէ անդրադառնալ:

Նկատի առնելով թէ «հայ յաճախորդներ» վաղուց գոյութիւն ունին Ֆրանսայի մէջ, բայց նման բառարանի մը անհրաժեշտութիւնը հիմա միայն կը զգացուի, յառաջաբանը «հայ յաճախորդներ» ըսելով՝ կ'ակնարկէ անշուշտ հայ յաճախորդներու «նոր» տեսակի մը, այսինքն, հաւանաբար, «հայախօս յաճախորդներու»: Եւ որովհետեւ ոչ մէկ երեւոյթ կ'ապացուցանէ թէ «ընիկ» ֆրանսահայութեան հայերէնը բարւոքում մը արձանագրած է տարիներու ընթացքին՝ պէտք է դուցէ հետեւցնել, թէ «հայախօս յաճախորդները» Ֆրանսա նոր գաղթած ազգակիցներն են, յատկապէս Մերձաւոր Արեւելքէն:

Եթէ իսկապէս կը կարծուի թէ այս հայախօս հայրենակիցներուն ժամանումո՛վ ստեղծուած է բառարանին կարիքը, շատ հետաքրքրական պիտի ըլլար տեսնել լիբանահայ «հիւանդ»ի մը դէմքին արտայայտութիւնը, երբ իր բժիշկէն լսէր թէ ունեցածը «մատնախաժախտ» մըն է, կամ «անչափածոյ սիրտ», կամ ... «մտկաշրաճճիք»: Սուրիահայ օրիորդ մը պիտի ապշէր անկասկած՝ երբ իմանար թէ ունեցածը «բացկեղանկ» մըն է, կամ «յառաջադռնութիւն» մը, իսկ պոլսահայ մայրիկ մը բնաւ պիտի չհանդարտէր՝ երբ իրեն յայտնուէր թէ մտահոգիչ բա՛ն չկայ իր «երկաշողակ» մանչուկին կամ «աչքի անհամակեդրոն» ունեցող աղջնակին համար...:

Համոզուած ենք սակայն, որ եթէ այս եզրերը իրենց ուղիղ ձեւով ալ արձանագրուած ըլլային, ինչպէս է օրինակ պարագան «եղերակ», «երանք» կամ «ըընասպիտ» բառերուն, պիտի մնային հաւասարապէս անհասկնալի եւ հետեւաբար անօգուտ՝ հետապնդուած նպատակին համար:

Այս չի նշանակեր թէ կը թերագնահատենք հայախօս գաղութներու հայերէնին մակարդակը. կ'ընդգծենք պարզապէս, թէ կարելի չէ ակնկալել որ հայախօս մը ծանօթ ըլլայ նաեւ բժշկական եզրաբանութեան: Բժիշկ չեղող ո՞ր Ֆրանսացին, նոյնիսկ եթէ քաջ ծանօթ է ֆրանսերէնի, գիտէ, օրինակ, «արժիրիզմ», «ագիկոս», «ակէօզի» կամ հարիւրաւոր ուրիշ «բըժըշկական» բառերու իմաստը, որպէսզի ընական թուի ենթադրել թէ անոնց հայերէնն ալ կրնայ հասկնալի ըլլալ հայ «հիւանդ»ին:

Բառացանկին արդարացումը շատ աւելի ճշմարտանման պիտի թուէր, եւ ծըրագիրը՝ հաւասարապէս վսեմ, եթէ յառաջաբանը՝ փոխանակ բանագրօսիկ «կարիքներ» եւ «անհրաժեշտութիւններ» ըստեղծելու, խոստովանէր թէ առաջադրըւած է մէկ բան՝ ցոյց տալ թէ հայերէնն ալ ունի բժշկական եզրամթերք:

Այլ կերպով ալ արդէն չի բացատրուիր ձեռնարկին նպատակը: Արդարեւ, եթէ գիտաւորութիւնը «գործածական» բառերու ցանկ մը ներկայացնել էր միայն, ի՞նչպէս արդարացնել գոյութիւնը «կալեկերպ», «արքեղիկոն» եւ նման շատ ուրիշ բառերու, որոնք «ցաւ» կամ «կաթուած» բառերուն չափ «ընթացիկ» համարուելով՝ տեղ գտած են այս «Լեքսիք տէ թերմ մէտիքօ ւզիւէլ»ին մէջ...:

Եւ, յետոյ, ի՞նչ հիման վրայ գատուած է բառերուն «գործածական» հանգամանքը: Իրա՞ւ է որ «աթրիչի» կամ «աքրոմի» աւելի կը գործածուին, քան, օրինակ, «ալերժի» բառը, որ յիշատակութեան պատիւն չէ արժանացած:

Բայց այս մասին այլ առիթով կը խօսինք: Առայժմ չեշտենք միայն, թէ մեր վերապահութիւնը բառարանին «գործնական» օգուտին շուրջ՝ կը մնայ միշտ տրամադիր նահանջելու, եթէ ժամանակը կամ առարկութիւններ վերատեսութիւն մը պարտադրեն: Մանաւանդ թէ՝ կը մաղթենք ատիկա:

Գանք բառացանկին:

Եթէ անոր հրատարակութեան «պատճառը» մեզ չի համոզեր, պիտի փափաքէինք որ գէթ իրագործումի «կերպը» խընամուած ըլլար, որովհետեւ ա՛յդ միայն կը համարինք էական: Անձնական կարծիքներու վրայ խարսխուած դատաստան մը, արդարեւ, վիճելի է միշտ եւ, հետեւաբար, ոչ շատ կարեւոր: Նոյնը կարելի չէ ըսել սակայն առարկայական տուեալներով հիմնաւորուած գիտողութիւններու պարագային, որոնց կ'ուզենք ակնարկել:

Հոս կարելի չէ, ի հարկէ, առանձին քննարկել հարիւր վաթսուն բառ: Քանի սակայն բառացանկը բազմատեսակ անճշդութիւններով ողողուած է՝ կը նախընտրենք սխալները «խումբերու» բաժնել եւ անոնց մէջ ալ՝ ամէնէն ակնառուներով միայն զբաղիլ:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻՆ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

×

Հաւանաբար մեր ընթերցողներէն շատեր անհամբե՛ր կը սպասեն «Ցառաջ»ի թղթակցութեան, «Հայ լեզուին եւ բանաստեղծութեան» նուիրուած ցերեկոյթին մասին: Ոմանք՝ որովհետեւ հոն չէին, ուրիշներ՝ որովհետեւ հոն էին:

Ի՞նչ ընել: Ի՞նչպէս ընել: Խոստովանինք թէ բաւական անճրկած ենք եւ փորձենք բացատրել պատճառները, ծայրէն սկսելով:

Ֆրանսահայ գրողներու ընկերակցութիւնը յիսնամեակի իր ձեռնարկներու «ծիրին» մէջ, կազմակերպած էր «Հայ լեզուին ու բանաստեղծութեան» նուիրուած ցերեկոյթ մը, Կիրակի, Մայիս 15-ին, Փարիզի Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ալեք Մանուկեան մշակութային կեդրոնի սրահը:

Գնահատելի ձեռնարկ, ըսելով, կըրնայինք սկսիլ մեր թղթակցութիւնը, բայց մեր չար բախտէն, Ս. Ք. Զանդու, որ բացման խօսքը կ'արտասանէր յանուն կազմակերպիչ իր միութեան, «գնահատելի ձեռնարկ» որակելով հանդէսը, մեզի ըսելիք չձգեց:

Անմիջապէս ետք, հանդիսավարը՝ Վահան Նաւասարդեան, սապէս բաներ մը ըսաւ. -

«Գիտէք արդէն թէ արտասանողներու մեծ ցանկ մը կայ, թերեւս խորհողներ ըլլան, որ դուրսը աւելի լաւ արտասանողներ կային, որոնք հոս չեն: Մենք միայն մեզի դիմողները առինք: Եւ ինչպէս տեսաք, Փարիզի հայ մամուլին մէջ, ալֆապէթիք կարգով տուինք, նախընտրութիւն չտալով ոչ մէկուն: Այնպէս որ, պիտի խնդրէինք Փարիզի հայ մամուլէն ալ, որ այդ նոյն տպաւորութեան տակ մնայ եւ սա լաւ արտասանեց, սա գէշ արտասանեց չգրէ...»: Հոս, պահ մը կենալէ ետք, երեւի մտածելով թէ աւելորդ բան մը ըսած է, քիչ մը սըրբագրեց, ընկճուած համակերպութեամբ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ

- 11 -

- Կարծեմ «լաւ եմ» ասացիր, կռահեցի շուրթերի շարժումից, թէեւ տիկին Սոնայի ասած շշուկը լսեցի ... ձայնալարերը հեռացրի՞ն...

- Գլխով հաստատեցի:

- Սրիկաները ... Ուրեմն առանց ձայնալարերի, առանց ձայնի ... Իսկ ի՞նչ են ասում:

- Հէ՛չ...

Նա իմ շշուկի միայն «չ»ն լսեց:

- Ուրեմն չէք կարող այլեւս աշխատել:

- Ոչ:

«Ջ»ն կրկնուեց.

Ցաւալի է ... Վերեւում գիտե՞ն:

- Ոչ:

«Ջ»ն երկու բաժակների բախման պէս բացեց նրա աչքերը:

- Թռչակ նշանակելո՞ւ են:

- Չգիտեմ, չեմ դիմել...

Ջ-երը շատացան եւ նա այլեւս չէր փորձում լսել:

Սոնան սուրճ բերեց:

- Ի՞նչ ես կարծում, ո՞վ կարող է փոխարինել քեզ...

Նրա դէմքին լրջութիւնը յայտնուեց, ծնօտը ամրացաւ, մտահոգութիւնը իրար մօտեցրեց յօնքերը:

Ես գրիչ չվերցրի հարցի պատասխանը գրելու համար:

Սոնան ասաց.

- Առայժմ հիւանդաթերթիկ է ներկայացնում...: Վէրքը դեռ չի սպիացել, հէնց որ սպանիայ ... կը ներկայանայ ղեկավարութեան...

- Երբ կը սպիանայ, ի՞նչ են ասում:

- Արդէն...

- Դէ լաւ է, լաւ է...

- Բայց պէտք է մտածել, անպայման պէտք է մտածել, ես վախենում եմ, որ անարժան մէկին կը բերեն...

Սոնան ասաց.

- Մարդիկ կան, որ առանց խելք ունենալու են աշխատում, ձայն չունենալը աւելի փոքր դժբախտութիւն չէ՞...

- Նրա պաշտօնի համար, երկուսն էլ պէտք են...

Ու ծխտղեց, վեր կացաւ:

- Կատակեցինք, հաճելի զրոյց էր ... Աստուած տայ, շուտ փակուի վէրքը, շուտ սպիանայ, եւ երբ յաջորդ անգամ այցելեմ, նրան տեսնեմ առանց վիրակապերի:

Նա գնաց, թէեւ անձրեւը չէր կտրըւել:

Սոնան ասաց.

- Կռիւն սկսելու է, այսինքն՝ մրցակցութիւնը քո պաշտօնի վրայ...

- Իսկ դա լա՞ւ է, թէ՞ վատ:

Նա վերցրեց գրածս ու պատռեց:

Պաշտօնս պատռում է... մտածում եմ ես: Անձրեւը տեւում է մէկ ժամ: Հէնց որ կտրւում է, քնում եմ:

- 12 -

Երազումս արեւը գլորւում էր ինչ - որ տեղ, եւ ես, իբր շղերն իրար հիւսած, պարան դարձած, փորձում էի կանխել նրա անկումը:

Արեւը գլորւում էր:

Պարանս կտրուեց: Կարճատեւ խաւար եղաւ: Մնացի խաւարում ու մէկէն աստղեր տեսայ, ձեռքով բռնեցի մի աստղ ու կառչեցի նրանից:

Ինձ արթնացրեց Սոնայի ձայնը:

- Զանգ է տալիս Հուրին եւ քեզ է ուզում:

Առաջուայ պէս չեմ. Նրա զանգից սիրտս երկիւղ է ընկնում, հին զգացմունքների առաջացրած երկիւղը:

Վերցնում եմ լսափողը:

- Տխրում եմ առանց քեզ, ուզում եմ գալ:

Վճռական կին է:

Եթէ նոյնիսկ ասեմ, որ մի գայ, մէկ է, գալու է, իսկ ես, հոգուս խորքում, երկիւղն ապրելով հանդերձ, ուզում եմ, որ գայ: Աչքով եմ անում, որ համաձայն եմ, եւ Սոնան իմ փոխարէն լսափողով յայտնում է, եկէք:

Սիրտս ասում է.

- Ներիր ինձ, Սոնա: Այդ ամարդի սարածի եւ սեւ թխպից յետոյ, թող գայ նա, թող գայ: Միեւնոյն է, նա երբեք Սոնա չի դառնայ:

Սոնան ուրիշ է: Ես Սոնայինն եմ:

(Շար. 15)

մը ճշդելով. - «անշուշտ, մամուլը ազատ է արտայայտուելու»:

Բայց, սա «կիսաբաց դուռնէն» չենք ուզեր շատ օգտուիլ եւ ուրեմն հետեւելով իր թելադրանքին, կը գոհանանք մատնանշելով - այբբենական կարգով - թէ արտասանեցին. -

Ազարեան Ռուբինա, Բալուեան Արմէն, Գմբէթեան Արաքսի, Թէրզեան Լուսի, Մանուկեան Մարիէթթա, Նալպանտեան Ալին, Նաւասարդեան վահան, Շամիկեան Պարգեւ, Ջաֆրրեան Անի, Պէօրէքեան Վիլմա, Պշտիկեան Նազարէթ, Պօղոսեան Սարգիս, Սուրէնեան Սիրաք, Վէզիրեան Հրանուշ, Տարօնեան Հրաչ, Տէր-Գրիգորեան Ազատի:

Միշտ հետեւելով նոյն անվնաս սկըզբունքին (թէեւ արդար ըլլալու համար, ըսինք թէ այս մասին՝ թելադրանք չեղաւ), աւելցնենք թէ այբբենական կարգով, արտասանուեցան հետեւեալ հեղինակները. -

Ադամեան, Գազանճեան Զաւալ, Գալըմքեան Հայկազուն, Գալփաքեան Հիլտա, Դուրեան Պետրոս, Զանգու, Զարեան Կոստան, Էմին Գէորգ, Թումանեան Յովհաննէս, Իսահակեան Աւետիք, Կապուտիկեան Սիլվա, Կուրղինեան Շուշանիկ, Մանուշեան Միսաք, Մարգարեան Մարօ, Մեծարենց Միսաք, Մելիք Ռուբէն, Յովհաննէսեան Գառնիկ, Շահնուր Շահան, Չարենց Եղիշէ, Չօպանեան Արշակ, Սարմէն, Սեւակ Պարոյր, Սեւակ Ռուբէն, Սիամանթօ, Վարուժան Դանիէլ:

Այս այսպէս ըլլալով հանդերձ, կարելի չէ սակայն չմատնանշել կարգ մը կէտեր, որքան ալ, մեր գաղութին որակի ներկայ աղքատութիւնը կարենայ ծառայել որպէս մեղմացուցիչ դէպք յանցանաց, - կազմակերպիչներուն՝ որոնք կրնան փորձել արդարանալ ըսելով թէ մեր ունեցած ուժերը այլեւս ասոնք են: Նախ վստահ չենք: Անկասկած, որքան ալ ամայացած ըլլայ Փարիզի երբեմնի նախանձ շարժող մեր գաղութը, պէտք է դեռ գտնուին քանի մը լաւ ուժեր, որոնք հաւանաբար երբ նկատի առնեն հրամցըւածին անհաւասար մակարդակը, չուզեն մասնակցիլ որեւէ նման ձեռնարկի կամ թերեւս զիրենք փնտռող ալ չկայ: Ի դէպ, բոլոր արտասանողները կը բողոքէին, ճշդելով թէ իրենք որեւէ դիմում չէին ըրած, ինչպէս ըսուեցաւ, այլ ընդառաջ գացած են կրկնակի հրաւէրներու:

Արտասանելը արուեստ մըն է, որուն քիչ ծանօթ է, մեր բեմերէն կամ նման հանդիսութեանց ընթացքին արտասանողներու մեծ մասը, եւ անոնց վկայականի պէս «պատուոյ գիր»եր բաշխելը չէ, ֆրանսահայ գրողներու ընկերակցութեան կողմէ (պարզ նամակ մը՝ վարչութեան գնահատանքը արտայայտող), որ կրնայ բան մը փոխել կացութենէն: Բառերը շըփոթել քերթուածի մը մէջ, հայերէնի անբաւարարութեան կամ պարզապէս անհոգութեան հետեւանքով, ամբողջ իմաստը կը խեղաթիւրէ որեւէ գրութեան: Քոմիք կտորի մը վերածել Շահնուրի «Պճեղ մը անոյշ սիրտը», զայն ներկայացնելով առանց նոյնիսկ յայտարարելու քմահաճօրէն ընտրուած հատուածներով, կուշտուկուռ խնդուքներ պատճառելով հանդիսատեսներու, որոնք ոչ մէկ գաղափար ունին մեր գրականութեան այդ դասական գլուխ-գործոցին մասին, ընդունելի բաներ չեն:

Թափթփածութեան արդիւնք է նաեւ Հայաստանէն հիւր մը ներկայացնել, անոր շնորհելով պաշտօն մը, զոր չունի, եւ ենթական ստիպուի ճշդում ընել: Արդարեւ խօսելու հրաւիրուեցաւ Պ. Գէորգ Արաջեան, որ ներկայացուեցաւ որպէս խմբագիր «Հայրենիքի Ձայն»ի եւ քիչ մը աւելի ծանօթացնելու համար, աւելցուեցաւ՝ «եւ ամուսինը՝ Վարդուհի Վարդերեսեանի»...: Պ. Արաջեան, որ սրամտութենէ զուրկ մէկը չէր, խօսք առնելուն պէս ճշդեց. - «Ես երբեք «Հայրենիքի Ձայն»ի խմբագիր չեմ եղել, այլ Սփիւռքահայ կոմիտէութեան մամլոյ բաժնի տնօրէնն եմ»: Շարունակելով իր խօսքը եւ ընդունելէ ետք թէ ճիշդ է՝ Վարդուհի Վարդերեսեանի ամուսինն է, բացառիկ «լուսաւոր» նկարագիր մը ցուցաբերեց, մեսրոպեան բառարանի բոլոր ածականները սպառելով ֆրանսահայ գաղութին մասին, այն սատիճանի, որ կարծեցինք թէ քանի մը տասնեակ տարի ետ գացած ենք եւ անցեալի մասին կը խօսի: Բայց մենք ներկան կ'ապրինք: Տժգունած ներկայ մը, ուր այլեւս տարօրինակ համակերպում մը կը տիրէ եղած - չեղածով (մանաւա՛նդ չեղածով) գոհանալու: Ըստ երեւոյթին «հերոսները յոգնած են» նման իրենց պատկանած գաղութին, որ այլեւս պէտք է ցնցուի, 25-րդ ժամը չհնչած, եթէ չուզեր հիմակուընէ պատմութեան անցնիլ, կաթնելով իր երէկուան փառքերուն վրայ, եւ անտեսելով թէ կարեւորը՝ վաղն է:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԻՍ ԽԱՐԹՈՒՄԻ ՄԷՋ

ԽԱՐԹՈՒՄ («Յառաջ»). - Կիրակի, Մայիս 1, ժամը 19-ին տեղի ունեցաւ Խարթումի Ազգային վարժարանի տարեվերջի հանդէսը, Մարի Վանեան Մշակութային սրահին մէջ, ուր ներկայ էին ծնողքներ եւ բարեկամներ:

Յայտագիրը բաղկացած էր երգերէ, արտասանութիւններէ եւ հրաժեշտի ուղերձէ, որոնք մեծ ոգեւորութիւն առեղծեցին սրահին մէջ: Յայտագրի աւարտին խօսք առնելով վարժարանին տնօրէնը՝ Մանուէլ Քէօսէեան, արտասանեց հուսկ բանքը, նշելով. «Այս պահուն յաճախանքի մը պէս կը վերադառնայ ինծի Հեռաւոր Արեւելքի մէկ լուսաւոր մտածումը, որ խօսի պէս կրնայ արդաւանդակօսներ բանալ ձեր մատաղատի հոգիներուն մէջ. - Աւելի լաւ է մոմ մը վառել, քան թէ մութը անիծել»: Ապա անդրադառնալէ ետք շրջանաւարտներու ապագայ կեանքին, տնօրէնը խօսքը ուղղելով անոնց՝ ըսաւ. «Ձեր նոր, տարբեր ու անտարբեր միջավայրին մէջ, երբեմն պիտի հանդիպիք խարականութեան՝ որ կրնայ տառապեցնել ձեզ, երբեմն պիտի հանդիպիք զատողութեան ոգիի, որ կրնայ չարչարել ձեր հոգին, երբեմն պիտի հանդիպիք օտարացնող վերաբերումի, որ կրնայ նուաստացնել ձեզ: Այս բոլորը կրնան պատահիլ: Այս բոլորին դիմաց ընելիք մէկ բան ունիք սակայն՝ սերտել, սորվիլ, զարգանալ: Կեանքի մէջ պիտի չուզէք ձեզ տեսնել մութը տարածողներու շարքերուն մէջ: Դիւրին է գանգատիլը, աժան է դժգոհիլը, անարժէք է բողոքելը: Գանգատելու տեղ՝ գործ մը կատարեցէք, դժգոհելու տեղ՝ բան մը ստեղծեցէք, բողոքելու տեղ՝ լոյս մը վառեցէք»:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ուրբաթ, Մայիս 6, Ալէք Մանուկեան մշակութային կեդրոնը ժամէն առաջ խըճողուած էր: Մանաւանդ երիտասարդներ աստիճանները եւ այլուր ծալապատիկ տեղ գրաւած էին, սպասելով չորս արուեստագէտներու մուտքին: Սրահի յառաջամասը հնչական ընդլայնումի մեքենաներով եւ ելեկտրական բարդոյթներով արտասովոր երեւոյթ մը կը պարզէր:

Ժան Քրիսթոֆ Միշէլ, քլարինէթի վիրթիւօզ, 1968-ին, 15 տարեկանին նըւիրուած էր արդէն երաժշտական կոչումին: Այսօր, վիրաբոյժ, իր ինքնատիպ հեղինակութիւններով եւ յատկապէս հոգեւոր արդիական ոճով կը հմայէ նորահասերունդը: Շրջած է աշխարհի հինգ հովամասերը: Աւելի քան երեք միլիոն ալպոմներ արդէն վաճառուած են:

Փարիզ իր ինը ելոյթներէն մին յատկացուած էր հայ համայնքին եւ ինք էր դիմած, այդ նպատակով, Հ. Բ. Ը. Միութեան: Ժան Քրիսթոֆ Միշէլ պարգեւատրուած է Պօղոս Զ.ի կողմէ:

Իր շուրջ ունի երեք արուեստագէտներ: Համադրիչ երգէոնահար՝ Մոնիք Թիւդ-Պաս, կիթառիստ՝ Ժերար Մանսիօ եւ տաղանդաւոր փէրքիւսիոնիստ՝ Փօլ Ռամիրէզ:

Երբ հնչեցին առաջին նոթերը, բուռն թնդիւն մը զգացինք: Հոգեկան վերացումով համակուեցանք: Հոգեւոր մեղեդի մը եւ յաջորդաբար ուրիշներ, յաճախ ըլթմիք նուագներ: Երբեմն Ժ. Ս. Պախը յիշեցնող, բայց առաւել չափով միսթիք ու կախարդիչ երաժշտութիւն մը, որ կը ցնցէր ունկնդիրը:

Ինչ որ անհասկնալի կը դառնար, բազմաձայն խմբական երգ մը կը միանար գործիական հնչիւններուն, օրաթօրիոյի պատրանքը կը զգայինք:

Ծոխ հեղինակութիւններ, երկու մասէ բաղկացած, խոր տպաւորութեան տակ պահեցին բոլորս:

Զ. ՍԱՐԵԱՆ

ԴՈՂՁՈՒԹԷ ԴՈՂՁՈՒԹ

ԼՈՆՏՈՆԻ Քենզինկթըն գրադարանին մէջ տեղի ունեցած է հայ երգի ու բանաստեղծութեան նուիրուած երեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի տեղւոյն մասնաճիւղին: Բացումը կատարած է Կարպիս Եսայեան: Տրուած են Յովհ. Թումանեանի, Դանիէլ Վարուժանի, Աւ. Իսահակեանի, Սիամանթոյի, Վահան Տէրեանի, Միսաք Մեծարենցի եւ Եղիշէ Չարենցի կենսագրականները եւ արտասանուած՝ անոնց քերթուածներէն նմոյշներ: Հանդէս եկած են դաշնակահարուհի Եոլանտա Յովսէփեան, տէր եւ Տիկին Գ. Եուրէճեան, տիկին Անահիտ Բաբայեան, հայ երաժշտութենէն եւ երգէն ճաշակ մը տալով ներկաներուն: Յայտագրի երկրորդ բաժնին հանդէս եկած է «Արարատ» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Տիգրան Որբերեանի: Փակման խօսքը արտասանած է կաթողպատուիրակ Եղիշէ Եպիսկ. Կիզիրեան:

×

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ մէջ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան ենթակայ թեմական կեանք հաստատուած է: Թեմին առաջնորդը՝ Մեսրոպ Եպիսկ. Աշճըեան, նշանակած է առժամեայ հոգաբարձութիւն մը, որ շրջանի հոգեւոր հովիւ ընտրած է Խաժակ վրդ. Յակոբեանը եւ վարձած Ս. Օգոստինոս եկեղեցին, զայն կոչելով Ս. Աստուածածին: Ապրիլ 10-ին, անդրանիկ պատարագ մատուցուած է շրջանին մէջ: Պատարագած եւ քարոզած է Առաջնորդը: Ներկայ եղած են շուրջ 500 հոգի: Կէսօրէ ետք, Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ տեղի ունեցած է ճաշ մը, կազմակերպութեամբ Հ. Օ. Մ.ի Գուլոյեան նախակրթարանի եւ Պապայեան մանկապարտէզի Խնամակալ եւ Ուսումնական Մարմիններու, ի նպաստ վարժարանին: Ներկայ եղած են շուրջ չորս հարիւր ծնողքներ, բարեկամներ, որոնց կարգին հայ յարանուանութեանց հոգեւոր պետերը: Բացումը կատարած եւ հանդիսութիւնը վարած է Ուսումնական Խորհուրդի ատենապետ Անդրանիկ Արթինեան: Բանախօսած է Վրէժ-Արմէն Արթինեան (Մոնրէալէն), շեշտելով հայկական վարժարաններու կարեւորութիւնը Հայ Դատի հետապնդման համար: Եղած նուէրներէն գոյացած է աւելի քան յիսուն հազար տոլար: Փակման խօսքը արտասանած է Առաջնորդը:

ՊՈՒՏ ՄԸ ԺՊԻՏ

ԺԲ. դարուն դէպքը կը պատահի Պելժիոյ մէջ: Բերդը պաշարուած է բարբարոսներէ, որոնք արդէն սկսած են սանդուխներէն բարձրանալ: Բերդին պարիսպներուն վրայ, պաշարուածները կը պոռան, - շուտով, եռացած ձէթը հասցուցէք: Անդլիէն, ձայն մը կը պատասխանէ, վայրկեան մը, սպասեցէք որ փրիթները հանենք:

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ե.

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԹՈՌԸ

Եւ քանի մը օր, չարունակ, ցերեկը խոհանոցը, գիշերը իրենց անկողնին մէջ, կը խօսէին «Խույումճի Նշան»ին եւ անոր նշանակալից բարեւին վրայ, հաշիւներնին իրարու խառնելով, զարմանալով թեկնածուին ուշանալուն, եւ յաջորդ օրուան վրայ յոյսերնին դնելով, մինչեւ որ ուրիշ մէկը, օրինակի համար պառաւ Գառնիկ մը զար իր մէկ սիրալիր շարժումովը վանէր Խույումճի Նշանը եւ յոյսի նորանոր տապաններու մատնէր Բարթող աղան եւ իր կողակիցը:

Անանկ որ երբ հիմա տիկին Մարկոսեան խորհրդաւոր ձեւերով գաղտնիք մը հաղորդելու կ'ելլար Բարթող աղային, մարդուկը, իր սովորական դիւրազգացութեամբը, խելոյն իր սեւեռուած մըտածումին կը փարէր, եւ յուզումէն խեղդըւած ձայնով մըն էր որ հարցուց.

- Հանըմ, աճապա կատարինէին խըսմէ՞թ մը ելաւ...

- Տիկինը, ափիբերան, բորբոքեցաւ, Կատարինէի այդ յաւիտենական ուրուականին առջեւ որ պատեհ եւ անպատեհ առիթներու մէջտեղ կը ցցուէր:

- Օ՛ֆ, ճանըմ Բարթող աղա, ի՛նչ թոհաֆ մարդ ես. քու Կատարինէդ իմ ինչո՛ւս պէտք. իմ ըսելիքս ուրիշ բան էր, շատ մեծ, շատ կարեւոր բան ... օ՛ֆ, սիրտս նեղացուցիր, մա՛րդ...

Ու քէն ըրածի պէս, մաման թիկնաթոռի մը վրայ ինկաւ, սրդողած մանաւանդ սա մտածումէն թէ իր գաղտնիքին վսեմութիւնն ու կուսութիւնը՝ ոեւէ Կատարինէի մը ամուսնութեան պէս գործին հետ շփոթելու նախատինքը կը կրէին:

Բայց մէկէնիմէկ, փոխուած, անուշցած, ոտքի ելլալով մօտեցաւ մասվաճառին, որ նախատինքին սաստկութենէն տակ սահմռկած մնացեր էր, եւ ձեռքովը անոր ուսին զարնելով մտերմօրէն.

- Բարթող աղա, Արշակս տօքթոր պիտի ըլլայ ... տօքթոր, կը հասկնա՞ս, հէքիմ, բժիշկ...

Եւ մարդուկը, շշորդի պէս, մեքենաբար, կարծես զառանցելով, կրկնեց.

- Տօքթոր, բժիշկ, հէքիմ ...

Բայց հանդարտ մնաց, առանց մատնելու ուրախութեան եւ սքանչացման այն տագնապին, զոր կը նախատեսէր հանըմը: Փորձը անյաջող ելած էր, այդ առաջին փորձը, որուն վրայ այնքան յոյս դրած էր խեղճ կինը: Անյագօրէն դիտեց մարդուկը, յուզում եւ հրճուանք փընտռելով դէմքին վրայ. բայց անոր պղնձագոյն մորթը, խանձած ու քաշուըռտկած, ժայռի պէս անշարժ մնաց, անզգայ եւ պա՛ղ:

Եւ, անճրկած, ինկաւ նորէն թիկնաթոռին վրայ, հառաչ մը կլլելով: Սակայն, գործակատարը սթափեցաւ իր շմորումէն.

- Ըա՛, ըսել է քի, հանըմ, Արշակը տօքթոր պիտի ըլլայ է՛հ, շնորհքով դէնամթ է. աֆէրիմ, Արշակ, աֆէրիմ, օղլում, հա՛, մարդ եղիր նայինք ... Ուրիշ ըսելիք մը ունի՞ք, հանըմ, այսօր գործերս շատ են, տահա միւշտերիներուս չզայի ... մնաք բարով հանըմ...

Եւ կուզը խաղցնելէն առաւ քալեց:

Այսպէս ուրեմն, իր զաւկին տօքթորութեանը աւետումը, առաջին փորձով մը, կատարեալ ձախողուածի կը մատնուէր: Իր մայրական ունայնամիտ, կոյր եսասիրութիւնը՝ խանդավառ բացագանչութիւններու, բուռն զարմացումներու եւ ուրախութեան ճիչերու կը սպասէր այն առաջին անձէն, որուն պիտի տըրւէր այդ աւետման ենթարկուելու բարեբախտութիւնը: Բարթող աղա «շնորհքով դէնամթ է»ի տափակ եւ շուկայիկ բացատրութեամբ մը՝ հանըմին փքուռոյց ակնկալութիւններուն անգութ կից մը տուեր էր:

- Ան շշորդ ցաւագարին մէկն է, ան սանկ բաներէ չհասկնար, կը մտածէր տիկին Մարկոսեան. ան ի՛նչ կերպարանք է, մարդու կը նմանի՞ ... յանցանքը իմս է որ ասանկ մէկը գործակատարս ըրեր եմ...

(Շար. 66)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Միքայէլ եւ Աստղիկ Ճանիկեան իրենց սիրելի հօր՝ Արմենակ Միֆայէլեանի յիշատակին կը նուիրեն. - «Յառաջ»ին 400, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցիին 400, Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին 200, Կարմիր Խաչի Մանկանց Բոյնին 200 Ֆ.:

×

Ինչպէս նաեւ Լիլեան Ճանիկեան իր շատ սիրելի մեծ - հօր՝ Արմենակ Միֆայէլեանի յիշատակին կը նուիրէ. - Սեւրի Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանին 250 Ֆ., Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 250 Ֆ., (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Արմենակ Միֆայէլեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ալեքսան եւ Արշալոյս Նուրեան կը նուիրեն 100-ական Ֆ. Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ, Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին, Իսիի Մշ. Տան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանի յանձնախումբը, կուգայ իր ցաւակցութիւնները յայտնելու, Այրի Տիկին Անահիտ Ուզունեանի մահուան առթիւ, Ուզունեան, Անդրէասեան եւ Եոխղարտաշեան ընտանիքներուն եւ իրենց հարազատներուն:

×

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանի յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղիկի՝ Այրի Տիկին Անահիտ Ուզունեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Լօրիս Անդրէասեանէ, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Անդրէասեանէ, Տէր եւ Տիկին Արմէն Ուզունեանէ, Տէր եւ Տիկին Խոսրով Ուզունեանէ 300ա-կան Ֆ., Այրի Տիկին Անդրէասեանէ, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Անդրէասեանէ, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Արթինեանէ, Օրիորդ Նուէր Եոխղարտաշեանէ 200-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ալպէր Անդրէասեանէ, Տիկին Շաքէ Ուզունեանէ 150-ական Ֆ., Տիկին Տալիթա Պօյաճեանէ, Օրիորդ Հերմինէ Եոխղարտաշեանէ 100-ական Ֆ.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան, որբերու օգնութեան մարմինի տարեկան պարահանդէսը, Դեկտեմբեր 4-ին, է նըպաստ հայ վարժարաններու:

GALERIE LA REGENCE

8, RUE DE MIROMESNIL, 75008 PARIS

TEL. 265-20-39

PAPAZ

PAYSAGES — NUS — NATURES-MORTES

VERNISSAGE JEUDI 26 MAI

à partir de 18 heures.

ADER PICARD TAJAN

COMMISSAIRES-PRISEURS ASSOCIES
12, Rue Favart — 75002 Paris
Tél.: 261. 80. 07

VENTE AUX ENCHERES PUBLIQUES

AU NOUVEAU DROUOT (Salle 2)
9, Rue Drouot — 75009 Paris
Vendredi, 3 Juin, à 14h. 15

BIBLIOTHEQUE ARMENIENNE

LIVRES relatifs aux voyages en Orient à :
l'Histoire, la Littérature
et les Arts Arméniens
Dictionnaires — Atlas

IMPORTANT ENSEMBLE DE GRAVURES
DU 17e — 18e — 19e SIECLE
Vues de Sites et Monuments
Portraits et Scènes
Cartes géographiques

Expert : Mme. Anne-Marie KEVORKIAN
21, quai Malaquais — 75006 Paris
Tél.: 260. 72. 91

Exposition publique :
Jeudi 2 Juin de 11h. à 18h.

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, Rue Thouin — 75005 Paris

Jeudi 26 Mai à 20h. 45

CONFERENCE

Madame Marianne CERMAKIAN
Professeur de littérature comparée à l'Université de Montpellier.
sur le thème suivant :
«La Passion et la Gloire d'un orphelin arménien de 1915»

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

RECHERCHONS

Le Centre d'Enseignement U. G. A. B. — Eglise Cathédrale arménienne de Marseille, 339, avenue du Prado; 13008, recherche pour sa colonie de vacances établie dans un HOTEL TOUT CONFORT avec piscine, à ANCELLE (près de Gap), du 14 au 23 Juillet, un directeur responsable diplômé B. A. F. D. et des jeunes moniteurs ou monitrices.
— Ecrire à l'Eglise. Tél : (91) 77-84-70

L'ASSOCIATION CULTURELLE
HAMAZKAÏNE
présente
LES MERCREDIS
DE LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE PARIS

Série de 6 conférences débats, tous les mercredis à 20h45 précises, 17 rue Bleue, (M° Cadet)

Mercredi 25 Mai : Marc Nichanian, écrivain essayiste présente la revue «G A M»

Mercredi 1er Juin : HRAND SAMUEL, l'Homme et l'Oeuvre, soirée animée par : Anahide Ter Minassian, Claire Mouradian, Frédéric Feydit et Hovig Yeghiazarian.

Mercredi 8 Juin : Serge Afanassian présente : **«L'ARMENIE, L'AZERBAÏDJAN ET LA GEORGIE** de l'Indépendance à l'Instauration du Pouvoir Soviétique 1917-1923».

Mercredi 15 Juin : Armen Moutafian : L'Opéra Arménien.

Mercredi 22 Juin : Kégham Kévonian : Les Projets de l'Organisation Terre et Culture.

Le Samedi 28 Mai
à la Maison de la Culture Arménienne de Paris
17, Rue Bleue
Projection du film

"TZORI MIHRO"

à 20 heures précises
suivie d'un buffet campagnard
Participation 50 F.
F. R. A. NOR SEROUND (Paris)

U. G. A. B. Marseille
33, Cours Pierre Puget
EXPOSITION DE PEINTURE

Zareh MUTAFIAN

Du 27 mai au 4 juin
tous les jours de 11h. à 17h.
— Vernissage 27 mai, à partir de 19 heures.

UN PARADIS POUR VOS VACANCES

... A DEUX PAS D'ATHENES

1983 - HOLIDAYS IN EVIA - 1983

une semaine
à partir de
2700 F
(avion + séjour)

— PARIS / PARIS Transport aérien sur vol spécial (départ tous les samedis)
— Les transferts aéroport / Holidays In Evia / Aéroport
— Le séjour en Demi-Pension (petit dejeuner continental et diner)

INSCRIPTIONS:

ANITA TACHDJIAN **ARPI BODURYAN**
au 296 37 70

POUR TOUT AUTRE RENSEIGNEMENT ET SEJOUR EN GRECE
DEMANDEZ NOTRE BROCHURE « LA GRECE A LA CARTE »
AUPRES DE : **VOYAGES VACANCES AU SOLEIL**
5, PLACE ANDRE MALRAUX
75001 PARIS
TEL. 296-37-70
Lic. 1539

OPERA DE MARSEILLE

Dimanche 5 Juin 1983 à 15 heures

CONCERT
avec

LA CHORALE SAHAK-MESROP

ET

L'ORCHESTRE PHILHARMONIQUE DE MARSEILLE

direction : **KHATCHIG YILMAZIAN**
soliste : **RENE MASSIS** (de l'Opéra) baryton
au piano : **Juliette YILMAZIAN**
solistes de la chorale : **V. Minassian — E. Artinian**

AU PROGRAMME

Komitas — Mozart — Ganatchian — Ch. Berberian — A. Haroutounian — Fauré
A. Bartevian — E. Hovanissian — A. Dikranian

RESERVATION

Centre Culturel Sts. SAHAK-MESROP (Eglise Arménienne)	339, Av. du Prado	13008 Marseille 77 84 70
Mr. V. BOZADJIAN	28, Bd. des Dames	13002 Marseille 90 53 91
YONNA	59, Av. de St. Jérôme	13013 Marseille 70 72 10
F. N. A. C.	Centre Bourse	13001 Marseille
TORREFACTION NORD	Rte. Nle. de St. Antoine	13015 Marseille 51 40 67
Mme SABOUNDJIAN	«Villa Martigny» 87, Trav. des Sables Jaunes	13012 Marseille 87 19 92
OPERA de Marseille	à partir du 31 Mai	54 29 29

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 5, Կիրակի օր, ժամը 11-էն 22:

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան պարտէզին մէջ

- Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր՝ արագ սպասարկութեամբ:
- Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով:
- Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ:
- Զանազան հետաքրքրական խաղեր ու ժամանց:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Մուտքը ազատ է

Մոնմորանսի երթալու համար.-
Prendre le train de la Gare du Nord, descendre à Enghien-les-Bains et puis prendre l'autobus N° 6 et descendre à l'arrêt Groslay.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
26
JEUDI
26 MAI
1983

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.443 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 58e ANNÉE — No 15.443

ՊԱՏՈՒՈՅ ԼԷԳԷՈՆԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆՈՒՄ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ.Ի ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ Կ. ՏԸՖԷՌԻ ԿՈՂՄԷ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԿԸ ՓԱՌԱԲԱՆԷ ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ՖՐԱՆՍԱՆ

Երեքշաբթի, Մայիս 24-ին, ժամը 19-էն քանի մը վայրկեան առաջ իսկ, Ֆրանսայի Ներքին Նախարարը՝ Մարսէյլի քաղաքապետ Կասթոն Տըֆէռ, իր կողքին ունենալով Հանրային Ապահովութեան Ենթանախարարը՝ Ալֆորվիլի քաղաքապետ՝ Ժոզէֆ Ֆրանչեսքի, կը դիմաւորէին այն բազմահարիւր պաշտօնական եւ անպաշտօն հիւրերը, որոնք փութացած էին ներկայ գտնուելու այն հանդիսաւոր արարողութեան, որու ընթացքին, յանուն Հանրապետութեան Նախագահին, Սերովբէ Արք.ի պիտի յանձնուէր Պատուոյ Լէգէոնի ասպետի շքանշանը: Եկեղեցւոյ վարչութեան նախագահը՝ մէթր Արմէն Բարսեղեան նախարարներուն կը ներկայացնէր հասնող հիւրերը եւ քիչ ետք արդէն կը ժամանէր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը: Յիշենք թէ բացի Փարիզի, արուարձաններու, գաւառի հոգեւոր հովիւներէն եւ եկեղեցական վարչութեանց ու հոգաբարձութեանց ներկայացուցիչներէն, ներկայ էին նաեւ արեւմտեան Եւրոպայի զանազան թեմերու հոգեւոր հովիւներն կամ գաղութային ներկայացուցիչները (Պելժիա, Իտալիա, Զուիցերիա եւայլն), ֆրանսացի երեսփոխաններ ու քաղաքապետներ եւ Փարիզի հայ գաղութին ներկայացուցիչները եւ բազմաթիւ անձնաւորութիւններ: Ասոնց կարգին նաեւ Հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ Եկզարքը, ինչպէս նաեւ օտար եկեղեցիներու (յոյն, ֆրանսական, եւայլն) պաշտօնական ներկայացուցիչները: Նախընտրաբար կը խուսափինք անուններ տալէ, քանի կարելիութիւնը չկայ բոլորը թուելու:

Ներքին Նախարարը քանի մը ջերմ խօսքերով, ողջունեց Սերովբէ Արք.ը, ու այս առթիւ հաւաքուած բազմութիւնը, տպաւորիչ որակելով հանդիսութիւնը: Յիշեց Սերովբէ Արք.ի կեանքը որպէս հրաշալի օրինակ մը Հայերուն եւ քրիստոնեաներուն համար: Ոգեկոչելով կաթողիկոսական պատուիրակին կենսագրական գիծերը Երուսաղէմի Դպրեվանքի նստարաններէն մինչեւ Փարիզ, Կասթոն Տըֆէռ չեշտեց անոր եկեղեցաշէն գործունէութիւնը ու անդրադարձաւ հայածին Ֆրանսացիներուն, որոնք հաւատարիմ մնալով հանդերձ իրենց հայրենիքին, նախնիներուն, մշակոյթին, լեզուին ու եկեղեցիին. լաւագոյնս միաձուլուած են Ֆրանսայի ժողովուրդին, մաս կազմելով ազգային հաւաքականութեան, իրենց փաստաբաններով, բժիշկներով, ճարտարապետներով: Նախարարը ջատագովեց Հայերուն ուղամտութիւնը, լըրջութիւնը եւ բաղձանք յայտնեց որ Հայ ժողովուրդին ողբերգութիւնը պաշտօնական ճանաչումի արժանանայ: Յանձնելով Պատուոյ Լէգէոնի ասպետի կարգի այս շքանշանը, Ներքին Նախարարը յայտնեց թէ Սերովբէ Արք. արժանի է այս բարձր գնահատումին:

Զգալի կերպով յուզուած, Սերովբէ Արք., քանի մը խօսքով շնորհակալութիւն յայտնեց իրեն եղած այս պատիւին, որ իր անձին ընդմէջէն կ'երթայ ֆրանսահայ գաղութին:

Կաթողիկոսական պատուիրակը մասնաւորաբար շնորհակալ եղաւ, որ հակառակ իր բազմազբաղ վիճակին, նախարարը ուզած էր անձամբ յանձնել այդ շքանշանը: Ապա, Սերովբէ Արք. յիշեց այն հին յարաբերութիւնները, որոնք ծնունդ առած են Ֆրանսացիներու եւ Հայերու միջեւ Խաչակիրներէն իսկ, չեշտելով սակայն թէ մասնաւորաբար ԺԹ. դարէն ի վեր է, որ Ֆրանսայի եւ Հայաստանի միջեւ հաստատուած են իսկական յարաբերութիւնները, սերտ եւ յարատեւ: Խորապէս ազդուած Ֆրանսական մշակոյթով, Հայերը, առաջիններն եղան, յիշեց Սերովբէ Արք., որոնք զայն տարածեցին Արեւելքի մէջ, յատկապէս Ֆըրանսայի մեծ հեղինակներու թարգմանութիւններով, ինչպէս՝ Լամարթին, Վիքթոր Հիւկօ, անսպառ աղբիւր հայ գրագէտներուն եւ բանաստեղծներուն համար: Ֆրանսական յեղափոխութեան մեծ գաղափարականներն էին նաեւ, աւելցուց Սերովբէ Արք., որոնք պիտի նպաստէին ԺԹ. դարու հայ ազատագրական շարժումներու ծնունդին: Մեր քաղաքական դէմքերուն մեծ մասը կազմուած է Ֆրանսական դպրոցներու եւ համալսարաններուն մէջ եւ այդ գաղափարականներով օծուած է, որ զանոնք տարածեցին ոչ միայն իրենց ժողովուրդին, այլեւ ամբողջ Մերձաւոր - Արեւելքի մէջ: Խորապէս կապուած արեւմտեան քաղաքակրթութեան եւ յատկապէս՝ Ֆրանսայի, իրենց ոգիով եւ մշակոյթով, եւ իրենց պատմութեան ամբողջ մէկ շրջանին համար, Հայերը աւելի քան ուրիշներ, համոզուած են որ «ամէն մարդ երկու հայրենիք ունի՝ իրը՛ եւ Ֆրանսան»:

Սերովբէ Արք., ապա, յիշեց թէ առաւելաբար ողբերգական պայմաններու մէջ է, որ այդ համոզումը իրենց համար պիտի վերածուէր հաստատումի մը, քանի որ 1915-ին է, որ ջարդերէն վերապրողները իրենց քայլերը առաջնորդեցին դէպի Ֆրանսա, որ զիրենք ընդունեցաւ իր աւանդական ազնուասրտութեամբ:

Հուսկ, Սերովբէ Արք., նկատել ետք, թէ 68 տարի անցեր են եւ երբեմնի այդ անհայրենիք Հայերը եւ իրենց զաւակները, կատարելապէս միաձուլուած այս երկրին ժողովուրդին ծոցը, ամբողջական իրաւունքներով ֆրանսացի քաղաքացիներ դարձած են, աւելցուց թէ անոնք կ'ուզեն միշտ պահել իրենց ինքնութիւնը, պահպանելով իրենց հաւատքը, լեզուն եւ մըշակոյթը: Այդ առընչութեամբ, գոհունակութեամբ հաստատեց որ Ֆրանսական կառավարութիւնը հարկ եղած միջոցները կուտայ իրագործելու համար այդ հեռանկարները: Վերջապէս, Սերովբէ Արք. իր ուրախութիւնն յայտնեց, որ պայմաններու բերմամբ, այս արարողութեան ներկայ կ'ըլլայ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը:

Վերջին խօսքը կը պատկանէր արդէն Վազգէն Հայրապետին, որ Ֆրանսերէն իր ելոյթին մէջ, նախ յայտնեց իր երջանկութիւնը, որ պատուոյ բարձր շքանշանով կը զարդարուի Սերովբէ Արք.ի կուրծքը, ի գնահատութի՛ն անոր երեսուն տարիներու եկեղեցական ծառայութեան ֆրանսական հիւրընկալ հողին վրայ, ապա յիշեց թէ Սերովբէ Արք. «Պատմական Հայաստանի Վասպուրական աշխարհի զաւակ, 1915-ի ցեղասպանութեան արհաւիրքներէն հազիւ ազատած վեցամեայ որբ երախայ, ապաստան գտաւ ուրիշ որբերու հետ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան հովանիին ներքեւ, ուր կրօնաբոյր մթնոլորտի մէջ, մարմնով ու հոգիով աճեցաւ, զարգացաւ իբրեւ իր սերունդի ամենաշնորհալի ուսանողներէն մին, և շուտով իր արժանիքները բարձրացուցին զինք մինչեւ եպիսկոպոսութիւն եւ յարեւմտեան Եւրոպայի հայրապետական պատուիրակի տիտղոս»:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը շարունակելով իր գնահատական խօսքերը Սերովբէ Արք.ի, երեսնամեայ գործունէութեան մասին եւ յայտնելէ ետք իր խորազգած շնորհակալութիւնները Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահին, անձնական յուշով մը կատարեց հուսկ բանքը. -

«Կը վերջացնենք մեր խօսքը, յիշելով դէպք մը: 1934-ին, Ֆրանսայի Արտաքին Գործոց նախարար Լուի Պարթու, իր այցելութեան առթիւ Ռումանիա, Կարոլ Բ. Թագաւորի հետ միատեղ անակնկալ կերպով մուտք գործեց Պուքրէշի համալսարանի գրադարանի մեծ ընթերցասրահէն ներս, ուր գրասեղաններու առջեւ նստած կ'աշխատէին հարիւրէ աւելի ուսանողներ: Ուսանողները յոտնկայս ծափողջոյններով դիմաւորեցին Ֆրանսայի մեծ հիւրը, որ իրեն յատուկ ճառագայթող դէմքով ջերմութիւն կը սըփռէր իր շուրջը: Այդ պահուն ուսանողներէն մին, բարձրաձայն բացագանչեց՝

«Vive la France»

Այդ ուսանողը այսօրուան Հայոց Կաթողիկոսն է: Ֆրանսացի նախարարը մօտեցաւ մեզ եւ սեղմեց մեր ձեռքը:

Թոյլ տուէք այսօր ալ մեր խօսքը վերջացնել նոյն բացագանչութեամբ՝

Vive la France éternelle.

Թող Աստուած օրհնէ Ֆրանսան: Ամէն:

×

Պաշտօնական բաժինը կը վերջանար՝ «Տէր Կեցո՛»ով եւ Նախարարներու մեկնումէն ետք, ընդունելութիւնը կը շարունակուէր մինչեւ ուշ գիշեր:

Ա. Մ.

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՈՍԿԻԱՆ ԳԱԼԱՅՃԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք որ Վանսի մէջ, ուր գացած էր հանգստանալու, Երկուշաբթի օր (Մայիս 23) յանկարծամահ եղած է Ալֆորվիլի գաղութի սիրուած դէմքերէն՝ Ոսկիան Գալայճեան:

Ողբացեալը, բնիկ Ակնցի, երկար տարիներէ ի վեր նուիրումով կը ծառայէր իր գաղութին, ազգային, կրթական թէ մարզական միութիւններու մէջ, իր գործօն մասնակցութիւնը բերելով: Մեծ եղած է նաեւ իր օգտակարութիւնը եկեղեցական գործերուն մէջ, տարիներէ ի վեր արդէն նախագահն էր տեղւոյն Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան:

Տիպարն էր ծառայասէր եւ հայրենասէր Հայուն, որու կորուստը զգալի պիտի ըլլայ մանաւանդ Ալֆորվիլի հայ գաղութին համար:

Մեր ցաւակցութիւնները իր ընտանիքին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 9-ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին: Հոգաբարձութեան եւ ընտանիքին մահազդները՝ մեր յաջորդ թիւով:

ՊՐԻՒՍԷԼ

ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ ԹՐՔԱԿԱՆ ԵՐԿՈՒ ԴՐԱՄԱՏՆԵԱԿԻ ԴԷՄ

ԱՐԱՐՔԻՆ ՏԷՐ ԵՂԱԾ Է «Հ. Գ. Բ.»Ի ՓԻԷՐ ԿԻՒԼԻՒՄԵԱՆ ԽՈՒՄԲԸ

———×———

Երեքշաբթի, Մայիս 24, ժամը 10·25-ին է, որ երկու ռումբեր պայթած են Պրիւսէլի Թրքական երկու դրամատնեակներու առջեւ, նիւթական մեծ վնասներ պատճառելով: Մէկուն թիրախն էր՝ գրօսաշրջիկութեան դրամատնեակը (ռիւ տ'Արանպերկ), միւսն ալ կը պայթէր նոյն թաղամասին (մայրաքաղաքին կեդրոնը) մէջ, այս անգամ Մարմարա ճամբորդական դրամատնեակին առջեւ: Նիւթական վնասները մեծ են, «Ինթէրնէշընըլ Հէ-րըլտ» կը գրէ թէ դրամատնեակը աշխատող պաշտօնեայ մը թեթեւօրէն վիրաւորուած է: Ցերեկին է, որ Փարիզի մէջ, արարքը, յանուն Հայ Գաղտնի Բանակի Փիէր Կիւլիւմեան խմբակին, ստանձնըւած է, հեռաձայնով մը Ա. Ֆ. Փ.ի: Անգլերէն խօսելով, հեռաձայնողը կարդացած է զեկոյց մը, ուր ԱՍԱԼԱ-ն կը յայտարարէ «Փիէր Կիւլիւմեան խումբը կը ստանձնէ ամբողջական պատասխանատուութիւնը ռումբով կատարուած եղեռնափորձերուն Պրիւսէլի զբօսաշրջիկութեան Թրքական դրամատնեակին դէմ եւ պիտի շարունակենք մեր պատերազմը»:

Փիէր Կիւլիւմեան 23 տարեկան այս երիտասարդն էր, Պէյրութ ծնած, բայց ֆրանսահպատակ, որ զոհ գնաց իր իսկ պատրաստած ձեռնառումբին Կանեըլ-ի վիլլայի մը մէջ, Յուլիս 30-ին:

ՋԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ Ազգ. Ժողովէն մինչեւ փողոցները պայքար կը տարուի կրթական «Սաւարի օրէնք»ի դէմ: Կառավարութիւնը որոշեց ստիպողականութեան կանոնագրութիւնը գործադրել, արագօրէն կարգադրելու համար ամէն ինչ եւ առաջքն առնելու բանավէճերուն: Այս ձեւը կը նշանակէ թէ միայն մէկ ընթերցում կ'ըլլայ օրինագիծին եւ անմիջապէս քըւէարկութեան կ'անցնին: Երեքշաբթի օր, Իւ-Տէ-էՖ-ը շուրջ հազար բարեփոխում ներկայացուցած էր, Հ.Հ.Հ.ն հակածրագիր մը բերած էր, ընկերվարականներն շուրջ հարիւր բարեփոխում ունին և 50՝ համայնավարները: Պառի ելոյթն է որ ամէնէն աւելի ուշադրութիւն գրաւած է: Պառ կ'առարկէ, որ ոչ մէկ խորհրդակցութիւն եղած է նախապէս դիտուններուն, համալսարաններու պատասխանատուներուն, վերջապէս բոլոր անոնց հետ, որոնց գործն է երկրին կըրթութիւնը եւ ոչ թէ՝ սենատիքաները: Ժիւլ Ֆէրի, իսկ, կը յիշէր համալսարանի նախկին դասախօսը՝ փրոֆ. Պառ միշտ նախապէս խորհրդակցած է մասնագէտներու հետ: Կարելի չէ բարեփոխել համալսարանները մտաւորական եւ գիտական բարձրագոյն մարմիններու կարծիքին դէմ, ոչ ալ առանց քաղաքական լայն համաձայնութեան մը, տեւական կերպով խնդրոյ առարկայ ընելով անոնց կանոնագիրը: Ոչ մէկ ժողովրդապետութիւն կրնայ ապրիլ առանց ընտրանիի, կը շեշտէ Պառ, ինչ որ չի նըշանակեր սահմանափակել մուտքը: Նոյն օրը մինչեւ ուշ գիշեր, ուսանողական ցոյցերը կը տարածուէին լատինական թաղը, ուր բախումներու կը վերածուէին, կառքեր այրելով, ապակիներ ջարդուփշուր ընելով եւ Մշակոյթի նախարարն ալ՝ Ժ. Լանկ, կառքով անցած ատենը ուսանողներու թիրախ դարձած է եւ ապաստան գտած իր մէկ նկարիչ բարեկամին բնակարանը:

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԲԱՅՑ ՅԱՆԴՈՒԳՆ ՁԵՌՆԱՐԿԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Գրեց՝ ԲԺ. ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(Բ. եւ վերջ)

Ա) Տպագրական սխալներ

Պէտք է խստապէս ուշադրել որ բառացանկին հետ հաստատուած առաջին իսկ շփումը անսպասելի տպագրութիւններով կը համակէ ընթերցողը՝ տպագրական վրիպակներուն պատճառով: Կ'արժէ պահ մը կանգ առնել այս երեւոյթին շուրջ:

Ցառաջաբանին մէջ, Մխութեան վարչութիւնը «ներողամտութիւն» կը խնդրէ, որովհետեւ բառացանկը խմբագրուած է անդամներէ, որոնք «ոչ ականաւոր լեզուաբաններ են, ոչ ալ հայ բառարանագրութեան մասնագէտներ»:

Մասնանշելով հանդերձ անկեղծութեան այս օրինակը, կը կարծենք թէ ԻՄԱՖ-ի նախագահութիւնը ոչ մէկ պարտաւորութիւն ունէր բարեացակամութիւն հայցելու: Հայագիտութիւն եւ յարակից անհրաժեշտութիւններ պիտի փնտռուէին՝ եթէ այս նախաձեռնութիւնը բառակերտութեան փորձեր կատարէր. բառացանկի մը համար սակայն, որ պարզապէս կ'արտագրէ այլ բառարաններու մէջ արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող ծուռ - շիտակ եզրերը, կը բաւէ հայերէն կարդալ գիտնալ, բայց անսայթաք՝ որպէսզի ճարմանդը «նարմանդ» չընդօրինակուի, թօքին թերընդլայնումը «թերընշլացում» չըլլայ, ոչ ալ ջրգողութիւնը՝ «չրգողութիւն», ոչ ալ սրնքայինը՝ «սըրգային», ոչ ալ..., ոչ ալ..., ոչ ալ: Կարելի է առնուազն քսան այսպէս օրինակներ թուել:

Ի՞նչ ըսել հապա «օդակեաց» բառին համար («աէրոպի»), որուն «օդ»ը մոռցուած է եւ բառը դարձած՝ «Ակեաց»...:

Կրնայ առարկուիլ, թէ այս անուշադրութիւնները գրաշարին պէտք է վերագրել: Այդ պարագային ալ սակայն, պատասխանատուն խմբագրութիւնը կը մընայ հաւասարապէս, որովհետեւ հանրութեան հրամցուելէ առաջ՝ տպագրական փորձերը կը սրբագրուին սովորաբար:

Տարբեր հարց, որ շատ անհաւանական կը թուի գրաշարին մեղսակցութիւնը, քանի հայերէն բառերուն լատինատառ առոգանութիւնն ալ ճիշդ նոյն թիւր ձեւով տպուած է, եւ խորհիլ կուտայ՝ թէ տըպարան յանձնուած բնագրինն է աններելի անփութութիւնը:

Վերադառնալով լեզուագիտութեան հարցին, ըսենք թէ բժշկական բառարան մը կազմելու համար ան կը մնայ անհրաժեշտ նախապայման, անտարակոյս, բայց բացարձակապէս անբաւարար՝ եթէ բառարանագիրը բժիշկ ալ չէ միաժամանակ:

×

Բ) Գիտական սխալներ

Բժիշկ ըլլալը անհրաժեշտ է մինչեւ իսկ «արտատպուած» բառացանկ մը համադրելու պարագային, որպէսզի քաղուած եզրերը, գիտութեան բովէն անցնելով, ուղղուին՝ եթէ սխալ էին, ինչպէս սխալ են ԻՄԱՖ-ի օգտագործած հայ աղբիւրներուն մէջ շատ մը բառեր:

Այս գիտական սխալները չեն արդարանար «գործածական» բառացանկի մը մէջ անգամ եւ պէտք է ենթադրել՝ որ գործուած ըլլան ոչ թէ բժիշկներէ, այլ հայերէնի՝ միայն ընտանի աշխատակիցներէ:

Առնենք, օրինակ, «անթիքօակիւլան» բառը, որ հայացած է «արեան նօսրացում» բացատրութեամբ: Այս թարգմանութիւնը սխալ է, երկու պատճառով: Նախ՝ որովհետեւ «անթիքօակիւլան»ը պէտք էր թարգմանուիլ «արիւնը նօսրացնող» ածով: Երկրորդ՝ որովհետեւ «անթիքօակիւլան»ը բնաւ կապ չունի «արեան նօսրացում»ին հետ: Արեան նօսրացումը՝ իմաստով կը մերձենայ «էմօտիլիւսիոն»ին, որուն համազօրը «արիւնալուծում» է: «Անթիքօակիւլան»ները մինչդեռ՝ արեան լերդացումը կամ, աւելի ուղիղ բառով, մակարդումը կանխող կամ փարատող դեղանիւթերն են, որոնց համար կրնանք գործածել «մակարդարգել», «մակարդալոյծ» կամ նման բարդումներով կերտուած այլ բառեր:

«Անաթոմի» բառը թարգմանուած է «մարդակազմութիւն»: Ինչո՞ւ իմաստի այս սեղմումը: Եթէ «անաթոմի» կը նըշանակէ «մարդակազմութիւն», ուրեմն անասնաբուժութեան ուսանողը, որ պարտաւոր է չունին «անաթոմի»ն ալ ճանչնալ, ի՞նչ կը սերտէ, «չունի՞ն... մարդակազմութիւնը»: «Անաթոմի»ն կրնայ «մարդակազմութիւն» նշանակել, միայն երբ «իւմէն» բացայայտիչով գործածուած է. առանձին՝ պէտք է տարբեր բառերով թարգմանուի, ինչպէս «անդամազննութիւն» կամ, աւելի ճիշդ՝ «կազմաբանութիւն»:

Վիճելի է նաեւ «ափանտիս» եւ «ափանտիսիթ» բառերուն թարգմանութիւնը: «Ափանտիս»ը՝ «կոյր աղիք»ը չէ: Կոյր աղիքը, ինչպէս լատինական անունն ալ կը վկայէ, «սէքոմ»ն է, ոմէ) կը յառաջանայ «ափանտիս վերմիֆորմ»ը, այսինքն «որդնակերպ յաւելուած»ը կամ, աւելի կոկիկ հայերէնով՝ «որդնանման ելուն»ը: «Ափանտիսիթ»ը, հետեւաբար, ոչ թէ «կուրաղեաապ»ն է, այլ յաւելուածին բորբոքումը, այսինքն «յաւելուածատապ»ը կամ «ելնաբորբ»ը: Ճիշդ է որ այլեւս ընդհանրացած է ելունը կոյր աղիքին հետ շփոթելու ժողովրդական սովորութիւնը, սակայն ներելի չենք գտներ «օրինաւորել» այդ թիւրիմացութիւնը, բժշկական բառարանի մը մէջ ալ պատսպարելով զայն:

Տարակուսելի նման թարգմանութիւններ դեռ շատ կան: Ժամանակը չի թոյլատրեր աւելի ծանրանալ այս հարցին վրայ:

×

Գ) Անհամաձայն թարգմանութիւններ

Բառացանկին անխնամ վիճակը մասամբ պիտի սքօղուէր, եթէ սխալ թարգմանութիւններու կողքին՝ անհամաձայն թարգմանութիւններ ալ չըլլային: Շատ յաճախ, երբ ֆրանսերէն եզրը նշանակուած է իբրեւ գոյական, հայերէնը ներկայացուած է որպէս ածական կամ բայ, եւ հակադարձաբար:

Ահա քանի մը օրինակներ:

«Ամէնորէ» բառը թարգմանուած է «անդաշտան», մինչդեռ պէտք է ըլլայ «անդաշտանութիւն» կամ, աւելի լաւ, «դաշտանատութիւն»: «Անդաշտան»ը՝ «ամենորէ» ունեցողն է:

«Ասթիկմաթիզմ»ը՝ դարձած է ... «աչքի անհամակեդրոն», որ ոչ մէկ նըշանակութիւն ունի: Առաւելագոյնը՝ պիտի ըսուէր «աչքի անհամակեդրոնութիւն»: Բայց «ասթիկմաթիզմ»ին հայերէնը ունինք արդէն եւ է՝ «տարաբեկութիւն». բառ մը, որ թէ՛ աւելի դիւրահունչ է, թէ՛ ալ աւելի ճշգրիտ:

«Անասթոմոզ» բառն ալ եղած է --- «բերանակցիլ»: Անծանօթ պատճառներով, յարմար չէ գտուած «բերանակցութիւն» կամ «ծայրակցում» ըսելը:

Մնացեալներուն՝ այլ առիթով կ'անդրադառնանք:

×

Դ) Վերջին դիտողութիւն մը:

Բառարանին մէջ սպրդած են նաեւ ենթակաժանական սխալներ: Շատ չեն, բայց կան: Անոնցմէ երկու - երեք հատին վրայ միայն պիտի խօսինք համառօտ կերպով:

«Արթերիթ» բառը թարգմանուած է «շնչերատապ»: Եթէ այս բարդումը կազմալուծենք, պիտի գտնենք շնչեր - ատապ բաղադրիչները: Ցաղկապին եւ «տապ»ին ներկայութիւնը ըմբռնելի է. ինչո՞ւ սակայն «շնչերակ»ը եղած է «շընչեր»: Լաւ է, անշուշտ, բարդ բառերը կարճ արմատներով կերտել, բայց երբ չկայ այդ հնարաւորութիւնը անիմաստ է յապաւումներ կատարել անտեղի պոչատումներով:

«Ասփերմի»ին պարագան տարբեր է: Թարգմանուած է «անսերմութիւն», այսինքն բառով մը, որ քերականական տեսակէտով ուղիղ չէ: Բառակազմութեան օրէնքներուն համաձայն՝ պէտք է ըսել «անսերմնութիւն», որովհետեւ բարդումի կամ ածանցումի ժամանակ՝ բառը իր արմատական երեւոյթը կը վերստանայ: Եւ որովհետեւ «սերմ»ը իրականին մէջ «սերմն» է, ածանցումը այս երկրորդ ձեւին վրայ պէտք է կատարուի: Եթէ «անսերմնութիւն»ը չխրթուի, կարելի է գործածել «սերմնատութիւն» բառը, զոր կը նախընտրենք:

«Անժիօկրաֆի»ին հայերէնը «երակի գոյնանկար» նշանակուած է: Նոյնիսկ եթէ ճիշդ ըլլար այս թարգմանութիւնը, «գոյնանկար»ը հայերէնին խորթ պիտի թուէր հաւասարապէս, որովհետեւ ձայնափոխութեան կանոնին համաձայն՝ բառը «գունանկար» է: Կարելի պիտի ըլլար ըսել նաեւ «երանգանկար»:

Տարբեր հարց, որ «անժիօկրաֆի»ն ո՛չ «երակ»ի հետ կապ ունի, ո՛չ ալ «գոյնի»: «Անժիօ» կը նշանակէ պարզապէս «անօթ» («վազ»), որով «անժիօկրաֆի»ին հայերէնը «անօթագրութիւն» է, կամ «անօթանկարում», եթէ ուզենք բարդումը «գունանկարում» («ռատիօկրաֆի») բառի կաղապարով կերտել: Եթէ «անժիօկրաֆի»ն «երակի գոյնանկար» կը նշանակէ, իսկ «արթերիօկրաֆի»ն՝ «շնչերակի գոյնանկար», պէտք է ուրեմն հետեւցնել, թէ բառարանին համաձայն՝ «անժիօ» ըսել է «երակ» («վէն»), ինչ որ բոլորովին սխալ է: «Երակի գոյնանկար»ը, այսինքն «երակագրութիւն»ը, «ֆլեպօկրաֆի»ն է:

Առայժմ կը գոհանանք այսքանով, քանի այս նիւթին շուրջ խօսելու պատեհութիւնը դարձեալ պիտի ներկայանայ հաւանաբար:

ԻՄԱՖ-ի վարչութիւնը «խորհուրդ եւ ցուցմունք» կը խնդրէր բառացանկի ներածութեան մէջ, կատարելագործելու համար իր նախաձեռնութիւնը: Երբ (եւ եթէ) մասնագէտներ անսան այս առաջարկին, բառարանը՝ անհրաժեշտ հպումներէն ետք՝ պիտի յաջողի թերեւս գոհացուցիչ հանդամանք մը ստանալ, դառնալով նոյնիսկ օգտակար՝ հայերէնով գրագողներուն:

Հրատարակուած առաջին պրակը, որպէս նախաճաշակ, համոզիչ չէ, բայց ոչ մէկ պատճառ կ'արգիլէ յուսալ՝ թէ յառաջիկայ փորձերը աւելի գուրգուրոտ պատրաստութեան մը պիտի արժանանան: Այս է նաեւ մեր լիասիրտ մաղթանքը եւ անհամբերութեամբ սպասածը:

Ի վերջոյ, նման ծրագիր մը իրագործելը շատ դժուար է, անտարակոյս, բայց ոչ անկարելի:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ

- 13 -

Ես ամուսին էի: Ուժ էի: Նիւթական նեցուկ էի:

Դրանց գիտակցութի՛ւնը Սոնայի մէջ առաջադրել էր այն, որ ես էի տան մեծը, եւ նա իմ կողակիցս էր տան մէջ նըրաց հեղինակութեամբ:

Ցետոյ աճեց նա: Երեխաներիս համար մայր, նեցուկ, ուժ:

Խնամում էր, մեծացնում եւ դա տալիս էր իրաւունքներ երեխաներիս նկատմամբ եւ նաեւ իմ նկատմամբ, երբ յիշեցնում էր, որ ես հայր եմ եւ պարտականութիւններ էր սահմանում: Որքան սիրելի էր նա այդպիսի օրերին:

Կինը ե՞րբ է ամուսնու կամայականութիւնները տանում: Երբ ամուսինը նրա մէջ տեսնում է եւ՛ կինը, եւ՛ մայրը հաւասարապէս: Մանաւանդ, երբ ամուսինը դրանցից դուրս պահանջներ չի դնում:

Ոչ, նրան բնաւ չեմ ասել, որ ինքը միամիտ է, իսկ ես խորաթափանց: Նա բնաւ չի փորձել խորհրդաւոր դառնալ՝ ինձ իրեն աւելի կապելու համար:

Փոխադարձ վստահութեա՞մբ բացատրել այս բոլորը: Զգիտեմ: Ինձ համար պարզ է, որ անցայ արեւի մէկ շողի պէս բարակ կամրջի վրայով, եւ նա իմ կողքին էր ... Հիմա նա ինձնից հեռու, իմ դիմաց, իմ տանը, աւելի մօտիկ էր իր երեխաներին, տան առարկաներին ու իրերին, այն աշխարհին, որ կոչւում է տնային տնտեսութիւն: Այս բոլորը նրա խնամքի տակ են: Նաեւ ես...

Առաջ նա չէր հանդուրժում իմ ալեկոծութիւնները, հիմա հանդուրժում է, առաջ նա չէր կիսում իմ բարկութիւններն ու բորբոքուածութիւնը, հիմա հանդուրժում է: Խնամակալ է, ես խնամուող ... Հիմա իմ հանդարտութիւնը մտավախութիւն է պատճառում նրան: Զլինի՞ թէ յոռետես եմ դարձել եւ յոռետեսութիւնից դարձել եմ ամէն ինչի նկատմամբ անտարբեր, որովհետեւ ... որովհետեւ ... որովհետեւ ... դեռ իմ կասկածը չի փարատուել քաղցկեղի յաղթանակի նկատմամբ: Քաղցկեղ ... Բառն անգամ սարսափելի է, մտքով անցկացնելը՝ մտքի տառապանք ... Դեռ հինգ ամիս կայ Մոսկուա «այցի» գնալու, նորից քննուելու համար:

Եւ նա ուշադիր է:

Հոգատար է: Միայն թէ չյիշեմ: Իսկ ինչպէ՞ս մոռանամ, ինչո՞վ զբաղուեմ:

Առաջ նա չէր ուզում, որ ես խառնուեմ իր տնային գործերին, հիմա ԲՈՆԻ մասնակից է դարձնում: Ժպտում եմ, հասկանում:

Առաջ որդուս եւ աղջկաս վերաբերող հարցերին նա էր միակ լուծում տուողը, իր ճաշակով էր հագցնում նրանց, իր եւ նրանց ճաշակով էր հետեւում նորոյթներին, հիմա իմ մասնակցութիւնն է ուզում:

Այս բոլորը նա անում է ոչ միայն նրա համար, որ կեանքից չտառչեմ, չփախչեմ, չվհատուեմ, այլեւ զգացնել տալու համար, որ ես միշտ էլ մնում եմ տան մեծը, հայրը, վերին ուժը, ամենահեղինակաւորը:

Եւ այդ բոլորի մէջ կայ անկեղծութիւն, հաւատարմութեան ուժեղ մի դըրոշմ, որ արեգակի պէս լուսաւորում է տունս:

Սոնայի կանացիութեան մէջ չէ նրա հմայքը, այլ իր դժուարին դրութեան մէջ նրա փաղաքշանքի, հոգատարութեան անբռնազբօսութեան մէջ:

Ես չեմ զգում, որ նա այժմ աւելի շատ իրաւունքներ է պահանջում, ընտանեկան տիրապետութիւն:

Միշտ էլ կանայք, ամուսնութիւնից անմիջապէս յետոյ, ձգտում են ինքնուրոյն տնտեսութեան, ինքնուրոյնութեան եւ դրա տակ, ինչպէս ձեան տակ մանիշակը, որոնում իշխանութիւն, ղեկավարութիւն ոչ միայն ամուսնու, այլեւ նրա ծնողների վրայ: Այդ օրերին նա փորձում է իրեն ենթարկել նախ իր ամուսնուն եւ նրան «նուաճելով» նուաճել ընտանիքը:

Այս ձգտումը Սոնայի մօտ չտեսայ: Ուժեղ էր հայրս: Նոյնքան ուժեղ բնաւորութեան տէր էր համարում ինձ: Փակուել էր երկպառակութեան այդ ճանապարհը: Մնում էր ինքնասիրութիւնը:

Ցոյուած եւ վիրաւորուած ինքնասիրութիւն: Մէկը շիջացնող, միւսը՝ իր ռովք ու քէն առաջացնող դրդապատճառներ են: Չեմ կարծում, որ դրա համար առիթներ եղած չլինին:

(Շար. 16)

ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ - ՄԱՐՍԷՅԼ

Երգը մարդուն անբաժան ընկերն է: Անով է որ ան կը դրսեւորէ իր հոգեկան վիճակը, ուրախ, տխուր եւ զանազան պարագաներուն:

Երգը միանգամայն խթան մըն է կենսունակութեան, աշխատանքի պարագային՝ օժանդակ է, յուսալքման ատեն մըխիթարիչ:

Մեզի համար մանաւանդ երգը եղած է այն յուսադրիչ տարրը, որով տարիներէ ի վեր սնանր ենք եւ դիմադրեր ենք ճակատագրական մեր սեւ օրերուն, այնքան որ բանաստեղծն ալ ըսեր է թէ երգելով կ'ուզէ մեռնիլ:

Երբ ցրուեցանք երկրէ-երկիր, եւ երբ ծնունդ առաւ Սփիւռք մռայլ բառը, մեր մտածումը եղեր է ունենալ նախ եկեղեցի, դպրոց եւ անմիջապէս յետոյ երգչախումբ, այս վերջինը թերեւս ամէնէն առաջ, ինքնաբերաբար: Այսօր ամէնէն համեստ գաղութն իսկ ունի իր երգչախումբը, որակեալ կամ ոչ, բայց վերջապէս ունի:

Ասոնց կարգին ներկայիս պատուաբեր տեղ մը կը գրաւէ Մարսէյլի Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբը: Այս քաղաքը որ իր կենսունակութեան փառարան կրնայ օրինակ ծառայել այլ գաղութներու, անցեալին մէջ ունեցած է երաժշտական երկարատեւ կազմակերպութիւն, ջանքերով Վարդան Սարգսեանի: Տարիներու թաւալումը, սակայն յաճախ պատճառ կ'ըլլայ որ ամէն թափուած ջանք դադար մը ունենայ:

Երկարատեւ դրկումէ մը վերջ է որ ծնունդ առաւ այս երգչախումբը, որուն կը նուիրենք սոյն գրութիւնը:

Նախաձեռնութիւնը առաւ եկեղեցւոյ վարչութիւնը: Գտաւ արժանաւոր ղեկավար մը յանձին Պ. Խաչիկ Ըլմազեանի, չվարանեցաւ ամէն տեսակ զոհողութեան առջեւ եւ ամուր հիմերու վրայ կազմակերպեց այն երգչախումբը, որ թէեւ հազիւ 5-6 տարուան կեանք ունի, սակայն ձեռք բերած գործունէութիւնը գերակշիռ է բաղդատմամբ այդ ժամանակաշրջանին:

Ո՞ւր պէտք է փնտռել յաջողութեան գաղտնիքը. անոնք բազմազան են:

Նախ՝ ղեկավարը անխոնջ է. գիտէ խանդավառուիլ եւ խանդավառել շրջապատը: Շուրջը հաւաքուած երիտասարդութիւնը պարտականութեան գիտակից է եւ մանաւանդ ենթարկուող ղեկավարին: Ասիկա ամէնէն կարեւորն է:

Ամէն մէկ անդամ հպարտ է իր պատկանած խումբով: Երգչախումբը միաձոյլ է, չկան երկրորդական պատահական խումբեր զինքը խաչաձեւող, կը բաղկանայ միայն հայ երգիչներէ, նոյնիսկ պատասխանատու ելոյթներու պարագային, տակաւին կարիք չեն զգար օտար երգիչներու օժանդակութեան:

Ղեկավարին եւ երգիչներու արժանի պատիւը ընծայելէ յետոյ մասնաւորաբար կանգ կ'առնենք կարեւոր կէտի մը վըրայ:

Այն է՝ հոգատար մարմնի մը գոյութիւնը, որուն գլխաւոր ջիղն է նուիրեալ անձնաւորութիւն մը, Պ. Արշամ Պապայեան, իր շուրջը ունենալով անշուշտ մէկ քանի գործակիցներ:

Երաժշտասէր, եւ ամէն տեսակ զոհողութիւն յանձն առնող այս անձը զարմանալի խանդավառութեամբ կը հովանաւորէ երգչախումբը, զայն նկատելով նոյնքան կարեւոր գործ, որքան իր անձնական զբաղումները:

Ներկայ է փորձերու, ժպտադէմ, յուսադրող եւ խանդավառող եւ որուն շատ բան կը պարտի երգչախումբը, զգալով որ յենարան ունի եւ իր բախտին ձըգուած չէ:

Անձնելով ղեկավար Խաչիկ Ըլմազեանի, նախ ինքզինքը պարտադրող ներկայութիւն մը ունի: Դժուարահաճ է փորձերու ատեն եւ հոգածու ըստ կարելւոյն ամէն մանրամասնութիւն դրսեւորելու համար: Գիտէ խանդավառել երգիչները, եւ մարզել երգեցողութիւնը, գործակից ունենալով իր կողակիցը Տիկին Ըլմազեան, որուն աշխատանքը համերգի պատրաստութեան համար գնահատելի եւ շնորհաւորելի է:

Կարեւոր պարագայ մ'ալ կայ, որուն վրայ կ'արժէ ծանրանալ: Երգչախումբի ղեկավար մը բարոյական գետնի վրայ գոնէ գերագոյն հեղինակութիւնը պէտք է ըլլայ, որուն ցուցմունքներուն պէտք է ենթարկուին բոլորը, երբեմն ալ անշուշտ իրենց բաղձանքներն ու տեսակէտները միացնելով կազմակերպական աշխատանքներու պարագային:

Երգչախումբը Մարսէյլէն յետոյ իր գործունէութիւնը տարածեց նաեւ հարաւային Ֆրանսայի այլ քաղաքներու մէջ ալ: Զանազան առիթներով հանդէս եկաւ օտար հասարակութեան առջեւ, ներկայութեան պաշտօնական անձերու: Խումբը եկաւ նաեւ Փարիզ, մասնակցելու համար ԺԱՖ-ի կողմէ կազմակերպուած փառատօնին, եւ ունեցաւ մեծ յաջողութիւն:

Միայն երաժշտական գետնի վրայ չէ որ պէտք է գնահատել երգչախումբի մը գործունէութիւնը: Ան պատճառ է նաեւ որ խումբ մը երիտասարդներ հաւաքուին հայերէն խօսելու եւ հայերէն երգելու համար, ստեղծելով հայկական մթնոլորտ: Ասիկա ալ ոչ նուազ կարեւոր է քանի կը մտահոգուինք ազգապահպանման կնճռոտ հարցով:

Ուրիշ անգամ գրած ենք Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբին մասին: Այս անգամ ուրախալի պատճառով մըն է որ կրկին կ'անդրադառնանք, որովհետեւ մօտալուտ ծրագրուած համերգը տարբեր երեւոյթ մը կը պարզէ:

Այն է որ երգչախումբը առաջին անգամ է որ պիտի դիմագրաւէ Մարսէյլի Օփերային մեծ նուագախումբին մասնակցութիւնը իր երգերուն, պատասխանատու յայտագրով մը:

Ղեկավարին համար նոր եւ տարբեր առիթ մը հրահրելու համար երգիչները եւ պարտադրելու համար իր ղեկավարի հանգամանքը:

Չենք կրնար վերջացնել սոյն գրութիւնը առանց նշելու նաեւ Մարսէյլի հայ գաղութին դիրքաւորումը այս երեւոյթին առջեւ եւ մեր գոհունակութիւնը յայտնելու:

Իր ծոցէն բխած այս երգչախումբը Մարսէյլի հայ գաղութը կը նկատէ իր իսկ երգչախումբը, հպարտ է անով եւ հոգածու անոր յարատեւման:

Ապացոյց՝ ըստ մեզի եղած հաղորդումներուն, յառաջիկայ համերգի թուականէն շաբաթներ առաջ տոմսերուն մեծ մասին սպառած ըլլալն է:

Յաջողութեան մեր սրտագին մաղթանքները:

Ա. ՊԱՐԹԵՆԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ

ՎԱԼԱՆՍ. - Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Վալանսի «Հիւսիսեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 29-ին տեղի ունեցաւ հայ առաքելական համայնքի ընդհանուր ժողովը, որու ընթացքին Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը պիտի ներկայացնէր երկամեայ իր գործունէութեան նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւնը: Ներկայ էին 168 հոգի: Ժողովին ատենապետ ընտրուեցաւ Պ. Բէշիշեան:

Բացումը կատարելով հոգաբարձութեան ատենապետը՝ Մանուկ Ստեփանեան, շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր ներկաներուն, որոնք նիւթապէս եւ բարոյապէս միշտ զօրավիգ եղած են հոգաբարձութեան՝ իր աշխատանքներուն մէջ, ապա աւետեց նոր եկեղեցիի մը կառուցման լուրը, նշելով որ անհրաժեշտ է կազմել յանձնախումբ մը, որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլար վարել շինութեան վերաբերող նիւթական եւ բարոյական աշխատանքները:

Ապա հոգաբարձութեան ատենադպիրը՝ Ս. Գարաուղլեան, կարդաց տեղեկագիրը, ուր կ'ըսուէր թէ ամէն Կիրակի, Դպրաց դասի երիտասարդ անդամները, ղեկավարութեամբ Հ. Օհաննեանի, ներկայ եղած են եկեղեցի եւ մասնակցած պատարագի երգեցողութեան: Դաւիթեան դպրոցը, 130 աշակերտներով, մեծ յաջողութիւն արձանագրած է շնորհիւ Նարեկ Խաչակեր քհնյ. Վարդանեանի եւ ուսուցչական կազմի՝ երեցկին, տիկին Ս. Տէր-Սարգիսեան եւ տիկին Փիլիպոսեան: Կէսօրէ ետք վեց տիկիններու վստահուած է մանկապարտէզի մը հսկողութիւնը, ուր յաճախած են 4-6 տարեկան քսան մանուկներ:

Գանձապահ Պ. Սիրանեանի նիւթական զեկուցումէն ետք ներկաները գնահատական բանաձեւով մը վարձատրեցին հոգաբարձութիւնը:

Տեղի ունեցաւ նոր «ընտրողական եւ հաշուեքննիչ» մարմնի մը ընտրութիւնը, որ տուաւ հետեւեալ հետեւեալ արդիւնքը՝ Մ. Ստեփանեան, տոքթ. Գոհարեան, Շ. Էքմէքճեան, Լ. Տէր-Սարգիսեան, Գ. Ժամագործեան, Մ. Սէմէրճեան եւ Լ. Միթիլեան: Այս մարմինը պիտի վերակազմէ նոր հոգաբարձութիւն մը՝ երկու տարուան համար:

Լ. ՏԷՐ-ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՊՈՒՏ ՄԸ ԺՊԻՏ

Ցուսահատ Պելժիքացի մը անձնասպանութիւն կը փորձէ ինքզինք կախելով ձգախէժէ պարանէ մը:

Անշուշտ կը մեռնի, բայց ոչ թէ խեղդամահ, այլ գանկի բազմաթիւ ըռկումներէ:

×

Ժընեւի մէջ յուղարկաւորներու թափոր մը կ'անցնի լճի եզերքէն: Երկու Զուիցերիացիներ իրարու կը նային: - Մէկը կը հարցնէ.

- Ո՞վ է թաղուողը:

- Կարծեմ դագաղին մէջ գտնուողն է, կը պատասխանէ երկրորդը:

×

Քորսիքացի տնօրէն մը կը հարցնէ իր քարտուղարուհիին.

- Օրիորդ, ո՞ւր է գրիչս:

- Ձեր ականջին վրայ, պարոն:

- Ինչ որ է, օրիորդ, մի՛ յոգնեցնէք զիս, ո՞ր ականջին վրայ:

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ե.

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԹՈՌԸ

Սակայն, որքան որ ալ իր գործակատարին ֆիզիքական խեղութիւնը յիշելով եւ զանիկա նախատելով կը ջանար մխիթարել ինքզինքը այդ ձախողուածին հանդէպ, իրողութիւնը հետզհետէ կը մեծնար, կ'անհեթեթնար իր մտքին մէջ, յաճախանքի մը համեմատութիւնը առնելով, բուռն մտատանջութեան մը հանգամանքը. «շնորհքով զէնաաթ»ը ըղեղին խորշերուն մէջ կը պտըտէր, կըսկծալի ասղնակումներով, մարմինը պըլլելով ցաւոտ սարսուռներու մէջ: Եթէ բժշկութիւնը միայն շնորհքով «զէնաաթ» մըն էր, եւ չունէր այն վսեմութիւնը, փայլը, փարթամութիւնը զորս տալու էր իր զաւկին, այնքան արժանի անոնց ինչո՞ւ ուրեմն Մերկերեան ատոր մղեր էր իր որդին: Այդ մէկ որակումով, որուն նշանակութիւնը հետզհետէ կը չէզոքանար, կը ճզմուէր իր մտքին մէջ, բժշկութիւնը, իրեն համար, կը դառնար կ'ըլլար ոսկերչութեան, կօշկակարութեան պէս բան մը, որոնք անշուշտ «շնորհքով զէնաաթ»ներ էին: Բայց ինք իր զաւկին համար շնորհքովը չէր որ կ'ուզէր, հապա մեծը, փառաւորը, շըքեղը:

Կը պտըտէր սենեակին մէջ, ձեռնամած, աչուըները գետինը թափառուն, ահեղ կսկիծէ մը զգետնուածի պէս:

- Բժշկութիւն, ոսկերչութիւն, կօշկակարութիւն, ասոնք ամէնքը մէկ բանե՞ր են, կը մրմնջէր, այնքան շփոթած, այլայլած, որ չէր կրնար այս հարցը լուծել:

Յանկարծ, աճապարանքով, դուրս ելաւ սենեակէն, իջաւ սանդուխներէն եւ գետնայարկը, խոհանոցէն ներս մտաւ, ուր պառաւ խոհարարուհին թեւերը սոթտած, կերակուրի պատրաստութեամբ կը զբաղէր:

- Նեկտար, ըսաւ տիկին Մարկոսեան, չնչապատ, քեզի բան մը հարցնեմ, շիտակը պիտի ըսես, հա՞, շիտակը պիտի ըսես...

Պառաւը, որ ծռած էր, շտկեց իր կըմախքը, մէկ ձեռքը դանակ մը, միւսը թացանաւոր շաղախէ մը լպլպցած:

- Շիտակը պիտի ըսե՞ս, պնդեց նորէն հանըմը, տեսնելով պառաւին շփոթած լռութիւնը:

- Կ'ըսեմ, հանըմ:

Հէքիմութիւնը ընտո՞ր բան է:

Խոհարարուհին, որ այսքան միամիտ հարցումի մը անշուշտ չէր սպասեր, կընոջ երեսը նայեցաւ ինչպէս պիտի նայէր խենթի մը:

- Հէքիմութիւնը, հանըմ, պատասխանեց վարանմամբ, հիւանդներուն կը նայի կ'աղէկցունէ...

- Բայց ընտո՞ր բան է, աղէ՞կ արհեստ է:

- Էհ, ի՞նչ ըսեմ հանըմ, մարդ կայ քիֆայտան կը տեսնայ, մարդ կայ քի չի տեսնար... (Եւ յանկարծ իր մէկ հեռաւոր կսկիծը յիշելով) Ֆուլեանէին կլօխը հէքիմները կերան, հանըմ, կխղէլիմ Ֆուլեանէիս... ա՛խ...

Եւ համեմատ թաց ձեռքին կռնակը աչքին մօտեցուց, որուն կոպին վրայ անմիջապէս արցունք մը թառեր էր: Ու ծռեցաւ նորէն իր սանին վրայ, Ֆուլեանէին կսկիծովը համակուած, մոռնալով հանըմը եւ անոր հարցումը, որ աւելի քան երբեք կը կնճռոտէր, մթին ու մեռելական դոյն մը կ'առնէր:

Պառաւ կուրծքէ մը արձակուած կսկիծալի այդ կոծը ու կաթիլ մը արցունքը որ շողացեր էր նուազկոտ բիբի մը վերեւ, այլայլմէ ըրին տիկին Մարկոսեանը որ կը փախչէր անկէ, կարծես հալածուելով ողբերգական աղաղակէն.

- Ֆուլեանէիս կլօխը հէքի՛մները կերան...

Իր սենեակը ելաւ, տժգունած, ճակատը օրհասական քրտինքներով ողողուն: Հիմա ուրիշ մտածում մը, քամնելի, մահացու, կը յաճախէր իր միտքը: Այդ «հէքիմներ»ը եթէ չէին ալ սպաննած, բայց չէին կրցած իր հոգեհատոր ամուսնին կեանքը փրկել: Եւ ո՞վ կը վստահեցունէր թէ այդ մարդիկը չէին նպաստած անոր մահանալուն:

- Ջաւակս տոքթո՛ր, կը մրմնջէր, պատուհանին վարագոյրներուն տակ կծկըւած, իր ահաբեկ աչուըները հորիզոնին յառած, զաւակս տոքթո՛ր, այսինքն մարդասպան, ոճրագործ ... չէ՛, չըլլար ... չեմ ուզեր ... ըլլալիք բան չէ:

(Շար. 67)

Տէր եւ Տիկին Սահակ եւ Մարիամ Տէր-տէրեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ստեփանեան եւ զաւակները (Լոս - Անճըլըս), Արամ Տէր - Ստեփանեան, քոյրը՝ Արաքսի եւ զաւակները (Լոս - Անճըլըս) եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, մօրեղբօր, զարմիկին՝

ԼԵՒՈՆ ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 23-ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Մայիս 27, ժամը 14-ին Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, 6 avenue Pouchkine:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ, նախընտրաբար նուէրներ բարենպատակ ձեռնարկներու։

Օր. Մարկրիտ Տէր - Ազարեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՐԱՔՍԻ ՏԷՐ - ԱԶԱՐԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Հալէպեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 21-ին, 77 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Մայիս 26, ժամը 16ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանթէօ - Փարիզիէնի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Պ. Մարտիրոս Աւետիսեան, Տէր և Տիկին Մանուկ Առաքելեան եւ զաւակները Վարուժան եւ Ակսել, Պ. Ռոպէր Գասպարեանց, Տէր եւ Տիկին Փաթրիս Ճօլօլեան, Տէր եւ Տիկին Ալէն Գասպարեանց, Տէր եւ Տիկին Գոչունեան եւ զաւակները, Տիկին Աւլէթ Գոչունեան եւ զաւակը, Գումրուեանց, Աւետիսեան (Ամերիկա), Տօնպաքեան, Զալկճեան (Պուլկարիա), եւ Ոսկանեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ - մօր, քեռկինին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Յարութիւնեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 19-ին, 77 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Մայիս 26, ժամը 14-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Անիէռի նոր գերեզմանատունը։

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը եւ տնօրէնութիւնը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մայիս 29ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ վարժարանին հանգուցեալ հիմնադիրներուն, բարերարներուն, խնամակալներուն, տնօրէններուն, ուսուցիչներուն եւ սանուհիներուն։

×

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղական խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ Կիրակի, Մայիս 29-ին Մայրերու տօնին առիթով կը կատարուի հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ, բոլոր հանգուցեալ հայ մայրերու հոգիներուն ի հանգիստ։

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Թաղականութեանս կարգադրութեամբ կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ եկեղեցւոյս վերնատան բարերար՝ Վարուժան Պօղաճեանի մօր՝

ԱՂԱՒՆԻ ՊՕՋԱՃԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Քիւրտօղլանեան)

հոգւոյն համար։

Ի գիտութիւն ողբացեալներու յիշատակը յարգողներուն։

×

Պ. Գրիգոր Կուրպէթեան, Նուա Կուրպէթեան եւ տոքթ. Ժաք Կուրպէթեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց աղջկան եւ քրոջ՝

ԱՆԻ ԿՈՒՐՊԷԹԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին, ինչպէս նաեւ իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻՐՈՒՀԻ ԿՈՒՐՊԷԹԵԱՆԻ

մահուան 4-րդ տարելիցին եւ Կուրպէթեան ու Պարտիզպանեան ընտանիքներու համայն ննջեցելոց յիշատակին։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

Այս առթիւ, հետեւեալ նուէրները կ՚ընեն. -

Կապոյտ Խաչի Պանթէօ - Քաշանի մասնաճիւղին 1000 Ֆ., Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան 1000 Ֆ., Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 2000 Ֆ. (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 1000 Ֆ. Յառաջ»ին։

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, Rue Thouin — 75005 Paris
Jeudi 26 Mai à 20h. 45

CONFERENCE

Madame Marianne CERMAKIAN
Professeur de littérature comparée à l'Université de Montpellier.
sur le thème suivant :
«La Passion et la Gloire d'un orphelin arménien de 1915»

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Մարտիկ Տակոււեան իր սիրելի բարեկամին հօր՝ Արմենակ Միքայէլեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, հետեւեալ նուէրները կ՚ընէ. - Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցիին 250, Աղքատախնամին 250, Ռատիօ - Ազգ-ին 250 Ֆ. եւ «Յառաջ»ին 250 Ֆ., (ստանալ «Յառաջ»էն)։

×

Լեւոն Քանարեանի մահուան առթիւ՝ Զապէլ Երանոսեան եւ Զարուհի Պետիկեան, փոխան ծաղկեպսակի 300 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

×

Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Քէօշկէրեան, Արմենակ Միքայէլեանի մահուան առթիւ 100-ական Ֆ. նուիրած են Իսիի եկեղեցւոյ դպրոցին եւ «Յառաջ»ին։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄՈՆՊԷԼԻԱՐ. - Տէր եւ Տիկին Միշէլ Տէր - Եղիայեան 1000 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին իրենց մօր՝ Այրի Տիկին Անոյշ Գասգասեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տէր եւ Տիկին Պօղոս Թորոսեան եւ զաւակները ի յիշատակ իրենց զաւկին եւ եղբօր՝ Բաբգէն Սիւնի Թորոսեանի կը նուիրեն 250-ական Ֆ. «Յառաջ»ի եւ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան։

Le Samedi 28 Mai
à la Maison de la Culture Arménienne de Paris
17, Rue Bleue
Projection du film
"TZORI MIHRO"
à 20 heures précises
suivie d'un buffet campagnard
Participation 50 F.
F.R.A. NOR SEROUND (Paris)

ARMENIE

Միւռոնօրհնէքի առթիւ
բացառիկ ճամբորդութիւններ Էջմիածին

Trois voyages spéciaux
bénédiction de l'Huile sainte
à Etchmiadzine

Accompagné par
VAROUJAN SARKISSIAN
SEPTEMBRE 83
Du 16 au 29, du 17 au 30, du 22 au 30
Départs de Paris, Lyon, Marseille et Nice

nous vous rappellons
les autres dates de voyage en Arménie

Du 02 au 15 Juillet	(Moscou-Erevan)
Du 16 au 29 Juillet	(Moscou-Erevan)
Du 16 au 29 Juillet	**(Moscou-Erevan-Tbilissi-Leningrad)**
Du 30 Juillet au 12 Août	(Moscou-Erevan)
Du 30 Juillet au 12 Août	(Moscou-Erevan-Sotchi)
Du 13 au 26 Août	(Moscou-Erevan)
Du 13 au 26 Août	**(Moscou-Erevan-Tbilissi-Leningrad)**
Du 23 Août au 05 Septembre	(Moscou-Erevan)
Du 03 au 16 Septembre	(Moscou-Erevan)

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon BAGDASSARIAN	Varoujan SARKISSIAN	Jacques CHELELEKIAN
SABERATOURS	SEVAN VOYAGES	WASTEELS
31, rue d'Argenteuil	48, Cours de la Liberté	87, La Canebière
75001 PARIS	69003 LYON	13001 MARSEILLE
Tél. (1) 261 - 51 - 13	Tél. (7) 860 - 13 - 66	Tél. (91) 95 - 90 - 12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

Toute la Grèce et Chypre
avec **AIR GRECE**

VOLS SPECIAUX ALLER - RETOUR

- Paris-Athènes	à partir de	**1450 F.**
- Paris-Héraklion	"	**1600 F.**
- Paris-Larnaca	"	**2250 F.**

PASSEZ VOS VACANCES 1983 A
l'HOTEL CLUB PREVEZA BEACH EN GRECE
Une semaine en Pension Complète (vin compris), depuis : 2890 F.
POUR 15 PERSONNES PAYANTES LA 16ème EST GRATUITE

INSCRIPTIONS - BROCHURES :
LE VOYAGE EN GRECE
06, rue de L'Echelle (angle 248 rue Saint-Honoré), 75001 Paris
Tél. 260. 30. 20

Meubles Ghazarian
4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47
ouvert le dimanche après-midi

visitez
une des plus belles expositions
de France
"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
27
VENDREDI
27 MAI
1983

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.444 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.444

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱԿԱՔԻՒՐՏ ՊԱՅՔԱՐԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ

35 ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ, 28 ՑԿԵԱՆՍ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ, 333 ԱՅԼ ՊԱՏԻԺՆԵՐ

574 քիւրտ ամբաստանեալ կար Տիարպեքիրի զինուորական ատեանին առջեւ, որոնց յանցանքն էր. – «Զինեալ հրոսախումբի կազմութիւն ազգ. հողամասին մէկ մասին անջատումը իրագործելու նպատակով» եւ «ահաբեկչութիւն»: Ասոնց դատավարութիւնը սկսած էր 1981 Ապրիլին եւ 1983, Մայիս 24-ին է միայն, որ վճիռները արուեցան: 35 ամբաստանեալ մահուան դատապարտուեցան, 28 ուրիշներ՝ ցկեանս բանտարկութեան եւ ասոնց մէջ 10 անչափահաս կայ, որոնք «միայն» 24 տարի բանտը պիտի մնան, նկատի առնելով իրենց տարիքը պատահած դէպքերուն ատեն: Մնացեալներէն՝ 333-ը 3-էն 24 տարի զանազան պատիժներու ենթարկուեցան եւ 178 ամբաստանեալ ալ անպարտ արձակուեցաւ:

Հակաքիւրտ պայքարը միայն «պաշտօնապէս» չէ որ կը տարուի եւ «Մոնտ» արձագանգ կ'ըլլար այլ հալածանքներու, քրտական գիւղերու վրայ յարձակումներու, հարցաքննութեանց ատեն կամ բանտերու մէջ մաքրագործումներու, ծեծով կամ չարչարանքով: Ամէն պարագայի մէջ, կը թուի որ Տիարպեքիրի բանտը աշխարհի բանտային բոլոր «աշխարհներուն» ամէնէն ահաւորն է եւ մրցանիշը կը կոտրէ բրտութեանց: Քիւրտերու վիճակը ալ աւելի ողբերգական է, քանի տեղաւորուած են հողամասի մը վրայ, որ քանի մը սահմանագլուխի վրայ է: Իրաքի մէջ, քսան տարի է ապստամբած են եւ 1975-ին զօր. Պարզանիի ուժերուն փլուզումէն ետք, քանի մը հայդուկային խումբեր կը մնան: Իրանի մէջ, կեռիլլան կը վարէ գլխաւորաբար քիւրտ դեմոկրատ կուսակցութիւնը: «Մոնտ»ի ակնարկին եզրակացութիւնն այն է, որ Անգարա վճռած է ֆիզիքապէս մաքրագործել քիւրտ ազգայնականութիւնը:

×

«ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑ ՉԿԱՅ ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑ ՉԿԱՅ»

Անդրադառնալով Տիարպեքիրի այս դատավարութեան եւ 35 մահավճիռներուն, «Լիպերասիոն» ալ, Հինգշաբթի առտու, կը գրէր. - «Թուրքիոյ մէջ, պարզ է, քրտական հարց չկայ, ինչպէս հայկ. հարց չկայ»: Թուրքիոյ մէջ միայն Թուրքեր կան...:

Նոյն օրը, Հինգշաբթի կը հաղորդուէր նաեւ թէ Պոլսոյ զինուորական ատեանն ալ իր մահավճիռ արձակած է ծայրայեղ - ձախ ամբաստանեալներու դէմ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱ, իր կարգին, երեք պարսիկ դիւանագէտ արտաքսեց եւ ըստ Իրանի Իսլամիք Հանրապետութեան լրատուութեան գործակալութեան, այս որոշումը կապ ունի Թեհրանէն արտաքսուած 18 խորհրդային դիւանագէտներուն հետ:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՄԻՇՏ ԴԺԳՈՀ Է ՖՐԱՆՍԱՅԷՆ...

ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ՝ ԿԻՒՆԷՅԻ ՊԱՏՃԱՌՈՎ

Մայիս 23-ի «Հիւրրիյէթ»ն է որ առաջանգ կը հանդիսանայ Արտաքին նախարարին հակաֆրանսական մէկ նոր ելոյթին, Եըլմազ Կիւնէյի «Պատ»ը ժապաւէնին առթիւ. -

«Թուրքիոյ Արտաքին Նախարար Իլթէր Թիւրքմէն, պատասխանելով Եըլմազ Կիւնէյի պատրաստած «Պատը» ժապաւէնին առընչութեամբ իրեն ուղղուած հարցումի մը, ըսած է. «Ֆրանսայի համար տխուր հակասութիւն մըն է թիկունք կանգնիլ Կիւնէյի նման ոճրագործ ու սպանիչի մը»:

«Թիւրքմէն շեշտելով թէ Ֆրանսա ի վիճակի չէ ոչ ոքի դաս տալու մարդկային իրաւունքներու մասին, շարունակած է.

«Յայտնի է թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը երկար ատենէ ի վեր պաշտպան կանգնած է եւ մտադիր չէ Թուրքիոյ վերադարձնելու Եըլմազ Կիւնէյը որ մարդասպանութեան յանցանքով դատապարտուած մըն է: Կիւնէյ, Ֆրանսայի մէջ գլխաւոր միջոցը հանդիսացած է հակաթուրք քարոզչութեան ու քաղաքական գործունէութեան: Ֆրանսայի Մշակոյթի նախարարութիւնը «Պատը» ժապաւէնին պատրաստութեան օժանդակած է նիւթապէս, իսկ հետաքրքրութեան ու ճարտարարուեստի նախարարը արտայայտուելով այս ժապաւէնին մասին, գործածած է Թուրքիան վարկաբեկող ոճ մը: Մինչդեռ ինչպէս կը յայտնէ նոյնինքն Ֆրանսական մամուլը, Կիւնէյ ժապաւէնին պատրաստութեան ընթացքին դերակատար Թուրք տղաքը ծեծած, եւ զանոնք կարենալ յաղնելու համար անմարդկային միջոցներու դիմած է, ինչպէս օրինակ ըսած է անոնց թէ իրենց մայրը մեռած է եւայլն»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ Ա. ԻՍԱՋԱՆԵԱՆԻ

«Գրական Թերթ»ի Մայիս 6-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Երեւանի մէջ մեռած է բանաստեղծ եւ արձակագիր Ալբեր Օգսէնի Իսաջանեան: Ծնած էր 1937-ին՝ Գորիսի շրջանի Հալիձոր գիւղը: 1960-ին աւարտած է (թղթակցութեամբ) Գորիսի շրջանի Քարահունջ գիւղի միջնակարգ դպրոցը: Գրական իր առաջին գործերը լոյս տեսած են «Աւանդարդ» թերթին մէջ: Հեղինակն է երեք գիրքերու՝ «Ծաղկէ կամուրջ» բանաստեղծութիւններու հաւաքածոյ (1965), «Ոչ, հայրիկ, ես մեծ բան եմ կորցրել» վիպակը (1971) եւ «Ծաղիկ իմ հեռաւոր» (1977): Ալբեր Իսաջանեան 16 տարեկանէն զամուած էր անկողնին, սակայն մեծ տոկունութեամբ պայքարած է դժբախտութեան դէմ: Իր երկերը միշտ լաւատես, ալրող, բարախող սրտի թրթռացումներ են, արեւուն եւ կեանքին կառչած:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՅԻՍ 17 - 19)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՐԳԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի պատմութեան պետական թանգարանին մէջ բացուած է «Հայկական գորգեր» ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են վիշապագորգեր ու օձակարպետներ: Հայկական գորգագործութիւնն ու կարպետագործութիւնը կուգան դարերու խորքերէն: Թանգարանին մէջ ցուցադրուած է Արթիկի դամբարաններէն մէկուն մէջ յայտնաբերուած բուրդէ հիւսուածքի պատառիկը (Ն. Ք. առաջին հազարամեակ), որուն վրայ կատարուած զարդանախշերը նկատելի են միջնադարուն հիւսուած գորգերու վրայ: Այն կարպետի պատառիկը, որ յայտնաբերուած է Կարմիր բլուրի Թէյշէբայինի քաղաքի պեղումներէն, հիւսուած է Ն. Ք. 8-րդ դարուն: Կարմիր բլուրէն յայտնաբերուած են նաեւ Իլիկ՝ վրան փաթթուած թել, ներկուած թելի կծիկներ: Յետագայ ժամանակաշրջանի գորգագործութեան եւ կարպետագործութեան մասին կը վկայեն Հայաստանի միջնադարեան մայրաքաղաքներ Դուինի եւ Անիի մէջ յայտնաբերուած գորգերու եւ կարպետներու փոքր նմոյշները:

ԺԳ. - ԺԸ. դարերուն հիւսուած հայկական գորգեր կը գտնուին Եւրոպայի, Միացեալ - Նահանգներու եւ Մերձաւոր - Արեւելքի թանգարաններուն մէջ: Հնագոյն հայկական գորգերէն մէկն է 1202ին Գանձակի շրջանի Բանանց գիւղը հիւսուած եռախորան գորգը, որ օձաձեւ նախշեր ունի եւ արձանագրութիւն: ԺԳ. դարուն Լոռիի մէջ հիւսուած գորգ մը կը գտնուի Պեռլինի թանգարանը: Այդ գորգը կը պատկերացնէ վիշապի եւ արծիւի կռիւը, շուրջը՝ մանր օձաձեւ նախշերու շարան մը: 1680-ին Վասպուրական հիւսուած «Գոհար» գորգը կը գտնուի Լոնտոնի թանգարանը: Այդ գորգերու զարդանախշերը օգտագործուած են ԺԸ. - Ի. դարերուն հիւսուած գորգերու եւ կարպետներու վրայ, որոնց նմոյշները ներկայացուած են ցուցահանդէսին:

Գորգագործութեան ու կարպետագործութեան զարդերու մոթիֆները կառուցուածքով բարդ են ու բազմազան: Անոնք կ'արտայայտեն ապրելակերպի, աշխատանքի մոթիֆներ, գիտա - երեւակայական գազաններու, մորմի, կարիճի, օձի, կրիայի ոճաւորուած պատկերներ: Ցուցադրուած ամէնէն հին վիշապագորգը հիւսուած է Վասպուրական՝ ԺԸ. դարուն: Անոր խորքը կարմիր է, վիշապները ներկայացուած են մեծ պատկերներով: Գորիսի շրջանի Խնձորեսկ գիւղին մէջ հիւսուած վիշապագորգերը ունին այլ զարդանախշեր եւ զարդանկարային բնորոշ կառուցուածք: Նոյեմբերեան, Արցախ եւ Եղէգնաձոր հիւսուած վիշապագորգերը ունին որոշ ընդհանրութիւն մը, բայց զարդանկարային յատուկ կառուցուածք:

Օձակարպետներէն մէկ մասի զարդանախշերուն մէջ օձը, վիշապը պատկերացուած են առանձին, այս պարագային օձը բարեացակամ է: Օձ - վիշապը հայկական հեթանոսական հաւատալիքներու մէջ թէ՛ բարի է, թէ՛ չար: Օձակարպետները հիւսուած են Վան, Արաբկիր, Հադրութ: Գորգերու, կարպետներու, գորգահիւս եւ կարպետահիւս ատոնին այլ առարկաներու համար անհրաժեշտ թելը կը մանէին իլիկով կամ ճախարակով, ապա կը ներկէին բուսական եւ կենդանական ներկերով:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՀԱՅԿ. ՄԻՆԻ - ՄՈՒՆՏԻԱԼԻ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

ԼԻՈՆ - ՏԷՍԻՆԻ ԽՈՒՄԲԸ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

×

Մայիս 22-23ին, Ալֆորվիլի քաղաքապետարանի մարզադաշտին վրայ տեղի ունեցան ոտնագնդակի մրցումներ, մասնակցութեամբ հայկական ութ խումբերու՝ Վիէնէն, Լիոնէն, Վալանսէն, Մարսէյլէն, Իսիէն, Փարիզէն, Պէյրութէն եւ կազմակերպիչ շրջանէն՝ Ալֆորվիլէն: Խումբերը բաժնուած էին երկու խմբակներու. Ա. խմբակ՝ Լիոն-Տէսին, Իսի, Մարսէյլի Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւ, Պէյրութի Հ.Մ.Ը.Մ., Բ. խմբակ՝ Վիէն, Վալանս, Հ.Մ.Ը.Մ. - Ֆրանս եւ Ալֆորվիլ:

Ստորեւ՝ արդիւնքները. -

Կիրակի, Մայիս 22-ի խաղեր՝

Ա. ԽՄԲԱԿ

Ալֆորվիլ - Վիէն 1 - 1, Վալանս - Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանս 1 - 0, Վալանս - Ալֆորվիլ 2 - 1, Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանս - Վիէն 2 - 1, Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս - Ալֆորվիլ 1 - 0, Վալանս - Վիէն 5 - 1:

ԴԱՍԱԻՈՐՈՒՄ՝

Ա. Վալանս 3 յաղթանակ, 8 կոլ նշանակած, 2 կոլ ստացած, 6 կէտ:

Բ. Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանս 2 յաղթանակ, 1 պարտութիւն, 3 կոլ նշանակած, 2 կոլ ստացած, 4 կէտ:

Գ. Ալֆորվիլ 1 հաւասարութիւն, 2 պարտութիւն, 2 կոլ նշանակած, 4 կոլ ստացած, 1 կէտ:

Դ. Վիէն 1 հաւասարութիւն, 2 պարտութիւն, 3 կոլ նշանակած, 8 կոլ ստացած, 1 կէտ:

Բ. ԽՄԲԱԿ

Լիոն - Հ. Մ. Ը. Մ. Պէյրութ 3 - 0, Իսի - Մարսէյլ 2 - 0, Լիոն - Իսի 2 - 0, Հ. Մ. Ը. Մ. Պէյրութ - Մարսէյլ 1 - 0, Լիոն - Մարսէյլ 2 - 2, Հ. Մ. Ը. Մ. Պէյրութ - Իսի 2 - 1 :

ԴԱՍԱԻՈՐՈՒՄ՝

Ա. Լիոն - Տէսին 2 յաղթանակ, 1 հաւասարութիւն, 7 կոլ նշանակած, 2 կոլ ստացած, 5 կէտ:

Բ. Հ. Մ. Ը. Մ. - Պէյրութ, 2 յաղթանակ, 1 պարտութիւն, 3 կոլ նշանակած, 4 կոլ ստացած, 4 կէտ:

Գ. Իսի, 1 յաղթանակ, 2 պարտութիւն, 3 կոլ նշանակած, 4 կոլ ստացած, 2 կէտ :

Դ. Մարսէյլ, 1 հաւասարութիւն, 2 պարտութիւն, 2 կոլ նշանակած, 5 կոլ ստացած, 1 կէտ:

Երկուշաբթի, Մայիս 23-ի խաղեր՝

7-րդ - 8-րդ տեղերու համար՝ Մարսէյլ - Վիէն 4 - 4, ապա՝ հինգ հարուածներու արդիւնք՝ Մարսէյլ 4, Վիէն 1 :

5-րդ - 6-րդ տեղերու համար՝ Իսի - Ալֆորվիլ 2 - 1 :

3-րդ - 4-րդ տեղերու համար՝ Հ. Մ. Ը. Մ. - Պէյրութ - Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանս 1 - 0 :

Աւարտականը՝ Լիոն - Տէսին - Վալանս 1 - 0 :

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴԱՍԱԻՈՐՈՒՄ՝

ԼԻՈՆ - ՏԷՍԻՆ, Վալանս, Հ. Մ. Ը. Մ. - Պէյրութ, Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանս, Իսի, Ալֆորվիլ, Մարսէյլ, Վիէն:

ՊԱՔԱԼՕՐԷԱ 1983

Նափոլէոնեան Կայսրութեան օրով հաստատուած, 1808-ին, պաքալօրէան առասպելական վկայական մըն է որ կախարդեց սերունդներ ամբողջ։ Դարաւոր հիմնարկ մը որ տոկաց քաղաքական, ընկերային եւ մշակութային բոլոր յեղաշրջումներուն։ Պաքալօրէան խորհրդանշական մեծ ուժ մը ունի։ Զօրումի չափանիշ, կուտայ պսակաւորներուն որոշ մենաշնորհ մը, կարգ մը։ Պաքալօրէային հետ կապուած է ընդհանուր զարգացումի լուսապսակը։

Բայց կարելի է՞ դեռ խօսիլ պաքալօրէայի մասին նոյն նկատումներով։

Ենթակայ տեւական բանավէճներու, տարիներու ընթացքին պաքալօրէան կրեց բազմաթիւ փոփոխութիւններ, կարեւոր ու հիմնական բարենորոգումներ, որոնք այժմէականացման կամ օրուան ընկերային եւ տնտեսական պատշաճեցման պատրուակով, փոխանակ վերարժեւորելու իր պատկերը, տժգունեցին իր հմայքը, նուազեցուցին իր արժէքը։

Երէկ, պաքալօրէան ինքնին նպատակակէտ մըն էր, փայլուն ապագայի մը խոստումը, անհատականութեան մը արտայայտութիւնը։ Այսօր, միջոց մը միայն։ Լաւագոյն պայմաններուն մէջ բ ա ն ա լ ի մը արհեստագիտական կեանքին կամ անցագիր մը դէպի բարձրագոյն ուսումները։ Բայց նաեւ շատ անգամ պարզ վկայագիր մը, որ ոչ մէկ կարելիութիւն կ՚ընծայէ անմիջականօրէն տեղ գրաւելու աշխատանքի շուկային վրայ։ Ու այսպէս մրցանակաւորներէն շատ-շատեր կ՚երթան աւելցնել անգործներու բանակը։

Շուրջ չորս հարիւր հազար թեկնածու, Ֆրանսայի զանազան Ակադեմիներուն մէջ, կը ներկայանան, այս տարի պաքալօրէային։ Երկու տեսակ պաքալօրէա գոյութիւն ունի՝ դասական եւ թէքնիք, իւրաքանչիւրը տարբեր տարբեր ճիւղերով։ Վիճակագրութեանց համաձայն Պաք. Տէն (Բժշկական եւ յարակից ճիւղեր) է որ կը հաշուէ արձանագրուածներու առաւելագոյն թիւը։ Պաքալօրէային սեռին ընտրութիւնը, երեք տարիէ ի վեր, կ՚ըլլայ առաջին դասարանի մակարդակին։

Այսօրուան պաքալօրէան պէտք է առնուազն վերաքննութեան ենթարկուի, սպասելով հիմնական վերատեսութեան մը, մէկ հրամայական ունենալով՝ վկայականին վերարժեւորումը։ Գայթակղեցուցիչ խաբէութիւն մըն է շարունակել պարգեւել երիտասարդ սերունդներուն արժեզրկուած վկայագիր մը։ Առաջին զոհերը կ՚ըլլան տնտեսական եւ մշակութային աննպաստ միջավայրերէն եկող երախաները։ Եւ անոնք են որ առաջին հերթին կարիքը ունին լուրջ վկայականներու, որոնք կ՚երաշխաւորեն լաւ մակարդակ եւ ամուր կազմաւորում մը։

Այս ուղղութեամբ ընկերվարական կառավարութիւն մը, յանուն հաւասարութեան, հրամայական պարտականութիւններ ունի։

Այսուհանդերձ, երիտասարդները որ կը պատրաստուին քննելու եւ որոնց մտքերուն մէջ յոռետեսութիւնը, ապագայի նկատմամբ, բոյն չինած է, թող փարատեն իրենց մտավախութիւնները։ Ի վերջոյ, պաքալօրէան կեանքի մը հանգրուանն է եւ ոչ ամբողջ կեանք մը։ Բանաստեղծ Ալֆոնս տը Լամարթին, գրագէտ Ժան Ժիոնօ՝ անդամ Կոնքուռ Ակադեմիին, գրագէտ Մաք Օրլան՝ նոյնպէս անդամ Կոնքուռ Ակադեմիին եւ բազմաթիւ յայտնի մտաւորականներ, ինչպէս՝ Ժան-Անրի Ֆապր նշանաւոր միջատաբանը պաքալօրէա չունէին։

Ուստի, ոչ մէկ բան կորսուած է։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԹՈՐՈՍ ՌՈՍԼԻՆ

Մէն Թ՚Անթուանի հոգեւոր հովիւը՝ Վաչէ Ծ. Վրդ. Իգնատիոսեան, 1977-էն ի վեր, հետեւողական բծախնդրութեամբ կը պեղէ Աստուածաշունչը, կը թերթատէ պատմութեան, կրօնագիտութեան, բանասիրութեան եւ իր միտքը չարչրկող նիւթերուն վերաբերող մասնագիտական գրականութեան էջերը, երեւան հանելու եւ զանոնք հրատարակութեանց ճամբով՝ ընդհանրապէս հայ ընթերցողին եւ մասնաւորաբար իր հօտին մատչելի դարձնելու նպատակով։ Այսպէս, 1977-ին լոյս կ՚ընծայէր «Աստուածամայրը», որ կ՚արժանանար երկրորդ տպագրութեան. տարի մը ետք լոյս կը տեսնէր «Բարեխօսութիւն Սրբոց» գործը, որուն կը յաջորդէին «Քրիստոս՝ մեր Ս. պատարագը» (1980) եւ «Տէրունական աղօթքը՝ Քրիստոսի չարչարանաց մէջ» (1981)։

Մեր սեղանին վրայ է արդէն հեղինակին հինգերորդ աշխատութիւնը՝ «Հայկական մանրանկարչութիւն եւ Թորոս Ռոսլին», լոյս տեսած Վենետիկի Մխիթարեան Հայրերու տպարանէն (72 էջ)։

Վաչէ Ծ. Վրդ. ներածական բաժինով մը անդրադառնալէ ետք մանրանկարչական արուեստի ծագման, յօրինուածքին ու ոճին, իր աշխատութիւնը կը բաժնէ երկու գլխաւոր մասերու։

Առաջին մասին մէջ հայ եւ օտար աղբիւրներու օգտագործումով, կը խօսի հայկական մանրանկարչութեան ծագումին մասին, փորձելով արմատները տանիլ մինչեւ Ե. դար։ Ապա յիշեալ արուեստին կրած ազդեցութիւններուն անդրադառնալով վեր կ՚առնէ հայկական ոճին ինքնուրոյնութիւնը, Թ. դարէն սկսեալ անոր զարգացումը եւ բնիկ նկարագիրը։

Ընդհանուր ակնարկ մը նետելէ ետք հայկական մանրանկարչութեան զանազան կեդրոններու, մանրանկարիչներու, ծաղկողներու վրայ, հեղինակը առանձին գլուխներով կ՚անդրադառնայ յիշեալ արուեստի զարգացման երեք գլխաւոր դարաշրջաններու։ Առաջինը կ՚ընդգրկէ Մեծ Հայքի մանրանկարչութիւնը Թ.-ԺԱ. դարերուն, Բագրատունեաց եւ Արծրունեաց թագաւորութեան օրով. երկրորդը կ՚ընդգրկէ ԺԲ.-ԺԴ. դարերու ժամանակաշրջանը՝ երկու ճիւղաւորումներով – Մեծ Հայքի եւ Կիլիկեան մանրանկարչութեան, իսկ երրորդը՝ ԺԵ.-ԺԹ. դարեր։ Առանձին գլուխի մը տակ հեղինակը կը խօսի գրչութեան, զարդանկարչութեան, մոթիֆներու, գոյներու գործածութեան, ձեռագիրներու յիշատակարաններուն եւ այս վերջիններուն նշանակութեան մասին։

Երկրորդ մասին մէջ յատուկ բաժին մը տրամադրուած է Կիլիկեան հայկական մանրանկարչութեան դպրոցին, որ իր հոյակապ գործերով գագաթնակէտին հասցուցած է հայկական մանրանկարչութիւնը։ Այս բաժնին մէջ կը խօսուի Կիլիկեան ոճին յատկանիշներուն՝ գոյներուն, կենդանական տարրի գոյութեան, զարդանկարներուն, ինչպէս նաեւ օտար ազդեցութիւններուն մասին։

Առանձին գլուխի մը տակ հեղինակը կը խօսի ԺԳ. դարու մանրանկարիչ Թորոս Ռոսլինի կեանքին ու գործին մասին, անդրադառնալով անոր տեղին ու դերին հայկական մանրանկարչութեան արուեստի զարգացման մէջ, նշելով որ «Առհասարակ Թորոս Ռոսլինի մեզի հասած գործերը Կիլիկեան մանրանկարչական դպրոցի ամենափայլուն եւ մեծարժէք արտադրութիւններն են։ Ասոնցմով ան ոչ միայն բարձր պահած է հայ նկարչութեան եւ մանրանկարչական շարժման իրապաշտ սկզբունքները, այլեւ աւելի եւս խորացուցած է իր ժամանակի գեղեցկագիտական հասկացողութիւնը եւ հանդիսացած է իր դարաշրջանի նկարչական արուեստի առաջնորդն ու ղեկավարը»։

Վաչէ Ծ. Վրդ. Իգնատիոսեանի գրքոյկը օգտակար ձեռնարկ մըն է բոլոր անոնց համար, որոնք կը հետաքրքրուին հայկական մանրանկարչութեան արուեստի պատմութեամբ, մանրանկարիչներով եւ մանրանկարչական գործերով ու դպրոցներով։ Ընթերցողը հոն կը գտնէ իր հետաքրքրութիւնները գոհացնող համառօտ եւ մատչելի տեղեկութիւններ եւ ծանօթութիւններ։

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ԴԱՍԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՄԵՐՁԵՑՈՒՄ

Անշուշտ գիտենք թէ սոնտաժ մը չի կրնար կատարեալ կերպով պատկերացնել, հանրային հարցերու կամ մտայնութիւններու չափանիշը, եւ թէ հարցումներու եւ պատասխաններու վերլուծումը կը մնայ յարաբերական, այսուհանդերձ, կարելի է գաղափար մը կազմել եւ եզրակացութիւն մը հանել առանց շատ մեծ փոփոխութեան։ Արդ, ըստ վերջերս հրապարակուած սոնտաժի մը, ֆրանսացի քաղաքացիներու գաղափարական մտայնութեան մասին կանխակալ կարծիքներ, ինչպէս նաեւ քլիշէ դարձած տեսակէտներ, վերաքննութեան կը կարօտին

Այսօր, հակառակ երկու գլխաւոր հոսանքներու լարուածութեան որ, ընտրութիւններու ժամանակ յաճախ սուր պայքարի հանգամանք կը ստանայ, համազգային հիմնական արժանիք ներկայացնող գաղափարներու եւ հարցերու շուրջ՝ զգալի համախոհութիւն մը կը զարգանայ հետզհետէ քաղաքական ըմբռնումով հակամարտ, այս երկու հոսանքներու մեծամասնութեան միջեւ։ Մտայնութիւններու փոփոխութիւնը, եւ հետեւաբար շատ մը դասակարգային յատկանշական հարցերու հանդէպ համամտութիւնը, յստակ կերպով ակներեւ կը դառնայ, վերջին տասնամեակի ընթացքին։ Ինչ որ երէկ կը զատորոշէր եւ կը թշնամացնէր, այսօր, տարօրինակ կերպով կը միացնէ զանոնք։ Արդարեւ, եթէ սոյն գաղափարական մերձեցումը ամբողջովին չի միաձուլեր, գոնէ կը մեղմէ թշնամական հակառակութեան կուտակումը, որ սերունդէ սերունդ կը փոխանցուէր երկու ընդդիմադիր հոսանքներու միջեւ։

Անշուշտ, այս փոփոխութեան հիմնական ազդակը, նոր սերունդի արդի մտայնութեան պէտք է վերագրել։ Դասակարգային շաղախում մը գոյացած է Բ. Աշխարհամարտէն ասդին, փոքր քաղքենի եւ աշխատաւոր դասակարգին միջեւ։ Պալենական մաշած տեսակէտներ, կրօնաբարոյական մաշած ըմբռնումներ, կորսնցուցած են իրենց դասակարգային յատկանշական յատկութիւնը։ Նոր-ազատական, մարդկային իրաւունքներու եւ հաւասարութեան գաղափարներ մուտք գործած են քաղքենի յառաջադէմ դասակարգէն ներս. մինչ արդի ընկերվարութիւնը կորսնցուցած է իր դասակարգային պայքարի ուժականութիւնը, եւ յեղաշրջումի պահանջը. որոշ չափով նոյն բանը կարելի է ըսել համայնավար հոսանքին համար։ Ինչ որ այս սոնտաժը շահեկան կը դարձնէ, այն է թէ այս հարցումները բառ-առ-բառ կրկնութիւնն են տասը տարի առաջ ուղղուած հարցումներուն, եւ պարզ բաղդատութիւն մը կը բաւէ հաստատելու համար վերոյիշ-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ

- 13 -

Ժպիտը, անուշիկ, ազնիւ ժպիտը բըպեղանի է դրանց դէմ։ Այդ ժպիտը միշտ տեսել էի նրա դէմքին։ Հիմա ժպիտին փոխարինել էր մի լրջութիւն, չափահաս կին դարձած լինելու լրջութիւնը։

Մեր ընտանիքում երբեք չերեւաց մեր մտաւոր ու աշխատանքային մակարդակների տարբերութիւնից առաջացող ջղայնացուցիչ նստուածքը։

Նա ինձ հետ է իմ զրոյցներում, թատրոնում, օպերայում, երկրի մշակութային խոշոր հանդիսաւորութիւններին, իմ հետաքրքրութիւնների ոչ միայն մասնակիցն է, այլեւ մրցակիցը։ Համակարծիք է առանց նոյնանալու։ Տարակարծիք է առանց վիճաբանելու։ Ներդաշնակութեան համա՞ր։ Յանուն ընտանեկան անդորրի՞։ Գերզբաղուածութիւնի՞ց։ Շատ է կարդում։ Գուցէ այս բոլորի մասին չմտածէի, եթէ նրա մէջ չտեսնէի այն, որ այս պահին, երբ հիւանդ եմ, նա այնպէս չձեւացնէր, թէ ոչինչ չի պատահել։

Ես պարզապէս հիւանդ եմ։

Միակ տարբերութիւնը իմ ընտանիքում, որ ես նկատում եմ, իմ որդու վերաբերմունքն է։ Նա արդէն սկսել է մեծավարի շարժուիլ եւ երբեմն, աննրբանկատօրէն, ցոյց է տալիս, որ պատրաստ է ինձ փոխարինելու որպէս տղամարդ, եթէ Աստուած մի արասցէ, ինձ հետ մի բան պատահի։ Ես նկատում եմ Սոնայի գաղտագողի ժպիտները՝ նետուած որդուս շարժուձեւերի վրայ, նրա տանտիկնօրէն վաղահաս խօսելաձեւի, խորհրդատուական մտքերի, տան մէջ իր պահանջները ներկայացնելու, իր պարտաւորութիւնները գիտակցելու ն ո ր ձեւի վրայ։

- 14 -

Մութը կարծացել է ափերիս տակ, եւ շոյում եմ մութը, ինչպէս շոյում եմ իմ դստեր փափուկ վարսերը։ Ափերիս միջով մո՞ւթն է սահում, թէ՞ ափերս են սահում փափկութեան վրայով։

Ինձ անքնութիւն են պատճառել Գրիգորը, որ մէկ աչքի ներքնաթարթիչներից ներքեւ ոսպնաչափ խալ ունի, թխադէմ ու թխահեր Գառնիկը, որ երկրիս ժայռերի ամրութիւնն ու խանձն ունի մտքի, սրտի ու խօսքի մէջ եւ գիտէ, որ մեր բոլոր դաւաճների բնութեան մէջ կայ հրաշք ու գիտէ այդ բնութիւնը տեսնել, լսել իբրեւ երաժշտութիւն ու կանանց նայել կնամեծարի պէս...

Եւ Լեւոնը, բարեկիրթ, բայց յանկարծ բորբոքուող, նոյնպիսի յանկարծակիութեամբ լռող, սրամիտ, միշտ երկու ակնոց օգտագործող ... Եւ Ժորան, նա, ով պատրաստ է միջավայրի ամէն մի սրամտութիւնը գրի առնել մտքում եւ մէկ ամիս անց քեզ մատուցել ինքնուրոյն մշակումով, որպէս բեմական խօսք ... Եւ Միքայէլը, որ պատրաստ է անել ամէն ինչ, միայն թէ գնահատես խօսքով ու մոռանաս, ու ինքն էլ կը մոռանայ, քեզ, եթէ քեզ յիշեցնող որեւէ առիթ չկայ։

Իմ ընկերներն են։

Եթէ Դաւթարեանին հայհոյել եմ ուզում, ապա սրանց՝ օրհնել։ Այնքան ուրախ է Սոնան, որ եկան նրանք առաջուայ պէս, առաջուայ տրամադրութեամբ, իբր ոչինչ չի կատարուել, իբր ես վերադարձել եմ հերթական արձակուրդից կամ արտասահմանեան որեւէ ուղեւորութիւնից։

Նրանց խօսքերի մէջ մշակոյթի, արուեստի ու կառուցման պատկերն եմ տեսել, հեղինանքը՝ տապալուած, սայթաքող մարդկանց անճարակութեան վրայ, հոգսը՝ որ բոլորինն է...

Նրանք ինձ մասնակից դարձրին իրենց «ճայնաւոր» զրոյցին, որովհետեւ մէկն այս կողմից, միւսն այն կողմից ասացին այն, ինչ ես էի ասելու, եթէ ձայն ունենայի եւ երբ կանխում էի, չգիտեմ ինչպէս եւ ինչու, ինձ թւում էր, որ ես եմ խօսել, ես եմ ասել այդ միտքը։

Շոյում եմ մութը ու ափերիս մէջ շոյանքը մնում է տաքութեան պէս։

Ես հարուստ եմ, չէ՞, եթէ կան Գառնիկը, Գրիգորը, Ժորան, Լեւոնը, Միքայէլը։ Տեղաշարժում եմ այս անունների հերթականութիւնը, եւ նժարը ամբողջութիւն է։ Ինչ հոյակապ է, թաւշեայ մո՛ւթ, որ չեմ կարողանում որոշել, թէ նրանցից ո՞ւմ եմ աւելի շատ համակրում եւ ո՞վ է նրանցից աւելի շատ համակրում ինձ։

(Շար. 17)

նալ փոփոխութիւնն եւ երկու հակամարտ հոսանքներու մերձեցումը: Մէկ կամ միւս հատուածին համար անընդունելի, կամ հիմնական կարեւորութիւն ներկայացնող գաղափարներու յեղաշրջումը կասկած չի վերցներ, պարզ խօսքով, ինչ որ աջը շնորհած է ձախին, ձախը պարտ որ աջին աւանդած է. Տարեցները կը յիշեն անցեալ այն կատաղի պայքարը զոր աջեր մղեցին, երեսունական թուականներու, պարտադիր ընկերային ապահովութեան, վճարուած արձակուրդի կամ հանգստեան թոշակի օրէնքներուն դէմ: Փոխադարձաբար, միջազգայնական, հակա-ազգայնամոլ գաղափարները որ ողողեցին Եւրոպան Ա. Աշխարհամարտի վաղորդայնին, զգալի կերպով կը նահանջէին, մասնաւորաբար ձախ հոսանքին մէջ: Այս իսկ պատճառով մտայնութիւններու մերձեցում մը կը կատարուի չարունակական կերպով. այսօր Ազգ. Պետութիւն եւ ինչ որ կը խորհրդանշեն դանոնք, դրօշակ, Մարսէյեզ, Յուլիս 14ի Ազգ. տօն կը տոկան ու կը յառաջդիմեն եւ հետզհետէ աւելի կը մօտեցնեն ժողովուրդին այլազան խաւերը: Ազգայնական գաղափարները զգալի վերածնունդ կ՚արձանագրեն հակառակ միացեալ Եւրոպայի մը ջատագովութեան: Այսօր քաղաքացիներու 70 տոկոսին համար, հիմնական կարեւորութիւն ունին այդ խորհրդանիշերը, մինչդեռ միջազգայնական գաղափարները կը շարունակեն նահանջել: Սակայն, այս պահպանողական ազգայնական գաղափարներու զարգացումը, իր բացասական կողմերն ալ ունի Ազգ. Պետութեան համար. նոյն այս գաղափարներն են որ ծնունդ կուտան փոքրամասնութիւններու քաղաքական զարթօնքին եւ ազգային միասնականութիւնը ժխտող անջատողական շարժումներու: Տարօրինակ, կերպով բնականաբար ազգայնական գաղափարներու ջատագով մեծամասնութիւնն է որ մտահոգիչ կը գտնէ այս պարագան: Ինչ կը վերաբերի ընկերային հարցերուն, այսօր Ֆրանսացիները, աջ կամ ձախ, վճռական կերպով կը պաշտպանեն ստացուած իրաւունքներու պահպանումը, կարեւորութեան կարգով, 97 տոկոս էս-էս-ին համար, 96 տոկոս աշխատավայրի եւ հաստատութեան ազատութեան համար, 95 տոկոս քուէի իրաւունքին համար, 95 տոկոս դպրոցներու ազատ ընտրութեան համար, 90 տոկոս մամուլի ազատութեան համար, մինչդեռ սէնտիքաներու եւ կուսակցութիւններու կողմնակիցներուն առկար, 70 եւ 63 է միայն, իսկ ընկերվարական վարչակարգի քուէարկած վերջին օրինագիծերը, ինչպէս հարստութեան տուրք աշխատաւորական «Օռու օրէնք», արձակուրդի հինգերորդ շաբաթ հանգստեան տարիքի բարեփոխում, անժխտելի իրաւունքներու կարգը կ՚անցնին այլեւս, մինչ ազգայնացումները նուազ կողմնակիցներ ունին, իսկ քաղաքացիներու 56 տոկոսը կը մերժէ մահապատիժի ջնջումը:

Ներկայիս, քաղաքացին աւելի հասունցած կը թուի ներքին հատուածական անհամաձայնութիւններու հանդէպ. դասակարգային անհաւասարութիւններու բաբլատում, հատուածական ծայրայեղ պայքարներու մերժում, եւ խաղաղ համակեցութեան փափաքը շարունակական կերպով կը յառաջդիմեն: Այսօր, պետական խստապահանջ վարչակարգի համամիտներու թիւը չնչին կարելի է որակել, իսկ աջ կամ ձախ ծայրայեղ հատուածները, անկարեւոր փոքրամասնութիւն մըն են, եթէ նկատի ունենանք ութսունական թուականներու շրջանը:

Փոփոխութիւնը զգալի է, բայց, պատմութիւնը մեզ կը զգուշացնէ, որովհետեւ յանկարծական յեղաշրջում մը միշտ սպառնական կը մնայ ...:

Գ. Տ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊՐԱՀՄՍԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 150-ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Երեւանի Ալեքսանդր Մեասնիկեան գրադարանին մէջ բացուած է Պրահմսի ծննդեան 150-ամեակին նուիրուած ցուցահանդէս մը, ուր ներկայացուած են գերմանացի երաժիշտին կեանքին ու գործունէութեան մասին գրուած բազմաթիւ գիրքեր, Երեւան, Խորհ. Միութեան այլ քաղաքներու մէջ եւ արտասահման հրատարակուած ձայնագրութիւններ, սալեր եւ այլ նիւթեր: Եոհաննէս Պրահմս գրած է 4 համանուագ, 200-է աւելի երգեր, շուրջ 100 ժողովրդական երգերու մշակումներ, խմբերգներ, դաշնակի քոնչերթօներ, սոնաթներ եւ այլն: Հայաստանի ձայնասփիւռը եւ հեռատեսիլը հաղորդումներ նուիրած են երաժիշտին:

×

ԱԿԱԴ. ԷԶՐԱՍ ՀԱՍՐԱԹԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Խորհ. Միութեան Ակադեմիայի թղթակից-անդամ եւ Հայաստանի Ակադեմիայի անդամ Էզրաս Հասրաթեանի յիշատակը յաւերժացնելու նպատակով, Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդը Երեւանի քաղաքապետարանին յանձնարարած է մայրաքաղաքի փողոցներէն մէկը կոչել ակադեմականին անունով: Միւս կողմէ Երեւանի Համալսարանի բնախօսութեան ամպիոնի շէնքին մէջ կը դրուի յուշատախտակ մը. կենսաբանութեան լսարանի ուսանողներու համար հաստատուած է գիտնականին անունով կրթաթոշակ մը: Խորհ. Միութեան Թղթատարի Նախարարութիւնը հայ գիտնականի ծննդեան 80-ամեակին առթիւ հրապարակ հանած է թղթատարական պահարան մը, որուն վրայ ռուսերէն եւ հայերէն գրուած է. «Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի ակադեմիկոս Է. Հ. Հասրաթեան 1903 - 1981 թթ.»:

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Արարատեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 1-ին, տեղի ունեցած է մեծարանքի ցերեկոյթ մը, նուիրուած՝ Լիբանահայ գաղութի բարերարներէն ճարտ. Կարպիս Հարպոյեանի: Ներկայ եղած են Հայ կաթողիկէ Կաթողիկոս-Պատրիարք Յովհաննէս Պետրոս ԺԸ., Անդրէաս Եպիսկոպոս Պետօզլեան, պետական հայ երեսփոխաններ, ազգային, կրթական եւ այլ մարմիններու եւ հաստատութիւններու ներկայացուցիչներ: Հանդիսութիւնը կազմակերպուած է Յովհաննէս Պօղոս Բ. Պապին կողմէ Կարպիս Հարպոյեանի շնորհուած Ս. Սեղբեստրոսի շքանշանի տուչութեան առիթով: Խօսք առած է Անդրէաս Եպիսկ. (ֆրանսերէն եւ հայերէն) եւ դրուատելէ ետք Կարպիս Հարպոյեանի բարեմասնութիւնները, յայտնած է, թէ բարերարը խոստացած է վարժարան մը կառուցանել: Յովհաննէս Պետրոս ԺԸ. Կաթողիկոս-Պատրիարքը իր խօսքին մէջ շեշտած է, թէ ճարտ. Կ. Հարպոյեան «կուտայ ո՛չ միայն իր ունեցածը, այլեւ իր անձը, իր ամբողջ ժամանակը՝ գործօն մասնակցութիւն բերելով մէկէ աւելի մարմիններու»: Շքանշանի տուչութենէն ետք շնորհակալութեան խօսքեր արտասանած է մեծարեալը: Հուսկ՝ տեղի ունեցած է հիւրասիրութիւն մը:

×

ԿԷՏԻԿՓԱՇԱՅԻ (Կ. Պոլիս) մէջ, Մայիս 8-ին, նշուած է «Զուարթնոց» երգչախումբի ղեկավար Միհրան Կիլլեանի քառասնամեայ ծառայութիւնը: Ս. Յովհաննէս եկեղեցւոյ մէջ պատարագած եւ քարոզած է Շահան Եպիսկ. Սվաճեան: Ապա, յարակից սրահին մէջ՝ սիրոյ սեղաններու շուրջ հաւաքուած են երգչախումբի անդամներ, համակիրներ, համայնական ներկայացուցիչներ: Ներկայ եղած է Շնորհք Պատրիարք: Սեղանը վարած է Յակոբ Սվասլեան: Խօսք առած են զանազան դէմքեր. գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, մասնակցութեամբ «Զուարթնոց» երգչախումբին, արտասանող Սիլվա Կոմիկեանի, Հիլտա Աճըլլաճի, երգչուհի Ժպիտ Սըվասլեանի:

×

ՊՈՍԹԸՆԻ «Պայքար» շաբաթաթերթի խմբագիր Գրիգոր Քէօսէեանի ի պատիւ գինեձօն մը տեղի ունեցած է Մայիս 8-ին, «Պայքար» հաստատութեան սրահը, կազմակերպութեամբ Թէքէեան Մշակ. Միութեան: Ձեռնարկը տեղի ունեցած է Գրիգոր Քէօսէեանի՝ «Գաւզուի մողական աշխարհը» գիրքին հրատարակութեան առթիւ: Բացումը կատարած է Միութեան ատենապետը՝ Նորայր Խըլըրեան: Յայտագիրը վարած է տոքթ. Գրիգոր Մաղոսեան: Խօսք առած են Յակոբ Կարապենց, Ժիրայր Ադդարեան, Տայանա Տէր-Յովհաննէսեան, տոքթ. Մարգրիտ Մարկոսեան, Յովհաննէս Տօնապետեան, Տոքթ. Գէորգ Քէշիշեան եւ Յակոբ Վարդիվառեան անդրադառնալով Գաւզուի արուեստին ու անոր նուիրուած գիրքին բարեմասնութիւններուն: Հուսկ՝ խօսք առնելով հեղինակը, յայտնած է այն դրդապատճառները որոնք զինք մղած են գրելու իր գիրքը եւ պատմած է դրուագներ Գաւզուէն:

×

ԿԼԻՆՏԷՅԼԻ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ «Արզարեան» սրահին մէջ, Մայիս 2-ին, տեղի ունեցած է տոքթ. Բաբգէն Փափազեանի սամունքի երեկոյթը, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. «Շանթ» Ուսանողական Միութեան: Նախքան Հրանդ Մաթեւոսեանի «Մեծամօր»ի մատուցումը, տոքթ. Փափազեան ըսած է. «Ձեր՝ որով պիտի ներկայացնեմ Մեծամօրը, կրնայ թուիլ դժուար եւ նոյնիսկ անյաջող ու անկապակից ոմանց համար. սակայն եթէ ուշադրութեամբ հետեւիք, պիտի տեսնէք որ ան ունի համադրական եւ խորացման մեծ կարելիութիւններ»: Ապա, տոքթ. Փափազեան մէկուկէս ժամ տեւող իր մատուցումով տպաւորած է ներկաները:

×

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ Թէքէեան Մշակ. Միութեան Կեդրոնին մէջ, Ապրիլ 29-ին, տեղի ունեցած է պողասեղան մը, Ժագ Յակոբեանի «Ուլունքաշար» հատորի հրատարակութեան առթիւ: Օշին Քէշիշեան ներկայացուցած է Ժագ Յակոբեանի բանաստեղծական արուեստին յատկանիշները՝ լեզուին գեղեցկութիւնը, ոճին ինքնուրոյնութիւնը, ընդգրկած թեմաներուն այլազանութիւնը, եւայլն: Խօսք առնելով բանաստեղծը շնորհակալութիւն եւ երախտագիտութիւն յայտնած է մօրը եւ Ցիսուսի, որոնք եղած են ներշնչողը իր քերթողական արուեստին:

Ցուցահանդէս

Մայիս 27-էն Յունիս 18, Ժընեւի արաբական գրատան ցուցասրահին մէջ (5, ռիւ տը Ֆրիպուր) իր գործերը կը ներկայացնէ՝

ՀԷՆՐԻԿ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Արուեստագէտը, նկարիչ, փորագրիչ եւ արձանագործ է, Իտալիա հաստատուած է տարիներէ ի վեր, ուր, արդէն գնահատուած են իր գործերը, արուեստասէր շրջանակներու կողմէ:

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ե.

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԹՈՌԸ

Վախով ու ցաւով համակ, վազեց իր զաւկին մօտ, որ առանձին կ՚աշխատէր իր սենեակին մէջ:

- Շո՛ւտ, Արշակ, վազէ Թադէոս աղային, հոս կանչէ, կարեւոր բան կայ, շուտ, շուշտ, շուտ...

Տղան մօրը այլայլած դէմքը տեսնելով. խսկոյն ձգեց աշխատութիւնը եւ վազեց Թադէոս աղային ետեւէն....

Մերկերեանին հանրածանօթ կեդրոնատեղին ժամն էր: Արշակ հոն վազեց: Ժամկոչները ըսին թէ գանձապահը քիչ մը առաջ դուրս ելած էր սրճարան երթալու համար: Տղան խնդրեց անոնցմէ մէկէն որ իսկոյն ետեւէն երթայ եւ ըսէ որ ամիրային տունէն սուրհանդակ զինքը կ՚ուզեն: Ժամկոչը, շալվարին յետոյքը ժողվելով, վազեց: Արշակ սպասեց հոն, անցած առենը գանձապահին ընկերանալու համար: Քառորդ մը չանցած, փողոցին ծայրէն երեւցաւ Մերկերեանին կարմիր խոշոր քիթը, որ ահագին վնաս կը հասցնէր դէմքին եւ գլխուն կլորութեանը: Ժամկոչը քայլ մը հեռուէն կը հետեւէր: Երկուքն ալ կը հեւային: Տղուն անհամբերութեան նշանները տեսնելով, գանձապահին դէմքը, հեռուանց լուռ հարցման մը անձկագին ծամածռումներուն մէջ կը խորտակուէր:

- Ի՞նչ կայ, Արշակ, հարցուց հեւիհեւ, երբոր մօտեցան:

- Չեմ գիտեր, մամաս շուտով ձեզի կ՚ուզէ կոր:

Վազեցին: Շատ չանցած տուն հասան եւ սենեակ ելան, ուր մաման կը ճեմէր անձկալից երեւոյթով:

- Խեր ըլլայ, հանըմ, ըսաւ Թադէոս աղա ներս մտնելով:

- Տղաս, դուն քու սենեակդ գնա, մենք խօսք ունինք հոս, ըսաւ տիկին Մարկոսեան իր զաւկին, որ հեռացաւ, բան մը չհասկնալով այդ իրարանցումէն, որուն նիւթը ինք կը կազմէր առանց գիտնալու:

- Է՛յ ըսէ նայինք, խե՞ր է, հանըմ, կրկնեց Մերկերեան թիկնաթոռի մը վրայ իյնալով պարտասած.

- Թադէոս աղա, պատասխանեց հանըմը տիրական շեշտով մը, միտքս փոխեցի, Արշակս տոքթոր չեմ ուզեր ընել:

- Ինչո՞ւ, ի՞նչ կայ, ի՞նչ եղաւ:

- Տոքթորութիւնը շատ կարեւոր բան մը չէ, տղաս աւելի մեծ փայլուն ասպարէզներու արժանի է, մանաւանդ որ տոքթորութիւնը աղէկ անուն մըն ալ չունի, ամէն մարդ կ՚ըսէ կոր որ տոքթորները մարդ կը մեռցնեն ... տղաս մարդասպա՞ն ընեմ:

- Ճանըմ, ո՞վ խալդ կերաւ առիկա, պոռաց Մերկերեան իրական զայրոյթով մը բորբոքած, տէ՛ր ողորմեա ինծ Աստուած, ճանըմ երէկուընէ այսօր ի՞նչ դարձաւ, ի՞նչ եղաւ, մէ՞կը եկաւ, բա՞ն մը ըսաւ նորէն ... ո՞վ է ըսեր որ տոքթորութիւնը կարեւոր արհեստ չէ, անկէ աւելի մեծ, բարձր, պատուաւոր արհեստ մըն ալ կա՞յ ... կ՚աղաչեմ, տիկին, խելքդ գլուխդ ժողվէ, աղէկ մը մտմտայ, տղուդ ապինը պիտի մտնաս, մտիկ ըրէ իմ խօսքիս ... տոքթորները մարդ կը մեռցունեն եղեր, ո՞վ խալդ կերաւ. մարդ կ՚ողջնցունեն, մա՛րդ, հանըմ, իմ քրոջս աղջիկը մեռնելու բան էր ազատեցին, եա՛ ես, երկու անգամ կը մեռնէի-կոր տէ ատ չհաւնած տոքթորներդ հոգի տուին...

Եւ յանկարծ ընդհատելով իր խօսքը եւ հանըմին դառնալով ուժգնակի.

- Ճանըմ սա ըսէ ինծի, ո՞ւրկէ ուր միտքդ փոխուեցաւ հանըմ:

Տիկին Մարկոսեան՝ գանձապահին կրքոտ ու սրտմտած այս յանդիմանականէն ազդուեր էր իսկոյն եւ տրամադրութիւնները փոխուեր էին: Ուստի թուլցաւ, խոստովանեցաւ:

- Աս առտու Բարթող աղան եկաւ, ան ըսաւ որ...

Այս անունը լսելուն, գանձապահը քիթը բերանը թթուեցուց...

- Բարթող աղա՞ն, սա՞...

- Ըսաւ որ, գէշ զէնաաթ չէ ... չուրախացաւ, իրար չանցաւ. ի՛նչ գիտնամ...

Անանկ վարնոց մարդիկը ատանկ բաներէ կը հասկնա՞ն, հանըմ...

- Եաքը մեր Նեկտարին հարցուցի, ան ալ ըսաւ. Ֆուլեանէնէս կլօխը հէքիմները կերան ...

(Շար. 68)

Այրի Տիկին Տիգրան - Ոսկիան Գալայճեան, Տէր և Տիկին Ժան Ծունկուրտայեան և զաւակը, Տէր և Տիկին Ժան Ճերանեան եւ զաւակները, Օր. Լիտիա Գալայճեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Բապուճեան զաւակներն ու թոռները, Օր. Օր. Ալիս եւ Անահիտ Տէր - Վարդանեան, Այրի Տիկին Արուսեակ Մահպուպեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Մահպուպեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Օկիւլիւքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Բապուճեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Նոտարեան, Մուսէսեան, Բապուճեան, Սարգիսեան, Ծունկուրտայեան, Ճերանեան, Նեռէլեան, Գասապեան, Բապուճեան եւ Պոսթանճեան (Թուրքիա, Ֆրանսա, Պելժիա եւ Նիս) ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, քենեկալին եւ ազգականին՝

ՈՍԿԻԱՆ (ՏԻԳՐԱՆ) ԳԱԼԱՅՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Վանսի (Ծովայլն - Ալպեան) իր բնակարանը, Մայիս 23-ին, 72 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 9-ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

×

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կ՚ողբայ իր ատենապետին՝

ՈՍԿԻԱՆ ԳԱԼԱՅՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Երկուշաբթի, Մայիս 23-ին, Վանսի իր բնակարանը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 9-ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին, Կոմիտաս փողոց, 4։

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կէօզիւմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Էթիէն Փանոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ջիւրիւքտիշեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Սանդուրեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Տիգրան Ջիւրիւքտիշեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծածուցանեն իրենց մօր, մեծ - մօր, քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻՋԱ ԿԷՕԶԻՒՄԵԱՆԻ

(ծնեալ՝ Սանդուրեան)

մահը, որ պատահեցաւ Երեքշաբթի, Մայիս 24-ին, իր բնակարանը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Մայիս 27, ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեոլէի նոր գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը, ինչպէս նաեւ Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան անդամ, - անդամուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Ժան Միքայէլեանի, Տէր եւ Տիկին Ճանիկեանի, իրենց հօր՝ Արմենակ Միքայէլեանի մահուան առթիւ։

ՆՈՒԷՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տագումով հայ նախկին ռազմիկներու եւ դիմադրականներու նուիրուած յուշաքարի բացման հանդիսութեան առթիւ, Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Տէրտէրեան եւ Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Փիրանեան կը նուիրեն 100-կան Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կարապետ Իշխանեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Կարապետեան 300 Ֆ. կը նուիրեն Դպրոցասէրին, փոխան ծաղիկի (ստանալ «Յառաջ»էն)։

×

Տիկին Անահիտ Ուզունեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Անդրէ Եոխդարտաշեան 300 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Մանուկ Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Կարապետեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով եւ նամակով մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց մօր, զոքանչին եւ մեծ - մօր՝

ՍԻՐԱՆՈՅՇ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

(ծնեալ՝ Գումրուեան, Չէնկիլերցի)

մահուան առթիւ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի հայ կին մը, որ զբաղի տարեց այր մարդով մը, տընական գործեր ընելով, ուտելիք եւ բնակութիւն ապահովուած (բնակարանը կը գտնուի 9-րդ Թաղամասը, ռիւ Մօպէօժ)։

Հեռաձայնել. -

306 - 39 - 91

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը եւ տնօրէնութիւնը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մայիս 29ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ վարժարանին հանգուցեալ հիմնադիրներուն, բարերարներուն, խնամակալներուն, տնօրէններուն, ուսուցիչներուն եւ սանուհիներուն։

×

Պ. Գրիգոր Կուրպէթեան, Նուա Կուրպէթեան եւ տոքթ. Ժաք Կուրպէթեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց աղջկան եւ քրոջ՝

ԱՆԻ ԿՈՒՐՊԷԹԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին, ինչպէս նաեւ իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻՐՈՒՀԻ ԿՈՒՐՊԷԹԵԱՆԻ

մահուան 4-րդ տարելիցին եւ Կուրպէթեան ու Պարտիզպանեան ընտանիքներու համայն ննջեցելոց յիշատակին։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

ՎԵՐՋԱՊԷՍ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԿԱՅԱՆ ՄԸ

ՁԵՐ ՊԶՏԻԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Դպրոցասէր վարժարանը իր դռները լայն կը բանայ Յուլիս ամսուան ընթացքին ընդունելու բոլոր հայ մանուկները զանոնք հաճելի կերպերով զբաղեցնելու համար։

Դպրոցի կառքը կ'ապահովէ պըզտիկներու փոխադրութիւնը։

Յաւելեալ մանրամասնութեանց համար կրնաք կապ պահել տնօրէնութեան հետ։

Հեռաձայնել. - 381 - 01 - 72 ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ Մատաղօրհնութիւնը՝

ՅՈՒՆԻՍ 26-ԻՆ ։

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
Ե Ւ
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ
ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ

Կիրակի, Մայիս 29, ժամը 16-ին Օրհնութիւն եւ հանդիսաւոր բացում նորաշէն մանկապարտէզի, եկեղեցական եւ քաղաքային բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու ներկայութեան։

Հանդիսութեան կը հրաւիրուի Փարիզի եւ շրջանի արուարձաններու հայութիւնը, մասնակցելու, այցելելու եւ արձանագրելու փոքրիկները (երկսեռ), ազգային ոգիով թրծուած եւ ներկայ կրթական պահանջներու համապատասխան՝ միջավայրի յարմարագոյն պայմաններով գեղազարդուած՝ այս մանկապարտէզին։

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

L'ASSOCIATION CULTURELLE
HAMAZKAÏNE
présente
LES MERCREDIS
DE LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
DE PARIS

à 20h45 précises, 17 rue Bleue, (M° Cadet)

Mercredi 1er Juin : HRAND SAMUEL, l'Homme et l'Oeuvre,
soirée animée par : Anahide Ter Minassian, Claire Mouradian, Frédéric Feydit et Hovig Yeghiazarian.

Mercredi 8 Juin : Serge Afanassian présente : **«L'ARMENIE, L'AZERBAÏDJAN ET LA GEORGIE** de l'Indépendance à l'Instauration du Pouvoir Soviétique 1917-1923».

Mercredi 15 Juin : Armen Moutafian : L'Opéra Arménien.

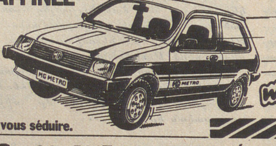
Mercredi 22 Juin : Kégham Kévonian : Les Projets de l'Organisation Terre et Culture.

RECITAL DE MELODIES ARMENIENNES
Alice CHAMIRIAN
Vendredi 17 Juin à 21 heures
Sofitel-Vieux Port (Marseille)

MG METRO
UNE PETITE SPORTIVE ET RAFFINÉE

Voilà une petite anglaise qui a du tempérament ! 1.275 cm³. 71 ch DIN. 163 km/h en circuit fermé : ça promet.
Ajoutez-lui du cuir sur le volant, du tissu à chevrons pour les sièges, des roues en alliage et des vitres teintées. En 3,40 m, elle a tout pour séduire.
Et sa consommation ? pour 100 km, 5,5 L à 90 km/h, 7,2 L à 120 km/h et 9,0 L en parcours urbain (normes UTAC).

Du 16 mai au 11 juin 83
-4000 F TTC
de remise sur les MG de couleur rouge ou gris métal millésime 83.
Soit MG rouge
45900 F - 4000 F = 41900 F.
Soit MG métal
46600 F - 4000 F = 42600 F.

Austin Rover, il y aura toujours une anglaise pour vous séduire.
AUSTIN ROVER Pense Castrol

ARC DE TRIOMPHE AUTOS 30, RUE DE TILSITT, ÉTOILE - 17e Tél 380 55 11

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սէն - Սիւռ Օ Մոն տ'Օռի Նարեկեան վարժարանի տարեկան դաշտահանդէսը՝

ՅՈՒՆԻՍ 26-ԻՆ ։

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 5, Կիրակի օր, ժամը 11-էն 22։

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան պարտէզին մէջ

- Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր՝ արագ սպասարկութեամբ։
- Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով։
- Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ։
- Զանազան հետաքրքրական խաղեր ու ժամանց։

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Մուտքը ազատ է

Մոնմորանսի երթալու համար.-
Prendre le train de la Gare du Nord, descendre à Enghien-les-Bains et puis prendre l'autobus N° 6 et descendre à l'arrêt Groslay.

LA CAPPADOCE
RESTAURANT ARMÉNIEN

OUVERT TOUS LES SOIRS DE 20h30 A L'AUBE
SAUF LUNDI

ORCHESTRE et CHANTEUR
tous les soirs

AUTOROUTE A 4 — 1ère SORTIE — PONT DE CHARENTON
BORD DE SEINE
67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
RESERVATION
tél. 375.05.30

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
28-29
SAMEDI-DIMANCHE
28-29 MAI
1983

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.445 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 58e ANNÉE — No 15.445

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՇԱՆԱԽՕՍՔԸ՝ ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

1918 Մայիս 28-ի աքթը անկիւնադարձ մը կը կազմէ մեր մօտաւոր անցեալին մէջ:

Որովհետեւ, մինչեւ Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադրութիւնը, աւելի քան վեց դարերու շարունակութեամբ, մեր պատմական Հայրենիքը պարզապէս աշխարհագրական ըմբռնում կը մնար: Տարածութիւն, առանց հիմնական սահմանագծումներու: Առանց ազգային - պետական կառոյցի: Ենթակայ՝ օտար իշխանութիւններու: Մեծ Եղեռնի ապրիլեան Թուականէն մինչեւ Մայիսեան հերոսամարտերու օրերը, այդ աշխարհագրական տարածութեան Արեւմտեան հատուածը, - ամէնէն տարածունը, - կը վերածուի աւերակոյտի: Կ'ամայանայ՝ Հայ տարրին բնաջնջումով եւ պարտադիր տեղահանութեամբ: Թուրքը կը սպառնայ նոյնը իրականացնել այս անգամ Արեւելեան Հայաստանի հողերուն վրայ: Առաջնորդուած՝ համաթուրանական իր ցնորական երազներով:

Հայութիւնը, սակայն, իր Մայիսեան խիզախումներով, կը կեցնէ Թրքական արշաւը: Պատուարը կը դառնայ շօշափելի իրողութիւն: Հայաստանի մէկ հողաշերտին անկախութեամբ, անշուշտ, շատ դժուար պայմաններու մէջ: Հարկադրաբար:

Հայ պետականութեան կազմութիւնը եւ ասոր աստիճանական հաստատումը, զարգացումը, աւելին՝ ամրապնդումը մշակոյթի, քաղաքական, տնտեսական, ազգային եւ ընկերային բազմազան երեսներով, խարիսխը կը դառնայ մեր այսօրուան լուսաշող Հայրենիքին:

Կը բաւէ մտաբերել, թէ Հայաստանի Հանրապետութեան կարճ, այլ բախտորոշ ժամանակաշրջանին, մեր ժողովուրդը իր թիւով գերակշիռ դիրք կը գրաւէ իր հողերուն մէկ մասին վրայ: 1918-ի սահմաններուն մէջ ներկայացուցած 55 տոկոսը, - մնացեալը՝ Թրքախօս - մահմետական զանգուածներ, Ադրբեջանցի, Թուրք, Քիւրտ եւ ժողովուրդին բնորոշումով այլազգի, - առաւել լայն սահմաններուն մէջ, կը ներկայացնէ 85 տոկոս: Ուրեմն՝ Հայրենիքը բառին իսկական առումով կը հայանայ, այն ալ սահմանափակ տարիներու հոլովոյթին մէջ:

Անկախութեան շրջանին, ժողովուրդին նկուն հոգեխառնութիւնը կը փոխուի՝ վերածուելով ջլապինդ կամքի: Ի վերջոյ, աստիճանաբար, հայկական պետականութիւն մըն է, որ ձեւ եւ կերպարանք կը ստանայ, դարերու օտար բռնապետութիւններէն ետք: Հայերէնը կը դառնայ պետական լեզու: Կը ստեղծուի հայկական Համալսարան: Կ'ամրապնդուի պետական կարգ ու սարքը: Ժողովրդավարական եւ ընկերվարական սկզբունքներով: Հայը կ'ունենայ իր ազգին պատկանելու քաղաքացիական իրաւունք: Հողմացրիւ զանգուածը կը ձգտի միաձոյլ ամբողջութիւն կազմել:

Վերջապէս, երբեմնի տարագիր եւ եաթաղաններու եւ այլ հատու սուրերու առջեւ իր վիզը ծռող Հայութիւնը, միաձայն կը բանաձեւէ ամբողջական Հայաստանի իր դարաւոր երազը, ձգտումը:

Պատմութեան վկայութեամբ, վաթսուն եւ աւելի տարիներէ ի վեր, նոյն աշխատունակ ժողովուրդն է, որ քարը քարին վրան զետեղելով եւ իր միտքին ու հոգիին հորիզոնները լայն բանալով, իր հողին լուսաւոր դէմքը կ'ապահովէ: Այլ ծագերու տակ եւս նոյն կենսունակ հաւաքականութիւնն է, որ ազգին դիմագիծին պահպանումին կը ձգտի:

Հայրենիքի մէջ թէ այլուր, Հայութիւնը կը հետեւի Մայիսեան Արշալոյսով կերտուած եւ աստիճանաբար բանաձեւուած ազգային իղձերուն իրագործումին: Մարտնչումի ճամբով:

Հետեւաբար, այսօր եւս, ինչպէս Հայաստանի Հանրապետութեան օրերուն, այժմու Հայրենիքին հողին ընդարձակումը, - պատմական տարածութիւններու կցումով, - կը շարունակէ մնալ մեր ժողովուրդին գլխաւոր դաւանանքը:

Ամրացնել վէմը, զայն հիմնական սիւնը դարձնելով այսօր փոքր, բայց վաղը առաւել մեծ հայկական սրբավայրին՝ Հայաստանի:

Ազգին նշանաբանը, - Միացեալ Հայաստան:

Ժ. Մ.

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՆԵՐԿԱՅ Կ'ԸԼԼԱՅ ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎՐԺ.Ի ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՆ

Վերջին պահուն կ'իմանանք թէ, կիրակի օր, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ Վազգէն Ա. ներկայ կ'ըլլայ Սամուէլ - Մուրատեան Մխիթարեան վարժարանի մանկապարտէզի բացման հանդիսաւոր արարողութեան:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՅԻՍ 17 - 23)

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ ՄԸ ՄԻՔԱՅԷԼ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Շարժարուեստագէտներ Ռուբէն եւ Կէորկի Գեւորգեանց սկսած են «Երկիր - պագեցէք նրան» ժապաւէնի նկարահանումը: Բեմադիրները այս շարժանկարով կը ներկայացնեն Միքայէլ Նալբանդեանի կեանքի դժուար ուղին. կեանք մը՝ որ նուիրուած է ժողովուրդի ծառայութեան: «Ազատութեան երգիչ»ը, ինչպէս զինք կը կոչէին իր ժամանակակիցները, փիլիսոփայական եւ գրական հարուստ ժառանգութիւն մը թողուցած է, մեծ ազդեցութիւն գործելով ազգային մշակոյթի զարգացման վրայ: Նկարահանումներու կարեւոր մասը կը կատարուի Մոսկուա, Լենինգրադ եւ Ռիգա. վայրեր՝ ուր գտնուած է Միքայէլ Նալբանդեան: Դերասանները ընտրուած են Մոսկուայի եւ Երեւանի թատրոններու երիտասարդ ուժերէն: Գլխաւոր դերը կը մարմնաւորէ ճարտ. Արտաշէս Մեշչեան (Երեւանէն), որ արտաքինով ալ շատ կը նմանի Նալբանդեանի:

×

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ

«Սովետական Գրող» հրատարակչականը լոյս ընծայած է Սիլվա Կապուտիկեանի բանաստեղծութիւններու նոր հաւաքածոն, ուր տեղ գտած են հայրենասիրական, խոհական եւ սիրոյ քերթուածներ: «Ձմեռ է գալիս» խորագիրը կրող հաւաքածոյին մէջ առնուած են վերջին տարիներուն Սիլվա Կապուտիկեանի գրած 80 բանաստեղծութիւններն ու քառեակները:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒԻԼԻԸՄՍՊԸՐԿԻ վեհաժողովէն առաջ, Նախագահ Միթերան խորհրդակցեցաւ, յաջորդաբար, մեծամասնութեան եւ ընդդիմութեան ղեկավար դէմքերուն հետ: Այս առընչութեամբ, մասնաւոր ուշադրութիւն կը գրաւէր, Հինգշաբթի օր, Նախկին Նախագահ՝ Ժիսքար տ'Էսթէնի հետ հանդիպումը, որ տեւեց մէկ ժամ քառորդ մը: Դուրս ելած ատեն, Ժիսքար տ'Էսթէն «կեղծ ելք» մը ըրաւ, ինչպէս կ'ըսեն Թատրոնը, այսինքն մեկնելու համար կառքը մտաւ, յետոյ պատուհանը բանալով, որոշեց յայտարարութիւն մը ընել: Ըսաւ որ բոլորովին տարակարծիք են Ֆրանսայի ճակատագիրը վարելու եղանակին շուրջ, բայց բնական է, որ հրաւիրուի իր կարծիքը տալու համար, հիմնուած իր փորձառութեան վրայ:

ԹՐՔԱԿԱՆ քաղաքազօրքի չորս հազար հոգինոց գունդ մը Իրաք մտած է, (քըսան քիլոմեթր) հետապնդելու համար քիւրտ փախստականներ, ըստ Անգարայի տուած պատճառաբանութեանց: Շատ մանրամասնութիւն չի տրուիր այս շարժումներուն մասին, բայց պլաք - աութ մը կայ Մարտինի եւ շրջակայքի վրայ, մասնաւորաբար Թրքական բանակի շարժումներուն շուրջ: Այս առթիւ կը յիշուի որ յաջորդական միջադէպեր տեղի ունեցած են Հաքքարիի գաւառը, իրաքցի Քիւրտերու եւ Թրքական պահակազօրքերու միջեւ:

ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԸ («արագ» որակուած սպասարկութեան սակագին) 1,80էն 2 Ֆ.ի պիտի անցնի Յունիս մէկէն: Ոչ - ստիպողական նամակներու սակագինը (թէեւ միւսներէն աւելի «դանդաղ» չէն) չի փոխուիր եւ 1,60 կը մնայ:

ԼՈՒԻԶ ՎԱՅՍ գրագիրուհի, լրագրող, Եւրոպայի Խորհրդարանին երեսփոխան մեռաւ 90 տարեկանին: Ծագումով ալզասցի բողոքական, ապրած է մեծ դէմքերու մտերմութեան մէջ (Ժողէֆ Քայոյէն՝ Վալերի, Էտուար Էռիօ, Գոխան եւայլն): Փայլուն միտք, բացառիկ ուշիմութեան տէր, աշխարհ շրջած է եւ 1934-ին ալ հոգւով - սրտով ստանձնած կանանց դատը: Բաւական դեր խաղացած է նաեւ դիմադրական շարժումին մէջ:

ՍԱԼՎԱՏՈՐԻ մէջ սպաննուած է ամերիկացի խորհրդատու մը, կեդրոն - ամերիկեան համալսարանին կառակայաններէն մէկուն մէջ: Կը թուի որ կերիլերոններու գործն է:

ՆԵՂՈՍԻ վրայ նաւային ծանր արկած մը պատահած է Զորեքշաբթի օր: Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն արդէն 187 մեռեալ եւ 115 անհետացած կար 627 ճամբորդներուն վրայ: «Ռամազանի տասը» մկրտուած նաւը, որ Ասուանէն Վատի Հալֆա (Սուտան) գիծը կ'ապահովէր ընկղմած է, հրդեհի մը հետեւանքով, որ ծագած է նաւուն վառելանիւթի շտեմարանին մէջ եւ արագօրէն տարածուած:

ԼԻԲԻՈՅ նախկին թագաւորը՝ Իտրիս Ա., որ 1969-ին տապալեցաւ երիտասարդ ու այդ ատեն «անծանօթ» զինուորականի մը կողմէ, որուն անունն էր՝ Քատաֆի, մեռաւ 93 տարեկանին, Գահիրէ, ուր ապաստանած էր: Պատմական դէմք մը կը նկատուէր մաղրէպեան ազգայնականութեան:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՎԷՃԸ ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԻՋԱՒ

×

Բարձրագոյն ուսուցման բարենորոգումը (*) առաւ հրապարակային վիճաբանութեան բնոյթ մտնելով տաղնապալի եւ վտանգաւոր փուլի մը մէջ:

Ուսանողները, ուսուցիչները փողոց իջած են: Ցոյցեր, պատնէշներ, միջադէպեր, բախումներ, լարուած մթնոլորտ մը կը ստեղծեն: Խորհրդարանը կը պատրաստուի տեսակ մը խրամներու պատերազմի մը ընդդիմութեան կողմէ արձակուած փոփոխումներու յարձակողականին, «Սաւառի ծրագրին» դէմ:

Բարենորոգումը նպատակ ունի ժողովրդականացնել բարձրագոյն ուսուցումը եւ պայքարիլ ընկերային անհաւասարութիւններուն դէմ: Այս «վեհանձն» հեռանկարները չեն համոզեր ուսանողութիւնը եւ ուսուցիչները: Ընդդիմութիւնը բուռն է առաջին շրջանի ուսումներու բնոյթի փոփոխումին դէմ: Ընդդիմախօսները, հակաճառողները կ'ըսեն թէ բարենորոգումը պիտի նուազեցնէ ուսումներու որակը եւ յառաջացնէ ընդհանուր արժեզրկումը: Կը մերժեն նաեւ ամէն ընտրութիւն երկրորդ շրջանի մուտքին: Նոյնպէս ուսումներու կանխահաս արհեստականացումը խնդրոյ առարկայ է:

Արդ, Սաւառի բարենորոգումը կը բախի ընդհանուր մերժումի պատի մը: Եթէ աջը կը հակաճառէ, նոյնպէս ձախի սենտիքաներ եւ ձախ յայտնի համալսարանականներ կը վիճին, կ'ընդդիմանան:

Պէտք է ըսել որ ուսուցումը տասնեակ տարիներէ ի վեր կը սպասէ հիմնական բարենորոգումի մը, միշտ պահանջուած, միշտ յայտարարուած, բայց երբեք կիրարկուած: Մէկէ աւելի կրթական նախարարութիւններ փորձեցին ի զուր:

Ուսուցումը, ի վերջոյ, պէտք է գտնէ իր ուղին, յարմարի որոշ հրամայականներու, եթէ կ'ուզէ պատշաճիլ դարուն: Ժամանակները փոխուած են: Քսանհինգ տարուան ընթացքին ուսանողներու թիւը երկու հարիւր հազարէն անցած է մէկ միլիոնի: Երէկուան ուղղութիւնները այսօրուանը չեն: Դեռ 1968-ին, գիտական եւ գրական ուսումները կը պատրաստէին պաշըլիէներ որոնք իրենց բարձրագոյն ուսումներու աւարտին տեղ կը գտնէին ուսուցման ասպարէզին մէջ յատկապէս: Այսօր, տասնեւհինգ տարի յետոյ աւելի տնտեսական, թէքնիք, էնֆորմաթիք ճիւղերը հրապուրիչ ասպարէզներ դարձած են: Նկատի պէտք է առնել այս իրականութիւնը: Բարձրագոյն ուսուցումը վկայականներ արտադրելու մեքենայ մը չէ, այլ հաստատութիւն մը, որ պէտք է պատրաստէ ազգին ձեռնհաս, կարող ուշիմ տարրերը քայլ պահելու համար թեքնոլոժիք յառաջդիմութիւններու եւ արհեստագիտական շուկաներու հետ:

Կիրքերը որ կը բարձրանան այս հրապարակային վիճաբանութենէն ցոյց կուտան հարցին յոյժ կարեւորութիւնը: Անոր ընդմէջէն երկրին մշակութային, ճարտարարուեստական, տնտեսական ապագայի հարցն է որ դրուած է:

Քանի բարենորոգման այս ծրագիրը ապագան է որ կը պատրաստէ, անհրաժեշտ է որ հրապարակային վիճաբանութիւն տեղի ունենայ Խորհրդարանէն համալսարան, բայց ոչ փողոցը, քանի բիրտ ուժի եւ պայքարի մթնոլորտի մը մէջ, կարելի չէ լաւ գործ տեսնել եւ կը տուժեն բոլորը: Բայց պէտք չէ նաեւ որ «փողոցը» անհրաժեշտ դառնայ արտայայտուելու եւ խօսքը արժեցնելու համար:

Կ.

(*) Բուն ծրագրին կ'անդրադառնանք. առանձին, քանի մը օրէն:

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

Այսպէս էր կացութիւնը Արարատեան դաշտում, երբ Ալեքսանդրապոլի անկումից յետոյ, հայկական բանակի մի մասը նահանջեց Երեւանի ուղղութեամբ եւ կռուով հասաւ Սարդարապատ, Մայիս 19-ին: Թուրքերը նրանց հետապնդեցին երկու ճանապարհով՝ երկաթուղու ուղղութեամբ եւ Արագածի հիւսիս-արեւելեան փէշերով:

Դրանից առաջ արդէն, Արարատեան դաշտում համախմբուած էին եւ Վանի ու Ալաշկերտի շրջաններից նահանջած զօրամասերը: Ապրիլի կէսերին երեւանեան նահանգում, հայկական 2-րդ դիվիզիայի պետ զօր. Սիլիկեանի հրամանատարութեան տակ, գտնւում էին 5-րդ եւ 6-րդ գնդերը, 4-րդ գնդի մէկ գումարտակը եւ Վանի առաջին ու 2-րդ գնդերը, 28 թնդանօթով:

Վանի երկու գնդերը, որոնք գրաւում էին Բարթողեան բարձունքները, Ապրիլ 27-ին ենթարկուեցին յարձակման Թուրքերի կողմից, որոնք, հակառակ կնքուած զինադադարի, փորձեցին ա՛յս կողմից խուժել Արարատեան դաշտը: Հայկական զօրքերը ցոյց տուին ուժեղ դիմադրութիւն: 2-րդ գունդը նահանջեց մինչեւ Օրգով եւ Արհաջ, բայց յաջորդ օր անցաւ հակայարձակման եւ արիւնահեղ ճակատամարտից յետոյ՝ յետ շպրտեց թշնամուն: Սակայն, Թուրքերը ստացան օգնական ուժեր եւ յետ մղեցին հայկական զօրամասը, որը ամրացաւ Ղալֆալու-Սուլթանապատ գծի վրայ: Կռիւները տեւեցին մօտ երկու շաբաթ: Այս կռիւներում մերոնք ունեցան մի քանի տասնեակ սպանուած եւ 80 վիրաւոր: Մայիս 9-ի ճակատամարտում, հերոսական մահով մեռաւ եւ Վանի 2-րդ գնդի հրամանատար սիրուած գնդ. Լեւոն Զաքուխչեանը՝ հայ լաւագոյն զինուորականներից մէկը:

Ի վերջոյ, անդրկովկասեան կառավարութեան եռանդուն բողոքի վրայ Թուրքերը նորից քաշուեցին Ջինգիլի միւս կողմը: Հայկական զօրքերը տեղաւորուեցին Իգդիրում՝ Օրգովում ունենալով առաջապահներ: Միւս թեւը Սարդարապատ կայարանում էր՝ Կողբի առաջապահներով: Մի մաս էլ դրուած էր Արաքս կայարանում: Այսպէս մնաց դրութիւնը մինչեւ Մայիս 15, երբ Թուրքերը դիմեցին ընդհանուր յարձակման Ալեքսանդրապոլի եւ, Ջինգիլի վրայից, Երեւանի ուղղութեամբ եւ յետ մղեցին մեր զօրքերը Իգդիրից ու Կողբից մինչեւ Արաքս: Միաժամանակ, ոտքի ելան տեղական Թուրքերն ու Քրդերը, եւ 1918 թ. Մայիսի կէսերին Արարատեան դաշտը ամէն կողմից շրջապատուեց թշնամիներով:

Կացութիւնը առանձնապէս ծանրանում էր եւ ընդհանուր դժոխային պայմաններով. Կարսի եւ Ալեքսանդրապոլի անկումից յետոյ, երկիրը բոլորովին կտրուած արտաքին աշխարհից՝ խճողուած էր բազմահազար գաղթականներով, որոնք թափուած էին գիւղերում ու քաղաքներում եւ ճանապարհների վրայ: Էջմիածին-Երեւան, Երեւան-Դիլիջան խճուղու վրայ խռնւում էին անհամար շարժւող գաղթականներ, սայլեր եւ անասուններ: Երկաթուղին չէր գործում: Պարէնաւորման տագնապը օրէց օր սրւում էր. հացն ու ապրուստի այլ միջոցները դժուարութեամբ էին ճարւում: Այստեղ ու այնտեղ երեւում էին համաճարակ հիւանդութիւններ: Ժողովրդի եւ զօրքի հոգեկան վիճակը ընկճուած էր անսահման:

Այսպիսի դրութեան մէջ, Թուրքերի ընդհանուր յարձակումը մի պահ Երեւանում առաջ բերեց անասելի իրարանցում ու սարսափ: Դիմադրութիւնը շատերին թւում էր անհնար եւ անիմաստ: Յաղթութեան վստահութիւն չէին ներշնչում եւ մինչեւ այդ բանակից հասնող տեղեկութիւնները. զօր. Սիլիկեանի հաղորդագրութիւնները մռայլ գոյներով էին ներկայացնում զօրամասերի դիմադրական կարողութիւնը: Բնակչութիւնը պատրաստւում էր փախուստի:

Բայց ո՞ւր փախչել: Ճանապարհները դէպի Թիֆլիս ու Բագու փակուած էին ամուր: Պարսկաստան տանող երկաթուղին չէր գործում. Շարուր-Նախիջեւանը մահմետականների ձեռքին էր: Իսկ հարաւից եւ արեւմուտքից Թուրքն էր գալիս՝ կոտորելով հանդիպող Հային: Փախուստը այս պայմաններում հաւասար էր մահուան, ինչպէս եւ անձնատուր լինելը: Ելք չկար: Ելքը դիմադրութիւնն էր, կռիւը. քանի որ մահը անխուսափելի է, գէթ պատուով մեռնել: Մա՛հ կամ ազատութիւն - ուրիշ փրկութիւն չկայ: Եւ ահա կատարւում է հրաշքը՝ մէկը այն հրաշքներից, որոնք գալիս են բոլորովին չսպասուած եւ փրկում անյոյս համարուած կացութիւնները: Ժողովուրդը, նրա առաջնորդները, զօրքը, ամէնքը համակւում են մէկ գիտակցութեամբ. - յաղթել կամ մեռնել:

Եւ Արարատեան դաշտի ժողովուրդը մի մարդու պէս ոտքի է կանգնում: Գործում են ամէնքը: Ազգային Խորհուրդը վարում է բանակի լրացման, կազմակերպման ու մատակարարման գործը: Հրամանատարութիւնը կարգաւորում ու բարձրացնում է զօրքի մարտական ուժը: Զօր. Սիլիկեանը մի շարք հրամաններով ու կոչերով խրախոյս է ներշնչում զինուորների ու հասարակութեան: Ամէնքը լծւում են թիկունքային աշխատանքի: Կանայք, օրիորդներ՝ ուտելիք, ծխախոտ, վիրակապներ են պատրաստում: Հոգեւորականութիւնը խաչ ու քարոզով մտնում է ժողովրդի ու զօրքի մէջ: Գարեգին եպիսկ. Յովսէփեանը շրջում է մի մասից միւսը եւ իր հրաշունչ ճառերով բարձրացնում է զօրքի տրամադրութիւնը: Կրկնւում էին Վարդանանց պատմական օրերը ...

Երբ Մայիս 21-ին երկաթուղու ընթացքով շարժւող Թուրքերը երեւացին Սարդարապատի մօտ, այլեւս իրենց առջեւ գտան յաղթելու վճռականութեամբ տոգորուած հայ զինուորին: Մօտաւոր հաշւով, զօր. Սիլիկեանի զօրքի քանակը, այդ օրերին, հասնում էր 10.000 հոգու՝ բաղկացած հետեւեալ մասերից. 4-րդ գունդը, 1.500 սուին, 5-րդ գունդը՝ 800, պարտիզանական առաջին գունդը՝ 1.200, Երզնկայի գունդը՝ 700, Մակուի գունդը՝ 300, սպայակոյտի պարէտի գումարտակը՝ 200, Վանի առաջին եւ երկրորդ գնդերը՝ 2.500 սուին, 2-րդ ձիաւոր գունդը՝ 700, Զէյթունի ձիաւոր գունդը՝ 500, պարտիզանական ձիաւոր գունդը՝ 800, յատուկ ձիաւոր գունդը՝ 500, Սմբատի, Դալի Ղազարի, Մուրատի խմբերը՝ 500 ձիաւոր, եւ 4 մարտկոց 16 թնդանօթներով (*):

Այս ուժերը բաժանուած էին 2 մասի. մի մասը Դրոյի հրամանատարութեան տակ Բաշ-Աբարանի ճակատում, միւսը՝ զօր. Դանիէլ Բէգ Փիրումեանի հրամանատարութեան տակ Սարդարապատի դաշտում: Զօրքերի ընդհանուր հրամանատարն էր զօր. Սիլիկեանը, սպայակոյտի պետ՝ գնդ. Վեքիլեանը, որ եւ գծել էր կռուի ընդհանուր յատակագիծը:

Թուրքերի կողմից, Սարդարապատի ճակատում, գործում էր 5-րդ դիվիզիան եւ բազմաթիւ անկանոն խմբեր, իսկ Բաշ-Աբարանի ուղղութեամբ՝ 3-րդ դիվիզիան:

Կռիւները սկսուեցին Սարդարապատում, ուր մեր զօրքերը գրաւել էին Ղարախանլու-Քեօրփալու-Զէյվա գիւղերի գիծը: Մայիս 21-22-ին տեղի ունեցան մասնակի ընդհարումներ. թշնամին որոնում էր հակառակորդի թոյլ տեղը՝ վճռական գրոհի դիմելու համար: Մայիս 23-ին զօր. Սիլիկեանը տուեց յարձակման հրաման: Հայկական ուժերը նետուեցին առաջ: Բռնկուեց կատաղի ճակատամարտների երկար մի շարք: Թուրքերը ցոյց տուին յամառ դիմադրութիւն՝ անցնելով բազմաթիւ հակայարձակումների: Ամբողջ օր, առաւօտից մինչեւ երեկոյ, որոտում էին թնդանօթները, որոնց դղրդը հասնում էր մինչեւ Երեւան, ուր նոյնպէս տիրում էր տենդոտ եռուզեռ: Թիկունքից սայլերով, էշերով, ձեռքերով ռազմամթերք էին հասցնում կռւողներին, հաց, ծխախոտ, խմելու ջուր ... Բազմաթիւ կամաւորներ՝ ծեր ու երիտասարդ, որոնց թւում էր եւ Էջմիածնի միաբան գիտնական Գարեգին եպիսկ. Յովսէփեանը, իբրեւ՝ նոր ժամանակների Ղեւոնդ Երէց, ռազմաճակատ էին շտապում: Ճակատի զինուորը չէր միայն - ամբողջ երկիրը մի մարդ, մի շունչ դարձած՝ կռւում էր թշնամու դէմ՝ «ազատութիւն կամ մահ» վճռական կամքով:

Մայիս 24-ին Թուրքերը դիմեցին փախուստի: Մերոնք հալածեցին ոգեւորուած: Թշնամին յուսահատական դիմադրութիւն էր ցոյց տալիս եւ աշխատում դիրքեր գրաւել, բայց մերոնց շեշտակի հարուածների տակ շարունակեց փախուստը:

Յաղթութիւնը մերն էր:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

(*) Յ. Մելիքեան, «Արեան Ճանապարհով», «Հայրենիք» ամս., 1925 թ. Մայիս:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆ
1918 ՄԱՅԻՍ 28

Ազգերու պատմութիւնը կը կերտուի քանի մը հիմնական նշանակութիւն եւ տարողութիւն ունեցող թուականներով, դէպքերով եւ իրադարձութիւններով:

Պաստիլի գրաւումը, 1789 Յուլիս 14ին, Ֆրանսական յեղափոխութեան ընդմէջէն, Ֆրանսայի ժողովուրդի ձգտումները կ'արտայայտէ դէպի ազատագրում: Երկու հարիւր տարիէ ի վեր, Յուլիս 4ը (1776), Ամերիկայի եւ բոլոր Ամերիկացիներուն համար ազգային անկախութեան տօնն է:

Ազգային տօները ազգին դիմագիծը կը բնորոշեն: Կ'արժեւորեն ու կ'իմաստաւորեն սեփական գոյութիւնը: Այսպէս է Մայիս 28-ի ազգային տօնը հայ ժողովուրդին համար:

Մայիս 28-ով հպարտ ըլլալ կը նշանակէ ինքզինքը յարգել քանի ազգային խիղախումները համայն ժողովուրդին կը պատկանին: Մայիս 28-ի Ազգային Անկախութեան տօնը արժանապատուութեան ու ներքին էութեան արտայայտութեան հիմնական թուական է:

Դարերով ազատութենէ զրկուած, ընթարմացած վիճակի մը մէջ, հոգեկլլուած ու մտալլկուած, տեւականօրէն ճնշուած, ջարդուած, կոտորուած, հայրենահանուած, ամբողջովին առանձին մնացած, եւ այսուհանդերձ կարենալ ոտքի կանգնիլ հայրենի հողին վերջին պատառին վրայ ու ծառանալ արշաւող բանակներուն դէմ եւ Սարդարապատի, Բաշ Աբարանի, Ղարաքիլիսայի մէջ պարտութեան մատնել թշնամին, եւ փրկել ազգը ամբողջ, հայրենի հողը եւ հաստատել 1918 Մայիս 28-ին անկախ հայկական Պետականութիւնը, պատահականութիւն չի կրնար ըլլալ, այլ՝ միայն ու միայն հայ ազգի կամքին եւ նկարագրին, իր ձգտումներուն արտայայտութիւնը:

Սիմոն Վրացեան բնորոշած է Մայիս 28-ը որպէս՝ «անցեալի հաւատք եւ ապագայի յոյս»:

Հաւատք՝ որ անկարելին կարելի կը դառնայ, երբ ժողովուրդ մը միակամ կը վճռէ մահուան գնով իր ազատ ու անկախ գոյութիւնը ձեռք ձգել: Հաւատք՝ որ կ'արտայայտէ ազգային նկարագրի հիմնական գիծերը որոնք Վարդանանցի դիւցազնամարտի ընթացքին, Բագրատունեաց օրով, Կիլիկիոյ մէջ երեւան եկան: Յոյս՝ որովհետեւ Մայիս 28-ը կուգայ մահուան գիշերէն յետոյ, որպէս յաղթանակ, ազատութիւն զոհերուն մահով եւ կը ծաղկի ու կը ժպտի Հայուն երեսին, գին արիւնի և արիւնի պէս թանկագին: Յոյս՝ որովհետեւ Մայիս 28-ը հայ ցեղին մշտանորոգ կենսունակութեան խորհրդանիշն է:

Համայն Հայութիւնը պէտք է հպարտութեամբ, վճռակամութեամբ դիմաւո-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՎԵՐԴԵԱՆ

- 14 -

Նրանցից ամէն մէկի կորուստը, ո՛վ փափուկ, շօշափուող, սահող մութ, կրկնակի կորուստ է: Կորցնում ես նրան, ով համակրում է քեզ եւ կորցնում նրան, ում ինքդ ես համակրում ... Սիրելի մութ ...

Սիրելի եմ ասում, երեւի այն պատճառով, որ Սոնան քնած է, որ խօսելու անհրաժեշտութիւն չկայ որեւէ մէկի հետ, որ ամէն ինչ անշարժ է թւում, որ խօսում եմ ինքս ինձ հետ, լսում եմ ինքս ինձ եւ արդէն միեւնոյն է, թէ ինչպէս եմ խօսում՝ բարձրաձայն թէ անձայն, որովհետեւ գիշեր է, մութ է ... Եւ մէկ ժամ անց նորից եմ վերապատկերում, վերալսում Լեւոնին, Ծորային, Գառնիկին, Միքայէլին, Գրիգորին...

Լսում եմ Գառնիկին ձայնը.

- Սոնա ջան, հէչ բանի պէտք չէ այն տղամարդը, որ չի սիրահարւում, երբ գեղեցիկ կին է տեսնում ... Եթէ ես դադարեմ սիրահարուել, ուրեմն՝ չկամ...

- Ոչ մի կին չի տարկի դրան, եթէ սիրահարութեան զուգընթաց սեփականացնելու ցանկութիւն չկայ ... այլապէս քանի հազար հարեմ կ'ունենաք:

- Ամէն տղամարդ էլ մտքում ու սրտում իր հարեմն ունի...

Այն ծիծաղը, որ ծնւում է բոլորիս մէջ, ծածկւում է մի գաղտնիք, որ ճշմարտապէս երեւալու ուժ չունի:

Մութը սահում է աչքերիս միջով ու փշրւում: Առաջին անգամ ափսոսում եմ, որ շուտ լուսացաւ: Բայց երբ կը ծագի արեւը, կը բարձրանայ, կը բարձրանայ ... կը մերձանայ մայրամուտը, ես նորից կ'աղերսեմ՝ - Արեւ՛, մի քիչ էլ մնա...

Ճշմարտութիւնը մարդկանց երեսին շպրտելը միշտ չէ, որ հաճելի արարք է:

- Խօսել ես ուզում, չ՞է, - հարցնում է դուստրս:

- Ինչի՞ց գիտես, - գրում եմ նրան:

- Շուրթերդ շարժւում էին, երբ ներս եկայ:

Նա ներս էր եկել հողաթափերով ըստուգելու քնա՞ծ եմ: Դէմքին վախ կար, զգուշութիւն:

Ես նրան չասացի, այո, խօսել եմ ուզում, որովհետեւ վախեցայ ճշմարտութիւնն ասելուց: Ահա ես ինձ բռնեցի փաստի առաջ: Խօսել չի նշանակում ասել միայն ճշմարտութիւնը, այլեւ խօսելով երբեմն թաքցնել այն:

Ես պատկանում եմ այն սերնդին, որ ծնուեց համաշխարհային առաջին պատերազմից յետոյ, բայց տեսաւ համաշխարհային երկրորդ պատերազմը եւ այն էլ սոսկ որպէս պատմութիւն, հէքեաթ, տառապեց առանց մասնակցելու, զէնք չկրեց, եւ շատ տառապեց այդ հէքեաթից, որովհետեւ, եթէ զէնք էլ ունենար, պաշտպանելու ոչ հայրենիք ունէր, ոչ գաղափարախօսութիւն, եւ ահա տառապեց, աւելի մեծ տառապանք կրեց, քան կարող էր կրել իսկական պատերազմին մասնակցելով:

Պատուով մեռնելը պատուով է մոռացւում:

Կար մէկ ուրիշ պատերազմ այդ պատերազմից յետոյ, սուտի, բանսարկութեան, խարդաւանքի, դաւի, նախանձի, ատելութեան պատերազմը ընդդէմ ճշմարտախօսութեան, ընդդէմ բարութեան:

Ընչաղախցի պատերազմը անյաղթելի ունեւորութեան դէմ ամենակործանիչն է: Երկուսն էլ սնանկ են մտքերով, հոգով, սրտով:

Աշխատասիրութիւնն էլ իր թշնամիները ունի:

Բայց երբ սիրում ես մէկին ու յանկարծ թշնամիներ են երեւում քո սիրոյ դէ՞մ...

Այդպիսի մի թշնամի էր իմ չխօսելը ինձ սիրող դստրիկիս համար:

- Մենք խօսեցինք, չէ՞, իրար հետ, - հարցնում է նա:

Աչքերս, ի հաստատումն, փակում եմ:

Գիշերը քնել եմ, զարթնել, նորից քնել ու նորից զարթնել:

Մտքերի անասելի մի հեղեղ է հոսում ժամերի միջով: Ժամերն ի՞նչ են: Տարիների միջով պիտի հոսեն, եւ պիտի յոգնեմ մտքերից:

(Շար. 18)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՅՈՒՇԵՐ ՄԱՅԻՍ 28-Ի ԱՌԹԻՒ

1937-ին, հազիւ 9 տարու պատանի մը, անսահման հրճուանքով կը մտնէի Պէյրութի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի սկաուտական շարքերը։ Ինծի համար բացառիկ հմայք մը ունէր սկաուտական շարժումը։

Մեր խմբապետը մեծ եռանդով կ'աշխատէր ձեռնհասօրէն վարել իր հոկոգութեան յանձնուած խումբ մը պատանիները։ Անձկութեամբ կը սպասէի կիրակի օրուան, երբ կը հաւաքուէինք ակումբի սենեակներէն մէկուն մէջ, նորանոր գիտելիքներ սորվելու, խաղեր կազմակերպելու եւ ուրախ ժամանակ անցընելու։ Այսպէս կ'անցնէին օրերն ու ամիսները։

Լիբանանի քաղաքական ու ընկերային վիճակը հանդարտ կ'ընթանար։ Հատուածներու եւ համայնքներու միջեւ տիրող խաղաղ գոյակցութիւնը շատ ուշագրաւ երեւոյթ մը կը պարզէր։ Հայ ժողովուրդն ալ իր խաղաղ մակընթացութիւններու շրջանը կ'ապրէր Բ. Աշխարհամարտի նախընթաց տարիներուն։

Հիւղաւաններու գաղթականի կեանքը սկսած էր քիչ առ քիչ թօթափել, եւ համախումբ ապրելու գերադոյն ճիգով՝ նոր թաղերու հիմը կը դրուէր, Հայրենի բնավայրերու յիշատակը յաւերժացընելու նպատակաւ։ Այսպէս, հիմերը նետուած էին զանազան մեծ ու փոքր թաղամասերուն, ինչպէս՝ Նոր Մարաշ, Նոր Սիս, Նոր Հաճըն, Նոր Ատանա, Նոր Թոմարզա, Հայաչէն, եւայլն։

Ժողովրդային հանդիպումներու շարքին ամէնէն ուշագրաւը՝ Մայիս 28-ի առթիւ կազմակերպուած դաշտահանդէսն էր, դէպի Նահր էլ Քէլպի պեցկատեսիլ վայրը։

Ամէն ինչ ծրագրուած էր խնամքով եւ բծախնդրութեամբ, որուն համաձայն ժողովուրդը շոգեկառքով պիտի մեկնէր Պէյրութէն դէպի Նահր էլ Քէլպ, իսկ սկաուտական խումբերը Շաբաթ կէսօրէն ետք, երկար շարքերով, քալելով պիտի հասնէին նշանակուած վայրը։ Առաջին անգամ ըլլալով, քալելով պիտի ընէի այդ երկար միջոցը, որ կը բաժնէր Պէյրութ քաղաքը Նահր էլ Քէլպէն։ Ու այս պարագան մեծ նշանակութիւն ունէր ինծի համար։

Շաբաթ կէսօրէ ետք, կազմ ու պատրաստ, խիտ շարքերով ճամբայ ելանք, անցնելով Տօրայէն Անթիլիաս երկարող նարինջի պարտէզներով եզերուած հին ու նեղ ճամբէն։ Պարտէզներուն գեղեցկութիւնը, նարինջենիներուն բոյրը ուժ եւ եռանդ կուտային յոգնութիւնը մերժող ժպտադէմ պատանիներուն։ Շուրջը, ամէն ինչ իր բնական գրաւչութիւնը ունէր որ կը բանար իւրաքանչիւրիս սիրտը։ Ամէն քայլափոխ, ամէն դարձուածք ու հանդրուան իր խորհրդաւոր ու գրաւիչ նորոյթը կը պատմէր։ Դիտելով կը յառաջանայինք, մոռնալով ճամբուն երկարութիւնը։

Վերջապէս, երեկոյեան հասանք Նահր էլ Քէլպ, եւ իւրաքանչիւր խումբ իրեն սահմանուած վայրին վրայ լարեց սկաուտական վրանը։ Առաջին գիշերս էր որ տունէն հեռու, վրանի տակ կ'անցընէի, Նահր էլ Քէլպի յորդահոսան ջուրերուն մեղեդին շարունակ ականջիս։ Կիրակի առաւօտ, ամէն ոք եռուզեռի մէջ էր։ Վերը կապուտակ ու հայելիի նման յստակ երկինք մը, շուրջը՝ երկինք սլացող սէգ լեռներ, իսկ ձորէն դէպի ծով վազող զուլալ ջուրերուն ժխորը, ծառաստաններէն լսուող թռչուններուն առաւօտեան դայլայլը, ամէն ինչ բնութեան զարթնումը կ'աւետէր՝ երգով ու ծիծաղով համեմուած, գարնան այդ վաղ առաւօտեան։

Խմբապետը օրուան ծրագիրներուն շուրջ իր հրահանգները կուտար հակիրճ կերպով։ Վրանէն քիչ հեռու օճախի մը սարքաւորումովը զբաղած էին ոմանք, հաւաքելով հոս ու հոն ինկած ճիւղեր ու ոստեր, կէսօրուան ճաշի պատրաստութեան համար։

Քիչ ետք, վրանին առջեւ, արշալոյսին մարգարտանման ցօղովը հազիւ թրջուած տամուկ հողին վրայ շրջանակ մը գծեցինք, սրածայր ցից մը ամրացնելով շրջանակին կեդրոնը, ապա ժամացոյցի մը յատուկ թուանշանները թուագրելով շրջանակին վրայ։ Հետզհետէ բարձրացող արեւուն ճառագայթները, ուղղահայեաց գամին շուրջ շուքի եզր մը կը ստեղծէին։ Շրջանակին թուանշաններուն վրայ դարձող յարափոփոխ շուքին եզրին հետեւելով, կարելի էր գիտնալ օրուան ժամը։ Բնական ժամացոյց մըն էր վրանին առջեւ հողին վրայ պարզուող այդ շրջանակը։

Քիչ ետք, ժողովուրդը խուռներամ բազմութեամբ շոգեկառքի կայարանէն կը փութար հասնիլ հաւաքավայրը։ Մայիս 28-ի այդ առաւօտը խանդավառութեան ուրախութեան եւ յիշատակելի ապրումներու օրն էր, բնութեան ծոցին մէջ։

Օրուան խրախճանքները, սկաուտական հանդէսները գիրար կ'ամբողջացնէին, ցոյց տալով ժողովուրդին կենսունակութիւնը, որ գիտէր արդար հպարտանքով պանծացնել օրհասական պայքարներով ու արիւնով շահուած անկախութեան տարեդարձը։

Կէսօրէն ետք, հանդէս կուգար հայրս՝ Անդրանիկը, ներկայացնելով Կ. Կ.-ի հերթապահի իր կուռ ու իմաստալից ճառը։

Վեր կ'առնէր Սարդարապատի ճակատին վրայ մղուած կատաղի ու ճակատագրական կռիւներուն կարեւորութիւնը, եւ մանաւանդ հայ ժողովուրդին միասնական ճիգով, զոհողութեամբ եւ համագործակցութեան ուժով տարած յաղթանակին կոթողական իմաստը, որ ստեղծեց Մայիս 28-ը, իրականացնելով ժողովուրդին դարաւոր երազը՝ Հայաստանի անկախութիւնը։

Որքան տպաւորիչ, նոյնքան եւ թելադրիչ էր օրուան գաղափարականը, պատանիներուն համար։ Ու գօտեպնդուած այդ վսեմ գաղափարականով, ամէն ոք երեկոյեան կը վերադառնար Պէյրութ։

Պատանեկութեան տարիներու քաղցր յուշեր՝ որոնք իրենց պարզունակ անուշութիւնը կը պահեն տակաւին, երբ բաղդատութեան կը դնեմ տարիներու մեծ ու տարապայման փոփոխութիւններուն, տաք ու պաղ օրերուն, զանազան ու զարմանազան մակընթացութիւններուն եւ տեղատուութիւններուն հետ, որոնց մէջէն անցանք ու կ'անցնինք տակաւին այդ թուականէն ասդին։

ԱՐԱՄ

ըէ եւ տօնակատարէ իր Ազգային Անկախութեան տօնը, 1918 Մայիս 28-ը։ Առանց իրենց անցեալին ազգերը հաշմանդամ կը դառնան։ Անցեալին դէպքերն ու ազգային խիզախումները մշտական ներկայութեան վերածող ազգերն են որ միայն կրնան ապահովել իրենց պատմութեան ընթացքը եւ կերտել ապագան աւելի լուսաւոր, աւելի անխոցելի։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԶԱՏԻԿԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Զատկուան տօնը եւ այդ առթիւ կատարուող եկեղեցական արարողութիւնները տարբեր չքեղութիւն մը ունին Երուսաղէմի մէջ, ուր արտասանուած աղօթքներն ու երգուած շարականները կարծէք հաւատացեալի աչքերուն առջեւ կը պարզեն Յիսուսի կեանքէն զանազան պատկերներ։

Այս տարի Երուսաղէմի մէջ Զատիկը կը տօնուէր Մայիս 8-ին։ Աւագ Շաբթուան արարողութիւններուն ներկայ կը գտնուէին ոչ միայն տեղւոյն հայ համայնքի հաւատացեալները, այլեւ Յունաստանէն, Կիպրոսէն, Լիբանանէն, Միացեալ-Նահանգներէն եւ Ֆրանսայէն բազմաթիւ ուխտաւորներ։

Աւագ Հինգշաբթի է (Մայիս 5)։ Ժամը 14-ին կը ղօղանջեն Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ զանգերը։ Բազմութիւնը կը խուժէ դէպի Վանք։ Ոտնլուայի արարողութեան ներկայ են Երուսաղէմի քաղաքապետը եւ զանազան երկիրներու հիւպատոսներ, ըստ տարիներու սովորութեան։ Ժառանգաւորաց սաներու հնչեցուցած շարականներու եւ մեղեդիներու առընթեր Եղիշէ Պատրիարք կը լուայ 12 վարդապետներու ոտքերը։ Յաւարտ արարողութեանց, հաւատացեալները կ'ուղղուին դէպի Ս. Հրեշտակապետաց եկեղեցին, այն վայրը՝ ուր Յիսուս չարչարուած էր եւ ձիթենիի մօտ՝ ուր Յիսուս կապուած էր ծառին։ Հոս պատարագ կը մատուցուի։

Ժամը 19-ին, Ս. Փրկիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ Խաւարումի արարողութիւնը, որ կը տեւէ մինչեւ կէս գիշեր, խորհրդաւոր եւ տպաւորիչ մթնոլորտի մը մէջ։

Շաբաթ առաւօտեան կը ղօղանջեն Ս. Յարութեան տաճարի զանգերը եւ Հայերը, Յոյները, Ղպտիները եւ Ասորիները կը հաւաքուին եկեղեցի, իւրաքանչիւր համայնք գրաւելով իր տեղը։ Եկեղեցական արարողութիւններ կը կատարուին եւ տաճարը լեցուած բազմութիւնը կը սպասէ Լոյսի երեւալուն... Ժամը 13-ին լոյսը կ'ելլէ ու եկեղեցւոյ բոլոր մոմերը կը վառին։ Հայերը լոյսը կը տանին Պատրիարքին։ Լուսաւորեալ եկեղեցւոյ մէջ թափոր մը կը կազմուի, որ երեք անգամ կը դառնայ Յիսուսի Գերեզմանին շուրջ։

Յաւարտ արարողութեանց, հայ ըսկաուտներն ու արծուիկները՝ փողերախումբով, կ'առաջնորդեն Եղիշէ Պատրիարքը դէպի Հայոց Վանքը։ Այս արարողութիւնները իրենց չքեղութեամբ ու թողուցած տպաւորութեամբ հպարտութիւն մը կ'առթեն հայ ուխտաւորներու։

Կիրակի, Մայիս 8-ին, Զատկուան պատարագը կը մատուցուի Ս. Յարութեան տաճարին մէջ։ Կէսօրէ ետք՝ դարձեալ արարողութիւններ Հայոց Վանքի բակին մէջ, թափորով հանդերձ։

Երուսաղէմ ճամբորդութենէն օգտուելով կ'այցելենք Հայոց Վանքի զանազան բաժինները, ուր եռուզեռ մը կայ։ Երեք եկեղեցի, պատրիարքարան, դպրեվանք, վարժարան, Մատենադարան, երկու ակումբ կը հանդիսանան տեղւոյն Հայերու կրօնական եւ մշակութային կեանքի կեդրոնները։

ՆԱՀԱՊԵՏ ՓՕՅԱՃԵԱՆ

ԴՈՂԴՈՒԹԷ ԴՈՂԴՈՒԹ

ՓԱՍԱՏԻՆԱՅԻ Սիվիք Օտիթորիումին մէջ, Մայիս 1-ին, տեղի ունեցած է երաժըշտական հանդիսութիւն մը, նուիրուած Արամ Խաչատրեանի։ Հայ Սէնֆոնիք Նուագախումբը (80 հոգի), ղեկավարութեամբ Լոռի Հօչարեանի, մեկնաբանած է Զայքովսքիէն, Ալ. Սպենդիարեանէն եւ Ա. Խաչատրեանէն գործեր։

×

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ «Ռոզ եւ Ալէք Փիլիպոս» վարժարանի Ծնողա-Ուսուցչական Մարմնի կազմակերպութեամբ, «Կարապետեան» սրահին մէջ, Մայիս 3-ին տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը՝ Րաֆֆիի մահուան 95-ամեակին առթիւ։ Բացումը կատարած է Հուրի Ապտուլեան։ Դասախօսած է Ռուբինա Փիրումեան՝ «Րաֆֆիի գրական գործունէութիւնը եւ անոր ազդեցութիւնը հայ հանրային շարժումին վրայ» նիւթին շուրջ։

ԵՐՈՒԽԱՆ
ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ
ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ
Ե.

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԹՈՌԸ

– Պարապ խօսք, ըսաւ Մերկերեան, անոր Ֆուլեանէն պիտի մեռնի էղեր մեռեր է ... հէմ ատանկ ցնդի փնդի մարդոց խօսքերուն ի՞նչ կարեւորութիւն կուտաս կոր ... ինծի չհարցուն՞ս, անոնք տօքթորը ի՛նչ կիտեն, հէքիմը ի՛նչ կիտեն...։ Նայէ՛, այսօրուան օրս տօքթոր Քեաթիպեան կ'ըսեն մատով կը ցուցունեն կոր. Թագաւորին, փաշաներուն դիմացը կ'ելլայ, նավզէրնին կը բռնէ կոր. ո՞ր գէնաաթդ ատ մարիֆէթը ունի, հէ...։ Զաւակդ վազը մէկալնոր մեծնայ ատանկ մէկ նըշանաւոր բժիշկ մը ըլլայ ու ծառքի վըրայ պտըտցունեն նէ՝ քէֆթ չի՞ գար ... համմէ՞ ... Սանկ լերան պէս տօքթոր Մարկոսեան ըէյի անունը աշխարքին պերանը անցնի նէ եաղ չէ՞ս կայլեր, հանըմ, սա ըսէ...

Բժշկական արհեստին համար Մերկերեանի հիւսած այս պերճախօս ջատագովականը վանեց տիկին Մարկոսեանին յետին վարանումները, երկիւղի մընացորդները։ Դէմքը պայծառացած, աչուըները փառասիրութեան յեղակարծ զարթնումին շողիւններովը աղի կը ժըպտէր, ինչպէս մանուկ մը որուն ափերով շաքար եւ ծրարներով խաղալիք կը խոստանան։

– Ըսել է թագաւորին դիմացն ալ կըլլնայ ելլալ, շշնչաց, հրճուանքէն խղդուելով։

– Հա՛րկաւ, ինչո՞ւ չէ, ատանկ մէկ երեւելի տօքթոր մը ըլլալէն ետքը ... նայիս քի Սուլթան մըն է կը հիւընդնայ, թագաւորը եավէր մը կը ղրկէ տօքթոր Մարկոսեանին, տօքթոր Մարկոսեանն ալ կ'ելլայ սարայ կ'երթայ, ըմընցաւ գնաց, էղաւ թագաւորին հէքի մը, օրին մէկն ալ, Աստուած խամէթ ընէ նէ թագաւորին հէքիմ պաշին...

– Հէքիմ պաշի՞ն, կրկնեց տիկին Երմոնէ, երազուն։

– Ի՞նչ գիտցաք եա՛, պնդեց Մերկերեան՝ անսահման կապոյտ թաշկինակ մը հանելով գրպանէն եւ քիթը անոր մէջ մաքրելով մեծաժխոր շառաչմամբ, կարծես պաշտօնական հանդամանք մը տալու համար իր աներեւակայելի յայտարարութեանը։

Երբոր քիթին մաքրագործումը աւարտեցաւ, Մերկերեան, իր ըրած ճիգէն դեռ կաս կարմիր՝

– Բան մըն ալ կայ, հանըմ, վրայ բերաւ, չեն ուզեր քի քու զաւակդ մենծ մէկը ըլլայ, զուրցուի, անուն ունենայ. կը հասկնա՞ս, կը նախանձին, չեն քաշեր. դուն ալ միամիտ կնիկ, կը խաբուիս անոր ասոր չարախօսութիւններուն ... Դուն ինծի մտիկ ըրէ մինակ, բարեկամդ ես եմ, ի՛նչ մարդ ըլլաս ատ Կոստանեանին գործին մէջ արդէն հասկըցար, չէ՞ մի...

Մնաց որ, դանձապահին այս յորդորները հեռի էին տիկին Մարկոսեանին ուշը գրաւելէ, անիկա քանի մը վայրկեանէ ի վեր ամբողջովին գրաւուած, յափշտակուած ըլլալով «հէքիմ պաշի»ի մոգական, շողշողուն հեռապատկերովը։ Ու այս կէտին վրայ աւելի լուսաբանուիլ ուզելով.

– Թադէոս աղա, կը հարցունէր, հէքիմպաշին մէ՞կ հատ մը կ'ըլլայ։

– Հարկաւ, ի՞նչ ըսել է։

– Մինակ թագաւո՞րը կը նայի։

– Մէյ մըն ալ պալատականները։

– Ամսականը շա՞տ կ'ըլլայ։

– Է՛հ, վեր վար երկու-երեք հարիւր ոսկի մը ըլլալու է։

Ցերեկուան սեղանը պատրաստ էր. վարէն, խոհարարուհին զանգակ մը կը հընչեցունէր, ընդհատելով այդ անուշ, դիւթիչ խօսակցութիւնը։

Սեղանին վրայ, ա՛լ բնաւ խօսքը չեղաւ «հէքիմ պաշի»ին, վասնզի ապագայ «հէքիմ պաշի»ն հոն ներկայ էր։ Մինակ, տիկին Երմոնէ, խորունկ մտածութեանց մէջ թաղուած, հազիւ թէ կերաւ, մինչ գանձապահը միսի չերտեր, հաւի գիստեր կլափէն վար կ'իջեցնէր լուիկ մընջիկ, փչալով, մշկարոյր գինիի ըմպումներով։

Ճաշէն յետոյ, գանձապահը ստիպողական գործեր պատրուակելով առնել քալել ուզեց։ Փողոցի դրան առջեւ, ուր իջաւ հակառակ իր սովորութեանը, տիկին Մարկոսեան վերջին տեղեկութիւն մը հարցուց.

– Նշան կ'առնե՞ն հէքիմ պաշիները։

– Նա՛, աստար աստար, ըսաւ, գանձապահը ափին կէսը ցուցունելով, Մէճիտիյէ մի կ'ուզես, Օսմանիէ մի...

(Շար. 69)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Օ. Պասմաճեան եւ զաւակները սրտագին ցաւակցութիւններ կը յայտնեն, Տէր եւ Տիկին Նշան եւ Շուշան Միքայէլեանի, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ եւ Աստղիկ Ճանիկեանի եւ զաւակներուն իրենց հօր՝ Արմենակ Միքայէլեանի մահուան առթիւ եւ հետեւեալ նուէրները կ՚ընեն. - 300 Ֆ. Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ դպրոցին, 100-ական ֆրանք Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն, «Աշխարհ», «Ցաղթանակ» եւ «Յառաջ» թերթերուն, (ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Ալֆորվիլի Հայ Մարզական Միութեան բոլոր անդամները եւ ապագ ընկերները կ՚ողբան իրենց նախկին նախագահին՝

ՈՍԿԻԱՆ ԳԱԼԱՅՃԵԱՆԻ

մահը եւ ցաւակցութիւններ կը յայտնեն ընտանեկան պարագաներուն:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Պ. Գէորգ Ուշագլեան իր եղբօր՝ Կարօ Ուշագլեանի, (Նախկին քարտուղար Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ խմբագիր Հայ Սկաուտի), մահուան 15-րդ տարելիցին, ի յիշատակ կը նուիրէ 500 Ֆ. Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 500 Ֆ. «Յառաջ»ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Փիէր Թէրզեան Մովսէս Ժամկոչեանի եւ Տիկին Սրբուհի Գասպարեանցի մահերուն առթիւ 300 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին, փոխան ծաղկեպսակի:

×

Մովսէս Ժամկոչեանի մահուան առթիւ, Տիկին Կիւլիստան փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 200 Ֆ. Եսաեան Բարեկամական Միութեան, 200 Ֆ. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի հայ կին մը, որ զբաղի տարեց այր մարդով մը, տընական գործեր ընելով, ուտելիք եւ բնակութիւն ապահովուած (բնակարանը կը գտնուի 9-րդ թաղամասը, ուր Մօպէօժ):

Հեռաձայնել. -
306 - 39 - 91

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅԿ. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ
ԹՈՐՈՍ ՌՕՍԼԻՆ

Գրեց՝
ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Գրել՝
Archimandrite
Vatché IKNADIOSSIAN
Eglise St. Tatéos : 7. Camp Périer,
St Antoine 13015 Marseille

Կ. Ս. Մ.

Կեդրոնական Սանուց Միութեան ընդհանուր ժողովը՝ Յունիս 4-ին, իր սովորական ժողովատեղին 32 ուր տը Թրէվիզ, ժամը 16-ին:

Կը խնդրուի ներկայութիւնը անխտիր բոլոր սան եւ համակիր անդամներուն այս ժողովին որ կը փակուի քօքթէյլով մը:

RESTAURANT
"Chez les Tziganes Ivanovitch"
7, rue de Chéroy
(derrière le théâtre Hébertot)
75017 PARIS
Tél. : 522. 58. 07
sur réservation

L'ASSOCIATION CULTURELLE
HAMAZKAÏNE
présente
**LES MERCREDIS
DE LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
DE PARIS**
à 20h45 précises, 17 rue Bleue, (M° Cadet)
Mercredi 1er Juin : HRAND SAMUEL, l'Homme et l'Oeuvre,
soirée animée par : Anahide Ter Minassian, Claire Mouradian, Frédéric Feydit et Hovig Yeghiazarian.

ATAMIAN & Fils
TAPISSIER - DÉCORATEUR
Salons Cuir - Meubles Anglais
Louis-Philippe - Voilages - doubles Rideaux
NOMBREUX MODELES EXPOSES
20, RUE CHALIGNY, 75012 PARIS M° Reuilly-Diderot — **Tél. 344-23-87**
— 20% de remise aux lecteurs de Haratch —

NOUVEAUTES.... NOUVEAUTES.... NOUVEAUTES....

— «CHANSONS POPULAIRES ARMENIENNES» —

— LIZ SARIAN	N° D-3177	STEREO
— NAREK DOURIAN	N° D-3178	STEREO

RAPPEL.... RAPPEL.... RAPPEL.... RAPPEL.... RAPPEL....

— ZARTONG	N° D-50001	STEREO
— HAMLET MINASSIAN	N° D-40005	STEREO
— ARMINEH MARDIROSSIAN	N° D-40006	STEREO
— LIZ SARIAN «BOBINO»	N° D-3170	STEREO
— LIZ SARIAN	N° D-3171	STEREO

— TZIGANE —

— ZINA ET GUEORGUI (Folk Tzigane Russe)	N° D-3173	STEREO
— DJAN TATLAN (Chansons russes)	N° DEG 2002	STEREO

PRODUCTION et DISTRIBUTION EXCLUSIVE
DISQUES DOM
EN VENTE CHEZ TOUS LES DISQUAIRES

TRANSTOURS

Calendrier des Départs
pour l'ARMÉNIE:

9 - 22 juillet : **Paris - Leningrad - Moscou - Erévan**
4 - 19 août : **Lyon - Paris - Moscou - Erévan**
5 - 20 août : **Paris - Moscou - Erévan**
6 - 19 août : **Marseille - Moscou - Erévan**
6 - 21 septembre : **Paris - Moscou - Erévan**
3 - 18 septembre : **Marseille - Moscou - Erévan**
4 - 19 octobre : **Paris - Moscou - Erévan**

Inscription : TRANSTOUR, 25, rue d'Argenteuil, 75002 Paris tél. 261-58-28

OPERA DE MARSEILLE
Dimanche 5 Juin 1983 à 15 heures

CONCERT
avec
LA CHORALE SAHAK-MESROP
ET
L'ORCHESTRE PHILHARMONIQUE
DE MARSEILLE

direction : **KHATCHIG YILMAZIAN**
soliste : **RENE MASSIS** (de l'Opéra) baryton
au piano : **Juliette YILMAZIAN**
solistes de la chorale : **V. Minassian — E. Artinian**

AU PROGRAMME

**Komitas — Mozart — Ganatchian — Ch. Berberian — A. Haroutounian — Fauré
A. Bartevian — E. Hovanissian — A. Dikranian**

RESERVATION

Centre Culturel Sts. SAHAK-MESROP (Eglise Arménienne) 339, Av. du Prado 13008 Marseille 77 84 70

Mr. V. BOZADJIAN	28, Bd. des Dames	13002 Marseille 90 53 91
YONNA	59, Av. de St. Jérôme	13013 Marseille 70 72 10
F. N. A. C.	Centre Bourse	13001 Marseille
TORREFACTION NORD	Rte. Nle. de St. Antoine	13015 Marseille 51 40 67
Mme SABOUNDJIAN	«Villa Martigny» 87, Trav. des Sables Jaunes	13012 Marseille 87 19 92
OPERA de Marseille	à partir du 31 Mai	54 29 29

OPTIMA Tours
*Prochains Départs
en Arménie*

— Du 11 au 23 Juin
— Du 9 au 23 Juillet
— Du 23 Juillet au 6 Aout
— Du 6 au 20 Aout

SPECIAL PELERINAGE DU SOURP MURON
— Du 20 au 30 Septembre
— Du 20 Septembre au 4 Octobre
— Du 22 Septembre au 6 Octobre
demandez nos programmes détaillés.
Possibilités de départ de LYON et de MARSEILLE.

Renseignements et Inscriptions:
SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA Tours
12, RUE VIGNON - 75009 PARIS
TÉL.: 742. 10. 35

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
31
MARDI
31 MAI
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.446 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 58e ANNÉE — No 15.446

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

ԱՆԳԱՐԱ - ՊԱՂՏԱՏ՝ ՀԱՄԱՁԱՅՆ

—×—

Թրքական զօրքը կը շարունակէ իր հետապնդումները իրաքեան հողամասին վրայ, Քիւրտերուն դէմ եւ հաստատուեցաւ թէ այդ գործողութիւնը կը կատարուի Իրաքի կառավարութեան ամբողջական համաձայնութեամբ։ Քաղաքացորքէն զատ, վայրաչուներու յատուկ գունդեր ալ գործի անցած են 30 - 40 քիլոմեթր ներսը իրաքեան հողամասին։ Մայիս 30-ի Ինթէրնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւնը, հիմնուելով Թրքական կիրակնօրեայ կարգ մը թերթերու տուած տեղեկութեանց վըրայ, կը գրէր թէ Թուրքիոյ հարաւ - արեւելեան շրջանը կատարուած զինուորական գործողութիւնը կը տարուի «քիւրտ ապստամբներուն եւ հայ ահաբեկիչներուն դէմ, պահուըտած Իրաքի հիւսիսը»։

Թրքական այս միջամտութիւնը, անգամ մը եւս կ՚արծարծէ քրտական հարցը եւ Ուրբաթ իրիկուն (Մայիս 28-ի թիւ) Լը Մոնտ «Ազգ մը առանց Պետութեան» խորագրին տակ, կ՚անդրադառնար Քիւրտերու անցեալին եւ ներկային, շեշտելով թէ այսօր, հաւանաբար այսքան բազմամարդ միակ ժողովուրդն է, (20 միլիոն), որ ոչ անկախութիւնը ձեռք ձգած է, ոչ ինքնավարութիւնը, ոչ իսկ իր ցեղային ու մշակութային ինքնութեան ճանաչման մը սկիզբն իսկ։

× Կիրակի օր Թուրքիոյ Արտաքին նախարարը Պաղտատ գացած էր, նամակով մը՝ զօր. Խվրէնէն Իրաքի նախագահին յանձնելու համար։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան ազգ. հերթական նիստը, որ գումարուեցաւ Փրէ - Սէն - Ժերվէ վաւերացուց անշուշտ կուսակցութեան գործունէութիւնը։ Այս ժողովին գլխաւոր նորութիւնը եղաւ Ժ. Փ. Շըվէնըմանի ելոյթը, որ մարտահրաւէրի նման բան մըն էր Նախագահ Միթերանի։ Նախկին նախարարը բացէ ի բաց գլուխը կ՚անցնի ձախի ընդդիմութեան մը, ձաղկելով կառավարութեան քաղաքականութիւնը, որ մասնաւոր ընկերվարական բնոյթ մը չունի։ Շըվէնըման կը նախատեսէ Տըլոր ծրագրին տնտեսական ձախողութիւնը եւ այնքան վստահ է որ չորրորդ արժեզրկում մը անխուսափելի է, որ միայն Թուականի հարց կը նկատէ այլեւս։

ՈՒԻԼԻԸՄՍՊԸՐԿԻ վեհաժողովը բանավէճերով սկսաւ, քանի եօթները չհամաձայնեցան եւրոպական ապահովութեան վերաբերող յայտարարութեան շուրջ։ Նախագահ Ռեկընի պատրաստած բանաձեւը միայն հակախորհրդային նկատած են Քոհլ եւ Միթերան, առարկած են թէ յարմար չէ։ Ի վերջոյ կարելի եղած է սակայն, համաձայնիլ բնագրի մը շուրջ, որ կը շեշտէ եւրոհրթիռներու զետեղման հարցը։ Կիրակի Տիկին Թաչըր Լոնտոն կը վերադառնար իր ընտրապայքարը շարունակելու համար։ Նախագահ Ռեկըն Միացեալ - Նահանգներ հըրաւիրեց Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը, գալ գարնան։

ՍԱՎԱՐԻ կ՚ուզէ որ աւելի արագ ընթանայ կրթական օրէնքին քուէարկութիւնը Ազգ. Ժողովին կողմէ։ Երկուշաբթի 68-ի վրայ միայն 13 յօդուած քուէարկուած էր, մինչ նախարարը կ՚աճապարէ...։

ԻՍՄԷԹ ԻՆԷՕՆԻՒԻ տղան՝ Էրտալ Ինէօնիւ նոր կուսակցութիւն մը հիմնած է Թուրքիոյ մէջ, 5-րդը նոր օրէնքներուն համաձայն, կազմուած Նոյեմբերի ընտրութեանց համար։ «Մեր կուսակցութեան, ծրագիրը, ըսած է Էրտալ Ինէօնիւ, նմանութիւններ պիտի ունենայ արեւմտեան Պետութեանց սոցիալ - դեմոկրատ կուսակցութեանց հետ, բայց նկատի պիտի առնենք նաեւ մեր երկրին իրականութիւնը»։

ՎՐԱՍՏԱՆԻ մէջ, մահուան դատապարտուելէ ետք, քանի մը հոգի գնդակահարուած են, «տնտեսական ոճիրի» յանցանքով, ըստ տեղւոյն «Զարիա Վոստոկա» թերթին։ Տարաթ մը առաջ, Ա. քարտուղարը՝ Շվարտածէ երկար յօդուածով մը, Պրաւդա-ի մէջ, կը յայտնէր թէ վերջին եօթը տարիներուն, շուրջ 300 պաշտօնեայ պաշտօնազուրկ եղած են («Յառաջ» Մայիս 20)։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ, ընկերային մթնոլորտը յանկարծ վատթարացած է եւ գործադուլի լայն շարժում մը ծայր կուտար շաբթուս սկիզբը։ Բողոքը կը բարձրանայ նախ ընկերվարական կառավարութեան ծրագրած ընկերվարականացման օրէնքին դէմ (հանրային ձեռնարկներու) եւ կայ նաեւ ուրիշ օրէնք մը, որ կը սահմանափակէ գործադուլի իրաւունքը եւ որ կը քննադատուի ամբողջ ընդդիմութեան կողմէ՝ աջէն համայնավար։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռին խօսնակը, որ առջի օր դատապարտած էր խորհրդային յարձակողներուն միջամտութիւնը՝ Աֆղանիստան Տաշքենտ զրկուեցաւ «խորհրդածելու» համար ըսածներուն վրայ։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՅԻՍ 24 - 26)

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ԺԱՊԱՒԷՆ

Երեւանի հեռատեսիլը աւարտած է Կոմիտասի կեանքին ու գործին նուիրուած շարժանկարի պատրաստութիւնը։ «Անտունի» խորագիրը կրող ժապաւէնը, որ փաստանկարի բնոյթ ունի, կը միացնէ ժամանակագրութեան ու երեւակայութեան տարրերը եւ կը ցոլացնէ Կոմիտասի կերպարը։

×

ՖՐԱՆՍԱՅԻ 230 ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵՐՈՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ֆրանսացի 230 զբօսաշրջիկներ՝ իրաւաբաններ, նոտարական գրասենեակներու պաշտօնեաներ, ճարտարապետներ, քանի մը օրով այցելած են Հայաստան։ Անոնք ծանօթանալէ ետք Հայաստանի տնտեսական եւ մշակութային կալուածներէ ներս արձանագրուած յաջողութիւններուն, այցելած են ցուցահանդէսներ ու թանգարաններ, հանդիպումներ ունեցած են իրենց պաշտօնակիցներուն հետ։ Ֆրանսացի ճարտարապետները իրենց փորձառութիւնը փոխանակած են տեղւոյն ճարտարապետներուն հետ, մասնաւորաբար քաղաքաշինութեան եւ քաղաքներու բարեկարգման մարզերուն մէջ։

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՄԷՋ

ՊԱՏԱՐԱԳԵՑ ԵՒ ՔԱՐՈԶԵՑ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

Մայիս 29-ին, Կիրակի առաւօտ, պատարագէն առաջ իսկ, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ծայրէ ծայր լեցուած էր խուռներամ բազմութեամբ մը։ Դասին մէջ տեղ գրաւած էին նաեւ օտար բարձրաստիճան հոգեւորականներ։

Օրուան պատարագիչն էր Ամենայն Հայոց Վազգէն Կաթողիկոսը, որ յաւարտ պատարագին իր քարոզը արտասանեց։

Առաջին մասին մէջ, Վազգէն Ա. սաւելաբար ծանրացաւ աղօթքին եւ աղօթելու կարեւորութեան վրայ, մաղթելով որ մեր աղօթքները խունկին նման բարձրանան։ Ճիշդ է, որ, յիշեց Հայրապետը, կարելի է ամէն տեղ աղօթել, բայց տարբեր է եկեղեցւոյ կամարներուն ըստեղծած մթնոլորտը։ Յիսուս ըսած է՝ ո՛ւր որ հաւաքուիք իմ անունովս, ես այդտեղ ներկայ եմ։ Աղօթքը ճամբայ կը բանայ, բայց աղօթելու համար, հարկ է որ հոգին խաղաղ ըլլայ և ուրեմն աղօթողը պէտք է նախ իր հոգին խաղաղութեան վիճակի մէջ դնէ։ Վասնզի, շեշտեց Վազգէն Ա., ինչպէս կարելի է յիշել Շէյքսփիրի Համլէթին մէջ, երբ թագաւորը որ իր եղբայրը սպաննած է, կը քաշուի իր ննջասենեակը, ու ծունկի կուգայ փորձելով աղօթել, բայց չի յաջողիր, գետին կ՚իյնայ, որովհետեւ հոգին ալեկոծ է, խաղաղութեան մէջ չէ։ Ամէն մէկուս կեանքին մէջ, պէտք է հոգին խաղաղ ըլլայ, մանաւանդ հոս։ Ամէն տեսակի խաղաղութիւն հիմքն է մարդուն կեանքին։ Այս առընչութեամբ յիշեց նաեւ Ֆ. Փոնսէի յիշողութիւններէն էջ մը, երբ ան կը ներկայանար Պերշըրկատըն, Հիթլէրի մէկ նախարարին, թելադրելով որ այդ հրաշալի մթնոլորտին մէջ պահպանէ իր հոգիին եւ մտքին խաղաղութիւնը։ Բայց դժբախտաբար, պատերազմը եղաւ քանի մը շաբաթ յետոյ, 90 միլիոն զոհերու մէջ, մեր փոքրիկ ժողովուրդն ալ տուաւ 200 հազար մեռեալ։

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը իր գոհունակութիւնը յայտնեց որ խաղաղութիւն կը տիրէ Ֆրանսայի հայ գաղութին մէջ, եկեղեցական հարցերու մէջ ալ, ինչ որ միշտ պարագան չէ այլ գաղութներու։

Աղօթքի եւ աղօթելու անհրաժեշտութեան այս նախաբանէն ետք, Կաթողիկոսը անցաւ օրուան նիւթին՝ Սարդարապատի ոգեկոչման։ Այսօր, ըսաւ Վազգէն Ա., նաեւ ոգեկոչման օր է, մեզի՝ Հայերուս համար, մէկը այն 3 - 4 նուիրական թուականներէն, որոնք միայն անցեալի, պատմական դէպքեր չեն, այլ ներկայ են եւ ուղեցոյց ու առաջնորդ են մեր կեանքին՝ Վարդանանք, Ապրիլ 24 եւ այսօր՝ Սարդարապատի ճակատամարտը, պսակը ամբողջին՝ Բաշ - Ապարան, Ղարաքիլիսէ եւ Սարդարապատ, Մայիս 22-ին։ Միայն քաղաքական ու պատմական չէ այս ճակատամարտը մեր պատմութեան մէջ, այլ՝ փրկութեան թուական է։ Մեր դարաւոր թշնամին ծրագրած էր երկրորդ եղեռնով մը բնաջնջել այս անգամ՝ արեւելահայութիւնը։ Հայերը կռուեցան առանձին, տոնապիկ եւ ոչ միայն զինուորները այլեւ ամբողջ բնակչութիւնը մասնակցեցաւ կըռիւներուն եւ կարեւոր դեր խաղցին նաեւ մեր հոգեւորականները, բոլոր եկեղեցիներու զանգակները հնչեցին, մեծ դեր խաղաց Գարեգին Արք., հաւատք եւ ուժ ներշնչելով զինուորներուն։ Այս բոլորը կը յիշուին եւ արձանագրուած են։ Այսպէս է, որ կարելի եղաւ փրկել Հայաստանը եւ հաստատուեցաւ Հայաստանի Պետութիւնը, դարերու գերութենէ ետք, Սարդարապատով ու մեր երկիրը շարունակեց իբրեւ Պետութիւն իր ինքնուրոյն, ինքնավար, շինարարական կեանքը, մանաւանդ մշակութային գետնի վրայ, ապրելով խաղաղութեան եւ ապահով պայմաններու մէջ։

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ոգեկոչելով Սարդարապատի ճակատամարտին ինկած հերոսները, շեշտեց թէ մեր այսօրուան հայրենիքի խաղաղ կեանքը, հետեւանքն է Սարդարապատի։ Այսօր, Սարդարապատի համալիրը մեր հայրենիքին մէջ աղօթքի եւ ուխտի վայր ու երախտագիտութեան կոթողն է, որ կը բարձրանայ։ Սարդարապատի ճակատամարտը անցեալ չէ, այլ՝ կենդանի ու մղիչ ուժ այսօրուան հայութեան մտքին մէջ։

Վազգէն Կաթողիկոսի այս քարոզին յաջորդեց հոգեհանգստեան արարողութիւնը։

×

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎՐԺ.Ի ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Մայիս 29-ը, նաեւ պատմական թուական մը հանդիսացաւ մեր գաղութին կըրթական կեանքին մէջ, պաշտօնական բացումովը Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի Նուարդ Կիւլպէնկեան մանկապարտէզին։

Արարողութիւնը իր ներկայութեամբ եւ խօսքով կը պատուէր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, որ այս առթիւ պանծացուց Մխիթարեաններու կրթական թէ մշակութային դարաւոր առաքելութիւնը։

Հանդիսութիւնը բացաւ վարժարանին տեսուչը՝ Հ. Ռափայէլ Անտոնեան, յաջորդաբար խօսք առին՝ հայ կաթողիկէ էկզարքը Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեան, Պ. Ռոպէր Կիւլպէնկեան, Միաբանութեան աբբահայրը՝ Հ. Յովհաննէս Վ. Դերձակեան, հուսկ՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը։

Այս հանդիսութեան մանրամասն թըղթակցութիւնը՝ մեր յաջորդ թիւով։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Ս. ՅԱԿՈԲԱՅ ՎԱՆՔԻ ԱՆՑԵԱԼՆ ՈՒ ՆԵՐԿԱՆ

ԽՄԲ. - Պոլսոյ լրագրի մեր պաշտօնակից «Հայրենիք»ի թղթակիցը՝ Հէնրիկ Բու- դաղեան, օգտուելով Բիւզանդ Կոանեանի (Լոս Անճըլըսէն) Նիւ Եորք ներկայութե- նէն ,հարցազրոյց մը ունեցած է անոր հետ՝ Երուսաղէմի Ս. Յակոբայ Վանքի պատմական անցեալի ու ներկայի մասին: Բ. Կոանեան, որ քանի մը ամիս առաջ նոր այցելութիւն մը կատարած էր Երու- սաղէմ, շահեկան տեղեկութիւններ փո- խանցած է: Կուտանք հարցազրոյցին հիմ- նական մասերը, զանց ընելով հար- ցումները :

Ինծի համար, ինչպէս կ'ենթադրեմ ա- մէն Հայու, միշտ կախարդանք մը ու- նեցած է Հայ Երուսաղէմը: Առեղծուած մը եղած է այն պարագան՝ թէ փոքր ժողովուրդ մը, բազմամիլիոն օրթոտոք- սութեան եւ կաթոլիկութեան կողքին, ինչպէ՞ս կրնար հաւասար աթոռի վրայ նստիլ եւ տէր դառնալ այնքան մեծարժէք իրաւունքներու եւ կալուածներու սուրբ վայրերու մէջ: Տարիներ առաջ, առաջին այցելութեանս, ժամանակ չունեցայ գիս տառապեցնող այս հարցով զբաղելու : Վերջերս, սակայն, առիթ ունեցայ կըր- կին այցելել Երուսաղէմ: Տեսայ սրբա- զան վայրերը, հարցափորձեցի, հետս բերի բազմաթիւ գրքեր, եւ ուսումնա- սիրեցի պատմութիւնը, գտնելու համար հարցումիս պատասխանը:

Ուրեմն, նախ տեղին է քիչ մը պատ- մութիւն: Ընդունուած իրողութիւն է այսօր որ, Յակոբոս Փոքրը, Յակոբոս Տեառն Եղբայր անունով, եղած է Ս. Երուսաղէմի Քրիստոնեաներու առաջին եպիսկոպոսը կամ պատրիարքը: Յետա- գային, հոն ամփոփուած է մարմինը գլխատուած Յակոբոս Գլխադիրին:

Ըստ պատմագիր Տրդատ եպիսկոպոս Պալեանի, Եդեսիոյ Աբգար Թագաւորի հայազգի Թագուհին, Ս. Հեղինէ, բազ- մաթիւ այլ մատուռներու կողքին շինել տուած է նաեւ մատուռ մը Յակոբոս գըլ- խադիրի գերեզմանին վրայ:

335-ին Բիւզանդիոնի կայսեր Կոստան- դիանոսի մօր Հեղինէ Մայր Թագուհիի հովանաւորութեամբ կը բարձրանայ Սուրբ Յարութեան Տաճարը, մասնակցութեամբ Հայոց Տրդատ Թագաւորին եւ իր արքա- յական գանձին: Տրդատ Թագաւոր շինել կու տայ նաեւ Բեթղեհէմի վանքը, Ան- դրիանոս Կայսեր Անտոնիոս յիշատակա- րանին վրայ: Մինչեւ Քաղկեդոնի ժողո- վը՝ 451 թուականին, Յակոբոս Տեառն Եղբօր Աթոռը կը մնայ Երուսաղէմի համաքրիստոնէական Պատրիարքական Աթոռը:

Հայերը կը շարունակեն սկզբնական Յակոբոս Տեառն եղբօր Աթոռը, այնու- հետեւ ստանձնելով Պատրիարքական Ա- թոռին պահպանումն ու պաշտպանու- թիւնը: Կ'արժէ նշել եւ յիշել որ Հա- յերը տէր կը դառնան Պատրիարքական Աթոռին եւ Սուրբ Յակոբայ Սրբավայ- րին, կառուցուած Սիոն Լերան վրայ : Այն Սիոն Լերան վրայ, ուր կանգնած է Սուրբ Յակոբեանց Հայկական Վանքը մինչեւ օրս :

Երեւակայեցէք, 6-րդ դարուն Երուսա- ղէմի մէջ գոյութիւն ունէին 70 Հայ վան- քեր: Բոլորն ալ կառուցուած տոհմերու կողմէ, որոնք կը մատակարարէին նաեւ վանքերու նիւթականը :

1850-ին, Ղրիմի պատերազմէն ետք, Յովհաննէս Իզմիրլեանցի պատրիարք, «Ձենք կրնար կ'ըսէ, միայն յենուլ ուխ- տաւորներու նուէրներուն» եւ կը սկսի վանքին կալուածները ընդարձակել, հե- տըզհետէ նոր կալուածներ գնելով: Եթէ աստ վրայ աւելցնենք մեր մեծհոգի բա- րերարներու ըրած նուէրները եւ գնած կալուածները, կրնաք երեւակայել թէ ինչպիսի արքայական դիրք մը կը գրաւէ մեր ժողովուրդը Ս. Երուսաղէմի մէջ:

Այդ այդպէս ըլլալով հանդերձ, Հա- յերը կանգնած են շատ աւելի ամուր հի- մերու վրայ, օրինական դետնի վրայ : Կրնա՞ք երեւակայել, Հայոց Աբրահամ Պատրիարքը՝ երբ ծայր կու տայ մահմե- տականութիւնը, 40 հոգինոց շքախումբով մը կը մեկնի դէպի Մեքքէ, անապատնե- րը կտրելով եւ կը ներկայանայ Մոհամ- մէտ Մարգարէին, իր հաւատարմութիւնը կը յայտնէ, խնդրելով որ Մարգարէն ի- րենց ընծայէ ապահովագիր մը, իր Միաբանութեան եւ Հայոց ստացուածք- ներուն համար :

Եւ նորահաստատ կրօնքին Աստուա- ծառեալ Առաքեալը սիրով կ'ընդառաջէ Հայոց Պատրիարքի խնդրանքին եւ անոր կը շնորհէ պատշաճ հաւատարմագիր մը, ինչպէս կը վկայէ արաբ պատմագիր Ջէքի Էլ Տին իր մեծ երկասիրութեան մէջ:

Աւելի ուշ, երբ Մարգարէն կը վախ- ճանի, իր անմիջական յաջորդէն՝ Ալիէն եւս, Աբրահամ Պատրիարք վերահաստա- տել կու տայ Մարգարէին տուած հրո- վարտակը եւ նոր պաշտօնաթուղթ մը եւս կը ստանայ իրմէ: Յետագային նոյն վերահաստատումը կ'ընեն նոր հրամա- նագրով, Օմար Խալիֆան, Մեծն Սուլ- թան Սալահ - Էլ - Տինը, մինչեւ Օս- մանեան Սուլթանները 19-րդ դար:

Այդ հրովարտակներու բնագրերը, վստահ եմ, կը պահուին Երուսաղէմ՝ մեծ նախանձախնդրութեամբ եւ ամենայն ապահովութեամբ:

Կ'ուզէի երկու միտք եւս յայտնել նախ քան խօսիլը նոր յայտնաբերումներու մասին: Անոնց համար որոնք լիովին տեղեակ չեն հայ Երուսաղէմի պատմու- թեան, կ'արժէ պահ մը անդրադառնալ թէ ինչպիսի տառապանքներէ, պայքար- ներէ, ճգնաժամերէ անցած է Հայ Երու- սաղէմը եւ մանաւանդ իր ղեկավարու- թիւնը: Դաւերը՝ որոնք նիւթուած են միւս քրիստոնեայ մեծ եկեղեցիներու կողմէ վեհապետներու կողմէ, իշխաննե- րու կողմէ, խուժանի մոլեգնութեամբ եւ կատաղութեամբ մեր ձեռքէն խլելու հա- մար մեր իրաւունքները եւ մեր կալուած- ները: Եւ այդ բոլոր փորձանքներէն, այդ բոլոր վտանգներէն մեր հոգեւորականու- թիւնը ճկունութեամբ, երբեմն ապշեցու- ցիչ յանդգնութեամբ եւ քաջութեամբ, յաճախ դրամով, կաշառք կերցնելով, ամէն միջոցի դիմելով, նախանձախնդ- րութեամբ, առանց թիզ մը կորսնցնելու պահած են եւ մինչեւ հիմա կը պահպա- նեն մեր իրաւունքները եւ կալուածները Սուրբ Վայրերուն մէջ:

Երկրորդ, յաճախ կ'ըսուի թէ մեր ժողովուրդը քաղաքական ճկունութիւն եւ իմաստութիւն չունի: Եթէ մարդ խո- րապէս ուսումնասիրէ Հայ Երուսաղէմի պատմութիւնը, չի կրնար չհիանալ, ուղ- ղակի չապշիլ թէ ինչպիսի բնածին դի- ւանագիտութիւն, խորամանկութիւն, ճը- կունութիւն, քաղաքական հասունութիւն կրցեր է երեւան բերել մեր ժողովուրդը, կարենալ գոյատեւելու համար այդ դըժ- ւարին եւ թիւով ու միջոցներով շատ ա- ւելի լայն եւ մեծ ուժերու դիմաց, կառ- չելով իր դիրքին, իր ազգային պատւին, իր բազմադարեան ստեղծագործ հանճա- րի անդնահատելի արտայայտութիւննե- րուն հայ Երուսաղէմի մէջ:

Գոյութիւն ունի յիշատակարան մը, որու մասին կրնան ոմանք տեղեակ ըլ- լալ, բայց վստահ եմ որ դեռ ընդհանու- րի սեփականութիւնը չէ:

Մարդկային պատմութեան մէջ առա- ջին կոթողը նուիրուած Անծանօթ Զին- ւորին, կառուցուած է հայ Երուսաղէմի մէջ, 6-րդ դարուն: Կը կարդանք արձա- նագրութիւնը: - «Վասն յիշատակի եւ փրկութեան ամենայն Հայոց զօրաց, զանուանս Տէրն գիտէ Հոռմէական 13-րդ լէգէոնի հարիւրապետ Սուրբ Պօղիկ- տոսի»:

Ինչպէս յայտնեցի 6-րդ դարուն կա- ռուցուած, ըստ մասնագէտներու, պատ- միչներու վկայութեան, Անծանօթ Զին- ւորին նուիրուած առաջին յիշատակա- րանն է:

Երկրորդ կարեւոր յայտնաբերումը որ մեր Երուսաղէմի եկեղեցականութիւնը կրցած է երեւան հանել եւ համաքրիստո- նէական նշանակութիւն ունի, «Կայափա» քահանայապետի բնակարանի երեւան հանուիլն է: Այս պեղումները կատարած է Շահէ Արքեպիսկոպոս Աճէմեան:

Ինչպէս Երուսաղէմ այցելողները գի- տեն, այնտեղ մենք ունինք Սուրբ Փըր- կիչի գերեզմանատունը: Նախ հոն, գե- րեզմանատան մէջ վերանորոգումներ կա- տարուած են Պատրիարքներու դամբա- րաններու վրայ՝ որոնք կը գտնուին այդ գերեզմանատան մէջ: Ուրեմն Սուրբ Փըր- կիչ մատուռին վրայ, Շահէ Արք.ի ղե- կավարութեամբ, սկսած էր կառուցուիլ Սրբոց Նահատակաց եկեղեցին, որուն զանգակատունը 56 մեթր բարձրութիւն պիտի ունենայ եւ իր շրջակայ այլ յա- րանուանութիւններու եկեղեցական կա- ռոյցներէն ամէնէն բարձրը պիտի ըլլայ: Զանգակատունը պիտի ունենայ 6 սեն- եակներ՝ խորհրդանշող Հայաստանի 6 նահանգները եւ երեսուն սեւ քարեր՝ խորհրդանշող այն քաղաքները, որոնք ա- մէնէն աւելի կրեցին Եղեռնի դառնու- թիւնը: Վարը, պիտի վառի «անմա- րոյց» մեր նահատակներուն հոգիին ի յի- շատակ:

«Կայափա» քահանայապետի բնակարա- նէն կ'երկարի սալայատակ ճամբան, կա- ռուցուած Հռոմէացիներու կողմէ, ուրկէ Յիսուս Պիղատոսին տարուեցաւ:

Բացի քահանայապետի տունէն, նաեւ այս պեղումները երեւան հանած են մէկ կամարաւոր մասը խաչակիրներու կողմէ կառուցուած վանքի մը: Նոր կառուցուող Եղեռնը խորհրդանշող եկեղեցիին դի- մացը, Հերովդէսի շրջանէն երեւան հան- ւած են քրիստոնէական խուցեր, ուր կ'ապրէին առաջին հաւատացեալները: Այս պարագան կ'ուզեմ նշել, որովհե- տեւ կը նկատուի քրիստոնէական աշխար- հի մեծագոյն յայտնաբերումը մեր ժա- մանակներու:

Այժմ խօսինք մէկ այլ կարեւոր յայտ- նաբերումի մասին: Սուրբ Յարութեան Տաճարին մէջ մենք ունինք քանի մը մա- տուռներ: Վերը նորոգումներ կատար- ւած են առաջնորդութեամբ Կիւրեղ Ե- պիսկ. Գաբրիկեանի: Կիւրեղ Եպիսկ.ը ինքը ծրագրած է կառուցման, վերանո- րոգութեան ընդհանուր գործը եւ ըս- տանձնած է ղեկավարութիւնը եւ ինքը դասաւորած է մոզայիքներու բաժինը:

Այս վերանորոգման կարեւոր գործը կատարած է հանգուցեալ մեծ ճարտա- րապետ Ի. Իւթիւճեան եւ ճարտարապետ Տ. Ոսկերիչեան: Նիւթական ծախքերը բո- լորը հոգացուած են Գալուստ Կիւլպէնկ- եան եւ Ալէք Մանուկեան հիմնարկներու կողմէ:

Այս կատարուած վերանորոգումները՝ հետեւողութեամբ մեր միջնադարեան ար- ւեստին, ձեւով մը վերարտադրութիւնը մեր մոզայիքներուն, մեր ճայերուն, մեր մանրանկարչութեան, մեր ճարտարապե- տութեան, քանդակագործութեան, յա- ջող եւ գեղարուեստական ձեռնարկ մը կը նկատեմ, որովհետեւ համադրութիւ- նը այնքան ճաշակով կատարուած եւ գործադրութիւնը տաղանդաւոր ար- ւեստագէտներու կողմէ այնքան պերճա- խօս է, որ ոչ միայն Հայեր, այլեւ բազ- մաթիւ օտարներ որոնք կ'այցելեն մեր սրբավայրերը ամէն օր, կը զմայլին մեր արուեստի շքեղութեան վրայ:

Բացի ուրեմն այս վերի մատուռի վե- րանորոգումներէն, Կիւրեղ Եպիսկ. Գա- բրիկեան կատարած է նաեւ պեղումներ եւ պէտք է ըսել որ այս պեղումները կա- տարուած են ամենայն գաղտնապահու- թեամբ: Վարի մատուռի խորանին ետեւը փորել տուած են, պարպած հողը, եւ ի վերջոյ, երեւան հանած են, Գողգոթա- յի ժայռին ճիշդ ներքեւ, ջրամբար մը, որ կը ծառայէր որպէս մկրտութեան ա- ւազան առաջին քրիստոնեաներուն: Նաեւ կը ծառայէր որպէս պատսպարան առա- ջին քրիստոնեաներուն:

Առաւել եւս, Կոստանդիանոս Կայսեր Տաճարին, առաջին քրիստոնեայ տաճա- րին մասերը երեւան հանուած են այդ նոյն վայրին մէջ, մոզայիքներ, սիւնի խոյակներու մասեր, եւայլն: Աւելորդ է ըսել որ այնտեղ կանգնած է սիւնաձեւ մէ- ջը խողովակի նման պարապ մարմարեայ զանգուած մը, որ կը ծառայէր որպէս ջրամբար, օրհնուած ջուրը պարփակելու համար: Այս եւս, մեծակշիռ յայտնաբե- րում մըն է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ

- 14 -

Տխուր եմ: Թող շուտ անցնի այս բո- լորը: Ես պարտուած եմ: Զգում եմ, թէ ինչպիսի ուժ է խօսքի ուժը, խօսելու ու- ժը: Գիրը խօսք է, խօսքին փոխարինո- ղը այն մարդու համար, որ ներկայ չէ, նրա համար, որ քեզանից հեռու է եւ չի կարող քեզ լսել: Եւ գիրը խօսքի ուժը փոխանցում է դարերին: Խօսքը ձայն է, որ թռչել գիտէ, կորչել, անէանալ, նաեւ ալիքաւորուել, նրան կարող են որսալ, եթէ ուզենան ... ուժ է: Նրան բանտա- րկող ուժեր չկան, բանտ էլ չկայ, կողպէք չունի, բանալի չունի, դա այն միակ ուժն է, որ գիտէ բաշխուել, տարածուել եւ ոչ միայն մի մարդուց միւսը, մի փողոցից միւսը, քաղաքից քաղաք, ռա- դիոկայաններն ու եթերային այն հաղոր- դումների միջով, այլ մի երկրից միւսը, մի սերնդից միւսը, մի դարից միւսը, դէպի յաւերժութիւն ձայնագրման ձե- ւով:

Առաջ, երբ ձայն ունէի, բնաւ չէի մտածել այս բոլորի մասին ... Մարդ իր ունեցուածքի արժէքը այն ժամանակ է հասկանում, երբ կորցնում է: Ո՞ւր ես, իմ սիրած էակ ... ես քեզ որոնում եմ, թէեւ գիտեմ, որ դեռ չեմ կորցրել քեզ ...

- 15 -

Նա եկաւ նորից:

Մենք դարձել ենք մեր իսկ ստեղծած բարեկրթութեան զոհը: Եթէ մենք չիմաս- տաւորենք, չարժէքաւորենք ապրելը մեր զգացումներով, բնազդային իղձերով, կրքերով, մտքով ու հոգով, ապա բնաւ պիտի չվախենանք մահից: Չէ՞ որ երկու հարիւր տարի էլ ապրենք, միեւնոյն է, վերջը մահ է:

Վերյիշեցի նրա առաջին գալը: «Սիրտս բերեց ինձ քեզ մօտ»:

Նրան նայեցի խեղճացած, աւելիքս յայտնած ու այլեւս ասելիք չունեցողի նայուածքով:

- Այդպէս մի նայիր ինձ, - ասաց նա, - ես քո բոլոր նայուածքները կարդացել եմ եւ կարդալ գիտեմ ... ինչքան կա- րեւոր են մէկ ոտքը, մէկ ձեռքը, մէկ աչ- քը, երկու ձայնալարը: Եթէ Բուլկոյին տասը ձայնալար տան, քեզ համար մէկ չէ՞: Բուլկոյին յիշո՞ւմ ես:

Դա կեղծանուն էր եւ դա այն տղան էր, որ միշտ խնդրում էր նրա ձեռքը:

Թարթիչներս խոնարհուեցին:

- Եթէ շնչում ես, եթէ սիրտդ աշխա- տում է ... սրտի տրոփը հաւասար է ապ- րելու. դէ հիմա չեմ կարողանում վե- րադասաւորել մտքերս, շատ եմ յուզ- ւած :

- Որտե՞ղ է Սոնան:

Աչքով ցոյց տուեցի նստասենեակի կողմը:

- Գիտէ՞ մեր փոխադարձ զգացումների մասին, բացի խնամիականից:

Նա ինձ ուզում էր խոստովանանքի մէջ բռնել: Ես նրան գրեցի: «Ինչի մասին է խօսքը»:

- Հերիք է, - բարկացաւ նա, - մահուան դրանն անգամ չես ուզում խոստովանել այն,ինչ աչքերդ վաղուց են խոստովանել: Ինձ սիրելդ դողը վաղուց է մատնել :Ինձ տեսնելիս՝ դէմքիդ գալկութիւնը, շուր- թերիդ կծկուելը վաղուց են աղաղակել: Յողնեցի քո այդ անմարդկային դերա- սանութիւնից: Ո՞ւմ է պէտք քո այդ յի- մար յամառութիւնը: Այո՛, յամառու- թիւնը յիմարութիւն է է: Քո այդ յիմա- րութիւնը ըմբոստացրեց իմ կանացիու- թիւնը եւ քո պատճառով...

Յետոյ նա մեղմացաւ իմ շփոթուածու- թեան առաջ, նստեց մահճակալի եզրին, վերցրեց ձեռքս, տարաւ այտերին, վզատակին, սեղմեց շուրթերին: Ես տե- սայ նրա տամուկ աչքերը:

- Ես չեմ եկել հին սէրս վերականգնե- լու գիտեմ, որ Սոնայով երջանիկ ես...

Ես ինձ ասացի. «Մի՛ պատերազմիր նրա դէմ, ով քեզանից ուժեղ է: Եւ նա հեռու ուժեղ է դարձել, որովհետեւ նրա հետ չես կռուել, երբ նա դեռ ուժեղ չէր ... Ես հիմա այնքան ուժ չունեմ նրա ուժը տապալելու համար: Աստուած իմ, ինչ տխուր բան է տրամաբանութիւն կոչ- ւածը եւ որքան տկար է զգացմունքի ա- ռաջ: Ես այնքան խոշոր անջրպետ չէի տեսել տրամաբանութեան եւ զգացմունքի միջեւ...»:

Աչքերս սեւեռել եմ դէպի հիւրասեն- եակի դուռը եւ ուզում եմ, որ գայ Սո- նան, ոնց որ մի կաթիլ լոյս մեռնող այս խօսակցութեան վրայ:

(Շար. 19)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ. ԱՐԾԻՒԸ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Տարիները կ'արագօրէն կը յաջորդեն եւ կը նմանին: Անցեալ տարի, այս նոյն շըր-ջանին խորագրած էինք՝ «Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւը փոխ ախոյեան», ինչ որ իրաւունք կուտար դասակարգ փո-խելու:

Այս տարի եւս կրնայինք գործածել նոյն խորագիրը, մէկ տարբերութեամբ սակայն, որ լրացնելով 1982 - 1983 եղա-նակը Տիվիզիոն տ'Օնէօր Ռեժիոնալի դա-սակարգի արեւմտեան խումբի դասատը-ման գլուխը, Մայիս 8-ին եւ 15-ին, դա-սակարգի ախոյենութեան տիտղոսին հա-մար ճակատեցաւ Իւ. - ԷՍ. - ՔԱՆԸԵԻ խումբին դէմ որ նոյն մակարդակի արե-ւելեան խումբի առաջին տեղը կը գրա-ւէր: Երթի մրցումին, հակառակորդի մարզադաշտին վրայ, Հ. Մ. Ը. Մ. Ար-ծիւը կրեց բաւական ծանր պարտութիւն մը (3 - 0): Դարձի մրցումին անհրա-ժեշտ էր առնուազն վերոյիշեալ արդիւն-քը հակադարձել: Սէնաֆրիքայի իր մարզադաշտին վրայ, Մայիս 15-ին, հա-զարէ աւելի երկրպագուներու քաջալե-րանքներով, Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւը քա-ջագործութիւնը կիրարկելու վրայ էր: Արդարեւ, երկրորդ կիսախաղի առաջին հինգ վայրկեաններու ընթացքին արձա-նագրելով երկու կէտեր, անսահման յոյ-սով լեցուց սրտերը բազմահարիւր Հա-յերուն, որոնք սկսան խրախճանքի յուսալ: Սակայն, տասներկու վայրկեան յետոյ, հակառակորդ խումբը արձանագրելով կէտ մը, լուռթեան մատնեց ներկաները վերջ դնելով ամէն ակնկալութեան: Մրցումը վերջ գտաւ Հ. Մ. Ը. Մ. Ար-ծիւի յաղթանակով (2-ով 1), բայց ան-բաւարար՝ ախոյեանի տիտղոսը ձեռք ձգելու համար:

Այսուհանդերձ, Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւը բոլորեց օրինակելի եղանակ մը, քանի ստիճան փոխելով, յաջորդ եղանակին պիտի մրցի Տիվիզիոն Տ'Օնէօր դասա-կարգին մէջ: Ախոյենութեան հաշւոյն ունեցաւ 22 մրցում, որոնցմէ 9-ը յաղ-թանակներ էին 3-ը՝ պարտութիւն եւ արձանագրեց տասը հաւասար խաղ: Նաեւ Փրովանսի բաժակի մրցաշարքին մէջ, Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւը հասաւ մին-չեւ չորրորդ աւարտականները: Եղանակի ընթացքին այս բոլոր մրցումներուն մաս-նակցեցան 19 խաղացող: Բերդապահ՝ Թումիքեան, պաշտպաններ՝ Տէօքմէ-ճեան, Լօրան, Փափազեան, Ծերունեան, Փորթալըս, Թոքաթլեան, Ազարեան, Կրուսոն, Ժիլպէռ Փափազեան: Կիսա-պաշտպաններ՝ Կէօնճեան, Կամպոյեան, Էչհանեան, Արեւիքեան: Յարձակողներ՝ Ղազարեան, Տէր - Մեսրոպեան, Թէր-զիպաշեան, Տամլամայեան, Նազարէթ-եան, Թիւրինեան: Մարզիչ՝ Ժօ Յովսէփ-եան:

Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւի առաջին պահես-տի խումբը որ կը մրցի, Փրոմոսիոն տը Փրըմիէռ Տիվիզիոնի մէջ, եղանակը վեր-ջացնելէ յետոյ դասաւորման գլուխը, պի-տի մրցի ախոյենութեան տիտղոսին հա-մար: Յաջորդ եղանակին կը բարձրանայ Փրըմիէռ Տիվիզիոն դասակարգին: Իսկ ժիւնիորներու խումբը եւս կատարեց գե-ղեցիկ եղանակ մը, քանի պարտուեցաւ միայն իր դասակարգի կէս աւարտական-ներուն, իրաւունքը ստանալով յաջորդ շրջանին մրցելու աւելի բարձր խումբի մը մէջ:

1982 - 83 եղանակին Հ. Մ. Ը. Մ. Ար-ծիւը ունեցաւ 280 լիսանսիէ բաժնուած 9 խումբերու եւ «էքոլ տը Ֆութպոլ»ի միջեւ:

Ուստի, յաջող եղանակ մը որ պէտք է գօտեպնդէ ղեկավար եւ մարզիկ լաւա-գոյն կերպով դիմագրաւելու համար ակումբին ապագայ ակնկալութիւններու հեռանկարները:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ի ՊԱՏԻՒ ՀԻՆԵՐՈՒՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. - Ի պատիւ իր վեթերան ընկերուհիներուն Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղի վարչութիւնը պարանցիկ ճաշ մը կազմակերպած էր Մայիս 8-ին, Կիրակի, «Ալֆա» պանդոկին չքեղ ճաշա-սրահին մէջ:

Ժամը 12-ին 150 հոգիէ աւելի հայրե-նակիցներ տեղ կը գրաւէին կլոր սեղան-ներու շուրջ, հայկ. եղանակներ իրա-րու կը յաջորդէին:

Ներկայ էր նաեւ մեր նոր սերունդը, որ անդադար պարեց հայկական տոհմիկ պարեր ուրախացնելով ներկաները:

Ժամը 16-ին սկսաւ հանդէսին պաշտօ-նական մասը բեմին վրայ տեղ գրաւեցին մեր ներկայ վեց վեթերան ընկերուհի-ները: Պահը շատ յուզիչ էր, 75-ը անց եւ ժամանակին այնքան ժրաջան այս ընկե-րուհիները՝ որոնք տասնեակ մը տարի-ներ առաջ դեռ պատասխանատու պաշ-տօններ վարած էին կամ գործօն անդա-մուհիներ եղած: Խօսք առաւ ընկերուհի Սապունճեան եւ ըսաւ. - «Կրընոպլի մէջ շատ բան կը պարտինք մեր ներկայ եւ բացակայ վեթերան ընկերուհիներուն որ գրեթէ հիմնադիրներն են եղած, որ իրենց առօրեայ պարտականութիւններէն բաժին մըն ալ հանած են ազգին: Կապ. Խաչի պարտականութիւնը եղած է բարե-սիրական, կրթական եւ ազգապահպան-ման գործ մը, հայը հայ պահելու որ ամէնէն կենսական եւ նուիրական աշխա-տանքն է:

«Յարգելի ընկերուհիներ մեր խորին շնորհակալութիւնները ձեզի. տուած էք այն, ինչ որ կրնայիք տալ, այսօր մենք ձեր ժառանգորդները կ'ընդունինք եւ կը գիտակցինք որ Կապ. Խաչը ունի շատ ծանր պարտականութիւն, քանի որ մա-նուկ եւ նորահաս սերունդը ինք պիտի խմորէ, հայ կինը պէտք չէ վհատի որ անշարժութեան չմատնուի, կինը վէմն է, հիմն է ընտանիքին, մենք այսօր կը խոս-տանանք ըլլալ ձեր արժանաւոր ժառան-գորդները շարունակելու համար ձեր սուրբ գործը:

Այս խօսքերէ յետոյ, արծաթէ չքա-նշաններ տրուեցան տասը ընկերուհինե-րու որոնք հետեւեալներն են. - Օր. Հեր-մինէ Միսքճեան(Նիս)բացակայ նամակով մը բացատրած իր բացակայութեան պատճառը: Տիկին Մարի Միքայէլեան (բացակայ հիւանդութեան պատճառաւ), Տիկին Արշալոյս Սիսլեան (բացակայ հի-ւանդութեան պատճառաւ), Տիկին Մաք-րուհի Սալուաննեան (բացակայ), Տիկին Եղիսաբէթ Բունարճեան, Տիկին Վար-դենի Աւաւեան, Տիկին Թագուհի Եր-կանեան, Տիկին Աննա Ուղուրլեան, Տի-կին Պայծառ Մուրատեան, Տիկին Ար-տեմիս Քէշիշեան:

Ուրախութիւնները շարունակուեցան մինչեւ ուշ ատեն:

Շ. ԶԱՐՈՒԿԵԱՆ

ՀՈՂՎՐՏԻՔ

ԱՐՄԵՆԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Մայիս 19-ին հողին յանձնեցինք Արմե-նակ Միքայէլեանը, մէկը այն շատե-րէն, խոնարհ հերոսներէն՝ որոնց պատ-մութիւնը դեռ չէ գրուած:

Ծնած էր Սեբաստիոյ Կովտուն գիւղը, որ հայ ժողովուրդին տուած է առասպե-լական հերոս մը՝ Սեբաստացի Մուրա-տը: 1908-ին Օսմանեան Սահմանադրու-թիւնը թէեւ ազատութիւն եւ հաւասա-րութիւն կը խոստանար երկրի բնակչու-թեան, սակայն իրականութեան մէջ ո-չինչ փոխուած էր Թուրքերու եւ Քիւր-տերու մտայնութեան մէջ: Ֆէտայական խումբերը գաղտնօրէն կը վերակազմը-ւէին: Մուրատի խումբին կը միանային ինը հոգի, որոնց մէջ՝ ողբացեալ մեր բարեկամը՝ Արմենակ Միքայէլեան, 19 տարեկան, համեստ ընտանիքի միակ զա-ւակը:

1915-ին, երբ տարագրութեան շշուկ-ները կը տարածուէին, Սեբաստիոյ երե-ւելիները ժողով մը կը գումարեն Բենիա-մին Էֆէնտիի տունը, ուր ներկայ կ'ըլ-լան նաեւ Մուրատ եւ Արմենակ: Ժողո-վականները կը ջանան համոզել փորձա-ռու հայդուկը, ըսելով թէ կուսակալ Մուամէր խոստացած է քաղաքին Հա-յերը տեղահան չընել: Մուրատ չհաւա-տալով Թուրքի խօսքին, կը հեռանայ ժո-ղովէն՝ Արմենակի հետ: Մինչեւ 1916, լեռներու մէջ կռիւներ կը մղէ Թուրք ոս-տիկաններու դէմ: Այդ ժամանակ Մու-րատ կ'որոշէ իր խումբով անցնիլ Կով-կաս եւ միանալ հայ կամաւորներուն: Նկատի առնելով որ անկարելի էր ցա-մաքի ճամբով անցնիլ սահմանը, կ'որո-շեն ծովու ճամբով երթալ Պաթում:

Գիշեր մը, Մուրատ իր խումբով կը հասնի Տրապիզոնի շրջանի գիւղ մը, որ պզտիկ նաւահանգիստ մը ունէր: Անա-կընկալ յարձակելով Թրքական բանակին ալիւր փոխադրող մէկ առագաստանա-ւուն վրայ, կը ստիպեն նաւապետը, որ զիրենք Պաթում տանի: Ճամբուն վրայ կռիւի կը բռնուին Թրքական պահակա-նաւու մը հետ եւ հայ հայդուկները կը յաջողին ծովը թափել Թուրք զինուոր-ները: Հայկական խումբէն զոհ կ'երթայ Բինկեանցի Եղօ: Քանի մը օր ետք կը հասնին Պաթում: Արմենակ Միքայէլեան կը ղրկուի Երեւան, ուր միանալով զօ-րավար Անդրանիկի բանակին՝ կը մաս-նակցի բոլոր կռիւներուն, իր քաջու-թեան համար զօրավար Անդրանիկ են-թասպայի աստիճան կուտայ Արմենակ Միքայէլեանի:

Ու այսպէս, նման այլ հերոսներու, Արմենակ Միքայէլեան եւս պանդուխտի ցուպը ձեռքին եկաւ հաստատուեցաւ Ֆրանսա: Հոս ալ շարունակեց իր ծառա-յութիւնները ընծայել իր ժողովուրդին, անդամակցելով իր այնքան սիրած հե-րոսին՝ Մուրատի անունը կրող Հայրե-նակցական Միութեան:

Հողը թեթեւ գայ վրադ, սիրելի բա-րեկամ:

ԽԱՉԻԿ ՔԷՕՇԿԷՐԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼԱԾ

Հայաստան այցելած է Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի ընդհանուր քարտուղարը՝ Ֆիլիփ Փոթէռ, որ Խորհ. Միութիւն կը գտնուէր ռուս Ուղղափառ Եկեղեցւոյ հրաւէրով: Ֆիլիփ Փոթէռ ծա-նօթացած է Երեւանի տեսարժան վայ-րերուն եւ նոր կառոյցներուն, դիտած է հին ճարտարապետական յուշարձանները: Խօսք առնելով Էջմիածնի մէջ, ան բարձր գնահատած է ռուս եւ հայ եկեղեցիներու գործունէութիւնը խաղաղութեան հա-մար մղուող պայքարին մէջ:

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ե.

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԹՈՌԸ

Ծամբան, ամսեղուկ ծերունին մօրու-քին տակէն կը խնդար. «Աս կնիկը եր-թալով կը փախցունէ կոր ... ամա ին-չո՛ւս պէտք, մենք մեր գործին նա-յինք...»:

Աս գիշերը եւ ուրիշ գիշերներ Ֆան-տաստիկ երազներու ցնորական խառնա-կութեան մը մէջ տապլտկեցաւ խեղճ կի-նը. ջահազարդ, լուսաշող, ազմկալից պալատներու մէջ ոսկեղէն կառքեր կ'եր-թեւեկէին փրփրերախ ամեհի ձիերէ լըծ-ւած, չքեղազգեստ պալատականներու ճոխ թափօրներ, դիցանուշներու պէս իշխանուհիներ, կ'եւեւէջէին, կը վազէին, կը սուրային եւ կը պտտային. «Հէքիմ-պաշին, հէքիմ պաշի»ն: Բազուկներ կ'եր-կըննային, պաղատանքներ կ'արձակ-ւէին, եւ յանկարծ փառաւոր լանտոյի մը մէջ զոր կը քաշէին ոսկեճամուկ ասպա-զէններով նժոյգներ, կ'երեւար մեծ բը-ժըշկապետը ... եւ հէք մայրը, խելայե-նոր, ընդոստ կ'արթննար «զաւա՛կս, զա-ւա՛կս» աղաղակելով. եւ տեսնելով զա-ւակը հոն իր քով. քունի վայելքին անձ-նատուր, պալատներէն ու այդ բոլոր ճոխութիւններէն շատ հեռու, կ'իյնար անճրկած, հիասթափ, յուսահատ, մարմ-նասպառ:

Յաջորդ տարուան դպրոցական վերա-մուտին, Արշակին՝ բժշկական վարժա-րանը մտնելու գործողութեան մէջ Մեր-կերեան չիլ եւ խարեպատիր դեր մը կա-տարեց: Տասը ոսկիի ծախք մը ցոյց տը-ւաւ մուտքի համար: Տիկին Մարկոսեան անտրտունջ վճարեց: Աս գումարը դըր-պանեց Թադէոս աղա, իր խղճին առջեւ՝ եկեղեցիի հասոյթներուն սակաւութիւնը արդարացում դնելով:

Բայց Արշակ վերջապէս մտաւ բժըշ-կական վարժարանը, ու այս դէպքը Հ... գիւղին համար դադրեցաւ այլեւս զաղտ-նիք մը ըլլալէ:

Առտու իրիկուն, պատանի Արշակը, թեւին տակ փոքր պարուճայ մը, կ'ան-ցընէր Հ... գիւղին փողոցներէն, վերէն նայելով իր Կոստանեանի նախկին դա-սընկերներուն, անոնց վրայ իր վաստկած գերազանցութիւնը երեսնուն պոռալու ձեւով: Նաւամատոյցին վրայ, չոգենաւին մէջ, դեղին ջօջերը, ամիրայական տան հին յաճախորդներ, կը շրջապատէին աղ-ւամազոտ ուսանողը, անոր ինքնասիրու-թիւնը փայփայող քնքուշ խօսքեր, հար-ցումներ ուղղելով անոր:

- Հա՛ քեզ տեսնանք. տղաս, կ'ըսէին, գեղերնուս մէջ շնորհքով տըքթոր մը չիկայ. պարէ դուն եղիր:

Ուսանողը կը փքանար, կը ժպտէր վէս ժպիտով մը, իր վրայ դրուած այդ յոյսերը պատկելուն աւելի քան վըս-տահ:

Մաման, սրտին հրճուանքը եւ յու-զումները պայթելու պէտքէն մղուած, քանի մը հին բարեկամութիւններ վերա-հաստատեց՝ խնամոտ ընտրութեամբ մը: Իր այդ վաղեմի բարեկամուհիներուն հետ, ընդունելութեան մեծ սրահին մէջ, քանի մը անկարեւոր առուրիններէ յետոյ, տիկին Երմոնէ կը յաջողէր խօսքը բժըշ-կութեան բերել յանդեցնել, ու ծանրա-նալ անոր վրայ, անոր բարիքները թը-ւելով, բայց միեւնոյն ժամանակ չհաւ-նելով հրապարակի բժիշկներուն, եւ սանկով՝ տըքթորցուին անուան շուրջը հիմակուընէ բէքլամի անարդ դրութիւն մը հաստատելով:

Առաջին տարուան լրանալուն, Արշակի մարմինը անանկ խիզախ ուռճացում մը ունեցաւ, իր անդամները անանկ համե-մատութիւններ առին որ մաման ակա-մայ ստիպուեցաւ զատ անկողին մը պատ-րաստել անոր համար: Աշխատութեան սենեակին կից ուրիշ երկու սենեակներ տղուն տրամադրութեանը տակ դրուե-ցան, մէկը ննջասենեակ, որ ապարանքին ընդարձակ պարտէզին վրայ կը նայէր, եւ միւսը ընդունելութեան սրահ, պատ-շաճ յարդարումով: Իր գրկէն զատելով զաւակը, տիկին Մարկոսեան բարոյական ուրիշ գոհացում մըն ալ կ'ունենար. խե-լահասութեան, լըջմտութեան գաղա-փարը, զոր կը ներշնչէ տղայ մը երբոր մօրը թեւերուն գուրգուրացող պաշտ-պանութենէն կը բաժնուի, փոխանդներու դիմագրաւելու ինքնավստահութեամբ մը լցուած:

(Շար. 70)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Արմենակ Միքայէլեանի մահուան առ - թիւ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն.- Այրի Տիկին Զուարթ Գըշիկեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Աւագեանց, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Գըշիկեան, Տէր եւ Տիկին Մելու Փանոսեան 500 Ֆ. Իսիի Ս. Մարիամ - Աստուածածին եկեղեցւոյ (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 300 Ֆ. «Յառաջ»ին:

×

Խաչեան Բարեկամական Միութիւնը Մովսէս Ժամկոչեանի մահուան առթիւ 1000 Ֆ. կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն):

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Մովսէս Ժամկոչեան եւ զաւակը՝ Պերճ Ժամկոչեան իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Մովսէս Ժամկոչեանի մահուան առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընեն. - Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանին եւ Մոնմորանսիի հանգստեան տան 500-ական Ֆ. (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Կիւլեան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին այցելութեան առթիւ 1000 Ֆ. կը նուիրէ Ս. Էջմիածնի (ստանալ «Յառաջ»էն):

Offre d'emploi

L'A. A. A. S. recherche pour la Maison de retraite (95)

UN DIRECTEUR

Adresser curriculum vitae à :
— Association Arménienne d'Aide Sociale
77, Rue La Fayette 75009 PARIS

LANGUE ARMÉNIENNE EXIGÉE

×

L'A. A. A. S. recherche pour sa maison de retraite de Montmorency une

INFIRMIÈRE DIPLOMÉE

Envoyer curriculum vitae à :
— Association arménienne d'aide sociale
77, Rue La Fayette 75009 Paris

Monsieur Napoléon BULLUKIAN
Président d'Honneur pour la France de
L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

Les membres du comité U.G.A.B. Rhône-Alpes vous prient de bien vouloir honorer de votre présence

le Diner

qui sera présidé par Mr **Alex MANOOGIAN**
Président Mondial de l'U.G.A.B.

le Lundi 6 Juin à 20h. 30,
au restaurant **«La Mère Guy»**
35, Quai Jean-Jacques Rousseau,
La Mulatière

Frais de participation : 350 Fr

Réservation : M. Jacques EKMEKDJIAN
Tél. 828. 55. 83 le jour
835. 06. 56 le soir

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Համախաբբերդցիական Հայր. Միութեան Մարսէյլի շրջանի տարեկան դաշտահանդէսը Կիրակի, Յունիս 5, Ֆապրըկուլ:

Կ. Ս. Մ.

Կեդրոնական Սանուց Միութեան ընդհանուր ժողովը՝ Յունիս 4-ին, իր սովորական ժողովատեղին 32 ռիւ տը Թրէվիզ, ժամը 16-ին:

Կը խնդրուի ներկայութիւնը անխտիր բոլոր սան եւ համակիր անդամներուն այս ժողովին որ կը փակուի քօքթէյլով մը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան տարեկան պարահանդէսը՝

ՇԱԲԱԹ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 22

Մանրամասնութիւնները յետագային:

L'ASSOCIATION CULTURELLE
HAMAZKAÏNE
présente
LES MERCREDIS DE LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE PARIS
à 20h45 précises, 17 rue Bleue, (Mo Cadet)

Mercredi 1er Juin :

HRAND SAMUEL
l'Homme et l'Œuvre

soirée animée par : Anahide Ter Minassian, Claire Mouradian, Frédéric Feydit et Hovig Yeghiazarian.

-ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ-

Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ շինութեան ի նպաստ վիճակահանութեան տոմսերը պիտի քաշուին Կիրակի, Յունիս 5-ին պատարագէն անմիջապէս ետք, Ազգ. Տան սրահին մէջ, 40 ռիւ տ'Արմէնի Լիոն 3-րդ:

Այս առթիւ գինեձօն մը կը հրամցուի ներկաներուն:

Սիրով հրաւիրուած է Լիոնի եւ շրջանի հայութիւնը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ

- ՀԱՏԸՆՏԻՐ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՎԵՐԱԲԵՐՈՂ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ՍԿԻԶԲԷՆ Ի ՎԵՐ -

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

Գին 80 Ֆր. Թղթատարի Ծախքով 88Ֆր. 50

ԴԻՄԵԼ .-

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
51, rue Monsieur Le Prince 75006 PARIS

կամ՝

«ՅԱՌԱՋ»

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները եկեղեցւոյ պայծառութեան. - Տիկին Ն. Թէրզեան իր թոռան Պերնարի ամուսնութեան առթիւ 200 Ֆ., Անդրանիկ Առաքելեանի թաղման առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Ժ. Գազանճեան 5 տոլար եւ 5 տոլար Հ. Բ. Ը. Միութեան, Շաքարեան ընտանիք 100 եւ 100 դպրոցին, Պ. Ա. Մազլումեան 150, Ս. Հ. Քէպէճեան 100, Տէր եւ Տիկին Շ. Բիրանեան Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին 100 Ֆ., Տիկին Մ. Քէսթէքեան 100, Տէր եւ Տիկին Գ. Փիրունեան 100, Մշակութային Տան 200, Ամերիկայէն Հայաստան Արկոյեան 150 տոլար Մկրտիչ Աթոյեանի հոգեհանգիստին, Խորէն Սոֆիֆեանի հոգեհանգիստին՝ Այրի Տիկին Սոֆիքեան եւ աղջիկը 100, Տէր եւ Տիկին Մէրիկ 100 Ֆ., Ազնիւ Պախինեանի հոգեհանգիստին՝ Տէր եւ Տիկին Փիէր Պիսքինեան 200, Ֆ., 200 դպրոցին, Տիկին Սէմէրճեան եկեղեցւոյ նորոգութեան 100 Ֆ., Պ. Սարաֆեան եկեղեցւոյ նորոգութեան 500 Ֆ., Ս. Ծննդեան առթիւ իւղագին վճարած են. - Տիկին Մատլէն Խօքախզեան 250, Տիկին Զատիկեան 200, Օրիորդ Համբարձումեան 200 Ֆ., Պ. Հէրթիկեան 300, Տէր եւ Տիկին Արզարեան 200, Տիկին Բերուզ Տէր - Մարգարեան 150 Ֆ., Տիկին Զ. Սարաֆեան 100, Տիկին Զ. Վարպետեան 100, Տիկին Նէվշէհիրլեան 100, Տէր եւ Տիկին Քիւթալեան 100 Ֆ., Պ. Կորդեան 100, Տէր եւ Տիկին Յ. Աւետիքեան 100, Պ. Մ. Շնոեան, Տիկին Պոլոյեան, Տիկին Վ. Թադէոսեան, Տիկին Վ. Աճէմեան, Ոմն, Յակոբեան, Տիկին Թիւթէլեան, Տիկին Աղնաւուրեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Խաչիկեան 50-ական, Տիկին Լ. Կարապետեան 100 Ֆ.:

(Շար.)

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Տիկին Ա. Երամեան 1000 Ֆ., Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն, Տիկին Մ. - Ռ. Տուրկութեան - Տը Թուշ 500-ական Ֆ., Տրբի - Ֆան հաստատութիւն, Պ. Պալեան 400-ական Ֆ., Օր. Ա. Պասմաճեան, Պ. Հապէշեան, Տէր եւ Տիկին Պահատուրեան, Ոմն 200-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ֆ. Ֆէյտի, Տիկին Ա. Տէր - Մինասեան, Տիկին Լ. Սարաճեան, Պ. Մաճարեան 100-ական Ֆ.:

La M. C. A. de Paris

propose à toutes les dames de la Croix Bleue de se réunir pour un

REPAS AMICAL

le Vendredi 3 Juin à 20h. 30
Vous pouvez inviter vos amies
Participation 100 F.
17, Rue Bleue 75009 Paris

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 5, Կիրակի օր, ժամը 11-էն 22:

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան պարտէզին մէջ

- Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր՝ արագ սպասարկութեամբ:
- Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով:
- Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ:
- Զանազան հետաքրքրական խաղեր ու ժամանց:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Մուտքը ազատ է

Մոնմորանսի երթալու համար.-
Prendre le train de la Gare du Nord, descendre à Enghien-les-Bains et puis prendre l'autobus N° 6 et descendre à l'arrêt Groslay.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ
ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ
ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ ԵՒ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ
ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ԵՒ ՑԵՐԵԿԵԱՑ

1983 - 1984 տարեշրջանի արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն օր Երկուշաբթիէն Ուրբաթ, ժամը 10-էն 12:

Աշակերտներու փոխադրութիւն վարժարանին օթօքառով:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

×

ECOLE MIXTE TEBROTZASSERE
CLASSES MATERNELLE, PRIMAIRES
ET SECONDAIRES DU Ier CYCLE

Les inscriptions pour l'année scolaire 1983-84 ont lieu chaque jour du Lundi au Vendredi, de 10 h. à 12h.

Transport des élèves par le car de l'Ecole.

DIRECTION

1, Bld. du Nord **LE RAINCY,** Tél. 381. 01. 72

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ փարիզեան շրջանի իր մասնաճիւղերու նախաձեռնութեամբ, պարահանդէս, համագաղութային ժողովին առթիւ՝

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 29-ԻՆ:

Ժորժ Ե.ի մէջ:

MG METRO

Du 16 mai au 11 juin 83
-4000 F TTC
de remise sur les MG de couleur rouge ou gris métal millésime 83.
Soit MG rouge
45900 F - 4000 F = 41900 F.
Soit MG métal
46600 F - 4000 F = 42600 F.

UNE PETITE SPORTIVE ET RAFFINÉE

Voilà une petite anglaise qui a du tempérament! 1.275 cm³. 71 ch DIN. 163 km/h en circuit fermé: ça promet.

Ajoutez-lui du cuir sur le volant, du tissu à chevrons pour les sièges, des roues en alliage et des vitres teintées. En 3,40 m, elle a tout pour séduire.

Et sa consommation? pour 100 km, 5,5 L à 90 km/h, 7,2 L à 120 km/h et 9,0 L en parcours urbain (normes UTAC).

Austin Rover, il y aura toujours une anglaise pour vous séduire.

AUSTIN ROVER Pense Castrol

ARC DE TRIOMPHE AUTOS 30, RUE DE TILSITT, ÉTOILE - 17e Tél 380 55 11